לחלוקה חופשית

שבוע פרשת נצבים-וילך

י"ט – כ"ה אלול ה'תשנ"א (18 – 24 September 11)

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים"

770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה"ק כפר חב"ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ח'

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומֶש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קי

בו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם ויספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה | לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: ב מַטֵּה עֻזְּךָ
יִשְׁלַח יְהוָה מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בְּהַדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחָר
לְךָ טַל יַלְדֻתֶּיךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי
עַל־יְמִינְךָ מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנַּחַל
בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּיָהּ | אוֹדֶה יְהוָה בְּכָל־לֵבָב בְּסוֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה דְּרוּשִׁים
לְכָל־חֶפְצֵיהֶם: ג הוֹד־וְהָדָר פָּעֳלוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זֵכֶר עָשָׂה לְנִפְלְאוֹתָיו חַנּוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טֶרֶף נָתַן לִירֵאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כֹּחַ מַעֲשָׂיו הִגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פִּקּוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת
וְיָשָׁר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קָדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רֵאשִׁית חָכְמָה | יִרְאַת
יְהוָה שֵׂכֶל טוֹב לְכָל־עֹשֵׂיהֶם תְּהִלָּתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד:

"דבר מלכות"

מודפס בדפוס ידיעות תקשורת (2000) בע"מ בכ –44,500 עותקים

מתוכם הודפסו

13,500 עותקים על ידי – אחים דויטש תעשיות טקסטיל בע"מ

כל המעוניין להשתתף בהדפסת ה"דבר מלכות" מכמות של 5000 חוברות ומעלה יכול לכתוב
לפאקס : 03–9606108 או למייל: Israel@DvarMalchus.Org או USA @DvarMalchus.Org

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

Brooklyn, NY:

Store	Address
Empire Kosher	529 Empire Boulevard
Post mark it	383 Kingston Avenue
Kol Tuv Grocery	409 Kingston Avenue
Hamafitz	361 Kingston Avenue
Albany bakery	337 Albany Ave

Store	Address
Judaica world	329 Kingston Avenue
kahan superette	317 Kingston Avenue
Kingston Bake Shop	380 Kingston Avenue
Merkaz Stam	309 Kingston Avenue
Dvar Malchus	717 empire blvd

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות	כתובת
אביטל	אללוף אלי
אבן יהודה מגה בעיר	מייסדים 2
אור הגנוז	שחר ולנר
אור יהודה כמעט חינם	המפעל 13
אור יהודה סעד הרצל	השוק 1
אור עקיבא עובדיה אילן	דוד המלך 514
אור עקיבא כמעט חינם	האילן 1 אזור תעשיה צפוני
אופקים בוכריס עמוס	הרצל 39
אורנית אורנית פוד מרקט	מרכז מסחרי
אזור נון סטופ מרקט	הרצל 32
אילת ג. י. ש. א 63 בע"מ	האנפה 1/1
אלקנה כמעט חינם	מרכז מסחרי חדש
אריאל יוסי ותמר חסון	כיכר העיר 4
אריאל חלום מתוק	דרך הציונות 21
אשדוד ויקטורי מהדרין	חנה סנש 1
אשדוד מינימרקט כינרת	כינרת 51
אשדוד כמעט חינם	גיא אוני 1
אשדוד יוחננוף	ז'בוטינסקי 27 סטאר סנטר
אשדוד פנינת שער לים	שוהם 2/9
אשדוד מכולת אבזרדל	הסיטי 93/27
אשדוד צומת ספרים	הגדוד העברי 6
אשקלון ויקטורי	שדרות בן צבי 48
אשקלון מינימרקט מינה	הגבורה 7 (בית העירייה)
באר טוביה רמי לוי - קסטינה	מתחם ביג איזור התעשייה
באר שבע אורן - על הדרך	נווה נוי
באר שבע אפנגר רונית	אלעזר שמואלי
באר שבע מפגש ספיר	שד' ירושלים 2
באר שבע מזנון אביב	החלוץ 106
באר שבע מורדוך איריס	שאול המלך 38 קניון שאול
באר שבע מעדני השלום	חנות 14 תחנה מרכזית
באר שבע נאני בוקובזה	בן צבי 10 חנות 3 רכבת
באר שבע פלס יהודה	אחד העם 1

שם העיר והחנות	כתובת
באר שבע קוקליטסקי לאוניד	הצבי 51
באר שבע צומת ספרים	חיל הנדסה 1
בארות יצחק יש	מרכז מסחרי
בית אל כמעט חינם	הראי"ה 34
בית אלעזרי	פינחסוב ישראל
ביתר עילית ספרינט מוטור	מרכז מסחרי
בית שמש קיוסק החברים	ככר נוימן 1
בית שמש כמעט חינם	שדרות יגאל אלון1 מרכז ביג
בית שמש סופר מרקט ברק	הרצל 9
בני ברק רמי לוי - רמת גן	מבצע קדש 68
בני ברק מירן אליהו	ירושלים 59
בני ברק אושר עד	הקישון 11
בנימינה מכולת ירדנה	רחבת החנויות גבעת חן
בת חפר	פיצה פצץ
בת-ים בורוכוב בלה	הרצל 56
בת ים פפיסמרוב - הבית של פיס	הרב מימון
בת-ים חיימוב מוטי	פרלשטיין 21
גבע - בנימין רמי לוי	איזור התעשייה שער בנימין
גבעת אבני כלבו אטיאספון בע"מ	סביונים
גבעת עדה מרכולית צוקר מנדל	חיי 67
גבעת שמואל שמולי משה	ביאליק 26
גבעתיים יחזקאל דוד	שנקין 62
גדרה ויקטורי	פינס 3
גוש עציון רמי לוי	צומת הגוש
גן הדרום	צרכניה
גן יבנה ויקטורי	הכישור 3
גני תקווה ויקטורי	מרכז הבמה הכרמל 20
גני תקווה וקנין רונן	עין גנים 7
דימונה מחסני השוק	קניון פרץ סנטר
דימונה מיני מרקט עדן	הצאלה 6
הוד השרון בוכניק אבי	הבנים 10
הוד השרון חצי חינם	הרקון 2 קניון שרונים

שם העיר והחנות	כתובת
זכרון יעקב אתגר מורן	הנדיב 26
זכרון יעקב רמי לוי	קניון מול זכרון על כביש 4
חדרה מכולת בנמרט	הגיבורים 85
חולון קונדיטוריה דה - פריז	השופטים 26
חולון סופר שוק חגולי	התנאים 5
חולון חצי חינם	המלאכה 31
חולון שופרסל דיל	המלאכה
חצור הגלילית שערי דלק	דרך הבונים 1
חיפה יודן ספרים ואמנויות	חורב 15 מרכז חורב
חיפה ברגר אורי	הרצל 54
חיפה רוזנטל צבי	ארלוזורוב 4
חיפה בן ברוך שולמית ואלברט	דרך העצמאות 51
חיפה "בר-כל"	מרכז זיו רח' טרומפלדור
חיפה שמידט מיכאלה	אורן 25 רוממה
חיפה רמי לוי	חלוצי התעשיה 73
חיפה שלום אופיר	טרומפלדור 2
חיפה צומת ספרים	מרכזית חוף הכרמל
חיפה צומת ספרים	העליה מ. רווחה וקניות 8
טבריה רמי לוי	מרכז ביג צומת פוריה
טבריה כמעט חינם	יהודה הלוי 113
טירת הכרמל כמעט חינם	קרן היסוד 2
יבנאל סיאני יהונתן	בית וגן
יבנאל ברכת אסנת	הגולן
יבנה כמעט חינם	המיסב 7 א.ת. יבנה
יבנה מזוז אליהו	הדרור 25
יהוד בורקס יוון	הורדים 13
ינוב פרץ אלירן	"סופר המושבים"
יקנעם יש	מרכז מסחרי יקנעם עילית
ירוחם	שופרסל
ירושלים	מזון אדם
ירושלים אברהמוב דוד	בית הדפוס 12
ירושלים גרף אקט	מאיר גרשון 38 פסגת זאב

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן: ה

שם העיר והחנות	כתובת
ירושלים סופר-טי הרובע בע"מ	היהודים 1
ירושלים חכמי גרי סיימון	שד' משה דיין 1
ירושלים שיק שק	בית הכרם 29
ירושלים סופר היובל	אורגואי 3
ירושלים אלקאים דוד	פייר קניג 2
ירושלים בן זקרי נתי -פילבוקס	עזה 34
ירושלים בן חמו סימון	עמק רפאים 28
ירושלים בני יעקב מלאייב למסחר	פרנקפורטר 14
ירושלים קיוסק גול	דהומי בלוק 34
ירושלים דבוש רן	מאיר גרשון 30
ירושלים שלגיה	דרך חברון 103
ירושלים ועקנין משה	דרך בית לחם 17
ירושלים סופרדיל	דרך בית לחם 74
ירושלים סופר דיל	דרך חברון 28
ירושלים יעקב עמוס	עין גדי 22
ירושלים מינמרקט גילה	בן אליעזר אריה 62
ירושלים לוי גדעון	אגריפס 131
ירושלים סופרמיני	ליכטנשטין 1
ירושלים מאיר חמני	שלום יהודה 30
ירושלים מעלומי נוריאל	הצפירה 12
ירושלים מפגש הגבעה	שחל 58
ירושלים מצלאוי דוד	בן זכאי 7
ירושלים ניסן ובניו	קק"ל 13
ירושלים צור יורם	רחמילביץ 134
ירושלים קיוסק "מגיד"	שדרות המאירי 13 קרית משה
ירושלים רמי לוי - רמות	דרך החורש 90 רמות ב
ירושלים ש.מ שרותי מזון בע"מ	אליהו קורן 19
ירושלים יזדי יגאל	שלמה בן יוסף 20
ירושלים שמש מאיר	הפלמח 42
ירושלים שקורי דוד	עין גדי 19
ירושלים רמי לוי - מהדרין	כנפי נשרים 62
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	הפרסה 5 רב חן

שם העיר והחנות	כתובת
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	האומן 15
ירושלים רמי לוי שיווק השקמה	יד חרוצים 18 קניון אחים ישראל
ירושלים צעצועי קנגורו	כיסופים 803
ירושלים אושר עד	בית הדפוס 29
ירושלים רבני יוסף	הנורית 21
ירושלים מרדכי מאיר	הששה עשר 41
ירושלים צומת ספרים	ד' אגודת ספורט ביתר
ירושלים צומת ספרים	תחנה מרכזית
ירושלים צומת ספרים	יד חרוצים 18
ירושלים צומת ספרים	פארן 17
כוכב יאיר כמעט חינם	מרכז מסחרי רח' דרך המרכז 4
כפר טרומן	צרכנית כפר טרומן
כפר יונה מגה בעיר	מנחם בגין 44
כוכב יעקב כמעט חינם	הכסף 1
כפר סבא ויקטורי	נתיב האבות 14, מרכז שרונה
כפר סבא בוסי לוי	פינס 16
כפר סבא סעיד רבי	ויצמן 128
כפר סבא צומת ספרים	בית רפואה מאיר
כפר תבור	מישל שלמה
כרמיאל אמייב דוד	נשיאי ישראל 7
לוד ויקטורי - לוד מרכז	יוספטל 23
לוד ויקטורי לוד- נתב"ג	פסח לב 2 א.ת. צפוני לוד
לוד סופר ברקת	א. ת. צפוני לוד היוצרים 3
מבשרת ציון סופר מיני	אורן 47
מגדל העמק זיל וזול	נוף העמק 1
מגדל העמק כמעט חינם	רמת יזרעאל 11 מרכז מסחרי
מודיעין מינימרקט איילון	עמק איילון 18
מודיעין שופרסל דיל	מתחם ישפרו
מודיעין כמעט חינם	ישפרו סנטר שד' המלאכה 121
מודיעין רמי לוי	צומת שילת
מודיעין צומת ספרים	שילת מרכז ירדן
מודיעין צומת ספרים	לב העיר

שם העיר והחנות	כתובת
מודיעין צומת ספרים	אזור המלאכה 124
מורשת משגב	צרכנייה
מישור אדומים רמי לוי	איתם 1
מנחמיה	מזרחי זכאי יעל
מעלה אדומים ברהום אמנון	ככה יהלום 18
מתן כמעט חינם	הדר 84
נהריה מינימרקט מילניום	ההגנה 29
נהריה כמעט חינם	הגדוד 21
נהריה	כניסה לרכבת
נס ציונה פיצוחי ענת	ויצמן 22
נצרת עילית מרכול השלום	הגפן 1/5
נצרת עילית כמעט חינם	היצירה 12 אזור תעשיה ג'
נשר אביסרור שאול	דרך השלום 16
נשר סופר רמות יצחק	האלון 35
נשר רמי לוי	דרך השלום 13
נתיבות מסס שושנה	ירושלים 47
נתיבות מרכז קניות ח. כהן בע"מ	בעלי המלאכה 30
נתיבות כמעט חינם	בעלי מלאכה 11 צים סנטר
נתניה גבי מורדכייב	שי עגנון 2
נתניה ר. ג. סופרמרקטינג	בארי 48
נתניה שופרסל	סמילנסקי 13
נתניה פז שמעון ואילנה	הגפן עין התכלת 18
נתניה מינימרקט רעות	פתח תקווה 42
נתניה צומת ספרים	החלוצים 1
סופר האחים	כפר יהושע
עומר חטואל שמואל	רותם 15
עין בוקק - ים המלח	מינימרקט פטרא
עין הנצי"ב	סופרמרקט אלה
עלי	לויתן שלמה
עכו	כניסה לרכבת
עכו זגורי אורית	מרכז רסקו 17
עפולה כמעט חינם	קהילת ציון 1

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות	כתובת
עפולה גבאי	תחנה מרכזית אגד
עפולה רמי לוי	יהושע חנקין 14
עקרון יוחננוף	המלך חסן 1
ערד מיני מרקט טללים	שמעון 38
ערד דברים שצריך	חן 34 מרכז מסחרי
עתלית	סונול
עתלית כמעט חינם	רח' הרדוף מרכז מסחרי
פרדס חנה כהן נתן	ככר הנשיא
פרדס חנה רמי לוי	איזור תעשייה הישן
פתח תקווה מינימרקט יפה חוברה	אחוזה 112
פתח תקווה כמעט חינם	צומת ירקונים
פתח תקווה צומת ספרים	בית רפואה בילינסון
פתח תקווה צומת ספרים	פאואר סנטר ירקונים
פתח תקווה צומת ספרים	בזל פ. ז'בוטינסקי 1
צומת שמשון	קיוסק צומת שמשון
צפת כחלון אייל	ירושלים 11
צפת פישדלו נתן	כנען 204
צפת כהן אהרן	איזור תעשיה חדש
קציר מינימרקט קציר	דרך האלון 141
קצרין א.ד. עמר	מרכז מסחרי איתן
קרית ארבע	מינימרקט דקל
קרית אתא כהן משה	סוקולוב 40
קרית אתא כמעט חינם	ההסתדרות 247
קרית ביאליק ספיר ד. קמעונות בע"מ	לילך 9 גבעת הרקפות
קרית ביאליק בן נעים יעקב	הניצנים 1 סביניה
קרית ביאליק כמעט חינם	שדרות חן 1
קרית גת מפגש נתי	שד. לכיש 36
קרית גת הממתקים של שגיב	שד. גת 44
קרית גת מגידיש אודי	שד. מלכי ישראל 162
קרית גת ויקטורי	הרימון 2 (פינת הגפן)
קרית גת ביטון יחיא	עתניאל בן קנז 5
קרית גת ויקטורי	דרך הדרום 3

שם העיר והחנות	כתובת
קרית חיים הפלוס	אח"י אילת 15/9
קרית חיים	כניסה לרכבת
קרית טבעון נחום רמי	אלכסנדר זייד 1
קרית מוצקין אוחיון מורן מימון	שד' גושן 55
קרית מוצקין	יחזקאל חנה
קרית מוצקין שופרסל שלי	שד' ויצמן 1
קרית מוצקין	כניסה לרכבת
קרית מלאכי ויקטורי	ז'בוטינסקי 8
קרית שמונה בן דיין יוסף - כל בו הצפון	הלבנון 305/1
קרית שמונה בן סימון אברהם	יהודה הלוי
קרית שמונה אלונית צומת הגומא	ד.נ. גליל עליון
קרית שמונה שופרסל	הנשיא 4 (קניון נחמיה)
ראש העין ויקטורי	שבזי 26
ראש העין קהלני שלום	שבזי 15
ראש העין רמי לוי	איזור תעשייה לב הארץ
ראש פינה סופר מעיין	מרכז מסחרי
ראשון לציון גל חיוט	התזמורת 60
ראשון לציון שביוב שמואל	רוטשילד 15
ראשון לציון חן מרקט	זלמן שזר 18
ראשון לציון חצי חינם	לח"י 16
ראשון לציון פיצוחי כהן ובניו	רוטשילד 88
ראשון לציון הושיר איציק	הנחשול 30 נוה ים
ראשון לציון תחנת רכבת	בכניסה
ראשון לציון מינימרקט אור	מורדי הגיטאות 103
רחובות אליאס שי שלמה	הרצל 147
רחובות יוחננוף	צומת בילו
רחובות חנות בר כל	מדאר 27
רחובות יוחננוף	איזור התעשיה קרית משה
רחובות כמעט חינם	אופנהיימר 10 קרית המדע
רחובות יוחננוף	קרית המדע מול תחנת הרכבת
רחובות מימינרקט ההולנדית	הר הצופים 17
רחובות תחנת רכבת	משתי הכניסות

שם העיר והחנות	כתובת
רחובות מגה	דרך ירושלים 15
רחובות מגה בול שפע שוק	דרך ירושלים 2
רמלה כמעט חינם	אריה לוין 1
רמלה כמעט חינם	קלאוזנר 10
רמלה ויקטורי	קניון קרית הממשלה
רמת גן סופר רני (לגעת באושר)	ביאליק 21
רמת השרון מינימרקט אלימלך אשר	אוסישקין 102
רמת ישי אביאל מליחי	הארז
רעננה מגה בול, סניף מרכז גולן	אחוזה 198
רעננה קולד מיכאל	אוסטרובסקי 41
רעננה קיוסק בן צור	בורוכוב 87
שדה אילן	צרכנית שדה אילן
שדרות ויקטורי	סמטת הפלדה 3
שדרות חן מרקט	נאות אשכול 1
שילה	לויתן שלמה
שערי תקווה	יהלום 25
תל אביב פיצוחי פנקס	פנקס 45
תל אביב אביגל לבנה	יהודה הנשיא 13
תל אביב אהרוני יגאל	ברודצקי 50 רמת אביב
תל אביב אס שרותי הסעדה בע"מ (משען)	שלונסקי 6
תל אביב מפגש הקשת	הקשת 6
תל אביב המקום של גל	הירקון 323
תל אביב זרבאילוב בחטיאר - צ.ע.א	קהלת לבוב 24
תל אביב מינימרקט לינוי	בצלאל 4
תל אביב מכלת איזי	בלוך 35
תל אביב לוזון חיים	קהילת ורשה 27
תל אביב כמעט חינם	נחלת יצחק 20 מגדלי ת"א
תל אביב מוטי מרקט	קהלת פאדובה 20
תל אביב מגה בעיר - מעוז אביב	בני אפרים 209
תל אביב מינימרקט ככר המדינה	ה` באייר 64
תל אביב ממתקי קנדי	קומה 4 תחנה מרכזית

ניתן להשיג את חוברות "דבר מלכות" בבתי חב"ד בארץ ובעולם ובמקומות דלהלן:

שם העיר והחנות	כתובת
תל אביב מינימרקט מאנה	אבן גבירול 61
תל אביב פלדמן בע"מ	מרכז בעלי מלאכה 6
תל אביב ספיר ד.ן.קמעונאות בע"מ	אינשטין 64
תל אביב OZ 4 YOU	ויצמן 6
תל אביב פיצוחי שלמה	אחימאיר 15
תל אביב פנאי ללא TY	בית אל 15
תל אביב מטייב ניסים	פינס 34

שם העיר והחנות	כתובת
תל אביב מינימרקט עמית	מוזיר 3
תל אביב צרכניית הגוש	יחזקאל שטריכמן 9
תל אביב גן פרי וירק	אפטר 9
תל אביב רפאילוב אנטולי	בראלי 18
תל אביב "התחנה הישראלית"	דרך מנחם בגין 116
תל אביב רכבת מרכז סבידור	משתי הכניסות
תל אביב רכבת האוניברסיטה	משתי הכניסות

שם העיר והחנות	כתובת
תל אביב רכבת השלום	ליד הכניסה
תל אביב סופר שוק	ברוריה 19
תל אביב צרכניית אלטרנט	מחל 20
תל אביב גיגי	טאגור 55 רמת אביב
תל אביב כהן יואל - רמת אביב	טאגור 38 רמת אביב
תל אביב שורצקי אברהם	שנקין 54
תל מונד רגע מתוק	הדקל 52

אגרות קודש

ב"ה, כ' אלול, תשי"ח
ברוקלין.

הנהלת המוסד חנוך על טהרת הקדש "אהלי תורה" אשר בברוקלין נ.י.
ובראשם הרה"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה מיכאל שי'
ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם נודעתי מגמר רכישת הבנין, ואשר היום עבר לרשותם. ויהי רצון שיהי' בשעה טובה ומוצלחת, מוצלחת בכל עניני המוסד, ובעיקרו - לחנך התלמידים מתאים לרצון וכוונת רבותינו נשיאינו זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ויהי רצון שילך הלוך והוסיף הן בכמות והן באיכות, עד שיהי' באופן דופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה עד לנחלה בלי מצרים, שהרי כלשון הכתוב, פי ה' דבר.

והרי ימי חדש אלול, הוא חדש הרחמים, מסוגלים הם לכל האמור, וביחוד יום הבהיר - ושלפניו ושלאחריו - ח"י אלול, יום הולדת שני המאורות, הבעש"ט ורבנו הזקן, אשר מסרו נפשם על חינוך ילדי בני ישראל כידוע.

שהרי ההודעה עד"ז - ודאי שהוראה היא וגם נתינת כח, לכל אלו ההולכים בעקבותיהם, ההולכים בהווה או עכ"פ ילכו מכאן ולהבא, שיצליחו בעבודה קדושה האמורה, חינוך על טהרת הקדש ע"פ תורתנו תורה תמימה, תורת הנגלה ותורת החסידות גם יחד, להקים תלמידים זרע ברך ה' אשר בצדק יאמר עליהם, ראו גידולים שגדלנו.

וגודל השכר של כל המתעסק בזה, הרי מובן מדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר בשם הבעש"ט, אשר אהבת הקב"ה לכל אחד ואחת מבני ישראל, גדולה עוד יותר גם מאהבת הורים זקנים לבנם יחידם הנולד להם לעת זקנותם, ובמילא מובנת הנחת רוח הנגרמת להקב"ה ע"י חינוכם הטוב כרצונו ית'.

בברכה לבשו"ט בכל האמור, וחותם בברכת הצלחה וכתיבה וחתימה טובה לכאו"א וב"ב שליט"א בגו"ר,

מ. שניאורסאהן

נ.ב. מוסג"פ המחאתי פרטית, בתור השתתפותי ברכישת הבנין בשעה טובה ומוצלחת.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים ק״י קי״א ..... ג

ג) מאמר ד״ה לך אמר לבי
שבת פרשת נצבים וילך, כ״ה אלול, ה׳תשי״ז ..... ט

ד) מכתב כללי ח״י אלול ה׳תשי״ז ..... ל

ה) שיחת שבת פרשת נצבים וילך
כ״ה אלול, ה׳תשי״ז ..... לג

ו) לקוטי שיחות ראש השנה
(בלה״ק) כרך יט ..... לז

ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... מב

ח) ילקוט גאולה ומשיח - פרשת נצבים וילך ..... מג

ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת נצבים וילך .. מד

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת נצבים וילך ..... סב

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת נצבים וילך ..... סג

יב) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת נצבים וילך .... עה

יג) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... עז

שיעורי רמב״ם – מהדורת וגשל:

יד) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת נצבים וילך ..... פ

טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת נצבים וילך .. קה

טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת נצבים וילך .... קיב

יז) נביאים וכתובים
שמואל-ב פרק יב, תהלים פרק לב-לג ..... קטו

יח) עין יעקב מסכת יומא ..... קיז

יט) מסכת חולין עם ביאורים
מדף פד עד דף צ ..... קיח

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... קמז

כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קמז

כב) לקוטי תורה
אדמו״ר הזקן ..... קמט

כג) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קנב

כד) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קנב

כה) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קנג

כו) קונטרס עץ החיים
אדמו״ר מוהרש״ב ..... קנג

כז) ספר המאמרים ה׳תש״ט
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנד

כח) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנה

כט) רשימת תרצ״ט
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנז

ל) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנז

לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ה ..... קנט

לב) חומש לקריאה בציבור ..... קס

לג) לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים וילך ..... קסו

לד) סדר הדלקת נרות לשבת קודש ..... קסז

בס"ד. שבת פרשת נצבים־וילך, כ"ה אלול, ה'תשי"ז

(הנחה בלתי מוגה)

לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי אֶת פָּנֶיךָ הְוָיָ' אֲבַקֵּשׁ[1]. וְצָרִיךְ לְהָבִין[2] מַהוּ עִנְיָן בַּקְּשׁוּ פָנָי, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה ב' עִנְיָנִים הָפְכִּיִּים, דְּמִזֶּה שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ בְּחִינַת פָּנַי, מוּכָח, שֶׁעַכְשָׁו אֵין לוֹ עֲדַיִן עִנְיָן זֶה וְהוּא רָחוֹק מִמֶּנּוּ, שֶׁלָּכֵן צָרִיךְ לְבַקְּשׁוֹ וּלְחַפְּשׂוֹ, אָמְנָם לְאִידָךְ גִּיסָא מוּבָן שֶׁבָּרוּר הַדָּבָר שֶׁעַל־יְדֵי הַבַּקָּשָׁה וְהַחִפּוּשׂ יִמְצָא זֹאת. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה, דְּהִנֵּה, פָּסוּק זֶה הוּא בְּמִזְמוֹר לְדָוִד הְוָיָ' אוֹרִי שֶׁאוֹמְרִים בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל[3], וּמוּבָן מִזֶּה שֶׁכָּל הַפְּסוּקִים הַנֶּאֱמָרִים בְּמִזְמוֹר זֶה, גַּם הַפָּסוּק לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי, הֵם מֵעִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה דְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, וְהַיְנוּ שֶׁהָעֲבוֹדָה דְּחֹדֶשׁ אֱלוּל הִיא בַּקָּשַׁת וְחִפּוּשׂ בְּחִינַת פָּנַי. וְכֵיוָן שֶׁמִּזְמוֹר זֶה אוֹמְרִים כָּל יְמֵי חֹדֶשׁ אֱלוּל, גַּם בַּיּוֹם הָאַחֲרוֹן שֶׁל הַחֹדֶשׁ, הֲרֵי מוּבָן, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל יְמֵי חֹדֶשׁ אֱלוּל הִיא בַּקָּשַׁת וְחִפּוּשׂ בְּחִינַת פָּנַי. וְכֵיוָן שֶׁמִּזְמוֹר זֶה אוֹמְרִים כָּל יְמֵי חֹדֶשׁ אֱלוּל, גַּם בַּיּוֹם הָאַחֲרוֹן שֶׁל הַחֹדֶשׁ, הֲרֵי מוּבָן, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל יְמֵי חֹדֶשׁ אֱלוּל, אֲשֶׁר כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא עֲבִיד עֲבִידְתֵּיהּ[4], לֹא הִגִּיעַ עֲדַיִן לִבְחִינַת פָּנִים, שֶׁלָּכֵן הִנֵּה גַּם בַּיּוֹם הָאַחֲרוֹן דְּחֹדֶשׁ אֱלוּל צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ בְּחִינַת הַפָּנִים. וִיתֵרָה מִזֶּה, כֵּיוָן שֶׁפָּסוּק זֶה אוֹמְרִים גַּם לְאַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה עַד הוֹשַׁעְנָא רַבָּה (וְעַד בִּכְלָל), הֲרֵי מוּבָן, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי הָעֲבוֹדָה דַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה כוּ' לֹא הִגִּיעַ עֲדַיִן לִבְחִינַת פָּנִים, עַד לִשְׁמִינִי עֲצֶרֶת וְשִׂמְחַת תּוֹרָה, שֶׁאָז דַּוְקָא

ביאור בדרך אפשר

בספרו ספר ה"תהלים" אומר דוד המלך, בפרק כ"ז המתחיל במלים "לדוד, ה' אורי וישעי" (שנוהגים לאומרו מתחילת חודש אלול עַד הוֹשַׁעְנָא רַבָּה (וְעַד בִּכְלָל), (פעמיים ביום, בשחרית ובמנחה)): **לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי אֶת פָּנֶיךָ הְוָיָ' אֲבַקֵּשׁ**[1]. לפי פשוטו, כוונת הכתוב היא אמירה כלפי הקדוש־ברוך־הוא: לְךָ, כלומר בשליחותך ובשמך, אומר לי ליבי – בקשו פני, לבקש ולחפש את פני ה'. ואני שומע לליבי ומבקש את פני ה', ובלשון רש"י בפירושו על הכתוב: "בשבילך, בשליחותך אומר לי לבי בקשו כולכם ישראל את פני ואני שומע לו, את פניך ה' אבקש".

וְצָרִיךְ לְהָבִין[2] **מַהוּ עִנְיָן בַּקְּשׁוּ פָנָי, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה** לכאורה **ב' עִנְיָנִים הָפְכִּיִּים, דְּמִזֶּה שֶׁצָּרִיךְ לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ בְּחִינַת פָּנַי, מוּכָח, שֶׁעַכְשָׁו אֵין לוֹ עֲדַיִן עִנְיָן זֶה וְהוּא רָחוֹק מִמֶּנּוּ, שֶׁלָּכֵן צָרִיךְ לְבַקְּשׁוֹ וּלְחַפְּשׂוֹ,** כלומר מדובר במי שלא שייך עדיין ל"פָּנַי" **אָמְנָם לְאִידָךְ גִּיסָא מוּבָן שֶׁבָּרוּר הַדָּבָר שֶׁעַל־יְדֵי הַבַּקָּשָׁה וְהַחִפּוּשׂ יִמְצָא זֹאת** ואם כן אין ספק שהוא כן שייך לבחינה זו. השאלה ("צריך להבין") היא, אפוא, ממה־נפשך: אם מדובר על כך שיש לבקש ולחפש את בחינת "פני", מוכח שהאדם נמצא במעמד ומצב כזה שטרם הגיע ל"פני" והוא רחוק מכך, ולכן עליו לבקש ולחפש זאת ולהשתדל להשיג את הדבר, וברור שלפי מצבו כעת האדם לא שייך (עדיין) לבחינת "פני", ואם סגנון הדברים מורה כי אין ספק שהבקשה והחיפוש ישיגו את מטרתן ברור שמדובר במי שלמעשה כן שייך לדרגה הזו. ובכן, ממה־נפשך, האם מדובר בעניין שלמעלה מדרגתו של האדם או בעניין בר־השגה לאדם המבקש?

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בָּזֶה ולחדד את השאלה יותר, **דְּהִנֵּה, פָּסוּק זֶה הוּא בְּמִזְמוֹר לְדָוִד הְוָיָ' אוֹרִי שֶׁאוֹמְרִים בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל**[3], בהתאם למנהג לומר פרק זה מתחילת חודש אלול עַד הוֹשַׁעְנָא רַבָּה (וְעַד בִּכְלָל), (פעמיים ביום, בשחרית ובמנחה) **וּמוּבָן מִזֶּה** מכך שהפרק נאמר במהלך חודש אלול **שֶׁכָּל הַפְּסוּקִים הַנֶּאֱמָרִים בְּמִזְמוֹר זֶה, גַּם הַפָּסוּק לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָנָי, הֵם מֵעִנְיְנֵי הָעֲבוֹדָה דְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, וְהַיְנוּ שֶׁהָעֲבוֹדָה דְּחֹדֶשׁ אֱלוּל הִיא בַּקָּשַׁת וְחִפּוּשׂ בְּחִינַת פָּנַי. וְכֵיוָן שֶׁמִּזְמוֹר זֶה אוֹמְרִים כָּל יְמֵי חֹדֶשׁ אֱלוּל, גַּם בַּיּוֹם הָאַחֲרוֹן שֶׁל הַחֹדֶשׁ, הֲרֵי מוּבָן, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי כְּלָלוּת הָעֲבוֹדָה בְּמֶשֶׁךְ כָּל יְמֵי חֹדֶשׁ אֱלוּל, אֲשֶׁר כָּל יוֹמָא וְיוֹמָא עֲבִיד עֲבִידְתֵּיהּ**[4], [בכל יום ויום האדם עובד את העבודה הנדרשת ליום זה] ובכל זאת, למרות שבכל יום ויום במהלך החודש עָבַד האדם את ה' בענייני חודש אלול כראוי, בכל זאת לא **הִגִּיעַ עֲדַיִן לִבְחִינַת פָּנִים,** כיוון שלמעשה **לֹא הִגִּיעַ לְכָךְ הִנֵּה גַּם בַּיּוֹם הָאַחֲרוֹן דְּחֹדֶשׁ אֱלוּל** הוא עדיין **צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ בְּחִינַת הַפָּנִים.** וכיוון שכך מודגשת עוד יותר העובדה שמדובר במי שעדיין **לֹא** הגיע לבחינת "פנים" ואם כן מתחזקת השאלה מנין נובעת הוודאות שהחיפוש אכן יביא אותו בסופו של דבר למטרה המיוחלת **וכן** ישיג את הבחינה הזו?

וִיתֵרָה מִזֶּה, כֵּיוָן שֶׁפָּסוּק זֶה אוֹמְרִים גַּם לְאַחֲרֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה עַד הוֹשַׁעְנָא רַבָּה (וְעַד בִּכְלָל), הֲרֵי מוּבָן, כי לא זו בלבד שלאחר כל העבודה במשך **כל** חודש אלול האדם עדיין לא הגיע לדרגת "פני" המיוחלת אלא **שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי הָעֲבוֹדָה דַּעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה כוּ' לֹא הִגִּיעַ עֲדַיִן לִבְחִינַת פָּנִים, עַד**

---

1) תהלים כז, ח. 2) ראה גם רד"ה לך אמר לבי תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' תה). 3) סידור האריז"ל להר"ש מרשקוב סדר כוונת ר"ח אלול. סידור האריז"ל קול יעקב וסידור אדה"ז אחר שיר של יום. ועוד. 4) ראה זח"ג צד, ב.

לך אמר לבי בקשו פני

ביאור בדרך אפשר

לִשְׁמִינִי עֲצֶרֶת וְשִׂמְחַת תּוֹרָה, שֶׁאָז דַּוְקָא נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הַפָּנִים, אֲבָל קֹדֶם זְמַן זֶה הרי במשך כל חודש אלול, עשרת ימי תשובה וכל ימי חג הסוכות **צָרִיךְ עֲדַיִן לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ בְּחִינַת הַפָּנִים.**

וּבְעִנְיָן זֶה יֶשְׁנָם ב׳ הַהֲפָכִים הַנַּ״ל, שנזכרו בתחילת המאמר **מֵחַד גִּיסָא חֲרֵי זֶה מוֹרֶה שֶׁעַד שִׂמְחַת תּוֹרָה רָחוֹק הוּא עֲדַיִן מִבְּחִינָה זוֹ, וּלְאִידָךְ גִּיסָא, בָּרוּר הַדָּבָר שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ בִּבְחִינַת פָּנָי בָּקְשׁוּ פָּנָי** מתחילת חודש אלול ועד סיום חג הסוכות **בָּטוּחַ הוּא שֶׁבִּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת וְשִׂמְחַת תּוֹרָה** כן **יַגִּיעַ לִבְחִינָה זוֹ.**

וכאמור, דבר זה צריך ביאור: איך משתלבים יחד שני ההפכים כאשר מצד אחד מדובר בענין רחוק מהאדם שגם עבודת ה׳ של חודש אלול, הימים הנוראים וחג הסוכות לא מביאה אותו לידי כך ומצד שני אין ספק שבשמיני עצרת ושמחת תורה כן יגיע ל״פנים״?

וְגַם צָרִיךְ לְהָבִין אוֹמְרוֹ לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָּנָי גוֹ׳, מַהִי שַׁיָּכוּת הָעִנְיָן דְּבַקְּשׁוּ פָּנָי גוֹ׳ הבקשה והחיפוש אחרי בחינת ״פני״ **לְהַלֵּב דַּוְקָא,** כלומר, מה הקשר במיוחד של השגת בחינת ״פני״ ללב?

ב) וּלְהָבִין זֶה צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בַּמַּאֲמָר הַקּוֹדֵם[5] שנאמר בשבת פרשת ראה (והובא ב׳דבר מלכות׳ לשבת פרשת ראה שנה זו - ה׳תשע״א - עם ביאור בדרך אפשר) **עַל הַפָּסוּק**[6] **רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם גוֹ׳ אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ גוֹ׳, עַל יְסוֹד דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ**[7] **עַל הַפָּסוּק**[8] **שִׁמְעוּ דְּבַר הֲוָיָ׳ בֵּית יַעֲקֹב, מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ ב׳ כּוֹסוֹת כּוּ׳ כָּךְ אָמַר הַקָּבָ״ה שְׁתֵּי כּוֹסוֹת מְזַגְתֶּם לִי בְּסִינַי, נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שְׁבַרְתֶּם נַעֲשֶׂה, הִזָּהֲרוּ בְּנִשְׁמַע כו׳.**

וזה לשון המדרש: משל למלך שאמר לעבדיו שמרו לי ב׳ כוסות הללו והיה

ביאור בדרך אפשר

נִמְשָׁךְ בְּחִינַת הַפָּנִים, אֲבָל קֹדֶם זְמַן זֶה צָרִיךְ עֲדַיִן לְבַקֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ בְּחִינַת הַפָּנִים. וּבְעִנְיָן זֶה יֶשְׁנָם ב׳ הַהֲפָכִים הַנַּ״ל, מֵחַד גִּיסָא חֲרֵי זֶה מוֹרֶה שֶׁעַד שִׂמְחַת תּוֹרָה רָחוֹק הוּא עֲדַיִן מִבְּחִינָה זוֹ, וּלְאִידָךְ גִּיסָא, בָּרוּר הַדָּבָר שֶׁעַל־יְדֵי עֲבוֹדָתוֹ בִּבְחִינַת פָּנָי בָּקְשׁוּ פָּנָי בָּטוּחַ הוּא שֶׁבִּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת וְשִׂמְחַת תּוֹרָה יַגִּיעַ לִבְחִינָה זוֹ. וְגַם צָרִיךְ לְהָבִין אוֹמְרוֹ לְךָ אָמַר לִבִּי בַּקְּשׁוּ פָּנָי גוֹ׳, מַהִי שַׁיָּכוּת הָעִנְיָן דְּבַקְּשׁוּ פָּנָי גוֹ׳ לְהַלֵּב דַּוְקָא.

ב) **וּלְהָבִין** זֶה צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה מַה שֶּׁנִּתְבָּאֵר בַּמַּאֲמָר הַקּוֹדֵם[5] עַל הַפָּסוּק[6] רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם גוֹ׳ אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ גוֹ׳, עַל יְסוֹד דִּבְרֵי הַמִּדְרָשׁ[7] עַל הַפָּסוּק[8] שִׁמְעוּ דְּבַר הֲוָיָ׳ בֵּית יַעֲקֹב, מָשָׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהָיוּ לוֹ ב׳ כּוֹסוֹת כּוּ׳ כָּךְ אָמַר הַקָּבָ״ה שְׁתֵּי כּוֹסוֹת מְזַגְתֶּם לִי בְּסִינַי, נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמַע, שְׁבַרְתֶּם נַעֲשֶׂה, הִזָּהֲרוּ בְּנִשְׁמַע כו׳. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, שֶׁעַכְשָׁו תּוֹבְעִים רַק הָעֲבוֹדָה דְּתִשְׁמְעוּ (הִזָּהֲרוּ בְּנִשְׁמַע), אָמְנָם, כֵּיוָן שֶׁתַּכְלִית הַמְּכֻוָּן הוּא שֶׁיַּגִּיעוּ לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה, הִנֵּה עַל־זֶה נֶאֱמַר אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, שֶׁהוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת בְּרָכָה וּנְתִינַת כֹּחַ בָּעֲבוֹדָה דְּתִשְׁמְעוּ, שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע יַגִּיעוּ לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה. וְנִתְבָּאֵר בָּזֶה, שֶׁהָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע אֵינָהּ רַק עִנְיָן הַהַשָּׂגָה וְהַהַסְכָּרָה, מִלְּשׁוֹן דַּבֵּר כִּי שׁוֹמֵעַ עַבְדֶּךָ[9], אֶלָּא הָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע הוּא עִנְיָן הַבִּטּוּל וְקַבָּלַת עֹל, מִלְּשׁוֹן הִנֵּה שְׁמוֹעַ מִזֶּבַח טוֹב[10]. אָמְנָם, הָעֲבוֹדָה

דיאטריטא [כלי זכוכית יקרים] אמר לו: הוי זהיר בהם. עד שהוא [המלך] נכנס לפלטין [לארמון], היה עגל אחד שרוי על פתח הפלטין, נגח [העגל את] העבד ונשבר אחד מהם [מהכוסות] והיה העבד עומד ומרתת [רועד ומפחד] לפני המלך. אמר לו: למה אתה מרתת? אמר לו: שנגחני עגל ושבר אחד משני הכוסות. אמר לו המלך: אם כן, דע והיזהר בשני. כך אמר הקדוש־ברוך־הוא: שני כוסות מזגתם בסיני, נעשה ונשמע. שברתם נעשה, עשיתם לְפָנַי עגל, היזהרו בנשמע. הוי, שמעו דבר ה׳ בית יעקב.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב בתחילת פרשת ראה – ראה אנכי נתן לפניכם היום **אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, שֶׁעַכְשָׁו** לאחר שה׳כוס׳ של בחינת נעשה נשברה **תּוֹבְעִים רַק הָעֲבוֹדָה דְּתִשְׁמְעוּ (הִזָּהֲרוּ בְּנִשְׁמַע)** שהיא עבודה בדרגה נמוכה יותר מהעבודה של ״נעשה״ (כפי שיוסבר להלן), **אָמְנָם, כֵּיוָן שֶׁתַּכְלִית הַמְּכֻוָּן הוּא שֶׁיַּגִּיעוּ לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה** כי סוף סוף ברור שגם עכשיו הדרישה לעשות בעינה עומדת וגם בחינת ״נעשה״ בעבודה הרוחנית (שהיא דרגה גבוהה ונעלית בעניין הביטול של המציאות והישות העצמית, כדלהלן וכפי שהוסבר בהרחבה במאמר הנ״ל דיבור־המתחיל ״ראה״) נדרשת גם עתה, **הִנֵּה עַל־זֶה נֶאֱמַר אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, שֶׁהוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת בְּרָכָה וּנְתִינַת כֹּחַ בָּעֲבוֹדָה דְּתִשְׁמְעוּ, שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע יַגִּיעוּ** בסופו של דבר **לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה** הנעלית יותר מבחינת ״תשמעו״.

וְנִתְבָּאֵר בָּזֶה, במאמר הנ״ל דיבור־המתחיל ״ראה״ **שֶׁהָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע אֵינָהּ רַק עִנְיָן הַהַשָּׂגָה וְהַהַסְכָּרָה, מִלְּשׁוֹן דַּבֵּר כִּי שׁוֹמֵעַ עַבְדֶּךָ**[9], שפירושו (לא שמיעה כפשוטו אלא שמואל הנביא ענה לקול ה׳ הקורא אליו ואומר:) דבר כי עבדך מקשיב ומבין **אֶלָּא הָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע הוּא עִנְיָן הַבִּטּוּל וְקַבָּלַת עֹל, מִלְּשׁוֹן** כדברי שמואל הנביא לשאול המלך **הִנֵּה שְׁמוֹעַ מִזֶּבַח טוֹב**[10] (לאחר ששאול הִצְדִּיק את אי הריגתם

---

5) ד״ה ראה אנכי גו׳ דש״פ ראה מבה״ח אלול (תו״מ ח״כ ע׳ 216 ואילך). 6) פ׳ ראה יא, כו. 7) שמו״ר פכ״ז, ט. 8) ירמי׳ ב, ד. 9) שמואל־א ג, י. 10) שם טו, כב.

ביאור בדרך אפשר

של הצאן והבקר של עמלק בנימוק שיקריבו מהם קרבנות, כאשר לפי פשוטו הכוונה היא שהקדוש־ברוך־הוא מחשיב יותר את הציות למצוותיו מאשר קרבנות ולפי המשמעות הפנימית הכוונה היא להדגיש את מעלת הביטול והקבלת עול לעומת ההבנה וההשגה (משום שבעבודת ה׳ מתוך ביטול וקבלת עול אין מעורבות של המציאות האישית והשכל האישי שעלולים לגרום לטעות וסטייה מהדרך הישרה)

אָמְנָם מצד שני, **הָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע, עִם הֱיוֹתָהּ בִּטּוּל וְקַבָּלַת עֹל** שהוא יתרון גדול, כאמור, **מִכָּל־מָקוֹם** יש בכך גם חסרון כי, **הַבִּטּוּל הוּא רַק לְהָרָצוֹן הַגָּלוּי,** מדובר בביטול בדרגה נמוכה יחסית שכן הביטול הוא כלפי הרצון של הקדוש־ברוך־הוא כפי שהתגלה באמצעות המצוות **שֶׁהַרֵי הָעִנְיָן דְּנִשְׁמַע שַׁיָּךְ רַק כַּאֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ כְּבָר עִנְיָן שֶׁשַּׁיָּךְ לִשְׁמֹעַ אוֹתוֹ,** כאשר הרצון שכלפיו מתבטלים כבר גלוי וידוע **וְאָז הִיא עֲבוֹדַת הָאָדָם שֶׁעוֹמֵד הָכֵן עִם חוּשׁ הַשְּׁמִיעָה שֶׁלּוֹ לִשְׁמֹעַ וּלְקַיֵּם כָּל מַה שֶּׁיִּשְׁמַע, וּמִזֶּה מוּבָן, שֶׁהַבִּטּוּל דְּנִשְׁמַע שַׁיָּךְ לְהָרָצוֹן כְּפִי שֶׁכְּבָר בָּא בְּגִלּוּי.** כפי שנתבאר במאמר הנ״ל (על הפסוק ״ראה אנכי״), בעניין הביטול והקבלת עול יש דרגות שונות. ובדרך כלל, הביטול שבבחינת ״נשמע״ הוא ביטול לרצונו של הקדוש־ברוך־הוא כפי שבא לידי גילוי, לאחר שהקדוש־ברוך־הוא גילה את רצונו ונתן לבני ישראל ציוויים והוראות שכן המושג שמיעה (הן במובן של שמיעה בחוש השמיעה והן במובן של ציות לפקודה) ייתכן רק לאחר שכבר היה גילוי של הדבר הנשמע. גילוי זה נקרא רצון הגלוי והביטול והקבלת עול כלפי הרצון הגלוי נמשלו לביטול של עבד כלפי ההוראות והציוויים של אדונו עד כדי כך שאין לו מציאות משלו. ועם זאת, קיים ביטול

נעלה עוד יותר –

וּלְמַעְלָה מִזֶּה הוּא הַבִּטּוּל דְּנַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא עִנְיַן הַבִּטּוּל לְבַעַל הָרָצוֹן, שֶׁעוֹד טֶרֶם שֶׁיֶּשְׁנוֹ אֵיזוֹ הַמְשָׁכַת רָצוֹן גָּלוּי, חֲרֵי הוּא בָּטֵל בְּעֶצֶם נַפְשׁוֹ לְבַעַל הָרָצוֹן עַצְמוֹ. כלומר, בביטול אל הרצון, היהודי מתבטל לציוויים ולהוראות של הקדוש־ברוך־הוא כמו עבד שמציית להוראות ולפקודות של אדונו והביטול מתבטא בכך שהוא לא מְעַרֵב את שכלו ואת מציאותו העצמית אלא מסור לחלוטין למילוי רצונו של הקדוש־ברוך־הוא, אבל הביטול אל **בעל הרצון** הוא ביטול הרבה יותר עמוק, כי כאן לא מדובר בביטול וציות לפקודות ולהוראות אלא בהתבטלות מכל וכל כלפי בעל הרצון, הקדוש־ברוך־הוא בעצמו, בדרגה שקודמת וגבוהה יותר מהדרגה שבה יש התגלות והמשכה של רצון גלוי וגם מבחינת היהודי הבטל, הביטול לבעל הרצון הוא ביטול בעצם ובפנימיות נפשו. (אפשר אולי לתת לזה קצת ביאור ממשי יותר והוא: כאשר הבן בָּטֵל רק לצד החיצוני של האב ואשר בא לידי ביטוי רק לאחר שהאב מצווה אותו לעשות כך וכך הרי הבן עושה זאת בתכלית השלימות אבל רק את מה שציווה האב ובאמת במלוא מסירות הנפש אבל זאת רק לְמַה שכבר ציווה האב וביקש, ואילו כאשר ביטולו של הבן כלפי האב אינו רק למה שהאב מצווה אלא לגופו ועצמותו של האב, הרי הוא מחפש מה לעשות יותר ויותר שלאבא יהיה תענוג ונחת רוח מבלי שהאב יצווה אותו בפועל ממש).

וְעַל־יְדֵי־זֶה על ידי הביטול של היהודי אל הקדוש־ברוך־הוא, בעל הרצון, בעצם נפשו, **הוּא מַמְשִׁיךְ** ומגלה **אֶת הָרָצוֹן** העליון, **כְּמַאֲמַר**[11] **עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם** אמרו חכמינו ז״ל בגמרא (ברכות לה, ב): ״כתיב ׳ולקחתי דגני בעתו וגו׳ וכתיב ואספת דגנך״. כלומר, לכאורה יש סתירה בין שני הפסוקים. כתוב אחד אומר ״ולקחתי דגני בעתו וגו׳״ (כלומר, הקדוש־ברוך־הוא לוקח את הדגן הצומח כדי להוכיח שהוא שלו) וכתוב אחר אומר ״ואספת דגנך״ (כלומר, האדם יאסוף את הדגן שלו בעצמו)! והגמרא עונה: ״לא קשיא, כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום״ - בפסוק ״ואספת דגנך״ מדובר בזמן שישראל עושים רצונו של מקום ואז הדגן שלהם. ״כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום״ - בפסוק ״ולקחתי דגני״ מדובר בזמן שישראל לא עושים את רצונו של מקום והקדוש־ברוך־הוא אוסף את הדגן. בפשטות כוונת הביטוי ״עושין רצונו של מקום״ הוא שמקיימים את רצון ה׳ בפועל, אבל לפי פנימיות הדברים הכוונה - **שֶׁעוֹשִׂים וּמְחַדְּשִׁים** ומעוררים, כביכול **אֶת הָרָצוֹן** של הקדוש־ברוך־הוא, **שֶׁהַרֵי אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא מִצַּד עַצְמוֹ הוּא לְמַעְלָה גַּם מֵהָרָצוֹן דְּמִצְוֹות, וְצָרִיךְ לְחַדֵּשׁ** לפעול ולעורר **אֶת הָרָצוֹן דְּמִצְוֹות, וְהַמְשָׁכַת** והתעוררות **הָרָצוֹן** העליון למצוות **הִיא עַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּנַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא עִנְיַן הַבִּטּוּל לְבַעַל הָרָצוֹן.**

וכפי שמבואר במאמר הנ״ל, הצורך לעורר את הרצון העליון למצוות נובע מכך שהקדוש־ברוך־הוא בעצמו הוא למעלה מהרצון (כשם שבנפש האדם הרצון הוא כוח חשוב ונעלה אבל עצם הנפש היא למעלה מהרצון) ״וכל עניין הרצון הוא ירידה והמשכה, והינו שגם הרצון דמצוות הוא רק המשכה ממנו יתברך, לפי שעצמותו ומהותו הוא למעלה גם מהרצון... בכדי לפעול את

---

11) ברכות לה, ב.

ביאור בדרך אפשר

הרצון הרי זה על ידי הביטול דנעשה, שהוא הביטול שבפנימיות הנפש לבעל הרצון".

וְנִתְבָּאֵר, במאמר הנ"ל, **שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הָעֲבוֹדָה דִּבְכָל מְאֹדֶךָ**[12], שעניינה אהבת ה' וביטול לקדוש־ברוך־הוא בלי גבול **שֶׁהוּא הַבִּטּוּל שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ** ועבודה שהיא בלי גבול בכוחה להמשיך ולגלות את רצונו של הקדוש־ברוך־הוא שלמעלה מ"סדר ההשתלשלות" ועשר הספירות העליונות, כשם שכוח הרצון שבנפש הוא כוח כללי ונעלה ועמוק יותר מעשרת הכוחות של השכל, המידות וכו'.

בהמשך אותה סוגיה בגמרא נאמר: "בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על־ידי אחרים שנאמר ועמדו זרים ורעו צאנכם וגו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתן נעשית על ידי עצמן". גם כאן מדובר על סתירה, לכאורה, בין שני פסוקים. פסוק אומר "ועמדו זרים ורעו צאנכם" כלומר שבני ישראל יהיו פטורים מעבודה ואחרים יעשו את מלאכתם במקומם ופסוק אחר אומר "ואספת דגנך" שמשמעו ואספת בעצמך, ללא סיוע של אחרים! והביאור – אם בני ישראל אינם עושין רצונו של מקום, הם אוספים את דגנם בעצמם ואם הם כן עושים רצונו של מקום, הדבר נעשה בידי משרתים זרים. שואלים על כך בחסידות: איך יתכן שפרשה שניה של קריאת שמע שנאמר בה "ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם" מדברת ב'אין עושין רצונו של מקום'? ועונים: כיון שבפרשה זו לא נזכר "בכל מאדך" כמו בפרשה ראשונה, הרי למרות שמדובר בה על עבודת ה' "בכל לבבכם ובכל נפשכם", עדיין הדבר נחשב "אין עושין רצונו של מקום" **וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל**[13] **שֶׁפָּרָשָׁה שְׁנִיָּה דִּקְרִיאַת־שְׁמַע הִיא בִּזְמַן שֶׁאֵין עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, דְּאַף שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ תִּשְׁמְעוּ**[14]**, וַהֲרֵי עִנְיַן הַשְּׁמִיעָה אֵינוֹ רַק עִנְיַן הַהַשָּׂגָה אֶלָּא גַּם עִנְיַן הַקַּבָּלַת עֹל כַּנַּ"ל, וּכְסִיּוּם הַכָּתוּב וּלְעָבְדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם, מִכָּל־מָקוֹם, הָעֲבוֹדָה הִיא רַק בְּכֹחוֹתָיו הַגְּלוּיִים, כֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים וְכֹחוֹת הַמַּקִּיפִים, הַיְינוּ בִּטּוּל כֹּחוֹתָיו הַגְּלוּיִים לָרָצוֹן הַגָּלוּי, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה דִּקְרִיאַת־שְׁמַע כְּתִיב בָּהּ בְּכָל מְאֹדֶךָ, מְאֹד הוּא עִנְיָן בְּלִי גְּבוּל[15], הַיְינוּ, שֶׁיּוֹצֵא מִגֶּדֶר הַגְּבָלַת הַכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים וְהַכֹּחוֹת הַמַּקִּיפִים, וַעֲבוֹדָתוֹ הִיא מִצַּד עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁבָּטֵל בְּעֶצֶם נַפְשׁוֹ לְבַעַל הָרָצוֹן, וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. וְזֶהוּ כָּל תַּכְלִית הָעֲבוֹדָה, שֶׁיַּגִּיעוּ לִבְחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן עַצְמוֹ וְיַמְשִׁיכוּ אֶת הָרָצוֹן, וּכְמַאֲמַר תַּמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם[16], בִּתְחִלָּה קַבְּלוּ מַלְכוּתִי וְאַחַר־כָּךְ קַבְּלוּ גְּזֵרוֹתַי[17]. אָמְנָם, בִּכְדֵי לְהַגִּיעַ לְהָעֲבוֹדָה

ביאור בדרך אפשר

כוחות הנפש של האדם מתחלקים לכמה סוגים ובדרך כלל החלוקה היא לשני סוגים: כוחות פנימיים – כמו השכל והרגש המלובשים בגוף האדם ומותאמים לאברי הגוף וכך גם כוח התנועה, הדיבור וכד' שכולם מלובשים באברי הגוף בהתלבשות פנימית, וכוחות מקיפים – כמו כוח הרצון שהוא כוח כללי הפועל בכל הגוף בשווה ולא מתלבש באבר מסויים, כזה או אחר ובהגדרה כללית יותר גם הכוחות הפנימיים (הנחותים יותר) וגם הכוחות המקיפים (הנעלים יותר) נחשבים "כוחות הגלויים" כי הם פועלים ומתגלים בגוף האדם בצורה גלוייה, ניכרת ומורגשת, בשונה מ"כוחות נעלמים" שבדרך כלל נעלמים ונסתרים בתוך הנפש ולא באים לידי גילוי. ולענייננו הסיבה לכך שהעבודה המתוארת בפרשה שנייה של קריאת שמע, הרי עם כל מעלתה, שהיא עבודה "בכל לבבכם ובכל נפשכם", עדיין היא נחשבת "אין עושין רצונו של מקום", כי היא עבודה הנעשית רק עם הכוחות הגלויים, **הַיְינוּ בִּטּוּל כֹּחוֹתָיו הַגְּלוּיִים לָרָצוֹן הַגָּלוּי, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן פָּרָשָׁה רִאשׁוֹנָה דִּקְרִיאַת־שְׁמַע כְּתִיב בָּהּ בְּכָל מְאֹדֶךָ, מְאֹד הוּא עִנְיָן בְּלִי גְּבוּל[15], הַיְינוּ, שֶׁיּוֹצֵא מִגֶּדֶר הַגְּבָלַת הַכֹּחוֹת הַפְּנִימִיִּים וְהַכֹּחוֹת הַמַּקִּיפִים** גם יחד, **וַעֲבוֹדָתוֹ הִיא מִצַּד עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁבָּטֵל בְּעֶצֶם נַפְשׁוֹ לְבַעַל הָרָצוֹן, וְעַל־יְדֵי־זֶה עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם.**

וְזֶהוּ כָּל תַּכְלִית הָעֲבוֹדָה, שֶׁיַּגִּיעוּ לִבְחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן עַצְמוֹ וְיַמְשִׁיכוּ אֶת הָרָצוֹן, וּכְמַאֲמַר חכמינו ז"ל לגבי ראש השנה שבו אומר הקדוש־ברוך־הוא לבני ישראל - **תַּמְלִיכוּנִי עֲלֵיכֶם[16], בִּתְחִלָּה קַבְּלוּ מַלְכוּתִי וְאַחַר־כָּךְ קַבְּלוּ גְּזֵרוֹתַי[17]**. כדברי חכמינו ז"ל: מָשָׁל למלך שבא למדינה ואמרו לו אנשי המדינה גזור עלינו גזרות. אמר להם המלך בתחילה קבלו מלכותי ואחר כך קבלו גזירותי, וכמבואר במאמר לפרשת ראה שקבלת המלכות ("קבלו מלכותי") היא בחינת "נעשה" – הביטול לבעל הרצון, ואילו קבלת הגזירות ("קבלו גזירותי") היא בחינת "נשמע", הביטול לרצון, והביטול לבעל הרצון שהוא ביטול עמוק יותר הוא בחינת "עושין רצונו של מקום", שעושה ומעורר את הרצון למעלה, כביכול, **אָמְנָם, בִּכְדֵי לְהַגִּיעַ לְהָעֲבוֹדָה דְּנַעֲשָׂה,** הביטול לבעל הרצון

---

12) ואתחנן ו, ה. 13) ברכות שם ובחדא"ג מהרש"א שם. אור תורה להרב המגיד נג, ד. לקו"ת שלח מב, ג. ובכ"מ. 14) עקב יא, יג. 15) ראה תו"א מקץ לט, ג ואילך. 16) ר"ה טז, א. לד, ב. 17) מכילתא יתרו כ, ג.

ביאור בדרך אפשר

צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּחִלָּה הָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע הביטול לרצון, **וּמִזֶּה בָּאִים אַחַר־כָּךְ לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה. וְזֶהוּ אוֹמְרוֹ אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, הַיְינוּ, שֶׁבִּתְחִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה דְּתִשְׁמְעוּ, וּבָזֶה יֵשׁ בְּרָכָה וּנְתִינַת כֹּחַ שֶׁמֵּהָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע (תִּשְׁמְעוּ) יַגִּיעוּ לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה.**

וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁכָּתוּב בִּתְחִלַּת הַפָּסוּק רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם הַיּוֹם בְּרָכָה, ויש לדייק בלשון הכתוב שהנתינה היא מבחינת ״אנכי״ לבחינת ״לפניכם״ - **שֶׁהַבְּרָכָה הִיא מַה שֶּׁאָנֹכִי מִי שֶׁאָנֹכִי** הקדוש־ברוך־הוא בעצמו **נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם, פְּנִימִיּוּת** ועצמיות **הַנֶּפֶשׁ, שֶׁמִּצַּד זֶה** מצד הכוח שהקדוש־ברוך־הוא בעצמו נותן בעצם הנפש **הִיא הָעֲבוֹדָה דְּנַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא עִנְיַן הַבִּטּוּל שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנֶּפֶשׁ לְעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ בַּעַל הָרָצוֹן, בְּחִינַת אָנֹכִי. וְעַל עֲבוֹדָה זוֹ דִּבְחִינַת נַעֲשֶׂה (שֶׁמַּגִּיעִים אֵלֶיהָ עַל־יְדֵי הַקְדָּמַת הָעֲבוֹדָה דְּתִשְׁמְעוּ, בְּחִינַת נִשְׁמַע) נֶאֱמַר (אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ), לְשׁוֹן וַדַּאי, כִּי, בָּעֲבוֹדָה דִּבְחִינַת נִשְׁמַע, כֵּיוָן שֶׁהַבִּטּוּל הוּא רַק כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים בִּלְבַד, חֲרֵי שַׁיָּךְ בָּזֶה סְפֵקוֹת עֲדַיִן, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָעֲבוֹדָה דִּבְחִינַת נַעֲשֶׂה, שֶׁהוּא בָּטֵל בִּמְציאוּת בְּעֶצֶם נַפְשׁוֹ, הִנֵּה עֲבוֹדָה זוֹ הִיא בִּבְחִינַת וַדַּאי, שֶׁאֵין שַׁיָּךְ בָּזֶה סְפֵקוֹת כְּלָל. וְעוֹד זֹאת, דְּמַה שֶּׁכָּתוּב אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, הַיְינוּ, שֶׁזֶּהוּ דָּבָר וַדַּאי וּבָרוּר שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת נִשְׁמַע יַגִּיעַ לַעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת נַעֲשֶׂה. וְטַעַם הַוַּדָּאוּת הוּא לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּרָכָה עַל זֶה, וַחֲרֵי עִנְיַן הַבְּרָכָה הוּא דָּבָר וַדַּאי. וְכַיָּדוּעַ בְּמַעֲלַת בְּרָכָה עַל הַתְּפִלָּה[18], שֶׁבְּרָכָה הִיא לְשׁוֹן צִוּוּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[19] יְבָרֶכְךָ הֲוָיָ׳, וְהַיְינוּ שֶׁזֶּהוּ דָּבָר וַדַּאי, וּתְפִלָּה הִיא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה, וַחֲרֵי סָפֵק אִם תִּתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ, וּכְמוֹ הַמְעַיֵּן בִּתְפִלָּתוֹ[20], אִם תְּפִלָּתוֹ שְׁגוּרָה בְּפִיו כו׳[21]. אָמְנָם לְאִידָךְ גִּיסָא יֶשְׁנָהּ מַעֲלָה בִּתְפִלָּה עַל בְּרָכָה, דִּבְרָכָה הִיא הַמְשָׁכָה מֵהַשֹּׁרֶשׁ וּמָקוֹר בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[22] אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרָכָתוֹ בֵּרַךְ אוֹתָם, וּתְפִלָּה הִיא שֶׁאֵין שַׁיָּךְ בָּזֶה סְפֵקוֹת כְּלָל.

וְעוֹד זֹאת, דְּמַה שֶּׁכָּתוּב אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ, הַיְינוּ, שֶׁזֶּהוּ דָּבָר וַדַּאי וּבָרוּר שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת נִשְׁמַע יַגִּיעַ לַעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת נַעֲשֶׂה. ובלשון המאמר הנ״ל דיבור המתחיל

ביאור בדרך אפשר

ראה: ״ועל ברכה זו נאמר אשר תשמעו, שלא נאמר אם תשמעו אלא אשר תשמעו אשר לשון ודאי, היינו שברכה זו שתהיה העבודה דתשמעו ושמבחינת תשמעו יגיע גם לבחינת נעשה, הוא דבר ודאי שאין בזה ספק כלל״.

וְטַעַם הַוַּדָּאוּת מדוע באמת יש וודאות מלאה שבסופו של דבר יגיעו גם לבחינת ״נעשה״? **הוּא לְפִי שֶׁיֵּשׁ בְּרָכָה עַל זֶה, וַחֲרֵי עִנְיַן הַבְּרָכָה הוּא דָּבָר וַדַּאי. וְכַיָּדוּעַ בְּמַעֲלַת בְּרָכָה עַל הַתְּפִלָּה[18], שֶׁבְּרָכָה הִיא לְשׁוֹן צִוּוּי, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[19] יְבָרֶכְךָ הֲוָיָ׳, וְהַיְינוּ שֶׁזֶּהוּ דָּבָר וַדַּאי, וּתְפִלָּה הִיא לְשׁוֹן בַּקָּשָׁה, וַחֲרֵי סָפֵק אִם תִּתְקַבֵּל בַּקָּשָׁתוֹ, וּכְמוֹ הַמְעַיֵּן בִּתְפִלָּתוֹ[20]** (״אומר בלבו שתיעשה בקשתו לפי שהתפלל בכוונה״ לשון רש״י בגמרא) ש״סוף בא לידי כאב לב״ כי בקשתו לא מתקבלת ועוד אמרו רבותינו ז״ל **אִם תְּפִלָּתוֹ שְׁגוּרָה בְּפִיו כו׳[21]** — כאשר רבי חנינא בן דוסא נשאל כיצד הוא יודע האם תפילתו התקבלה השיב שאם התפילה שגורה בפיו ברור לי שהתקבלה, וכן להיפך. מובן אפוא שבשונה מברכה הרי בתפילה אין וודאות שהבקשה תתקבל.

אָמְנָם לְאִידָךְ גִּיסָא יֶשְׁנָהּ מַעֲלָה בִּתְפִלָּה עַל בְּרָכָה, דִּבְרָכָה הִיא הַמְשָׁכָה מֵהַשֹּׁרֶשׁ וּמָקוֹר בִּלְבַד היינו שהדבר כבר קיים בשורשו ומקורו ורק צריך ״להבריך״ ולהמשיך אותו, כלומר להביאו מן ההעלם אל הגילוי, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[22] בברכת יעקב אבינו לבניו **אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרָכָתוֹ בֵּרַךְ אוֹתָם,** כלומר שהברכה שיעקב אבינו בירך את כל אחד מבניו כבר נמצאת וקיימת וכבר שייכת לו (״כברכתו״) והברכה רק ממשיכה את הדברים למטה ומוציאה אותם מן ההעלם אל הגילוי **וְאילו**

18) לקו״ת פ׳ ראה יט, א. 19) נשא ו, כד. 20) ראה ברכות נד, סע״ב ואילך. ראשית חכמה — חופת אליהו רבה שער ג. 21) ברכות לד, ב. 22) ויחי מט, כח.

ביאור בדרך אפשר

תְּפִלָּה הִיא הַמְּשָׁכָה חֲדָשָׁה, שֶׁזֶּהוּ יְהִי רָצוֹן, לכן התפילות הם בנוסח "יהי רצון", כלומר בקשה שיתעורר ויתהווה רצון חדש שלא היה קיים קודם לכן **שֶׁמַּמְשִׁיכִים רָצוֹן חָדָשׁ לְרַפְּאוֹת אֶת הַחוֹלִים וּלְבָרֵךְ אֶת הַשָּׁנִים, וְהַיְנוּ, שֶׁגַּם לְאַחַר שֶׁנִּגְזַר דִּינוֹ וְגַם לְאַחַר שֶׁנֶּחְתַּם דִּינוֹ,** לכיוון לא רצוי, כגון: לא להיות בריא או למחסור בפרנסה רחמנא ליצלן **הִנֵּה עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה מַמְשִׁיכִים רָצוֹן חָדָשׁ** לרפא את החולים ולברך את השנים.

וּב׳ חִלּוּקִים אֵלּוּ : א) שברכה היא גילוי דבר שכבר קיים, ותפילה היא התעוררות רצון חדש. ב) שמילוי הבקשה על ידי תפילה הוא בספק, ואילו קיום הברכה הוא וודאי **תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה, וְהַיְנוּ, שֶׁעִנְיַן הַבְּרָכָה, כֵּיוָן שֶׁהוּא הַמְּשָׁכָה מֵהַשֹּׁרֶשׁ וּמָקוֹר בִּלְבַד** היינו, שהדבר כבר קיים בשורשו ומקורו, **הֲרֵי זֶה דָּבָר וַדָּאִי** שיומשך העניין, **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן עִנְיַן תְּפִלָּה שֶׁהוּא הַמְּשָׁכַת דָּבָר חָדָשׁ** שלא קיים אפילו בשורשו ומקורו, **הֲרֵי זֶה בְּאֹפֶן שֶׁל סָפֵק. וּמַה שֶּׁנֶּאֱמַר** בפסוק זה "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה... **אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ", הַיְנוּ, שֶׁיֵּשׁ כַּאן ב׳ הַמַּעֲלוֹת, דְּאַף שֶׁהוּא עִנְיַן הַמְּשָׁכַת בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, הַמְּשָׁכַת רָצוֹן חָדָשׁ שֶׁלְּמַעְלָה מִסֵּדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת,** מִכָּל־מָקוֹם נֶאֱמַר **אֲשֶׁר, לְשׁוֹן וַדַּאי, מִצַּד מַעֲלַת עִנְיַן הַבְּרָכָה.** מכל־מקום - כתוב בספר ה׳פרדס׳, לרבי משה קורדבירו מגדולי המקובלים, שהכלל האומר כי שורשי ההמשכות שנמשכות מהאלוקות ויורדות מדרגה לדרגה מאוחדות בשורשם - מתייחס, לאמיתו של דבר, לשורשי הכלים [כידוע שהאורות העליונים הם אורות בכלים] אבל אין מקום לומר שהאורות מאוחדים בשורשם בעצמותו של הקדוש־ברוך־הוא כי העצמות הוא אחדות מלאה ומוחלטת וכדי שאורו יתפשט וישפיע הוא לא זקוק שיהיה בו שורש ומקור לכך (כפי שיבואר יותר להלן) **וְהַיְנוּ, שֶׁעִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ שַׁיָּךְ בַּכֵּלִים דַּוְקָא, וְלֹא בָּאוֹרוֹת.** ביאור הדברים:

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר אוֹמְרִים שֶׁיֵּשְׁנוֹ עִנְיָן שֶׁל שֹׁרֶשׁ, שבתוך מציאות עליונה כלשהי יש שורש ומקור שנועד לגלות ולהמשיך דברים מסויימים למטה מאותה מציאות **הֲרֵי בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה ג׳ עִנְיָנִים. עִנְיָן הָא׳, שֶׁיֶּשְׁנָהּ אֵיזוֹ מְצִיאוּת** תחתונה **שֶׁעַל־זֶה אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ** בדרגה שלמעלה ממנה **שֹׁרֶשׁ לְמְצִיאוּת זוֹ. עִנְיָן הַב׳, שֶׁהַדָּבָר הַנִּמְשָׁךְ** מהמציאות העליונה **הוּא מֻבְדָּל מִשָּׁרְשׁוֹ** ומוגדר כמציאות בפני עצמה, **שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן שֹׁרֶשׁ, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ וּמָקוֹר לְאֵיזֶה דָּבָר** אחר ושונה - **מֻבְדָּל מִמֶּנּוּ. וְעִנְיָן הַג׳, שֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה עֵרֶךְ וְשַׁיָּכוּת לְהַשֹּׁרֶשׁ עִם הַדָּבָר הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ,** שקיים יחס ודמיון כלשהו בין השורש והדבר שנמשך מאותו שורש **שֶׁהֲרֵי הוּא שֹׁרֶשׁ לְדָבָר זֶה** ואילו לא היה ביניהם שום

ביאור בדרך אפשר

ג) וּלְהָבִין בְּתוֹסֶפֶת בֵּאוּר הַהֶפְרֵשׁ בֵּין בְּרָכָה לִתְפִלָּה, צָרִיךְ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה[23] מַה שֶּׁכָּתַב הַ׳פַּרְדֵּס׳[24] שֶׁהַשָּׁרָשִׁים הַמִּתְאַחֲדִים בְּעֶצֶם הַשֹּׁרֶשׁ לְפִי הָאֱמֶת הֵם שָׁרְשֵׁי הַכֵּלִים, לֹא שָׁרְשֵׁי הָעַצְמוּת, כִּי הָעַצְמוּת הַכֹּל אֶחָד, וְאֵין צֹרֶךְ לֹא לְשֹׁרֶשׁ וְלֹא לְמָקוֹר, עַד־כָּאן־לְשׁוֹנוֹ. כלומר: כתוב בספר ה׳פרדס׳, לרבי משה קורדבירו מגדולי המקובלים, שהכלל האומר כי שורשי ההמשכות שנמשכות מהאלוקות ויורדות מדרגה לדרגה מאוחדות בשורשם - מתייחס, לאמיתו של דבר, לשורשי הכלים [כידוע שהאורות העליונים הם אורות בכלים] אבל אין מקום לומר שהאורות מאוחדים בשורשם בעצמותו של הקדוש־ברוך־הוא כי העצמות הוא אחדות מלאה ומוחלטת וכדי שאורו יתפשט וישפיע הוא לא זקוק שיהיה בו שורש ומקור לכך (כפי שיבואר יותר להלן) **וְהַיְנוּ, שֶׁעִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ שַׁיָּךְ בַּכֵּלִים דַּוְקָא, וְלֹא בָּאוֹרוֹת.** ביאור הדברים:

וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, כַּאֲשֶׁר אוֹמְרִים שֶׁיֵּשְׁנוֹ עִנְיָן שֶׁל שֹׁרֶשׁ, הֲרֵי בְּהֶכְרֵחַ שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה ג׳ עִנְיָנִים. עִנְיָן הָא׳, שֶׁיֶּשְׁנָהּ אֵיזוֹ מְצִיאוּת שֶׁעַל־זֶה אוֹמְרִים שֶׁיֵּשׁ שֹׁרֶשׁ לְמְצִיאוּת זוֹ. עִנְיָן הַב׳, שֶׁהַדָּבָר הַנִּמְשָׁךְ מִמְּצִיאוּת עֶלְיוֹנָה הוּא מֻבְדָּל מִשָּׁרְשׁוֹ, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן שֹׁרֶשׁ, שֶׁהוּא שֹׁרֶשׁ וּמָקוֹר לְאֵיזֶה דָּבָר מֻבְדָּל מִמֶּנּוּ. וְעִנְיָן הַג׳, שֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה עֵרֶךְ וְשַׁיָּכוּת לְהַשֹּׁרֶשׁ עִם הַדָּבָר הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ, שֶׁהֲרֵי הוּא שֹׁרֶשׁ לְדָבָר

---

23) בהבא לקמן – ראה ד"ה ראה אנכי תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' שצט ואילך). וראה גם סה"מ עטר"ת ע' קלא ואילך. תרפ"ז ע' צב ואילך. 24) שער יא (שער הצחצחות) פ"ו.

ביאור בדרך אפשר

יחס ושום דמיון, לא היה יכול השורש להיות שורש ומקור לאותו הדבר. **וּכְמוֹ בְּעִנְיַן עִלָּה וְעָלוּל** [סיבה ותוצאה], היינו בדברים שנוצרים ומתהווים בדרך של סיבה ותוצאה כמו, למשל, התהוות המידות (הרגש) מהמוחין (השכל) שהיא בצורה כזו שהשכל הוא הסיבה והגורם להתהוות הרגש (כפי שיוזכר גם להלן במאמר), היינו **שֶׁהָעִילָּה** (הסיבה) **הִיא שֹׁרֶשׁ לְהֶעָלוּל** (התוצאה), **הַרֵי יֵשׁ בָּזֶה ג' עִנְיָנִים אֵלּוּ** שנימנו לעיל לגבי כל שורש להמשכת והתהוות דבר. ומְפֹרָשׁ: **דְּהִנֵּה, הֶעָלוּל הוּא מְציאוּת דָּבָר, וְהֵינוּ, שֶׁלְּאַחֲרֵי יְצִיאַת הֶעָלוּל מִן הָעִלָּה הַרֵי הוּא נַעֲשֶׂה מְציאוּת דָּבָר בִּפְנֵי־עַצְמוֹ, עַד שֶׁגַּם בְּהִסְתַּלֵּק הָעִלָּה יִשָּׁאֵר הֶעָלוּל בִּמְצִיאוּתוֹ**. נתבאר לעיל כי העניין הראשון הקיים בשורש הוא שקיימת מציאות שהוא מהווה שורש לאותה מציאות. וכך גם לגבי דבר שהתהוותו היא בדרך עילה ועלול. המאפיין הראשון של היוצרות בצורה כזו הוא שהעלול (התוצאה) הופך למציאות כשלעצמה עד כדי כך שגם כאשר הגורם המהווה [=העילה] נעלם ואיננו, קיים העלול [=התוצאה]. **וְגַם הֶעָלוּל הוּא נִבְדָּל מִן הָעִלָּה, שֶׁהַרֵי הָעִלָּה וְהֶעָלוּל הֵם ב' עִנְיָנִים נִבְדָּלִים זֶה מִזֶּה**. וזאת, במקביל לעניין השני בשורש שהוא שורש ומקור לדבר שונה, נבדל ונפרד ממנו. **וּלְאִידָךְ גִּיסָא, יֵשׁ לְהָעִילָּה עֶרֶךְ וְשַׁיָּכוּת עִם הֶעָלוּל, שֶׁהַרֵי הוּא עִלָּה לְהֶעָלוּל**. מצד שני, למרות שהעלול נבדל ונפרד מהעילה, בתור מציאות בפני עצמה, סוף סוף יש בין השניים קשר ושייכות ודמיון כלשהו (מצד המהות והתוכן), וזאת במקביל לעניין השלישי במושג שורש שעם היותו שורש לדבר נבדל ונפרד מהשורש, הדבר הנבדל והנפרד מוכרח להיות בעל יחס ודמיון מסויים לשורשו שהרי השורש הוא כמו עילה וסיבה להתהוות שלו.

וּכְמוֹ בְּשֵׂכֶל וּמִדּוֹת, שֶׁזֶּהוּ דֻּגְמָא עַל עִלָּה וְעָלוּל, היינו דבר שנוצר באופן של סיבה ותוצאה (וכאמור הדבר דומה למושג שורש) **שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כָּל** שלושת **עִנְיָנִים אֵלּוּ**, (א) **שֶׁלְּאַחֲרֵי יְצִיאַת הַמִּדּוֹת מִן הַשֵּׂכֶל הַרֵי הַמִּדּוֹת הֵם בִּמְצִיאוּת עַד שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר הַשֵּׂכֶל מִסְתַּלֵּק מֵהֶם נִשְׁאָרִים בִּמְצִיאוּתָם** כלומר, המידות אמנם נתהוו מהשכל כי הָרֶגֶשׁ 'נולד' בעקבות ההתבוננות בשכל, אבל לאחר שהמידות 'יצאו' ו'נולדו' מהשכל, הן מציאות בפני עצמה עד כדי כך שהרגש ממשיך להתקיים גם לאחר שפעולת השכל כלל לא ניכרת בו. (ב) **וְגַם הַמִּדּוֹת הֵם נִבְדָּלוֹת מֵהַשֵּׂכֶל**, המהות והתוכן של המידות היא רגש ולא שכל **שֶׁהַרֵי הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת הֵם עִנְיָנִים נִבְדָּלִים** ושונים זה מזה במהותם.

ביאור בדרך אפשר

(ג) **וּלְאִידָךְ גִּיסָא**, למרות שהמידות הם מציאות בפני עצמה ולמרות שמדובר במציאות שונה לחלוטין, סוף סוף **הַרֵי הֵם** השכל והמידות **בְּעֶרֶךְ זֶה לָזֶה** ויש ביניהם קשר ויחס. ומוסיף ומבאר כיצד מצד אחד המידות נבדלות מהשכל ומצד שני יש ביניהם קשר ושייכות.

זֶה. וּכְמוֹ בְּעִנְיַן עִלָּה וְעָלוּל, שֶׁהָעִילָּה הִיא שֹׁרֶשׁ לְהֶעָלוּל, הַרֵי יֵשׁ בָּזֶה ג' עִנְיָנִים אֵלּוּ. דְּהִנֵּה, הֶעָלוּל הוּא מְציאוּת דָּבָר, וְהֵינוּ, שֶׁלְּאַחֲרֵי יְצִיאַת הֶעָלוּל מִן הָעִלָּה הַרֵי הוּא נַעֲשֶׂה מְציאוּת דָּבָר בִּפְנֵי־עַצְמוֹ, עַד שֶׁגַּם בְּהִסְתַּלֵּק הָעִלָּה יִשָּׁאֵר הֶעָלוּל בִּמְצִיאוּתוֹ. וְגַם הֶעָלוּל הוּא נִבְדָּל מִן הָעִלָּה, שֶׁהַרֵי הָעִלָּה וְהֶעָלוּל הֵם ב' עִנְיָנִים נִבְדָּלִים זֶה מִזֶּה. וּלְאִידָךְ גִּיסָא, יֵשׁ לְהָעִילָּה עֶרֶךְ וְשַׁיָּכוּת עִם הֶעָלוּל, שֶׁהַרֵי הוּא עִלָּה לְהֶעָלוּל. וּכְמוֹ בְּשֵׂכֶל וּמִדּוֹת, שֶׁזֶּהוּ דֻּגְמָא עַל עִלָּה וְעָלוּל, שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם כָּל עִנְיָנִים אֵלּוּ, שֶׁלְּאַחֲרֵי יְצִיאַת הַמִּדּוֹת מִן הַשֵּׂכֶל הַרֵי הַמִּדּוֹת הֵם בִּמְצִיאוּת עַד שֶׁגַּם כַּאֲשֶׁר הַשֵּׂכֶל מִסְתַּלֵּק מֵהֶם נִשְׁאָרִים בִּמְצִיאוּתָם. וְגַם הַמִּדּוֹת הֵם נִבְדָּלוֹת מֵהַשֵּׂכֶל, שֶׁהַרֵי הַשֵּׂכֶל וְהַמִּדּוֹת הֵם עִנְיָנִים נִבְדָּלִים. וּלְאִידָךְ גִּיסָא, הַרֵי הֵם בְּעֶרֶךְ זֶה לָזֶה. דְּהִנֵּה, יָדוּעַ שֶׁהִתְהַוּוּת הַמִּדּוֹת הִיא מֵחִיצוֹנִיּוּת הַשֵּׂכֶל בִּלְבַד. וְלִפְעָמִים מְבֹאָר שֶׁהִתְהַוּוּתָם הִיא מֵהַמִּדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל, שֶׁהֵם לְמַטָּה גַּם מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַשֵּׂכֶל. וְאִם כֵּן הַרֵי דְּהִנֵּה, יָדוּעַ שֶׁהִתְהַוּוּת הַמִּדּוֹת הוּא מֵחִיצוֹנִיּוּת הַשֵּׂכֶל בִּלְבַד. כאמור, המידות (הָרֶגֶשׁ שבלב) מתהוות מהמוחין (השכל שבראש). וסדר הדברים הוא שהתבוננות ומודעות שכלית עמוקה לדבר מסויים מעוררת רֶגֶשׁ בהתאם. כך, למשל, ההתבוננות בגדולת ה' ותפארתו מעוררת רגש של אהבת ה'. ואולם, מאחר שהשכל והמידות הם בעלי תכונות שונות מעצם מהותם, התהוות המידות אינה מהעצם והפנימיות של השכל אלא רק מחיצוניות השכל. זאת, בדומה למבואר בחסידות שכל דרגה משפיעה לדרגה שלמטה הימנה באופן כזה שהחלק התחתון והחיצוני של הדרגה העליונה הופך להיות החלק העליון והפנימי של הדרגה התחתונה (וכל ההשפעה של האור האלוקי מדרגה לדרגה נקראת 'סדר השתלשלות' כי הדבר דומה לשלשלת (שרשרת) שבנויה מחוליות רבות, והתחתית של כל חוליה 'נוגעת' בחלק העליון של החוליה הבאה). וכל אופן התהוות המידות היא רק מחיצוניות השכל (כי פנימיות השכל נעלית מקשר ושייכות למידות) **וְלִפְעָמִים מְבֹאָר שֶׁהִתְהַוּוּתָם הוּא מֵהַמִּדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל**, למרות האמור שהתהוות המידות היא מחיצוניות השכל, במקומות אחרים יש דגש חזק יותר על ריחוק הערך בין השכל והמידות ושם מבואר שהתהוות המידות היא (לא מהשכל עצמו, אלא) ממידות שבשכל שכן הספירות העליונות - וכך גם כוחות הנפש של האדם - כלולות זו מזו וכשם שיש, למשל, חסד שבגבורה או גבורה שבחסד וכד', כך יש מידות שבשכל, היינו דרגה כזו בשכל שרחוקה מאד מהשכל עצמו והיא כפי שהמידות כלולות בשכל והמידות שבשכל הם דרגה נחותה ביותר בשכל - **שֶׁהֵם לְמַטָּה גַּם מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַשֵּׂכֶל** (ויש לציין כי המידות שבשכל הם אמנם חלק מהשכל אך הפעולה שלהן היא פעולה של מידות, היינו התפעלות והתרגשות כפי שמובן גם מהפתגם הבא ('היום יום' י"א סיון, להלן בתרגום מאידיש): "... תחיית המתים בעבודה רוחנית: מת הוא קר; לא קיים דבר קר כל כך כמו השכל הטבעי והשכל האנושי, וכשהשכל הטבעי משיג השגה אלוקית, והמדות שבשכל מתפעלות ומתרגשות מהתענוג השכלי - הרי זה תחיית המתים האמיתי").

ומאחר שהוכח שהתהוות המידות היא לא מפנימיות השכל עצמו אלא מדרגות נחותות בשכל (חיצוניות השכל או מידות שבשכל) - **וְאִם כֵּן הַרֵי הַמִּדּוֹת**

הַמִּדּוֹת הֵן נִבְדָּלוֹת מִשָּׁרְשָׁן. וְהַיְנוּ, שֶׁאֲפִילוּ בְּהִתְהַוּוּת הַמִּדּוֹת שֶׁבַּלֵּב מֵהַמִּדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל, הֲרֵי עִם הֱיוֹת שֶׁגַּם הַמִּדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם מִדּוֹת, מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי הֵם מִדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל, וְהַיְנוּ שֶׁבְּפַרְצוּף הַשֵּׂכֶל גּוּפָא הֲרֵי זֶה בְּחִינַת מִדּוֹת, אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי זֶה בִּבְחִינַת פַּרְצוּף הַשֵּׂכֶל, וְאִם כֵּן, הֲרֵי הַמִּדּוֹת שֶׁבַּלֵּב הֵם נִבְדָּלוֹת וַחֲלוּקוֹת מֵהֶם, כְּמוֹ כָּל הַחִלּוּקִים שֶׁיֶּשְׁנָם בֵּין הַמֹּחַ וְהַלֵּב, שֶׁהַחִלּוּק הָעִקָּרִי הוּא, שֶׁבַּמֹּחַ הִנֵּה גַּם הַמִּדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל הֵם בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה, וּמִדּוֹת שֶׁבַּלֵּב הֵם בְּדֶרֶךְ הִתְפַּשְּׁטוּת וְהִתְרַגְּשׁוּת. אָמְנָם לְאִידָךְ גִּיסָא, יֵשׁ לָהֶם גַּם עֵרֶךְ זֶה לָזֶה, שֶׁהֲרֵי הֵם בְּחִינַת מִדּוֹת, וְהַיְנוּ שֶׁהִתְהַוּוּת הַמִּדּוֹת שֶׁבַּלֵּב אֵינָהּ מִבְּחִינַת שֵׂכֶל שֶׁבַּשֵּׂכֶל, כִּי אִם מִבְּחִינַת מִדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל בִּלְבַד, וְאִם כֵּן הֲרֵי גַּם שָׁרְשָׁם הוּא אֵיזֶה עִנְיָן שֶׁל מִדּוֹת. וְגַם לְפִי הַמְּבֹאָר שֶׁשֹּׁרֶשׁ הַמִּדּוֹת הוּא מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַשֵּׂכֶל שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת מִדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל, מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי זֶה רַק חִיצוֹנִיּוּת הַשֵּׂכֶל בִּלְבַד, וְאִם כֵּן הֲרֵי זֶה בְּעֶרֶךְ לְעִנְיַן הַמִּדּוֹת. וְכַמְּבֹאָר בְּעִנְיַן עֵלָּה וְעָלוּל שֶׁהֵם בְּעֶרֶךְ זֶה לָזֶה, כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵיהֶם הֵם בִּבְחִינַת יֵשׁ, וּשְׁנֵיהֶם רוּחָנִיִּים. וְלָכֵן שַׁיָּךְ בָּזֶה עִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ.

וְהִנֵּה גַּם עִנְיַן הִתְהַוּוּת יֵשׁ מֵאַיִן הוּא בְּדֶרֶךְ שֹׁרֶשׁ, שֶׁהָאַיִן הוּא מָקוֹר וְשֹׁרֶשׁ לְהַיֵּשׁ. וְהַיְנוּ, שֶׁגַּם

ביאור בדרך אפשר

הֵן נִבְדָּלוֹת מִשָּׁרְשָׁן נמצא שכבר בשורשן (עוד לפני שהתהוו בפועל וקבלו 'ציור' והגדרה בתור מידות גלויות ונרגשות) המידות הם מציאות נבדלת בפני עצמה, שונה ממציאות השורש שהוא השכל.

לכאורה, אפשר לשאול כך: לפי ההסבר שהמידות נתהוו מחיצוניות השכל, אפשר לקבל שהמידות הן מציאות נבדלת משורשן כי גם חיצוניות השכל היא שכל השונה במהותו מהמידות, אבל לפי ההסבר שהתהוות המידות היא מהמידות שבשכל, מה ההכרח לומר שכבר בשורשן המידות הן מציאות נבדלת מהשכל, והרי גם השורש שממנו נתהוו הוא "מידות שבשכל" ואם בשכל יש מושג של מידות (אם כי מידות שבשכל), מה מחייב לומר שהמידות נבדלות מהשורש, הרי גם בשורש יש "מידות"?

וכדי ליישב את השאלה הזו, הולך ומבאר: **וְהַיְנוּ, שֶׁאֲפִילוּ בְּהִתְהַוּוּת הַמִּדּוֹת שֶׁבַּלֵּב מֵהַמִּדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל, הֲרֵי עִם הֱיוֹת שֶׁגַּם הַמִּדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם מִדּוֹת,** ואם כן נמצא שגם בשכל יש מידות, כנ"ל - **מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי הֵם מִדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל,** כיוון שסוף סוף מדובר על מידות כפי שהן בשכל ובתור חלק מהשכל **וְהַיְנוּ שֶׁבְּפַרְצוּף** ['ציור' שלם המכיל בתוכו את כל עשר הספירות־הכוחות נקרא 'פרצוף' בדומה לפרצוף האדם המכיל בתוכו כמה וכמה כוחות] **הַשֵּׂכֶל גּוּפָא הֲרֵי זֶה בְּחִינַת מִדּוֹת,** ולכן בחינה זו נקראת מידות שבשכל, כי היא חלק מה'תבנית' וה'פרצוף' של השכל **אֲבָל מִכָּל־מָקוֹם הֲרֵי זֶה בִּבְחִינַת פַּרְצוּף הַשֵּׂכֶל** ולא ניתן להגדיר את המידות שבשכל כ'ציור' של מידות כך שיש הבדל מאד מהותי בין מידות שבשכל למידות כפי שנולדו ונתהוו להיות רגש שבלב ולכן המידות שבשכל הן אמנם חלק בלתי נפרד מהשכל וכיוון שהן חלק מהשכל עצמו - **וְאִם כֵּן** [=ולכן], **הֲרֵי הַמִּדּוֹת שֶׁבַּלֵּב הֵם נִבְדָּלוֹת וַחֲלוּקוֹת מֵהֶם,** מהמידות שבשכל, וההבדל בין המידות שבשכל למידות שבלב הוא הבדל גדול ומאד מהותי **כְּמוֹ כָּל הַחִלּוּקִים שֶׁיֶּשְׁנָם בֵּין הַמֹּחַ וְהַלֵּב, שֶׁהַחִלּוּק הָעִקָּרִי הוּא, שֶׁבַּמֹּחַ הִנֵּה גַּם הַמִּדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל הֵם בְּדֶרֶךְ מְנוּחָה,** בהתאם לטבע המוחין להיות בקרירות, בשקט ובהתיישבות **וּמִדּוֹת שֶׁבַּלֵּב הֵם בְּדֶרֶךְ הִתְפַּשְּׁטוּת וְהִתְרַגְּשׁוּת** בהתאם לטבע המידות להיות בחמימות, ברעש ובהתפעלות.

אָמְנָם לְאִידָךְ גִּיסָא, למרות ההבדל המהותי בין שכל - ובכלל זה מידות שבשכל - למידות **יֵשׁ לָהֶם גַּם עֵרֶךְ זֶה לָזֶה,** וסוף סוף יש דמיון מסויים בין המידות שבשכל למידות שבלב **שֶׁהֲרֵי הֵם,** המידות שבשכל שהם השורש למידות שבלב, **בְּחִינַת מִדּוֹת, וְהַיְנוּ שֶׁהִתְהַוּוּת הַמִּדּוֹת שֶׁבַּלֵּב אֵינָהּ מִבְּחִינַת שֵׂכֶל שֶׁבַּשֵּׂכֶל** שהוא אכן רחוק ומובדל מהמידות לאין שיעור (עד כדי כך שהתהוות המידות לא יכולה להיות מהשכל שבשכל **כִּי אִם מִבְּחִינַת מִדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל בִּלְבַד, וְאִם כֵּן הֲרֵי גַּם שָׁרְשָׁם** [=של המידות שבלב, והן המידות שבשכל] **הוּא אֵיזֶה עִנְיָן שֶׁל מִדּוֹת.**

וְגַם לְפִי הַמְּבֹאָר שֶׁשֹּׁרֶשׁ הַמִּדּוֹת הוּא מִבְּחִינַת חִיצוֹנִיּוּת הַשֵּׂכֶל שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת מִדּוֹת שֶׁבַּשֵּׂכֶל, ולכאורה גם חיצוניות השכל רחוקה ונבדלת מהמידות שבלב שהרי גם חיצוניות השכל היא שכל ולא מידות **מִכָּל־מָקוֹם, הֲרֵי זֶה רַק חִיצוֹנִיּוּת הַשֵּׂכֶל בִּלְבַד, וְאִם כֵּן הֲרֵי זֶה בְּעֶרֶךְ לְעִנְיַן הַמִּדּוֹת. וְכַמְּבֹאָר בְּעִנְיַן עֵלָּה וְעָלוּל שֶׁהֵם בְּעֶרֶךְ זֶה לָזֶה, כֵּיוָן שֶׁשְּׁנֵיהֶם הֵם בִּבְחִינַת יֵשׁ, וּשְׁנֵיהֶם רוּחָנִיִּים** ואף שמבחינת התוכן ומהות שלהם יש הבדל גדול מאד בין שכל ומידות ואין דמיון בין התכונות והמאפיינים שלהם, עצם העובדה ששניהם, גם השכל (העילה והסיבה) וגם המידות (העלול והתוצאה) הם בבחינת 'יש', היינו מציאות מסויימת ושניהם רוחניים, מחייבת שעם כל ההבדלים יהיה ביניהם יחס וערך כלשהו. **וְלָכֵן שַׁיָּךְ בָּזֶה עִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ,** והשכל יכול להיות שורש למידות (ובלשון המאמר של אדמו"ר הרש"ב נ"ע שעליו מיוסד מאמר זה, דיבור המתחיל "ראה אנכי" תרע"ח: "... העלול הוא מציאות אחרת מן העילה, וכמו בשכל ומידות, הרי המידות הן מהות אחר מן השכל... וההשתוות שלהם הוא רק מה ששניהם רוחניים ושניהם בבחינת יש... על כן שייך בזה עניין שרש ומקור).

וְהִנֵּה גַּם עִנְיַן הִתְהַוּוּת יֵשׁ מֵאַיִן הוּא בְּדֶרֶךְ שֹׁרֶשׁ, עד כאן נתבאר שהתהוות בדרך עילה ועלול היא "בדרך שורש" היינו שמצד אחד העילה והסיבה היא מקור ושורש לעלול ולתוצאה כי סוף סוף יש ביניהם קשר ודמיון מסויים ומצד שני העילה והעלול שונים ונבדלים במהותם, וכעת מוסיף לבאר שגם בדברים שהיחס ביניהם ובין המקור המהווה אותם הוא לא יחס של עילה ועלול אלא יחס של יש מאין, גם בהם המקור המהווה הוא "שורש" לדבר המתהווה - **שֶׁהָאַיִן הוּא מָקוֹר וְשֹׁרֶשׁ לְהַיֵּשׁ.**

ביאור בדרך אפשר

ומוסיף ומבאר כיצד אכן ייתכן שבהתהוות בדרך יש מאין המקור ה״אין״ יהיה ״שורש״ למתהווה והרי התהוות בדרך יש מאין היא הוכחה שאין שום ערך ושום יחס בין הבורא ונברא (בשונה לגמרי מהתהוות בדרך עילה ועלול)? **וְהַיְנוּ, שֶׁגַּם בְּהִתְהַוּוּת יֵשׁ מֵאַיִן יֶשְׁנָם ג׳ עִנְיָנִים אֵלּוּ** הקיימים ב׳שורש׳ (בדומה למפורט לעיל לגבי ׳שורש׳ בהתהוות בדרך עילה ועלול). **עִנְיָן הָא׳, שֶׁהַיֵּשׁ הוּא מְצִיאוּת דָּבָר** התהוות יש מאין מחייבת שה׳יש׳ היא מציאות עם הגדרות משלה, **הַיְנוּ, שֶׁהוּא מְצִיאוּת בְּהַרְגָּשָׁתוֹ** כפי שמבואר בחסידות בהרחבה שהקדוש־ברוך־הוא ברא את העולמות יש מאין (דבר מלא־דבר, כי לעולמות יש הגדרה של מציאות. ואילו האין, השורש והמקור להתהוות, הוא נעלה ומופשט מכל ההגדרות הללו) אבל לאמיתו של דבר הקדוש־ברוך־הוא - ה׳אין׳ המהווה - הוא מציאות אמיתית ואילו העולמות (היש המתהווה) הם חסרי מציאות עצמאית וכל מציאותם אינה אלא המציאות של הכוח האלוקי המהווה ומחיה ומקיים אותם וכיוון שכך אינם מציאות אמיתית אלא הוא ״מציאות (׳יש׳ - אך ורק) בהרגשתו״, היינו לפי התחושה והתודעה שלו **אוֹ שֶׁהוּא מְצִיאוּת בֶּאֱמֶת, כַּמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר**[25] **שֶׁזֶּהוּ לְפִי שֶׁאֲמִתִּית מְצִיאוּתוֹ הִיא מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי.** כפי שמבואר במקומות אחרים שאמנם ה׳יש׳ הנברא בטל לחלוטין לגבי ה׳אין׳ המהווה אותו אך עם זאת ייתכן להתייחס אליו גם כ״מציאות אמיתית״ וזאת משום שמציאותו (ויתירה מכך, עצם הרגשתו כ׳יש׳ ומציאות) נובעת בעצם מהבורא שהוא ׳היש האמיתי׳. כך או כך – גם בהתהוות בדרך יש מאין (ולא רק בהתהוות בדרך עילה ועלול), הנברא, במקרה זה ה׳יש׳, הוא ״מציאות דבר״.

עִנְיָן הַב׳, שֶׁהַיֵּשׁ הוּא מֻבְדָּל מֵהָאַיִן, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ וְאַיִן הֵם הָפְכִּיִּים זֶה מִזֶּה. לעיל, לגבי המושג ׳שורש׳ בעניין התהוות בדרך עילה ועלול היה צורך בהסברים כדי ללמדנו שלמרות הקשר והשייכות בין העלול והעילה בתור גורם ותוצאה, בכל זאת הדבר המתהווה הוא מציאות שונה ונבדלת מהגורם המהווה, ואילו כאן לגבי התהוות בדרך יש מאין הדבר מובן במכל־שכן וקל־וחומר כי היש והאין אינם רק **שונים** זה מזה אלא **הפכיים** זה מזה ואם כן בוודאי שהיש מובדל מהאין.

וְעִנְיָן הַג׳, שֶׁהָאַיִן יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה עֶרֶךְ לְהַיֵּשׁ, נתבאר לעיל כי המאפיין השלישי של המושג ׳שורש׳ הוא אשר למרות העובדה שהדבר המתהווה מוגדר כמציאות ולמרות שהדבר המתהווה נבדל לגמרי מהמקור המתהווה, בכל זאת יש בין המהווה והמתהווה יחס וערך ודמיון מסוים.

ביאור בדרך אפשר

בְּהִתְהַוּוּת יֵשׁ מֵאַיִן יֶשְׁנָם ג׳ עִנְיָנִים אֵלּוּ. עִנְיָן הָא׳, שֶׁהַיֵּשׁ הוּא מְצִיאוּת דָּבָר, הַיְנוּ, שֶׁהוּא מְצִיאוּת בְּהַרְגָּשָׁתוֹ אוֹ שֶׁהוּא מְצִיאוּת בֶּאֱמֶת, כַּמְּבֹאָר בְּמָקוֹם אַחֵר[25] **שֶׁזֶּהוּ לְפִי שֶׁאֲמִתִּית מְצִיאוּתוֹ הִיא מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי. עִנְיָן הַב׳, שֶׁהַיֵּשׁ הוּא מֻבְדָּל מֵהָאַיִן, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ וְאַיִן הֵם הָפְכִּיִּים זֶה מִזֶּה. וְעִנְיָן הַג׳, שֶׁהָאַיִן יֵשׁ לוֹ אֵיזֶה עֶרֶךְ לְהַיֵּשׁ, שֶׁהֲרֵי לְהִיוֹתוֹ הָאַיִן הַמְּהַוֶּה אֶת הַיֵּשׁ, בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר שֶׁגַּם הָאַיִן הוּא בִּמְצִיאוּת כָּזוֹ שֶׁהוּא בְּעֶרֶךְ לְהַוּוֹת אֶת הַיֵּשׁ. וּמַה שֶּׁמְּבֹאָר לִפְעָמִים שֶׁהִתְהַוּוּת הַיֵּשׁ הוּא עִנְיָן שֶׁבְּאֵין־עֶרֶךְ לְגַמְרֵי, הֲרֵי זֶה כְּפִי שֶׁהַהִתְהַוּוּת הִיא מֵעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁבָּזֶה לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שׁוּם כְּלָלִים וְשׁוּם הַגְּבָלוֹת וְהַגְּדָרוֹת, וְלָכֵן עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ יָכוֹל לְהַוּוֹת אֶת הַיֵּשׁ אַף שֶׁהוּא בְּאֵין־עֶרֶךְ לְגַמְרֵי אֵלָיו, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּבְחִינַת הָאַיִן הַמְּהַוֶּה, בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵיזֶה עֶרֶךְ וְשַׁיָּכוּת לְהַיֵּשׁ, שֶׁלָּכֵן בִּיכָלְתּוֹ לְהַוּוֹת אוֹתוֹ,**

ולכאורה, הדבר אכן מובן ומתקבל בהתהוות בדרך עילה ועלול, כי מלכתחילה מדובר בדברים שיש ביניהם קשר, ואפילו קשר ישיר כמו השכל והמידות שהתהוות המידות מהשכל היא דבר טבעי, אבל בהתהוות בדרך יש מאין הרי עיקר המייחד אותה מהתהוות בדרך עילה ועלול הוא ריחוק הערך העצום שבין היש והאין, וכמו בבריאת העולמות על־ידי הקדוש־ברוך־הוא שאין כל יחס וכל דמיון בין הבורא והנבראים ואם כן מה פשר האמירה ״שהאין יש לו איזה ערך להיש״? – על כך בא הביאור: **שֶׁהֲרֵי לִהְיוֹתוֹ הָאַיִן הַמְּהַוֶּה אֶת הַיֵּשׁ, בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר שֶׁגַּם הָאַיִן הוּא בִּמְצִיאוּת כָּזוֹ שֶׁהוּא בְּעֶרֶךְ לְהַוּוֹת אֶת הַיֵּשׁ.** כלומר, אמנם יש ריחוק עצום בין היש לאין ובכל זאת כיוון שסוף סוף האין הוא המהווה את היש, על כורחנו משמעות הדברים היא שהאין הוא מציאות כזו שהיש עשוי להתהוות ממנה. ובלשון המאמר הנ״ל דיבור המתחיל ׳ראה תרע״ח׳: ״... האין, הגם שהוא בחינת בלי־דבר [לא־דבר] ובבחינת אין ממש לגבי מציאות יש, ומכל מקום יש לו ערך ושייכות אל היש שהיש תופס מקום בהאין...״. **וּמַה שֶּׁמְּבֹאָר לִפְעָמִים שֶׁהִתְהַוּוּת הַיֵּשׁ הוּא עִנְיָן שֶׁבְּאֵין־עֶרֶךְ לְגַמְרֵי,** כלומר, גם לאחר הביאור האמור, עדיין אין הדבר מחוור כל צרכו שהרי במקומות אחרים מבואר שבהתהוות יש מאין האין והיש רחוקים ושונים זה מזה לאין שיעור ולכן התהוות היש מהאין היא מתוך יחס שהוא ״באין ערוך לגמרי״, ואיך הדברים מתאימים לאמור לעיל שקיים ערך, היינו יחס ודמיון כלשהו, בין היש והאין? והביאור: המבואר בכמה מקומות שהיש והאין הם ״באין ערוך לגמרי״ **הֲרֵי זֶה כְּפִי שֶׁהַהִתְהַוּוּת** של עולמות ונבראים שהם בחינת ׳יש׳ **הִיא מֵעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, שֶׁבָּזֶה** בקדוש־ברוך־הוא עצמו **לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שׁוּם כְּלָלִים וְשׁוּם הַגְּבָלוֹת וְהַגְּדָרוֹת,** כי הקדוש־ברוך־הוא עצמו איננו כפוף לשום כללים מכל סוג שהוא ואיננו מוגדר או ׳מצויר׳ בשום הגדרה ובשום הגבלה **וְלָכֵן עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ יָכוֹל לְהַוּוֹת אֶת הַיֵּשׁ אַף שֶׁהוּא בְּאֵין־עֶרֶךְ לְגַמְרֵי אֵלָיו,** ועל ההתהוות מעצמותו יתברך מבואר שזו התהוות של יש מאין באופן כזה שאין שום דמיון ושום יחס בין האין והיש, כנ״ל **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בִּבְחִינַת הָאַיִן הַמְּהַוֶּה,** היינו לא בראשית ההתהוות ממהותו ועצמותו ית׳ אלא אותן דרגות באין הרוחני שמהם היא התהוות היש בפועל - **בְּהֶכְרֵחַ לוֹמַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ** לאותו אַין **אֵיזֶה עֶרֶךְ וְשַׁיָּכוּת לְהַיֵּשׁ, שֶׁלָּכֵן בִּיכָלְתּוֹ לְהַוּוֹת אוֹתוֹ,** כי אילו היה האין רחוק מהיש עד כדי כך שלא הייתה ביניהם שום שייכות, לא היה האין מסוגל להוות את היש, ועצם העובדה שהיש מתהווה

---

25) ראה ביאוה״ז לאדמו״ר האמצעי בשלח מג, ג. סה״מ עזר״ת ע׳ קנ.

וְהַיְנוּ שֶׁלְּגַבֵּי הָאַיִן חֲרֵי הַיֵּשׁ תּוֹפֵס מָקוֹם עַד שֶׁכָּל פְּרָטֵי הַיֵּשׁ כְּלוּלִים בְּהָאַיִן, וְכַיָּדוּעַ[26] שֶׁכָּל פְּרָטֵי דּוֹמֵם־צוֹמֵחַ־חַי־מְדַבֵּר יֶשְׁנָם בְּהִתְכַּלְּלוּת בִּבְחִינַת מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת. אָמְנָם לְאִידָךְ גִּיסָא, הִנֵּה מַה שֶּׁהַיֵּשׁ כָּלוּל בְּהָאַיִן, חֲרֵי זֶה רַק הָעִנְיָנִים שֶׁל הַיֵּשׁ וְלֹא הַיֵּשׁ עַצְמוֹ, שֶׁחֲרֵי הַיֵּשׁ עַצְמוֹ לֹא נִמְצָא מֵהָאַיִן, כִּי אִם מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי.

וְעַל־פִּי־זֶה מוּבָן שֶׁעִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ שַׁיָּךְ לוֹמַר רַק בַּכֵּלִים, דְּכֵיוָן שֶׁהַכֵּלִים הֵם בִּבְחִינַת מְצִיאוּת, לָכֵן שַׁיָּךְ בָּהֶם שֹׁרֶשׁ, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בָּאוֹרוֹת לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר עִנְיַן שֹׁרֶשׁ, שֶׁחֲרֵי הָאוֹרוֹת אֵינָם מְצִיאוּת כְּלָל, לְהִיוֹתָם רַק גִּלּוּי הָעֶצֶם, וְגַם אֵין עֶרֶךְ כְּלָל לְהָאוֹר לְגַבֵּי הַמָּאוֹר, שֶׁחֲרֵי אוֹר וּמָאוֹר הֵם בְּאֵין־עֲרֹךְ זֶה לָזֶה, וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין זֶה כְּמוֹ בְּעֵלָה וְעָלוּל, אוֹ אֲפִילוּ בְּיֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה קֵרוּב הָעֶרֶךְ בֵּין הָאַיִן לְהַיֵּשׁ, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּאוֹר וּמָאוֹר שֶׁאֵין שׁוּם קֵרוּב הָעֶרֶךְ בֵּין הַמָּאוֹר לְהָאוֹר. וּלְאִידָךְ גִּיסָא, הָאוֹר אֵינוֹ נִבְדָּל מֵהַמָּאוֹר, שֶׁחֲרֵי כָּל עִנְיָנוֹ הוּא גִּלּוּי הַמָּאוֹר, וְהַכֹּל אֶחָד, וְלָכֵן לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר בָּאוֹרוֹת עִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ. וּכְמוֹ כֵן לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁהָאוֹר כָּלוּל בַּמָּאוֹר, דְּהִנֵּה, בְּעִילָּה וְעָלוּל שֶׁהֵם בְּדֶרֶךְ שֹׁרֶשׁ, חֲרֵי

ביאור בדרך אפשר

מהאין מוכיחה שיש קשר בין השניים אלא שכמובן אין הכוונה לקשר ושייכות של דמיון בתוכנם ומהותם אלא יחס לגבי ההתהוות **וְהַיְנוּ שֶׁלְּגַבֵּי הָאַיִן חֲרֵי הַיֵּשׁ תּוֹפֵס מָקוֹם עַד שֶׁכָּל פְּרָטֵי הַיֵּשׁ כְּלוּלִים בְּהָאַיִן,** וכפי שמובא במאמר דיבור־המתחיל ראה תרע"ח הנ"ל: "... היש תופס מקום בהאין כו'. ולכן ההתהוות היא מבחינת מלכות דווקא, מפני שיש לה קירוב הערך ושייכות אל היש", **וְכַיָּדוּעַ**[26] **שֶׁכָּל פְּרָטֵי דּוֹמֵם־צוֹמֵחַ־חַי־מְדַבֵּר** שבנבראים הגשמים **יֶשְׁנָם בְּהִתְכַּלְּלוּת בִּבְחִינַת מַלְכוּת דַּאֲצִילוּת** למרות שמלכות דאצילות היא רוחניות אלוקית והנבראים הם גשמיים, היחס בין היש לאין הוא כזה שהנבראים כלולים (בהעלם, כמובן) באין המהווה אותם. **אָמְנָם לְאִידָךְ גִּיסָא** סוף סוף האין והיש רחוקים מאד זה מזה ולכן, **הִנֵּה מַה שֶּׁהַיֵּשׁ כָּלוּל בְּהָאַיִן, חֲרֵי זֶה רַק הָעִנְיָנִים** התוכן וההגדרות **שֶׁל הַיֵּשׁ וְלֹא הַיֵּשׁ עַצְמוֹ** בתור נברא, **שֶׁחֲרֵי הַיֵּשׁ עַצְמוֹ לֹא נִמְצָא מֵהָאַיִן,** הדרגות הרוחניות שפועלות את ההתהוות (כמו מלכות דאצילות) **כִּי אִם מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי,** שהוא הקדוש־ברוך־הוא בעצמו, כמבואר בחסידות שהכוח לחדש ולעשות יש מאין – דבר מלא־דבר – נמצא אך ורק בידיו של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו שהוא המציאות האמיתית היחידה, ה"יש האמיתי" והדרגות השונות בסדר ההשתלשלות שדרכן יורדים האור והחיות להוות נבראים, ועד לנבראים גשמיים, נקראות 'אין' ביחס ל'יש'.

וְעַל־פִּי־זֶה מוּבָן שֶׁעִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ המבואר לעיל בהרחבה (על שלושת פרטיו), **שַׁיָּךְ לוֹמַר רַק בַּכֵּלִים,** כאמור ההתהוות בפועל היא על ידי ירידת האור האלוקי מדרגה לדרגה והתלבשותו בספירות ובעולמות העליונים וכפי שהוסבר, למרות שדרגות אלה הן עליונות ורוחניות – "אין" – הן מהוות שורש לנבראים – "יש" ואולם מאחר שהיחס בין האין ליש הוא כזה שמציאות היש (על פרטיה השונים) כלולה כבר באין והאין נחשב שורש ומקור ליש, מובן שהדברים אמורים רק בכלים. שכן, הספירות העליונות מורכבות מ"אורות" ו"כלים" והאורות מלובשים בכלים - **דְּכֵיוָן שֶׁהַכֵּלִים הֵם בִּבְחִינַת מְצִיאוּת, לָכֵן שַׁיָּךְ בָּהֶם שֹׁרֶשׁ,** כפי שהוסבר לעיל שדרגה מסויימת יכולה להיות מוגדרת כשורש ומקור לדרגה שלמטה ממנה רק אם

ביאור בדרך אפשר

הדבר המהווה הוא מציאות נבדלת בפני עצמה **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בָּאוֹרוֹת לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר עִנְיַן שֹׁרֶשׁ, שֶׁחֲרֵי הָאוֹרוֹת אֵינָם מְצִיאוּת כְּלָל, לְהִיוֹתָם רַק גִּלּוּי הָעֶצֶם,** האורות לא נחשבים 'מציאות' בפני עצמם והם רק התגלות והתפשטות של העצם, מקור האור. והמושג 'שורש' מתייחס רק למציאות נבדלת בעלת גדרים שונים מהמהווה אותה וְגַם יש סיבה נוספת מדוע העצם איננו שורש לאורות (אלא רק לכלים) שכן כפי שהוסבר, בכל מהווה ומתהווה (בין בדרך עילה ועלול ובין בדרך יש מאין) חייב להיות יחס וערך כלשהו בין המהווה והמתהווה (ואפילו בהתהוות יש מאין, היש עם כל פרטי המציאות שלו כלול באין) ואילו בהארת האור מהעצם, היינו המאור שהוא מקור האור - **אֵין עֶרֶךְ כְּלָל לְהָאוֹר לְגַבֵּי הַמָּאוֹר, שֶׁחֲרֵי אוֹר וּמָאוֹר הֵם בְּאֵין־עֲרֹךְ זֶה לָזֶה, וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין זֶה כְּמוֹ בְּעֵלָה וְעָלוּל, אוֹ אֲפִילוּ בְּיֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה קֵרוּב הָעֶרֶךְ בֵּין הָאַיִן לְהַיֵּשׁ, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּאוֹר וּמָאוֹר שֶׁאֵין שׁוּם קֵרוּב הָעֶרֶךְ בֵּין הַמָּאוֹר לְהָאוֹר.** וגם התנאי הנוסף בשורש שהדבר המהווה יהיה מציאות שונה ונבדלת, לא קיים באור ומאור כי אמנם ריחוק הערך בין האור והמאור הוא לאין שיעור עד כדי כך שאין ביניהם כל יחס (כי למציאות של האור אין שום תפיסת מקום לעומת המציאות של המאור) אבל - **וּלְאִידָךְ גִּיסָא, הָאוֹר אֵינוֹ נִבְדָּל מֵהַמָּאוֹר, שֶׁחֲרֵי כָּל עִנְיָנוֹ הוּא גִּלּוּי הַמָּאוֹר, וְהַכֹּל אֶחָד** וכפי שמבואר בתניא שהעולמות בטלים לקדוש־ברוך־הוא ולמרות שנבראו אֵין להם שום מציאות עצמאית אמיתית והם בטלים לגבי הקדוש־ברוך־הוא כשם שאור השמש איננו מציאות נבדלת ונפרדת מהשמש אלא רק התפשטות של השמש עצמה **וְלָכֵן לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר בָּאוֹרוֹת עִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ** שכן שלושת הגדרים של 'שורש' לא ייתכנו באורות, כנ"ל, אלא רק ביחס לכלים של האורות והספירות העליונות.

וּכְמוֹ כֵן לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁהָאוֹר כָּלוּל בַּמָּאוֹר, כי התכללות משמעה שמציאות אחת כלולה בתוך מציאות אחרת, היינו שיש שתי מציאויות שונות רק שזו הכלולה נעלמת ואינה ניכרת ונרגשת **דְּהִנֵּה, בְּעִילָּה וְעָלוּל שֶׁהֵם בְּדֶרֶךְ שֹׁרֶשׁ,** והעילה היא שורש ומקור לעלול, על כל שלושת

26) עץ חיים בסופו.

הֶעָלוּל כָּלוּל בָּעִילָה, וְכֵן הוּא גַּם בַּיֵּשׁ שֶׁהוּא כָּלוּל בָּאַיִן כַּנַּ״ל, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּאוֹר וּמָאוֹר שֶׁאֵינָם בְּדֶרֶךְ שֹׁרֶשׁ, לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁהָאוֹר הוּא כָּלוּל בַּמָּאוֹר. וּמַה שֶּׁמְּבֹאָר לִפְעָמִים עִנְיַן אוֹר הַכָּלוּל בַּמָּאוֹר, הֲרֵי הָאוֹר הַכָּלוּל אֵינוֹ בִּבְחִינַת אוֹר כְּלָל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ[27] בַּמָּשָׁל דְּאוֹר וְזִיו הַשֶּׁמֶשׁ הַכָּלוּל בַּשֶּׁמֶשׁ, שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה בְּשֵׁם אוֹר וְזִיו כְּלָל. אָמְנָם, מַשְׁמָעוּת לְשׁוֹן הַתַּנְיָא הוּא שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה בַּשֵּׁם אוֹר מִצַּד הַבִּטּוּל, אֲבָל בַּדַּהַר[28] אִיתָא לָאו אִינּוּן נְהוֹרִין, הַיְינוּ, שֶׁעִנְיָן זֶה שֶׁהָאוֹר הַכָּלוּל בַּמָּאוֹר אֵינוֹ עוֹלֶה בְּשֵׁם אוֹר הוּא לֹא רַק מִצַּד עִנְיַן הַבִּטּוּל, אֶלָּא שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ עִנְיַן הָאוֹר כְּלָל. וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתַב הַ׳פַּרְדֵּס׳ שֶׁעִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ שַׁיָּךְ בְּכֵלִים דַּוְקָא, דְּכֵיוָן שֶׁהַכֵּלִים הֵם בִּבְחִינַת מְצִיאוּת, וְאֹפֶן הִתְהַוּוּתָם הוּא בִּדְבֵקוּת בִּלְתִּי נִכֶּרֶת, לָכֵן שַׁיָּךְ בָּהֶם שֹׁרֶשׁ וּמָקוֹר, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאוֹרוֹת שֶׁהֵם בִּדְבֵקוּת נִכֶּרֶת, וּמִכָּל־שֶׁכֵּן לְהַשִּׁיטָה שֶׁהָאוֹרוֹת הֵם פְּשׁוּטִים[29], לֹא שַׁיָּךְ בָּהֶם שֹׁרֶשׁ וּמָקוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל אֶחָד הוּא.

ביאור בדרך אפשר

הפרטים האמורים **הֲרֵי הֶעָלוּל כָּלוּל בָּעִילָה,** והשכל, למשל, כולל בתוכו מידות ויש ׳מידות שבשכל׳ **וְכֵן הוּא גַּם בַּיֵּשׁ שֶׁהוּא כָּלוּל בָּאַיִן כַּנַּ״ל,** כפי שהוסבר לעיל שבהתהוות יש מאין, למרות ריחוק הערך בין האין והיש, היש כלול באין **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּאוֹר וּמָאוֹר שֶׁאֵינָם בְּדֶרֶךְ שֹׁרֶשׁ,** כיוון שהאור אינו אלא גילוי והתפשטות של המאור אבל לא מציאות נבדלת בפני עצמה הרי המאור, מקור האור, איננו מוגדר כשורש לאור ולכן - **לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁהָאוֹר הוּא כָּלוּל בַּמָּאוֹר.** לכאורה הדברים סותרים למבואר במקומות אחרים - ועל כך ממשיך הרבי - **וּמַה שֶּׁמְּבֹאָר לִפְעָמִים עִנְיַן אוֹר הַכָּלוּל בַּמָּאוֹר,** בניגוד לאמור לעיל שהאור הוא כל כך לא נחשב כמציאות לעומת המאור עד שלא ייתכן לומר שהוא ׳כלול׳ במאור, **הֲרֵי הָאוֹר הַכָּלוּל אֵינוֹ בִּבְחִינַת אוֹר כְּלָל,** המענה לסתירה לכאורה בין שני הביאורים - שלפי המבואר כאן האור לא כלול במאור ולפי המבואר במקומות אחרים האור כן כלול במאור - הוא שגם באותם מקומות בהם נאמר שהאור כן כלול במאור, ואם כן נראה לכאורה שהאור הוא דבר נפרד ושונה מהמאור, לאמתו של דבר אין הכוונה שהאור הוא מציאות בפני עצמה ובעצם ״אינו בבחינת אור כלל״ אלא אך ורק התגלות והתפשטות של המאור עצמו, וכיון שכך לא יתכן לפרש את האמירה שהאור כלול במאור כהגדרה של האור בתור מציאות נבדלת ונפרדת מהמאור עצמו (אלא שכעת היא כלולה במאור) **וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב רַבֵּנוּ**[27] הזקן בספר התניא בהסבר כיצד העולמות בטלים לקדוש־ברוך־הוא מכל וכל ואין להם שום מציאות - **בַּמָּשָׁל דְּאוֹר וְזִיו הַשֶּׁמֶשׁ הַכָּלוּל בַּשֶּׁמֶשׁ,** כאשר האור והזיו שבשמש עדיין כלול בתוך השמש ואיננו מאיר הרי אז אין אור השמש ניכר ונראה כלל, וכמובן שבמצב זה האור בטל למקורו בשמש בביטול מוחלט – וכך גם בנמשל, הביטול של העולמות לקדוש־ברוך־הוא הוא כל כך עמוק שאינו דומה לביטול של אור השמש אל השמש לאחר שכבר יצא מהשמש ומאיר לארץ ולדרים עליה, אלא זהו ביטול שדומה לביטול והעדר המציאות העצמית של אור השמש כפי שהוא בתוך השמש וכלול בה, ועל מצבו של האור בשלב זה כותב רבנו הזקן בתניא שהוא חסר הגדרה של מציאות כלשהי עד כדי כך **שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה בְּשֵׁם אוֹר וְזִיו כְּלָל** וזו גם הכוונה באותם מקומות שנאמר שהאור

ביאור בדרך אפשר

האלוקי כלול במאור – אין הכוונה שהוא מציאות נבדלת אלא שהיא כלולה ונסתרת ונעלמת אלא שאינו מציאות כלל ואין לו הגדרה משלו בתור אור, כך שלמעשה אין כאן סתירה, כי גם האמור כאן שהאור לא נכלל במאור וגם האמור במקומות אחרים שהאור כן כלול במאור מכוונים לדבר אחד – שאין לאור שום מציאות משלו, כנ״ל.

אָמְנָם, מַשְׁמָעוּת לְשׁוֹן הַתַּנְיָא הוּא שֶׁאֵינוֹ עוֹלֶה בַּשֵּׁם אוֹר מִצַּד הַבִּטּוּל, כי האור בטל למקורו, המאור, בביטול עמוק מאד (כמו אור וזיו השמש בתוך השמש) **אֲבָל בַּדַּהַר**[28] **אִיתָא** [יש] ביטוי שמשמעו שלגבי המאור אין לאור מציאות והגדרה של אור מסיבה יותר מהותית. וזה לשון הזוהר: **לָאו אִינּוּן נְהוֹרִין** [אין אלו אורות], **הַיְינוּ, שֶׁעִנְיָן זֶה שֶׁהָאוֹר הַכָּלוּל בַּמָּאוֹר אֵינוֹ עוֹלֶה בְּשֵׁם אוֹר הוּא לֹא רַק מִצַּד עִנְיַן הַבִּטּוּל,** כמבואר בתניא על פי המשל מאור השמש **אֶלָּא שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ עִנְיַן הָאוֹר כְּלָל** ולגבי המאור אין לאור שום מציאות ושום חשיבות כלל ואי אפשר לומר שהמאור הוא שורש ומקור למציאות אחרת, נבדלת ממנו.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתַב הַ׳פַּרְדֵּס׳ שֶׁעִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ שַׁיָּךְ בְּכֵלִים דַּוְקָא, אך לא באורות **דְּכֵיוָן שֶׁהַכֵּלִים הֵם בִּבְחִינַת מְצִיאוּת, וְאֹפֶן הִתְהַוּוּתָם הוּא בִּדְבֵקוּת בִּלְתִּי נִכֶּרֶת,** כלל ידוע הוא שכל דבר שמתהווה ממקורו באופן כזה שהמקור גלוי וניכר בו - וההתהוות היא לא על ידי צמצום והעלם של המקור והכוח המהווה - הרי הוא דבוק במקורו תמיד והמקור ניכר ונרגש בו אלא שיש הבדלים ברמת הדבקות של הדבר המתהווה במקורו. יתכן שהדביקות תהיה ברמה כזו שהיא קיימת אך איננה ניכרת ויש דבקות נעלית יותר שניכרת ומורגשת בדבר המתהווה. ובענייננו – גם הכלים מכירים ומרגישים את מקורם ושורשם ודבקים בו אך הדבקות היא בלתי ניכרת ולא כל כך מורגשת בהם - **לָכֵן שַׁיָּךְ בָּהֶם שֹׁרֶשׁ וּמָקוֹר,** וכפי שנתבאר לעיל ששורש יכול להיות רק לדבר שמציאותו נבדלת (במידה כזו או אחרת) מהמקור **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאוֹרוֹת שֶׁהֵם בִּדְבֵקוּת נִכֶּרֶת,** היחס והביטול שלהם למקורם הוא כזה שדבקותם במקור היא חזקה מאד וניכרת ונרגשת וכיוון שלא ניתן להגדיר את האורות כמציאות נבדלת, אין לייחס למקורם את ההגדרות של ״שורש״ **וּמִכָּל־שֶׁכֵּן לְהַשִּׁיטָה שֶׁהָאוֹרוֹת הֵם פְּשׁוּטִים**[29], דבר זה שהאורות אינם מציאות בפני עצמה אלא הם

---

27) שער היחוד והאמונה פ״ג. 28) ח״א סה, א. הובא ונתבאר בפרדס שם. 29) ראה אוה״ת פינחס ע׳ א׳קמט. סה״מ תרס״ח ע׳ רז ואילך. וראה ספר הערכים חב״ד כרך ד ערך אורות דספירות – ״פשיטותם״ ו״ציורם״ ס״ג. וש״נ. וראה תו״מ ח״כ ע׳ 145.

ד) **וּבְעֹמֶק הָעִנְיָן, הִנֵּה גַּם בָּאוֹר גּוּפָא יֵשׁ ב׳ בְּחִינוֹת**[30], **הַיְינוּ, שֶׁיֵּשׁ בְּחִינָה בָּאוֹר שֶׁשַּׁיָּךְ בָּהּ עִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ, וּבִפְרָט**[31] **לְהַשִּׁיטָה שֶׁהָאוֹרוֹת אֵינָם פְּשׁוּטִים וְיֵשׁ בָּהֶם עֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְיֵשׁ בְּחִינָה בָּאוֹר שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ לוֹמַר עַל זֶה עִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ. וּבִכְלָלוּת הוּא הַהֶפְרֵשׁ בֵּין אוֹר הַמְמַלֵּא וְאוֹר הַסּוֹבֵב. דְּהִנֵּה, אוֹר הַמְמַלֵּא שֶׁהוּא אוֹר הַקָּו, שַׁיָּךְ בָּזֶה שֹׁרֶשׁ וּמָקוֹר, לְפִי שֶׁבְּאוֹר הַקָּו יֶשְׁנָם כָּל ג׳ עִנְיָנִים הַנַּ״ל, כִּי, לִהְיוֹתוֹ קָו קָצָר וּמְצֻמְצָם, הֲרֵי הוּא אֵיזוֹ מְציאוּת. וְגַם הוּא נִבְדָּל מִמְּקוֹרוֹ, דְּכֵיוָן שֶׁהוּא קָו קָצָר וּמְצֻמְצָם לְפִי עֶרֶךְ הָעוֹלָמוֹת, הֲרֵי אֵינוֹ מֵאִיר לְפִי אֹפֶן מְקוֹרוֹ, אֶלָּא מִתְצַמְצֵם לְפִי אֹפֶן כָּל עוֹלָם וְעוֹלָם שֶׁמֵּאִיר בּוֹ, וְאִם כֵּן הֲרֵי הוּא נִבְדָּל מִמְּקוֹרוֹ. וּלְאִידָךְ גִּיסָא הֲרֵי הוּא בְּעֶרֶךְ מְקוֹרוֹ. דְּהִנֵּה בְּעִנְיַן שֹׁרֶשׁ הַקָּו יֶשְׁנָם ב׳ עִנְיָנִים. לִפְעָמִים מְבֹאָר שֶׁשֹּׁרֶשׁ הַקָּו הוּא מֵאוֹר אֵין־סוֹף הַבְּלִי־גְּבוּל שֶׁשֹּׁעֵר בְּעַצְמוֹ לְהָאִיר בִּבְחִינַת מִדָּה**

ביאור בדרך אפשר

דבוקים למקור המהווה אותו בדבקות מוחלטת מקבל הדגשה נוספת לפי השיטה שהאורות הם ״פשוטים״ שכן כפי שהובא לעיל האורות העליונים (ובעיקר הספירות שבעולם האצילות) נתהוו בדרך של אורות מלובשים בכלים ונחלקו בדבר חכמי הקבלה: יש אומרים שההגדרות השונות של הספירות שזו היא חסד וזו היא גבורה וכו׳ חלות אך ורק בגלל התלבשות האורות בכלים אבל האורות מצד עצמן הם ׳פשוטים׳ ללא שום ׳ציור׳ והגדרה ויש אומרים שגם האורות הם ׳מצויירים׳ ויש לייחס להם הגדרה של חסד או גבורה וכו׳, וכאמור, לפי השיטה שהאורות הם ׳פשוטים׳ מודגש עוד יותר כיצד **לֹא שַׁיָּךְ בָּהֶם שֹׁרֶשׁ וּמָקוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהַכֹּל** גם האור וגם המאור מקור האור **אֶחָד הוּא** והאור איננו מציאות נבדלת.

ד) וּבְעֹמֶק הָעִנְיָן, הוסבר לעיל כי המושג ׳שורש׳ במובן של מקור להתהוות מציאות נבדלת ונפרדת, לא ייתכן ביחס להתגלות האורות העליונים ממקורם (אלא רק לגבי הכלים שהאורות מלובשים בהם) אך בעומק יותר ההגדרה הזו נכונה רק באופן כללי ואילו בפרטיות יותר **הִנֵּה גַּם בָּאוֹר גּוּפָא יֵשׁ ב׳ בְּחִינוֹת**[30], והשאלה האם המושג שורש שייך גם באורות תלוייה באיזו בחינה באור מדובר **הַיְינוּ, שֶׁיֵּשׁ בְּחִינָה בָּאוֹר שֶׁשַּׁיָּךְ בָּהּ עִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ, וּבִפְרָט**[31] **לְהַשִּׁיטָה שֶׁהָאוֹרוֹת אֵינָם פְּשׁוּטִים וְיֵשׁ בָּהֶם עֶשֶׂר סְפִירוֹת,** כפי שהוסבר לעיל (באות ג) שלילת המושג שורש ביחס לאורות מודגשת יותר לפי השיטה שהאורות ׳פשוטים׳, כלומר מופשטים מכל ׳ציור׳ והגדרה (כי מאחר שאין להם ׳ציור׳ אין לראות בהם מציאות נבדלת מהמאור, מקור האור) ומכאן שלפי השיטה החולקת ואומרת שהאורות אינם פשוטים אלא מצוירים, מובן יותר שגם באור תיתכן בחינה שהמושג שורש כן שייך בה ולעומתה - **וְיֵשׁ בְּחִינָה בָּאוֹר שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ לוֹמַר עַל זֶה עִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ,** כפי שיוסבר להלן.

וּבִכְלָלוּת באופן כללי שתי הבחינות באור זו שכן שייך לומר לגביה שיש לה שורש במקור האור וזו שלגביה הדבר מושלל **הוּא הַהֶפְרֵשׁ בֵּין אוֹר הַמְמַלֵּא וְאוֹר הַסּוֹבֵב.** מבואר בתורת החסידות שהאור האלוקי מאיר ופועל בנבראים ובעולמות בשני אופנים מקבילים: ״אור הסובב כל עלמין״ ו״אור הממלא כל עלמין״. האור האינסופי שהוא המהווה ומחייה את העולמות מאין ליש, נקרא **סובב כל עלמין** על שם שאינו מתלבש בתוך העולמות בצורה מדודה ומותאמת לכל עולם ולכל נברא לפי עניינו. והשפעתו היא בדרך ״מקיף״ כאילו היה סובב על העולמות והנבראים מלמעלה.

ביאור בדרך אפשר

ואילו האור המצומצם ומועט כדי שהחיות האלוקית שבו תמלא את העולמות ותתלבש בהם בפנימיות נקרא **ממלא כל עלמין.**

זאת ועוד: גם לפני בריאת העולמות, התגלות אורו של הקדוש־ברוך־הוא הייתה בשני אופנים: א) הארה בלי גבול שלגביה העולמות אינם תופסים מקום כלל. הארה זו היא ״אור אין סוף״ וממנה נמשך אור הסובב כל עלמין. ב) התגלות שבה מתבטא כוחו של הקדוש־ברוך־הוא להאיר גם במדידה והגבלה. הארה זו היא ״אור הקו״ (שהאיר לאחר שהקדוש־ברוך־הוא עשה ׳סילוק׳ ו׳צמצום׳ של ה״אור אין סוף׳ על מנת לאפשר בריאה של עולמות ונבראים מוגבלים) וממנה נמשך אור הממלא כל עלמין.

דְּהִנֵּה, אוֹר הַמְמַלֵּא שֶׁהוּא אוֹר הַקָּו, הרי למרות היותו אור ולא כלים, בכל זאת **שַׁיָּךְ בָּזֶה שֹׁרֶשׁ וּמָקוֹר, לְפִי שֶׁבְּאוֹר הַקָּו יֶשְׁנָם כָּל ג׳ עִנְיָנִים הַנַּ״ל,** המאפיינים את המושג שורש **כִּי, (א) לִהְיוֹתוֹ קָו קָצָר וּמְצֻמְצָם, הֲרֵי הוּא אֵיזוֹ מְציאוּת** עם גדר משלו ולא חלק בלתי נפרד מהמקור. **(ב) וְגַם הוּא נִבְדָּל מִמְּקוֹרוֹ,** לא זו בלבד שהוא מציאות, אלא הוא מציאות בעלת גדרים משלה, שונים ונבדלים מהמקור **דְּכֵיוָן שֶׁהוּא קָו קָצָר וּמְצֻמְצָם** מדוד ומוגבל **לְפִי עֶרֶךְ הָעוֹלָמוֹת, הֲרֵי אֵינוֹ מֵאִיר לְפִי אֹפֶן מְקוֹרוֹ** שהרי המקור הוא אור אין סוף בלתי מוגבל ולא מצומצם, **אֶלָּא** אור הקו שהוא המקור לאור הממלא כל עלמין **מִתְצַמְצֵם לְפִי אֹפֶן כָּל עוֹלָם וְעוֹלָם שֶׁמֵּאִיר בּוֹ, וְאִם כֵּן הֲרֵי הוּא נִבְדָּל מִמְּקוֹרוֹ** כי המקור מאיר ו׳סובב׳ על כל העולמות בשווה (כמשל כוח הרצון שבנפש שהוא כוח כללי ואיננו מלובש באף אחד מהאברים הפרטיים ואיננו קשור בחלק כזה או אחר של הגוף אלא נמצא בכל חלקי הגוף בשווה, בשונה מהכוחות הפרטיים).

וּלְאִידָךְ גִּיסָא (ג) למרות שאור הקו הוא אור מצומצם ונבדל ממקורו ושורשו **הֲרֵי הוּא בְּעֶרֶךְ מְקוֹרוֹ** ועם כל זה יש לו יחס ודמיון מסויים למקורו, כך שביחס שלו למקורו יש את כל שלושת המאפיינים של היחס בין ״שורש״ והדבר המתהווה ממנו.

ולתוספת ביאור השילוב של שני הדברים הסותרים לכאורה באור הקו, שהוא גם מציאות נבדלת בפני עצמו וגם בעל יחס וערך למקורו - **דְּהִנֵּה בְּעִנְיַן שֹׁרֶשׁ הַקָּו יֶשְׁנָם ב׳ עִנְיָנִים. לִפְעָמִים מְבֹאָר שֶׁשֹּׁרֶשׁ הַקָּו הוּא מֵאוֹר אֵין־סוֹף הַבְּלִי־גְּבוּל שֶׁשֹּׁעֵר בְּעַצְמוֹ לְהָאִיר בִּבְחִינַת מִדָּה וּגְבוּל,** מבואר בחסידות וקבלה כי הקדוש־ברוך־הוא הוא

30) ראה גם ספר הערכים שם ס״ח. וש״נ. 31) תיבת ״ובפרט״ — אין זוכרים בבירור. ובזכרון אחדים, המבואר כאן הוא דוקא

ביאור בדרך אפשר

בלי גבול באמת גם במובן זה שאין בו כל חיסרון ויש בו הכול, ובדיוק כשם שהוא מושלם בהיותו בלי גבול, כך כחלק מאותה שלימות יש לו גם את היכולת להגביל את אורו ואת השפעתו. ובעניין שורשו של אור הקו - האור המצומצם שמאיר לאחר שהקדוש־ברוך־הוא ׳סילק׳ וצמצם את אורו הבלי הגבול, על מנת לברוא עולמות ונבראים מוגבלים — מצינו שני הסברים. לפי הסבר אחד, אור הקו איננו ביטוי לכוחו של הקדוש־ברוך־הוא שהוא יכול להאיר גם הארה מוגבלת, אלא שעקב היותו בלתי בעל גבול ובתור שכזה, בהיותו בלתי מוגבל, האיר מתוך הבלי גבול באור מוגבל **וְהַיְנוּ, שֶׁאֵין זֶה** התגלות של **כֹּחַ הַגְּבוּל שֶׁבְּאֵין־סוֹף, אֶלָּא** גם אור הקו **זֶהוּ גַּם כֵּן** התגלות **מֵהָאוֹר אֵין־סוֹף הַבְּלִי־גְּבוּל, שֶׁהֲרֵי זֶהוּ מַה שֶּׁהָאוֹר אֵין־סוֹף הַבְּלִי־גְּבוּל שֹׁעֵר בְּעַצְמוֹ כו׳**[32] ולא התגלות של כוח אחר. **וְלִפְעָמִים מְבֹאָר** באופן אחר - **דְּשֹׁרֶשׁ הַקַּו** האור שהאיר לאחר הצמצום והסילוק הראשון, כנ״ל **הוּא מִבְּחִינַת כֹּחַ הַגְּבוּל שֶׁבְּאֵין־סוֹף, שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַהַשְׁעָרָה** היינו המדידה וההגבלה **כִּפְשׁוּטָהּ לְהָאִיר בִּבְחִינַת מִדָּה וּגְבוּל,** כאמור שהקדוש־ברוך־הוא בהיותו תכלית השלמות הרי הוא משפיע את אורו הן באופן של אור אין סוף בלתי מוגבל והן באופן של הארת אור מוגבל **וְהוּא עִנְיַן עֶשֶׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת בְּאוֹר אֵין־סוֹף** כי אף שהמושג עשר ספירות ב׳ציור׳ ובהגדרות ברורות לא קיים באור אין סוף הבלי גבול (ותחילתו היא רק בעולם האצילות), אך היות שבעצם עשר הספירות ׳גנוזות׳ (בהעלם) באור אין סוף הרי שבתוך אור אין סוף יש נתינת מקום כלשהי לעניין הגבול ומשם נמשך אור הקו.

וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁלִּפְעָמִים מְבֹאָר שֶׁהַמְּשָׁכַת הַקַּו הִיא בְּדֶרֶךְ עֹלָה וְעָלוּל, וְלִפְעָמִים מְבֹאָר שֶׁהַמְּשָׁכַת הַקַּו הוּא בְּדֶרֶךְ יֵשׁ מֵאַיִן[33], ולכאורה, זו סתירה כי יש הבדל גדול בין המשכה והתהוות בדרך עילה ועלול להמשכה והתהוות בדרך יש מאין (בעילה ועלול המקור נרגש וניכר בעילתו, ואילו ביש מאין המקור נעלם והוא בבחינת ׳אין׳ שאינו מושג;

ביאור בדרך אפשר

בעילה ועלול הערך והיחס בין העלול והעילה קרוב וגלוי, ואילו ביש מאין הוא רחוק או כלל לא שייך) אבל בעצם שני הדברים נכונים, **וְהַיְנוּ, שֶׁהַמְּבֹאָר שֶׁהַקַּו הוּא בְּדֶרֶךְ עֹלָה וְעָלוּל, הֲרֵי זֶה מִצַּד הַמְּשָׁכָתוֹ מִבְּחִינַת הַגְּבוּל שֶׁבְּאֵין־סוֹף,** כאמור שיש שיטה האומרת שהקו נמשך מכוח הגבול שבאין סוף **שֶׁבִּבְחִינָה זוֹ הוּא בְּדֶרֶךְ עֹלָה וְעָלוּל, דִּכְשֵׁם שֶׁבְּעִילָּה וְעָלוּל כָּלוּל הֶעָלוּל בְּעִלָּתוֹ,** כי היחס ביניהם הוא כזה שגם במקרים שבהם אפילו לאחר ההתהוות העלול לא ניכר בעילה בגלוי, סוף סוף יש ביניהם יחס ושייכות לפחות במידה זו שהעלול כלול בתוך העילה **אֶלָּא שֶׁבִּהְיוֹתוֹ כָּלוּל בָּעִילָּה הוּא בְּאֹפֶן נַעֲלֶה יוֹתֵר** לעומת מצבו לאחר שנתגלה בתור מציאות נבדלת. **כֵּן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַקַּו, שֶׁגַּם בְּשָׁרְשׁוֹ הוּא בְּחִינַת גְּבוּל,** שהרי שורשו בכוח הגבול שבאין סוף **אֶלָּא שֶׁבִּהְיוֹתוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ הֲרֵי הוּא בְּאֹפֶן נַעֲלֶה הַרְבֵּה יוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי הוּא הַגְּבוּל שֶׁבְּאֵין־סוֹף** וכמובן מאליו: הגבול שבאין סוף הוא ׳גבול׳ שונה לחלוטין מהגבול המוכר לנו בעולמות ונבראים כי בסופו של דבר הוא חלק מ״אין סוף״ הבלתי מוגבל. **וְהַמְּבֹאָר** במקומות אחרים **שֶׁהַמְּשָׁכַת הַקַּו הוּא בְּדֶרֶךְ יֵשׁ מֵאַיִן, הֲרֵי זֶה מִצַּד בְּחִינַת הַמְּשָׁכָתוֹ מֵהָאוֹר הַבְּלִי־גְּבוּל,** בהתאם לשיטה שאור הקו נמשך מהאור הבלי גבול ולא מכוח הגבול **שֶׁבִּבְחִינָה זוֹ הַמְּשָׁכַת הַקַּו הִיא בְּדֶרֶךְ יֵשׁ מֵאַיִן** ללא יחס בין המקור והדבר המתהווה ואם בעילה ועלול העלול כלול בעילתו, הרי ביש מאין הוסבר לעיל שהיש הוא מהות שונה לחלוטין.

אֶמְנָם גַּם בִּבְחִינָה זוֹ למרות שמצד התוכן והמהות מדובר על ריחוק גדול ביותר **שַׁיָּךְ עִנְיָן שֶׁל שֹׁרֶשׁ** והמקור נחשב שורש לדבר המתהווה, **וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל** שהמושג שורש קיים לא רק בעילה ועלול אלא גם **בְּעִנְיַן יֵשׁ מֵאַיִן, שֶׁהָאַיִן הוּא** אמנם רחוק מאד מהיש אבל עם זאת הוא **מָקוֹר לְהַיֵּשׁ, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁהָאַיִן הוּא בִּבְחִינַת קָרוּב לְהַיֵּשׁ (עֶר אִיז צוּגֶעטְרָאגְן [=״טָרוּד״] לְהַוּוֹת אֶת הַיֵּשׁ), וּכְמוֹ**

להשיטה שהאורות אינם פשוטים. 32) ראה עץ חיים שער א (דרוש עיגולים ויושר) בתחילתו. מק״מ לזח״א טו, א. שער היחוד לאדמו״ר האמצעי פ״י ואילך. 33) ראה לקו״ת דרושים לר״ה נה, א. סה״מ תרנ״ב ע׳ פג. תרס״ט ע׳ קמט. המשך תער״ב ח״ב ע׳

ביאור בדרך אפשר

כֵּן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַמְּשָׁכַת הַקַּו מֵאוֹר הַבְּלִי־גְּבוּל, דְּעִם הֱיוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יֵשׁ מֵאַיִן, מִכָּל־מָקוֹם, יֶשְׁנוֹ קֵרוּב שֶׁל הָאוֹר הַבְּלִי־גְּבוּל לְהַקַּו, שֶׁהֲרֵי שִׁעֵר בְּעַצְמוֹ בְּכֹחַ כוּ׳, וְלָכֵן שַׁיָּךְ בּוֹ עִנְיָן שֶׁל שֹׁרֶשׁ. וְכָל זֶה הוּא בְּאוֹר הַקַּו דַּוְקָא. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּאוֹר הַסּוֹבֵב, שֶׁאֵינוֹ מְציאוּת דָּבָר כְּלָל, כִּי אִם גִּלּוּי הָעֶצֶם, לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר בּוֹ עִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ כְּלָל, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מְציאוּת וְאֵינוֹ נִבְדָּל וְגַם אֵינוֹ בְּעֶרֶךְ כְּלָל, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁנִּמְצָא מִבְּחִינָה כָּזוֹ שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ לוֹמַר עָלֶיהָ שֶׁהִיא בִּבְחִינַת קֵרוּב וּבְחִינַת שֹׁרֶשׁ.

וּבְאוֹר הָעִנְיָן בִּפְרָטִיּוּת יוֹתֵר, דְּהִנֵּה, בָּאוֹר שֶׁקֹּדֶם הַצִּמְצוּם גּוּפָא, עִם הֱיוֹתוֹ אוֹר הַכָּלוּל בְּעַצְמוּתוֹ, מִכָּל־מָקוֹם, יֵשׁ בָּזֶה גּוּפָא ב׳ עִנְיָנִים, הִתְפַּשְׁטוּת הָאוֹר, וְהָאוֹר כְּפִי שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ. דְּהִתְפַּשְׁטוּת הָאוֹר עִנְיָנוֹ לְהָאִיר, וּמֵאַחַר שֶׁעִנְיָנוֹ לְהָאִיר, הֲרֵי בְּהֶכְרֵחַ שֶׁהַהַמְשָׁכוֹת שֶׁנִּמְשָׁכוֹת מִמֶּנּוּ יֵשׁ לָהֶם אֵיזוֹ תְּפִיסַת מָקוֹם אֵלָיו, שֶׁהֲרֵי עִנְיָנוֹ הוּא לְהָאִיר. וּכְלָלוּת אוֹר זֶה הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל הַמְשָׁכָה מִן הָעֶצֶם, וְשֶׁלֹּא לְפִי אֹפֶן הָעֶצֶם, כִּי אִם עִנְיָנוֹ לְהָאִיר, וְכֵיוָן שֶׁאוֹר זֶה אֵינוֹ בְּדֶרֶךְ גִּלּוּי הָעֶצֶם, כִּי אִם הַמְשָׁכָה מִן הָעֶצֶם, שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא לְהָאִיר, לָכֵן שַׁיָּךְ שֶׁיִּהְיֶה שֹׁרֶשׁ כוּ׳, וּכְפִי שֶׁנִּמְשַׁךְ אַחֲרֵי הַצִּמְצוּם נַעֲשָׂה מִמֶּנּוּ אוֹר הַקַּו, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הַבְדָּלָה כוּ׳ כַּנַּ״ל. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאוֹר כְּפִי שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ, שֶׁאֵינוֹ הַמְשָׁכָה מִן הָעֶצֶם אֶלָּא הוּא לְפִי אֹפֶן הָעֶצֶם, וְהַיְנוּ שֶׁאֵין עִנְיָנוֹ לְהָאִיר אֶלָּא הוּא גִּלּוּי הָעֶצֶם, לָכֵן לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁיִּהְיֶה אֵיזֶה שֹׁרֶשׁ כוּ׳, וּמִשּׁוּם זֶה הִנֵּה הַהַמְשָׁכוֹת שֶׁנִּמְשָׁכוֹת מִמֶּנּוּ אֵינָן בְּעֶרֶךְ אֵלָיו. אַךְ לְאִידָךְ גִּיסָא, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ בְּגֶדֶר שֹׁרֶשׁ, הִנֵּה גַּם כְּפִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחֲרֵי הַצִּמְצוּם אֵינוֹ נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת נִבְדָּל,

ביאור בדרך אפשר

(א) **הִתְפַּשְׁטוּת הָאוֹר, וְ** (ב) **הָאוֹר כְּפִי שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ. דְּהִתְפַּשְׁטוּת הָאוֹר עִנְיָנוֹ לְהָאִיר,** כי כיון שמדובר בהתפשטות ולא בעצם גופא הרי עניינו ומהותו הוא עניין הגילוי וההארה **וּמֵאַחַר שֶׁעִנְיָנוֹ לְהָאִיר, הֲרֵי בְּהֶכְרֵחַ שֶׁהַהַמְשָׁכוֹת שֶׁנִּמְשָׁכוֹת מִמֶּנּוּ יֵשׁ לָהֶם אֵיזוֹ תְּפִיסַת מָקוֹם אֵלָיו, שֶׁהֲרֵי** בניגוד לאור כפי שהוא לעצמו והוא דבוק בעצם בדביקות מוחלטת ואין לו כל עניין נוסף על כך עִנְיָנוֹ של האור המתפשט ויוצא מחוץ לעצם **הוּא לְהָאִיר. וּכְלָלוּת אוֹר זֶה הוּא בְּאֹפֶן שֶׁל הַמְשָׁכָה מִן הָעֶצֶם, וְשֶׁלֹּא לְפִי אֹפֶן הָעֶצֶם** ורק האור כפי שהוא לעצמו הוא בהתאמה מלאה ובדבקות מוחלטת לעצם. ואילו התפשטות האור, למרות שמדובר באור שקודם הצמצום יש מקום לחלק בינו ובין העצם גופא שאינו מתגלה ואינו נמשך חוץ ממנו (ולמרות שהעצם מאיר הרי זה כפי שהאור הוא לעצמו) יש לו מציאות נבדלת במידה מסויימת שלא בהתאמה ובדבקות מוחלטת לעצם, **כִּי אִם עִנְיָנוֹ לְהָאִיר, וְכֵיוָן שֶׁאוֹר זֶה אֵינוֹ בְּדֶרֶךְ גִּלּוּי הָעֶצֶם** כפי שהוא לעצמו, **כִּי אִם הַמְשָׁכָה** וגילוי **מִן הָעֶצֶם** אל מחוץ לעצם, **שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא לְהָאִיר, לָכֵן שַׁיָּךְ שֶׁיִּהְיֶה שֹׁרֶשׁ כוּ׳, וּכְפִי שֶׁנִּמְשַׁךְ אַחֲרֵי הַצִּמְצוּם נַעֲשָׂה מִמֶּנּוּ אוֹר הַקַּו, שֶׁהוּא בִּבְחִינַת הַבְדָּלָה כוּ׳** ואחר כך נמשך ממנו אור הממלא כל עלמין **כַּנַּ״ל. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָאוֹר כְּפִי שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ, שֶׁאֵינוֹ הַמְשָׁכָה** וגילוי **מִן הָעֶצֶם אֶלָּא הוּא לְפִי אֹפֶן הָעֶצֶם** ובדבקות מלאה לעצם, **וְהַיְנוּ שֶׁאֵין עִנְיָנוֹ לְהָאִיר** מחוץ לעצם **אֶלָּא הוּא גִּלּוּי הָעֶצֶם** כפי שהוא לעצמו, **לָכֵן לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁיִּהְיֶה אֵיזֶה שֹׁרֶשׁ כוּ׳** לאורות שנמשכים ממנו כי אין עניינו גילוי והמשכה כלל, **וּמִשּׁוּם זֶה הִנֵּה הַהַמְשָׁכוֹת שֶׁנִּמְשָׁכוֹת מִמֶּנּוּ אֵינָן בְּעֶרֶךְ אֵלָיו** כי גם הגילוי הכי נעלה והכי קרוב לעצם אינו העצם גופא. **אַךְ לְאִידָךְ גִּיסָא, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ בְּגֶדֶר שֹׁרֶשׁ, הִנֵּה גַּם כְּפִי שֶׁנִּמְשָׁךְ אַחֲרֵי הַצִּמְצוּם אֵינוֹ נַעֲשָׂה בִּבְחִינַת נִבְדָּל** וגם לאחר הצמצום הוא נשאר אין סוף במהותו, **וְהוּא**

של האין לעסוק בהתהוות היש יוצרת קירוב ויחס ביניהם), **וּכְמוֹ כֵן הוּא גַּם בְּעִנְיַן הַמְשָׁכַת הַקַּו מֵאוֹר הַבְּלִי־גְּבוּל, דְּעִם הֱיוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ יֵשׁ מֵאַיִן, מִכָּל־מָקוֹם, יֶשְׁנוֹ קֵרוּב שֶׁל הָאוֹר הַבְּלִי־גְּבוּל לְהַקַּו, שֶׁהֲרֵי שִׁעֵר בְּעַצְמוֹ בְּכֹחַ כוּ׳** להשפיע ולהמשיך אור מדוד ומוגבל ומצומצם, **וְלָכֵן שַׁיָּךְ בּוֹ עִנְיָן שֶׁל שֹׁרֶשׁ. וְכָל זֶה הוּא בְּאוֹר הַקַּו דַּוְקָא. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּאוֹר הַסּוֹבֵב,** שבמהותו הוא אור בלתי מוגבל הרי כיוון **שֶׁאֵינוֹ מְציאוּת דָּבָר** בפני עצמו **כְּלָל, כִּי אִם גִּלּוּי** והתפשטות של **הָעֶצֶם** היינו אור אין סוף ברוך הוא, **לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר בּוֹ עִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ כְּלָל** ואי אפשר לומר שאור אין סוף, מקורו של אור הסובב כל עלמין, הוא ׳שורש׳ של אור זה, **כֵּיוָן** שהיחס ביניהם לא עונה על אף אחד משלושת המאפיינים של ״שורש״ שנתבארו לעיל בהרחבה, כיוון **שֶׁאֵינוֹ מְציאוּת** לעצמו **וְאֵינוֹ נִבְדָּל** ממקורו **וְגַם אֵינוֹ בְּעֶרֶךְ כְּלָל, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁנִּמְצָא מִבְּחִינָה כָּזוֹ שֶׁלֹּא שַׁיָּךְ לוֹמַר עָלֶיהָ שֶׁהִיא בִּבְחִינַת קֵרוּב** (אפילו לא קירוב ברמה שקיימת בין היש והאין, כנ״ל) **וּבְחִינַת שֹׁרֶשׁ.**

וּבְאוֹר הָעִנְיָן בִּפְרָטִיּוּת **יוֹתֵר,** עד כאן נתבאר שבאופן כללי המושג שורש שייך בכלים (הן בדברים שהתהוותם בדרך עילה ועלול והן בדברים שהתהוותם בדרך יש מאין) אך לא באורות (כי האורות אינם מציאות בפני עצמם) אך בעומק העניין שייך המושג שורש גם באור עצמו (אלא שהדברים אמורים רק באור הקו שממנו בא אור הממלא כל עלמין (ובו עצמו – בין לפי השיטה שמקורו באור הבלי גבול והתהוותו היא בדרך יש מאין ובין לפי השיטה שמקורו בכוח הגבול והתהוותו היא בדרך עילה ועלול) ולא באור הסובב כל עלמין) וכעת מוסיף ומפרט עוד כי לאמתו גם באור אין סוף עצמו יש בחינה ששיך לגביה המושג שורש, כדלהלן.

דְּהִנֵּה, בָּאוֹר שֶׁקֹּדֶם הַצִּמְצוּם גּוּפָא, אור אין סוף שממנו בא ונמשך אור הסובב כל עלמין (ורק אחרי הצמצום נמשך ממנו אור הקו) **עִם הֱיוֹתוֹ אוֹר הַכָּלוּל בְּעַצְמוּתוֹ מִכָּל־מָקוֹם, יֵשׁ בָּזֶה גּוּפָא ב׳ עִנְיָנִים,**

ביאור בדרך אפשר

עִנְיַן בְּחִינַת אוֹר הַסּוֹבֵב שֶׁאֵינוֹ נִבְדָּל והעובדה שמאיר בעולמות לא עושה אותו למציאות נבדלת ממקורו, **אֶלָּא בָּא בְּדֶרֶךְ גִּלּוּי,** היינו שאינו אלא התגלות של מקורו **וְהַכֹּל אֶחָד עִם הָאוֹר** לא כפי שמתפשט מן העצם ויוצא מחוץ לעצם אלא **כְּפִי שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ** שאינו נבדל מן העצם.

וְהוּא עִנְיַן בְּחִינַת אוֹר הַסּוֹבֵב שֶׁאֵינוֹ נִבְדָּל, אֶלָּא בָּא בְּדֶרֶךְ גִּלּוּי, וְהַכֹּל אֶחָד עִם הָאוֹר כְּפִי שֶׁהוּא לְעַצְמוֹ.

וּבָזֶה יוּבָן גַּם כֵּן הַמְּבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת[34] שֶׁבִּכְלָלוּת יֶשְׁנָן ג׳ בְּחִינוֹת, יֵשׁ אַיִן וְיֵשׁ, וּבְמָקוֹם אַחֵר[34] מְבֹאָר שֶׁבָּאַיִן גּוּפָא יֶשְׁנָן ב׳ בְּחִינוֹת, הָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הָאֲמִתִּי וְהָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הַנִּבְרָא. וְלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן, דְּכֵיוָן שֶׁבָּאַיִן עַצְמוֹ יֶשְׁנָן ב׳ בְּחִינוֹת, אִם כֵּן הֲרֵי הֵן ד׳ בְּחִינוֹת, וְלָמָּה מְבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁיֶּשְׁנָן ג׳ בְּחִינוֹת. אָמְנָם לְפִי הַנַּ״ל יוּבָן, כִּי, הָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הָאֲמִתִּי הוּא הָאוֹר שֶׁקּוֹדֶם הַצִּמְצוּם, וְהָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הַנִּבְרָא הוּא הָאוֹר שֶׁאַחֲרֵי הַצִּמְצוּם, וּבִכְלָלוּת נֶחְשָׁבִים הֵם לִבְחִינָה אַחַת, לְפִי שֶׁהַמְשָׁכַת הָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הַנִּבְרָא מֵהָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הָאֲמִתִּי אֵינוֹ בְּדֶרֶךְ שֹׁרֶשׁ שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ הַבְדָּלָה כַּנַּ״ל, כִּי אִם שֶׁהָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הַנִּבְרָא הוּא בְּדֶרֶךְ גִּלּוּי מֵהָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הָאֲמִתִּי, וְהַכֹּל אֶחָד, וְלָכֵן נֶחְשָׁבִים שְׁנֵיהֶם לִבְחִינָה אַחַת.

ה) **וּבָזֶה** יוּבָן הַהֶפְרֵשׁ בֵּין בְּרָכָה לִתְפִלָּה, דִּבְרָכָה הִיא הַמְשָׁכָה מֵהַשֹּׁרֶשׁ וּמְקוֹר בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרָכְתוֹ בֵּרַךְ אוֹתָם, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי יַעֲקֹב שֶׁאָמַר יָדַעְתִּי בְּנִי יָדַעְתִּי גוֹ׳ וְאוּלָם אָחִיו הַקָּטָן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ[35], דְּלִכְאוֹרָה הֲרֵי הָיָה יָכוֹל יַעֲקֹב לְבָרֵךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּאֹפֶן אַחֵר. אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁכָּל עִנְיַן הַבְּרָכָה הוּא הַהַמְשָׁכָה מִשָּׁרְשָׁהּ וּמִקּוֹרָהּ בִּלְבַד, דִּפְעֻלַּת הַבְּרָכָה הִיא שֶׁאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁיֶּשְׁנוֹ כְּבָר בְּשָׁרְשׁוֹ, יֻמְשַׁךְ לְמַטָּה, הַיְינוּ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּזֶה מְנִיעוֹת וְעִכּוּבִים כְּלָל, וְגַם שֶׁכָּל הָאוֹר שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ יֻמְשַׁךְ לְמַטָּה. אֲבָל לִפְעֹל הַמְשָׁכַת אוֹר חָדָשׁ, אֵין זֶה בְּכֹחַ הַבְּרָכָה. וְהַגַּם שֶׁבְּעִנְיַן הַבְּרָכָה הֲרֵי

ביאור בדרך אפשר

בְּדֶרֶךְ שֹׁרֶשׁ שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ הַבְדָּלָה כַּנַּ״ל, כִּי אִם שֶׁהָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הַנִּבְרָא אור הסובב כל עלמין, כנ״ל **הוּא בְּדֶרֶךְ גִּלּוּי** ממילא **מֵהָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הָאֲמִתִּי** לא כמו האור המתפשט שעניינו להאיר בתור דבר נבדל מהעצם, **וְהַכֹּל אֶחָד, וְלָכֵן נֶחְשָׁבִים שְׁנֵיהֶם לִבְחִינָה אַחַת** ואין מקום לחלק את האין לשתי בחינות שונות.

ה) **וּבָזֶה יוּבָן הַהֶפְרֵשׁ בֵּין בְּרָכָה לִתְפִלָּה, דִּבְרָכָה הִיא הַמְשָׁכָה מֵהַשֹּׁרֶשׁ וּמְקוֹר בִּלְבַד, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב אִישׁ אֲשֶׁר כִּבְרָכְתוֹ בֵּרַךְ אוֹתָם** שהשפיע להם דבר שכבר קיים [=כברכתו] בשורשו, **וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי יַעֲקֹב -** כאשר שיכל את ידיו וְשָׂם את יד ימינו על ראש אפרים הצעיר ולא על ראש מנשה הבכור, ויוסף העיר לו על כך - **שֶׁאָמַר יָדַעְתִּי בְּנִי יָדַעְתִּי גוֹ׳** ידוע לי מי הבכור **וְאוּלָם אָחִיו הַקָּטָן יִגְדַּל מִמֶּנּוּ[35], דְּלִכְאוֹרָה הֲרֵי הָיָה יָכוֹל יַעֲקֹב לְבָרֵךְ שֶׁיִּהְיֶה בְּאֹפֶן אַחֵר** כך שהגדולה תישאר אצל הבן הבכור ולמה היה עליו לתת את הברכה דווקא לבן הצעיר? **אַךְ הָעִנְיָן הוּא, שֶׁכָּל עִנְיַן הַבְּרָכָה הוּא הַהַמְשָׁכָה מִשָּׁרְשָׁהּ וּמִקּוֹרָהּ בִּלְבַד, דִּפְעֻלַּת הַבְּרָכָה הִיא שֶׁאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁיֶּשְׁנוֹ כְּבָר בְּשָׁרְשׁוֹ, יֻמְשַׁךְ לְמַטָּה** בפועל ובמהירות, **הַיְינוּ, שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּזֶה מְנִיעוֹת וְעִכּוּבִים כְּלָל, וְגַם שֶׁכָּל הָאוֹר שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּשָׁרְשׁוֹ** ולא רק חלק ממנו **יֻמְשַׁךְ לְמַטָּה. אֲבָל לִפְעֹל הַמְשָׁכַת אוֹר חָדָשׁ, אֵין זֶה בְּכֹחַ הַבְּרָכָה** ולכן לא בירך יעקב שהדברים יהיו אחרת מכפי שהם בשורשם אלא רק שהשפע שכבר קיים בשורש ירד למטה.

ואולם, לכאורה יש מקום לשאול על כך מהמבואר בדברי חכמינו ז״ל ובתורת החסידות אודות כוחו הגדול של המברך:

וּבָזֶה יוּבָן גַּם כֵּן הַמְּבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת[34] שֶׁבִּכְלָלוּת יֶשְׁנָן ג׳ בְּחִינוֹת, יֵשׁ - היש האמיתי הוא הקדוש־ברוך־הוא בעצמו **אַיִן** - האור האלוקי שמהווה את הנבראים **וְיֵשׁ** - היש הנברא, **וּבְמָקוֹם אַחֵר[34] מְבֹאָר שֶׁבָּאַיִן גּוּפָא יֶשְׁנָן ב׳ בְּחִינוֹת, הָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הָאֲמִתִּי** (הנקרא אין כי מציאותו לא ניתנת להשגה על ידי הנבראים ולא מוגדרת בגדרי המציאות כפי שהיא נתפסת בעיני הנבראים) **וְהָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הַנִּבְרָא** (הנקרא אין מאחר שהוא אמנם נראה יש אבל לאמתו של דבר אין לו מציאות עצמאית משלו והוא בטל למקור המהווה אותו).

וְלִכְאוֹרָה אֵינוֹ מוּבָן, דְּכֵיוָן שֶׁבָּאַיִן עַצְמוֹ יֶשְׁנָן ב׳ בְּחִינוֹת (האין של היש האמיתי והאין של היש הנברא), **אִם כֵּן הֲרֵי הֵן ד׳ בְּחִינוֹת** (כי על שתי הבחינות באין יש להוסיף את שתי הבחינות האמורות ביש – יש האמיתי ויש הנברא), **וְלָמָּה מְבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁיֶּשְׁנָן ג׳ בְּחִינוֹת** בלבד (יש, אין ויש)? **אָמְנָם לְפִי הַנַּ״ל יוּבָן, כִּי, הָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הָאֲמִתִּי הוּא הָאוֹר שֶׁקּוֹדֶם הַצִּמְצוּם** שבגלל היותו בלי גבול ואין סוף, נקרא היש האמיתי אין, **וְהָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הַנִּבְרָא הוּא הָאוֹר שֶׁאַחֲרֵי הַצִּמְצוּם** שהוא הוא החיות והמציאות האמיתית של היש הנברא, **וּבִכְלָלוּת נֶחְשָׁבִים הֵם** האור שלפני הצמצום והאור שלאחר הצמצום **לִבְחִינָה אַחַת, לְפִי שֶׁהַמְשָׁכַת הָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הַנִּבְרָא מֵהָאַיִן שֶׁל יֵשׁ הָאֲמִתִּי אֵינוֹ**

תרנד. 34) ראה תורת חיים ויגש רלב, ד. בשלח רסו, א ואילך (בהוצאה החדשה – ח״א קפו, ד ואילך). שערי אורה שער הפורים סב, ב ואילך. המשך וככה תרל״ז פמ״ב־מה. ועוד. 35) ויחי מח, יט.

ביאור בדרך אפשר

וַהֲגַם שֶׁבְּעִנְיַן הַבְּרָכָה חֲרֵי הַמְּבָרֵךְ עַצְמוֹ הוּא לְמַעְלָה מֵהַבְּרָכָה ולמה אם כן לא יוכל להמשיך שפע שאיננו במקור? ומוסיף ומפרט ומוכיח כיצד המברך הוא למעלה מהברכה - **שֶׁזֶּהוּ אוֹמְרוֹ** בנוסח ברכת כהנים **יְבָרֶכְךָ, לְשׁוֹן צִוּוּי, שֶׁבְּכֹחוֹ** של המברך **לְצַוּוֹת, וּכְמוֹ שֶׁמָּצִינוּ גַּבֵּי אַבְרָהָם שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּבָּ"ה וְהְיֵה בְּרָכָה** (ופירש רש"י:) **הַבְּרָכוֹת נְתוּנוֹת בְּיָדְךָ**[36], **וְהַיְנוּ דִּכְשֵׁם שֶׁהַקָּבָּ"ה הוּא לְמַעְלָה מֵהַבְּרָכוֹת וְהוּא הַ'בַּעַל הַבַּיִת' עַל הַבְּרָכוֹת, הִנֵּה כֹּחַ זֶה נָתַן לְאַבְרָהָם אָבִינוּ שאף הוא יהיה 'בעל הבית' על הברכות. **וּכְמוֹ כֵן** כמו שהוא אצל אברהם אבינו **הוּא גַּם בִּבְרִכַּת כֹּהֲנִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם** לכהנים **הַכֹּחַ מֵאַהֲרֹן הַכֹּהֵן, וּמְבֹאָר בְּסִפְרֵי קַבָּלָה** שגם ברכת כהנים נאמרת בדרך ציווי "יברכך ה'" כיוון **שֶׁאַהֲרֹן הוּא בְּחִינַת נֵצַח דְּאַבָּא**[37], הספירות העליונות כלולות זו מזו ובספירת החכמה הנקראת 'אבא' כלולות כל עשר הספירות ובכללן מידת הנצח ו'נצח דאבא' היא מידתו של אהרן הכהן **וְנֵצַח־הוֹד־יְסוֹד דְּאַבָּא נַעֲשִׂים מוֹחִין לִזְעֵיר־אַנְפִּין** [פנים קטנות] הם המידות והרי המוחין שולטים על המידות, **וְלָכֵן הַכֹּהֲנִים הֵם הַ'בַּעַל הַבַּיִת' עַל בְּחִינַת זְעֵיר־אַנְפִּין לְצַוּוֹת לוֹ שֶׁיֶּמְשַׁךְ** שהיא האחרונה בסדר **מִמֶּנּוּ הַבְּרָכָה לִבְחִינַת הַמַּלְכוּת** הספירות הבאה לאחר המוחין והמידות ועניינה הוא לגלות ולהמשיך את השפע למטה בפועל, **שֶׁזֶּהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב יְבָרֶכְךָ חֲרֵי, דְּהַיְנוּ הוּא בְּחִינַת תִּפְאֶרֶת דִּזְעֵיר־אַנְפִּין**[38], בחינת המידות והמוחין יכולים לצוות על המידות. **וּכְמוֹ כֵן הוּא גַּם בַּנְּשִׂיאִים שֶׁבְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁנָּתְנוּ לָהֶם אֶת הַכֹּחַ לְבָרֵךְ, הַיְנוּ שֶׁהֵם עַצְמָם לְמַעְלָה מֵהַבְּרָכָה, וְלָכֵן בְּכֹחָם לְצַוּוֹת. אָמְנָם, הַגַּם שֶׁהַמְּבָרֵךְ הוּא לְמַעְלָה מִמְּקוֹם הַהַמְשָׁכָה, מִכָּל־מָקוֹם, עִנְיַן הַבְּרָכָה הוּא שֶׁהָעִנְיָן שֶׁיֶּשְׁנוֹ בַּשֹּׁרֶשׁ יֶמְשַׁךְ לְמַטָּה. וַהֲרֵי גַּם הַהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא הַהַמְשָׁכָה נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי נִתְבָּאֵר לְעֵיל בְּעִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ וּמָקוֹר שֶׁיֶּשְׁנוֹ שֹׁרֶשׁ נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר, דְּשֹׁרֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא בָּאוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם עַד בְּבְחִינַת אוֹר הַבְּלִי־גְּבוּל, וְכֵיוָן שֶׁפְּעֻלַּת הַבְּרָכָה הִיא שֶׁכָּל הָאוֹר שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּשָׁרְשוֹ יֶמְשַׁךְ לְמַטָּה, נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּרָכָה נִמְשָׁךְ לְמַטָּה כָּל הָאוֹר הַבְּלִי־גְּבוּל שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם,** כך שלמעשה המשכה וגילוי ממה שקיים כבר בשורש, הרי למרות שאין זו המשכה חדשה, בעצם זו המשכה נעלית ומופלאה מאד, עד כדי כך **שֶׁזֶּהוּ עַל־דֶּרֶךְ הָעֲלוּי דִּלְעָתִיד לָבֹא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[39] **כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת הַוָּיָ' כַּמַּיִם יָם מְכַסִּים, הַיְנוּ, שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים שֶׁיֶּשְׁנָם בְּעָלְמָא** [העולם המכוסה] **יִתְגַּלּוּ בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא** [העולם הגלוי][40] הפירוש הפשוט של הפסוק "כי מלאה הארץ..." הוא שלעתיד לבוא, בימות המשיח יהיה כל העולם כולו 'מלא' בדעה את ה' בצורה כזו שלא יישאר אף מקום ריק ופנוי מידיעת ה' כשם שהמים מכסים את כל הים כולו ולא רק חלקים מסויימים

ביאור בדרך אפשר

וְלָכֵן בְּכֹחָם לְצַוּוֹת כמו אברהם אבינו ואהרן הכהן. ונשאלת השאלה: מאחר שהמברך הוא למעלה מהברכה, מדוע אם כן הברכה היא רק המשכת מה שכבר קיים בשורש?

על כך בא הביאור: **אָמְנָם, הַגַּם שֶׁהַמְּבָרֵךְ הוּא לְמַעְלָה מִמְּקוֹם הַהַמְשָׁכָה, מִכָּל־מָקוֹם, עִנְיַן הַבְּרָכָה הוּא** לא המשכת דבר חדש אלא **שֶׁהָעִנְיָן שֶׁיֶּשְׁנוֹ בַּשֹּׁרֶשׁ יֶמְשַׁךְ לְמַטָּה. וַהֲרֵי גַּם הַהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא הַהַמְשָׁכָה נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר, שֶׁהֲרֵי נִתְבָּאֵר לְעֵיל בְּעִנְיַן הַשֹּׁרֶשׁ וּמָקוֹר** שאף כי באופן כללי המושג שורש שייך רק לגבי דרגות מוגבלות ומצומצמות הרי בפרטיות ובעומק יותר האמת היא **שֶׁיֶּשְׁנוֹ שֹׁרֶשׁ נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר, דְּשֹׁרֶשׁ הָרִאשׁוֹן הוּא בָּאוֹר שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם עַד בְּבְחִינַת אוֹר הַבְּלִי־גְּבוּל,** כמבואר לעיל באריכות **וְכֵיוָן שֶׁפְּעֻלַּת הַבְּרָכָה הִיא שֶׁכָּל הָאוֹר שֶׁיֶּשְׁנוֹ בְּשָׁרְשוֹ יֶמְשַׁךְ לְמַטָּה, נִמְצָא, שֶׁעַל־יְדֵי הַבְּרָכָה נִמְשָׁךְ לְמַטָּה כָּל הָאוֹר הַבְּלִי־גְּבוּל שֶׁלִּפְנֵי הַצִּמְצוּם,** כך שלמעשה המשכה וגילוי ממה שקיים כבר בשורש, הרי למרות שאין זו המשכה חדשה, בעצם זו המשכה נעלית ומופלאה מאד, עד כדי כך **שֶׁזֶּהוּ עַל־דֶּרֶךְ הָעֲלוּי דִּלְעָתִיד לָבֹא, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[39] **כִּי מָלְאָה הָאָרֶץ דֵּעָה אֶת הַוָּיָ' כַּמַּיִם יָם מְכַסִּים, הַיְנוּ, שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים שֶׁיֶּשְׁנָם בְּעָלְמָא דְּאִתְכַּסְיָא** [העולם המכוסה] **יִתְגַּלּוּ בְּעָלְמָא דְּאִתְגַּלְיָא** [העולם הגלוי][40] הפירוש הפשוט של הפסוק "כי מלאה הארץ..." הוא שלעתיד לבוא, בימות המשיח יהיה כל העולם כולו 'מלא' בדעה את ה' בצורה כזו שלא יישאר אף מקום ריק ופנוי מידיעת ה' כשם שהמים מכסים את כל הים כולו ולא רק חלקים מסויימים

---

36) לך לך יב, ב ובפרש"י. 37) ראה עץ חיים שער לב (שער הארת המוחין זו"ן) פ"ו. וראה תו"א קי, ריש ע"ד. מקומות שצויינו בהערה הבאה. 38) ראה אוה"ת ויחי כרך ו תתשכה, סע"א. ויקרא ע' כט. שם ריש ע' רנז. סה"מ תרכ"ז ע' חצר ואילך. ע' שצד ואילך. 39) ישעי' יא, ט. 40) ראה גם סה"מ תרכ"ז ע' שצה ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ממנו, ולפי פנימיות הדברים הפסוק מלמד שכל העניינים הרוחניים שבזמן הזה קיימים רק בעולמות עליונים רוחניים המכונים ׳עולמות מכוסים׳ על שם שהאור האלוקי שבהם לא מתגלה למטה, יתגלו ויייראו לעין כל, גם בעולמות הגלויים שבדרך כלל הם נחותים מהעולמות המכוסים וזו משמעות המשל שבפסוק: המצב כיום דומה למצב בו מי הים מכסים רק חלק מהעולם ואילו ההתגלות האלוקית לעתיד לבוא תהיה כל כך גדולה ורחבה שכל הארץ תהיה מלאה ומכוסה בהם, **אֲבָל לְאַחֲרֵי כָּל הָעִלּוּי שֶׁבְּעִנְיַן הַבְּרָכָה, הֲרֵי זוֹ הַמִּשְׁנָה רַק מִשָּׁרְשׁוֹ וּמִקּוֹרוֹ בִּלְבַד.**

אָמְנָם עִנְיַן הַתְּפִלָּה הוּא הַמִּשְׁנָה חֲדָשָׁה, שֶׁהֲרֵי גַּם לְאַחֲרֵי שֶׁנִּגְזַר דִּינוֹ וְגַם לְאַחֲרֵי שֶׁנֶּחְתַּם דִּינוֹ, הֲרֵי בְּכֹחַ הַתְּפִלָּה לְהַמְשִׁיךְ רָצוֹן חָדָשׁ לְרַפְּאוֹת הַחוֹלִים וּלְבָרֵךְ הַשָּׁנִים, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁהַתְּפִלָּה מַגַּעַת בִּבְחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן עַצְמוֹ, וְלָכֵן הִיא מַמְשִׁיכָה רָצוֹן חָדָשׁ. וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, לְפִי שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְלָכֵן הִיא ׳מַגַּעַת׳ בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[41] לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף. וְכֵיוָן שֶׁהַתְּפִלָּה מַגַּעַת בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ, הִנֵּה הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יָדָהּ הִיא גַּם בְּעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים. וְזוֹהִי הַמַּעֲלָה שֶׁבַּתְּפִלָּה גַּם עַל תּוֹרָה, דְּהַתּוֹרָה, עִם הֱיוֹת שֶׁגַּם הִיא הַמְשָׁכָה שֶׁלְּמַעְלָה מִסֵּדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת, מִכָּל־מָקוֹם, הַהַמְשָׁכָה הִיא בְּרוּחָנִיּוּת בִּלְבַד, וְלֹא בְּגַשְׁמִיּוּת, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[42] כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה כּוּ׳ כְּאִלּוּ הִקְרִיב עוֹלָה, כְּאִלּוּ דַּיְּקָא, בְּכָ״ף הַדִּמְיוֹן בִּלְבַד, שֶׁהֲרֵי בַּדָּבָר הַגַּשְׁמִי עַצְמוֹ לֹא נִתְחַדֵּשׁ מְאוּמָה. וְגַם בְּמִצְוֹת שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, הֲרֵי הַהַמְשָׁכָה שֶׁנַּעֲשֵׂית עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹת לֹא נִכֶּרֶת בַּדָּבָר הַגַּשְׁמִי, וּכְמוֹ בְּמִצְוַת תְּפִלִּין, שֶׁבַּקְּלָף לֹא נִכָּר הַשִּׁנּוּי שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַמִּצְוָה. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַהַמְשָׁכָה שֶׁנַּעֲשֵׂית עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה, הַמְשָׁכַת הָרָצוֹן לְרַפְּאוֹת חוֹלִים וּלְבָרֵךְ אֶת הַשָּׁנִים, הֲרֵי זֶה נִכָּר בַּגַּשְׁמִיּוּת מַמָּשׁ, שֶׁהַחוֹלֶה נִתְרַפֵּא וְהַשָּׁנִים מִתְבָּרְכוֹת, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁהַתְּפִלָּה מַגַּעַת בְּעַצְמוּת בַּעַל הָרָצוֹן מַמָּשׁ, שֶׁגַּשְׁמִיּוּת וְרוּחָנִיּוּת שָׁוִין לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וְלָכֵן הַהַמְשָׁכָה

ביאור בדרך אפשר

כביכול למעשיהם ופעולותיהם של בני ישראל, מעשי ידיו, היינו עבודת האדם למטה.

וְכֵיוָן שֶׁהַתְּפִלָּה מַגַּעַת בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ מַמָּשׁ, הִנֵּה הַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יָדָהּ הִיא גַּם בְּעִנְיָנִים גַּשְׁמִיִּים. וְזוֹהִי הַמַּעֲלָה שֶׁבַּתְּפִלָּה לא רק ביחס לברכה אלא **גַּם עַל תּוֹרָה, דְּהַתּוֹרָה, עִם הֱיוֹת שֶׁגַּם הִיא הַמְשָׁכָה שֶׁלְּמַעְלָה מִסֵּדֶר הִשְׁתַּלְשְׁלוּת,** כמו התפילה, **מִכָּל־מָקוֹם, הַהַמְשָׁכָה הִיא בְּרוּחָנִיּוּת בִּלְבַד, וְלֹא בְּגַשְׁמִיּוּת, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זַ״ל[42] כָּל הָעוֹסֵק בְּתוֹרַת עוֹלָה כּוּ׳ כְּאִלּוּ הִקְרִיב עוֹלָה, כְּאִלּוּ דַּיְּקָא, בְּכָ״ף הַדִּמְיוֹן בִּלְבַד, שֶׁהֲרֵי בַּדָּבָר הַגַּשְׁמִי עַצְמוֹ לֹא נִתְחַדֵּשׁ מְאוּמָה** וכאשר יהודי עוסק בתורת הקרבנות, אין הדבר פועל שום שינוי בבהמה הגשמית אלא מדובר בפעולה רוחנית. והדברים נכונים לא רק לגבי הפעולה על ידי לימוד התורה, אלא **וְגַם בְּמִצְוֹת שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בִּדְבָרִים גַּשְׁמִיִּים, הֲרֵי הַהַמְשָׁכָה** וגילוי האלוקות **שֶׁנַּעֲשֵׂית עַל־יְדֵי הַמִּצְוֹת** היא רוחנית **וְלֹא נִכֶּרֶת בַּדָּבָר הַגַּשְׁמִי, וּכְמוֹ בְּמִצְוַת תְּפִלִּין** שהיא אמנם פעולה גשמית ואיננה רק פעולה רוחנית כמו העיסוק בתורת הקרבנות, ובכל זאת ההשפעה שלה היא רוחנית ולא גשמית, כיוון **שֶׁבַּקְּלָף** הגשמי **לֹא נִכָּר הַשִּׁנּוּי** הרוחני **שֶׁנַּעֲשָׂה עַל־יְדֵי הַמִּצְוָה.**

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַהַמְשָׁכָה שֶׁנַּעֲשֵׂית עַל־יְדֵי הַתְּפִלָּה שהיא, **הַמְשָׁכַת הָרָצוֹן לְרַפְּאוֹת חוֹלִים וּלְבָרֵךְ אֶת הַשָּׁנִים, הֲרֵי זֶה נִכָּר בַּגַּשְׁמִיּוּת מַמָּשׁ, שֶׁהַחוֹלֶה נִתְרַפֵּא וְהַשָּׁנִים מִתְבָּרְכוֹת, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁהַתְּפִלָּה מַגַּעַת בְּעַצְמוּת בַּעַל הָרָצוֹן מַמָּשׁ, שֶׁגַּשְׁמִיּוּת וְרוּחָנִיּוּת שָׁוִין לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ, וְלָכֵן הַהַמְשָׁכָה הִיא**

התבטלות מוחלטת בעצם הנפש כלפי הקדוש־ברוך־הוא בעצמו ועל ביטול עמוק זה נאמר ״עושין רצונו של מקום״ והמשמעות הפנימית של הדברים היא ״שעושים״, היינו מחדשים ומעוררים, רצון חדש, כביכול.

וְטַעַם הַדָּבָר הוּא, לְפִי שֶׁהַתְּפִלָּה הִיא עֲבוֹדַת הָאָדָם בְּדֶרֶךְ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְלָכֵן הִיא ׳מַגַּעַת׳ בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[41] לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף - הקדוש־ברוך־הוא כוסף ומשתוקק

41) איוב יד, טו. 42) שו״ע אדה״ז או״ח מהד״ת סוס״א. מהד״ק שם סי״א. הל׳ ת״ת פ״ב סי״א. ועד״ז בבעל הטורים ר״פ צו. בחיי ס״פ ויקהל. צו ז, לז. וראה מנחות בסופה.

ביאור בדרך אפשר

גַּם בַּדָּבָר הַגַּשְׁמִי, שֶׁהֲרֵי הַשֹּׁרֶשׁ דְּיֵשׁ הַנִּבְרָא הגשמי **הוּא מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי** הקדוש־ברוך־הוא בעצמו שהוא הוא המציאות האמיתית, **וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר הַהַמְשָׁכָה הִיא מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי, הֲרֵי זֶה נִמְשָׁךְ בְּיֵשׁ הַנִּבְרָא (הַיְינוּ בַּדָּבָר הַגַּשְׁמִי).**

וְעִנְיָן זֶה שֶׁהַתְּפִלָּה מַגַּעַת בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא כאמור **לְפִי שֶׁהִיא עֲבוֹדַת הָאָדָם, וּלְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף (כַּנַּ"ל). וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[43] מט"ט קוֹשֵׁר כְּתָרִים לְקוֹנוֹ מִתְּפִלּוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל,**

"מט"ט" הוא ראשי תיבות של מלאך הנקרא "מטטרון" (שחכמינו ז"ל אמרו כי מאחר ש"שמו כשם רבו", היינו כאחד משמותיו של הקדוש־ברוך־הוא אין לבטא אותו) ואמרו רבותינו ז"ל שמלאך זה "קושר כתרים לקונו מתפילותיהם של ישראל".

וְהַיְינוּ, כְּמוֹ הַכָּתֻב בְּגַשְׁמִיּוּת שֶׁנַּעֲשֶׂה מֵאֲבָנִים טוֹבוֹת, שֶׁהָאֲבָנִים הֵם דּוֹמֵם ולכאורה איך הדומם יכול להוסיף כבוד ופאר ולהפוך לכתר?, **אֲבָל עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁמְּעַבְּדִים אֶת הָאֲבָנִים עַד שֶׁהֵן מְאִירוֹת, אֲזַי הֵן נַעֲשׂוֹת כֶּתֶר עַל־גַּבֵּי הָרֹאשׁ, וּכְמוֹ כֵן הוּא בְּרוּחָנִיּוּת, דַּאֲבָנִים הֵם אוֹתִיּוֹת[44], שֶׁהֵם בְּחִינַת הַדּוֹמֵם שֶׁבַּנֶּפֶשׁ** ובאותיות כשלעצמן יש חיות פחותה בהרבה מאשר בשכל ובמידות, למשל והן **בְּחִינָה הַיּוֹתֵר אַחֲרוֹנָה** והתחתונה ביותר, כשם שבנבראים הגשמיים הרי סוג הדומם הוא הנברא הכי נחות, **וּבִכְפָרַט מִצַּד הִתְלַבְּשׁוּת הַנִּשְׁמָה בְּגוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית הֲרֵי הֵם בְּחִינָה תַּחְתּוֹנָה יוֹתֵר, וּמִכָּל־מָקוֹם, כַּאֲשֶׁר לוֹקְחִים אֶת הָאוֹתִיּוֹת וּמְזַכְּכִים אוֹתָם עַל־יְדֵי־זֶה שֶׁעוֹשִׂים מֵהֶם אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה** כו', **הִנֵּה** כיוון

1 **גַּם בַּדָּבָר הַגַּשְׁמִי, שֶׁהֲרֵי הַשֹּׁרֶשׁ דְּיֵשׁ הַנִּבְרָא הוּא**
2 **מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי, וְלָכֵן כַּאֲשֶׁר הַהַמְשָׁכָה הִיא מֵהַיֵּשׁ הָאֲמִתִּי,**
3 **הֲרֵי זֶה נִמְשָׁךְ בְּיֵשׁ הַנִּבְרָא (הַיְינוּ בַּדָּבָר הַגַּשְׁמִי). וְעִנְיָן**
4 **זֶה שֶׁהַתְּפִלָּה מַגַּעַת בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ הוּא לְפִי שֶׁהִיא**
5 **עֲבוֹדַת הָאָדָם, וּלְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף (כַּנַּ"ל). וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ**
6 **רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל[43] מט"ט קוֹשֵׁר כְּתָרִים לְקוֹנוֹ מִתְּפִלּוֹתֵיהֶם**
7 **שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהַיְינוּ, כְּמוֹ הַכָּתֻב בְּגַשְׁמִיּוּת שֶׁנַּעֲשֶׂה**
8 **מֵאֲבָנִים טוֹבוֹת, שֶׁהָאֲבָנִים הֵם דּוֹמֵם, אֲבָל עַל־יְדֵי־זֶה**
9 **שֶׁמְּעַבְּדִים אֶת הָאֲבָנִים עַד שֶׁהֵן מְאִירוֹת, אֲזַי הֵן נַעֲשׂוֹת**
10 **כֶּתֶר עַל־גַּבֵּי הָרֹאשׁ, וּכְמוֹ כֵן הוּא בְּרוּחָנִיּוּת, דַּאֲבָנִים הֵם**
11 **אוֹתִיּוֹת[44], שֶׁהֵם בְּחִינַת הַדּוֹמֵם שֶׁבַּנֶּפֶשׁ, בְּחִינָה הַיּוֹתֵר**
12 **אַחֲרוֹנָה, וּבִכְפָרַט מִצַּד הִתְלַבְּשׁוּת הַנִּשְׁמָה בְּגוּף וְנֶפֶשׁ**
13 **הַבַּהֲמִית הֲרֵי הֵם בְּחִינָה תַּחְתּוֹנָה יוֹתֵר, וּמִכָּל־מָקוֹם,**
14 **כַּאֲשֶׁר לוֹקְחִים אֶת הָאוֹתִיּוֹת וּמְזַכְּכִים אוֹתָם עַל־יְדֵי־זֶה**
15 **שֶׁעוֹשִׂים מֵהֶם אוֹתִיּוֹת הַתְּפִלָּה כו', הִנֵּה לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ**
16 **תִּכְסֹף, שֶׁעִנְיָן זֶה 'מַגִּיעַ' בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ. אָמְנָם כְּדֵי**
17 **שֶׁתִּהְיֶה עֲלִיַּת הָאוֹתִיּוֹת צָרִיךְ לִהְיוֹת הַסִּיּוּעַ דְּמַלְאָךְ**
18 **מט"ט, וְהַיְינוּ לְפִי שֶׁמְּצַד הִתְלַבְּשׁוּת הַנִּשְׁמָה בְּגוּף וְנֶפֶשׁ**
19 **הַבַּהֲמִית הֲרֵי הָאוֹתִיּוֹת הֵן גַּשְׁמִיּוֹת וְחוֹמְרִיּוֹת, וְצָרִיךְ**
20 **לְבָרְרָן לְזַכְּכָן וּלְהַעֲלוֹתָן, וְעִנְיָן זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי**
21 **הַמַּלְאָכִים, דְּגַפִּיף לְהוֹן חָבִיב לְהוֹן וְנָשִׁיק לְהוֹן[45].**

22 **ו) וְזֶהוּ רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם גוֹ' אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר**
23 **תִּשְׁמְעוּ. דְּהִנֵּה, ב' הָעֲבוֹדוֹת דְּנִשְׁמַע וְנַעֲשֶׂה**
24 **הֵם ב' הָעִנְיָנִים דִּבְרָכָה וּתְפִלָּה, וְהַיְינוּ, שֶׁנִּשְׁמַע שֶׁהוּא**
25 **הַבִּטּוּל לָרָצוֹן הַגָּלוּי, הֲרֵי זֶה בְּחִינַת בְּרָכָה שֶׁהוּא עִנְיָן**
26 **הַמְשָׁכַת הָרָצוֹן הַגָּלוּי, וְנַעֲשֶׂה שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ**
27 **שֶׁל מָקוֹם, הוּא עִנְיַן הַתְּפִלָּה, הַמְשָׁכַת רָצוֹן חָדָשׁ. וְהִנֵּה,**

ביאור בדרך אפשר

שהתפילה היא עבודת האדם עצמו, הרי על זה נאמר **לְמַעֲשֵׂה יָדֶיךָ תִּכְסֹף, שֶׁעִנְיָן זֶה 'מַגִּיעַ' בְּעַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ.** 43
44
אָמְנָם כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה עֲלִיַּת הָאוֹתִיּוֹת מלמטה מטה עד הקדוש־ברוך־הוא בעצמו שזו עלייה גדולה ביותר, לא די בעבודת האדם עצמו אלא **צָרִיךְ** 45
46
לִהְיוֹת הַסִּיּוּעַ דְּמַלְאָךְ מט"ט, וְהַיְינוּ לְפִי שֶׁמְּצַד הִתְלַבְּשׁוּת הַנִּשְׁמָה בְּגוּף וְנֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית הֲרֵי הָאוֹתִיּוֹת הֵן גַּשְׁמִיּוֹת וְחוֹמְרִיּוֹת, וְצָרִיךְ לְבָרְרָן לְזַכְּכָן וּלְהַעֲלוֹתָן, וְעִנְיָן זֶה נַעֲשֶׂה עַל־יְדֵי הַמַּלְאָכִים שעל עבודתם בבירור וזיכוך האותיות הגשמיות של התפילות נאמר בזוהר, **דְּגַפִּיף לְהוֹן חָבִיב לְהוֹן וְנָשִׁיק לְהוֹן[45]** היינו שהזיכוך וההעלאה היא על ידי פעולה רוחנית שנמשלה לחיבוק, חיבה ונישוק. ומבואר על כך בחסידות שזיכוך זה נמשל לצחצוח כלי עד שיהיה נקי ומבהיק על ידי שמסיר ממנו את האבק ואת הלכלוך, וכשם שהסרת אבק היא על ידי שנופחים עליו רוח כך המלאכים מוסיפים חיות באותיות התפילה ומנקים אותם ממחשבות זרות כדי שיהיו ראויות לעלות למעלה.
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72

ו) וְזֶהוּ רְאֵה אָנֹכִי נוֹתֵן לִפְנֵיכֶם גוֹ' אֶת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תִּשְׁמְעוּ. דְּהִנֵּה, ב' הָעֲבוֹדוֹת דְּנִשְׁמַע וְנַעֲשֶׂה אשר כפי שנתבאר לעיל ובפרטיות יותר במאמר דיבור המתחיל ראה הנ"ל **הֵם שני** סוגים של ביטול והם **ב' הָעִנְיָנִים דִּבְרָכָה וּתְפִלָּה, וְהַיְינוּ, שֶׁנִּשְׁמַע שֶׁהוּא הַבִּטּוּל לָרָצוֹן הַגָּלוּי, הֲרֵי זֶה בְּחִינַת בְּרָכָה שֶׁהוּא עִנְיַן הַמְשָׁכַת הָרָצוֹן הַגָּלוּי, וְנַעֲשֶׂה** שהוא ביטול עמוק יותר, ביטול בעצם הנפש **שֶׁעִנְיָנוֹ הוּא עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, הוּא עִנְיַן הַתְּפִלָּה, הַמְשָׁכַת רָצוֹן חָדָשׁ.**
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84

43) ראה בארוכה הערה בסה"מ תש"ח ע' 202. וש"נ. 44) ראה ספר יצירה פ"ד מט"ז. 45) ראה זח"א כג, ב. זח"ב רא, ב. סה"מ תש"ח שם. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

וְהִנֵּה, תַּכְלִית הַמְּכֻוָּן הוּא שֶׁיַּגִּיעוּ לְבְחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן ויעוררו רצון חדש על ידי התפילה, **אָמְנָם, מִצַּד חֵטְא הָעֵגֶל שֶׁשִּׁבַּרְתֶּם הַכּוֹס דְּנַעֲשָׂה כַּנַּ"ל**[5], **לָכֵן צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּחִלַּת הָעֲבוֹדָה בְּאֹפֶן דְּנִשְׁמַע, בְּחִינַת בְּרָכָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים לִבְחִינַת נַעֲשָׂה, בְּחִינַת תְּפִלָּה.**

אַךְ אף־על־פי שמבחינת דרגת הביטול זוהי רק תחילת העבודה **יֵשׁ בָּזֶה מַעֲלָה גַּם עַל עִנְיַן הַתְּפִלָּה, שֶׁהֲרֵי בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה נִתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁכֵּינָן שֶׁהוּא עִנְיַן הַמִּשְׁכַּת רָצוֹן חָדָשׁ, הֲרֵי זֶה בְּדֶרֶךְ סָפֵק** כי ייתכן שיעורר רצון חדש וייתכן שתפילתו לא תהיה בדרגה כזו, **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָעִנְיָן שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע (תִּשְׁמְעוּ) יַגִּיעוּ לִבְחִינַת נַעֲשָׂה, נֶאֱמַר בִּלְשׁוֹן אֲשֶׁר, לְשׁוֹן וַדַּאי, שֶׁבְּוַדַּאי תִּהְיֶה** בסופו של דבר **הַמִּשְׁכַּת בְּחִינַת עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁעִנְיָן זֶה בָּא עַל־יְדֵי הַקְדָּמַת הָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע, לָכֵן יֵשׁ כָּאן ב' הַמַּעֲלוֹת דְּתְפִלָּה וּבְרָכָה,** גם המשכת רצון חדש (על ידי התפילה) וגם שההמשכה היא בוודאות (בכוח הברכה) **דְּהַיְנוּ הַמִּשְׁכַּת בְּחִינַת תְּפִלָּה בְּדֶרֶךְ בְּרָכָה. וְהִנֵּה ב' הָעִנְיָנִים דְּנִשְׁמַע וְנַעֲשָׂה כְּפִי שֶׁהֵם בַּעֲבוֹדַת כָּל הַשָּׁנָה, יֶשְׁנָם גַּם בַּעֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה** שהיא העבודה המיוחדת בחודש אלול ובעשרת ימי תשובה, **שֶׁהֵם ב' הַבְּחִינוֹת דְּתְשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה עֵילָּאָה** [תשובה תחתונה ותשובה עליונה]. **וְהָעִנְיָן בָּזֶה**[46], **דְּהִנֵּה, פְּעֻלַּת הַחֵטְא הִיא בְּב' עִנְיָנִים. הָא' הוּא הַמִּשְׁכַּת הַחַיּוּת בִּקְלִפּוֹת** כמבואר בספר התניא ובמקומות נוספים שכאשר אדם חוטא הוא מוסיף חיות לקליפות, היינו כוחות הטומאה (שנקראים קליפות כי אין להם מציאות חשובה מצד עצמם והם רק 'לעומת

ביאור בדרך אפשר

זה' לקדושה והיחס שלהם לקדושה דומה ליחס של הקליפה לפרי), **וְהַב'** הדבר השני שהחטא פועל **הוּא סִלּוּק**, העלם וסילוק של **הָאוֹר** האלוקי מהעולם. **וּב' עִנְיָנִים אֵלּוּ הֵם בְּב' מַדְרֵגוֹת** שונות והאור המוסיף חיות בקליפות איננו האור המסתלק. - **הַמִּשְׁכַּת הַחַיּוּת בִּקְלִפּוֹת הִיא מִבְּחִינַת הָאוֹר הַמְצֻמְצָם כּוֹ'** האור המצומצם ומדוד לפי העולמות והנבראים, **מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בָּאוֹר הַסּוֹבֵב** שגם לאחר שנמשך להיות אור 'סובב כל עלמין' ומשפיע בעולם הוא נשאר בלי גבול ואין סוף **לֹא שַׁיָּךְ שֶׁיִּמְשַׁךְ בַּקְּלִפּוֹת, שֶׁהֲרֵי** בעצם, הקדושה נעלית מכדי שהחטא יפגום בה והקליפות יקבלו ממנה ובלשון הפסוק - **וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן**[47], היינו שכבודו של הקדוש־ברוך־הוא לעולם לא נמסר לסטרא אחרא ורק באור המוגבל והמצומצם יכולה להיות ירידה לקליפות אבל באור הבלי גבול אין ירידה **כִּי אִם עִנְיַן סִלּוּק הָאוֹר, וְהוּא עִנְיַן סִלּוּק הָרָצוֹן** של הקדוש־ברוך־הוא לברוא ולהוות עולמות ונבראים.

וְלָכֵן, כיוון שבפגם שנעשה על ידי החטא יש שני עניינים – תוספת חיות בקליפות (מהאור המצומצם) וסילוק ועליה של האור (הבלי גבול) **עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לְתַקֵּן ב' הָעִנְיָנִים. עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה מוֹצִיאִים הַחַיּוּת מֵהַקְּלִפּוֹת לְהַקְדּוֹשָׁה, וְעִנְיָן זֶה הוּא דֶּגְמַת בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת בְּרָכָה, הַיְנוּ, שֶׁהַחַיּוּת שֶׁכְּבָר נִמְשְׁכָה תִּהְיֶה בַּקְּדֻשָּׁה. וְעַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה עִילָּאָה מַמְשִׁיכִים רָצוֹן חָדָשׁ, שֶׁהֲרֵי תְּשׁוּבָה עִילָּאָה עִנְיָנָהּ תָּשׁוּב ה' עִילָּאָה לְיו"ד וְקוּצוֹ שֶׁל יו"ד**[48], **בְּחִינַת בְּרָכָה, הַיְנוּ, שֶׁהַחַיּוּת שֶׁכְּבָר נִמְשְׁכָה בַּקְּדֻשָּׁה.**

וְעַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה עִילָּאָה שהיא ביטול לאלוקות ברמה יותר עמוקה ופנימית **מַמְשִׁיכִים רָצוֹן חָדָשׁ, שֶׁהֲרֵי תְּשׁוּבָה עִילָּאָה עִנְיָנָהּ תָּשׁוּב ה' עִילָּאָה לְיו"ד וְקוּצוֹ שֶׁל יו"ד**[48],

תַּכְלִית הַמְּכֻוָּן הוּא שֶׁיַּגִּיעוּ לִבְחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן, אָמְנָם, מִצַּד חֵטְא הָעֵגֶל שֶׁשִּׁבַּרְתֶּם הַכּוֹס דְּנַעֲשָׂה כַּנַּ"ל, לָכֵן צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּחִלַּת הָעֲבוֹדָה בְּאֹפֶן דְּנִשְׁמַע, בְּחִינַת בְּרָכָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים לִבְחִינַת נַעֲשָׂה, בְּחִינַת תְּפִלָּה. אַךְ יֵשׁ בָּזֶה מַעֲלָה גַּם עַל עִנְיַן הַתְּפִלָּה, שֶׁהֲרֵי בְּעִנְיַן הַתְּפִלָּה נִתְבָּאֵר לְעֵיל שֶׁכֵּינָן שֶׁהוּא עִנְיַן הַמִּשְׁכַּת רָצוֹן חָדָשׁ, הֲרֵי זֶה בְּדֶרֶךְ סָפֵק, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הָעִנְיָן שֶׁעַל־יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע (תִּשְׁמְעוּ) יַגִּיעוּ לִבְחִינַת נַעֲשָׂה, נֶאֱמַר בִּלְשׁוֹן אֲשֶׁר, לְשׁוֹן וַדַּאי, שֶׁבְּוַדַּאי תִּהְיֶה הַמִּשְׁכַּת בְּחִינַת עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, וְהַיְנוּ לְפִי שֶׁעִנְיָן זֶה בָּא עַל־יְדֵי הַקְדָּמַת הָעֲבוֹדָה דְּנִשְׁמַע, לָכֵן יֵשׁ כָּאן ב' הַמַּעֲלוֹת דְּתְפִלָּה וּבְרָכָה, דְּהַיְנוּ הַמִּשְׁכַּת בְּחִינַת תְּפִלָּה בְּדֶרֶךְ בְּרָכָה.

וְהִנֵּה ב' הָעִנְיָנִים דְּנִשְׁמַע וְנַעֲשָׂה כְּפִי שֶׁהֵם בַּעֲבוֹדַת כָּל הַשָּׁנָה, יֶשְׁנָם גַּם בַּעֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, שֶׁהֵם ב' הַבְּחִינוֹת דְּתְשׁוּבָה וּתְשׁוּבָה עֵילָּאָה. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, פְּעֻלַּת הַחֵטְא הִיא בְּב' עִנְיָנִים. הָא' הוּא הַמִּשְׁכַּת הַחַיּוּת בִּקְלִפּוֹת, וְהַב' הוּא סִלּוּק הָאוֹר. וּב' עִנְיָנִים אֵלּוּ הֵם בְּב' מַדְרֵגוֹת. הַמִּשְׁכַּת הַחַיּוּת בַּקְּלִפּוֹת הִיא מִבְּחִינַת הָאוֹר הַמְצֻמְצָם כּוֹ', מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בָּאוֹר הַסּוֹבֵב לֹא שַׁיָּךְ שֶׁיִּמְשַׁךְ בַּקְּלִפּוֹת, שֶׁהֲרֵי וּכְבוֹדִי לְאַחֵר לֹא אֶתֵּן, כִּי אִם עִנְיַן סִלּוּק הָאוֹר, וְהוּא עִנְיַן סִלּוּק הָרָצוֹן. וְלָכֵן, עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה צָרִיךְ לְתַקֵּן ב' הָעִנְיָנִים. עַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה מוֹצִיאִים הַחַיּוּת מֵהַקְּלִפּוֹת לְהַקְדּוֹשָׁה, וְעִנְיָן זֶה הוּא דֶּגְמַת בְּחִינַת נִשְׁמַע, בְּחִינַת בְּרָכָה, הַיְנוּ, שֶׁהַחַיּוּת שֶׁכְּבָר נִמְשְׁכָה תִּהְיֶה בַּקְּדֻשָּׁה. וְעַל־יְדֵי תְּשׁוּבָה עִילָּאָה מַמְשִׁיכִים רָצוֹן חָדָשׁ, שֶׁהֲרֵי תְּשׁוּבָה עִילָּאָה עִנְיָנָהּ תָּשׁוּב ה' עִילָּאָה לְיו"ד וְקוּצוֹ שֶׁל יו"ד

46) ראה ד"ה לך אמר לבי תרע"ח (שבהערה 2). 47) ישעי' מב, ח.

ביאור בדרך אפשר

כאמור, כאשר האדם חוטא הוא ממשיך ומוריד השפעה רוחנית אל הסטרא אחרא, וכאשר הוא עושה תשובה הוא מסלק את ההשפעה מהסטרא אחרא ומחזיר אותה למקומה בקדושה. ועל כך מבואר בתניא ש"תשובה" היא אותיות "תשוב ה'" כי בתשובתו מחזיר את ה-ה' של שם הוי' למקומה וכביכול מחזיר את השכינה מגלותה. ואולם, בשם הוי' יש שתי אותיות ה'. הראשונה נקראת ה' תתאה (תחתונה) ובה החטא פוגם, ואותה תשובה־תתאה משיבה למקומה. ואילו פעולתה של תשובה־עילאה היא להשיב למקומה את ה' השנייה של שם הוי הנקראת ה' עילאה (עליונה) למקומה שהוא באות יו"ד (חכמה עילאה), ויתירה מזו – בקוצו של יו"ד (הרצון העליון שלמעלה מהחכמה) **שֶׁהוּא עִנְיַן הַמְשָׁכַת רָצוֹן חָדָשׁ, וְעִנְיַן זֶה הוּא דֵּגְמַת בְּחִינַת נַעֲשֶׂה** הביטול העמוק יותר, **בְּחִינַת תְּפִלָּה** אשר (בשונה מברכה) עניינה הוא המשכת רצון חדש.

וּכְשֵׁם שֶׁבְּעִנְיַן נִשְׁמַע וְנַעֲשֶׂה צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּחִלַּת הָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת נִשְׁמַע דַּוְקָא ביטול לרצון כנ"ל, **אֲבָל עַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים בְּוַדַּאי לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה** ביטול לבעל הרצון כנ"ל, **כְּמוֹ כֵן הוּא בִּתְשׁוּבָה תַּתָּאָה וּתְשׁוּבָה עִילָּאָה, שֶׁבִּתְחִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה דִּתְשׁוּבָה תַּתָּאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים בְּוַדַּאי לִתְשׁוּבָה עִילָּאָה, שֶׁבְּתִחְלָה צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה דִּתְשׁוּבָה תַּתָּאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים בְּוַדַּאי לִתְשׁוּבָה עִילָּאָה.** שענייניה הוא היציאה מן הרע, **וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים בְּוַדַּאי לִתְשׁוּבָה עִילָּאָה** שעניינה הוא החזרת האורות שנסתלקו.

וְזֶהוּ הפירוש הפנימי בפסוק הפותח את המאמר - לך אמר ליבי **בַּקְּשׁוּ פָנַי גוֹ', דְּפָנַי הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת וְעֹמֶק הַנֶּפֶשׁ,** והבקשה והחיפוש אחר "פני" - **וְהוּא עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה מֵעֹמֶק וּפְנִימִיּוּת הַנֶּפֶשׁ, תְּשׁוּבָה עִילָּאָה, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, הַיְינוּ הַבִּטּוּל שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנִּשְׁמָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעַ בִּבְחִינַת פָּנֶיךָ הָוֵי', בְּחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן, לִהְיוֹת הַמְשָׁכַת רָצוֹן חָדָשׁ.** האדם הבטל כלפי ה' בעצם נפשו **אֲבָל עִנְיָן זֶה** הביטול הנעלה הזה בעצם הנפש **הוּא רַק בְּדֶרֶךְ בַּקָּשָׁה וְחִפּוּשׂ בִּלְבַד שֶׁהֲרֵי** בשלב ראשון, בתחילת העבודה, **עֲבוֹדָתוֹ הִיא רַק בְּעִנְיַן תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה, אֶלָּא שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעַ לִבְחִינַת תְּשׁוּבָה עִילָּאָה.** וזה המענה לשאלה שנשאלה בתחילת המאמר – ממה נפשך: האם מדובר בדרגה שהאדם לא שייך אליה או בדרגה שהוא כן שייך אליה ואפילו קיימת וודאות שיגיע אליה: אמנם בתחילת העבודה האדם טרם הגיע לביטול הנעלה הזה ("נעשה") אבל מובטח לו שאם יבטל עצמו כראוי בביטול היותר נמוך ("נשמע") בסופו של דבר יגיע גם לכך, כשם שההתחלה היא בתשובה תתאה וממנה מגיעים לתשובה עילאה.

ביאור בדרך אפשר

יו"ד[48], שֶׁהוּא עִנְיַן הַמְשָׁכַת רָצוֹן חָדָשׁ, וְעִנְיַן זֶה הוּא דֵּגְמַת בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, בְּחִינַת תְּפִלָּה. וּכְשֵׁם שֶׁבְּעִנְיַן נִשְׁמַע וְנַעֲשֶׂה צְרִיכָה לִהְיוֹת תְּחִלַּת הָעֲבוֹדָה בִּבְחִינַת נִשְׁמַע דַּוְקָא, אֲבָל עַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים בְּוַדַּאי לִבְחִינַת נַעֲשֶׂה, כְּמוֹ כֵן הוּא בִּתְשׁוּבָה תַּתָּאָה וּתְשׁוּבָה עִילָּאָה, שֶׁבִּתְחִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הָעֲבוֹדָה דִּתְשׁוּבָה תַּתָּאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעִים בְּוַדַּאי לִתְשׁוּבָה עִילָּאָה.

וְזֶהוּ בַּקְּשׁוּ פָנַי גוֹ', דְּפָנַי הוּא בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת וְעֹמֶק הַנֶּפֶשׁ, תְּשׁוּבָה עִילָּאָה, בְּחִינַת נַעֲשֶׂה, הַיְינוּ הַבִּטּוּל שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנִּשְׁמָה, שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעַ בִּבְחִינַת פָּנֶיךָ הָוֵי', בְּחִינַת בַּעַל הָרָצוֹן, לִהְיוֹת הַמְשָׁכַת רָצוֹן חָדָשׁ. אֲבָל עִנְיָן זֶה הוּא רַק בְּדֶרֶךְ בַּקָּשָׁה וְחִפּוּשׂ בִּלְבַד, שֶׁהֲרֵי עֲבוֹדָתוֹ הִיא רַק בְּעִנְיַן תְּשׁוּבָה תַּתָּאָה, אֶלָּא שֶׁעַל־יְדֵי־זֶה מַגִּיעַ לִבְחִינַת תְּשׁוּבָה עִילָּאָה. וְעִנְיָן זֶה נַעֲשֶׂה בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁהוּא הַזְּמַן דִּתְשׁוּבָה תַּתָּאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה לִבְחִינַת תְּשׁוּבָה עִילָּאָה. אָמְנָם, גַּם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁעַל־זֶה נֶאֱמַר[49] בְּהִמָּצְאוֹ וּבִהְיוֹתוֹ קָרוֹב, קָרוֹב הַמָּאוֹר אֶל הַנִּצּוֹץ[50], הִנֵּה גַּם אָז אוֹמְרִים בַּקְּשׁוּ פָנַי, דַּהֲגַם שֶׁאֵין זֶה דּוֹמֶה לְחֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁהֲרֵי בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל נִמְצָאִים בַּשָּׂדֶה[51], אֲבָל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה קֵרוּב הַמָּאוֹר הקב"ה אֶל הַנִּצּוֹץ היהודי[50] (בעקבות ובהמשך עבודת האדם בחודש אלול שעיקרה התקרבות מצד האדם אל הקדוש־ברוך־הוא כפי שמרומז בפסוק "אני לדודי (התקרבות של האדם לקדוש־ברוך־הוא) ודודי לי (התקרבות של הקדוש־ברוך־הוא לאדם), **הִנֵּה גַּם אָז אוֹמְרִים בַּקְּשׁוּ פָנַי, שהרי פסוק זה הוא בפרק "לדוד ה' אורי וישעי" הנאמר לא רק בימי חודש אלול אלא גם בעשרת ימי תשובה **דַּהֲגַם שֶׁאֵין זֶה** עשרת ימי תשובה **דּוֹמֶה לְחֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁהֲרֵי בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל נִמְצָאִים בַּשָּׂדֶה**[51] כמשלו הידוע של רבנו הזקן שההתקרבות של בני ישראל לקדוש־ברוך־הוא בימי חודש אלול דומה למלך שיוצא לשדה ומקבל גם את אנשי השדה בסבר פנים יפות ומראה להם פנים שוחקות, **אֲבָל בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה נַעֲשֶׂה קֵרוּב** שהימים הללו הם ימים של

וְעִנְיַן זֶה נַעֲשֶׂה בְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, שֶׁהוּא הַזְּמַן דִּתְשׁוּבָה תַּתָּאָה, וְעַל־יְדֵי־זֶה בָּאִים בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה לִבְחִינַת תְּשׁוּבָה עִילָּאָה.

אָמְנָם, גַּם בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וַעֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה, שֶׁעַל־זֶה נֶאֱמַר[49] בְּהִמָּצְאוֹ וּבִהְיוֹתוֹ קָרוֹב, אמרו חכמינו ז"ל שהפסוק "דרשו ה' בהימצאו קראוהו בהיותו קרוב" מתייחס לעשרת ימי תשובה, ובחסידות מבואר

---

48) ראה תניא אגה"ת פ"ח. 49) ע"פ ישעי' נה, ו. וראה ר"ה יח, א. יבמות מט, סע"א. קה, סע"א. 50) ראה דרך חיים כא, סע"ב. כד, ד ואילך. צא, א. מאמרי אדהאמ"צ דברים ח"ב ע' תקכד. סה"מ תרפ"ח ע' קצב. תרח"ץ ע' ב. 51) ראה לקו"ת פ' ראה לב, ב.

ביאור בדרך אפשר

הַמָּאוֹר אֶל הַנִּצּוֹץ, וְאִם כֵּן הֲרֵי זֶה הַמְשָׁכַת בְּחִינַת פָּנִים, מִכָּל־מָקוֹם, הִנֵּה גַּם אַחֲרֵי עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה למרות שכבר השיגו את בחינת ״פנים״ עדיין ממשיכים **וְאוֹמְרִים בַּקְּשׁוּ פָּנַי גוֹ׳**, עד שמיני עצרת **וְהַיְנוּ, לְפִי שֶׁאֵין זֶה עֲדַיִן בְּחִינַת הַפָּנִים בִּשְׁלֵמוּת, דְּתַכְלִית הַכַּוָּנָה הִיא שֶׁבְּחִינַת הַפָּנִים תֶּמְשַׁךְ בְּאֹפֶן שֶׁל קְלִיטָה** שתהיה נקלטת ונתפסת באדם באופן פנימי, **וְעִנְיַן הַקְּלִיטָה נַעֲשֶׂה בִּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת** כי ״עצרת״ היא (גם) לשון קליטה **וְשִׂמְחַת תּוֹרָה**[52], **שֶׁאָז יִשְׂרָאֵל וּמַלְכָּא בִּלְחוֹדוֹהִי**[53] [לבדם] כדברי חכמינו ז״ל שבימי חג הסוכות מקריבים על המזבח שבעים פרים כנגד שבעים האומות אבל ביום שמיני עצרת ושמחת תורה מקריבים פר אחד בלבד כנגד עם ישראל כי זה היום שבו נמצאים הקדוש־ברוך־הוא ובני ישראל ועושים שמחה לבדם, **בְּאֹפֶן דְּיִשְׂמַח הַוַיָ׳ בְּמַעֲשָׂיו**[54], **וְיִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו**[55] היינו שהשמחה וההתקרבות היא בשני הכיוונים גם קירוב מצד הקדוש־ברוך־הוא לבני ישראל וגם קירוב מצד בני ישראל אל הקדוש־ברוך־הוא.

ביאור בדרך אפשר

קֵרוּב הַמָּאוֹר אֶל הַנִּצּוֹץ, וְאִם כֵּן הֲרֵי זֶה הַמְשָׁכַת בְּחִינַת פָּנִים, מִכָּל־מָקוֹם, הִנֵּה גַּם אַחֲרֵי עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה אוֹמְרִים בַּקְּשׁוּ פָּנַי גוֹ׳, וְהַיְנוּ, לְפִי שֶׁאֵין זֶה עֲדַיִן בְּחִינַת הַפָּנִים בִּשְׁלֵמוּת, דְּתַכְלִית הַכַּוָּנָה הִיא שֶׁבְּחִינַת הַפָּנִים תֶּמְשַׁךְ בְּאֹפֶן שֶׁל קְלִיטָה, וְעִנְיַן הַקְּלִיטָה נַעֲשֶׂה בִּשְׁמִינִי עֲצֶרֶת וְשִׂמְחַת תּוֹרָה[52], שֶׁאָז יִשְׂרָאֵל וּמַלְכָּא בִּלְחוֹדוֹהִי[53], בְּאֹפֶן דְּיִשְׂמַח הַוַיָ׳ בְּמַעֲשָׂיו[54], וְיִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעֹשָׂיו[55].

52) ראה לקו״ת שמע״צ פו, ג. פח, ד. ובכ״מ. 53) לשון הזהר ח״ג לב, א. וראה (בנוגע לשמע״צ) זח״א סד, א־ב. שם רח, ב. אוה״ת שמע״צ ח״ה ע׳ ב׳קמט. שם ע׳ ב׳קנג. סה״מ תרפ״ז ע׳ לו. נא. 54) תהלים קד, לא. 55) שם קמט, ב. וראה לקו״ת שמע״צ פח, ד ואילך.

אגרות קודש

ב״ה, כ׳ אלול, תשי״ח
ברוקלין.

הוו״ח אי״א נו״נ וכו׳ מו״ה אברהם משה שי׳

שלום וברכה!

במענה למכתבו מי״ב אלול.

וכמדומה לי כבר ענו לו פעם בענין שאלתו במכתבו זה, והוא בפלוגתא הידועה שבין הרמב״ם והרמב״ן בענין עוה״ב שאין בו לא אכילה וכו׳, באם הכוונה לנשמה או שתהי׳ אז נשמה בגוף, ומסיים במכתבו בשאלה אפשר יש לפרש דברי רבנו הזקן בזה בלקו״ת שם משל.

והנה מובן שאין לפרש ככה, שהרי בפירוש כתוב שפלוגתא בזה בין רמב״ם ורמב״ן, ותורת החסידות מסכימה כדעת הרמב״ן (עיין לקו״ת צו טו, ג. דרמ״צ מצות ציצית. ועוד).

ולשאלתו מהו הענין אז, כמה נקודות בזה, ומהן שכיון שהשתתף הגוף בעשיית המצות, פשוט שקבלת השכר שייכת אליו ג״כ, וק״ל.

בודאי מוסיף בעניני קדש בכלל כהציווי דמעלין בקדש, ובזה בקביעות עתים בתורת החסידות, והשי״ת יצליחו.

מכתב כללי
(תרגום חפשי)

ב״ה, ימי הסליחות, ה׳תשי״ז
ברוקלין, נ.י.

אל בני ובנות ישראל
אשר בכל מקום ומקום
ה׳ עליהם יחיו

שלום רב וברכה!

בעמדנו על סף השנה החדשה, בימים של חשבון-הנפש של היחיד בתור יחיד ובתור חלק מן הכלל, הנה ההתבוננות **בעולם הקטן** זה האדם יכולה להאיר רבות את מטרת האדם ותכליתו **בעולם הגדול**.

בגוף האדם ישנן משימות משותפות בהשתתפותם של כמה מהאברים, ומשימות מיוחדות לכל אבר בפני עצמו. בשביל תפקידו המיוחד של אבר מסויים, דרושה, מטבע הדברים, התאמצות מיוחדת, בה בשעה שהמשימות המשותפות נעשים בנקל יותר.

מה הי׳ קורה כאשר אבר מסויים מפסיק לפעול בתור יחיד, אלא מפנה את כל האנרגי׳ שלו עבור העבודה בשותפות עם אברים אחרים?

בהשקפה ראשונה נראה שיהי׳ בכך ריוח הן עבור אבר מיוחד זה – חסכון עמל מיוחד, והן להגוף – עי״ז שאבר זה יוכל להגביר חלקו בעבודה המשותפת ולא להיות נבדל משאר האברים.

אבל בפועל, הרי זה אסון לשניהם: האבר שמפסיק לפעול את המשימה המיוחדת שלו, מאבד את כל מהותו הקשורה דוקא עם תפקידו המיוחד. ויתירה מזה, הפסקת המשימה הרגילה, מחלישה את האבר הזה, עד שנעשה חסר-תועלת לחלוטין לא רק עבור יישום פעולתו המיוחדת, אלא אפילו עבור תרומתו להגוף בכלל. החסרון באבר מיוחד זה בהכרח שיתבטא ויזיק לכל הגוף, והתוצאות יכולות להיות רציניות ביותר באם אבר זה הוא חיוני.

האמור לעיל ביחס לאברי הגוף, נכון הוא גם בנוגע למצבו של כל יחיד בקבוצתו; של קבוצה – באומה, ושל אומה – בכללות האנושות. ודאי שכן הוא גם בנידון דידן, בשייכות ליהודי, לקיבוץ יהודי, ולכלל ישראל בין אומות העולם.

עם ישראל, אשר מקדמת דנא צויין בכך שהוא ״המעט מכל העמים״, מהוה מיעוט קטן בין העמים. היהודי, בתור יחיד, הוא מיעוט בסביבתו; אפילו בקרב אחיו קורה לדאבוננו שיהודי המנהל את אורח חייו כפי שיהודי צריך לחיות, דהיינו בהתאם לתורה ומצוות, גם הוא, לדאבוננו ולצערנו, אינו הרוב, כי הרוב עדיין לא מצא את הכיוון של תפקידו האמיתי.

מטבע הדברים, קל יותר לקבוע את תפקידו המיוחד של אבר בתוך הגוף מאשר לקבוע את תפקידו של עם בין העמים. אבל בנידון של כלל ישראל, לא יקשה הדבר כלל, בהביאנו בחשבון, שבנ״י הם יחידים

נדפסה באגרות-קודש כ״ק אדמו״ר שליט״א חט״ו אגרת ה׳תשעא. לקו״ש ח״ט ע׳ 419 ואילך. במהדורא זו ניתוספו איזה מ״מ וציונים ע״י המו״ל.

ימי הסליחות: ראה תדא״ז ספכ״ג. ולהעיר מעטרת זקנים לשו״ע או״ח (הל׳ ר״ה ר״ס תקפא) שהם ימי ביקור עצמי (דוגמת קרבן) דר״ה (וכדי שיהי׳ לעולם יום קבוע – מקדימים ליום א׳, לבוש שם).

בימים של חשבון נפש: ראה ד״ה לך אמר לבי תרצ״ו ס״ה (סה״מ קונטרסים ח״ב ע׳ תעג, סע״א ואילך. סה״מ תרצ״ו ס״ע 141 ואילך ובהנסמן שם הערה 21).

בעולם הקטן זה האדם . . בעולם הגדול: תנחומא פקודי ג. תקו״ז תס״ט (ק, ב. קא, א). וראה מורה נבוכים ח״א פע״ב. אדר״נ ספל״א. קה״ר פ״א, ד. ועוד.

המעט מכל העמים: ואתחנן ז, ז.

בעולם בחוויות קיצוניות רב-גווניות והסטורי׳ בת אלפי שנים. בסקירה פשוטה אפשר בנקל למצוא את הצד השוה, הקו המייחד, שהי׳ תמיד אצל בנ״י בכל התקופות והמאורעות השונים, שבו קשורה עצם המהות והקיום של עם ישראל.

סקירה אובייקטיבית, ללא דעה קדומה, לאורך ההיסטורי׳ של עם ישראל, מוכרחת להביא לידי מסקנא, שקיומו של עמנו בודאי אינו קשור בשפע חומרי או עוצמה פיזית. אפילו בזמנים הטובים ביותר, תחת הממלכה המאוחדת של שלמה המלך, הי׳ עם ישראל ומלכות ישראל – מבחינה פוליטית וכלכלית – קטנים בהשוואה למלוכות העולם בזמן ההוא, מצרים, אשור ובבל. כמו״כ ברור, שלא שלטון המלוכה ולא השטח הגיאוגרפי הבטיחו את קיומנו, כי ההיסטורי׳ שלנו בתור עם, בעל מדינה בארצו, היא קצרה ביותר בהשוואה עם ההסטורי׳ הגלותית שלנו, ללא מלוכה וללא ארץ. כמו״כ לא יכולה השפה להחשב יסוד חיוני בקיומנו, כי עוד בימי קדם שימשה ארמית כשפת דיבור של העם: חלקים של התנ״ך, כמעט כל תלמוד בבלי, הזוהר ועוד, נכתבו בלשון הארמית. בימי ר׳ סעדי׳ גאון והרמב״ם היתה השפה הערבית שפתם של רוב המוני העם, ולאחר מכן אידיש ושפות אחרות. כמו״כ אי אפשר לומר שמין תרבות או מדע כלליים הבטיחו את קיום אומתינו, כי דברים אלה נשתנו בתכלית מתקופה לתקופה.

נשאר רק דבר אחד, שהוא הצד השוה לכל הזמנים, לכל הארצות ולכל התנאים שבדברי ימינו – התורה והמצוות ששמרו בנ״י בחייהם היום-יומיים במסירות נפש גדולה ביותר.

היו אמנם, מזמן לזמן, יחידים או קבוצות, שסטו מדרך התורה והמצוה. בזמן בית ראשון היו עובדי עבודה זרה של הבעל וכו׳; בזמן בית שני – המתייוונים; המתבוללים באלכסנדריא, הקראים וכיו״ב. אבל כל אלה נעלמו כליל מתוך עם ישראל (לאחר שהסבו סבל וצרות לא לעצמם בלבד אלא גם לכלל ישראל). רק שרשרת הזהב של תורה ומצוות לא נותקה, וע״י תורה ומצוות עבר כלל ישראל את הדרך הארוכה מהר סיני עד היום הזה. כל בעל שכל הישר, המודה על האמת, מוכרח להגיע לידי מסקנא, שקיומו ועצם מהותו של עמנו קשורים בחיי תורה ומצוות, כי הם חיינו ואורך ימינו.

ומכאן המסקנא ההגיונית:

השיטה שנהי׳ ככל הגויים, לא זו בלבד שאינה יכולה להבטיח את קיומנו, אלא היא מעמידה את עצם קיומו של עם ישראל בסכנה ח״ו. ע״י חיקוי העולם שאינו-יהודי, לא נרכוש את ידידותם, ולהיפך, עוד יגדילו את שנאתם.

והוא הדין לאותם יהודים או חוגים יהודיים המבקשים לישא חן בעיני החפשים ע״י פשרות וויתורים בעניני תורה ומצוות – לא זו בלבד שבכך מחלישים הם את עמדותיהם, ומגבירים את כוחות החפשים, ומעמידים בסכנה ח״ו את עצם הקיום של כלל ישראל, אלא אפילו ה״הישגים״ המקווים אינם אלא דמיונות והזיות, כי במקום כבוד וקירוב מעוררת שיטה זו רק בזיון ולעג, ובצדק, שכן, פשרה קטנה היום, מביאה לידי פשרה גדולה יותר מחר, ופשרה היום במצוות שבין אדם למקום, מביאה מחר לידי פשרה במצוות שבין אדם לחברו. התוקף בקבלת הציווי ״אנכי ה׳ אלקיך״ ו״זכור את יום השבת לקדשו״ – מעמידה בתוקף גם את השמירה של ״לא תרצח״ ו״לא תגנוב״.

בזמן זה של חשבון הנפש, ודאי שאחינו בני ישראל בכל מקום שהם, ה׳ עליהם יחיו, הן יחידים, הן קיבוצים ותנועות (וככל שהקבוץ גדול יותר, גדולים יותר האפשרויות ויחד עמהן גם האחריות), יתבוננו ברצינות ויערכו לעצמם חשבון צדק, תוך הכרה מלאה במציאות ובאמת לאמיתתה:

כי קיום עמנו תלוי אך ורק בקיום התורה והמצוות בחיי יום יום, של היחיד ושל הציבור.

כי הם חיינו ואורך ימינו: נוסח תפלת ערבית.

אגרות קודש

סוד קיומנו כעם הוא "הן עם לבדד ישכון", שכל יחיד, איש, אשה וילד, עובדים רק את ה' אחד, ע"פ תורתנו תורה אחת, שהיא נצחית ואינה יכולה להשתנות ח"ו. ה"שוני" שלנו אינו חולשה שלנו, אלא התוקף שלנו. רק בדרך התורה והמצוות יכולים אנו למלא את תפקידנו העיקרי והמהותי שהוא לפי ציוויו של בורא העולם כולו – להיות "ממלכת כהנים וגוי קדוש" ועי"ז גם "סגולה" לאנושות כולה.

באיחול לבבי לכתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות גם יחד

מנחם שניאורסאהן

הן עם לבדד ישכון: בלק כג, ט.

תורתינו .. שהיא נצחית ואינה יכולה להשתנות ח"ו: רמב"ם הל' מלכים פי"א סוף ה"ג. הל' יסוה"ת רפ"ט. וראה גם הקדמת הרמב"ם לפיה"מ ד"ה החלק הראשון (המתנבא בשם) ואילך, פירוש המשניות סנהדרין הקדמה לפ' חלק היסוד התשיעי. תניא פי"ז.

ממלכת כהנים וגוי קדוש .. סגולה: יתרו יט, ו. שם, ה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אלול, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מי"א לחדש אלול הוא חדש הרחמים, בו כותב אודות הרצון להעביר הארון דאביו ע"ה לאה"ק ת"ו, והקבורה היתה על תנאי זה, עד שמונח ג"כ בארון המיוחד להעברה, אבל ישנם כמה מבני המשפחה האומרים שזה מאד לא נכון, שהרי לא תהי' האפשרית לבני המשפחה לבקר על קברו ביום היארצייט, וכיו"ב.

והנה בכלל שאלות כאלו שייכות לרב מורה הוראה במקום שישמע הטענות משני הצדדים, ולכן יעשו כנ"ל, אלא שמובן שצריך להדגיש שהתנו בעת הקבורה כהאמור, ומה שנוגע עוד יותר שמונח בארון המיוחד להעברה, ז.א. שינוי בקבורה, שקרוב לודאי מעכב העכול וכו', ובאם לא יעבירו הרי מתעוררת השאלה על עכוב העכול ושינוי בהקבורה וכו'.

כן מוכרחני לאמר, שטענת בני המשפחה האמורה, הרי שייכת ברובא דרובא כשמעבירים הנפטרים לאה"ק ת"ו, שכל בני המשפחה נמצאים במקום מגורם הקודם, ובכל זה עושים כהאמור.

מסיים במכתבו שעובד הוא במשרד לנהול חשבונות, ובהנוגע להוראה, הרי יש בו רצון להיות מורה לילדי ישראל, ומובן שרצון בכגון דא אינו מספיק כלל, כיון שזהו ענין הקשור באחר, וכשחסרה ההשפעה אצל המקבל, הרי בודאי להמקבל אין נפק"מ מהי כוונת המשפיע, וכמובן בצד הטוב בענין השפעה, וע"ד הודעת רז"ל ספרי תצא כד, יט, מי שאבד לו סלע ומצאה עני ה"ז מעניני הצדקה (אף שברובא דרובא מי שנאבד לו סלע מצטער על זה) והמוסר השכל מובן.

ומה שמטעים, כי עוד חסרות לו הרבה ידיעות וכו', הרי כל אדם חסרות לו ידיעות, ואפילו מי שהגיע לתכלית הידיעה, הרי ידוע מאמר החוקרים (עקרים ב, ל. ועוד) תכלית הידיעה שלא נודע, ורואים במוחש שזה לא רק בידיעת הבורא ועניניו, אלא אפילו גם בחכמות חיצוניות ודוקא בתקופתנו גדול ביותר שטח הבלתי נודע מאשר ההוספה בשטח הנודע.

ובכל אופן גם בהיותו במשרתו נכון לארגן קבוצה שהוא ילמוד אתה לימודי קדש, וכמובן באופן שיהי' הלימוד מביא לידי מעשה, וכמ"ש את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי **זה** כל האדם.

בברכה לבשו"ט ולכתיבה וחתימה טובה לו ולכל המשפחה שליט"א.

בס"ד. שיחת שבת פרשת נצבים־וילך, כ"ה אלול, ה'תשי"ז.

בלתי מוגה

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר אמר פעם[1] בענין הקושיא שנשאלת בדרושי חסידות[2] למה קבעו שמחת־תורה בשמיני־עצרת, ולא בחג השבועות – שכיון שיש קושיא כזו, יש מקום לענין של שמחת־תורה בחג השבועות.

וכן הוא גם בנוגע לקושיא שנשאלת בדרושי חסידות[3] למה קבעו ראש־השנה ביום ששי למעשה בראשית, יום ברוא אדם הראשון, ולא בכ"ה באלול שבו נברא העולם[4] – שיש מקום לענין של ראש השנה בכ"ה באלול.

בדרושי חסידות מבואר אמנם התירוץ על קביעת ראש השנה ביום ברוא אדם הראשון – שענין זה הוא מצד מעלת עבודת האדם, שעל־זה נאמר[5] "למעשה ידיך תכסוף", שזהו ענין נעלה יותר מהגילוי בדרך אתערותא דלעילא מצד "כי חפץ חסד"[6] שהיה ביום הראשון לבריאת העולם; אבל אף־על־פי־כן, כיון שנשאלת הקושיא למה לא קבעו ראש השנה ביום הראשון לבריאת העולם, יש מקום לענין זה.

ב. ביאור מעלת יום הראשון לבריאת העולם[7]:

אף־על־פי שחידוש הבריאה הוא ענין תמידי, כמאמר[8] "המחדש בטובו בכל יום תמיד מעשה בראשית" – הרי אין זה מאיר בגילוי.

אמנם, ביום הראשון האירו בגילוי כל הענינים הקשורים עם בריאת העולם – "בעשרה דברים נברא העולם כו'"[9], כמו שכתוב[10] "בראשית ברא", היינו, שהאיר בחינת "ראשית", "בחוכמתא"[11], ולמעלה יותר – "בקדמין"[12], בחינת הכתר.

ועיקר המעלה – שביום הראשון האיר גילוי האור שהיה אדם הראשון מביט בו מסוף העולם עד סופו (דאף שיש דעות[13] שאור זה שימש בכל ששת ימי בראשית, מכל־מקום, בעיקר היה זה ביום הראשון), וכבר נתבאר לעיל[14] מעלת אור זה – שהוא אור בלי גבול, שלגביו, עומק תחת ועומק רום הם בשוה.

ואף ששלימות הבריאה נעשית ביום הששי דוקא, שבו נאמר[15] "ויכולו גו'" – הרי זה מצד מעלת עבודת האדם, ד"למעשה ידיך תכסוף" (כנ"ל), אבל מצד ענין הגילויים – גדלה מעלת יום הראשון, כ"ה באלול, שבו האיר אור הבלי־גבול.

ג. והנה, עתה, לאחרי בריאת האדם, שכל הענינים באים על־ידי עבודה דוקא, שלכן נקבע גם ראש השנה ביום ברוא אדם הראשון דוקא – הנה גם האור שנברא ביום ראשון מאיר על־ידי עבודה דוקא, ונמצא, שישנן ב' המעלות: מעלת העבודה ומעלת האור[16].

וכמו שנתבאר לעיל[14] שהבעל־שם־טוב והמגיד המשיכו אור זה גם בעולם הזה – שהרי מצד גילוי זה היו רואים מסוף העולם ועד סופו גם בעולם הזה, ולא רק ענינים רוחניים (בהתאם לכך שאור זה "גנזו בתורה"[17]), אלא גם דברים גשמיים.

וכידוע הסיפור[18] אודות הבעל־שם־טוב, שפתח את ספר הזהר, הביט בו ואמר היכן נמצאים השוורים. והיינו, שספר הזהר הוא האור הגנוז בתורה, ועל־ידי אור זה ראה בעיניו הגשמיות את השוורים הגשמיים ממש.

וענין זה (המשכת האור בגשמיות) אינו ירידה חס־ושלום בהאור, אלא הפירוש הוא – שמעלת אור זה גדלה כל כך עד שרוחניות וגשמיות הם בשוה ממש.

---

1) סה"ש תש"ב ריש ע' 125.
2) סה"מ תרפ"ט ע' 56. תרצ"ו ע' 41. וש"נ.
3) לקו"ת פרשתנו (נצבים) מז, א ואילך. ובכ"מ.
4) ויק"ר רפכ"ט. ועוד.
5) איוב יד, טו.
6) מיכה ז, יח.
7) ראה גם שיחת ש"פ נצו"י, כ"ה אלול דאשתקד ס"ד (תו"מ חי"ז ע' 212).
8) נוסח ברכות ק"ש.
9) חגיגה יב, א.
10) בראשית א, א.
11) ת"י עה"פ.
12) ת"א עה"פ.
13) ראה פרש"י ורמב"ן שם, יד.
14) שיחת ש"פ תבוא, ח"י אלול ס"י (לעיל ע' 246).
15) שם ב, א.
16) ראה גם שיחת ש"פ נצו"י, כ"ה אלול תשי"ג ס"ג (תו"מ ח"ט ע' 185).
17) ראה בשיחה הנ"ל הערה 48. וש"נ.
18) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות סשל"ח ואילך. וש"נ.

וכפי שיהיה לעתיד לבוא – שיאיר גילוי אלקות בגשמיות ממש, ואצלם היה גם עתה הגילוי דלעתיד לבוא.

וכמו כן נתבאר לעיל[14] שרבינו הזקן פעל שיומשך האור גם בהתיישבות בכלים, והיינו, על־ידי תורת חסידות חב"ד, באופן שיוכלו להסביר לנפש הבהמית שגם בשכלו הגשמי יבין אלקות.

ד. ב' הענינים ד"חפץ חסד" ו"למעשה ידיך תכסוף" – מצינו גם במעשה המצוות, שכללותם היא מצות הצדקה[19]:

במצות הצדקה יש ב' אופנים: (א) צדקה, (ב) גמילות חסדים. ואמרו חכמינו ז"ל[20] "גדולה גמילות חסדים יותר מן הצדקה כו' צדקה לעניים, גמילות חסדים בין לעניים בין לעשירים".

והענין בזה:

לכאורה גדלה מעלת הצדקה על גמילות חסדים, כיון שנתינת הצדקה היא מתנת חנם, שאינו דורש מהמקבל להחזיר לו; מה־שאין־כן בגמילות חסדים שהמקבל צריך להחזיר לו, ו"פריעת בעל חוב מצוה"[21], מדאורייתא או מדרבנן[22].

אבל באמת, הנה בענין הצדקה הרי הוא המשפיע, והזולת אינו אלא מקבל, שזהו ענין החסד, ח"ס דל"ת, דלית ליה מגרמיה כלום[23], והיינו, שהזולת אינו מציאות כלל; מה־שאין־כן בגמילות חסדים, כיון שנותן על־מנת להחזיר, הרי גם הזולת הוא מציאות כו', ואין זה נהמא דכיסופא[24].

ועל־דרך שמצינו בענין כיבוד אב, "יש מאכיל לאביו פסיוני ויורש גיהנם, ויש מטחינו בריחיים ויורש גן עדן"[25].

וההסברה בזה – לפי שישראל דומין לבוראם[26], ולכן, כשם שהקב"ה הוא בבחינת משפיע [דאף שיש באלקות גם הענין דבחינת מקבל, שזהו ענין ד"למעשה ידיך תכסוף", ועבודה צורך גבוה[27], מכל־מקום, בכללות הרי אלקות הוא בבחינת משפיע], כמו כן גם האדם, ש"אדמה לעליון"[28], מצד טבעו הוא בבחינת משפיע, וזהו חיותו ומציאותו, ולכן כאשר ההנהגה היא באופן שעושה אותו למקבל, הרי הוא יורש גיהנם. ומזה מובנת המעלה דגמילות חסדים על הצדקה.

ועל־דרך־זה ישנם ב' ענינים אלו גם למעלה: (א) צדקה – שזהו מה שהקב"ה מְצַוֶּה את המצוות (שכללות המצוות נקראות בשם צדקה) מלמעלה למטה, שענין זה הוא בבחינת נהמא דכיסופא, ואין זה תכלית הטוב, (ב) גמילות חסדים – שזהו ענין עבודה צורך גבוה, שענין זה הוא תכלית הטוב, כיון שאין זה בבחינת נהמא דכיסופא, שהרי ישראל הם לא רק מקבלים אלא גם משפיעים[29].

וזוהי גם מעלת יום הששי למעשה בראשית, יום ברוא אדם הראשון – שאז נעשה הענין ד"ויכולו", שהאדם "נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית"[30], ויתירה מזה, שנקרא "תמתי"[31], לא רק מלשון תמימות ושלימות, אלא כדאיתא במדרש[32] שהוא גם מלשון "תאומתי כביכול לא אני גדולה ממנה ולא היא גדולה ממני" – שכל זה הוא מצד מעלת העבודה, וזהו מה שנפעל ביום ששי למעשה בראשית, יום ברוא אדם הראשון.

* * *

ה. צוה לנגן ואמר מאמר 'דיבור המתחיל' לך אמר לבי גו'.

* * *

---

19) ראה תניא פל"ז.
20) סוכה מט, ב.
21) כתובות פו, סע"א. וש"נ.
22) ראה אנציק' תלמודית ערך הלואה ס"ד (כרך ט ס"ע רכז ואילך).
23) תניא אגה"ק ס"י (קטו, ב).
24) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג. לקו"ת צו ז, רע"ד. ובכ"מ.
25) קידושין לא, סע"א. ירושלמי שם פ"א ה"ז.
26) ראה ב"ר פס"ז, ח. במדב"ר פ"י, ה. רות רבה פ"ד, ג. אסת"ר פ"ו, ב.
27) ראה של"ה שער הגדול (כט, ב ואילך). עבוה"ק חלק העבודה בתחלתו.
28) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.
29) ראה לקו"ש חט"ו ס"ע 94 ואילך. וש"נ.
30) שבת קיט, רע"ב.
31) שה"ש ה, ב.
32) שהש"ר עה"פ (פ"ה, ב).

ו. נתבאר לעיל (במאמר[33]) שבכללות ענין התשובה יש ב' מדריגות: תשובה תתאה ותשובה עילאה. תשובה תתאה ענינה – להוציא החיות מהקליפות (שזהו ענין דתשוב ה"א תתאה[34], והרי ה"א תתאה היא מקור חיות הנבראים[35], וצריך להשיבו מן החיצונים כו'). ותשובה עילאה ענינה – המשכת הרצון כו'.

ובפרטיות יותר, הנה גם בכל אחד מהם בפרט יש ב' ענינים אלו: חרטה על העבר – שהוא ענין עקירת הרצון, שעל־ידי־זה מוציאים את החיות מהקליפות, וקבלה על להבא – שעל־ידה ממשיכים רצון חדש, והיינו, לפי שהקבלה על להבא היא באופן של "נעשה ונשמע"[36], הרי זה נוגע בעצמותו יתברך, וממשיך רצון חדש.

והענין בזה:

ידוע שאף שעיקר התשובה היא בלב[37], מכל־מקום, צריכה התשובה לבוא גם בענין המעשה, כדאיתא בגמרא[38] לענין קבלת עדות: "משישברו את פספסיהן". אמנם, ענין זה הוא רק בנוגע לבית־דין של מטה, שהרי "האדם יראה לעינים"[39], מה־שאין־כן בנוגע לבית־דין של מעלה מספיקה התשובה בלב, כיון ש"ה' יראה ללבב"[39].

ובענין זה יש חילוק בין החרטה על העבר והקבלה על העתיד:

החרטה על העבר – כיון שפעולתה היא להוציא את החיות מהקליפות, צריך להיות בזה ענין של מעשה, דכיון שיניקת החיות באה על־ידי עבירה במעשה בפועל, הנה גם הפעולה דהוצאת החיות מהחיצונים צריכה להיות באופן של מעשה. וזהו גם ענין וידוי דברים[40], אשמנו בגדנו כו', בכל כ"ב האותיות – כדי להוציא מהקליפות כל כ"ב האותיות כו'.

אבל קבלה על להבא, שענינה הוא המשכת רצון חדש – הרי זה נעשה גם על־ידי מחשבה והחלטה וקבלה בלב, כיון שהקבלה שמקבל בלבו הענין ד"נעשה ונשמע", נוגעת בעצמותו יתברך, ולכן הרי זה פועל המשכת רצון חדש.

וכפי שמצינו בנוגע לקידושין, שהמקדש את האשה על־מנת שאני צדיק גמור, הרי היא מקודשת מספק, שמא הרהר תשובה בלבו[41]. ולכאורה, אם נאמר שצריך להיות ענין של מעשה דוקא, אזי אין מקום אפילו לספק קידושין, שהרי רואים שבפועל לא עשה מאומה? – ומזה ראיה מוכחת, שעל־ידי קבלה בלב בלבד, ללא וידוי דברים, וללא ענין של מעשה, נעשה צדיק גמור, וממשיך רצון חדש.

ז. ישנם כמה ענינים שצריכים להיות בתמידות, כמו לימוד התורה, שנאמר[42] "והגית בו יומם ולילה", אמנם, כיון שאצל בעלי־עסקים אי־אפשר שיהיה זה בתמידות, אזי מספיק גם הלימוד ד"פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית"[43], לקיים מה שכתוב[44] "ובשכבך ובקומך", שעל־ידי־זה מחברים יומם ולילה, דהיינו, תחלת וסוף הלילה ותחלת וסוף היום.

וכמו כן הוא גם בנוגע לכללות השנה – שכאשר מתנהגים כדבעי בסוף השנה ובתחלת השנה, הרי זה בבחינת "חותם" על ההנהגה דכל השנה, ובכל הקשור להוצאת החיות מהקליפה, והמשכת רצון חדש.

ח. דובר אודות ענין קבלה בלב – שישנם כאלה שחושבים: מה הפעולה של קבלה בלב, בה בשעה שגם בשנה שעברה היתה קבלה בלב, ואף־על־פי־כן, כשבא אחר־כך בנוגע לפועל, נכשל וכו' (חסר הענין).

בענין זה נזכר גם שמחשבה רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה, ואילו מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה[45].

ט. בהתחלת פרשת האזינו – שמתחילים לקרוא בתפילת מנחה – נאמר[46] "יערוף כמטר לקחי תזל כטל אמרתי".

---

33) בסופו (לעיל ע' כז ואילך).
34) ראה תניא אגה"ת רפ"ד, ובהנסמן ב"מ"מ, הגהות והערות קצרות" לשם (ע' סד).
35) ראה שם פ"ו ואילך.
36) משפטים כד, ז. וראה שבת פח, א.
37) תניא פכ"ט (לו, ב).
38) סנהדרין כה, ב.
39) שמואל־א טז, ז.
40) ראה סהמ"צ להצ"צ מצות וידוי ותשובה פ"א (דרמ"צ לח, א ואילך).
41) קידושין מט, ב.
42) יהושע א, ח.
43) מנחות צט, ב.
44) ואתחנן ו, ז.
45) קידושין מ, א.
46) לב, ב.

ההפרש בין טל למטר הוא – שהטל יורד מלמעלה למטה, באופן של אתערותא דלעילא, מה־שאין־כן המטר הוא באופן של אתערותא דלתתא, כמו שכתוב[47] "ואד יעלה מן הארץ והשקה גו'", שעולה ואחר־כך יורד. ולכן מטר מיעצר וטל לא מיעצר[48].

וזהו "יערוף כמטר גו' כטל גו'", שזהו ענין דאתערותא דלעילא (טל) שלאחרי אתערותא דלתתא (מטר), דהיינו, ההמשכה מלמעלה שבאה לאחרי הענין ד"למעשה ידיך תכסוף", שאז ישנן ב' המעלות.

ובהקדמה לזה נאמר "האזינו השמים גו' ותשמע הארץ":

"שמים" ו"ארץ" – הם יושבי אוהל ובעלי עסקים. ואצל שניהם צריכות להיות ב' הבחינות ד"מטר" ו"טל".

יושבי אוהל – אף שמתייגעים בתורה, מכל־מקום, צריכים לדעת שלא די באתערותא דלתתא ויגיעה בכח עצמו, אלא זקוקים גם ל"טל"; ובעלי עסקים צריכים לידע שגם הם בכוחם לפעול על־ידי עבודתם, "למעשה ידיך תכסוף" – ענין ה"מטר".

י. כ"ק מו"ח אדמו"ר סיפר פעם[49], שאצל רבותינו נשיאינו היה סדר, שבערב ראש השנה היו נכנסים אל זוגתם הרבנית לומר דבר־מה. וביאר, שסדר זה היה קשור עם הענין דבנין המלכות.

וההוראה לכל אחד ואחד בעבודה הרוחנית:

אצל כל אחד מישראל יש הענין דמשפיע – שהרי לכל אחד יש מעלות בענין ההשגה, מדות טובות וכו', וכמו כן יש אצלו הענין דמקבל, שזהו ענין דקבלת־עול.

ועל זה אומרים, שצריך אמנם להיות ענין המשפיע, להשפיע על הזולת וגם על עצמו, אבל אין לשכוח שצריך להיות גם מקבל – קבלת עול.

וכמו כן בפשטות יותר – שצריכים להתמסר לנשי ובנות ישראל.

ובהתאם לכך, מן הראוי שנשי ובנות חב"ד יתכנסו לפני ראש השנה, כדי לקבל החלטות טובות לקראת השנה הבאה.

הקב"ה ו'כנסת ישראל' הם בבחינת חתן וכלה, וגם אצלם ישנו ענין הנ"ל.

יא. עדיין אי־אפשר לומר "תכלה שנה כו'"[50], שהרי נשארו עוד כמה ימים; אבל אפשר כבר לומר "תחל שנה וברכותיה"[51], היינו, שענין הברכה יתחיל כבר בימים האחרונים שנשארו בשנה זו, ויומשך גם על שנה הבאה. כך, שעוברים מתוך ברכה משנת תשטו"ב לשנת תשח"י הבאה עלינו לטובה.

---

47) בראשית ב, ו.

48) תענית ג, סע"א.

49) ראה "רשימות" חוברת קלא ע' 7. וראה גם תו"מ ח"ד ע' 309. וש"נ.

50) מגילה לא, ב. פיוט "אחות קטנה" בכמה מחזורים בתפלת ראש השנה.

51) פיוט שם.

לקוטי שיחות – ראש השנה* כרך יט

מתורגם ללשון הקודש

א.

"אתם נצבים היום" - בראש השנה

על הפסוק "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם..."[1] אומר אדמו"ר הזקן[2] שבמילה "היום" הכוונה היא לראש השנה, שאז "נצבים.. לפני ה' אלקיכם", ובאופן של "כולכם"[3]. כלומר, שכל עם ישראל מ"ראשיכם שבטיכם" עד "חוטב עציך" ו"שואב מימיך" וכל הדרגות שביניהם, נצבים באופן של "כולכם", וכפי שהוא מפרש שם – "לאחדים כאחד"[4].

כך נפעל הענין של "נצבים היום כולכם" מלמעלה, על־ידי שנצבים "לפני ה' אלקיכם",

וכפי שמוסבר בתורת החסידות[5] על המלה "נצבים" – שהיא בנין נפעל, שבני ישראל "נצבים", – נעשים עומדים ומוקמים על־ידי הקדוש־ברוך־הוא,

אך בכל זאת נדרשת עבודת האדם, "קב שלו"[6]

ויש לומר שעל ידי כך הוא מקבל גם את "תשעה קבין של חבירו"[6], שב"חבירו" הכוונה היא לקדוש־ברוך־הוא (כפי שרש"י מפרש במסכת שבת[7] על הפסוק[8] "רעך ורע אביך אל תעזוב", ש"רעך זה הקדוש־ברוך־הוא") כלומר שעל־ידי עבודתו ב"קב שלו" הוא זוכה בכל ה"עשרה קבין" – "קב שלו" ו"תשעה קבין של חבירו".

ב.

יהודים פועלים בעבודתם "נצבים היום כולכם"

בפשטות הרי התחלת העבודה של יהודי בענין זה היא "ישראל קדשינהו לזמנים"[9], ולכן אומרים בראש השנה "מקדש ישראל ויום הזכרון".

בנוסף לכך: על־ידי שיהודים מתאספים יחד "כאיש אחד בלב אחד"[10], למטרה אחת ולענין אחד – הם גורמים על־ידי עבודתם להוספה בענין של "נצבים היום כולכם".

ובמיוחד כאשר ההתכנסות כרוכה גם בדבר גשמי שנהיה "דם ובשר כבשרו"[11] – ובמיוחד על־ידי אמירה שהדבר הגשמי יהיה "לחיים" – שעל כך אומרים חז"ל[12] ש"גדולה לגימה שמקרבת...".

ובמיוחד כאשר ההתכנסות גם קשורה ליום טוב, ראש השנה, שעליו נאמר[13] "חדות ה' היא מעוזכם", ושביום זה קיימת החובה "שתו ממתקים" בנוסף ל"אכלו משמנים"[14].

ובמיוחד כאשר מדובר על "ראש השנה" של שנת הקהל, שענין "הקהל" מתחיל כבר מראש השנה של שנה זו, כפי שנאמר[15] "מקץ שבע שנים" מתקיים "הקהל" והרי "מקץ שבע שנים" מתחיל מראש השנה,

ובמיוחד לאור המוסבר בתורת החסידות[16] על הפסוק[17] "בכסה ליום חגינו", שעניני "חגינו", חג הסוכות, נמצאים כבר בראש השנה באופן של "בכסה",

ויש לומר שגם ענין "הקהל" המתקיים ב"חגינו" נמצא כבר בראש השנה באופן של "בכסה".

ולפיכך יאמר כל אחד ואחד "לחיים" (ודוקא על יין) לפני השקיעה*.

לומר "לחיים" על "משקה", ואף עדיף לומר "לחיים" על יין, ש"משמח אלקים ואנשים"[18], ולפיכך הוא מעורר שמחה גדולה[19], והוא יהפוך להיות דם ובשר כבשרו, ובמיוחד כאשר אמירת ה"לחיים" היא בקשר לראש השנה ול"הקהל", ועושים זאת ב"בית גדול"[20], "מקום שמגדלין

---

*) הערת המו"ל: כ"ק אדמו"ר שליט"א נטל ידיו הק' לסעודה.
[צוה להכריז שאלו שעדיין לא נטלו ידיהם לסעודה – יטלו עכשיו.
אח"כ צוה להכריז שיאמרו לחיים לפני השקיעה. ואח"כ שאל אם יש עדיין "נמושות". ואח"כ אמר:]

1) נצבים כט, ט־י.
2) בלקו"ת ר"פ נצבים. וראה זח"ב לב, ב.
3) להעיר שלפני מ"ת הי' ויחן שם ישראל כאיש אחד בלב אחד (רש"י יתרו יט, ב) נגד ההר (ראה בחיי), ולכן אז ניתנה התורה (תנחומא באבער עה"פ).
4) וראה לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 120 ואילך.
5) אוה"ת נצבים ע' א'קפט.
6) ל' חז"ל – ב"מ לח, א.
7) לא, א – ד"ה דעלך.
8) משלי כז, י. וראה פרש"י עה"פ. שמו"ר רפכ"ז.
9) ברכות מט, א.
10) ראה הערה 3.
11) ל' אדה"ז בתניא פ"ה (ט, סע"ב).
12) סנהדרין קג, ב.
13) נחמי' ח, י.
14) נחמי' שם. ב"י או"ח סתקפ"ג. שו"ע אדה"ז שם ס"ד.
15) וילך לא, י.
16) סידור רלה, ב. וראה גם לקו"ת ר"ה נד, ריש ע"ד. סד"ה לולב וערבה תרס"ו. ובכ"מ.
17) תהלים פא, ד. וראה ר"ה ח, סע"א ואילך.
*) התועדות זו התקיימה בערב ש"ק לפני שקה"ח. המו"ל.
18) שופטים ט, יג.
19) ראה ברכות לה, א.
20) ל' הכתוב – מ"ב כה, ט.

בו תורה"[21], מקום שמתקיימים בו שיעורי תורה, ו"מקום שמגדלין בו תפלה"[21].

ויהי רצון שיושגו כל הענינים שיש לפעול, על־ידי פעולות אלו*.

ג.
ר"ה קשור להולדת ה"צמח צדק"

הענין של "זה היום תחלת מעשיך" וההבדל בין "זה" ל"כה" (שהובא במאמר[22]) מובא בכמה מקומות בדרושי ה"צמח צדק"[23]. בנוסף: גם ההגהות והביאורים בלקוטי תורה[24] המדברים אודות ענין הנזכר, הם כנראה גם מ"הצמח צדק".

למהותו של ראש השנה – "זה היום תחילת מעשיך" – יש קשר מיוחד עם אדמו"ר ה"צמח צדק", כיוון שיום הולדתו חל בערב ר"ה[25], וגם ברית־המילה שלו חל באחד מעשרה ימים שבין ראש־השנה ליום־הכיפורים.

וכאמור בהתוועדות הקודמת[26], כאשר נולד ה"צמח־צדק", אמר סבו – אדמו"ר הזקן – דברי תורה על "משביעין אותו תהי צדיק..."[27] – ומהם הורכבו אחר־כך שלושת הפרקים הראשונים של ספר ה"תניא"[28].

הענין של "משביעין אותו תהי צדיק" קשור להולדה, כיוון ש"משביעין אותו תהי צדיק" מתרחש אצל הילד היהודי לפני הולדתו ויציאתו לאויר העולם.

ד.
הקשר בין ר"ה, יום הולדת, ו"משביעין אותו"

הולדת ה"צמח צדק" והענין של "משביעין אותו..." קשורים במיוחד גם לראש־השנה:

בראש־השנה נברא אדם הראשון, שבריאתו דומה לירידת הנשמה לגוף וללידת כל אדם, ובמיוחד כל יהודי, כי "אתם קרויין אדם"[29],

וכנאמר במשנה[30], שכל אדם הוא "עולם מלא" כאדם הראשון אשר "נברא יחידי", ואף יותר מכך: כדי שיידעו עתה שכל יהודי הוא "עולם מלא" – "לפיכך נברא האדם יחידי" כבר לפני אלפי שנים!

דבר זה מדגיש יותר את הקשר בין בריאת אדם הראשון בראש־השנה, לבין הולדתו של כל יהודי.

בכל שנה ושנה, בראש השנה, "נזכרים ונעשים"[31] – מתרחשים שוב ברוחניות ענינים שארעו בראש־השנה הראשון, כולל בריאת אדם הראשון[32]. ומכך מובן, שראש־השנה שבכל שנה ושנה הוא הולדתו של כל יהודי,

יש לומר, שאמירת דברי תורה על "משביעין אותו..." בערב ראש השנה, רומזת לכך, שכיוון שבראש השנה נולד כל יהודי, הרי הענין של "משביעין אותו..." צריך להיות לפני יציאת הילד לאויר העולם, בערב ראש השנה.

(וזאת, למרות שבפעם הראשונה היו ביום ראש השנה עצמו מספר שעות לפני בריאת אדם הראשון, כפי שמחַשבת הגמרא במסכת סנהדרין[33] באופן מפורט).

ה.
הענין של נזכרים ונעשים" בולט יותר בשנה זו

באופן קביעות לוח השנה של שנה זו מודגש יותר הענין של "נזכרים ונעשים" בראש השנה ובבריאת אדם הראשון:

בריאת אדם הראשון היתה ביום ו' בשבוע.

אך מפני הכלל "לא אד"ו ראש", אשר הרמב"ם מביאו[34], ולדעת הרס"ג[35] הוא מדאורייתא, לא ייתכן שראש השנה יחול ביום ו' בשבוע, כפי שהיה בפעם הראשונה,

האפשרות היחידה שיום ו' יהיה ראש השנה היא כבשנה זו, שהיום השני של ראש־השנה הוא ביום ו' בשבוע.

אמנם זהו היום השני של ראש השנה, אך שני ימי ראש השנה הם "יומא אריכא" – יום אחד ארוך[36].

---

21) מגילה כז, א.

) הערת המו"ל: כ"ק אדמו"ר שליט"א צוה לנגן שלש תנועות (- והזכיר בשם דהבעש"ט, המגיד ואדה"ז). ניגון מאדמו"ר הזקן [התחילו לנגן אבינו מלכנו, ואמר כ"ק אדמו"ר שליט"א: שבת (כולל מנחה שלפני') אין אומרים אבינו מלכנו. ונגנו הניגון "לקראת שבת"]. ניגון אדמו"ר האמצעי. ניגון אדמו"ר הצ"צ. ניגון אדמו"ר מהר"ש. ניגון אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע. ניגון מו"ח (הבינוני). אתה בחרתנו.

אח"כ צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה זה היום תחלת מעשיך.

22) ד"ה זה היום תחלת מעשיך.

23) אוה"ת ר"ה ע' א'תלב ואילך.

24) נצבים מז, ב ואילך.

25) "היום יום" ס"ע צא.

26) דאור לערב ר"ה.

27) נדה ל, ב.

28) "היום יום" ע' לד.

29) יבמות סא, רע"א. וראה לקו"ת נצבים שם.

30) סנהדרי לז, סע"א.

31) ל' הכתוב – אסתר ט, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונתבאר בס' לב דוד (להחיד"א) פכ"ט.

32) לקו"ת שה"ש נ, ב.

33) לח, ב.

34) הל' קדה"ח פ"ז ה"א. וראה גם טור או"ח ר"ס תכח.

35) הובא ביסוד עולם שער ד פ"ו. וראה תו"ש בא חי"ג בארוכה.

36) טור או"ח ר"ס תר. שו"ע אדה"ז שם ס"ג־ד. וראה בהנסמן ב"מ"מ וציונים" שם.

* רמ"א או"ח סתקפ"ד ס"א. שו"ע אדה"ז שם ס"ח.

ולפי זה יוצא שבשנה זו חל ראש השנה באותו יום בשבוע שבו נברא אדם הראשון – יום שישי, ויום שישי זה, זמן בריאת אדם הראשון, הוא בסופו של "יומא אריכא" (ביום השני של ראש השנה), בדומה לפעם הראשונה, שבריאת אדם הראשון היתה בסוף היום של ראש השנה.

ו.
יומיים ר"ה - בתורה שבכתב

כאן המקום להעיר, שבכך שראש השנה הוא בן יומיים לא רק בחוץ־לארץ, אלא גם בארץ ישראל[37], מודגש הענין של "אתם נצבים היום כולכם": בכל החגים יש הבדל בין יהודי חוץ־לארץ לבין יהודי ארץ ישראל, כאשר בחוץ לארץ חוגגים יום־טוב שני של גלויות, ואילו בארץ ישראל אין חוגגים אותו. לעומת זאת, בראש השנה חוגגים כל ישראל יומיים, הן יהודי ארץ ישראל – "ארץ אשר... עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"[38] – והן בחוץ לארץ, ששם נמצאים רוב מנין ורוב בנין של עם ישראל, עד אשר יביאם משיח צדקנו לארץ ישראל.

בענין זה, יש המחפשים את המקור לראשיתו של הסדר לקיים יומיים ראש השנה גם בארץ ישראל, אך ישנו על כך פסוק מפורש בתורה שבכתב:

בספר נחמיה, שאדמו"ר הזקן מכנה אותו (על־פי מסכת סנהדרין[39]) בשולחן־ערוך שלו, בהלכות ראש השנה[40] בשם "עזרא", בפרק ח', בהמשך למסופר על שהתרחש "ביום אחד לחודש השביעי", בראש השנה – שהורו לישראל "אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו, כי קדוש היום לאדוננו, ואל תעצבו, כי חדות ה' היא מעוזכם", ועל[41] שישראל קיימו זאת למעשה – "וילכו כל העם לאכול ולשתות ולשלוח מנות ולעשות שמחה גדולה..." – כתוב[42] "וביום השני...".

המפרשים מסבירים[43] ש"ביום השני" איננו היום שלאחר ראש השנה, אלא "ביום השני של ראש השנה", ועל־פי דברי חז"ל[44] הם מסבירים[45] שהסיבה לכך שהיו אז שני ימי ראש השנה היא, שבימי עזרא עיברו את חודש אלול.

ז.
"מלכותא דארעא" כעין "מלכותא דרקיעא"

את המוזכר לעיל מספר נחמיה, שבראש השנה היה הענין של "וילכו כל העם לאכול... ולעשות שמחה גדולה", יש לקשר לדברי כ"ק מורי־וחמי אדמו"ר בתחילת ספר המאמרים תש"ג[46], שאנו רואים ב"מלכותא דארעא", שכאשר מכתירים מלך, הרי "ההכתרה באה בשמחה גדולה...",

וכיוון ש"מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא"[47], הרי גם כאשר מכתירים את הקדוש־ברוך־הוא בראש השנה, ההכתרה היא בשמחה גדולה.

ח.
השאלה על כך

וכמאמר מוסגר יש להזכיר שאלה המתעוררת על ענין זה של הדמיון בין "מלכותא דארעא" לבין "מלכותא דרקיעא" בכך שהכתרת המלך נעשית בשמחה גדולה, והיא:

הרי אין הכרח שענינים שלמעלה יתבצעו כפי שהם למטה, וכיצד אומרים שכיוון שהכתרת המלך ב"מלכותא דארעא" נעשית בשמחה גדולה, צריכה גם הכתרת המלך ב"מלכותא דרקיעא" להיעשות באותו אופן?!

בדומה לכך קיימת השאלה גם לגבי כמה וכמה משלים המובאים במאמרי חז"ל על הקדוש־ברוך־הוא, "משל למה הדבר דומה, למלך בשר ודם" וכדומה – כיצד ייתכן לומר שענין כלשהו מתבצע באופן מסויים למעלה, אצל הקדוש־ברוך־הוא, משום שהוא כך למטה?!

שאלה זו נשאלת גם על המשל שמביא המגיד ממעזריטש[48], שכשם שאצל אב גשמי למטה נחקקת במחשבתו צורת הבן, כך גם למעלה, חקוקות נשמות ישראל במחשבתו של הקדוש־ברוך־הוא, תוך ציון ההבדל, שאצל אב שהוא בשר ודם, הרי "מי שלא היה לו בן מעולם לא יכול לומר שיהא נחקק במחשבתו צורת הבן שיהיה לו אחר כך.. אבל אצל השם יתברך.. אף קודם שנבראו ישראל היה נחקק צורתם במחשבה.. כי אצלו יתברך העבר והעתיד אחד".

---

37) שו"ע או"ח סתר"א ס"ב. וראה לקו"ש ח"ט ע' 370 בהערות ובהנסמן שם.

38) עקב יא, יב.

39) צג, סע"ב. ולהעיר גם מב"ב יד, ב (שלא נמנה נחמי' לספר בפ"ע).

40) או"ח סתקפ"ג ס"ד. וכ"ה גם בב"י שבהע' 14. וראה שיחת ש"פ תבוא ח"י אלול תש"מ.

41) פסוק יב.

42) פסוק יג.

43) פרש"י ומצו"ד עה"פ. ועוד.

44) ראה ביצה ו, א ובפרש"י שם ד"ה מימות. ועוד.

45) מצו"ד שם.

46) ד"ה יו"ט של ר"ה פ"ב.

47) ברכות נח, א. וראה זח"ג קעו, ב.

48) בספרו או"ת (ב, ג). וראה לקו"א בתחלתו.

ט.

הענינים למטה נובעים מלמעלה, ולכן הם דומים

ההסבר לכך הוא:

אין הכוונה שהענין הוא כך למעלה, מפני שהוא כך למטה, אלא להיפך: מכך שהענין נראה כך למטה מוכיחים שהוא כך למעלה. יתר־על־כן: מפני שהענין הוא כך למעלה, הרי "נשתלשלו מהן"[49] והוא מתבצע כך למטה. לכן, כאשר רוצים להבין ענין מסויים למעלה, צריך להתבונן כיצד הוא למטה ולהסיק מכך כלפי מלעלה.

כך הוא לגבי כל המשלים, ובלשון הפסוק "מבשרי אחזה אלוקה"[50], כי רוצים שעניני האלקות לא יישארו בבחינת אמונה בלבד, אלא יהיו בבחינת "אחזה" — ידיעה, כפי שמדייק הרמב"ם בלשונו[51]: "לידע" (ולא "להאמין"), כאמור פעמים מספר[52].

(זהו הביאור שכותב ה"צמח צדק" בספר המצוות שלו[53], על השאלה: כיצד ייתכן לצוות על אמונה בה', בעוד אשר אמונה היא היסוד וההקדמה לכל המצוות והציוויים? והוא מסביר שם, שבנוסף לכך שהציווי הוא על פרטי האמונה, הרי גם ובעיקר: הציווי איננו "להאמין" בלבד, כי אם גם "לידע שיש שם מצוי ראשון").

לכן יש להמשיל משלים מן העולם הזה, כדי להבין את הענינים כפי שהם למעלה — "מבשרי אחזה אלקה".

בדומה לכך, גם האדם הגשמי הוא "אדמה לעליון"[54], לפיכך אפשר להסיק ממלך כאן למטה, כיצד, כביכול, מתרחשים הדברים אצל מלך מלכי המלכים הקדוש־ברוך־הוא, ומאב למטה, כיצד, כביכול, מתרחשים הדברים אצל אבינו שבשמים.

כך מובן הכתוב בספר המאמרים תש"ג, שבראותנו ב"מלכותא דארעא", שהכתרת המלך "באה בשמחה גדולה", אנו יודעים שכך הוא גם בהכתרת המלך ב"מלכותא דרקיעא".

י.

הוראת עזרא לישראל ביום השני של ראש השנה

כאמור לפני כן, כתוב בנחמיה, בהמשך למסופר שביום א' של ראש השנה "וילכו כל העם לאכול... ולעשות שמחה גדולה", שהיה אחר־כך יום שני של ראש־השנה.

וכך מסופר בפסוקים[55] על שהתרחש ביום השני של ראש השנה: "וביום השני נאספו ראשי האבות לכל העם הכהנים והלויים אל עזרא הסופר ולהשכיל אל דברי התורה, וימצאו כתוב בתורה אשר צוה ה' ביד משה, אשר ישבו בני ישראל בסוכות בחג בחודש השביעי", ואז הזהיר אותם עזרא "אשר ישמיעו ויעבירו קול בכל עריהם ובירושלים לאמר צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות לעשות סוכות ככתוב".

(הביטוי "צאו ההר..." דומה לביטוי המצוי בספר חגי[56] ש"בחודש הששי (אלול) ביום אחד לחודש" אמר הקדוש־ברוך־הוא (בתמיהה) "העם הזה אמרו לא עת בא עת בית ה' להבנות", ובהמשך לכך[57] הוא הורה "עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית...".

ההבדל ביניהם הוא, שכאן נאמר "צאו ההר", ושם נאמר "עלו ההר", וההסבר הפשוט לכך הוא:

בספר חגי מדובר על המצב לפני שנבנה הבית וצריך לבנות את בית המקדש — וזוהי עליה מן המצב שלפני בניית הבית למצב שלאחר בניית הבית, ולכן נאמר הביטוי "עלו ההר...", ואילו בספר נחמיה מדובר על המצב שבית המקדש קיים, ולכן נאמר "צאו ההר...").

למרות שבאותו יום, היום השני של ר"ה, לא קיימו ישראל את מצות סוכה למעשה, בכל זאת, כיון שהם כבר החליטו אז לקיים את דברי עזרא "צאו ההר...", הרי "מחשבה טובה הקדוש־ברוך־הוא מצרפה למעשה"[58], ולכן מובטח כבר בשעת המחשבה הטובה שהדבר יתבצע בפועל.

ויתר־על־כן:

על הנאמר[59] לגבי קרבן פסח "וילכו ויעשו בני ישראל כאשר ציוה ה' את משה ואהרן" שואל רש"י[60] "וכי כבר עשו? והלוא מראש חודש נאמר להם", והוא משיב: "אלא מכיוון שקבלו עליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו", עד כדי כך, שבפסוק כתוב "ויעשו" ללא כ"ף הדמיון.

מכך מובן גם לגבי החלטת ישראל על מצות סוכה ביום שני של ראש השנה, שכבר אז נחשב להם כאילו עשו זאת במעשה.

---

49) ראה תניא רפ"ג.
50) איוב יט, כו.
51) ריש הל' יסוה"ת וראה קונטרס תורת החסידות פי"ג.
52) ראה לקו"ש חי"א ס"ע 279 ואילך.
53) מצות האמנת אלקות (מד, ב ואילך).
54) של"ה כ, ב. שא, ב. ובכ"מ.
55) פסוק יג ואילך.
56) א, א־ב.
57) שם, ח.
58) ראה קידושין מ, א. וראה סה"מ תש"ב ע' 87.
59) בא יב, כח.
60) ממכילתא עה"פ.

יא.

ביצוע מצות סוכה, וענין הסוכה בביהכנ״ס

לאחר מכן מסופר בפסוקים[61] כיצד קיימו ישראל את מצות סוכה למעשה: ״ויצאו העם ויביאו ויעשו להם סוכות איש על גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלקים וברחוב שער המים וברחוב שער אפרים״, ״ותהי שמחה גדולה מאד״, והשמחה היתה גדולה כל כך, אשר מימות יהושע בן נון לא היתה שמחה כזאת[62].

בתשובות הגאונים[63] אנו מוצאים בקשר לפסוק ״ויעשו להם סוכות איש על גגו ובחצרותיהם ובחצרות בית האלקים...״, ששאלו אותם אם צריך לבנות סוכה גם בבית־הכנסת.

מלכתחילה קיימת הסברא שאין צורך, כי לגבי הסוכה צריך להית הענין של ״תשבו כעין תדורו״[64], ויש לבנות סוכה רק בדירה, ולא בבית־הכנסת.

אבל בהמשך התשובה נאמר, שאכן יש לבנות סוכה בבית־הכנסת, בשביל אורחים, כפי שמצויין בתשובה שבבגדד, שבה גרו מספר גאונים, בנו סוכות בבתי־הכנסת, ונאמר שם שכך היה גם במקדש, כמובן מן הפסוק בנחמיה ״ויעשו להם סוכות.. בחצרות בית האלקים״.

ובסיום התשובה נאמר ״וכן מנהג ישראל״.

יב.

ההוראה למעשה

מכל המסופר בספר נחמיה ומן הנאמר בתשובות הגאונים ניתן ללמוד מספר רמזים וכדומה, אבל הדברים צריכים עיון מפני שעד־עתה לא מצאתים בספרים.

אחד מן הרמזים הוא: להתכונן ביום שני של ראש השנה לחג הסוכות ולהחליט על קיום כל הענינים שיש לבצע בחג הסוכות, עד לאופן של ״שמחה גדולה מאד״, במיוחד לפי המוסבר בתורת החסידות, שבראש השנה קיימים הענינים של ״חגנו״ — חג הסוכות — בצורה של ״בכסה״.

ולמעשה:

כפי שאמרנו בהתוועדויות הקודמות[65], ובשנים הקודמות[66], שיש לקיים לגבי ראש השנה את הענין של ״ושלחו מנות לאין נכון לו״, כך יש לעשות זאת גם לגבי חג הסוכות — לאפשר לכל הנצרכים לקיים את חג הסוכות מתוך שמחה, עד ״שמחה גדולה מאד״.

וכך יש לעשות גם לגבי הימים שבין ראש השנה לחג הסוכות, ולדאוג לכך שיהיו ימים מלאים בשמחה ״שמחה גדולה מאד״.

דבר זה ניתן לעשות על־ידי שדואגים לספק לכל ישראל את כל הדרוש להם כדי להיות שרויים בשמחה ובטוב לבב,

וכך מגיעים ל״שמחת עולם על ראשם״[67], הקשורה לגאולה האמיתית והשלמה על ידי משיח צדקנו, אשר ״יבנה מקדש במקומו״, ואחר־כך ״יקבץ נדחי ישראל״[68].

ויהי רצון שזה יתקיים באופן של ״הקהל את העם האנשים והנשים והטף וגרך אשר בשעריך״[69] בשנת הקהל, שנת תשמ״א, הבאה לקראתנו לטובה ולברכה.

ועוד לפני כן יהא ״נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים״ בספרן של צדיקים גמורים[70], שהרי ״עמך כולם צדיקים״[71] — שתהא כתיבה וחתימה טובה לשנה טובה ומתוקה בטוב הנראה והנגלה ולמטה מעשרה טפחים, במהרה בימינו ממש*.

(משיחת יום ב׳ דר״ה, ענש״ק, תשמ״א)

---

61) נחמי׳ שם, טז־יז.
62) ראה מצו״ד עה״פ.
63) אוצר הגאונים לסוכה סנ״א־נג. וש״נ.
64) סוכה כח, ב.
65) שיחות ש״פ תבוא ח״י אלול וש״פ נצבים וילך תש״מ.
66) ראה לקו״ש חי״ד ע׳ 369 ואילך.
67) ישעי׳ לה, י. נא, יא.
68) רמב״ם הל׳ מלכים ספי״א.
69) וילך לא, יב.
70) ר״ה טז, ב.
71) ישעי׳ ס, כא.

*) הערת המו״ל: כ״ק אדמו״ר שליט״א ברך ברכת המזון. ואח״כ אמר: כוס של ברכה יחלקו בלי נדר, מחר (שבת) בצהרים, לאחר ההתוועדות.

שמואל, רב יהודה

ההוא דהוה קאמר ואזיל, טוביה דשמע ואדיש, חלפוה בישתיה מאה. אמר ליה שמואל לרב יהודה, קרא כתיב, פוטר מים ראשית מדון, ריש מאה דיני[1].

שמואל - הוא בבינה[2], והוא יודע מהדינים דבינה, והלכה כשמואל בדיני[3].

רב יהודה - הוא במלכות, והוא גם כן בחינת דינא, כי שם אדני, שבמלכות, אותיות דינא.

מאה דיני - הוא מאה אדנים שבמלכות[4].

(תורת לוי יצחק עמ' קנא)

שמואל, קרנא

קטנה שנתקדשה שלא לדעת אביה, אמר שמואל צריכה גט וצריכה מיאון . . אמר קרנא, דברים בגו, אם גט למה מיאון, אם מיאון למה גט . . אפכוה שדרוה לקמיה דרב[5].

השייכות של שמואל וקרנא זה לזה, שיוכלו להפוך ממר למר,

הוא כי מה שנקרא שמואל, הוא על שם שמואל הרמתי[6].

וחנה, אמו של שמואל, אמרה בתפלתה ובשירתה, על שמואל שנשאר חי, רמה קרני[7], וסיימה וירם קרן משיחו[8].

זהו שקרנא, מלשון קרן, שייך לשמואל.

(תורת לוי יצחק עמ' קד)

1) סנהדרין ז, א.
2) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת לך.
3) בכורות מט, ב.
4) עיין לקוטי תורה להאריז"ל פרשת פקודי.
5) קידושין מד, ב.
6) ועיין בסדר הדורות מערכת אבא אבוה דשמואל.
7) שמואל א ב, א.
8) שם, י.

אבות חסידות חב"ד

יש שלש בחינות, אור חיות וכח[9] (אור – אינו נמשך עם הדבר שמאיר עליו, בחינת מקיף. חיות – נמשך עם הדבר שמחיה, בחינת פנימי. כח – פועל בדבר שחוץ ממנו). וקרוב מאד לומר, שהן הן שלש הבחינות אור מים רקיע[10].

והנה אברהם הוא בחינת אור, יצחק מים, ויעקב רקיע[11], וכן אבות חסידות חב"ד הם על דרך שלש בחינות אלה.

אדמו"ר הזקן (כמו ואברהם זקן[12]) - שמו הקדוש שניאור, בחינת אור. והוא שני או"ר, מספר ואהב"ת[13], מדתו של אברהם. וזלמ"ן עולה קכ"ז, כמספר חיי שרה. והשם נחלק לז"ל מ"ן, וכן שרה היתה בת צ' עד לידת יצחק, ול"ז אחר כך, עיקר שנותיה, כמנין ויהי"ו[14]. וחיבורו על התורה נקרא תורה אור, אור דוקא.

אדמו"ר האמצעי - הוא בחינת מים, חיות. והיינו מה שספרו על התורה נקרא תורת חיים (וכן ספרו דרך חיים). ושאר ספריו נקראו בשם שערים - שערי בינה, יצחק, שכתוב בו[15] מאה שערים. ואחד מספריו נקרא אמרי בינה - יצחק, הבאר דרחובות. והיינו מה שדרושיו הם בהרחבה גדולה. ושמו הקדוש, דובער, הוא על שם החיה הנקראת דוב, ובמראה דניאל בהד' מלכיות[16], החיה הראשונה היא אריה, חסד, והחיה השניה, דוב, היא גבורה. והסתלקותו היתה אחר שבת פרשת תולדות, שבה מדובר מיצחק ועבודתו בחפירת בארות. ונסתלק בט' כסלו, יום הט' בחודש הט', וב' פעמים ט' גימטריא ח"י, שזהו בחינתו. וימי חייו היו ד"ן שנה, בחינת דינים וגבורות[17].

(ליקוטים ואגרות עמ' שלג)

9) שער היחוד והאמונה פי"ב.
10) זח"ב קסז.
11) ראה לעיל שער האבות.
12) חיי שרה כד, א.
13) תניא ספמ"ג.
14) חיי שרה כג, א ובבעל הטורים שם.
15) תולדות כו, יב.
16) דניאל ז, ד-ה.
17) הקשר בין הצמח צדק לבחינת כח ורקיע לא נתבאר באגרת.

כט, כח – הנסתרות לה' אלקינו והנגלות לנו ולבנינו עד עולם לעשות את כל דברי התורה הזאת

א. הנסתרות לה' אלקינו וכו'. נ"ל כי יש שני זמנים לגאולתינו, זמן נסתר שאין ידוע לשום אדם והוא סתום וחתום ואפילו משה לא ידע אותו, ויש זמן הגלוי לכל כמ"ש (תהלים צה, ז) היום אם בקולו תשמעו. והנה משה ניבא על הגלות ואמר וישליכם אל ארץ אחרת, ועד מתי קץ הפלאות לא נודע לי הגם שהי' ראש הנביאים, כי זמן הגאולה אינו גלוי רק לה' לבדו. וז"ש **הנסתרות** פירוש הנסתר שבגאולה הוא **לה' אלקינו** ולא גלה סודו לעבדיו הנביאים אבל **הנגלות** הזמן גלוי לכל **לנו ולבנינו** הוא לעשות את כל דברי התורה הזאת, שבידינו לקרב הגאולה ולהביאה בכל יום כמ"ש היום אם בקולו תשמעו והוא נכון.

כתב סופר

לה, ג – ושב ה' אלקיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלקיך שמה

ב. רבי נתן אומר חביבים ישראל שבכל מקום שגלו שכינה עמהם[1]. גלו למצרים שכינה עמהם, שנאמר (שמואל-א ב, כז) הנגלה נגליתי את בית אביך בהיותם במצרים לבית פרעה. גלו לבבל שכינה עמהם, שנאמר (ישעי' מג, יד) למענכם שולחתי בבלה. גלו לעילם שכינה עמהם, שנאמר (ירמי' מט, לח) ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים. גלו לאדום שכינה עמהם, שנאמר (ישעי' סג, א) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה. וכשהם חוזרים שכינה עמהם, שנאמר (דברים ל, ג) ושב ה' את שבותך ורחמך, והשיב לא נאמר אלא ושב ה' אלקיך[2]. ואומר (שיר השירים ד, ח) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשוב מראש אמנה מראש שניר וחרמון ממעונות אריות ומהררי נמרים.

רבי אומר משל למה הדבר דומה, למלך שאמר לעבדו אם תבקשוני הריני אצל בני, כל זמן שאתה מבקשיני הריני אצל בני. וכן הוא אומר (ויקרא טז, טז) השוכן אתם בתוך טומאותם. ואומר (שם טו, לא) בטמאם את משכני אשר בתוכם. ואומר (לעיל ה, ג) ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן בתוכם. ואומר (כאן) ולא תטמא את הארץ אשר אתם יושבים בה אשר אני שוכן בתוכה כי אני ה' שוכן בתוך בני ישראל.

ספרי

* * *

ולכאורה אינו מובן: מה מוסיף רבי על דברי ר' נתן ש"חביבים ישראל שכל מקום שגלו שכינה עמהם . . כשהם חוזרים שכינה עמהם", הרי גם מדברים אלו מובן שהקב"ה נמצא עם ישראל **תמיד**, בכל מקום.

אלא החילוק בין שני המ"ד הוא:

"ר' נתן אומר **חביבים** ישראל שבכל מקום שגלו שכינה עמהם". ר' נתן מדבר על הנשמה של היהודי כפי שהיא קשורה לענין שהוא בדוגמת רגש החביבות (בלשון בני אדם), לא עצם הנפש אלא רגש וגילוי – ונראה בגילוי, **חביבים** ישראל, שבזה הם **נבדלים** מכל אומות העולם, ומצד זו הנשמה אומרים שבכל מקום שגלו שכינה **עמהם**,

ומאחר שהנשמה מצד עצמה היא חלק אלקה ממעל ממש, בגלוי, די בכך ש"שכינה **עמהם**" כדי שהגלות לא תפעל עליהם.

על כך מוסיף רבי כיצד הדבר הוא גם מצד הגוף, ולכן הוא מביא את המשל "למלך שאמר לעבדו אם תבקשוני הריני **אצל** בני כל זמן שאתה מבקשני הריני **אצל** בני וכה"א השוכן אתם **בתוך** טומאתם": כאן אין המדובר על דבר הקשור עם ענין של "**חביבים**" – רגש וגילוי, אלא עם ענין עצמי בדוגמת השייכות של אב ובן, שזה קשור עם גוף, שבו יש בחירת העצמות[3] כנ"ל[4].

ולכן: א) הוא מדגיש שזהו "**כל זמן** שאתה מבקשני", היות שהדבר קשור עם עצמות לא שייך בזה כל חילוק ושינוי[5]. ב) הוא מביא את הפסוק (ועל דרך זה שאר הפסוקים) "השוכן אתם **בתוך טומאתם**", ששייך להגוף ועניניו, ולא לנשמה[6] ועניני' – ש(אפילו) **דברי** תורה אין מקבלין טומאה[7].

לקוטי שיחות חלק כג עמוד 214 ואילך. תרגום מאידית

---

1) **חביבים ישראל שבכל מקום שגלו שכינה עמהם וכו'**: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת אמור סימן שלט סעיף ח. פרשת בשלח סימן קכ.

2) **והשיב לא נאמר אלא ושב ה' אלקיך וכו'**: עיין ילקוט משיח וגאולה על התורה פרשת נצבים פרק ל פסוק ג, ובהנסמן שם.

3) ראה ד"ה וה' אמר המכסה שם.

4) ויש לומר שזהו גם תוכן החילוק בפירוש "נקמת **ה'**" בין הספרי לבמדבר רבה (ותנחומא) שם: בבמדבר רבה (ותנחומא) מה שנקרא נקמת ה' הוא "בשביל תורה ומצות שנתת לנו הלכך הנקמה שלך לתת נקמת ה'", היינו מצד בחי' הגילויים, מצד היותם מקושרים בגילוי להקב"ה (על ידי תורה ומצוות), וזה שייך בעיקר להנשמה; משא"כ בספרי הוא מצד עצם ענינם של ישראל שקדמו לתורה, לא מצד התקשרות הגלוי' (שעל ידי תורה ומצוות) וזה שייך בעיקר להגוף שלכן: א) צריך כאן לשלול אשר "לא נקמת **בשר ודם** אתם נוקמים". ב) ממשיך בהחיוב: "אלא נקמת מי שאמר **והי' העולם**" – שבענין "הי' העולם" נדמה גוף דבני ישראל לגופי אומות העולם.

[ולהעיר שבתורת שלום שם (עמוד 120) מוכח דבחירת העצמות בהגוף שייכת לזה שהתהוות יש מאין הוא בכח העצמות. עיין שם. וראה שם עמוד 122. ולהעיר מספר המאמרים תרע"ח עמוד קיד ואילך. ואין כאן מקומו].

5) ואף שגם בדברי ר"נ אומר "**שבכל מקום** כו'" – אינו דומה לנדון דידן כי ר"נ מדגיש "כל מקום **שגלו**" ולא "**בכל זמן**" כבדברי רבי (ראה ספרי דבי רב לספרי שם).

6) שהיא מעין גנים באר מים חיים (ראה ד"ה אז ישיר ישראל (לקוטי תורה חקת סב, ב. ספר המאמרים תש"ב עמוד 921 ואילך. ד"ה הנ"ל תשמ"ג). וד"ה מעין גנים (ספר המאמרים שם עמוד 331. ספר המאמרים קונטרסים חלק א ר, א. ועוד)) שאינם מקבלים טומאה ואדרבה מטמאים את הטמא.

7) ברכות כב, א.

◆ יום ראשון י"ט אלול ◆

כט (ט) **אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כֻּלְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל:**

ט אַתּוּן קָיְמִין יוֹמָא דֵּין כָּלְכוֹן קֳדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן רֵישֵׁיכוֹן שִׁבְטֵיכוֹן סָבֵיכוֹן וְסָרְכֵיכוֹן כֹּל אֱנַשׁ יִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ **אַתֶּם נִצָּבִים** • מְלַמֵּד שֶׁכִּנְּסָם מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּיוֹם מוֹתוֹ לְהַכְנִיסָם בִּבְרִית. **רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם** • רָאשֵׁיכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם. **זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם** • הֶחָשׁוּב חָשׁוּב קוֹדֵם, וְאַחַר כָּךְ "כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל".

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 219)

רָאשֵׁיכֶם . . שׁוֹאֵב מֵימֶיךָ (כט, ט־י) **כַּוָּנַת מֹשֶׁה בִּבְרִית זֶה הוּא לְהַכְנִיסָם בַּעֲרֻבוּת** (אור החיים) בְּאַחְדוּתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁכֻּלָּם עֲרֵבִים וּמְעֹרָבִים זֶה בָּזֶה, יֶשְׁנָם שְׁלֹשָׁה אוֹפַנִּים. **א.** הַשְּׁלֵמוּת שֶׁל כְּלָל יִשְׂרָאֵל הִיא כַּאֲשֶׁר יֵשׁ בּוֹ גַּם רֹאשׁ (רָאשֵׁיכֶם) וְגַם רֶגֶל (שׁוֹאֵב מֵימֶיךָ). **ב.** כָּל אֵבֶר מַשְׁפִּיעַ מִמַּעֲלָתוֹ לִשְׁאָר הָאֵבָרִים, כָּךְ שֶׁהָרֹאשׁ וְהָרֶגֶל זְקוּקִים זֶה לָזֶה וּמַשְׁלִימִים זֶה אֶת זֶה. **ג.** מִצַּד נְקוּדַּת הַיַּהֲדוּת, שֶׁהִיא בְּשָׁוֶה מַמָּשׁ אֵצֶל כָּל יְהוּדִי, אֵין הִתְחַלְּקוּת כְּלָל שֶׁל רֹאשׁ וְרֶגֶל; כֻּלָּם הֵם כְּמוֹ נְקוּדָה אַחַת מַמָּשׁ. **אור החיים**

(י) טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מֵימֶיךָ:

י טַפְּלְכוֹן נְשֵׁיכוֹן וְגִיּוֹרְךָ דִּי בְּגוֹ מַשְׁרִיָתֶיךָ מִלְּקֵט אָעָיִךְ עַד מְלֵי מַיָּיךְ:

רש"י◄ **מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ** • (תנחומא) מְלַמֵּד שֶׁבָּאוּ כְּנַעֲנִים לְהִתְגַּיֵּר בִּימֵי מֹשֶׁה, כְּדֶרֶךְ שֶׁבָּאוּ גִּבְעוֹנִים בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, וְזֶהוּ הָאָמוּר בַּגִּבְעוֹנִים: (יהושע ט) "וַיַּעֲשׂוּ גַּם הֵמָּה בְּעָרְמָה", וּנְתָנָם מֹשֶׁה חוֹטְבֵי עֵצִים וְשׁוֹאֲבֵי מַיִם.

(יא) לְעָבְרְךָ בִּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאָלָתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּרֵת עִמְּךָ הַיּוֹם:

יא לְאָעָלוּתְךָ בִּקְיָמָא דַּיְיָ אֱלָהָךְ וּבְמוֹמָתֵהּ דִּי יְיָ אֱלָהָךְ גְּזַר עִמָּךְ יוֹמָא דֵּין:

רש"י◄ **לְעָבְרְךָ** • לִהְיוֹתְךָ עוֹבֵר בִּבְרִית. וְלֹא יִתָּכֵן לְפָרְשׁוֹ כְּמוֹ 'לְהַעֲבִירְךָ', אֶלָּא כְּמוֹ (לעיל ד) 'לַעֲשׂוֹתְכֶם אוֹתָם'. **לְעָבְרְךָ**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ט) **אַתֶּם נִצָּבִים.** צָרִיךְ לָדַעַת כַּוָּנַת מַאֲמָר זֶה, עוֹד לָמָּה הֵצְרַךְ לְפָרֵט **רָאשֵׁיכֶם** וְגוֹ' **טַפְּכֶם** וְגוֹ' וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר בְּדֶרֶךְ כְּלָל **כֻּלְּכֶם.** עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת טַעַם הַבְּרִית הַזֶּה הֲלֹא בְּסָמוּךְ אָמַר אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית, וְאִם רָצָה לִכְלֹל גַּם הָאָמוּר בְּפָרָשָׁה זוֹ בִּכְלַל הַבְּרִית הָיָה לוֹ לְהַקְדִּים הַדְּבָרִים וְיֹאמַר עַל הַכֹּל אֵלֶּה דִּבְרֵי הַבְּרִית:

וְנִרְאֶה כִּי כַּוָּנַת מֹשֶׁה בִּבְרִית זֶה הוּא לְהַכְנִיסָם בָּעֲרֻבוּת זֶה עַל זֶה כְּדֵי שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל כָּל אֶחָד בְּעַד חֲבֵרוֹ לְבַל יַעֲבֹר פִּי ה' וְיִהְיוּ נִתְפָּסִים זֶה בְּעַד זֶה, וְהָעֵד הַנֶּאֱמָן מַה שֶׁגָּמַר אֹמֶר הַנִּסְתָּרֹת לַה' אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וְגוֹ' הֲרֵי שֶׁעַל הָעֲרֻבוּת מְדַבֵּר הַכָּתוּב, וְאֵין זֶה הַבְּרִית שֶׁאָמַר בְּסוֹף פָּרָשַׁת תָּבוֹא כִּי אוֹתוֹ בְּרִית הוּא עַל עַצְמָן, וְזֶה שֶׁיִּתְחַיֵּב כָּל אֶחָד עַל אַחֵיהוּ הָעִבְרִי כְּפִי הַיְכֹלֶת שֶׁבְּיַד כָּל אֶחָד:

וּמֵעַתָּה בָּאנוּ לְהָבִין מַאֲמַר **אַתֶּם נִצָּבִים** שֶׁהַכַּוָּנָה הוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (רות ב') הַנִּצָּב עַל הַקּוֹצְרִים לָשׁוֹן מִנּוּי, וְאוֹמְרוֹ **כֻּלְּכֶם** פֵּרוּשׁ כֻּלָּם יֵשׁ עֲלֵיהֶם עֹל זֶה כָּל א' לְפִי מַה שֶׁהוּא עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת (נ"ד:) כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת בְּכָל הָעוֹלָם נִתְפָּס עַל כָּל וְכוּ' וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת בְּאַנְשֵׁי עִירוֹ נִתְפָּס עַל אַנְשֵׁי עִירוֹ, וְכָל מִי שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לִמְחוֹת בִּבְנֵי בֵיתוֹ נִתְפָּס עַל וְכוּ', וְהוּא מַה שֶׁפֵּרֵט הַכָּ' כָּאן וְאָמַר **רָאשֵׁיכֶם** וְגוֹ' שֶׁכָּל אֶחָד יִתְחַיֵּב כְּפִי מַה שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ, רָאשֵׁיכֶם הֵם הַגְּדוֹלִים שֶׁבְּכֻלָּן שֶׁיְּכוֹלִין לִמְחוֹת בְּכָל יִשְׂרָאֵל אֵלּוּ יִתְחַיְּבוּ עַל הַכֹּל, שִׁבְטֵיכֶם כָּל שֵׁבֶט וְשֵׁבֶט יִתְחַיֵּב עַל שִׁבְטוֹ, **זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם** כָּל זָקֵן יִתְחַיֵּב עַל מִשְׁפַּחְתּוֹ, **כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל** הֵם הֶהָמוֹן כָּל אֶחָד יִתְחַיֵּב עַל בְּנֵי בֵיתוֹ, לָזֶה הִפְסִיק הַכָּתוּב כָּאן וְסִדֵּר **טַפְּכֶם** וְגוֹ' בִּפְנֵי עַצְמָם כִּי אֵלּוּ אֲחֵרִים נִתְפָּסִים עֲלֵיהֶם שֶׁהֵם הָרְשׁוּמִים בַּפָּסוּק שֶׁלְּפָנָיו כָּל אֶחָד כְּפִי מַה שֶׁהוּא, וְאֵין הֵם נִתְפָּסִים עַל אֲחֵרִים, שֶׁהַטַּף אֵינָם בְּנֵי דֵעָה, וְהַנָּשִׁים כְּמוֹ כֵן, הַגֵּרִים גַּם כֵּן אֵין לָהֶם לְהִשְׁתָּרֵר עַל יִשְׂרָאֵל, וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ ז"ל (יְבָמוֹת מ"ה:) בַּפָּסוּק (לְעֵיל י"ז ט"ו) שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ וְגוֹ' כָּל מְשִׂימוֹת שֶׁאַתָּה שָׂם עָלֶיךָ לֹא יִהְיֶה אֶלָּא מִקֶּרֶב אַחֶיךָ וְלֹא גֵּרִים, אֲבָל יִשְׂרָאֵל חַיָּבִין עֲלֵיהֶם כְּאוֹמְרָם ז"ל (נִדָּה י"ג) קָשִׁים גֵּרִים לְיִשְׂרָאֵל כְּסַפַּחַת וּפֵרְשׁוּהוּ לְפִי שֶׁאֵינָם מְלַמְּדִים אוֹתָם כְּכָל הַצֹּרֶךְ, הָא לְמַדְתָּ שֶׁנִּתְפָּסִים עֲלֵיהֶם:

עוֹד רָמַז בְּאוֹמְרוֹ **אַתֶּם נִצָּבִים** וְגוֹ' **לִפְנֵי ה'** לְפִי שֶׁכָּל שֶׁהוּא מְרֻחָק מֵהַקְּדֻשָּׁה קוֹמָתוֹ נְמוּכָה וְרֹאשׁוֹ שְׁפֵלָה (ב"ר פי"ב ו'), לָזֶה אָמַר כִּי לְהִיוֹתָם לִפְנֵי ה' נִצְּבוּ וְנָשְׂאוּ רֹאשָׁם:

בִּבְרִית • דֶּרֶךְ הַעֲבָרָה. כָּךְ הָיוּ כּוֹרְתֵי בְּרִיתוֹת עוֹשִׂין מִחְצָה מִכָּאן וּמִחְצָה מִכָּאן, וְעוֹבְרִים בֵּנְתַּיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיה לד) "הָעֵגֶל אֲשֶׁר כָּרְתוּ לִשְׁנַיִם, וַיַּעַבְרוּ בֵּין בְּתָרָיו". **אור החיים**

(יב) **לְמַעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם׀ לוֹ לְעָם וְהוּא יִהְיֶה־לְּךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:**

יב בְּדִיל לַאֲקָמָא יָתְךָ יוֹמָא דֵין קֳדָמוֹהִי לְעַמָּא וְהוּא יְהֵי לָךְ לֶאֱלָהּ כְּמָא די מַלִּיל לָךְ וּכְמָא די קַיֵּים לַאֲבָהָתְךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:

רש"י◄ **לְמַעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם לוֹ לְעָם •** כָּל כָּךְ הוּא נִכְנָס לִטְרֹחַ לְמַעַן קַיֵּם אוֹתְךָ לְפָנָיו לְעָם. **וְהוּא יִהְיֶה לְךָ לֵאלֹהִים •** לְפִי שֶׁדִּבֵּר לְךָ וְנִשְׁבַּע לַאֲבוֹתֶיךָ שֶׁלֹּא לְהַחֲלִיף אֶת זַרְעָם בְּאֻמָּה אַחֶרֶת, לְכָךְ הוּא אוֹסֵר אֶתְכֶם בַּשְּׁבוּעוֹת הַלָּלוּ שֶׁלֹּא תַּקְנִיטוּהוּ אַחַר שֶׁהוּא אֵינוֹ יָכֹל לְהִבָּדֵל מִכֶּם. עַד כָּאן פֵּרַשְׁתִּי לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל פָּרָשָׁה. וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: (תנחומא) לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת "אַתֶּם נִצָּבִים" לַקְּלָלוֹת? לְפִי שֶׁשָּׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל מֵאָה קְלָלוֹת חָסֵר שְׁתַּיִם, חוּץ מִמ"ט שֶׁבְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, הוֹרִיקוּ פְּנֵיהֶם, וְאָמְרוּ: מִי יוּכַל לַעֲמֹד בְּאֵלּוּ? הִתְחִיל מֹשֶׁה לְפַיְּסָם: "אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם", הַרְבֵּה הִכְעַסְתֶּם לַמָּקוֹם וְלֹא עָשָׂה אִתְּכֶם כְּלָיָה, וַהֲרֵי אַתֶּם קַיָּמִים לְפָנָיו. **הַיּוֹם •** (סנהדרין קי"ב ב) כַּיּוֹם הַזֶּה שֶׁהוּא קַיָּם וְהוּא מַאֲפִיל וּמֵאִיר, כָּךְ הֵאִיר לָכֶם וְכָךְ עָתִיד לְהָאִיר לָכֶם, וְהַקְּלָלוֹת וְהַיִּסּוּרִין מְקַיְּמִין אֶתְכֶם וּמַצִּיבִין אֶתְכֶם לְפָנָיו. וְאַף הַפָּרָשָׁה שֶׁלְּמַעְלָה מִזּוּ פִּיּוּסִין הֵם: "אַתֶּם רְאִיתֶם אֵת כָּל אֲשֶׁר וגו'". דָּבָר אַחֵר: "אַתֶּם נִצָּבִים", לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִין מִפַּרְנָס לְפַרְנָס, מִמֹּשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ, לְפִיכָךְ עָשָׂה אוֹתָם מַצֵּבָה כְּדֵי לְזָרְזָם, וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ, וְכֵן שְׁמוּאֵל: (שמואל א יב) "הִתְיַצְּבוּ וְאִשָּׁפְטָה אִתְּכֶם", כְּשֶׁיָּצְאוּ מִיָּדוֹ וְנִכְנְסוּ לְיָדוֹ שֶׁל שָׁאוּל. **אור החיים**

(יג) **וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם אָנֹכִי כֹּרֵת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת וְאֶת־הָאָלָה הַזֹּאת: אור החיים**

יג וְלָא עִמְּכוֹן בִּלְחוֹדֵיכוֹן אֲנָא גְזַר יָת קְיָמָא הָדָא וְיָת מוֹמָתָא הָדָא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יא) **לְעָבְרְךָ בִּבְרִית** וגו'. **וּבְאָלָתוֹ.** טַעַם אוֹמְרוֹ **וּבְאָלָתוֹ** וְלֹא הִסְפִּיק בִּבְרִית, יִתְבָּאֵר בְּהָעִיר עוֹד לָמָּה מֵעִקָּרָא הֵצְרַךְ לַבְּרִית וְלֹא הִסְפִּיק גְּזֵרַת מֶלֶךְ בְּמוֹרָא הָעֲנָשִׁים הַכְּתוּבִים בַּתּוֹרָה. אָכֵן טַעַם הַדָּבָר הוּא לְפִי שֶׁתָּבוֹא הַסְּבָרָא לְאָדָם לוֹמַר שֶׁיַּעֲבֹר עֲבֵרָה אַחַת וְהוּא שֶׁיִּמְרֹד בָּעִקָּר וְיַעֲנֵשׁ עֹנֶשׁ א' עַל עֲבֵרָה אַחַת, וְיוֹתֵר נָכוֹן הוּא לוֹ מֵהֱיוֹת מוֹדֶה בַּה' וּבְתוֹרָתוֹ וְיִתְחַיֵּב עַל ל"ו כְּרִיתוֹת וְכַמָּה מִיתוֹת וַעֲנָשִׁים, אֲשֶׁר עַל כֵּן נִתְחַכֵּם ה' וְהֶעֱבִירָם בַּבְּרִית לְחַיְּבָם עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט, וּבֵאֵר הַשְּׁבוּעָה שֶׁהוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שֶׁנִּשְׁבָּעִין לְקַיֵּם כָּל דָּבָר וְאִם יַעַבְרוּ וִיבַטְּלוּ אֶחָד מֵהֶם תָּבוֹא עָלָיו הָאָלָה הַכְּתוּבָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ **בִּבְרִית** וגו' **וּבְאָלָתוֹ,** וּמֵעַתָּה הֲגַם שֶׁיַּחְשְׁבוּ לִכְפֹּר בָּעִקָּר לֹא יַסְפִּיק לָהֶם עֹנֶשׁ אֶחָד עַל עָוֹן זֶה וְיִתְחַיְּבוּ עַל כָּל עָוֹן וָעָוֹן כְּכָל אָלוֹת הַבְּרִית:

יב) **לְמַעַן הָקִים אֹתְךָ** וגו'. פֵּרוּשׁ טַעַם שֶׁאֲנִי מְבַקֵּשׁ לְהַרְבּוֹת בָּעֲנָשִׁים וּבָאָלוֹת הוּא לְמַעַן הָקִים אוֹתְךָ לוֹ לְעָם וְלֹא תִּכְפְּרוּ בּוֹ כִּי תִּפְחֲדוּ מֵעֹצֶם הָאָלוֹת אֲשֶׁר תִּתְחַיְּבוּ שֶׁתִּכְפְּרוּ בְּאֱלֹהוּתוֹ וּבָזֶה תִּתְקַיְּמוּ לְעַם ה':

עוֹד יִרְצֶה לָתֵת טַעַם לִבְרִית הָעֲרָבוּת, שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם לָמָּה יַעֲשֶׂה ה' כֹּה לַעֲבָדָיו לְהַכְבִּיד עֲלֵם לְחַיְּבָם בְּמַעֲשֶׂה הַזּוּלַת, לָזֶה אָמַר כִּי אֱלֹהִים חָשְׁבָה לְטוֹבָה לְמַעַן הָקִים אוֹתְךָ לוֹ לְעָם פֵּרוּשׁ שֶׁזּוּלַת זֶה יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל חוֹזְרִים לַאֲחוֹרֵיהֶם הַיּוֹם יִפְשַׁע אֶחָד בְּקַלָּה וּלְמָחָר בַּחֲמוּרָה וְהָיוּ נִשְׁמָטִים מֵעֵדַת הַקְּדֹשָׁה מְעַט מְעַט עַד שֶׁיִּפְשַׁע יִשְׂרָאֵל מִהְיוֹת עַם ה', וּבַמֶּה שֶׁעַשָּׂאָם עֲרֵבִים יִתְּנוּ לֵב לָעוֹבֵר עֲבֵרָה אַחַת קַלָּה כְּבַחֲמוּרָה וְיִתְקַיְּמוּ לְעַם סְגֻלָּה, הָא לַמַּדְתָּ שֶׁכָּל מַעֲשֵׂה ה' אֵינוֹ אֶלָּא לְטוֹבָתֵנוּ לַהֲקִימֵנוּ:

יג) **וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם** וגו'. **כִּי אֶת אֲשֶׁר** וגו'. קֶשֶׁה לָמָּה הֵצְרַךְ לוֹמַר וְלֹא אִתְּכֶם וגו' וְלֹא הִסְפִּיק בְּאוֹמְרוֹ אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ וגו' שֶׁהֵם אוֹתָם שֶׁהָיָה מְדַבֵּר עִמָּהֶם וְאֶת אֲשֶׁר וגו' וּמוּבָן הַדָּבָר שֶׁלֹּא אִתָּם לְבַדָּם הוּא כּוֹרֵת וגו'. אָכֵן כַּוָּנַת הַכְּתוּבִים הוּא שֶׁבָּא לְחַיְּבָם לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם הַבְּרִית וְהָאָלָה וְעַל זַרְעָם הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם עַד עוֹלָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ **וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם** פֵּרוּשׁ לְחַיֵּב אֶתְכֶם לְבַד אֲנִי כּוֹרֵת אֶלָּא בֵּין אוֹתָם שֶׁהֵם עִמָּנוּ בֵּין אוֹתָם וגו', וּמֵעַתָּה אִם לֹא הָיָה אוֹמֵר אֶלָּא אֶת אֲשֶׁר וגו' וְאֶת אֲשֶׁר וגו' אָנֹכִי כֹּרֵת לֹא הָיָה נִשְׁמָע אֶלָּא שֶׁה' מְחַיֵּב גַּם הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם אֲבָל אֵינוֹ מְחַיֵּב אֶת אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ עוֹמֵד שָׁם עַל זַרְעָם אַחֲרֵיהֶם, וּמֵאוֹמְרוֹ לֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם גִּלָּה כַּוָּנָתוֹ שֶׁבָּאָלָה עַצְמָהּ שֶׁכּוֹרֵת עִם הָעוֹמְדִים שָׁם מוֹסִיף לְחַיְּבָם עַל הַדּוֹרוֹת, וְשִׁעוּר הַכָּתוּב הוּא **לֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם** אֲנִי מְחַיֵּב עַל הָאָמוּר אֶלָּא אַף עַל דּוֹרוֹת הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם, וְזֶה לֹא הָיָה נִשְׁמָע אִם לֹא הָיָה אוֹמֵר אֶלָּא אֶת אֲשֶׁר וגו' וְאֶת אֲשֶׁר וגו' אָנֹכִי כֹּרֵת בְּרִית, שֶׁהָיִיתִי אוֹמֵר שֶׁהֵם דִּבְרֵי ה' עַל הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם לֹא שֶׁיִּתְחַיְּבוּ הָעוֹמְדִים שָׁם לְקַבֵּל עֲלֵיהֶם בְּעַד הַבָּנִים:

(יד) כִּי אֶת־אֲשֶׁר יֶשְׁנֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה עִמָּנוּ הַיּוֹם:

יד אֲרֵי יָת מָן דְּאִיתוֹהִי הָכָא עִמָּנָא קָאֵם יוֹמָא דֵין קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא וְיָת דִּי לֵיתוֹהִי הָכָא עִמָּנָא יוֹמָא דֵין:

רש"י ◄ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה • וְאַף עִם דּוֹרוֹת הָעֲתִידִים לִהְיוֹת.

(טו) כִּי־אַתֶּם יְדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר־יָשַׁבְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאֵת אֲשֶׁר־עָבַרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָבַרְתֶּם:

טו אֲרֵי אַתּוּן יְדַעְתּוּן יָת דִּיתֵבְנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם וְיָת דִּי עֲבַרְנָא בְּגוֹ עַמְמַיָּא דִּי עֲבַרְתּוּן:

רש"י ◄ כִּי־אַתֶּם יְדַעְתֶּם וְגוֹ' • לְפִי שֶׁרְאִיתֶם הָאוּמוֹת, וְשֶׁמָּא הִשִּׂיא לֵב אֶחָד מִכֶּם אוֹתוֹ לָלֶכֶת אַחֲרֵיהֶם. אור החיים

(טז) וַתִּרְאוּ אֶת־שִׁקּוּצֵיהֶם וְאֶת גִּלֻּלֵיהֶם עֵץ וָאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם:

טז וַחֲזַיתּוּן יָת שִׁקּוּצֵיהוֹן וְיָת טַעֲוָתְהוֹן אָעָא וְאַבְנָא כַּסְפָּא וְדַהֲבָא דִּי עִמְּהוֹן:

רש"י ◄ וַתִּרְאוּ אֶת־שִׁקּוּצֵיהֶם • עַל שֵׁם שֶׁהֵם מְאוּסִים כִּשְׁקָצִים. גִּלֻּלֵיהֶם • שֶׁמִּסְרָחִים וּמְאוּסִין כְּגֶלֶל. עֵץ וָאֶבֶן • אוֹתָן שֶׁל עֵצִים וְשֶׁל אֲבָנִים רְאִיתֶם בְּגָלוּי לְפִי שֶׁאֵין הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים יְרֵאִים שֶׁמָּא יִגְנְבוּ, אֲבָל שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב – עִמָּהֶם, בְּחַדְרֵי מַשְׁכִּיתָם הֵם, לְפִי שֶׁהֵם יְרֵאִים שֶׁמָּא יִגְנְבוּ.

(יז) פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ־שֵׁבֶט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה:

יז דִּילְמָא אִית בְּכוֹן גְּבַר אוֹ אִתְּתָא אוֹ זַרְעִית אוֹ שִׁבְטָא דִּי לִבֵּהּ פָּנֵי יוֹמָא דֵין מִדַּחֲלָתָא דַּיְיָ אֱלָהָנָא לְמֵהַךְ יָת טַעֲוַת עַמְמַיָּא הָאִנּוּן דִּילְמָא אִית בְּכוֹן גְּבַר מְהַרְהַר חִטְאִין אוֹ זָדוֹן:

רש"י ◄ פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם וְגוֹ' • לְפִיכָךְ אֲנִי צָרִיךְ לְהַשְׁבִּיעֲכֶם. פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם • שֶׁמָּא יֵשׁ בָּכֶם. אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם • מִלְּקַבֵּל עָלָיו הַבְּרִית. שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה • שֹׁרֶשׁ מְגַדֵּל עֵשֶׂב מַר כַּגִּידִין שֶׁהֵם מָרִים, כְּלוֹמַר: מַפְרֶה וּמַרְבֶּה רֶשַׁע בְּקִרְבְּכֶם. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

טו) כִּי אַתֶּם יְדַעְתֶּם וְגוֹ'. צָרִיךְ לְדַעַת לְאֵיזֶה דָּבָר נוֹתֵן הַכָּתוּב טַעַם כִּי אַתֶּם יְדַעְתֶּם, וְרַמְבַּ"ן ז"ל פֵּרֵשׁ שֶׁהוּא טַעַם לְהָאמוּר אַחֲרָיו בְּסָמוּךְ פֶּן יֵשׁ בָּכֶם וְגוֹ', וְהוּא קָצָת דּוֹחֵק לְהַקְדִּים טַעַם לְמַה שֶׁעָתִיד לוֹמַר אַחֲרֵי כֵן, וְאוּלַי שֶׁדִּבֵּר הַכָּתוּב בְּסֵדֶר זֶה לְהָעִיר דָּבָר אֶחָד, וְהוּא כִּי לְפִי שֶׁהִצְרִיכָם הַכָּתוּב לְהִכָּנֵס לְחַיֵּב עִמָּהֶם גַּם הַבָּאִים אַחֲרֵיהֶם יֹאמַר הָאוֹמֵר שֶׁשּׁוּרַת הַדִּין מְנַגֶּדֶת הַדָּבָר שֶׁהֲרֵי אֵין חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו וְלֹא תּוֹעִיל קַבָּלָה זוֹ שֶׁיְּקַבְּלוּ הָאֲבוֹת עַל הַבָּנִים, לָזֶה אָמַר כִּי אַתֶּם יְדַעְתֶּם וְגוֹמֵר וַתִּרְאוּ וְגוֹ' פֵּרוּשׁ רְאִיתֶם שֶׁאֵינָם אֶלָּא שֶׁקֶץ וְתוֹעֵבָה, וּמֵעַתָּה אֵינְכֶם אֶלָּא זוֹכִים לָהֶם לְרַחֲקָם מִתּוֹעֵבוֹת הַגּוֹיִים וְלִבְחֹר בֵּאלֹהִים חַיִּים וִיכוֹלִין אַתֶּם לְחַיְּבָם כְּמוֹתְכֶם, וְהוּא מַה שֶּׁדִּקְדֵּק לִקְרוֹתָם שִׁקּוּצֵיהֶם וְגִלּוּלֵיהֶם לוֹמַר שֶׁיָּדְעוּ וְהִשְׂכִּילוּ הַשְּׁפָלָתָם וּמְאִיסוּתָם:

יז) פֶּן יֵשׁ בָּכֶם וְגוֹ' לָלֶכֶת לַעֲבֹד וְגוֹ'. כָּאן הִזְהִיר הַכָּתוּב עַל מַחְשֶׁבֶת עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁמַּזְהִיר כְּאוֹמְרוֹ פֶּן עַל אֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה לָלֶכֶת לַעֲבֹד וְגוֹ':

פֶּן יֵשׁ בָּכֶם וְגוֹ' שֹׁרֶשׁ וְגוֹ'. צָרִיךְ לָדַעַת מַה הוּא הַשֹּׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְגוֹ', אִם חוֹזֵר לַאֲשֶׁר לְבָבוֹ פֹנֶה וְגוֹ' הָאָמוּר בְּסָמוּךְ לֹא הָיָה לוֹ לוֹמַר פֶּן יֵשׁ בָּכֶם פַּעַם ב' אֶלָּא הָיָה לוֹ לוֹמַר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ וְגוֹ' שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה אֲשֶׁר לְבָבוֹ וְגוֹ', עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת כַּוָּנַת הַדְּבָרִים עַצְמָן שֶׁל שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה וְגוֹ' שֶׁנִּרְאֶה שֶׁאֵינוֹ פּוֹרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה, אֶלָּא שֹׁרֶשׁ, עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת בְּרָכָה זֶה שֶׁמִּתְבָּרֵךְ זֶה הַשֹּׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ בִּלְבָבוֹ בַּמֶּה מִתְבָּרֵךְ, עוֹד אוֹמְרוֹ לֵאמֹר, עוֹד נִתְּינַת טַעַם זֶה שֶׁאוֹמֵר כִּי בִּשְׁרִרוּת וְגוֹ', וּמַה הוּא אוֹמְרוֹ לְמַעַן וְגוֹ':

אָכֵן כַּוָּנַת הַכָּתוּב הוּא לְבַל יַחֲשֹׁב אָדָם בְּדַעְתּוֹ לְהָקֵל מֵעָלָיו עֹל הָעֹנֶשׁ וְיִסְבֹּר בְּדַעְתּוֹ שֶׁאֵינוֹ עוֹשֶׂה עָוֹל בָּזֶה אֶלָּא מִשְׁתַּדֵּל בְּשִׂכְלוֹ לְבַל יִתְחַיֵּב בְּכָל הַקְּלָלוֹת וּלְעוֹלָם אֵינוֹ חוֹשֵׁב בְּדַעְתּוֹ לַעֲבֹר פִּי ה' גְּדוֹלָה וּקְטַנָּה, וּכְנֶגֶד זֶה אָמַר הַכָּתוּב פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה פֵּרוּשׁ שֶׁעַתָּה אֵינוֹ אֶלָּא שֹׁרֶשׁ, וּמוֹדִיעַ שֶׁמִּמֶּנּוּ יִפְרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה כַּאֲשֶׁר אֲבָאֵר, וּפֵרֵשׁ הַכָּתוּב מַה הוּא הַשֹּׁרֶשׁ וְאָמַר וְהָיָה בִּשְׁמָעוֹ אֶת דִּבְרֵי הָאָלָה, אָמַר וְהָיָה לְשׁוֹן שִׂמְחָה כִּי יִשְׂמַח בְּשָׁמְעוֹ שֶׁהַדָּבָר חִיּוּבוֹ הוּא מִצַּד הָאָלָה שֶׁזֶּה יַגִּיד שֶׁזּוּלַת הָאָלָה לֹא יִתְחַיֵּב, וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ יִבְטַח שֶׁלֹּא תָּבוֹא עָלָיו הַקְּלָלָה בְּסִבַּת לְבָבוֹ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, לֵאמֹר פֵּרוּשׁ יֹאמַר שָׁלוֹם

(יח) וְהָיָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת־דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה־לִּי כִּי בִּשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ לְמַעַן סְפוֹת הָרָוָה אֶת־הַצְּמֵאָה:

יח ויהי בְּמִשְׁמְעֵהּ יָת פִּתְגָּמֵי מוֹמָתָא הָדָא וִיחַשֵּׁב בְּלִבֵּהּ לְמֵימַר שְׁלָמָא יְהֵי לִי אֲרֵי בְּהַרְהוֹר לִבִּי אֲנָא אָזֵיל בְּדִיל לְאוֹסָפָא לֵהּ (לַהּ) חֶטְאֵי שָׁלוּתָא עַל זְדָנוּתָא:

רש"י◄ **וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ** • לְשׁוֹן בְּרָכָה. יַחֲשֹׁב בְּלִבּוֹ בִּרְכַּת שָׁלוֹם לְעַצְמוֹ, לֵאמֹר: ׳לֹא יְבוֹאוּנִי קְלָלוֹת הַלָּלוּ, אַךְ שָׁלוֹם יִהְיֶה לִי׳. **וְהִתְבָּרֵךְ** • בנדיר"א שוי"א בְּלַע"ז, כְּמוֹ: "וְהִתְגַּלָּח", "וְהִתְפַּלֵּל". **בִּשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ** • בְּמַרְאִית לִבִּי, כְּמוֹ: (במדבר כד) "אֲשׁוּרֶנּוּ וְלֹא קָרוֹב", כְּלוֹמַר: מַה שֶּׁלִּבִּי רוֹאֶה לַעֲשׂוֹת. **לְמַעַן סְפוֹת הָרָוָה** • לְפִי שֶׁאוֹסִיף לוֹ פֵּרְעָנוּת עַל מַה שֶּׁעָשָׂה עַד הֵנָּה בְּשׁוֹגֵג, וְהָיִיתִי מַעֲבִיר עֲלֵיהֶם, וְגוֹרֵם עַתָּה שֶׁאֶצְרְפֵם עִם הַמֵּזִיד, וְאֶפְרַע מִמֶּנּוּ הַכֹּל. וְכֵן תִּרְגֵּם אונְקְלוֹס: ׳בְּדִיל לְאוֹסָפָא לֵהּ חֶטְאֵי שָׁלוּתָא עַל זְדָנוּתָא׳, שֶׁאוֹסִיף לוֹ אֲנִי הַשְּׁגָגוֹת עַל הַזְּדוֹנוֹת. **הָרָוָה** • שׁוֹגֵג, שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כְּאָדָם שִׁכּוֹר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה שֶׁלֹּא מִדַּעַת. **הַצְּמֵאָה** • שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מִדַּעַת וּבְתַאֲוָה.

(יט) לֹא־יֹאבֶה יְהוָה סְלֹחַ לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף־יְהוָה וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל־הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה וּמָחָה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם:

יט לָא יֵיבֵי יְיָ לְמִשְׁבַּק לֵהּ אֲרֵי בְּכֵן יִתְקֵף רָגְזָא דַיְיָ וְחֵמְתֵהּ בְּגַבְרָא הַהוּא וְיִדְבְּקוּן בֵּהּ כָּל לְוָטַיָּא דִּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדֵין וְיִמְחֵי יְיָ יָת שְׁמֵהּ מִתְּחוֹת שְׁמַיָּא:

רש"י◄ **יֶעְשַׁן אַף־ה׳** • עַל יְדֵי כַּעַס, הַגּוּף מִתְחַמֵּם וְהֶעָשָׁן יוֹצֵא מִן הָאַף, וְכֵן: (ש"ב כב) "עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ", וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין זוֹ לִפְנֵי הַמָּקוֹם, הַכָּתוּב מַשְׁמִיעַ אֶת הָאֹזֶן כְּדֶרֶךְ שֶׁהִיא רְגִילָה וִיכוֹלָה לִשְׁמֹעַ, כְּפִי דֶּרֶךְ הָאָרֶץ. **וְקִנְאָתוֹ** • לְשׁוֹן חֵמָה, אנפרטמנ"ט, אֲחִיזַת לְבִישַׁת נְקָמָה, וְאֵינוֹ מַעֲבִיר עַל הַמִּדָּה. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יִהְיֶה לִי כִּי בִּשְׁרִרוּת וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ הֲגַם שֶׁיַּשְׁבִּיעֵם מֹשֶׁה וְיַעֲנֶה אָמֵן הוּא יְבַטְּלֶנּוּ בְּלִבּוֹ, וְהָעִקָּר בַּשְּׁבוּעָה הוּא הַלֵּב, וּכְדִבְרֵי ר׳ עֲקִיבָא שֶׁאָמַר (שְׁבוּעוֹת כ"ו) הָאָדָם בִּשְׁבוּעָה שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה לִבּוֹ וּפִיו שָׁוִים, וְכָל שֶׁמְּבַטֵּל בְּלִבּוֹ הֲגַם שֶׁמּוֹצִיא בִּשְׂפָתָיו אֵין אָנוּ הוֹלְכִים אֶלָּא אַחַר מַחְשֶׁבֶת הַלֵּב, וְהוּא אוֹמְרוֹ כִּי בִּשְׁרִרוּת לִבִּי אֵלֵךְ כִּי הָעִקָּר שֶׁתָּלוּי בּוֹ עִנְיַן הַשְּׁבוּעָה הוּא הַלֵּב וְלָזֶה כִּנָּה לוֹ הַשְּׁרִירָה, וּבַמֶּה שֶׁלֹּא יְקַבֵּל הַשְּׁבוּעָה בְּלִבּוֹ לֹא יִתְחַיֵּב כָּל הָעֹנֶשׁ הָאָמוּר בֵּין עַל עַצְמוֹ לֹא יִתְחַיֵּב אֶלָּא עֹנֶשׁ עֲבֵרָה אַחַת כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ, בֵּין הַבָּנִים בָּנָיו לֹא יְחַיְּבָם בְּכֹחַ שְׁבוּעָתוֹ, בֵּין בְּעִנְיַן הָעֲרֻבוּת עַל הַזּוּלַת, וְהוּא אוֹמְרוֹ לְמַעַן סְפוֹת הָרָוָה אֶת הַצְּמֵאָה פֵּרוּשׁ סְפוֹת לְ׳ כְּרִיתָה, וּפֵרוּשׁ רָוָה הוּא כִּנּוּי לָרִבּוּי, וּצְמֵאָה הוּא כִּנּוּי לַמּוּעָט, וְהַכַּוָּנָה שֶׁמִּתְחַכֵּם לִכְרֹת רִבּוּי הָעֹנֶשׁ לַעֲשׂוֹתוֹ מוּעָט בַּמֶּה שֶׁמְּבַטֵּל בְּלִבּוֹ הַשְּׁבוּעָה: וְדָבָר זֶה קָרָאוֹ מֹשֶׁה שֹׁרֶשׁ שֶׁמִּמֶּנּוּ יִפְּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה, הַטַּעַם כִּי כְּלוּם עִקַּר טַעַם הַשְּׁבוּעָה הוּא כְּדֵי שֶׁבָּזֶה יִתְחַזֵּק כְּנֶגֶד הַמַּחֲטִיא כְּדֶרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים קי"ט) נִשְׁבַּעְתִּי וַאֲקַיֵּמָה, וּכְמַעֲשֶׂה בּוֹעֵז שֶׁנִּשְׁבַּע לְיִצְרוֹ (רוּת רַבָּה פ"ו), וְלָזֶה אָדָם שֶׁחוֹשֵׁב מַחֲשָׁבָה זוֹ הוּא פִּתּוּי בְּחִינַת הָרַע שֶׁמַּשְׁרִישׁ בּוֹ שֹׁרֶשׁ רַע כְּדֵי שֶׁאַחַר כֵּן יִהְיֶה נָקֵל לְהַשְׁרִישׁ בְּמִעָיו שֹׁרֶשׁ רֶשַׁע לְהַתְעִיב מַעֲשָׂיו, וְיֹאמַר אֵלָיו כְּלוּם הַדָּבָר תָּלוּי אֶלָּא בַּשְּׁבוּעָה אַתָּה לֹא נִשְׁבַּעְתָּ קוּם עֲשֵׂה לְךָ אֱלֹהִים וַעֲשֵׂה אֲשֶׁר תִּתְאַו עָשׂוֹת, וְקָרָא לַמַּעֲשֶׂה הָרַע רֹאשׁ וְלַעֲנָה לְצַד שֶׁהָעֲבֵרוֹת טַעֲמָם רֹאשׁ וְלַעֲנָה, וְהוּא סוֹד טִפַּת מָרָה שֶׁבְּחֹרֶב מִלְּאַךְ הַמָּוֶת (ע"ז כ׳) שֶׁתִּתְהַוֶּה מֵעֲבֵרוֹת הָאָדָם בְּסוֹד (יִרְמְיָ׳ ב׳) תְּיַסְּרֵךְ רָעָתֵךְ, וּלְהַכָּךְ בַּמַּעֲשֶׂה הַטּוֹב בְּסוֹד (תְּהִלִּים ל"ד) טַעֲמוּ וּרְאוּ כִּי טוֹב ה׳: וְיֵחֵד הַכָּתוּב עֹנֶשׁ לָזֶה יָתֵר עַל הַמְקַבְּלִים הַבְּרִית, וְאָמַר לֹא יֹאבֶה וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ הֲגַם שֶׁה׳ מִדָּתוֹ הִיא לִמְחֹל וְלִסְלֹחַ לַעֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁמְּחִלִּין פָּנָיו כַּיָּדוּעַ זֶה הָאִישׁ לֹא יֹאבֶה ה׳, אָמַר לָשׁוֹן זֶה לֹא יֹאבֶה, נִתְכַּוֵּן לוֹמַר שֶׁה׳ יַהֲפֹךְ בּוֹ רְצוֹנוֹ שֶׁסּוֹלֵחַ וְלֹא יֹאבֶה לִסְלֹחַ: וְהַיּוֹצֵא מִדָּבָר זֶה כְּשֶׁלֹּא יֹאבֶה ה׳ סְלֹחַ לוֹ הוּא כִּי אָז יֶעֱשַׁן אַף ה׳ אוֹמְרוֹ אָז פֵּרוּשׁ כְּשֶׁיֶּחֱטָא אַחַר כָּךְ שֶׁפֹּרָה רֹאשׁ וְלַעֲנָה אָז בְּמָקוֹם שֶׁחָשַׁב לְהָקֵל עָנְשׁוֹ וְנַהֲפֹךְ הוּא שֶׁיֶּעֱשַׁן אַף ה׳ וְקִנְאָתוֹ בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה, וְנִמְצָא כִּי מִלְּבַד שֶׁלֹּא הִרְוִיחַ כְּלוּם בְּמַחְשַׁבְתּוֹ הָרָעָה שֶׁהֲרֵי כָּל הָרָעָה תָּבֹאנָה עוֹד לוֹ שֶׁתִּרְבֹּץ בּוֹ כָּל הָאָלָה, מַה שֶּׁלֹּא יִהְיֶה לוֹ כֵּן אִם יְקַבֵּל הַשְּׁבוּעָה עַתָּה, שֶׁהֲגַם שֶׁיִּתְחַיֵּב בָּהּ, בִּבֹּא עָלָיו הָרַע וְיִקְרָא אֶל ה׳ יִסְלַח לוֹ וְלֹא תִּרְבֹּץ בּוֹ כָּל הָאָלָה כֵּיוָן שֶׁעָשָׂה מַה שֶּׁעָלָיו וְקִבֵּל הָאָלָה עַתָּה אֶלָּא שֶׁהִתְנַצֵּחַ מִיְּצָרוֹ יַרְחֲמֵהוּ עוֹשֵׂהוּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן אָדָם הַבְּלִיַּעַל שֶׁיְּבַטֵּל הַשְּׁבוּעָה עַתָּה בְּלִבּוֹ שֶׁהוּא מַקְשֶׁה עַצְמוֹ לָדַעַת וְגוֹרֵם רָעָה לְעַצְמוֹ: וְהִנֵּה הֲגַם שֶׁאָמַר הַכָּתוּב בָּאִישׁ הַהוּא הוּא הַדִּין מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט וּכְמוֹ שֶׁגִּלָּה הַכָּתוּב לְבַסּוֹף כְּאוֹמְרוֹ וְאָמַר הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן וְגוֹ׳ וְרָאוּ אֶת מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִיא וְגוֹ׳ הֲרֵי כִּי לֹא לְאִישׁ א׳ יְחִד עֹנֶשׁ הָאָמוּר אֶלָּא גַּם לָרַבִּים אֲשֶׁר יָזְמוּ כָּכָה:

יט־כ) וְאוֹמְרוֹ וּמָחָה ה׳ אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם. דַּע כִּי שֹׁרֶשׁ נִשְׁמוֹת עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יְסוֹדָתָם בְּהַרְרֵי קֹדֶשׁ תַּחַת

(כ) וְהִבְדִּילוֹ יְהוָה לְרָעָה מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אָלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:

כ וְיַפְרִשִׁנֵּהּ יְיָ לְבִישָׁא מִכֹּל שִׁבְטַיָּא דְּיִשְׂרָאֵל כְּכֹל לְוָטֵי קְיָמָא דִּכְתִיבִין בְּסִפְרָא דְּאוֹרַיְתָא הָדֵין:

רש"י ◄ הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה • וּלְמַעְלָה הוּא אוֹמֵר: (לעיל כח) "בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת, גַּם כָּל חֳלִי וְכָל מַכָּה וְגוֹ'"? 'הַזֹּאת', לְשׁוֹן נְקֵבָה, מוּסָב עַל הַתּוֹרָה. 'הַזֶּה', לְשׁוֹן זָכָר, מוּסָב עַל הַסֵּפֶר. וְעַל יְדֵי פִּסּוּק הַטְּעָמִים הֵן נֶחֱלָקִים לִשְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת: בְּפָרָשַׁת הַקְּלָלוֹת הַטִּפְחָא נְתוּנָה תַּחַת בַּסֵּפֶר, 'וְהַתּוֹרָה הַזֹּאת' דְּבוּקִים זֶה לָזֶה, לְכָךְ אָמַר: "הַזֹּאת", וְכָאן הַטִּפְחָא נְתוּנָה תַּחַת הַתּוֹרָה, נִמְצָא 'סֵפֶר הַתּוֹרָה' דְּבוּקִים זֶה לָזֶה, לְפִיכָךְ לְשׁוֹן זָכָר נוֹפֵל עַל אַחֲרָיו, שֶׁהַלָּשׁוֹן נוֹפֵל עַל הַסֵּפֶר.

(כא) וְאָמַר הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנָּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ אֶת־מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלֻאֶיהָ אֲשֶׁר־חִלָּה יְהוָה בָּהּ: אור החיים

כא וְיֵימַר דָּרָא בַּתְרָאָה בְּנֵיכוֹן דִּי יְקוּמוּן מִבַּתְרֵיכוֹן וּבַר עַמְמִין דְּיֵיתֵי מֵאַרְעָא רְחִיקָא וְיֶחֱזוּן יָת מְחָתָא דְּאַרְעָא הַהִיא וְיָת מַרְעָהָא דִּי אַמְרַע יְיָ בַּהּ:

(כב) גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָל־אַרְצָהּ לֹא תִזָּרַע וְלֹא תַצְמִיחַ וְלֹא־יַעֲלֶה בָהּ כָּל־עֵשֶׂב כְּמַהְפֵּכַת סְדֹם וַעֲמֹרָה אַדְמָה וּצְבוֹיִם אֲשֶׁר הָפַךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבְחֲמָתוֹ:

כב גָּפְרָתָא וּמִלְחָא יְקִידַת כָּל אַרְעַהּ לָא תִזְרַע וְלָא תַצְמַח וְלָא יִסַּק בַּהּ כָּל עֶסְבָּא כְּמַהְפֶּכְתָּא דִּסְדֹם וַעֲמֹרָה אַדְמָה וּצְבוֹיִם דִּי הֲפַךְ יְיָ בְּרָגְזֵהּ וּבְחֵמְתֵּהּ:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַשָּׁמַיִם בְּסוֹד (יִשַׁעְיָ' ס"ו) הַשָּׁמַיִם כִּסְאִי, וְהַנְּשָׁמוֹת הֵם חֲצוּבוֹת מִתַּחַת כִּסֵּא כְּבוֹדוֹ יִתְבָּרַךְ וְהָבֵן, וּכְבָר יָדַעְתָּ סוֹד הַשֵּׁם כִּי הִיא הַנְּשָׁמָה, וּכְמוֹ שֶׁהֶאֱרַכְנוּ בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים, וְאָמַר הַכָּתוּב עַל הַמִּשְׁתָּרֵר בְּלִבְבוֹ וּמָחָה ה' שְׁמוֹ שֶׁהִיא נִשְׁמָתוֹ מִשָּׁרְשָׁהּ שֶׁהוּא תַּחַת הַשָּׁמַיִם, וְזוֹ הִיא כְּרִיתוּת הַנֶּפֶשׁ מִשָּׁרְשָׁהּ: וְאוֹמְרוֹ וְהִבְדִּילוֹ ה' לְרָעָה. קֶשֶׁה אַחַר שֶׁמָּחָה ה' אֶת שְׁמוֹ מַה מָּקוֹם לְהַבְדָּלָה. אָכֵן לְפִי מַה שֶּׁקָּדַם לָנוּ כִּי כָּל נִשְׁמוֹת עַם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֹׁרֶשׁ א' לָהֶם כְּאוֹמְרוֹ (יִשַׁעְיָ' ס') נֵצֶר מַטָּעַי, וּכְמוֹ שֶׁרָמְזוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (וי"ק"ר פ"ד) בַּפָּסוּק כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לְבֵית יַעֲקֹב וְגוֹ' שֶׁהַגַּם שֶׁהֵם ע' קְרָאָם נֶפֶשׁ לְצַד בְּחִינַת הַשֹּׁרֶשׁ, לָזֶה כְּשֶׁאָמַר הַכָּתוּב שֶׁלֹּא יִשְׁלֹט עָלָיו חֵלֶק הָרַע לְאַבְּדוֹ לְאִישׁ הַמִּשְׁתָּרֵר בְּלִבּוֹ עַד שֶׁיַּבְדִּילוֹ ה' וְיִגְבִּיל הַחֵלֶק שֶׁיִּשְׁלֹט בּוֹ הָרְצוּעָה רָעָה כִּי הַקְּלִפָּה הַשּׁוֹלֶטֶת תִּקָּרֵא רָעָה, וְכֵן הִיא מִדַּת ה' כְּשֶׁנָּתַן רְשׁוּת לַמְחַבֵּל מַגְבִּיל לוֹ מָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁלֹט בּוֹ, וְצֵא וּלְמַד מִמַּעֲשֶׂה רָבָא (תַּעֲנִית כ"ד:) כְּשֶׁהִטְרִיחַ לַה' כִּבְיָכוֹל לַעֲשׂוֹת נֵס שֶׁצִּוָּה עָלָיו אָבִיו לְבַל יִישַׁן בִּמְקוֹמוֹ וְשָׁלְטוּ הַמְחַבְּלִים בְּמִטָּתוֹ וְלֹא חוּץ מִמֶּנָּה, וְהוּא מִטַּעַם זֶה עַצְמוֹ: וְאוֹמְרוֹ מִכָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל. לְפִי שֶׁהַנֶּפֶשׁ מִסְתַּבֶּכֶת עִם כָּל הַשְּׁבָטִים לָזֶה יַבְדִּילֵהוּ מִכֵּלָם לְבַל תַּגִּיעַ רָעָתוֹ לְזוּלָתוֹ: אוֹ יֹאמַר עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וְהִבְדִּילוֹ וְגוֹ'. פֵּרוּשׁ שֶׁאַחַר שֶׁיִּמְחֶה ה' אֶת שְׁמוֹ שֶׁהוּא נִשְׁמָתוֹ יַבְדִּילוֹ לְרָצוּעָה הָרָעָה לְהוּמוֹ וּלְאַבְּדוֹ בַּכּוֹסוֹת הַמָּרִים אֲשֶׁר מוּכָנִים לוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ כְּכָל אָלוֹת וְגוֹ' לוֹמַר שֶׁהָרָעָה שֶׁיַּשְׁלִיט ה' עָלָיו הִיא רָעָה שֶׁכּוֹלֶלֶת כָּל הָאָלוֹת אֲשֶׁר נִתְחַכֵּם הוּא לְהִמָּלֵט מִמֶּנָּה:

כא) וְאָמַר הַדּוֹר וְגוֹ' וְרָאוּ וְגוֹ'. קֶשֶׁה לָמָּה הִקְדִּים הָאֲמִירָה לְרָאִיָּה שֶׁעָלֶיהָ הֵם אוֹמְרִים, שֶׁהָיָה לוֹ לוֹמַר וְרָאוּ הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן וְגוֹ' וְהַנָּכְרִי וְגוֹ' וְאָמְרוּ וְגוֹ', וּמַה גַּם שֶׁלֹּא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר וְאָמַר וְגוֹ' שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר אַחַר כָּךְ וְאָמְרוּ וְגוֹ', עוֹד לָמָּה הִתְחִיל לְדַבֵּר לְשׁוֹן יָחִיד וְגָמַר אֹמֶר וְאָמְרוּ לְשׁוֹן רַבִּים וְאָמְרוּ כָּל הַגּוֹיִם: וְנִרְאֶה שֶׁכַּוָּנַת הַכָּתוּב הוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וְאָמַר הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן שֶׁהֵם בְּנֵיכֶם, וְהֵצְרַךְ לְפָרֵט לְפִי שֶׁיֵּשׁ דּוֹרוֹת מֵהָאֻמּוֹת, וְלֹא הוּא בִּלְבַד אָמַר אֶלָּא גַּם הַנָּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא וְגוֹ' פֵּרוּשׁ נָכְרִי הַסָּמוּךְ וְגַם הַבָּא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה, וּכְאִלּוּ אָמַר וַאֲשֶׁר יָבוֹא וְגוֹ', וְרָאוּ פֵּרוּשׁ הַנָּכְרִים הָהֵם קָרוֹב וְרָחוֹק אֶת מַכּוֹת הָאָרֶץ וְגוֹ', וְאָמְרוּ כָּל הַגּוֹיִם גַּם הֵם נוֹסָף עַל מַאֲמַר הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן בְּנֵיכֶם וְגוֹ' עַל מֶה עָשָׂה וְגוֹ', וְהִזְכִּיר וְרָאוּ בַּנָּכְרִים וְלֹא בַּדּוֹר הָאַחֲרוֹן בְּנֵיהֶם, לְפִי שֶׁאֵלּוּ מְצוּיִים הֵם בִּמְחוֹז יִשְׂרָאֵל וְרוֹאִים הַנַּעֲשֶׂה וְלֹא הֵצְרַךְ לוֹמַר בּוֹ וְרָאוּ, וְאוֹמְרוֹ כָּל הַגּוֹיִם יוֹדִיעַ הַכָּתוּב כִּי הָרוֹאִים יַגִּידוּ לַכֹּל אֶת אֲשֶׁר הִפְלִיא ה' עֲשׂוֹת בָּעִיר הַהִיא: וְכָל מַאֲמָר זֶה הוּא כְּנֶגֶד חֲלֻקָּה רִאשׁוֹנָה שֶׁהִזְכִּיר הַכָּתוּב פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ וְגוֹ' אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שֵׁבֶט וְגוֹ' לָלֶכֶת לַעֲבֹד וְגוֹ', לְפִי שֶׁהַקְּלָלוֹת שֶׁיִּחַד עַד עַתָּה הָיוּ כְּנֶגֶד חֲלֻקָּה ב' בַּעַל שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ וְלַעֲנָה וּכְבָר מָחָה אֶת שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם וּמִכָּאן הוּא מַתְחִיל עֹנֶשׁ הָרִאשׁוֹן וְרָאוּ אֶת מַכּוֹת וְגוֹ' וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ וְגוֹ' וַיֵּלְכוּ וַיַּעַבְדוּ וְגוֹ' כָּרָשׁוּם בִּתְחִלַּת הַמַּאֲמָר לָלֶכֶת לַעֲבֹד, וְלָזֶה לֹא אָמַר וּמָחָה ה' אֶת שְׁמָם אֶלָּא שִׁמְמוֹן אַרְצָם וּלְהַגְלוֹתָם מֵעַל אַדְמָתָם וַיַּשְׁלִיכֵם אֶל אֶרֶץ אַחֶרֶת וְגוֹ':

(כג) וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מֶה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה לָאָרֶץ הַזֹּאת מֶה חֲרִי הָאַף הַגָּדוֹל הַזֶּה׃

כג וְיֵימְרוּן כָּל עַמְמַיָּא עַל מָה עֲבַד יְיָ כְּדֵין לְאַרְעָא הָדָא מָא תְּקוֹף רָגְזָא רַבָּא הָדֵין׃

(כד) וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם׃

כד וְיֵימְרוּן עַל דִּשְׁבָקוּ יָת קְיָמָא דַיְיָ אֱלָהָא דַאֲבָהָתְהוֹן דִּי גְזַר עִמְּהוֹן בְּאַפְּקוּתֵהּ יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם׃

(כה) וַיֵּלְכוּ וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָהֶם אֱלֹהִים אֲשֶׁר לֹא־יְדָעוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם׃

כה וַאֲזָלוּ וּפְלָחוּ לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא וּסְגִידוּ לְהוֹן דַּחֲלָן דִּי לָא יְדָעֻנּוּן וְלָא אוֹטִיבָא לְהוֹן׃

רש״י ◄ **לֹא־יְדָעוּם** • לֹא יָדְעוּ בָּהֶם גְּבוּרַת אֱלֹהוּת. **וְלֹא חָלַק לָהֶם** • לֹא נְתָנָם לְחֶלְקָם. וְאוּנְקְלוֹס תִּרְגֵּם: ׳וְלָא אוֹטִיבָא לְהוֹן׳, לֹא הֵטִיבוּ לָהֶם שׁוּם טוֹבָה. וּלְשׁוֹן ״לֹא חָלַק״, אוֹתוֹ אֱלֹהַּ שֶׁבָּחֲרוּ לָהֶם לֹא חָלַק לָהֶם שׁוּם נַחֲלָה וְשׁוּם חֵלֶק.

(כו) וַיִּחַר־אַף יְהוָה בָּאָרֶץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה׃

כו וּתְקַף רָגְזָא דַיְיָ בְּאַרְעָא הַהִיא לְאַיְתָאָה עֲלַהּ יָת כָּל לְוָטַיָּא דִּכְתִיבִין בְּסִפְרָא הָדֵין׃

(כז) וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל אַדְמָתָם בְּאַף וּבְחֵמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיַּשְׁלִכֵם אֶל־אֶרֶץ אַחֶרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה׃

כז וְטַלְטְלִנּוּן יְיָ מֵעַל אַרְעֲהוֹן בְּרִגְז וּבְחֵמָה וּבְתִקוּף רְגַז וְאַגְלִנּוּן לְאַרְעָא אָחֳרִי כְּיוֹמָא הָדֵין׃

רש״י ◄ **וַיִּתְּשֵׁם ה׳** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳וְטַלְטְלִנּוּן׳, וְכֵן: (ירמיה יב) ״הִנְּנִי נוֹתְשָׁם מֵעַל אַדְמָתָם״.

(כח) הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת׃ ס

כח דְּמִסְתַּרְן קֳדָם יְיָ אֱלָהָנָא וּדְמִגְּלָן לָנָא וּלְבַנָּנָא עַד עָלָם לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא׃

רש״י ◄ **הַנִּסְתָּרֹת לַה׳ אֱלֹהֵינוּ** • וְאִם תֹּאמְרוּ: מַה בְּיָדֵינוּ לַעֲשׂוֹת, אַתָּה מַעֲנִישׁ אֶת הָרַבִּים עַל הִרְהוּרֵי הַיָּחִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: ״פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ וְגוֹ׳״, וְאַחַר כָּךְ ״וְרָאוּ אֶת מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִיא״, וַהֲלֹא אֵין אָדָם יוֹדֵעַ מַטְמוֹנוֹתָיו שֶׁל חֲבֵרוֹ? אֵין אֲנִי מַעֲנִישׁ אֶתְכֶם עַל הַנִּסְתָּרוֹת, שֶׁהֵן לַה׳ אֱלֹהֵינוּ, וְהוּא יִפְרַע מֵאוֹתוֹ יָחִיד, אֲבָל הַנִּגְלוֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, לְבַעֵר הָרַע מִקִּרְבֵּנוּ, וְאִם לֹא נַעֲשֶׂה דִּין בָּהֶם, יַעֲנְשׁוּ (אֶת) הָרַבִּים. (סנהדרין מג) נָקוּד עַל ״לָנוּ וּלְבָנֵינוּ״, לִדְרֹשׁ שֶׁאַף עַל הַנִּגְלוֹת לֹא עָנַשׁ אֶת הָרַבִּים עַד שֶׁעָבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן מִשֶּׁקִּבְּלוּ עֲלֵיהֶם אֶת הַשְּׁבוּעָה בְּהַר גְּרִזִּים וּבְהַר עֵיבָל, וְנַעֲשׂוּ עֲרֵבִים זֶה לָזֶה. **אור החיים**

◆ יום שני כ׳ אלול ◆

ל (א) וְהָיָה כִי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל־לְבָבֶךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה׃ **אור החיים**

א וִיהֵי אֲרֵי יֵיתוּן עָלָךְ כָּל פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין בִּרְכָן וּלְוָטִין דִּי יְהָבִית קֳדָמָךְ וּתְתוּב לְלִבָּךְ בְּכָל עַמְמַיָּא דִּי אַגְלָךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְתַמָּן׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כח) הַנִּסְתָּרֹת וְגוֹ׳ וְהַנִּגְלֹת. פֵּרוּשׁ הוּא תְּשׁוּבַת יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה, שֶׁהַנִּסְתָּרוֹת לֹא יִתְחַיְּבוּ בָּהֶם אֲבָל הַנִּגְלוֹת קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם הָעֲרֻבוּת, וְאוֹמְרוֹ **וּלְבָנֵינוּ עַד עוֹלָם** כָּאן קִבְּלוּ עֲלֵיהֶם וְעַל זַרְעָם אַחֲרֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהִתְנָה מֹשֶׁה בַּפָּסוּק וְלֹא אִתְּכֶם וְגוֹ׳ כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ:

א) **וְהָיָה כִי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים** וְגוֹ׳. צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה הֵצְרַךְ לוֹמַר כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְלֹא הִסְפִּיק בְּאוֹמְרוֹ כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ. וְאוּלַי שֶׁיְּכַוֵּן עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל בְּמַסֶּכֶת בְּרָכוֹת (נד.) חַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה, וְהֶעֱמִידוּהוּ בַּגְּמָרָא (שָׁם ס:) לְקַבֵּל הָרָעָה בְּשִׂמְחָה כְּדֶרֶךְ שֶׁשָּׂמֵחַ עַל הַטּוֹבָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְהָיָה

(ב) וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ כְּכֹל אֲשֶׁר־אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ׃ אור החיים

ב וּתְתוּב לְדַחֲלְתָּא דַיְיָ אֱלָהָךְ וּתְקַבֵּל לְמֵימְרֵהּ כְּכֹל דִּי אֲנָא מְפַקֶּדְךָ יוֹמָא דֵין אַתְּ וּבְנָיךָ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ׃

(ג) וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ וְרִחֲמֶךָ וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר הֱפִיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה׃

ג וִיתוּב יְיָ אֱלָהָךְ יָת שְׁבִי גַלְוָתָךְ וִירַחֵם עֲלָךְ וִיתוּב וְיִכְנְשִׁנָּךְ מִכָּל עַמְמַיָּא דִּי יְבַדְּרִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְתַמָּן׃

רש״י ◄ **וְשָׁב ה׳ אֱלֹהֶיךָ אֶת־שְׁבוּתְךָ** • הָיָה לוֹ לִכְתֹּב: ״וְהֵשִׁיב אֶת שְׁבוּתְךָ״. רַבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ מִכָּאן כִּבְיָכוֹל שֶׁהַשְּׁכִינָה שְׁרוּיָה עִם יִשְׂרָאֵל בְּצָרַת גָּלוּתָם, וּכְשֶׁנִּגְאָלִין הִכְתִּיב גְּאֻלָּה לְעַצְמוֹ, שֶׁהוּא יָשׁוּב עִמָּהֶם. וְעוֹד יֵשׁ לְפָרֵשׁ, שֶׁגָּדוֹל יוֹם קִבּוּץ גָּלֻיּוֹת וּבְקֹשִׁי, כְּאִלּוּ הוּא עַצְמוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת אוֹחֵז בְּיָדָיו מַמָּשׁ אִישׁ אִישׁ מִמְּקוֹמוֹ, כָּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיה כז) ״וְאַתֶּם תְּלֻקְּטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״, וְאַף בְּגָלֻיּוֹת שְׁאָר הָאֻמּוֹת מָצִינוּ כֵּן: (יחזקאל כט) ״וְשַׁבְתִּי אֶת שְׁבוּת מִצְרַיִם״. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שֶׁהוּא לְשׁוֹן שִׂמְחָה, כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים תְּקַבְּלֵם בְּשִׂמְחָה בְּהַשְׁוָאָה יַחַד הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה, וְאִם הָיָה אוֹמֵר כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הָיָה נִשְׁמָע הַכָּתוּב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וְהָיָה שֶׁהוּא הַשִּׂמְחָה כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ הַבְּרָכָה, וְתֵבֵת וְהַקְּלָלָה נִמְשֶׁכֶת עִם מַאֲמַר אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ וְלֹא הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁחוֹזֵר מַאֲמַר וְהָיָה גַּם עַל הַקְּלָלָה:

עוֹד הִצַּצְתִּי וָאֶרְאֶה מַה נָּעֱמָה חִבַּת הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר חִבֵּב אֱלֹהֵינוּ אוֹתָנוּ, הֲלֹא תִּרְאֶה כִּי בִּזְכִרוֹן הַבְּרָכָה הִגִּיעַ אוֹתָהּ עָלֵינוּ וְאָמַר כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ הַבְּרָכָה, וּבְזִכְרוֹן הַקְּלָלָה אָמַר וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְלֹא עָלֶיךָ, וּלְטַעַם זֶה אָמַר אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וְלֹא הִסְפִּיק בְּמַאֲמַר כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, גַּם אִם הָיָה אוֹמֵר כִּי יָבֹאוּ עָלֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הָיִיתִי מְפָרֵשׁ מַאֲמַר אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ עַל שְׁנֵיהֶם, אֲבָל מֵאוֹמְרוֹ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה גִּלָּה בָּזֶה יִתּוּר אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ שֶׁבָּא לְהַבְדִּיל בֵּין הַבְּרָכָה לַקְּלָלָה כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי, וּלְדֶרֶךְ זֶה אוֹמְרוֹ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חוֹזֵר אֶל הַבְּרָכָה הָאֲמוּרָה בְּסָמוּךְ לָהּ, וְאַל יֵרַע בְּעֵינֶיךָ אוֹמְרוֹ הַדְּבָרִים לְשׁוֹן רַבִּים וְהַבְּרָכָה לְשׁוֹן יָחִיד, כִּי הַרְבֵּה דְּבָרִים טוֹבִים נִכְלְלוּ בַּבְּרָכָה:

הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה. פֵּרוּשׁ לֹא מִבָּעְיָא בְּעוֹד הַטּוֹבָה עֲלֵיהֶם אִם הִרְשִׁיעוּ וְחָזְרוּ בִּתְשׁוּבָה שֶׁיִּהְיוּ מְרוּצִים אֶל ה׳, אֶלָּא אֲפִלּוּ אַחַר שֶׁנִּמְאָסוּ בְּעֵינֵי ה׳ וְשִׁלַּח בָּם חָרוֹן אַפּוֹ וְהִדִּיחָם מֵעַל פָּנָיו וּלְצַד הַצָּרָה אֲשֶׁר תְּסוֹבְבֵם חוֹזְרִים בִּתְשׁוּבָה כְּאוֹמְרוֹ וַהֲשֵׁבֹתָ וְגוֹ׳ בְּכָל הַגּוֹיִם אַף עַל פִּי כֵן יָשִׁיב ה׳ שְׁבוּתָם:

וְיֵשׁ לְהָעִיר לָמָּה הֵצְרַךְ לוֹמַר הַבְּרָכָה כֵּיוָן שֶׁדָּבָר הַסּוֹבֵב הַתְּשׁוּבָה הוּא מוֹרָא הַקְּלָלָה לֹא הָיָה לוֹ לוֹמַר אֶלָּא כִּי יָבוֹא עָלֶיךָ הַקְּלָלָה וְנִרְאֶה כִּי בָּא לְהָעִיר דָּבָר שֶׁבּוֹ יָשׁוּב אֶל לִבּוֹ לָשׁוּב בִּתְשׁוּבָה, וְהוּא כִּי יַשְׂכִּיל בַּהֲטִיבוֹ מַעֲשָׂיו לִפְנֵי ה׳ ב״ה הַבְּרָכָה אֲשֶׁר תְּסוֹבְבֶנּוּ וְעֵת אֲשֶׁר יָסוּר מִנִּי אֹרַח הַחַיִּים הַקְּלָלָה אֲשֶׁר תְּבוֹאֵהוּ וּמִזֶּה יַשְׂכִּיל לְהָשִׁיב אֶל לִבּוֹ, כִּי זוּלַת מִבְחַן הַבְּרָכָה שֶׁיִּהְיֶה בָּהּ בַּעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ לֹא יַצְדִּיק סִבַּת הַקְּלָלָה שֶׁהִיא לְצַד עָזְבוֹ אֶת ה׳:

וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ. פֵּרוּשׁ לְצַד שֶׁהָרְשָׁעִים לְבָבָם טוֹעֶה, לָזֶה אָמַר וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ שְׁנֵיהֶם הַטּוֹעִים בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹב, וְאוֹמְרוֹ בְּכָל הַגּוֹיִם וְגוֹ׳ פֵּרוּשׁ בְּכֹחַ טַעֲנַת הֶיוֹתוֹ גוֹלֶה וְנִדָּח בְּכָל הַגּוֹיִים וְיֹאמַר לְלִבּוֹ רְאֵה מָה גָּרְמוּ מַעֲשֵׂי הָרָעִים וְיֵדַע כִּי רַע וּמַר עָזְבוֹ אֶת ה׳, וְהוּא אוֹמְרוֹ וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ בְּטַעֲנַת כָּל הַגּוֹיִים אֲשֶׁר הִדִּיחֲךָ ה׳ שָׁמָּה, וּכְאִלּוּ אָמַר כַּאֲשֶׁר הִדִּיחֲךָ ה׳ בְּכָל הַגּוֹיִם, וְטַעַם שֶׁדִּבֵּר הַכָּתוּב בְּדֶרֶךְ זֶה, לְהִיוֹת שֶׁיִּמְצָא הַמֵּסִית טַעֲנָה לְסִתּוֹר הוֹכָחַת הַגָּלֻיּוֹת בְּאוֹמְרוֹ כִּי הֲלֹא כַּמָּה וְכַמָּה מֵהָאֻמּוֹת שֶׁיִּקָּרֶה לָהֶם כָּזֶה שֶׁיִּגְלוּ מֵעַל אַדְמָתָם, לָזֶה אָמַר בְּכָל הַגּוֹיִם כִּי אֵין גָּלוּת כְּגָלוּת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִתְפַּזְּרוּ בְּד׳ רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ בְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֲךָ ה׳ שָׁמָּה:

ב) וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ אֱלֹהֶיךָ. אוֹמְרוֹ וַהֲשֵׁבֹתָ וְלֹא הִסְפִּיק בַּמֶּה שֶׁאָמַר וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ, לְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי כִּי וַהֲשֵׁבֹתָ אֶל לְבָבֶךָ וְגוֹ׳ הוּא טַעֲנַת הַנִּצָּחוֹן לְלִבּוֹ הַטּוֹעֶה וְזֶה לְעִנְיָן לְהַכִּיר כִּי לֹא טוֹב עָשָׂה, וְהַתְּשׁוּבָה לִפְנֵי ה׳ לְהֵיטִיב דְּרָכָיו הוּא מַאֲמַר וְשַׁבְתָּ עַד:

ג) וְשָׁב ה׳ וְגוֹ׳. פֵּרוּשׁ חֶלְקֵי הַקְּדֻשָּׁה שֶׁנִּשְׁבּוּ מִצַּד מַעֲשֶׂיךָ הָרָעִים שֶׁקָּדְמוּ יְשִׁיבָם ה׳ מֵהַשַּׁבַּאי, זֶה כְּנֶגֶד גְּאֻלָּה שִׁבְיַת הַנֶּעֱלָם, וּכְנֶגֶד שִׁבְיַת הַנִּגְלֶה אָמַר וְשָׁב וְגוֹ׳:

וּמָל ה׳ אֱלֹהֶיךָ וְגוֹ׳. יֵשׁ לְהָעִיר אַחַר שֶׁאָמַר לְמַעְלָה וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ מַה מָּקוֹם לוֹמַר עוֹד וּמָל ה׳, עוֹד רוֹאֵנִי שֶׁאוֹמֵר עוֹד אַחַר כָּךְ וְאַתָּה תָּשׁוּב וְגוֹ׳ שֶׁנִּרְאֶה שֶׁמַּה שֶּׁקָּדַם עַדַיִן לֹא הִגִּיעַ לַתְּשׁוּבָה, וְזֶה אֵינוֹ, כִּי אַחַר שֶׁמָּל לִבּוֹ לְאַהֲבָה אֶת ה׳ בְּכָל לִבּוֹ וּבְכָל נַפְשׁוֹ אֵין לְךָ תְּשׁוּבָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ:

אָכֵן לְפִי מַה שֶּׁפֵּרַשְׁתִּי בְּפָרָשַׁת כִּי תָבוֹא בֵּין בְּעִנְיַן הַבְּרָכוֹת בֵּין בְּעִנְיַן הַקְּלָלוֹת שֶׁיֵּשׁ ג׳ דְּבָרִים כְּלָלִיּוֹת בְּמִצְוֹת ה׳, א׳ הִיא עֵסֶק הַתּוֹרָה, שֵׁנִית שְׁמִירַת מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה, שְׁלִישִׁית קִיּוּם מִצְוֹת עֲשֵׂה, לָזֶה כְּשֶׁבָּא לוֹמַר תִּקּוּן הַתְּשׁוּבָה סִדֵּר שְׁלָשְׁתָּם, כְּנֶגֶד תְּשׁוּבַת תַּלְמוּד תּוֹרָה אָמַר תְּשׁוּבָה רִאשׁוֹנָה וְשַׁבְתָּ עַד ה׳ וְגָמַר אֹמֶר

(ד) אִם־יִהְיֶה נִדַּחֲךָ בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם יִקָּחֶךָ׃

ד אִם יְהֵי גַלְוָתָךְ בִּסְיָפֵי שְׁמַיָּא מִתַּמָּן יִכְנְשִׁנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ וּמִתַּמָּן יְקָרְבִנָּךְ׃

(ה) וֶהֱבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ׃

ה וְיַעֲלִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ לְאַרְעָא דִירִיתוּ אֲבָהָתָךְ וְתֵרְתַּה וְיוֹטֶב לָךְ וַיַסְגִּנָּךְ מֵאֲבָהָתָךְ׃

(ו) וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ לְמַעַן חַיֶּיךָ׃

ו וְיַעְדֵּי יְיָ אֱלָהָךְ יָת טַפְשׁוּת לִבָּךְ וְיָת טַפְשׁוּת לִבָּא דִבְנָיךְ לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ בְּדִיל חַיָּיךְ׃

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כד עמ' 177)

אֶת לְבָבְךָ וְאֶת לְבַב (ל, ו) **רָאשֵׁי תֵבוֹת אֲלוּל** (בעל הטורים) רָאשֵׁי תֵבוֹת עַל עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, שֶׁמּוֹרָה עַל עֲבוֹדַת הַקְדָּמָה וְיסוֹד לְתוֹרָה, עֲבוֹדָה וּגְמִילוּת חֲסָדִים הַנִּרְמָזִים בְּתֵבַת אֱלוּל. **אִנָּה לְיָדוֹ וְשַׁמְתִּי לָךְ** - עִנְיָן עָרֵי מִקְלָט, וּבַעֲבוֹדַת הָאָדָם זֶהוּ קַו הַתּוֹרָה, כִּי דִּבְרֵי תּוֹרָה קוֹלְטִין (מכות י, א). **אֲנִי לְדוֹדִי וְדוֹדִי לִי** - קַו הָעֲבוֹדָה, הִיא תְּפִלָּה. וּבִפְרָט בְּיָמֵינוּ אֵלּוּ, שֶׁאֵין לָנוּ אֶלָּא עֲבוֹדָה שֶׁבַּלֵּב זוֹ תְּפִלָּה, שֶׁתּוֹפֵל וּמְחַבֵּר אֶת יִשְׂרָאֵל לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. **אִישׁ לְרֵעֵהוּ וּמַתָּנוֹת לָאֶבְיוֹנִים** - הַקַּו שֶׁל **גְּמִילוּת חֲסָדִים**.

◆ יום שלישי כ"א אלול ◆

(ז) וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵת כָּל־הָאָלוֹת הָאֵלֶּה עַל־אֹיְבֶיךָ וְעַל־שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רְדָפُוךָ׃

ז וְיִתֵּן יְיָ אֱלָהָךְ יָת כָּל לְוָטַיָּא הָאִלֵּין עַל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ וְעַל סָנְאָךְ דִּי רְדָפוּךְ׃

(ח) וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם׃

ח וְאַתְּ תְּתוּב וּתְקַבֵּל בְּמֵימְרָא דַיְיָ וְתַעְבֵּד יָת כָּל פִּקּוּדוֹהִי דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין׃

(ט) וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֵׂה יָדֶךָ בִּפְרִי בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתְךָ לְטוֹבָה כִּי יָשׁוּב יְהוָה לָשׂוּשׂ עָלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ עַל־אֲבֹתֶיךָ׃

ט וְיוֹתִרְנָךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּכֹל עוֹבָדֵי יָדָךְ בְּוַלְדָּא דִמְעָךְ וּבְוַלְדָּא דִבְעִירָךְ וּבְאִבָּא דְאַרְעָךְ לְטָבָא אֲרֵי יְתוּב יְיָ לְמֶחֱדֵי עֲלָךְ לְטָב כְּמָא דִי חֲדֵי עַל אֲבָהָתָךְ׃

(י) כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֹּאת כִּי תָשׁוּב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ׃

י אֲרֵי תִשְׁמַע בְּקָל יְיָ אֱלָהָךְ לְמִטַּר פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי דִּכְתִיבִין בְּסִפְרָא דְאוֹרַיְתָא הָדֵין אֲרֵי תְתוּב קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּכָל לִבָּךְ וּבְכָל נַפְשָׁךְ׃

(יא) כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לֹא־נִפְלֵאת הִוא מִמְּךָ וְלֹא־רְחֹקָה הִוא׃

יא אֲרֵי תַּפְקֻדְתָּא הָדָא דִי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין לָא מַפְרְשָׁא הִיא מִנָּךְ וְלָא רְחִיקָא הִיא׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹלוֹ שֶׁהוּא תַּלְמוּד תּוֹרָה, וְלֹא הִזְכִּיר עִמּוֹ דָּבָר אַחֵר, וְזוֹ הִיא הַתְחָלַת הַתְּשׁוּבָה שֶׁצָּרִיךְ הַשֵּׁב עָשׂוֹת, וְאָמַר כְּנֶגְדָּהּ **וְשָׁב ה' אֶת שְׁבוּתְךָ וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ** וְגוֹ' כְּאוֹמְרָם ז"ל (זֹהַר ח"ג ע"ב) שֶׁבִּזְכוּת עֵסֶק הַתּוֹרָה יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל נִגְאָלִין: **גַּם** אָמַר (יִרְמְיָ' ט') עַל מָה אָבְדָה הָאָרֶץ עַל עָזְבָם אֶת תּוֹרָתִי, לָזֶה כְּשֶׁיָּשׁוּבוּ לְתַלְמוּד תּוֹרָה יְקַבְּצֵם ה' וְיִבִיאֵם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יָרְשׁוּ וְגוֹ', וּכְנֶגֶד שְׁמִירַת מִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה אָמַר **וּמָל ה' וְגוֹ' אֶת לְבָבְךָ** וְגוֹ', וְיָדוּעַ כִּי עָרְלַת הַלֵּב הוּא עֲשׂוֹת רֶשַׁע וְאַהֲבַת הָרֶשַׁע שֶׁלִּבּוֹ שֶׁל אָדָם מִחַמְדָתוֹ, וּכְנֶגְדּוֹ אָמַר **וּמָל** וְגוֹ' **לְאַהֲבָה אֶת ה'** פֵּרוּשׁ שֶׁתַּלְבִּישׁ הָאַהֲבָה אֲשֶׁר תִּכֵּן בְּךָ הַתֹּכֶן בְּרִיאָתְךָ בִּנְעִימוּת יְדִידוּת חִבַּת אֱלֹהֶיךָ, וְיִחֵד שֶׁכָּר לָזֶה שֶׁיַּהֲפוֹךְ ה' כָּל הַצָּרוֹת מֵעָלֵינוּ עַל שׂוֹנְאֵינוּ כְּאוֹמְרוֹ **וְנָתַן** וְגוֹ' **עַל אֹיְבֶיךָ** וְגוֹ', וּכְנֶגֶד קִיּוּם מִצְוֹת עֲשֵׂה אָמַר **וְאַתָּה תָּשׁוּב** וְגוֹ' **וְעָשִׂיתָ אֶת כָּל מִצְוֹתָיו** הֲרֵי זֶה מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְיִחֵד לָהֶם שְׂכַר הַקְרָבַת הַתּוֹעֶלֶת כְּאוֹמְרוֹ **וְהוֹתִירְךָ** וְגוֹ' **וְיָשׁוּב לָשׂוּשׂ** וְגוֹ':

רש"י◄ **לֹא־נִפְלֵאת הִוא מִמְּךָ** • לֹא מְכֻסָּה הִיא מִמְּךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל יז) "כִּי יִפָּלֵא", וְתַרְגּוּמוֹ 'אֲרֵי יִתְכַּסִּי', (איכה א) "וַתֵּרֶד פְּלָאִים", וַתֵּרֶד בְּמַטְמוֹנִיּוֹת, מְכֻסָּה חֲבוּשָׁה בַּטָּמוּן. **אור החיים**

(יב) לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:

יב לָא בִּשְׁמַיָּא הִיא לְמֵימַר מָן יִסַּק לָנָא לִשְׁמַיָּא וְיִסְּבַהּ לָנָא וַיַשְׁמְעִנָּנָא יָתַהּ וְנַעְבְּדִנַּהּ:

רש"י◄ **לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא** • (עירובין נה) שֶׁאִלּוּ הָיְתָה בַּשָּׁמַיִם, הָיִיתָ צָרִיךְ לַעֲלוֹת אַחֲרֶיהָ וּלְלָמְדָהּ.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 183)

לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא (ל, יב) **עָמַד רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ עַל רַגְלָיו וְאָמַר לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא . . שֶׁכְּבָר נִתְּנָה תּוֹרָה מֵהַר סִינַי** (בבא מציעא נט, ב) יָדוּעַ שֶׁבֵּית שַׁמַּאי, שֶׁשֹּׁרֶשׁ נִשְׁמוֹתֵיהֶם מִגְּבוּרָה, מַחְמִירִים, וּבֵית הִלֵּל, שֶׁשָּׁרְשָׁם מֵחֶסֶד, מְקַלִּים. וְקָשֶׁה: הֲרֵי תּוֹרָה לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא, וְאֵיךְ נִתֵּן לִפְסֹק הֲלָכָה לְפִי שֹׁרֶשׁ הַנִּשְׁמָה? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל לֹא הִסְתַּפְּקוּ בְּמַה שֶׁהוּנַח אֶצְלָם מִצַּד **שֹׁרֶשׁ** הַנִּשְׁמָה, אֶלָּא הִתְיַגְּעוּ בַּהֲבָנַת הָעִנְיָן בִּשְׂכְלָם, כְּפִי שֶׁהֵם לְמַטָּה, נִשְׁמָה **בְּגוּף** - וְאָז פָּסְקוּ אֶת הַדִּין.

(יג) וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲבָר־לָנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה:

יג וְלָא מֵעִבְרָא לְיַמָּא הִיא לְמֵימַר מָן יֵעְבַּר לָנָא לְעִבְרָא דְיַמָּא וְיִסְּבַהּ לָנָא וַיַשְׁמְעִנָּנָא יָתַהּ וְנַעְבְּדִנַּהּ:

(יד) כִּי־קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: ס

יד אֲרֵי קָרִיב לָךְ פִּתְגָּמָא לַחֲדָא בְּפוּמָךְ וּבְלִבָּךְ לְמֶעְבְּדֵהּ:

רש"י◄ **כִּי־קָרוֹב אֵלֶיךָ** • הַתּוֹרָה נִתְּנָה לָכֶם בִּכְתָב וּבְעַל פֶּה.

◆ יום רביעי כ"ב אלול ◆

(טו) רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע:

טו חֲזֵי דִיהָבִית קֳדָמָךְ יוֹמָא דֵין יָת חַיֵּי וְיָת טַבְתָּא וְיָת מוֹתָא וְיָת בִּישָׁא:

רש"י◄ **אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב** • זֶה תָּלוּי בָּזֶה: אִם תַּעֲשֶׂה טוֹב, הֲרֵי לְךָ חַיִּים, וְאִם תַּעֲשֶׂה רַע, הֲרֵי לְךָ הַמָּוֶת, וְהַכָּתוּב מְפָרֵשׁ וְהוֹלֵךְ הֵיאָךְ.

(טז) אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחָיִיתָ וְרָבִיתָ וּבֵרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:

טז דִּי אֲנָא מְפַקְּדָךְ יוֹמָא דֵין לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ לְמִהַךְ בְּאָרְחָן דְּתַקְנָן קֳדָמוֹהִי וּלְמִטַּר פִּקּוּדוֹהִי וּקְיָמוֹהִי וְדִינוֹהִי וְתֵיחֵי וְתִסְגֵּי וִיבָרְכִנָּךְ יְיָ אֱלָהָךְ בְּאַרְעָא דִּי אַתְּ עָלֵל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ:

רש"י◄ **אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה** • הֲרֵי הַטּוֹב, וּבוֹ תָּלוּי. **וְחָיִיתָ וְרָבִיתָ** • הֲרֵי הַחַיִּים.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יא) כִּי הַמִּצְוָה וְגוֹ' אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ וְגוֹ'.

צָרִיךְ לָדַעַת אוֹמְרוֹ הַיּוֹם, עוֹד אוֹמְרוֹ לֹא נִפְלֵאת וְגוֹ' וְלֹא רְחֹקָה הֲלֹא בְּכְלַל הַהַפְלָאָה הִיא הַהַרְחָקָה, עוֹד אוֹמְרוֹ וְלֹא מֵעֵבֶר לַיָּם וְגוֹ' בִּשְׁלָמָא אוֹמְרוֹ לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא דָּבָר נִמְנָע מֵהַשָּׂגָה כִּי מִי יַעֲלֶה הַשָּׁמַיְמָה אֲבָל מֵעֵבֶר לַיָּם הֲלֹא אָנִיּוֹת יַעַבְרוּ וְיִקָּחוּהָ הֲגַם שֶׁתִּהְיֶה בְּאִיֵּי הַיָּם הָרְחוֹקִים מְאֹד: וְאוּלַי שֶׁיְּכַוֵּן הַכָּתוּב לְב' פְּרָטֵי הַמְּנִיעָה,

א' מִצַּד הַשָּׂגַת יְדִיעַת הַתּוֹרָה עַצְמָהּ, וְשֵׁנִית מִצַּד קִיּוּם מִצְוֹתֶיהָ, כְּנֶגֶד מְנִיעַת יְדִיעַת הַתּוֹרָה אָמַר לֹא נִפְלֵאת הִיא וְגוֹ' וְחָזַר וּפֵרֵשׁ מַה הִיא הַהַפְלָאָה וְאָמַר לֹא בַשָּׁמַיִם וְגוֹ', כְּנֶגֶד הֶעְדֵּר הַשָּׂגָתָהּ אָמַר לֹא בַשָּׁמַיִם הִיא וְגוֹ' כַּאֲשֶׁר הָיְתָה בִּתְחִלָּה שֶׁהֲרֵי מֹשֶׁה עָלָה שָׁמַיִם וּלְקָחָהּ לָנוּ וְהִנֵּה הִיא לְפָנֵינוּ, וּכְנֶגֶד מְנִיעַת הַשָּׂגַת קִיּוּם מִצְוֹתֶיהָ אָמַר וְלֹא רְחֹקָה, וְחָזַר וּפֵרֵשׁ מַה הִיא הָרְחוּק וְאָמַר לֹא מֵעֵבֶר לַיָּם הוּא לֵאמֹר וְגוֹ'

(יז) **וְאִם־יִפְנֶה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם:**

יז וְאִם יִפְנֵי לִבָּךְ וְלָא תְקַבֵּל וְתִטְעֵי וְתִסְגּוּד לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא וְתִפְלְחִנּוּן:

רש"י◄ **וְאִם־יִפְנֶה לְבָבְךָ** • הֲרֵי הָרַע.

(יח) **הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן לֹא־תַאֲרִיכֻן יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ:**

יח חַוֵּיתִי לְכוֹן יוֹמָא דֵין אֲרֵי מֵיבַד תֵּיבְדּוּן לָא תּוֹרְכוּן יוֹמִין עַל אַרְעָא דִּי אַתְּ עָבֵר יָת יַרְדְּנָא לְמֵעַל לְתַמָּן לְמֵירְתַהּ:

רש"י◄ **כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן** • הֲרֵי הַמָּוֶת.

(יט) **הַעִדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ:**

יט אַסְהֵדִית בְּכוֹן יוֹמָא דֵין יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא חַיֵּי וּמוֹתָא יְהָבִית קֳדָמָךְ בִּרְכָן וּלְוָטִין וְתִתְרְעֵי בְּחַיֵּי בְּדִיל דְּתֵיחֵי אַתְּ וּבְנָיךְ:

רש"י◄ **הַעִדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ** • שֶׁהֵם קַיָּמִים לְעוֹלָם, וְכַאֲשֶׁר תִּקְרֶה אֶתְכֶם הָרָעָה, יִהְיוּ עֵדִים שֶׁאֲנִי הִתְרֵיתִי בָּכֶם בְּכָל זֹאת. (ספרי האזינו) דָּבָר אַחֵר: "הַעִדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְגוֹ'", אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: הִסְתַּכְּלוּ בַּשָּׁמַיִם שֶׁבָּרָאתִי לְשַׁמֵּשׁ אֶתְכֶם, שֶׁמָּא שִׁנּוּ אֶת מִדָּתָם?! שֶׁמָּא לֹא עָלָה גַּלְגַּל חַמָּה מִן הַמִּזְרָח וְהֵאִיר לְכָל הָעוֹלָם?! כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ". הִסְתַּכְּלוּ בָּאָרֶץ שֶׁבָּרָאתִי לְשַׁמֵּשׁ אֶתְכֶם, שֶׁמָּא שִׁנְּתָה מִדָּתָהּ?! שֶׁמָּא זַרְעֶתֶם אוֹתָהּ וְלֹא צָמְחָה, אוֹ שֶׁמָּא זָרַעְתֶּם חִטִּים וְהֶעֱלָתָה שְׂעוֹרִים?! וּמָה אֵלּוּ שֶׁנַּעֲשׂוּ לֹא לְשֶׁכָּר וְלֹא לְהֶפְסֵד, אִם זוֹכִין אֵין מְקַבְּלִין שָׂכָר, וְאִם חוֹטְאִין אֵין מְקַבְּלִין פֻּרְעָנוּת, לֹא שִׁנּוּ אֶת מִדָּתָם — אַתֶּם שֶׁאִם זְכִיתֶם, תְּקַבְּלוּ שָׂכָר, וְאִם חָטָאתֶם, תְּקַבְּלוּ פֻּרְעָנוּת, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!. **וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים** • אֲנִי מוֹרֶה לָכֶם שֶׁתִּבְחַרוּ בְּחֵלֶק הַחַיִּים, כְּאָדָם הָאוֹמֵר לִבְנוֹ: 'בְּחַר לְךָ חֵלֶק יָפֶה בְּנַחֲלָתִי', וּמַעֲמִידוֹ עַל חֵלֶק הַיָּפֶה, וְאוֹמֵר לוֹ: 'אֶת זֶה בְּרוֹר לְךָ'. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "ה' מְנָת חֶלְקִי וְכוֹסִי, אַתָּה תּוֹמִיךְ גּוֹרָלִי", הִנַּחְתָּ יָדִי עַל גּוֹרָל הַטּוֹב לוֹמַר: 'אֶת זֶה קַח לְךָ'.

נקודות משיחות קודש (לקוטי שיחות כח עמ' 82)

וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים (ל, יט) יֵשׁ לִתְמֹהַּ, מֵאַחַר שֶׁטּוֹב מֵבִיא חַיִּים וְרַע מֵבִיא מָוֶת - כְּלוּם יֵשׁ צֹרֶךְ לְצַוּוֹת לָאָדָם לִבְחֹר בַּחַיִּים? וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַצִּוּוּי הוּא לַעֲשׂוֹת טוֹב לֹא רַק מִשּׁוּם שֶׁזֶּה מֵבִיא חַיִּים, הַיְנוּ שֶׁהַשֵּׂכֶל **מַכְרִיחַ** לְהִתְנַהֵג כָּךְ, אֶלָּא גַּם מִתּוֹךְ בְּחִירָה **חָפְשִׁית**, אֲפִילּוּ אִם לֹא הָיָה בְּכָךְ שׁוּם יִתְרוֹן. וְאָכֵן, יְהוּדִי עוֹבֵד אֶת ה' לֹא רַק מִשּׁוּם שֶׁזֶּה דָּבָר טוֹב; הוּא **בּוֹחֵר** לִהְיוֹת עוֹבֵד ה' בְּלִי טַעַם (חִיצוֹנִי). **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

פֵּרוּשׁ כְּמוֹ שֶׁאֵרַע לְמֹשֶׁה שֶׁהֲגַם שֶׁעָלָה שָׁמַיִם וְהוֹרִיד הַתּוֹרָה נִמְנְעָה מִמֶּנּוּ הַשָּׂגַת קִיּוּם מִצְוֹתֶיהָ הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ שֶׁהֵם כַּמָּה וְכַמָּה כִּמְעַט רַבֵּי תּוֹרָה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הֵם שֶׁהִשִּׂיגוּ לַעֲבֹר הַיָּם לָבוֹא אֶל הָאָרֶץ לְקַיֵּם מִצְוֹתֶיהָ:

וַהֲגַם שֶׁאָמַר מִי יַעֲבָר לָנוּ אֶל עֵבֶר הַיָּם וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ, כְּלַל יַחַד מְנִיעַת הַשָּׂגָתָהּ עִם מְנִיעַת קִיּוּם מִצְוֹתֶיהָ, וּלְעוֹלָם עִקַּר הַדָּבָר שֶׁנִּתְכַּוֵּן אֵלָיו בְּמֵעֵבֶר לַיָּם הִיא עַל מְנִיעַת קִיּוּם מִצְוֹתֶיהָ:

וְדִקְדֵּק לוֹמַר **הַיּוֹם** פֵּרוּשׁ בִּזְמַן שֶׁהָיוּ סְמוּכִים לִכְנֵס לָאָרֶץ שֶׁאָז הָיָה קָרוֹב אֲלֵיהֶם הַדָּבָר לַעֲשׂוֹת, וְקָרָא לַיַּרְדֵּן יָם לְפִי שֶׁנִּשְׁפָּךְ לְתוֹכוֹ יָם הַמֶּלַח כָּאָמוּר בִּיהוֹשֻׁעַ (ג') וְהַיֹּרְדִים עַל יָם הָעֲרָבָה יָם הַמֶּלַח תָּמוּ נִכְרָתוּ:

יט) **הַעִדֹתִי בָכֶם** וְגוֹ'. פָּסוּק זֶה מְיֻתָּר שֶׁהֲרֵי אָמַר בְּסָמוּךְ רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְגוֹ', עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה שִׁנָּה מִסֵּדֶר שֶׁאָמַר לְמַעְלָה שֶׁעוֹשֶׂה חֶלְקַת הַטּוֹב בִּפְנֵי עַצְמָהּ כְּאוֹמְרוֹ הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרַע וְכָאן אָמַר **הַחַיִּים וְהַמָּוֶת** וְגוֹ' **הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה**, עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה לֹא אָמַר אֶלָּא **וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים** וְלֹא אָמַר וְאֶת הַטּוֹב:

וְנִרְאֶה בְּהָעִיר לָמָּה הִפְסִיק בַּמַּאֲמַר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ בֵּין מַאֲמַר הַחַיִּים וְהַמָּוֶת לְמַאֲמַר הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה שֶׁהָיָה לוֹ לְהַקְדִּים וְלוֹמַר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַחַיִּים וְגוֹ', אוֹ אַחַר שֶׁיֹּאמַר וְהַקְּלָלָה יֹאמַר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ:

אָכֵן כַּוָּנַת הַכָּתוּב הִיא לְהָעִיר כִּי ב' יְעוּדִים א' טוֹב וְא' רַע הֵם בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְלָזֶה אָמַר בְּפָסוּק זֶה **הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ** פֵּרוּשׁ שָׂכָר וְעֹנֶשׁ הַנִּתְּנִים לְפָנֶיךָ פֵּרוּשׁ בָּעוֹלָם הַזֶּה הֵם

(כ) לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה־בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: אור החיים

מ׳ פסוקים, לבב״ו סימן. חסלת פרשת נצבים

כ לְמִרְחַם יָת יְיָ אֱלָהָךְ לְקַבָּלָא לְמֵימְרֵהּ וּלְאִתְקָרְבָא לְדַחֲלָתֵהּ אֲרֵי הוּא חַיָּיךְ וְאוֹרְכוּת יוֹמָיךְ לְמִתַּב עַל אַרְעָא דִּי קַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתָךְ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִתַּן לְהוֹן:

פ פ פ

לא (א) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

א וַאֲזַל מֹשֶׁה וּמַלִּיל יָת פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין עִם כָּל יִשְׂרָאֵל:

רש״י ◄ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וְגוֹ׳. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַחַיִּים וְהַמָּוֶת אִם יֵיטִיבוּ יִחְיוּ וְאִם יַרְשִׁיעוּ יָמוּתוּ אֵלּוּ הַב׳ הֵם לְפָנֶיךָ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְיֵשׁ ב׳ אֲחֵרִים וְהֵם הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה הֵם יִעוּדִים לָעוֹלָם הַבָּא וְאֵינָם לְפָנָיו אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (לְעֵיל כ״ח ו׳) בָּרוּךְ אַתָּה בְּבֹאֶךָ וּבָרוּךְ אַתָּה בְּצֵאתֶךָ, וּלְהֶפֶךְ אָרוּר הוּא וְגוֹ׳, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (ב״מ ק״ז.) שֶׁמְּדַבֵּר עַל יְצִיאָתוֹ מִן הָעוֹלָם, וְלָזֶה הִפְסִיק בַּמַּאֲמַר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ בֵּין ב׳ יִעוּדִים הָרִאשׁוֹנִים לְב׳ הָאַחֲרוֹנִים:

וְלָזֶה גָּמַר אֹמֶר וּבָחַרְתָּ **בַּחַיִּים** שֶׁהוּא יִעוּד עוֹלָם הַזֶּה כִּי יִתְקָרֵב לֵב הָאָדָם בְּיוֹתֵר לְמַה שֶׁלְּפָנָיו, כְּדֶרֶךְ אוֹמְרוֹ וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ וְגוֹ׳ וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם, חֲרֵי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר לְהַטּוֹת לֵבָב אֱנוֹשׁ אֶלָּא בִּדְבָרִים הַנִּגְלִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, כְּמוֹ כֵן אָמַר כָּאן וּבָחַרְתָּ **בַּחַיִּים** פֵּרוּשׁ יִתְחַיֵּב הַדָּבָר אֲפִלּוּ כְּפִי טֶבַע גַּשְׁמִי לִבְחֹר בַּחַיִּים, וַהֲגַם שֶׁפָּסוּק שֶׁלְּפָנַי זֶה אָמַר רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַחַיִּים וְהַטּוֹב יַחַד, שָׁם נִתְכַּוֵּן בְּמַאֲמַר לְפָנֶיךָ לִבְחֹר בָּהֶם, וְכָאן נִתְכַּוֵּן בְּמַאֲמַר לְפָנֶיךָ לוֹמַר מַה שֶּׁלְּפָנֶיךָ, וְהֵעִיר עַל זֹאת הַכַּוָּנָה בַּמֶּה שֶׁסִּדְּרָהּ בְּאֶמְצַע הַיִּעוּדִים כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי, גַּם בַּמֶּה שֶׁגָּמַר אֹמֶר וּבָחַרְתָּ **בַּחַיִּים** כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי:

כ) לְאַהֲבָה אֶת ה׳ וְגוֹ׳. מַאֲמַר זֶה סָמוּךְ עִם מַה שֶּׁלְּמַעְלָה מִמֶּנּוּ שֶׁאָמַר לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ וְגָמַר אֹמֶר לְאַהֲבָה וְגוֹ׳, פֵּרוּשׁ שֶׁטַּעַם חָפֵץ בַּחַיִּים הוּא לְאַהֲבָה אֶת ה׳ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וְגוֹ׳, וְנָתַן טַעַם כִּי הוּא חַיֶּיךָ, כִּי מַה לָּאָדָם חַיִּים אִם לֹא רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ שֶׁעֲשִׂית רְצוֹנוֹ הִיא תְּסוֹבֵב שֶׁיִּדְבַּק הָאָדָם בְּקוֹנוֹ כְּאוֹמְרוֹ וּלְדָבְקָה בוֹ, וְזֶה הוּא עַצְמוֹ הַחַיִּים בָּעוֹלָם הַזֶּה וְאֹרֶךְ יָמִים לָעוֹלָם הַבָּא וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ:

וְאוֹמְרוֹ לָשֶׁבֶת עַל וְגוֹ׳, כְּאִלּוּ אָמַר וְלָשֶׁבֶת וְגוֹ׳, וְדָבָר זֶה גַּם כֵּן הוּא מֵהַשָּׁגַת הַשְּׁלֵמוּת, כִּי יְשִׁיבַת הָאָרֶץ הִיא מִצְוָה כוֹלֶלֶת כָּל הַתּוֹרָה, צֵא וּלְמַד מִמַּאֲמָרָם ז״ל (כְּתֻבּוֹת קי״א.) שֶׁכָּל הַהוֹלֵךְ בָּהּ ד׳ אַמּוֹת יֵשׁ לוֹ חֵלֶק לָעוֹלָם הַבָּא שֶׁכֻּלּוֹ חַיִּים:

חֲסָלַת פָּרָשַׁת נִצָּבִים

א) וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה. צָרִיךְ לָדַעַת לְהֵיכָן הָלַךְ, וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם שֶׁהָלַךְ לְמִשְׁכַּן בֵּית אֵלְפְּנָא, וְהַמְפָרְשִׁים (רמב״ן ורבנו בחיי) אָמְרוּ שֶׁהָלַךְ מִמַּחֲנֵה לְוִיָּה לְמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל כְּאָדָם הַנִּפְטָר מֵחֲבֵרוֹ, וְהַכָּתוּב סָתוּם הוּא וְאֵין מִמֶּנּוּ הֶכֵּר לְא׳ מֵהַדְּרָכִים. עוֹד צָרִיךְ לָדַעַת מִי הֵעִיר אֶת רוּחַ מֹשֶׁה לָדַעַת שֶׁמָּלְאוּ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו וַהֲלֹא אָמְרוּ בַּגְּמָרָא (שַׁבָּת ל׳.) שֶׁאֵין מוֹדִיעִין לָאָדָם יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו וּמִי הוֹדִיעוֹ לְמֹשֶׁה:

וְנִרְאֶה לְפָרֵשׁ עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם ז״ל (זֹהַר ח״א רי״ז:) שֶׁאָמְרוּ כִּי אַרְבָּעִים יוֹם קֹדֶם הַפְּטִירָה נִשְׁמַת הָאָדָם הוֹלֶכֶת מִמֶּנּוּ כְּאוֹמְרוֹ (שה״ש ד׳ ו׳) וְנָסוּ הַצְּלָלִים, וּמְבַקֶּרֶת מְקוֹם חֲנָיָתָהּ בְּמָקוֹם עֶלְיוֹן וְהַצַּדִּיקִים יַכִּירוּ בַּדָּבָר, וְצֵא וּלְמַד מֵרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי שֶׁהִכִּיר בְּרַבִּי יִצְחָק כָּאָמוּר בְּסֵפֶר הַזֹּהַר (שָׁם), וְאָמְרוּ עוֹד כִּי הַשֵּׁמוֹת שֶׁיֵּשׁ לְיִשְׂרָאֵל הֵם שְׁמוֹת הַנִּשְׁמוֹת, וּכְבָר הֵעִירוֹתִי בָּזֶה בְּפֵרוּשׁ פָּסוּק (מִשְׁלֵי י״) וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב, וּכְמַאֲמַר חֲזַ״ל שֶׁאָמְרוּ (זֹהַר חָדָשׁ ק״ב) שֶׁאֵין הָרְשָׁעִים זוֹכְרִים אֶת שְׁמָם, וְהַטַּעַם הוּא כִּי הָרָשָׁע אֵין לוֹ נֶפֶשׁ וּכְמוֹ שֶׁרָמוּז בַּפָּסוּק (מִשְׁלֵי כ״ג) וְשַׂמְתָּ שַׂכִּין בְּלֹעֶךָ אִם בַּעַל נֶפֶשׁ אָתָּה, הָא לְמַדְתָּ שֶׁהָרָשָׁע אֵינוֹ בַּעַל נֶפֶשׁ כִּי נִשְׁבֶּרֶת הִיא מִמֶּנּוּ, וְלָזֶה אֵין הָרְשָׁעִים מַכִּירִים אֶת שְׁמָם כִּי אֵינָם בַּעֲלֵי נֶפֶשׁ בַּעֲלַת הַשֵּׁם. וְכָאן אָמַר וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה פֵּרוּשׁ רוּחַ הַחַיִּים שֶׁבּוֹ שֶׁתִּקָּרֵא מֹשֶׁה הָלְכָה כַּסֵּדֶר הָרָגִיל לְמִי שֶׁמַּגִּיעַ קִצּוֹ, וְכִנָּה לְנַפְשׁוֹ לְשׁוֹן זָכָר, כִּי הוּא סִימָן לְגֹדֶל הַנֶּפֶשׁ כְּשֶׁתִּהְיֶה בְּמַדְרֵגַת זָכָר, וְהוֹדִיעַ הַכָּתוּב בַּמֶּה שֶׁאָמַר וַיְדַבֵּר אֶת וְגוֹמַר שֶׁהִרְגִּישׁ בַּהֲלִיכָתָהּ וְהִכִּיר שֶׁהִגִּיעַ קִצּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא כְּאוֹמְרוֹ בֶּן מֵאָה וְגוֹ׳ אָנֹכִי הַיּוֹם וְאָמְרוּ ז״ל (ר״ה י״א) הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וּשְׁנוֹתַי, וְאִם תֹּאמַר מִנַּיִן יָדַע מֹשֶׁה בְּדִיּוּק יוֹם הַמִּיתָה, הֲלֹא אָמְרוּ ז״ל כִּי מִיּוֹם שֶׁיְּנוּסוּ הַצְּלָלִים עַד יוֹם הַמִּיתָה הֵם אַרְבָּעִים יוֹם, וּמִי יוֹדֵעַ הַדְּבָרִים יוֹתֵר מִמֹּשֶׁה וְהִשְׂכִּיל וְיָדַע יוֹם קִצּוֹ, וְהַכָּרָה כָּזוֹ מַשֶּׁגֶת הִיא לִגְדוֹלֵי עוֹלָם, וְעַיֵּן מַה שֶׁפֵּרַשְׁתִּי בַּפָּסוּק (בְּרֵאשִׁית מ״ז כ״ט) וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל:

וַיְדַבֵּר אֶת (כָּל) הַדְּבָרִים וְגוֹ׳. אוֹמְרוֹ אֶת (כָּל) הַדְּבָרִים, לְהָעִיר שֶׁהַגַּם שֶׁהִגִּיעַ יוֹם פְּטִירָתוֹ כְּאוֹמְרוֹ אָנֹכִי הַיּוֹם פֵּרוּשׁ הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וְגוֹ׳ אַף עַל פִּי כֵן הָיָה בּוֹ כֹּחַ הַיָּכוֹל דַּבֵּר כָּל הַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים מִכָּאן וְעַד סוֹף הַסֵּפֶר מַה שֶּׁאֵין כֹּחַ בְּזוּלָתוֹ עֲשׂוֹת כֵּן בֵּין בַּכֹּחַ הַגּוּפִי בֵּין בְּכֹחַ הַשֵּׂכֶל:

(ב) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא וַיהוָה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה:

ב וַאֲמַר לְהוֹן בַּר מְאָה וְעֶשְׂרִין שְׁנִין אֲנָא יוֹמָא דֵין לֵית אֲנָא יָכִיל עוֹד לְמִפַּק וּלְמֵעָל וַיְיָ אֲמַר לִי לָא תְעִבַּר יָת יַרְדְּנָא הָדֵין:

רש״י◄ **לֹא־אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא •** יָכֹל שֶׁתָּשַׁשׁ כֹּחוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: (לקמן לד) ״לֹא כָהֲתָה עֵינוֹ וְלֹא נָס לֵחֹה״. אֶלָּא מַהוּ ״לֹא אוּכַל״? אֵינִי רַשַּׁאי, שֶׁנִּטְּלָה מִמֶּנִּי הָרְשׁוּת וְנִתְּנָה לִיהוֹשֻׁעַ. **וַה׳ אָמַר אֵלַי •** זֶהוּ פֵּרוּשׁ ״לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא״, לְפִי שֶׁה׳ אָמַר אֵלַי. **אָנֹכִי הַיּוֹם •** (ר״ה יא) הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וּשְׁנוֹתַי, בְּיוֹם זֶה נוֹלַדְתִּי, וּבְיוֹם זֶה אָמוּת. דָּבָר אַחֵר: ״לָצֵאת וְלָבוֹא״, בְּדִבְרֵי תּוֹרָה, מְלַמֵּד שֶׁנִּסְתְּמוּ מִמֶּנּוּ מָסוֹרוֹת וּמַעְיְנוֹת הַחָכְמָה. אור החיים

(ג) יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא־יַשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וִירִשְׁתָּם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: אור החיים

ג יְיָ אֱלָהָךְ מֵימְרֵהּ יַעְבַּר קֳדָמָךְ הוּא יְשֵׁצֵי יָת עַמְמַיָּא הָאִלֵּין מִקֳּדָמָךְ וְתֵירְתִּנּוּן יְהוֹשֵׁעַ הוּא עָבֵר קֳדָמָךְ כְּמָא דִי מַלִּיל יְיָ:

(ד) וְעָשָׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֱמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם:

ד וַיַּעְבֵּד יְיָ לְהוֹן כְּמָא דִי עֲבַד לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי אֱמֹרָאָה וּלְאַרְעַהוֹן דִּי שֵׁצִי יָתְהוֹן:

(ה) וּנְתָנָם יְהוָה לִפְנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם:

ה וְיִמְסְרִנּוּן יְיָ קֳדָמֵיכוֹן וְתַעְבְּדוּן לְהוֹן כְּכָל תַּפְקֻדְתָּא דִי פַקֵּדִית יָתְכוֹן:

(ו) חִזְקוּ וְאִמְּצוּ אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ: ס

ו תְּקִיפוּ וְאַלִּימוּ לָא תִדְחֲלוּן וְלָא תִתְבְּרוּן מִקֳּדָמֵיהוֹן אֲרֵי יְיָ אֱלָהָךְ הוּא דִּמְדַבַּר קֳדָמָךְ לָא יִשְׁבְּקִנָּךְ וְלָא יְרַטֵּשִׁנָּךְ:

רש״י◄ **לֹא יַרְפְּךָ •** לֹא יִתֵּן לְךָ רִפְיוֹן, לִהְיוֹת נֶעֱזָב מִמֶּנּוּ.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ב) לא אוכל עוד וגו׳. לְפִי מַה שֶׁפֵּרַשְׁתִּי שֶׁהִכִּיר בְּסִלּוּק הַנְּשָׁמָה הַנִּקְרֵאת מֹשֶׁה אָמַר לֹא אוּכַל עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ בְּסֵפֶר הַזֹּהַר (ח״א רי״ז:) וְז״ל כַּד נָפְקַת נִשְׁמְתָא מִבַּר נָשׁ בְּאִינּוּן אַרְבָּעִין יוֹמִין לֵית בַּר נָשׁ שַׁלִּיט בְּנִשְׁמְתֵיהּ:

עוֹד נִתְכַּוֵּן לוֹמַר לָהֶם טַעַם שֶׁהִכִּיר שֶׁהַיּוֹם מָלְאוּ יָמָיו וּשְׁנוֹתָיו, וְהַגַּם שֶׁאָמְרוּ הַטַּעַם, מִדֶּרֶךְ הַצַּדִּיקִים לְהַעֲלִים הַשָּׁגָתָם אֲשֶׁר יַשִּׂיגוּ יוֹתֵר עַל בְּנֵי דּוֹרָם, וְלָזֶה אָמַר לָהֶם טַעַם הַכָּרָתוֹ בַּדָּבָר מִשְּׁנֵי טְעָמִים, אֶחָד לֹא אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא שֶׁנִּטְּלָה מִמֶּנִּי הָרְשׁוּת וְנִתְּנָה לִיהוֹשֻׁעַ, שֵׁנִית שֶׁה׳ אָמַר אֵלָיו לֹא תַעֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה מִזֶּה הִכִּיר כִּי קָרְבוּ יְמֵי הַפְּקִידָה. וּלְדֶרֶךְ זֶה וַה׳ — נָתַן טַעַם לָהֶם לְכִוּוּן הַיּוֹם וְיָבִינוּ בָּהּ עַל הַזְּמַן הַמִּזְדַּמֵּן לְפָנָיו שֶׁיִּתְיַחֵס אֵלָיו זִכָּרוֹן שֶׁל הַיּוֹם כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בְּמָקוֹם אַחֵר:

עוֹד נִתְכַּוֵּן בִּסְמִיכוּת וַה׳ אָמַר אֵלַי לְמַאֲמַר לֹא אוּכַל וְגוֹ׳ לְהוֹדִיעַ נֶאֱמָנוּת עַבְדוּתוֹ לַבּוֹרֵא בָּרוּךְ הוּא, שֶׁהֲגַם שֶׁלֹּא יוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא אִם יֹאמַר אֵלָיו ה׳ עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן יִהְיֶה מִתְאַזֵּר וְעוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ לְהַכְנִיסָם לָאָרֶץ וְלֹא הָיָה נִמְנָע מִצַּד שֶׁלֹּא הָיָה יָכוֹל לָצֵאת וְלָבוֹא אֶלָּא שֶׁה׳ אָמַר אֵלָיו לֹא תַעֲבֹר וְגוֹ׳:

ג) ה׳ אֱלֹהֶיךָ הוּא וְגוֹ׳ הוּא יַשְׁמִיד וְגוֹ׳. הֵצָרַךְ לוֹמַר ב׳ פְּעָמִים הוּא וְלֹא הִסְפִּיק בְּאֶחָד, נִתְכַּוֵּן לְנַחֲמָם עַל פְּטִירָתוֹ וַאֲשֶׁר יַחְסְרוּ שְׁנֵי דְּבָרִים גְּדוֹלִים וְטוֹבִים, הָאַחַת כִּי הָיָה לָהֶם לְמָגֵן לִפְנֵי ה׳ לְבִלְתִּי כַּלּוֹתָם כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בָּעֵגֶל וּבַמְרַגְּלִים לוּלֵי מֹשֶׁה בְּחִירוֹ, שֵׁנִית כִּי הוּא אִבֵּד וְשִׁבֵּר שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי סִיחוֹן וְעוֹג, וּמִי יָקוּם בִּמְקוֹמוֹ לִלְחֹם הַמִּלְחָמוֹת הַגְּדוֹלוֹת אֲשֶׁר הֵם מְעֻתָּדִים לִפְנֵיהֶם:

לָזֶה אָמַר כְּנֶגֶד מַה שֶׁנּוֹגֵעַ לַה׳ אָמַר ה׳ אֱלֹהֶיךָ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (שְׁמוֹת י״ז) עֹבֵר לִפְנֵי הָעָם פֵּרוּשׁ כִּי הוּא הָעוֹבֵר עַל פִּשְׁעֲכֶם וְאֵלָיו תַּחֲזִיקוּ הַטּוֹב וְלֹא לִי, כְּמוֹ שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁהוּא הֵעִיר אֶת רוּחַ מֹשֶׁה לְהִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם בְּמַעֲשֵׂה עֵגֶל דִּכְתִיב (שְׁמוֹת ל״ב) הַנִּיחָה לִי וְגוֹ׳, וְאֵין בְּהֶעְדֵּר מֹשֶׁה הֶעְדֵּר הַעֲבָרַת עַל פֶּשַׁע כִּי הוּא יַעֲבֹר לְפָנֶיךָ:

וּכְנֶגֶד גְּבוּרַת הַמִּלְחָמָה אָמַר כִּי לֹא כֹחוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הוּא הָעוֹשֶׂה חַיִל אֶלָּא ה׳ הוּא הַלּוֹחֵם, וְהוּא אוֹמְרוֹ הוּא יַשְׁמִיד וְגוֹ׳, וּלְצַד הָאֶמְצָעִיּוּת אָמַר יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ, וְדַקְדֵּק לוֹמַר הוּא יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁאָמַר הַנָּבִיא (יְהוֹשֻׁעַ ז׳) בְּמִלְחֶמֶת הָעַי כְּשֶׁנָּפַל מִיִּשְׂרָאֵל כְּשִׁלְשִׁים וְשִׁשָּׁה אִישׁ, וְנָפַל יְהוֹשֻׁעַ עַל פָּנָיו, אָמַר אֵלָיו קֻם לָךְ לָמָּה זֶּה אַתָּה נֹפֵל עַל פָּנֶיךָ, וְאָמְרוּ

◆ יום חמישי כ״ג אלול ◆

(ז) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילֶנָּה אוֹתָם:

ז וּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַאֲמַר לֵהּ לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל תְּקַף וְאַלִּים אֲרֵי אַתְּ תֵּעוּל עִם עַמָּא הָדֵין לְאַרְעָא דִּי קַיֵּים יְיָ לַאֲבָהָתְהוֹן לְמִתַּן לְהוֹן וְאַתְּ תַּחְסְנִנַּהּ יָתְהוֹן:

רש״י ◀ **כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה** • ׳אֲרֵי אַתְּ תֵּעוּל עִם עַמָּא הָדֵין׳. מֹשֶׁה אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ: ׳זְקֵנִים שֶׁבַּדּוֹר יִהְיוּ עִמְּךָ, הַכֹּל לְפִי דַּעְתָּן וַעֲצָתָן׳, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אָמַר לִיהוֹשֻׁעַ: ״כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם״ (לקמן לג), תָּבִיא, עַל כָּרְחָם, הַכֹּל תָּלוּי בְּךָ, טֹל מַקֵּל וְהַךְּ עַל קָדְקֳדָן, דַּבָּר אֶחָד לַדּוֹר וְלֹא שְׁנֵי דְּבָרִים לַדּוֹר (סנהדרין ח). **אור החיים**

(ח) וַיהוָה הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ לֹא תִירָא וְלֹא תֵחָת: **אור החיים**

ח וַיְיָ הוּא דִּמְדַבַּר קֳדָמָךְ מֵימְרֵהּ יְהֵי בְּסַעְדָּךְ לָא יִשְׁבְּקִנָּךְ וְלָא יַרְחֵקִנָּךְ לָא תִּדְחַל וְלָא תִתְּבַר:

(ט) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנֹּשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

ט וּכְתַב מֹשֶׁה יָת אוֹרַיְתָא הָדָא וִיהַבַּהּ לְכָהֲנַיָּא בְּנֵי לֵוִי דְּנָטְלִין יָת אֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ וּלְכָל סָבֵי יִשְׂרָאֵל:

רש״י ◀ **וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה וְגוֹ׳ וַיִּתְּנָהּ** • כְּשֶׁגְּמָרָהּ כֻּלָּהּ, נְתָנָהּ לִבְנֵי שִׁבְטוֹ.

(י) וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת:

י וּפַקִּיד מֹשֶׁה יָתְהוֹן לְמֵימַר מִסּוֹף שְׁבַע שְׁנִין בִּזְמַן שַׁתָּא דִּשְׁמִטְתָּא בְּחַגָּא דִּמְטַלַּיָּא:

רש״י ◀ **מִקֵּץ שֶׁבַע שָׁנִים** • בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל שְׁמִטָּה, שֶׁהִיא שָׁנָה הַשְּׁמִינִית. וְלָמָּה קוֹרֵא אוֹתָהּ ״שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה״? שֶׁעֲדַיִן שְׁבִיעִית נוֹהֶגֶת בָּהּ, בְּקָצִיר שֶׁל שְׁבִיעִית הַיּוֹצֵא לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית.

(יא) בְּבוֹא כָל־יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם:

יא בְּמֵיתִי כָל יִשְׂרָאֵל לְאִתְחַזָּאָה קֳדָם יְיָ אֱלָהָךְ בְּאַתְרָא דִּי יִתְרְעֵי תִּקְרֵי יָת אוֹרַיְתָא הָדָא קֳדָם כָּל יִשְׂרָאֵל וְתַשְׁמְעִנּוּן:

רש״י ◀ **תִּקְרָא אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת** • הַמֶּלֶךְ הָיָה קוֹרֵא מִתְּחִלַּת ״אֵלֶּה הַדְּבָרִים״, כִּדְאִיתָא בְּמַסֶּכֶת סוֹטָה (מא), עַל בִּימָה שֶׁל עֵץ שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין בַּעֲזָרָה.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (סַנְהֶדְרִין מד.) שֶׁאָמַר ה׳ אֵלָיו אַתָּה גָּרַמְתָּ שֶׁלֹּא יָצָאתָ עִמָּהֶם, וְהוּא מַה שֶׁאָמַר מֹשֶׁה הוּא עֹבֵר פֵּרוּשׁ הַדָּבָר תָּלוּי שֶׁיַּעֲבֹר הוּא בְּעַצְמוֹ לְפָנֶיךָ וְלֹא שְׁלוּחוֹ:

ז) כִּי אַתָּה תָּבוֹא. וְלֹא אָמַר תָּבִיא, כִּי ה׳ הַמֵּבִיא אוֹתָם כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעְלָה ה׳ אֱלֹהֶיךָ הוּא הָעֹבֵר וְגוֹ׳ הוּא יַשְׁמִיד אֶלָּא שֶׁהוּא יָבוֹא בְּרֹאשָׁם, וַהֲגַם שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (סַנְהֶדְרִין ח׳.) בַּפָּסוּק שֶׁאָמַר בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה כִּי אַתָּה תָּבִיא שֶׁאָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא דַּבָּר אֶחָד לַדּוֹר, לְפִי שֶׁמַּשְׁמָעוּת תָּבוֹא סוֹבֶלֶת גַּם כֵּן אֲחֵרִים עִמּוֹ לָזֶה רָצָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיְּפָרֵשׁ דְּבָרָיו, וּלְעוֹלָם כַּוָּנַת מֹשֶׁה הָיְתָה לְהָעִיר כִּי ה׳ הוּא הַמֵּבִיא, נִמְצֵאתָ אוֹמֵר אָמַר תָּבוֹא לְקִבּוּץ הַמַּעֲשֶׂה בַּשֵּׁם כִּי הוּא הַמֵּבִיא וְאָמַר תָּבִיא לִשְׁלֹל זוּלָתוֹ מִמִּין הָאֱנוֹשִׁי:

ח) וַה׳ הוּא הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ וְגוֹ׳. וְלֹא אָמַר אֱלֹהֶיךָ כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַר לְיִשְׂרָאֵל (פָּסוּק ג׳), לְפִי שֶׁאֵין מְיַחֵד שְׁמוֹ יִתְבָּרַךְ עַל הַצַּדִּיק בַּחַיִּים חַיּוּתוֹ, אֲבָל לִכְלָלוּת יִשְׂרָאֵל יִתְיַחֵד שְׁמוֹ כְּאוֹמְרוֹ (שְׁמוֹת כ׳

(יב) הַקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת:

יב כְּנוֹשׁ יָת עַמָּא גֻּבְרַיָּא וּנְשַׁיָּא וְטַפְלָא וְגִיּוֹרָךְ דִּי בְקִרְוָיךְ בְּדִיל דְּיִשְׁמְעוּן וּבְדִיל דְּיַלְפּוּן (נ"א דְּיֵלְפּוּן) וְיִדְחֲלוּן מִקֳּדָם יְיָ אֱלָהֲכוֹן וְיִטְרוּן לְמֶעְבַּד יָת כָּל פִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא:

רס"י ◄ הָאֲנָשִׁים • לִלְמֹד. וְהַנָּשִׁים • לִשְׁמֹעַ. וְהַטַּף • לָמָּה בָּאִים? לָתֵת שָׂכָר לִמְבִיאֵיהֶם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יד עמ' 127)

הַקְהֵל אֶת הָעָם . . לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ (לא, יב) **כֹּהֲנִים עוֹמְדִים . . וַחֲצוֹצְרוֹת שֶׁל זָהָב בְּיָדֵיהֶם [לְהַקְהִיל אֶת הָעָם לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ]** (תוֹסֶפְתָּא סוטה ז, ח) תַּפְקִידוֹ הָעִקָּרִי שֶׁל כֹּהֵן הוּא לְהַעֲלוֹת גַּם אֶת הַנָּמוּךְ בְּיוֹתֵר לִקְדֻשָּׁה, כְּפִי שֶׁיֵּשׁ לִרְאוֹת מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁמָּצִינוּ בַּעֲבוֹדַת הַקְטֹרֶת, שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲשִׁיבוּת מְיֻחֶדֶת (כַּכָּתוּב "וְשִׂימוּ קְטוֹרָה בְּאַפּוֹ"): מַעֲבִירָה אֶת הַזֻּהֲמָא שֶׁל הַיֵּצֶר הָרַע (זהר); אֵינָהּ רְאוּיָה לְמַאֲכָל אָדָם (בְּנִגּוּד לַקָּרְבָּנוֹת); יֵשׁ בָּהּ חֶלְבְּנָה, שֶׁרֵיחָהּ רַע. זֶהוּ שֶׁכֹּהֵן מַקְהִיל וּמֵרִים אֶת כָּל הָעָם, גַּם הַיְּהוּדִי הַנָּמוּךְ בְּיוֹתֵר. **אור החיים**

(יג) וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ **אור החיים**

יג וּבְנֵיהוֹן דִּי לָא יָדְעוּן יִשְׁמְעוּן וְיִלְפּוּן (נ"א וְיֵלְפּוּן) לְמִדְחַל יָת יְיָ אֱלָהֲכוֹן כָּל יוֹמַיָּא דִּי אַתּוּן קַיָּמִין עַל אַרְעָא דִּי אַתּוּן עָבְרִין יָת יַרְדְּנָא תַּמָּן לְמֵירְתַהּ:

◆ יום שישי כ"ד אלול ◆

(יד) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לָמוּת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וַאֲצַוֶּנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

יד וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הָא קְרִיבוּ יוֹמָיךְ לְמִמַּת קְרָא יָת יְהוֹשֻׁעַ וְאִתְעַתָּדוּ בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא וַאֲפַקְּדִנֵּהּ וַאֲזַל מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וְאִתְעַתָּדוּ בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא:

רס"י ◄ וַאֲצַוֶּנּוּ • וַאֲזָרְזֶנּוּ. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ב') אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ. וְאוֹמְרוֹ הוּא הַהֹלֵךְ וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר וַה' הוֹלֵךְ לְפָנֶיךָ, לְהָעִיר שֶׁלֹּא יַחֲשֹׁב בַּיְכֹלֶת הַמְּצוּ בְּיִשְׂרָאֵל לִשְׁמוֹ כִּי יָכוֹל יוּכַל לְכָל הַמִּלְחֲמוֹת הַמְזֻמָּנוֹת לְפָנָיו, כִּי לֹא בִּיכָלְתָּם תָּלוּי הַדָּבָר אֶלָּא בַּה' לְבַד הוּא תָּלוּי. וְהוּא אוֹמְרוֹ הוּא הַהֹלֵךְ וְלֹא בְּשִׁתּוּף כֹּחַ אַחֵר:

הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ. אוֹמְרוֹ הוּא, לְהוֹדִיעַ כִּי מִדְּרֶגָה הַגְּדוֹלָה שֶׁהִיא כְּלוּת הַשְּׂכִינָה הַהוֹלֶכֶת לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל הַדְּרֶגָה זוֹ תִּהְיֶה עִמּוֹ, וְהוּא אוֹמְרוֹ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ פֵּרוּשׁ בְּחִינָה הַמֻּזְכֶּרֶת בְּסָמוּךְ:

יב) הַקְהֵל אֶת הָעָם וְגוֹ' לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְגוֹ'. צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה כָּפַל ב' פְּעָמִים תֵּבַת לְמַעַן וְלֹא הִסְפִּיק לוֹמַר לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְיִלְמְדוּ. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר בַּפָּסוּק שֶׁאַחֲרֵי זֶה שֶׁאָמַר יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ. וְנִרְאֶה כִּי לְפִי שֶׁאָמַר הַכָּתוּב הַקְהֵל אֶת הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף לִקְרוֹת סֵפֶר תּוֹרָה בְּאָזְנֵיהֶם, וּכְבָר קָדַם לָנוּ כִּי הַנָּשִׁים אֵינָם בְּנֵי תַּלְמוּד תּוֹרָה דִּכְתִיב (לְעֵיל י"א י"ט) וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם וְדָרַשׁוּ ז"ל (קִדּוּשִׁין כ"ט.) וְלֹא בְּנוֹתֵיכֶם, לָזֶה חֵלֶק הַכָּתוּב שְׁנֵי הַדְּרָגוֹת בְּמִצְוָה זוֹ, וְאָמַר בִּתְחִלָּה חֶלְקָה שֶׁהִיא שָׁוָה בַּאֲנָשִׁים וּבְנָשִׁים וְהוּא לְמַעַן יִשְׁמְעוּ פֵּרוּשׁ שֶׁיִּשְׁמְעוּ מִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁחַיָּבִין הֵם לַעֲשׂוֹת, וְדָבָר זֶה שָׁוִים הֵם בּוֹ שֶׁגַּם הַנָּשִׁים חַיָּבִים בְּמִצְוֹת לֹא תַּעֲשֶׂה וּבְמִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁאֵין הַזְּמַן גְּרָמָא, וְאַחַר כָּךְ אָמַר חֶלְקָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ כְּנֶגֶד הָאֲנָשִׁים לְבַד וְהוּא לְמַעַן יִלְמְדוּ שֶׁהוּא תַּלְמוּד תּוֹרָה, וְלָזֶה לֹא אָמַר לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְיִלְמְדוּ שֶׁאָז הָיָה נִשְׁמָע שֶׁשְּׁנֵיהֶם בְּעֹנֶשׁ א'. שוּב רָאִיתִי מַאֲמַר חֲז"ל שֶׁאָמְרוּ (חֲגִיגָה ג'.) וְזֶה לְשׁוֹנָם הַנָּשִׁים לִשְׁמֹעַ וְהָאֲנָשִׁים לִלְמֹד ע"כ, וְהֵם דְּבָרָנוּ עַצְמָם, וְנִתְחַכְּמוּ לְהַקְדִּים הַנָּשִׁים לָאֲנָשִׁים כְּסֵדֶר שֶׁהִקְדִּים הַכָּתוּב לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וְאַחַר כָּךְ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי:

יג) וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר וְגוֹ'. חֶלְקָה זוֹ כְּנֶגֶד הַטַּף שֶׁהִזְכִּיר בַּפָּסוּק הַקְהֵל, אָמַר הַטַּעַם הֲגַם שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ עֲדַיִן לִלְמֹד אַף עַל פִּי כֵן יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לְיִרְאָה אֶת הַשֵּׁם פֵּרוּשׁ לְחַנְּכָם לְיִרְאָה אֶת ה', וְלָזֶה לֹא אָמַר כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַר בַּפָּסוּק הַקְהֵל יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ שֶׁהֵם שְׁנֵי דְּבָרִים אֶלָּא וְלָמְדוּ לְיִרְאָה פֵּרוּשׁ שֶׁבָּזֶה יִלְמְדוּ יִרְאַת שָׁמַיִם, וְאוֹמְרוֹ כָּל הַיָּמִים כִּי כְּשֶׁהַקְּטַנִּים מִתְחַנְּכִים מִתְּחִלָּתָם לְיִרְאָה יִתְיַסֵּד בָּהֶם יִרְאַת ה' כָּל יְמֵיהֶם:

וְרַבּוֹתֵינוּ ז"ל אָמְרוּ (שָׁם) וְז"ל וְהַטַּף לָמָּה, לִתֵּן שָׂכָר לִמְבִיאֵיהֶם ע"כ, וְאוּלַי שֶׁנּוֹתְנִים טַעַם לְקָטַנִּי קְטַנִּים שֶׁאֵינָם מְבִינִים דָּבָר שֶׁגַּם הֵם נִכְלָלִים בִּכְלַל הַטַּף שֶׁאָמַר הַכָּתוּב, וּמַה שֶּׁנָּתַן הַכָּתוּב טַעַם יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ הוּא לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יַתְחִילוּ הָבֵן:

יד) הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ וְגוֹ'. טַעַם אוֹמְרוֹ הֵן, לְהַצְדִּיק מַאֲמַר מֹשֶׁה שֶׁאָמַר בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם וְדָרְשׁוּ

(טו) וַיֵּרָא יְהוָה בָּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד עַמּוּד הֶעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל׃

טו וְאִתְגְּלִי יְיָ בְּמַשְׁכְּנָא בְּעַמּוּדָא דַעֲנָנָא וְקָם עַמּוּדָא דַעֲנָנָא עַל תְּרַע מַשְׁכְּנָא׃

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנְּךָ שֹׁכֵב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה ׀ אַחֲרֵי ׀ אֱלֹהֵי נֵכַר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבַנִי וְהֵפֵר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ׃

טז וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה הָא אַתְּ שָׁכֵב עִם אֲבָהָתָךְ וִיקוּם עַמָּא הָדֵין וְיִטְעֵי בָּתַר טַעֲוַת עַמְמֵי אַרְעָא דִּי הוּא עָל תַּמָּן בֵּינֵיהוֹן וְיִשְׁבְּקוּן דַּחַלְתִּי וְיַשְׁנוּן יָת קְיָמִי דִּי גְזַרִית עִמְּהוֹן׃

רש"י◄ נֵכַר־הָאָרֶץ • גּוֹיֵי הָאָרֶץ. אור החיים

(יז) וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַיּוֹם־הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה׃

יז וְיִתְקוֹף רָגְזִי בְּהוֹן בְּעִידְנָא הַהִיא וְאַרְחֵקִנּוּן וֶאֱסַלֵּק שְׁכִנְתִּי מִנְּהוֹן וִיהוֹן לְמִבַּז וִיעָרְעַן יָתְהוֹן בִּישִׁן סַגִּיאָן וְעָקָן וְיֵימַר בְּעִידְנָא הַהִיא הֲלָא מִדְּלֵית שְׁכִינַת אֱלָהַי בֵּינִי עָרְעוּנִי בִּישַׁיָּא הָאִלֵּין׃

רש"י◄ וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי • כְּמוֹ שֶׁאֵינִי רוֹאֶה בְּצָרָתָם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 199)

וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם . . וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת (לא, יז) כָּתַב הָרמב"ם, שֶׁכַּאֲשֶׁר עַם יִשְׂרָאֵל מִתְנַתֵּק מֵהקב"ה הוּא נַעֲשֶׂה "מֻפְקָר לַמִּקְרֶה", וְהַצָּרוֹת בָּאוֹת עָלָיו בְּדֶרֶךְ "מְצִיאָה", כְּאִלּוּ מֵעַצְמָן. אָמְנָם, הַנְהָגָה זוֹ עַצְמָהּ הִיא בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית. אֵין כָּאן **סִלּוּק** הַהַשְׁגָּחָה, שֶׁהֲרֵי בֶּאֱמֶת קַיֶּמֶת הַשְׁגָּחָה גַּם כָּאן עַל כָּל פְּרָט וּפְרָט, אֶלָּא הַשְׁגָּחָה **מְסֻתָּרֶת** ("וְהִסְתַּרְתִּי פָּנַי"), עַד כְּדֵי כָּךְ שֶׁאָדָם עָלוּל לַחֲשֹׁב שֶׁצָּרוֹתָיו בָּאוֹת בְּמִקְרֶה. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ר"ה י"א.) הַיּוֹם מָלְאוּ יָמַי וְכוּ' ע"כ, וּבָא דְּבַר ה' אֵלָיו וְאָמַר הֵן כִּדְבָרֶיךָ קָרְבוּ יָמֶיךָ, וְאוֹמְרוֹ קָרְבוּ יָמֶיךָ וְלֹא אָמַר קָרַב יוֹמְךָ, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (וַיִּחִי מ"ז כ"ט) וַיִּקְרְבוּ יְמֵי וְגוֹ' וּפִרַשְׁנוּהוּ שָׁם:

עוֹד יִרְצֶה בְּאוֹמְרוֹ הֵן קָרְבוּ וְגוֹ' עַל זֶה הַדֶּרֶךְ הִנֵּה הַיָּמִים שֶׁלְּךָ קָרְבוּ אֶצְלְךָ וְהַיָּמִים הֵם חֶלְקֵי הַנִּשְׁמָה הַמִּתְקָרְבִים בְּסוֹד (תְּהִלִּים ק"ד) תּוֹסֵף רוּחָם יִגְוָעוּן וּכְמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ שָׁם בְּפָרָשַׁת וַיְחִי, וְהוֹדִיעוֹ כִּי טַעַם קִרְבַת חֶלְקֵי הַנִּשְׁמָה הַנִּקְרָאִים יָמִים הוּא לָמוּת: וְהִתְיַצְּבוּ וְגוֹ'. כָּאן צִוָּה שֶׁיִּתְנַהֵג יְהוֹשֵׁעַ בִּשְׁרָרָה לִפְנֵי מֹשֶׁה וְהוּא אוֹמְרוֹ וְהִתְיַצְּבוּ לְשׁוֹן מִנּוּי וּשְׁרָרָה שְׁנֵיהֶם בְּהַשְׁוָאָה עַל דֶּרֶךְ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בְּפָרָשַׁת אַתֶּם נִצָּבִים, וְאוֹמְרוֹ וַאֲצַוֶּנּוּ לְשׁוֹן מַלְכוּת עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (ש"א י"ג) וַיְצַוֵּהוּ ה' לְנָגִיד, וְכֵן הוּא אוֹמֵר כִּי אַתָּה תָּבִיא וְדָרַשׁוּ ז"ל (סַנְהֶדְרִין ח.) קַח מַקֵּל וְהַךְ עַל קָדְקֳדָם:

טז) וְקָם הָעָם הַזֶּה וְגוֹ'. קָשֶׁה וְכִי קִימָה הִיא לוֹ וַהֲלֹא יְרִידָה וְהַשְׁפָּלָה הִיא לוֹ הַזּוֹנֶה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכָר, וְאוּלַי שֶׁיְּכַוֵּן לוֹמַר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (לְקַמָּן ל"ב ט"ו) וַיִּשְׁמַן יְשֻׁרוּן וַיִּבְעָט, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְקָם הָעָם פֵּרוּשׁ הָיְתָה לוֹ קִימָה בָּעוֹלָם בִּירֻשַּׁת הָאָרֶץ וְעֹשֶׁר וְכָבוֹד וַיִּשְׁמַן וּמִזֶּה יֵצֵא לוֹ שֶׁיִּבְעַט וְזָנָה אַחֲרֵי וְגוֹ', וְכֵן אָמַר בְּסָמוּךְ כִּתְבוּ לָכֶם אֶת הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְגוֹ' כִּי אֲבִיאֶנּוּ וְגוֹ' וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְגוֹ', הֲרֵי שֶׁהִקְדִּים שָׂבַע וְדָשֵׁן לְוּפָנָה, כְּמוֹ כֵּן בַּמֶּה שֶׁלְּפָנֵינוּ הִקְדִּים לוֹמַר וְקָם וְאַחַר כָּךְ וְזָנָה:

עוֹד יִרְצֶה כִּי לֹא הַדּוֹר הַהוּא עַצְמוֹ יִזְנֶה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכָר אֶלָּא הַדּוֹר שֶׁיָּקוּם מִמֶּנּוּ, וְכֵן הוּא אוֹמְרוֹ בְּסֵפֶר שׁוֹפְטִים (ב) וַיָּמָת יְהוֹשֻׁעַ וְגוֹ' וְגַם כָּל הַדּוֹר הַהוּא נֶאֱסַף אֶל אֲבוֹתָיו וַיָּקָם דּוֹר אַחֵר וְגוֹ' וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הָרַע וַיַּעַבְדוּ אֶת הַבְּעָלִים וְגוֹ' מֵאלֹהֵי הָעַמִּים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֵיהֶם, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְקָם וְגוֹ' וְזָנָה וְגוֹ' אֲשֶׁר הוּא בָא שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ:

יז) וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי וְגוֹ'. הַכַּוָּנָה כִּי אִם יִתֵּן ה' דַּעְתּוֹ לָדַעַת הַצָּרוֹת אֲשֶׁר יָבוֹאוּ עֲלֵיהֶם יֶהֱמוּ רַחֲמָיו וִיסַלֵּק חֲרוֹן אַפּוֹ, לָזֶה הוּא מוֹדִיעַ כִּי יַסְתִּיר פָּנָיו וּבְזֶה יִמְצָאוּהוּ צָרוֹת רַבּוֹת. וְאוֹמְרוֹ וְאָמַר בַּיּוֹם וְגוֹ' פֵּרוּשׁ שֶׁיִּשְׁעַרוּ בְּדַעְתָּם לְרֹב הַצָּרָה שֶׁרוֹאִין שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא לְצַד הַסְתָּרַת פָּנַי מֵהֶם, וְהוּא אוֹמְרוֹ הֲלֹא פֵּרוּשׁ וַדַּאי שֶׁעַל שֶׁאֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי וְגוֹ' שֶׁאִם הָיָה בְּקִרְבִּי לֹא הָיוּ כָּל כָּךְ צָרוֹת בָּאִין עָלֵינוּ, וְצֵא וּלְמַד שֶׁאָמַר הַנָּבִיא (שׁוֹפְטִים י') וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ בַּעֲמַל יִשְׂרָאֵל כִּבְיָכוֹל:

(יח) וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים: אור החיים

יח וַאֲנָא סַלְקָא אֶסַלֵּק שְׁכִינָתִי מִנְּהוֹן בְּיוֹמָא הַהוּא עַל כָּל בִּישָׁא דִּי עֲבָדוּ אֲרֵי אִתְפְּנִיוּ לְטַעֲוַת עַמְמַיָּא:

(יט) וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׂימָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

יט וּכְעַן כְּתִיבוּ לְכוֹן יָת תֻּשְׁבַּחְתָּא הָדָא וְאַלְפַהּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל שַׁוְיַהּ בְּפֻמְּהוֹן בְּדִיל דִּתְהֵי קֳדָמַי תֻּשְׁבַּחְתָּא הָדָא לְסָהִיד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש"י◄ אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת • (לקמן לב) "הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם", עַד "וְכִפֶּר אַדְמָתוֹ עַמּוֹ". אור החיים

◆ שבת קודש כ"ה אלול ◆

(כ) כִּי־אֲבִיאֶנּוּ אֶל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָיו זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וְנִאֲצוּנִי וְהֵפֵר אֶת־בְּרִיתִי:

כ אֲרֵי אָעֵלִנּוּן לְאַרְעָא דִּי קַיֵּמִית לַאֲבָהָתְהוֹן עָבְדָא חֲלַב וּדְבַשׁ וְיֵיכְלוּן וְיִשְׂבְּעוּן וְיִתְפַּנְּקוּן וְיִתְפְּנוּן בָּתַר טַעֲוַת עַמְמַיָּא וְיִפְלְחֵנּוּן וַיַרְגְּזוּן קֳדָמַי וַיַשְׁנוּן יָת קְיָמַי:

רש"י◄ וְנִאֲצוּנִי • וְהִכְעִיסוּנִי, וְכֵן כָּל נִאוּץ לְשׁוֹן כַּעַס.

(כא) וְהָיָה כִּי־תִמְצֶאן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי יָדַעְתִּי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטֶרֶם אֲבִיאֶנּוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבָּעְתִּי:

כא וִיהֵי אֲרֵי יְעָרְעָן יָתֵהּ בִּישָׁן סַגִּיאָן וְעָקָן וְתֶתֵב תֻּשְׁבַּחְתָּא הָדָא קֳדָמוֹהִי לְסָהִיד אֲרֵי לָא תִתְנְשֵׁי מִפֻּם בְּנֵיהוֹן אֲרֵי גֶלִי קֳדָמַי יָת יִצְרְהוֹן דִּי אִנּוּן עָבְדִין יוֹמָא דֵין עַד לָא אָעֵלִנּוּן לְאַרְעָא דִּי קַיֵּמִית:

רש"י◄ וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד • שֶׁהִתְרִיתִי בּוֹ בְּתוֹכָהּ עַל כָּל הַמּוֹצְאוֹת אוֹתוֹ. כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ • הֲרֵי זוֹ הַבְטָחָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין תּוֹרָה מִשְׁתַּכַּחַת מִזַּרְעָם לְגַמְרֵי.

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יח) וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר. קָשֶׁה לָמָּה יַסְתִּיר פָּנָיו אַחֲרֵי שֶׁהִתְוַדּוּ אֶת חַטָּאתָם וְאָמְרוּ הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי, וְאִם נוֹתֵן הַכָּתוּב טַעַם לְמַה שֶּׁעָבַר עַד עַתָּה שֶׁהִסְתִּיר פָּנָיו מֵהֶם, זֶה אֵינוֹ צָרִיךְ לְאָמְרוֹ כִּי רוֹאֶה אֲנִי שֶׁהַטַּעַם שֶׁהִסְתִּיר הוּא לְפִי שֶׁזָּנוּ אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכָר כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעְלָה, עוֹד יֵשׁ לְהָעִיר בַּפָּסוּק לָמָּה כָּפַל הַסְתֵּר אַסְתִּיר, עוֹד צָרִיךְ לְדַעַת לָמָּה הֶאֱרִיךְ לָשׁוֹן לוֹמַר עַל כָּל הָרָעָה וְחָזַר לְפָרֵשׁ כִּי פָנָה. אָכֵן הַכָּתוּב בָּא לָתֵת טַעַם לְהַסְתָּרַת פָּנִים, כִּי יֹאמַר הָאוֹמֵר ח"ו שֶׁה' לֹא שָׁפַט בְּצֶדֶק ח"ו מִשְׁפָּט זֶה כִּי אָמַר הַנָּבִיא (יְשַׁעְיָ' כ"ז) בְּסַאסְּאָה בְּשַׁלְּחָהּ וְגוֹ' וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (סַנְהֶדְרִין ק'.) בְּמִדָּה שֶׁאָדָם מוֹדֵד בָּהּ מוֹדְדִין לוֹ וְהוּא יִשְׁפֹּט בְּצֶדֶק אֵל אֱמוּנָה וְאֵין עָוֶל, וְהִנֵּה בְּהַסְתָּרַת פְּנֵי ה' מֵהֶם יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁיִּהְיוּ נִפְרָעִים עַל חַטָּאתָם יוֹתֵר מִשֵּׁעוּר הָרָאוּי לָהֶם לְפִי עָנְשָׁם כִּי אֵין הַשּׁוֹפֵט חָפֵץ לָדַעַת אֶת אֲשֶׁר יָבוֹא עֲלֵיהֶם מֵהַצָּרוֹת וְהָרָעוֹת וְאֵין זֶה מִשְׁפַּט צֶדֶק ח"ו, וְאוּלַי כִּי זֶה כָּלוּל בַּמַּאֲמַר שֶׁאוֹמְרִים הֲלֹא עַל כִּי אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי וְגוֹ':

וּבָא הַכָּתוּב לְהָשִׁיב תְּשׁוּבָה נְכוֹנָה וְאָמַר

וְאָנֹכִי הַסְתֵּר פֵּרוּשׁ הַסְתָּרָה זוֹ יֵשׁ לִי בְּדִין שֶׁאַסְתִּיר פָּנַי מֵהֶם, וְלָזֶה כָּפַל הַסְתֵּר אַסְתִּיר, בַּיּוֹם הַהוּא פֵּרוּשׁ בַּיּוֹם שֶׁזָּנָה אַחֲרֵי אֱלֹהֵי נֵכָר, וְאָמַר הַטַּעַם עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר וְגוֹ' פֵּרוּשׁ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (חֻלִּין ה'.) כָּל הַמּוֹדֶה בַּעֲבוֹדָה זָרָה כְּכוֹפֵר בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, וְהוּא אוֹמְרוֹ שֶׁטַּעַם הַהַסְתָּרָה הוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה וּמַה הוּא, כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים, וּמֵעַתָּה הַגַּם שֶׁיָּבוֹאוּ עָלָיו כָּל הַצָּרוֹת שֶׁבָּעוֹלָם מֵחֲמַת הַסְתָּרַת פָּנִים רָאוּי הוּא לָזֶה כְּשֵׁם שֶׁהוּא עָשָׂה כָּל הָרָעָה יָבוֹאוּ עָלָיו כָּל הַצָּרוֹת שׁוּרַת הַדִּין נוֹתֶנֶת:

וְדַע כִּי אֵין צָרָה וְאֵין רָעָה בָּעוֹלָם שֶׁאֵינָהּ כְּנֶגֶד עֲבֵרָה אַחַת כִּי ה' יָסַד יִסּוּרִין כְּנֶגֶד כָּל הַחֲטָאִים כְּדֶרֶךְ שֶׁקֶּבַע שָׂכָר כְּנֶגֶד כָּל מַעֲשֵׂה הַטּוֹב, וְכֵיוָן שֶׁכֵּן אָדָם שֶׁעָבַר עַל כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ אוֹ עַל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁשְּׁקוּלָה כְּכָל הַתּוֹרָה עָנְשׁוֹ הוּא לָבוֹא עָלָיו כָּל עָנְשִׁין שֶׁבָּעוֹלָם וְלָזֶה הִסְתִּיר ה' פָּנָיו מֵהֶם:

יט) וְעַתָּה כִּתְבוּ וְגוֹ'. אוֹמְרוֹ וְעַתָּה הַגַּם שֶׁלֹּא הָיָה מֹשֶׁה מִתְעַכֵּב לַעֲשׂוֹת מַאֲמַר ה' תֵּכֶף וּמִיָּד, נִתְכַּוֵּן לְזָרְזוֹ לִכְתֹּב תֵּכֶף וּמִיָּד קֹדֶם צַוּוֹתוֹ אֶת יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאָמוּר בְּסָמוּךְ דִּכְתִיב קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהַגַּם שֶׁהַוּעַד הָיָה לְצַוּוֹת

(כב) וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

כב וּכְתַב מֹשֶׁה יָת תּוּשְׁבַּחְתָּא הָדָא בְּיוֹמָא הַהוּא וְאַלֵּפַנַּהּ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל׃

(כג) וַיְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיֹּאמֶר חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ׃

כג וּפַקִּיד יָת יְהוֹשֻׁעַ בַּר נוּן וַאֲמַר תְּקֹף וְאַלֵּים אֲרֵי אַתְּ תָּעֵל יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַרְעָא דִּי קַיֵּמִית לְהוֹן וּמֵימְרִי יְהֵי בְסַעְדָּךְ׃

רש"י◄ **וַיְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן** • מוּסָב לְמַעְלָה כְּלַפֵּי שְׁכִינָה, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ: "אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם".

(כד) וַיְהִי ׀ כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תֻּמָּם׃

כד וַהֲוָה כַּד שֵׁצֵי מֹשֶׁה לְמִכְתַּב יָת פִּתְגָּמֵי אוֹרַיְתָא הָדָא עַל סִפְרָא עַד דְּשִׁלִימוּ׃

(כה) וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר׃

כה וּפַקִּיד מֹשֶׁה יָת לֵוָאֵי נָטְלֵי אֲרוֹן קְיָמָא דַיְיָ לְמֵימָר׃

(כו) לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד׃

כו סִיבוּ יָת סִפְרָא דְּאוֹרַיְתָא הָדֵין וּתְשַׁוּוּן יָתֵהּ מִסְּטַר אֲרוֹנָא קְיָמָא דַיְיָ אֱלָהֲכוֹן וִיהֵי תַּמָּן בָּךְ לְסָהִיד׃

רש"י◄ **לָקֹחַ** • כְּמוֹ: "זָכוֹר", "שָׁמוֹר", "הָלוֹךְ". **מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־ה'** • נֶחְלְקוּ בוֹ חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל בְּבָבָא בַּתְרָא: יֵשׁ מֵהֶם אוֹמְרִים: 'דַּף הָיָה בּוֹלֵט מִן הָאָרוֹן מִבַּחוּץ, וְשָׁם הָיָה מֻנָּח', וְיֵשׁ אוֹמְרִים: 'מִצַּד הַלּוּחוֹת הָיָה מֻנָּח, בְּתוֹךְ הָאָרוֹן'.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 39)

וְהָיָה שָׁם בְּךָ לְעֵד (לא, כו) **כָּל מִי שֶׁיּוֹשֵׁב לִפְנֵי סֵפֶר תּוֹרָה יֵשֵׁב בְּכֹבֶד רֹאשׁ . . שֶׁהוּא הָעֵד הַנֶּאֱמָן לְכָל בָּאֵי עוֹלָם** (רמב"ם סוף הלכות ספר תורה) הֲרֵי שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה הִיא עֵדוּת עַל כָּךְ שֶׁבָּחַר ה' בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים. וְהִנֵּה, עֵדוּת אֵינָהּ עַל דָּבָר הַנִּרְאֶה וְהַנִּכָּר - **קִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוָה,** שֶׁהוּא דָּבָר הַנִּרְאֶה לָעַיִן. כְּמוֹ כֵּן אֵין צֹרֶךְ בְּעֵדוּת עַל מִלְּתָא דַּעֲבִידָא לְאִגְלוּיֵי - **קְדֻשַּׁת יִשְׂרָאֵל,** הַנֶּפֶשׁ הַקְּדוֹשָׁה שֶׁבְּכָל יְהוּדִי, שֶׁלִּפְעָמִים (כְּגוֹן בְּעֵת רָצוֹן) הִיא מְאִירָה בְּגִלּוּי. הָעֵדוּת הִיא עַל דָּבָר הַנֶּעְלָם - **הַקֶּשֶׁר הָעַצְמִי** שֶׁל יְהוּדִי עִם עַצְמוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ.

(כז) כִּי אָנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מֶרְיְךָ וְאֶת־עָרְפְּךָ הַקָּשֶׁה הֵן בְּעוֹדֶנִּי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מַמְרִים הֱיִתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרֵי מוֹתִי׃ **אור החיים**

כז אֲרֵי אֲנָא יְדַעְנָא (יְדַעְנָא) יָת סַרְבָנוּתָךְ וְיָת קְדָלָךְ דְּקַשְׁיָא הָא בְּעַד אֲנָא קַיָּם עִמְּכוֹן יוֹמָא דֵין מְסָרְבִין הֲוִיתוּן קֳדָם יְיָ וְאַף (אֲרֵי) בָּתַר דְּאֵמוּתִי׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

יְהוֹשֻׁעַ דִּכְתִיב קְרָא אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְגוֹ' וַאֲצַוֶּנּוּ אַף עַל פִּי כֵן חָפֵץ ה' לְהַקְדִּים הַכְּתִיבָה שֶׁל הַשִּׁירָה וְלִמּוּדָהּ, וְכֵן תִּמְצָא שֶׁאָמַר הַכָּתוּב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַשִּׁירָה וְגוֹ' וַיְלַמְּדָהּ וְגוֹ' וְאַחַר כָּךְ אָמַר וַיְצַו אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְגוֹ' שֶׁהוּא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא צִוָּה אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחִזְּקוֹ לְהָבִיא אֶת יִשְׂרָאֵל, וּמִן הָרָאוּי הָיָה לוֹ לִגְמֹר כָּל מַאֲמַר יִתְבָּרֵךְ אֲשֶׁר יְצַוֶּה וְאַחַר כָּךְ יְקַיְּמוּ מִצְוֹתָיו לִכְתֹּב הַשִּׁירָה וּלְלַמְּדָהּ, אֶלָּא הַטַּעַם הוּא לְפִי שֶׁה' צִוָּה לִכְתֹּב וּלְלַמֵּד תֵּכֶף, וּזְרִיזוּת זוֹ לֹא בָּא אֶלָּא שֶׁלֹּא לְעַכֵּב עַד שֶׁיְּצַוֶּה אֶת יְהוֹשֻׁעַ:

וְלַמְּדָהּ וְגוֹ' שִׂימָהּ בְּפִיהֶם וְגוֹ'. ג' מִצְוֹוֹת צִוָּה ה', אַחַת לִכְתֹּב, שֵׁנִית לְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיֵּדְעוּ כַּוָּנַת דִּבְרֵי הַשִּׁירָה, שְׁלִישִׁית לְשִׂימָהּ בְּפִיהֶם לֵידַע קְרִיאָתָהּ, וּשְׁלָשְׁתָּן עָשָׂה מֹשֶׁה דִּכְתִיב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַשִּׁירָה, ב' וַיְלַמְּדָהּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, ג' וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל אֶת דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת פֵּרוּשׁ קָרָא אוֹתָהּ בְּגִרְסָא לָהֶם בְּדֶרֶךְ שֶׁיֵּדְעוּ לְאָמְרָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁאֲמָרָהּ לָהֶם, וְהוּא אוֹמְרוֹ שִׂימָהּ בְּפִיהֶם:

כז) **הֵן בְּעוֹדֶנִּי חַי עִמָּכֶם.** יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז"ל (בְּרָכוֹת י"ח.) צַדִּיקִים בְּמִיתָתָם קְרוּיִים חַיִּים, וְהוּא אוֹמְרוֹ **בְּעוֹדֶנִּי חַי עִמָּכֶם** פֵּרוּשׁ בְּעוֹד שֶׁהַחַיִּים שֶׁלִּי עִמָּכֶם הָא לְמַדְתָּ שֶׁאַחֲרֵי כֵן הוּא חַי גַּם כֵּן אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ עִמָּהֶם, וְאוֹמְרוֹ **הַיּוֹם** רָמַז שֶׁאֵין לוֹ עוֹד עִמָּהֶם אֶלָּא יוֹם זֶה, וּפְשַׁט הַכָּתוּב הוּא עַד הַיּוֹם, וְאוֹמְרוֹ **הֱיִיתֶם** לְשׁוֹן עָבָר כִּי אֶפְשָׁר שֶׁהִרְהֲרוּ תְּשׁוּבָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה, וּכְדִין (קִדּוּשִׁין מ"ט:) הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה עַל מְנָת

(כח) הַקְהֵילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שִׁבְטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וַאֲדַבְּרָה בְאָזְנֵיהֶם אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ:

כח כְּנִישׁוּ לְוָתִי יָת כָּל סָבֵי שִׁבְטֵיכוֹן וְסָרְכֵיכוֹן וֶאֱמַלֵּל קֳדָמֵיהוֹן יָת פִּתְגָּמַיָּא הָאִלֵּין וַאֲסְהֵד בְּהוֹן יָת שְׁמַיָּא וְיָת אַרְעָא:

רש"י◄ הַקְהֵילוּ אֵלַי • וְלֹא תָּקְעוּ אוֹתוֹ הַיּוֹם בַּחֲצֹצְרוֹת לְהַקְהִיל אֶת הַקָּהָל, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר י) "עֲשֵׂה לְךָ", וְלֹא הִשְׁלִיט יְהוֹשֻׁעַ עֲלֵיהֶם, וְאַף בְּחַיָּיו נִגְנְזוּ קֹדֶם יוֹם מוֹתוֹ (סִפְרֵי אַחֲרִים: בְּיוֹם מוֹתוֹ), לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: (קהלת ח) "וְאֵין שִׁלְטוֹן בְּיוֹם הַמָּוֶת". וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ • וְאִם תֹּאמַר: הֲרֵי כְּבָר הֵעִיד לְמַעְלָה: (לעיל ל) "הַעִידֹתִי בָכֶם הַיּוֹם וְגוֹ'"? הָתָם לְיִשְׂרָאֵל אָמַר, אֲבָל לַשָּׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא אָמַר, וַעֲכָשָׁו בָּא לוֹמַר: "הַאֲזִינוּ הַשָּׁמַיִם וְגוֹ'".

(כט) כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הַשְׁחֵת תַּשְׁחִתُון וְסַרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקָרָאת אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם:

כט אֲרֵי יְדַעְנָא (יְדַעְנָא) בָּתַר דְּאִמּוּת אֲרֵי חַבָּלָא תְּחַבְּלוּן וְתִסְטוּן מִן אָרְחָא די פַּקֵּדִית יָתְכוֹן וּתְעָרַע יָתְכוֹן בִּשְׁתָּא בְּסוֹף יוֹמַיָּא אֲרֵי תַעְבְּדוּן יָת דְּבִישׁ קֳדָם יְיָ לְאַרְגָּזָא קֳדָמוֹהִי בְּעוֹבָדֵי יְדֵיכוֹן:

רש"י◄ אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הַשְׁחֵת תַּשְׁחִתُון • וַהֲרֵי כָּל יְמוֹת יְהוֹשֻׁעַ לֹא הִשְׁחִיתוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שופטים ב) "וַיַּעַבְדוּ יִשְׂרָאֵל אֶת ה' כָּל יְמֵי יְהוֹשֻׁעַ"? מִכָּאן שֶׁתַּלְמִידוֹ שֶׁל אָדָם חָבִיב עָלָיו כְּגוּפוֹ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁיְּהוֹשֻׁעַ חַי, הָיָה נִרְאָה לְמֹשֶׁה כְּאִלּוּ הוּא חַי.

(ל) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תֻּמָּם:

ל וּמַלִּיל מֹשֶׁה קֳדָם כָּל קְהָלָא דְיִשְׂרָאֵל יָת פִּתְגָּמֵי תּוּשְׁבַּחְתָּא הָדָא עַד דְּשָׁלִימוּ:

פ פ פ

ל' ועם מ' של נצבים ע' פסוקים, אדני"ה סימן. חסלת פרשת וילך

הפטרת נצבים־וילך לשנים מקרא ואחד תרגום בהושע פרק יד

יד בְּשׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ: ג קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל־יְהוָה אִמְרוּ אֵלָיו כָּל־תִּשָּׂא עָוֹן וְקַח־טוֹב וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ: ד אַשּׁוּר | לֹא יוֹשִׁיעֵנוּ עַל־סוּס לֹא נִרְכָּב וְלֹא־נֹאמַר עוֹד אֱלֹהֵינוּ לְמַעֲשֵׂה יָדֵינוּ אֲשֶׁר־בְּךָ יְרֻחַם יָתוֹם: ה אֶרְפָּא מְשׁוּבָתָם אֹהֲבֵם נְדָבָה כִּי שָׁב אַפִּי מִמֶּנּוּ: ו אֶהְיֶה כַטַּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כַּשּׁוֹשַׁנָּה וְיַךְ שָׁרָשָׁיו כַּלְּבָנוֹן: ז יֵלְכוּ יוֹנְקוֹתָיו וִיהִי כַזַּיִת הוֹדוֹ וְרֵיחַ לוֹ כַּלְּבָנוֹן: ח יָשֻׁבוּ יֹשְׁבֵי בְצִלּוֹ יְחַיּוּ דָגָן וְיִפְרְחוּ כַגָּפֶן זִכְרוֹ כְּיֵין לְבָנוֹן: ט אֶפְרַיִם מַה־לִּי עוֹד לָעֲצַבִּים אֲנִי עָנִיתִי וַאֲשׁוּרֶנּוּ אֲנִי כִּבְרוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פִּרְיְךָ נִמְצָא: י מִי חָכָם וְיָבֵן אֵלֶּה נָבוֹן וְיֵדָעֵם כִּי־יְשָׁרִים דַּרְכֵי יְהוָה וְצַדִּקִים יֵלְכוּ בָם וּפֹשְׁעִים יִכָּשְׁלוּ בָם: ז יח מִי־אֵל כָּמוֹךָ נֹשֵׂא עָוֹן וְעֹבֵר עַל־פֶּשַׁע לִשְׁאֵרִית נַחֲלָתוֹ לֹא־הֶחֱזִיק לָעַד אַפּוֹ כִּי־חָפֵץ חֶסֶד הוּא: יט יָשׁוּב יְרַחֲמֵנוּ יִכְבֹּשׁ עֲוֹנֹתֵינוּ וְתַשְׁלִיךְ בִּמְצֻלוֹת יָם כָּל־חַטֹּאתָם: כ תִּתֵּן אֱמֶת לְיַעֲקֹב חֶסֶד לְאַבְרָהָם אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתָּ לַאֲבֹתֵינוּ מִימֵי קֶדֶם:

הפטרה לפרשת נצבים־וילך נדפסה לקמן עמ' קסג

שֶׁהוּא צַדִּיק גָּמוּר אַף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא שֶׁהָיָה רָשָׁע גָּמוּר, אָנוּ אוֹמְרִים שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת שֶׁמָּא הִרְהֵר תְּשׁוּבָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה:

חֲסָלַת פָּרָשַׁת וַיֵּלֶךְ

שיעורי תהלים לשבוע פרשת נצבים-וילך

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ט אלול מפרק צ עד סוף פרק צו ופרקים נה-נז	**יום רביעי - כ"ב אלול** מפרק קו עד סוף פרק קז ופרקים סד-סו
יום שני - כ' אלול מפרק צז עד סוף פרק קג ופרקים נח-ס	**יום חמישי - כ"ג אלול** מפרק קח עד סוף פרק קיב ופרקים סז-סט
יום שלישי - כ"א אלול מפרק קד עד סוף פרק קה ופרקים סא-סג	**יום שישי - כ"ד אלול** מפרק קיג עד סוף פרק קיח ופרקים ע-עב
שבת קודש - כ"ה אלול פרק כ פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו ופרקים עג-עה	

יום ראשון י"ט אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכד, טז. אהוביי... עד עמ' 248, בנדרים דף פ'.

לְאַנְשֵׁי קְהִלַּת וְכוּ' בנזכר לעיל, רבות מאגרות הקודש שלו, כתב רבנו הזקן, בקשר לענין הצדקה בכלל, וצדקת ארץ ישראל (בשביל אלה שעוסקים בתורה ובעבודה בארץ ישראל) בפרט, חלק מאגרות הקודש הופנו לקהלות מסויימות בהזדמנויות מסויימות. אגרת הקודש סימן טז, נכתבה לקהלה מסויימת, כפי שצויין בראשית האגרת: "לאנשי ק' וכו'", וכפי הנראה מתוכן האגרת, היה מצב הפרנסה באותה קהלה ירוד מאד, ונתקבלו ידיעות אצל רבנו הזקן, שה"מעמד" של אותה קהלה עבור "כולל חב"ד" (צדקת ארץ ישראל) קטן בגלל כך. לכן כותב להם רבנו הזקן, שידוע לו מצב פרנסתם, שנתדלדל מאד בזמנים האחרונים, ובכל זאת נוגע הדבר בנפשם, שמבלי הבט על מצבם, יחזיקו את ה"מעמד" לצדקת ארץ ישראל, ומציין טעמים על כך גם על פי דין וגם לפנים משורת הדין.

אגרת הקדש

לאנשי ק' וכו'

טז אהוביי אחיי ורעיי אשר כנפשי הנה לא נעלם ממני צוק העתים אשר נתדלדלה הפרנסה ובפרט הידועים לי ממחניכם אשר מטה ידם בלי שום משען ומשענה וממש לווים ואוכלים ה' ירחם עליהם וירחיב להם בצר בקרוב ועם כל זה לא טוב הם עושים לנפשם לפי הנשמע אשר קפצו ידם הפתוחה מעודם עד היום הזה ליתן ביד מלאה ועין יפה לכל הצטרכות ההכרחיים לדי מחסורי האביונים נקיים אשר עיניהם נשואות אלינו ואם אנו לא נרחם עליהם ח"ו מי ירחם עליהם וחי אחיך עמך כתיב ולא אמרו חייך קודמין אלא כשביד אחד קיתון של מים וכו' שהוא דבר השוה לשניהם בשוה לשתות להשיב נפשם בצמא. אבל אם העני צריך לחם לפי הטף ועצים וכסות בקרה וכה"ג כל דברים אלו קודמין לכל מלבושי כבוד וזבח משפחה בשר ודגים וכל מטעמים של האדם וכב"ב ולא שייך בזה חייך קודמין מאחר שאינן חיי נפש ממש כמו של העני שוה בשוה ממש כדאיתא בנדרים דף פ'.

טז. אֲהוּבַי, אַחַי וְרֵעַי אֲשֶׁר – קרובים ויקרים לי **כְּנַפְשִׁי!** – ישנה מעלה בקרבתו של אח וישנה מעלה בקרבתו ומסירותו של ידיד וחבר[1]; רבנו הזקן מציין שני הביטויים "אחיי" ו"רעייי", שהאגרת נכתבה מתוך האהבה בשני האופנים. **הִנֵּה לֹא נֶעְלָם מִמֶּנִּי צוֹק הָעִתִּים,** – הללו, **אֲשֶׁר נִתְדַּלְדְּלָה הַפַּרְנָסָה, וּבִפְרָט הַיְדוּעִים לִי מִמַּחֲנֵיכֶם** – מקהלתכם, **אֲשֶׁר מָטָה יָדָם** – ומצב פרנסתם ירד מטה, **בְּלִי שׁוּם מַשְׁעֵן וּמַשְׁעֲנָה[2],** – כלומר, שלא הבעל ולא האשה מרווידים לפרנסה, **וּמַמָּשׁ לוֹוִים וְאוֹכְלִים[3],** – נאלצים ללוות כספים כדי לקנות צרכי אוכל, **ה' יְרַחֵם עֲלֵיהֶם וַיַּרְחִיב לָהֶם בַּצַּר בְּקָרוֹב,** – הרי מצב זה – כותב רבנו הזקן – ידוע לי, **וְעִם כָּל זֶה** – מבלי הבט על המצב האיום, **לֹא טוֹב הֵם עוֹשִׂים לְנַפְשָׁם, לְפִי הַנִּשְׁמָע, אֲשֶׁר קָפְצוּ יָדָם הַפְּתוּחָה מֵעוֹדָם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, לִתֵּן** – לתת, **בְּיָד מְלֵאָה וְעַיִן יָפָה[4] לְכָל הִצְטָרְכוּת הַהֶכְרֵחִיּוּת לְדֵי מַחְסוֹרֵי הָאֶבְיוֹנִים נְקִיִּים[5], אֲשֶׁר עֵינֵיהֶם נְשׂוּאוֹת אֵלֵינוּ,** – שנבוא לעזרתם, הכוונה לעניי ארץ ישראל שאין להם שום מקור לפרנסה רק מה שעוזרים להם מה"כולל", **וְאִם אָנוּ לֹא נְרַחֵם עֲלֵיהֶם, חַס וְשָׁלוֹם - מִי יְרַחֵם עֲלֵיהֶם? "וְחֵי אָחִיךָ עִמָּךְ" כְּתִיב[6]!** – כלומר, גם בצרכי החיים המוכרחים ביותר, יתחלקו עם יהודי שני, **וְלֹא אָמְרוּ** – חכמינו ז"ל: **"חַייְךָ קוֹדְמִין", אֶלָּא כְּשֶׁבְּיַד אֶחָד קִתּוֹן שֶׁל מַיִם וְכוּ'**, – מה שחכמינו ז"ל אומרים שחייו של אדם באים לפני חייו של הזולת, ו"וחי אחיך עמך" הכוונה, שאתה בעצמך (חייך אתה) בא תחילה, הם אמרו זאת רק כשיש ביד אחד כד מים המספיקים להחזקת חייו של אדם אחד בלבד, עד שיגיעו למקום ישוב שיש שם מים, ואם יתחלק במים אלה עם יהודי שני, שניהם לא ישארו בחיים, שאז אומרים "חייך קודמין לחיי חבירך", **שֶׁהוּא** – כד המים, **דָּבָר הַשָּׁוֶה לִשְׁנֵיהֶם בְּשָׁוֶה** – לגבי שניהם מדובר על צורך נפש שווה, **לִשְׁתּוֹת לְהָשִׁיב נַפְשָׁם בַּצָּמָא, אֲבָל אִם הָעֲנִי צָרִיךְ לֶחֶם לְפִי הַטַּף וְעֵצִים וּכְסוּת בַּקָּרָה וּכְהַאי גַּוְנָא** – צרכי חיים דומים, **כָּל דְּבָרִים אֵלּוּ קוֹדְמִין לְכָל מַלְבּוּשֵׁי כָבוֹד** – מלבושים שלא זקוקים להם בגלל קור וכדומה, אלא הם מלבושי כבוד, **וְזֶבַח מִשְׁפָּחָה בָּשָׂר וְדָגִים וְכָל מַטְעַמִּים שֶׁל הָאָדָם וְכָל בְּנֵי בֵיתוֹ, וְלֹא שַׁיָּךְ** – לומר **בָּזֶה "חַייְךָ קוֹדְמִין", מֵאַחַר שֶׁאֵינָן חַיֵּי נֶפֶשׁ מַמָּשׁ כְּמוֹ שֶׁל הָעֲנִי שָׁוֶה בְּשָׁוֶה מַמָּשׁ, כִּדְאִיתָא** – כמו שמצינו **בִּנְדָרִים דַּף פ.** – "מעיין של בני העיר – חייהן וחיי אחרים – חייהן קודמין לחיי אחרים; (שתיית) בהמתם [ובהמת אחרים – בהמתם] קודמת לבהמת אחרים; כביסתן וכביסת אחרים – כביסתן קודמת לכביסת אחרים" ואילו אם מדובר במים ל"חיי אחרים וכביסתן – חיי אחרים קודמין לכביסתן" – מפני שאצל האחרים זה יותר ענין של חיים. הרי, שאם הצרכים אינם שוה בשוה ממש, גם אם מדובר בדבר נחוץ מאד, בכל זאת **לא** אומרים "חייך קודמין לחיי חבירך", בשעה שלגבי אותם עניים מדובר אודות לחם לפי הטף, עצים ומלבושים להגן מפני הקור, הרי זה קודם וחשוב יותר אפילו מצרכים חשובים למשפחה העצמית, למרות שלפי הבנתם הם – **אלה הם** דברים מאד חשובים להם.

---

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ע"ד חילוק אחותי רעיתי - לקו"ת ר"פ בהר. ובכ"מ". **2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "היינו שאין מרויחים עתה". **3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "היינו 1) שאין להם מלפנים ג"כ, 2) שגם לאכילה אין (חיי נפש)". **4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "שזה מוסיף בכמות הנתינה (תרומות פ"ד מ"ג)". **5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "תואר בלתי רגיל לאביון. ואפ"ל דתרתי משמע גם מל' 'נקי מנכסיו'". **6.** בהר כה, לו. **7.** ב"מ סב, א.

יום שני כ' אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 248, והנה זהו עפ"י... עד עמ' קכה, לב ונפש:

וְהִנֵּה, זֶהוּ עַל פִּי שׁוּרַת הַדִּין גָּמוּר, – צרכי חיים של הזולת קודמים לצרכיו הסתמיים הוא, ומה גם לצרכי הלוקסוס שלו, **אֲבָל בֶּאֱמֶת גַּם אִם הוּא עִנְיָן דְּלֹא שַׁיָּךְ כָּל כָּךְ הַאי טַעֲמָא** – טעם זה, שחייו ממש של הזולת קודמים לצרכיו הסתמיים הוא, הרי גם במצב כזה כשלא מדובר אצלו בבשר ודגים וכל מטעמים, אלא כדי שיתן צדקה עליו לתת חלק מלחמו, או כשאצל המקבל, הענין, לא מדובר על ענין של לחם ממש לילדיו הקטנים או צרכי חיים אחרים, אלא סתם דברים נצרכים, **רָאוּי לְכָל אָדָם שֶׁלֹּא לְדַקְדֵּק לְהַעֲמִיד עַל הַדִּין,** – לנהוג אך ורק כפי שהדין מחייב, **רַק לְרַחֵק חַיָּיו וְלִכְנֵס לִפְנֵי וְלִפְנִים מִשּׁוּרַת הַדִּין,** – גם אם על פי דין לא מוטל עליו, באותו מקרה, להתחלק עם הזולת – יעשה זאת מצד לפנים משורת הדין, **וְלִרְאוֹג לְעַצְמוֹ מִמַּאֲמַר רַז"ל**[8], – גם כשעל פי דין "שלך קודם לשל כל אדם", אבל אומרת הגמרא, **שֶׁכָּל הַמְדַקְדֵּק בְּכָךְ** – וכפי שרש"י מפרש, שאין הוא נכנס "לפנים משורת הדין" אלא נוהג כפי שהדין מחייב בלבד, **סוֹף בָּא לִידֵי כָּךְ, חַס וְשָׁלוֹם**[9]. – כלומר, המדקדק בזה לעשות רק כמו שהוא על פי דין – סופו שבא לידי כך חס ושלום, שיצטרך הוא עצמו להזדקק לקבלת צדקה ח"ו, **וְגַם**[10], **כִּי כֻּלָּנוּ צְרִיכִים לְרַחֲמֵי שָׁמַיִם בְּכָל עֵת,** – רחמים מן השמים הנמשכים על ידי **בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא** – בהתעוררות העבודה למטה **דְּוַקָּא בְּכָל עֵת וּבְכָל שָׁעָה, לְעוֹרֵר רַחֲמֵינוּ עַל הַצְּרִיכִים לְרַחֲמִים, וְכָל הַמְאַמֵּץ לְבָבוֹ וְכוֹבֵשׁ רַחֲמָיו, יִהְיֶה מֵאֵיזֶה טַעַם שֶׁיִּהְיֶה - גּוֹרֵם כָּךְ לְמַעְלָה, לִכְבֹּשׁ וְכוּ'** – את הרחמים שלמעלה, **חַס וְשָׁלוֹם.** – כל זה הוא הרי ענין הנוגע לעתיד (ובהווה, ופועל שיתן עד שיהי' בשווה עמך – הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א); אך, יש בזה ענין הנוגע גם לעבר (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **ופועל שיתן יותר מאשר יהי' לעצמו – כיון שזהו**) לשם כפרת עוונות ותיקון עוונות של העבר; **וּמַה גַּם, כִּי אָדָם - אֵין צַדִּיק בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה טּוֹב תָּמִיד וְלֹא יֶחֱטָא**[11], **וְהַצְּדָקָה מְכַפֶּרֶת**[12] **וּמְגִנָּה מִן הַפֻּרְעָנוּת וְכוּ'**[13], **וְלוֹאת** – ולכן, **הִיא** – הצדקה היא, **רְפוּאַת הַגּוּף וְנֶפֶשׁ**[14] **מַמָּשׁ, "אֲשֶׁר עוֹר בְּעַד עוֹר וְכָל אֲשֶׁר לְאִישׁ יִתֵּן בְּעַד נַפְשׁוֹ"**[15]. – הרי שלא שייך להגביל עצמו לתת רק עד לסכום מסויים, כשם שלא שייך להגביל את הסכום שמוציאים בשביל רפואה, שכן, אדם נותן כל אשר לו לשם רפואתו, ולשם הצלת נפשו. כל זה מדובר אודות **נתינה**; אך, לאמיתו של דבר, אין זו "נתינה", שכן, הקדוש ברוך הוא משלם זאת ובהכפלה. ובלשון רבנו הזקן: **בְּשֶׁגַּם, אָנוּ מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים, כִּי הַצְּדָקָה אֵינָהּ רַק הַלְוָאָה לְהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא**[16], **כִּדְכְתִיב:** – כמו שכתוב[17]: **"מַלְוֵה ה' חוֹנֵן דַּל, וּגְמֻלוֹ יְשַׁלֵּם לוֹ" בְּכִפְלַיִם** – לא רק בעולם הבא, אלא גם **בָּעוֹלָם הַזֶּה, דְּשָׂכַר כָּל הַמִּצְוֹת לֵיכָא** – אינו **בָּעוֹלָם הַזֶּה, לְבַד מִצְּדָקָה**[18], – שאת שכרה משלמים בעולם הזה, **לְפִי שֶׁהוּא טּוֹב לַבְּרִיּוֹת**[19], **כִּדְאִיתָא** – כפי שאנו מוצאים **בְּ** – מסכת קִדּוּשִׁין **סוֹף פֶּרֶק קַמָּא**[20]. **וְגַם יֵשׁ לָחוּשׁ לְעֹנֶשׁ**[21], **חַס וְשָׁלוֹם, כְּשֶׁחֲבֵרָיו נִמְנִים לְדַבֵּר מִצְוָה וְהוּא לֹא**

אגרת הקדש

והנה זהו עפ"י

שורת הדין גמור. אבל באמת גם אם הוא ענין דלא שייך כ"כ ה"ט ראוי לכל אדם שלא לדקדק להעמיד על הדין רק לדחוק חייו וליכנס לפני ולפנים משורת הדין ולדאוג לעצמו ממארז"ל שכל המדקדק בכך סוף בא לידי כך ח"ו וגם כי כולנו צריכים לרחמי שמים בכל עת באתערותא דלתתא דוקא בכל עת ובכל שעה לעורר רחמינו על הצריכים לרחמים וכל המאמץ לבבו וכובש רחמיו יהיה מאיזה טעם שיהיה גורם כך למעלה לכבוש וכו' ח"ו ומה גם כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב תמיד ולא יחטא והצדקה מכפרת ומגינה מן הפורענות וכו' ולזאת היא רפואת הגוף ונפש ממש אשר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו בשגם אנו מאמינים בני מאמינים כי הצדקה אינה רק הלואה להקב"ה כדכתיב מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו בכפליים בעולם הזה דשכר כל המצות ליכא בעוה"ז לבד מצדקה לפי שהוא טוב לבריות כדאיתא בקדושין ס"פ קמא וגם יש לחוש לעונש ח"ו כשחבריו נמנים לדבר מצוה והוא לא

---

8. ב"מ לג, א. בגמ' שם: "כל המקיים (ופרש"י מדקדק) בעצמו כך סוף בא לידי כך ח"ו". (לעיין בד"ס). **9.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "דאגה: 1) מהעתיד, 2) בנוגע לממון (מזוני)". **10.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "בנוגע: 1) להווה, 2) גם לבני וחיי". **11.** קהלת ז, כ. **12.** ראה דב"ר פ"ה, ג. **13.** ראה ויק"ר רפכ"ז. **14.** ראה תנחומא משפטים טו. **15.** איוב יא, יד. וראה אגרת התשובה ספ"ג. **16.** ראה ב"ב י, סע"א ופרש"י וחדא"ג מהר"ל שם. **17.** משלי יט, יז. **18.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לכאורה שלילת השכר דמצות בעוה"ז אינו נוגע בנדו"ד (כ"א רק החיוב דישנו בצדקה). וי"ל דמרמז עוד טעם: סגולה לפרנסה בעוה"ז - בכל המצות אינה לבד בצדקה (וכמש"נ - **בכפליים** מנתינתו)". **19.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לכאורה מאי נפק"מ כאן הטעם? וי"ל דבזה מוסיף דאפילו אינו בסוג וחי אחיך - בכ"ז שייך הנ"ל, כיון שהוא בכלל **בריות** (ראה פל"ב) ועפ"ז יומתק שבאווארנט (שלא לדקדק) **כל** הג' הגבלות: אע"פ שנאמר: 1) **וחי** - לא ידקדק בזה, 2) **אחיך** - יתן גם לבריות, 3) עמך - לא יהי' בשווה כ"א יותר להמקבל". **20.** מ, א. **21.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לא רק מניעת שכר".

נִמְנָה עִמָּהֶם[22], – כשאחרים מבני הקהלה נותנים ה"מעמדות" שלהם ל"כולל" והוא אינו נותן – הרי זה שהם מצטרפים יחד ונמנים לדבר מצוה ואילו הוא אינו מצטרף אתם, **כַּנּוֹדַע מִמַּאֲמַר רַז"ל**[23]. – על כך את הפסוק[24] "וחסרון לא יוכל להמנות". **וְלַשּׁוֹמְעִים יִנְעַם, וְתָבוֹא עֲלֵיהֶם בִּרְכַּת טוֹב, בְּכָל מִלֵּי דְּמִיטַב, הֲטִיבָה ה' לַטּוֹבִים וִישָׁרִים**[25], **כְּנַפְשָׁם וְנַפְשׁ** – כרצונם וכרצון **הַדּוֹרֵשׁ שְׁלוֹמָם מִכָּל לֵב וָנֶפֶשׁ:** – כוונת רבנו הזקן, שהטוב שיעשה אתם השי"ת יהי זה כפי רצונם הם וכפי רצונו של רבנו הזקן.

אגרת הקדש

נמנה עמהם כנודע ממארז"ל ולשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב בכל מילי דמיטב הטיבה ה' לטובים וישרים כנפשם ונפש הדו"ש מכל לב ונפש:

יום שלישי כ"א אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכה, יז. נודע דבאתערותא... עד עמ' 250, וע"ש היטב.

יז. נוֹדַע[1] **דְּבְ"אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא"**, – על ידי ההתעוררות של עבודת האדם למטה, **שֶׁהָאָדָם מְעוֹרֵר בְּלִבּוֹ מִדַּת הַחֶסֶד** – לעשות צדקה וחסד, **וְ** – מעורר **רַחֲמָנוּת** – שלו, **עַל כָּל הַצְּרִיכִים לְרַחֲמִים** – הוא מעורר על ידי כך **"אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא"**, – התעוררות למעלה, **לְעוֹרֵר עָלָיו רַחֲמִים רַבִּים מִמְּקוֹר הָרַחֲמִים**, – לא רק מדת הרחמים שבסדר ההשתלשלות, שהיא רחמים בהגבלה, אלא **ממקור** מדת הרחמים, שמשם הרחמים הם בלי הגבלה, כנזכר בפרק מ"ה בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שזה נקרא "אב הרחמים" (לא "אב הרחמן" **כי** אם "אב הרחמים"), מקור הרחמים, משם נמשכים רחמים על האדם, **לְהַשְׁפִּיעַ לוֹ הַפֵּרוֹת בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְהַקָּרֵן לָעוֹלָם הַבָּא**[2]. להלן יפרש רבנו הזקן, שהשפעת הפירות בעולם הזה, אין הכוונה רק ההשפעה בעניני עולם הזה, בבני חיי ומזוני, כי אם זה כולל גם ההשפעות וההשגות של גן עדן, שכל זה נקרא "עולם הזה" בהשוואה ל"עולם הבא" שהוא זמן תחיית המתים. כלומר, למרות שבהשוואה **לעולם הזה ממש** נקרא גן עדן בשם עולם הבא", שכן זה בא אחרי (ובתור שכר על) העבודה של עולם הזה[3], הרי, אבל, בהשוואה ל"עולם הבא" של זמן התחיה, נקרא כל סדר ההשתלשלות, גם העולמות הרוחניים וגן עדן בשם "עולם הזה", שכן, הם כולם ענינים ובחינות השייכות (גם כעת) לגילוי השגה ("הזה" הוא לשון גילוי), ואילו "עולם הבא" של זמן התחיה, הוא למעלה מגילוי השגה, כפי שיסביר להלן[4]. **פֵּרוּשׁ, "הַפֵּרוֹת"** - **הִיא הַשְׁפָּעָה הַנִּשְׁפַּעַת** – ונמשכת, **מִמְּקוֹר הָרַחֲמִים וְחַיֵּי הַחַיִּים בְּרוּךְ־הוּא, וְנִמְשֶׁכֶת לְמַטָּה מַטָּה בִּבְחִינַת הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הָעוֹלְמוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה כו'**, – שמעולם ומדריגה נעלים יותר היא נמשכת לעולם ולמדריגה תחתונים יותר, ומאותו עולם ומדריגה, לעולם ולמדריגה תחתונים עוד יותר, **עַד שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת** – ההשפעה, **בָּעוֹלָם הַזֶּה הַנִּשְׁמִי בְּ"בְנֵי חַיֵּי וּמְזוֹנֵי" כו'**. – בכל הענינים של השפעה גם בענינים הרוחניים ועד שההשפעה באה למטה בענינים גשמיים – הרי כל זה נקרא "פירות", שכשם שפירות האילן אינם כמו האילן עצמו שהוא תמיד אותו אילן ואילו הפירות מתחלפים, כך משתנה ההשפעה מעולם לעולם, **וְ"הַקָּרֵן"** - **הוּא כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[5]: "רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד", **וְהָיוּ לֵיהּ לְמֵימַר** – היה לו לומר, **"מִצְוָתֶיךָ"** לְשׁוֹן **רַבִּים** – לפי הפירוש הפשוט, שהכוונה היא למצוות בכלל, שאין להן קץ, היה צריך לומר "מצוותיך" לשון רבים, (**וְגַם לְשׁוֹן "רְחָבָה" אֵינוֹ מוּבָן**); – שכן, הלשון הרגיל בזה הוא: גדולה, רבה, רמה, נישאה, **אֶלָּא "מִצְוָתְךָ" דַּיְקָא**, – **המצוה שלך דוקא** היא בבחינת "רחבה מאד", כלי רחב ל"מאד" שלמעלה, **הִיא מִצְוַת הַצְּדָקָה, שֶׁהִיא מִצְוַת ה' מַמָּשׁ, מַה שֶּׁהַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בִּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ עוֹשֶׂה תָּמִיד לְהַחֲיוֹת הָעוֹלָמוֹת, וְיַעֲשֶׂה** – כך, **לֶעָתִיד בְּיֶתֶר שְׂאֵת וָעֹז,** – בכמות ובאיכות, מה שהקדוש ברוך הוא מחיה כעת העולמות ומה שיחייה לעתיד את העולמות ביתר חיות ובסוג חיות נעלה יותר, הרי זה ענין של צדקה מהקב"ה, לכן נקראת מצות הצדקה "מצותך", המצוה שלך, שכן, הקב"ה בעצמו עושה **תמיד** ענין הצדקה, **וּכְמוֹ**

אגרת הקדש

יז נודע דבאתערותא דלתתא שהאדם מעורר בלבו מדת החסד ורחמנות על כל הצריכים לרחמים אתערותא דלעילא לעורר עליו רחמים רבים ממקור הרחמים להשפיע לו הפירות בעוה"ז והקרן לעוה"ב. פי' הפירות היא השפעה הנשפעת ממקור הרחמים וחיי החיים ב"ה ונמשכת למטה מטה בבחינת השתלשלות העולמות מלמעלה למטה כו' עד שמתלבשת בעוה"ז הגשמי בבני חיי ומזוני כו' והקרן הוא כמ"ש רחבה מצותך מאד והל"ל מצותיך לשון רבים (וגם לשון רחבה אינו מובן) אלא מצותך דייקא היא מצות הצדקה שהיא מצות ה' ממש מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו עושה תמיד להחיות העולמות ויעשה לעתיד ביתר שאת ועז וכמ"ש ושמרו

---

22. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ובמילא גם אם נתן כבר לצדקה כדרוש לפנ"ז ובמילא נתעלמו כל הענינים דלעיל - צריך ליתן עוד בעת המנין כו' - חידוש אגה"ק זו". **23.** חגיגה ט, ב. ברכות כו, א. **24.** קהלת א, טו. **25.** ל' הכתוב - תהלים קכה, ד. **1.** זח"א פח, א. **2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "משנה ריש פאה. פיה"מ שם. וראה ד"ה כל המרחם תש"ט (סה"מ תש"ט ע' 7 (הב')). **3.** רמב"ם הל' תשובה פ"ח ה"ח. **4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "וראה פמ"ח". **5.** תהלים קיט, צו.

שֶׁכָּתוּב[6]: "וְשָׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה כו'", – הרי נקראת צדקה "דרך ה'", שהיא דרך ה', שהוא הולך בה, כְּמוֹ דֶּרֶךְ שֶׁהוֹלְכִים בָּהּ מֵעִיר לְעִיר, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כָּךְ הַצְּדָקָה הִיא בְּחִינַת גִּלּוּי וְהָאָרַת אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", – מקיף וסובב על העולמות ומחיה אותם בחיות שאינה מצומצמת בהתאם למדריגתם, אלא היא למעלה מעלה מהן, שֶׁיָּאִיר וְיִתְגַּלֶּה עַד עוֹלָם הַזֶּה, כַּ"אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא", – על ידי התעוררות למטה, בְּתוֹרַת צְדָקָה וָחֶסֶד חִנָּם, – זה יתגלה ויאיר לֶעָתִיד בְּתְחִיַּת הַמֵּתִים, בְּיֶתֶר שֹׂאֵת – בכמות, וְיֶתֶר עֹז – באיכות, לְאֵין קֵץ מִבְּחִינַת גִּלּוּי (הֶאָרָה) [הַהֶאָרָה] בְּגַן עֵדֶן הַתַּחְתּוֹן וְהָעֶלְיוֹן, – לעתיד תהיה כאן למטה התגלות הרבה יותר עליונה מאשר ההתגלות שבגן עדן התחתון ובגן עדן העליון, ההוכחה על כך היא, שֶׁהֲרֵי כָּל נִשְׁמוֹת הַצַּדִּיקִים[7] וְהַתַּנָּאִים[8] וְהַנְּבִיאִים[9], שֶׁהֵם עַתָּה בְּגַן עֵדֶן הָעֶלְיוֹן בְּרוּם הַמַּעֲלוֹת, – והמדריגות, יִתְלַבְּשׁוּ בְּגוּפוֹתֵיהֶם לֶעָתִיד[10], וְיָקוּמוּ בִּזְמַן הַתְּחִיָּה[10] לֶהָנוֹת מִזִּיו הַשְּׁכִינָה. – שיאיר בעולם הזה לנשמות בגופים, מן ההכרח הרי לומר, שתהיה זו התגלות עליונה בהרבה מאשר ההתגלות שבגן עדן העליון, שבגלל זה כדאי שהנשמות הנמצאות בדרגות העליונות ביותר בגן עדן העליון, תתלבשנה בגוף כדי לקבל הגילוי של זמן תחיית המתים, וזהו גילוי שהוא רק ענין של צדקה וחסד חנם, שכן, אין בכוח ההתעוררות למטה **להמשיך** סוג גילוי כזה, ההתעוררות למטה היא רק בבחינת "כלי" **לקליטת** גילוי זה. במה, איפוא, הגילוי שלעתיד נעלה יותר אפילו מן הגילוי שבגן עדן העליון? יסביר רבנו הזקן להלן: לְפִי שֶׁהַהֶאָרָה וְהַגִּלּוּי שֶׁבְּגַן עֵדֶן הִיא בְּחִינַת "מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין"[11], – ממלא כל העולמות – החיות האלקית המצומצמת ומותאמת לדרגת הנברא, ומתלבשת בפנימיות בנברא, שֶׁהוּא בְּחִינַת הִשְׁתַּלְשְׁלוּת מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה – החיות יורדת ומשתלשלת ומתצמצמת ממדריגה למדריגה, עַל יְדֵי צִמְצוּמִים עֲצוּמִים, – המצמצמים ומקטינים את החיות ואת הגילוי, וּכְמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה[12]: "בִּיו"ד נִבְרָא עוֹלָם הַבָּא", – כלומר, גן עדן, שנברא באות יו"ד, והאות יו"ד היא הרי צמצום של נקודה, וְהִיא בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה, – יו"ד היא בחינת חכמה עליונה, שכן, היו"ד של שם הוי' רומזת על "חכמה עילאה" (עליונה), הראשונה מעשר הספירות של עולם ה"אצילות", הַנִּקְרֵאת – "חכמה" נקראת "עֵדֶן הָעֶלְיוֹן", – "עדן" שהוא למעלה והוא מקור "גן עדן", הַמִּשְׁתַּלְשֶׁלֶת וּמִתְלַבֶּשֶׁת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, – בחינת וספירת ה"חכמה" משתלשלת ומתלבשת בכל העולמות להוותם ולהחיותם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב[13]: "כֻּלָּם בְּחָכְמָה עָשִׂיתָ כו'", – הרי שהתהוות כל הנבראים היא מבחינת ה"חכמה", וְ"הַחָכְמָה תְּחַיֶּה כו'"[14], – הרי ש"חכמה" היא החיות של העולמות, וּבְגַן עֵדֶן – בחינת ה"חכמה" הִיא בְּבְחִינַת גִּלּוּי הַהַשָּׂגָה לְכָל חַד לְפוּם שִׁעוּרָא דִּילֵיהּ, – לכל אחד לפי שיעורו, החיות האלקית של בחינת "חכמה" בעולמות, היא בהעלם, ואילו בגן עדן היא באופן של גילוי, שהנשמות מבינות ומשיגות אלקות בהשגת המהות, כַּנּוֹדָע שֶׁעֹנֶג הַנְּשָׁמוֹת בְּגַן עֵדֶן הוּא מֵהַשָּׂגַת סוֹדוֹת הַתּוֹרָה שֶׁעָסַק בָּעוֹלָם הַזֶּה בַּנִּגְלֶה, – ובגן עדן הוא מבין ומשיג את הסודות שבתורה, כִּדְאִיתָא – כמו שכתוב בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ פָּרָשַׁת שְׁלַח[15], – שם מבואר סדר ה"מתיבתא" של משה רבינו ו"מתיבתא דרקיע", עד גם של נשים צדקניות ומרים הנביאה, וּבַגְּמָרָא[16] בְּעוּבְדָא – בסיפור של דְּרַבָּה בַּר נַחְמָנִי, – שם מביאה הגמרא, שבענין של ספק אם "בהרת קדמה לשער לבן" או "שער לבן קדמה לבהרת" – פלוגתא (מחלוקת) במתיבתא דרקיע (הקב"ה אומר טהור ומתיבתא דרקיע אומרים טמא), ואומרים מי מכריע במחלוקת זו – רבה בר נחמני שהוא יחיד בנגעים ויחיד באהלות. ב"לקוטי תורה" של רבנו הזקן, פרשת תזריע, ישנו מאמר[17] המסביר בפרוטרוט ענין מחלוקת זו וענין מתיבתא דרקיע בכלל. על כל פנים, הגילוי שבגן עדן הוא גילוי בבחינת "ממלא כל עלמין" – אור מצומצם. אֲבָל גִּלּוּי הַהֶאָרָה שֶׁבְּתְחִיַּת הַמֵּתִים יִהְיֶה מִבְּחִינַת "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין", שֶׁאֵינָהּ בִּבְחִינַת צִמְצוּם וְשִׁעוּר וּגְבוּל,

אגרת הקדש

דרך ה' לעשות צדקה כו' כמו דרך שהולכים בה מעיר לעיר עד"מ. כך הצדקה היא בחי' גילוי והארת אור א"ס ב"ה סובב כל עלמין שיאיר ויתגלה עד עוה"ז באתערותא דלתתא בתורת צדקה וחסד חנם לעתיד בתחיית המתים ביתר שאת ויתר עז לאין קץ מבחינת גילוי (הארה) [ההארה] בג"ע התחתון והעליון שהרי כל נשמות הצדיקים והתנאים והנביאים שהם עתה בג"ע העליון ברום המעלות יתלבשו בגופותיהם לעתיד ויקומו בזמן התחייה ליהנות מזיו השכינה לפי שההארה והגילוי שבג"ע היא בחינת ממלא כל עלמין שהוא בחינת השתלשלות ממדרגה למדרגה ע"י צמצומים עצומים וכמארז"ל ביו"ד נברא עוה"ב והיא בחינת חכמה עילאה הנקראת עדן העליון המשתלשלת ומתלבשת בכל העולמות כמ"ש כולם בחכמה עשית כו' והחכמה תחי' כו' ובג"ע היא בבחינת גילוי ההשגה לכל חד לפום שיעורא דילי' כנודע שעונג הנשמות בג"ע הוא מהשגת סודות התורה שעסק בעוה"ז בנגלה כדאיתא בזוה"ק פ' שלח ובגמ' בעובדא דרבה בר נחמני. אבל גילוי ההארה שבתחה"מ יהי' מבחינת סובב כל עלמין שאינה בבחינת צמצום ושיעור וגבול

---

6. וירא יח, יט. **7.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מצוות". **8.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תורה". **9.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "גילוי אלקות". **10.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר שמחלק לב' זמנים (ובמילא מובן שזהו גם ב' ענינים): לעתיד, בתחי'. וצ"ע". **11.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה פמ"ח". **12.** מנחות כט, ב. **13.** תהלים קד, כג. **14.** קהלת ז, יב. **15.** קסג, א. **16.** ב"מ פו, א. **17.** ד"ה קא מיפלגי במתיבתא דרקיע.

אֶלָּא בְּלִי גְּבוּל וְתַכְלִית, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים – ספר ה"תניא", **פֶּרֶק מַח בֵּאוּר עִנְיַן "סוֹבֵב כָּל עָלְמִין"**, – "סובב כל העולמות", **שֶׁאֵינוֹ כְּמַשְׁמָעוֹ כְּמוֹ עִגּוּל, חַס וְשָׁלוֹם,** – שמשמעותו תהיה אור שהוא למעלה לגמרי מהדבר ושאינו נמצא בתוך הדבר, **אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ בִּבְחִינַת הִתְלַבְּשׁוּת וְכוּ'**, – אלא המדובר הוא באור שאינו מתלבש בפנימיות הדבר על ידי צמצומו בהתאם למדריגת הדבר, אלא הוא למעלה במדריגה תוך הימצאו והשפעתו בדבר, **וְעַיֵּן שָׁם הֵיטֵב.**

אגרת הקדש

אלא בלי גבול ותכלית כמ"ש בלק"א פמ"ח ביאור ענין סוכ"ע שאינו כמשמעו כמו עיגול ח"ו אלא שאינו בבחי' התלבשות וכו' וע"ש היטב.

יום רביעי כ"ב אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 250, וזהו שארז"ל... עד עמ' קכו, מנוחה כו':

וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה[18]: – "העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה וכו' אלא צדיקים ישבין **"וַעֲטָרוֹתֵיהֶם בְּרָאשֵׁיהֶם וְנֶהֱנִין כו'"**[19], – מזיו השכינה, **עֲטָרָה הִיא בְּחִינַת מַקִּיף וְסוֹבֵב,** – כלומר, אור שאינו מתצמצם ושאינו מתלבש בפנימיות בהתאם לדרגתו של כל עולם או נברא, אלא הוא אור היורד למטה[20] ומאיר באופן שהוא מקיף על הכל בשווה, **וְנִקְרָא "כֶּתֶר" מִלְּשׁוֹן "כּוֹתֶרֶת"**[21], – כפי שמובא במלבים א' פרק ז' על הכותרות שנתן שלמה לעשות לעמודים, אפשר שזו ההוספה ב"כתר" לגבי "עטרה", עטרה – היא הרי על הראש, "תשית לראשו עטרת פז"[22], "ועטרותיהם בראשיהם", ואילו כתר מלשון כותרת – הוא על עמודים, וכיוון שגילוי אור הכתר לעתיד בתחיית המתים בא הרי על ידי קיום המצוות, שתרי"ג המצוות שמן התורה וז' מצוות דרבנן, הם תר"ך **עמודי** אור (תר"ך אותיות "כתר")[23], אפשר שלכן הוא מביא הלשון "כותרות" המובאת בקשר לעמודים, שכן, זה כתר על עמודי המצוות, **וְהוּא** – בחינת ה"כתר" היא **בְּחִינַת מִמְּצָע הַמְחַבֵּר הָאָרֶת** – והתגלות **הַמַּאֲצִיל אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא לְהַנֶּאֱצָלִים,** – של עולם ה"אצילות", המאציל הוא הרי "אין סוף" והנאצלים הם הרי ב"עולם", ש"עולם" בכלל הוא הרי ענין של גבול – הרי הממוצע בין המאציל לבין הנאצלים, הוא בחינת וספירת ה"כתר"; פנימיות הכתר שייכת למאציל, וחיצוניות הכתר שייכת לנאצלים, ועל ידי כך בחינת ה"כתר" היא ממוצעת בין המאציל לנאצלים – כלומר, על ידי ה"כתר" נמשך מ"אור אין סוף" אל הנאצלים של עולם ה"אצילות", **וְלֶעָתִיד יָאִיר וְיִתְגַּלֶּה בָּעוֹלָם הַזֶּה לְכָל הַצַּדִּיקִים שֶׁיָּקוּמוּ בַּתְּחִיָּה** – בתחיית המתים, (**"וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים**[24] **כו'"**[25]). – כלומר שלעתיד זה יתגלה לכל בני ישראל. הרי, שהאור השייך כעת לנאצלים של עולם ה"אצילות" בלבד, יאיר ויתגלה לעתיד לבוא למטה בעולם הזה, ולא כפי שאמר לעיל בקשר לגן עדן, שהאור המאיר בגן עדן מבחינת ה"חכמה", הוא בבחינת גילוי והשגה לכל אחד בהתאם למדריגתו, שכן, מדובר באור פנימי המשתלשל ומתצמצם ממדריגה למדריגה ובא בהתגלות לכל אחד בהתאם למדריגה **שלו** – אלא, האור והגילוי של תחיית המתים, שהוא אור מקיף של "כתר" אינו מתצמצם אלא מאיר לכולם בשווה, ויהיה זה בהתגלות גמורה, בהשגת **המהות**, שמשיגים את המהות, כפי שהדבר בענין הראיה שרואים את **המהות** של הדבר, כפי שנאמר על לעתיד[26] "ונגלה כבוד ה' **וראו** כל בשר יחדיו", ראיית המהות. **וְזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה**[27]: **"עֲתִידִים צַדִּיקִים שֶׁיֹּאמְרוּ לִפְנֵיהֶם קָדוֹשׁ"**, – כפי שאומרים כעת "קדוש" לפני הקדוש ברוך הוא, **כִּי "קָדוֹשׁ" הוּא בְּחִינַת מֶכְרָל, שֶׁאֵינוֹ בְּגֶדֶר הַשָּׁנָה וָדַעַת, כִּי הוּא לְמַעְלָה מַעְלָה מִבְּחִינַת הַחָכְמָה וָדַעַת שֶׁבְּגַן עֵדֶן, כִּי "הַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא"**

אגרת הקדש

וזהו שארז"ל

ועטרותיהם בראשיהם ונהנין כו' עטרה היא בחינת מקיף וסובב ונקרא כתר מלשון כותרת והוא בחי' ממוצע המחבר הארת המאציל א"ס ב"ה להנאצלים ולעתיד יאיר ויתגלה בעוה"ז לכל הצדיקים שיקומו בתחייה (ועמך כולם צדיקים כו'). וזה שארז"ל עתידים צדיקים שיאמרו לפניהם קדוש כי קדוש הוא בחי' מובדל שאינו בגדר השגה ודעת כי הוא למעלה מעלה מבחינת החכמה ודעת שבג"ע כי החכמה

---

18. ברכות יז, א. **19.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ועטרותיהם בראשיהם (מקיף - ועוד ענין) ונהנין כו' (פנימי)". **20.** **הרבי שליט"א** העיר, שלמרות שהאור מאיר גם למטה, אי אפשר לומר שהוא מאיר למטה כמו למעלה, שכן "סוכ"ע - גילוי שלו **בעולם** העליון והתחתון שווה, ויש עוד ענין שונה **לגמרי** - האם כמו שהוא למע' כך מתגלה: התנשאות המלך על כל בני המדינה **בשווה**, אבל אינו דומה כלל לכמו שהיא בעצמו (לא בעצמותו כ"א אפילו בגילוי ובהרגש דעצמו)". **21.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "שזה נוגע כאן, ולא הענין שהוא מל' כתר לי - שתיקה וביטול (לקו"ת במדבר סט, א. תער"ב בתחלתו)". **22.** תהלים כא, ד. **23.** תפלת ר' נחוניה בן הקנה, הובאה ונתבארה להלן סימן כט (קמט, סע"ב ואילך). **24.** ישעי' ס, כא. **25.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "הובא כאן כי זה מחילוקי תחה"מ וג"ע: בתה"מ "ועמך **כולם** צדיקים", משא"כ ג"ע שלא כל העם זוכה - ראה תו"א יתרו עג, ב. לקו"ת וכו'". ולמרות שהוא אומר להלן "אך א"א להגיע למדריגה זו עד שיהא בג"ע תחלה" - הוסיף הרבי שליט"א, שלעיל כשהוא אומר "ועמך **כולם** צדיקים" הכוונה היא רק ש"כולם - **יעמדו** בתחה"מ, ויהיו אז: משה והאבות כו' ועד שואב מימיך. ופשיטא - **גודל** החילוק שבין זל"ז בהגילויים דאז, וכאו"א לפום שעו"ד (בג"ע) וכו'". **26.** ישעי' מ, ה. **27.** ב"ב עה, ב.

כְּתִיב[28]**, הוּא בְּחִינַת "כֶּתֶר עֶלְיוֹן" הַנִּקְרָא "אַיִן" בַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ**[29]**, וְהַשְׁפָּעָתוֹ וְהֶאָרָתוֹ בִּבְחִינַת גִּלּוּי, – שיוכלו להשיגו בהשגת המהות, הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁהַנְּשָׁמָה תִּתְלַבֵּשׁ בְּגוּף זַךְ וְצַח אַחַר הַתְּחִיָּה, – אחרי תחיית המתים, ומדוע הדבר כך, שבגן עדן, כשהנשמה היא **בלי** גוף, אין היא יכולה להשיג בגילוי את אור הכתר, ואילו לעתיד לבוא בתחיית המתים, כשהנשמה תהיה מלובשת בגוף (כידוע[30] ההכרעה כדעת הרמב"ן[31], שתכלית השכר תהיה דוקא לנשמה בגוף בזמן תחיית המתים), דוקא אז תוכל להשיג בגילוי את אור הכתר? אומר על כך רבינו הזקן: **כִּי "נָעוּץ תְּחִלָּתָן** – המדריגה העליונה ביותר שב"תחלה", **בְּסוֹפָן" דַּוְקָא,** – ככתוב בספר יצירה[32] ומשמעות הדבר, כפי פירוש החסידות[33], שה"תחלה" שלמעלה גם מה"ראש המתפשט" (כמו המדריגות העליונות ביותר של השתלשלות) – נמצאת ב"**סוף**" דוקא, במדריגת ה"כתר" שלמעלה מהשתלשלות (למעלה אפילו מהמדריגה הגבוהה ביותר של השתלשלות, שהיא "חכמה" הנקראת "ראשית", שהיא היא ראשית ההשתלשלות). היכן זה יורד בגילוי? – "בסופן" דוקא – בגוף גשמי, שלכן דוקא כשהנשמה תהיה מלובשת בגוף בזמן התחייה – תתגלה בה אז ההתגלות הנעלה ביותר של אור הכתר, גילוי שאין בכוח הנשמה בגן עדן לקבלו. והכוונה היא: לא זו בלבד שלגבי אור זה, כיוון שהוא למעלה מהשתלשלות, אין לגביו שום הבדל בין נשמה לגוף. – לגבי הגילוי של גן עדן שכאמור לעיל הוא גילוי היורד בהשתלשלות – קיים הבדל בין נשמה לגוף, לנשמה בגן עדן הוא **יכול** להתגלות, ואילו לנשמה בגוף **אין** הוא יכול להתגלות, אך, לגבי אור ה"כתר" שהוא למעלה לגמרי מהשתלשלות, אין שום הבדל בין נשמה לגוף – אלא אדרבה, בגוף דוקא, שהוא "סופן" – דוקא שם "נעוץ" (נמצא) "תחלתן" אור ה"כתר", **וְ"סוֹף מַעֲשֶׂה בְּמַחֲשָׁבָה תְּחִלָּה כו'",** כַּנּוֹדַע. – **במחשבה** ישנם "תחלת המחשבה" ו"סוף המחשבה", ו**במעשה** ישנם "תחלת המעשה" ו"סוף המעשה" – והרי "**סוף** מעשה" דוקא הוא בתחלת המחשבה, שלכן, על ידי מצוות מעשיות דוקא הנעשות על ידי נשמה המלובשת בגוף גשמי – על ידי זה דוקא ממשיכים את אור ה"כתר", כפי שהוא אומר כאן על ידי ענין הצדקה, וכללות המצוות הרי נקראות בשם צדקה[34], שעל ידי מצוות ממשיכים אור ה"כתר", שכן, מצוות מעשיות שהן "סוף מעשה" – הן דוקא הינן ב"תחלה" של מחשבה – תכלית הכוונה ב"כתר" ו"רצון" לבריאת העולמות. על כל פנים מוסבר מדוע יאמרו לעתיד לצדיקים "קדוש", שכן, לצדיקים ("ועמך כולם צדיקים" – כל בני ישראל) יומשך ויתגלה אור שהוא קדוש ומובדל ולמעלה מהשגה, וכיוון שהם יתעצמו עם האור שיהיה בהם בהתגלות – לכן הם עצמם "קדוש". **אַךְ אִי אֶפְשָׁר**[35] **לְהַגִּיעַ לְמַדְרֵגָה זוֹ,** – לקלוט בהתגלות את האור הסובב כל העולמות, **עַד שֶׁיְּהֵא בְּגַן עֵדֶן תְּחִלָּה, לְהַשִּׂיג בְּחִינַת חָכְמָה עִלָּאָה** – חכמה עליונה, **כו'**) [אֶפְשָׁר צ"ל[36]: **כָּל חַד] כְּפוּם שִׁעוּרָא דִּילֵיהּ,** – כל אחד כפי שיעורו ומדריגתו, (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **ולאח"ז יקום בתחה"מ** – **ע"י טל תורה – כמחז"ל**[37]) **וְ"טַל תּוֹרָה מְחַיֵּהוּ",** – כפי שחכמינו ז"ל אומרים "כל העוסק בתורה טל תורה מחייהו" – בתחיית המתים, (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א: **ולאחכ"ז ש**)**"וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ כו'"**[38]**, וְדַי לַמֵּבִין.** – שכפי המוסבר במסכת אבות[39] זה מוסב על עולם הבא, שכן התחלת הפסוק[40] היא "יחיו מתיך וגו' הקיצו ורננו שוכני עפר", ולאחר מכן מסיים "כי טל אורות טליך" שעל כך דורשת הגמרא "כל העוסק בתורה אור תורה מחייהו", כשהכוונה היא על "טל תורה". הרי כדי להגיע למדריגה שתהיה בתחיית המתים, שיוכלו לקבל בגילוי את האור ה"סובב כל עלמין", מן ההכרח שהנשמה תהיה לפני זה בגן עדן ותשיג "חכמה עליונה" בהתאם לשיעורה ולמדריגתה, למרות שהשגת הנשמה בגן עדן

אגרת הקדש

מאין תמצא כתיב הוא בחינת כתר עליון הנקרא אין בזוה"ק והשפעתו והארתו בבחינת גילוי הוא דוקא כשהנשמה תתלבש בגוף זך וצח אחר התחי' כי נעוץ תחלתן בסופן דוקא וסוף מעשה במחשבה תחלה כו' כנודע. אך א"א להגיע למדרגה זו עד שיהא בג"ע תחלה להשיג בחינת חכמה עילאה (כו') [אפשר צ"ל כל חד] כפום שיעורא דיליה וטל תורה מחייהו והקיצות היא תשיחך כו' וד"ל. וזהו רחבה מצותך מאד היא

---

28. איוב כח, יב. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "במקום שהחכ' נמצאת (ג"ע) הכתר הוא בהעלם 'אין'". **29. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ראה משפטים קכא, סע"א: והחכמה כו'. ובכ"מ". **30.** ספר המצוות להצ"צ (דרמ"צ) מצות ציצית. וראה גם לקו"ת צו טו, ג. **31.** בשער הגמול. **32.** פרק א' משנה ז'. **33.** המשך תרס"ו ע' שמו. **34.** ראה ח"א פל"ז. לקמן סימן לב. **35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "לכאורה מה ענין פיסקא זו כאן?! - וי"ל דבא לתרץ: ע"פ הנ"ל אינו מובן מחז"ל **בכ"מ** (וראה ג"כ לקמן סכ"ט) דשכר המצות בג"ע (וכולל - מצות הצדקה). - והתירוץ עפמש"ת לעיל ס"ג, אבל ה"ז רק "הארה דהארה" וכו' - כן אינו מובן "נשמות הצדיקים כו' שהם עתה בג"ע" כמה אלפי שנים (שהזכיר כאן לעיל) מאי נפק"מ ואהני להו להשכר (דתחה"מ). - ולזה מוכרח להמשיך הבי': אך א"א כו'. ומוסיף **עוד** ענין - **תוס' בי': תחה"מ** בא ע"י שטל תורה מחייהו - שזהו שייך **ותלוי (כמחז"ל זה)** שיהי' בסוג "כל העוסק בתורה", ובמילא תלוי גם בהשגת "בחי' ח"ע כפום **שעורא דילי'**" שזהו בג"ע דוקא. ומוסיף **עוד** ענין - תוס' בי': **לאחרי** תחה"מ - השכר ד"תשיחך" - וה"ז "**היא** (דוקא) תשיחך" (התורה, ח"ע דכפום שיעורא דילי' **בג"ע**). עפ"ז יומתק ג"כ שמסיים בבי' **סיום** הכתוב: לכל תכלה גו', אף שלא הביאו (ולא רמזו אפילו) ע"ע! אלא שמסתייע להענין שקדמו - וממתיק עי"ז גם הסדר דבכתוב, שתחלה צ"ל "כל תכלה" (כי אא"פ כו' - כנ"ל) ורק **אח"ז** יבוא לרחבה מצותך מאד. אבל בתחלת האגרת **אין** מקום להזכיר "כל תכלה גו'" - שהרי ענינה בי' **הרחבות** שע"י הצדקה דלמטה". **36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "במקום כו' - שלכאורה אינו מובן - ולכן הקיפוהו בחצע"ג - כ"ח. ז. א. כל חד". **37. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "ראה כתובות קיא, ב. לעיל ספל"ו". **38.** משלי ו, כב. **39.** ספ"ו. **40.** ישעי' כו, יט.

היא בבחינת "ממלא כל עלמין" בלבד, אור פנימי (במוסבר לעיל), אבל, הרי מאיר בה גם בחינת ה"כתר" באופן של "מקיף", שלא בהתגלות ובהשגת המדות, אלא באופן של "ידיעת המציאות" – דבר זה נותן כוח בנשמה, שבזמן התחייה תוכל לקבל את האור ה"סובב" בהתגלות ובהשגת המדות (כמובא במאמר "קא מיפליגי במתיבתא דרקיע" ב"לקוטי תורה" פרשת תזריע, ש"אור הסובב" מאיר לנשמה בגן עדן באופן של "מקיף"), הרי, שבגן עדן שהשגת הנשמה היא בבחינת "ממלא כל עלמין" (אור פנימי), שם ההתגלות של ענין ה"תורה" שהיא ענין של "מזון" ואור פנימי, "ותורתך בתוך מעי"[41], כמובא בפרק ה' בחלק הראשון של ספר ה"תניא", אלא שמאירה **גם** הארה מענין המצוות (שהן לבושים ומקיפים לנשמה, כפי המובא ב"תניא" שם), ולעתיד, בתחיית המתים יהיה עיקר ההתגלות מאור ה"סובב כל עלמין" על ידי ענין המצוות, **ועל ידי ועם** ענין התורה "טל תורה" – ש"מחייהו" ו"**היא** תשיחך".

אגרת הקדש

מצות הצדקה שהיא כלי ושטח רחב מאד להתלבש בה הארת אור א"ס ב"ה (וכמ"ש לבושו צדקה) אשר יאיר לעתיד בבחינת בלי גבול ותכלית בחסד חנם באתערותא דלתתא זו הנק' דרך ה' וזהו לשון מאד שהוא בלי גבול ותכלית. אבל לכל תכלה ראיתי קץ תכלה היא מלשון כלות הנפש שבג"ע שהיא בבחי' קץ ותכלית וצמצום כנ"ל ולכל תכלה הוא לפי שיש כמה וכמה מעלות ומדרגות ג"ע זה למעלה מזה עד רום המעלות כמ"ש בלקוטי הש"ס מהאריז"ל בפי' מארז"ל ת"ח אין להם מנוחה כו' שעולים תמיד ממדרגה למדרגה בהשגת התורה שאין לה סוף כו' עד אחר התחי' שיהיה להם מנוחה כו':

להלן, חוזר רבנו הזקן לפרש הפסוק "רחבה מצותך מאד", שלעיל פירש המלה "**מצותך**" שהכוונה היא למצות הצדקה הנקראת "מצותך" (המצוה שלך), המצוה של הקדוש ברוך הוא. כעת יפרש המלה "**רחבה**", שמצות הצדקה היא כלי ושטח רחב, שתוכל להתלבש בה ההתגלות של "אור אין סוף" שתהיה בזמן התחייה. ובלשון רבינו הזקן: **וְזֶהוּ "רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד", הִיא מִצְוַת הַצְּדָקָה, שֶׁהִיא כְּלִי וְשֶׁטַח רָחָב מְאֹד, לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהּ הָאָרַת** – והתגלות, **אוֹר־אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא (וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב:** – בפיוט ראש השנה: **"לְבוּשׁוֹ צְדָקָה")**, – שצדקה היא לבוש לקבלת "אור אין סוף" ברוך הוא, **אֲשֶׁר יָאִיר לֶעָתִיד בִּבְחִינַת בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית בְּחֶסֶד חִנָּם** – של הקדוש ברוך הוא, **בְּ"אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא"** – על ידי עבודת האדם למטה בענין חסד וצדקה, **זוֹ, הַנִּקְרֵאת "דֶּרֶךְ ה'"**. – וכנזכר לעיל (בתחילת האגרת) שלמרות שישנה התעוררות מלמטה על ידי עבודת הצדקה – בכל זאת זה "חסד חנם", שכן, לאמיתו של דבר התעוררות האדם מלמטה אינה בערך כלל שהיא תעורר התעוררות כזו למעלה של התגלות אלקית בלתי מוגבלת כזו, אלא זה חסד חנם, והצדקה היא **כלי** בלבד **לקבלת** חסד זה והתגלות זו. **וְזֶהוּ לְשׁוֹן "מְאֹד"**, – "רחבה מצותך מאד", **שֶׁהוּא בְּלִי גְבוּל וְתַכְלִית.** – שמצות הצדקה היא כלי רחב בלי גבול ותכלית לקבלת ההתגלות האלקית שהיא בלי גבול ותכלית.

אֲבָל – התחלת הפסוק "רחבה מצותך מאד" היא: **"לְכָל תִּכְלָה - רָאִיתִי קֵץ", "תִּכְלָה" - הִיא מִלְּשׁוֹן "כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ" שֶׁבְּגַן עֵדֶן,** – הרי לכך ראיתי קץ, שיש לה קץ וגבול, **שֶׁהִיא בִּבְחִינַת "קֵץ" וְתַכְלִית וְצִמְצוּם כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,** – שהאור המאיר בגן עדן הוא מבחינת "ממלא כל עלמין", שהוא אור מוגבל ומצומצם. ב"לקוטי לוי יצחק" להרה"ג ר' לוי יצחק שניאורסאהן, אביו של, כ"ק רבינו, מפרש שלשת הענינים של "קץ", "תכלית" ו"צמצום", שהם בשלשת בחינות **האור** המאיר בגן עדן, וכן מסביר מדוע המלה "קץ" כתובה בפירוש בפסוק, "לכל תכלה ראיתי קץ", ולא הענין של "תכלית" ו"צמצום". **וּ"לְכָל תִּכְלָה"** – לכל סוגי הגעגועים וכלות הנפש, כיוון שמדובר כאן אודות כלות הנפש והגעגועים שבגן עדן דוקא – מדוע, איפוא, הוא אומר "**לכל** תכלה"? – **הוּא לְפִי שֶׁיֵּשׁ כַּמָּה וְכַמָּה מַעֲלוֹת וּמַדְרֵגוֹת גַּן עֵדֶן זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה עַד רוּם הַמַּעֲלוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּלִקּוּטֵי הַשַּׁ"ס מֵהָאַר"י זַ"ל בְּפֵרוּשׁ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה[42]: "תַּלְמִידֵי חֲכָמִים אֵין לָהֶם מְנוּחָה כוּ'"**, – לא בעולם הזה ולא בעולם הבא", מפרש האריז"ל, שהכוונה היא, **שֶׁעוֹלִים תָּמִיד מִמַּדְרֵגָה לְמַדְרֵגָה בְּהַשָּׂגַת הַתּוֹרָה שֶׁאֵין לָהּ סוֹף כוּ'**, – ואין להם מנוחה לעמוד במדריגה אחת, אלא הם עולים תמיד ממדריגה למדריגה, **עַד אַחַר הַתְּחִיָּה שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם** – אז, **מְנוּחָה כוּ':** – כמו אחרי זמן התחייה הנקרא "יום שכולו שבת **ומנוחה**"[43], שכן, יתגלה אז אור מעצמות "אין סוף" ברוך הוא, שאין בו שום התחלקות של מדריגות, הרי שלא שייך אז שום עליה ממדריגה למדריגה, אלא זה ענין של מנוחה ועונג מעצמות "אור אין סוף" ברוך הוא.

יום חמישי כ"ג אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכו, יח. כתיב מה יפית... עד עמ' 252, כמ"ש בלק"א.

יח. כבר הוזכר לעיל כמה וכמה פעמים, שהאגרות קודש (ש"בני הגאון המחבר" קבעו ב"אגרת הקודש" כחלק מספר ה"תניא") נכתבו רובן ככולן כעניני התעוררות לעבודה בפועל[1] ובמיוחד בענין הצדקה בהקשר ל"כולל חב"ד", להחזיק בעוסקים בתורה ועבודה בארץ ישראל. בהתאם לכך הרי אגרת שלמראית עין לא נראה שמדובר בה אודות ענין של עבודה בפועל או של צדקה, ראוי להשתדל למצוא את הקשר שבין הענין אודותיו מדובר באגרת הקודש לעבודה בפועל בכלל ולצדקה בפרט, ואם הדבר אפשרי – גם את ההמשך של אותה אגרת קודש למה שדובר באגרת

---

41. תהלים מ, ט. **42.** סוף ברכות. **43.** סוף מסכת תמיד. **1.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכל' הסכמת הרבנים שי' בני הגאון המחבר ז"ל

אגרת הקדש

יח כתיב מה יפית ומה נעמת אהבה בתענוגים. הנה ב' מיני אהבות הן הא' אהבה בתענוגים דהיינו שמתענג על ה' עונג נפלא בשמחה רבה ועצומה שמחת הנפש וכלותה בטעמה כי טוב ה' ונעים נעימות עריבות עד להפליא מעין עוה"ב ממש שנהנין כו' וע"ז כתיב שמחו צדיקים בה' ולא כל אדם זוכה לזה וזו היא בחינת כהנא ברעותא דלבא שבזוה"ק וע"ז נאמר עבודת מתנה וגו' והזר

הקודמת, ואשר לכן קבעו בני הגאון המחבר אגרת זו אחרי האגרת שלפניה[2]. באגרת הקודש סימן ח"י מסביר רבנו הזקן שני סוגים כלליים באהבת ה' – סוג אחד של אהבה הבאה מלמעלה ואין בכוח עבודת האדם להגיע אליה, שכן היא רק ענין של מתנה מלמעלה, וזו היא בחינת ומדריגת "אהבה בתענוגים" שהיא מעין עולם הבא (שם "נהנין מזיו השכינה"), כלומר, אהבה זו יש בה משום הנאה ותענוג מאלקות. סוג שני של אהבה – אהבה של צמאון ותשוקה לאלקות, אליה יש בכוח האדם להגיע על ידי עבודתו והתבוננותו.

שייכות אגרת הקודש זו לאגרת הקודמת (סימן יז), ובמילא מה היא מוסיפה בעבודה בפועל בכלל ולגבי ענין הצדקה במיוחד – יכול להיות שהיא: הרי באגרת הקודש הקודמת בא ליד ביטוי המעלה הנעלית של עבודת הצדקה, שבעשיית מצות צדקה, יש באמת לאדם העושה, בשעת מעשה, גם מגן עדן וגם מעולם הבא, מזמן התחייה (שכן, בגן עדן יתגלו ה"פירות" בלבד – הארה דהארה של המצוה, ובעולם הבא (בזמן התחייה) תתגלה ה"קרן", השכר של המצוה עצמה). שבענין ההתגלות, שהאדם "יקח" אותו בענין של הבנה ובאופן של השגת המהות שהוא מבין את המהות של האלקות שבמצוה – הרי זה יהיה רק בגן עדן ובעולם הבא. אך, עצם הענין יש לאדם בשעה שהוא מקיים את המצוה (שהוא מתחבר על ידי כך ("מצוה" מלשון "צוותא וחיבור") עם עצמות "אין סוף" ברוך הוא, מצווה המצוה). שלכן "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם הזה **מכל** חיי עולם הבא"[3], שעצם עשיית תשובה ומעשים טובים (שעל ידי הקדמת התשובה, המעשים של המצוות הם – טובים ומאירים[4]) בעולם הזה טוב יותר מאשר **כל** הבחינות והמדריגות של עולם הבא.

אך, כל זה הוא באופן של "העלם", שאין האדם חש בכך, ואין זה בגילוי בנפשו. באגרת הקודש זו – סימן ח"י – יסביר רבנו הזקן שני סוגים אלה באהבה, שאהבה היא הרי ענין של התגלות בנפש (הרגש הנפש באופן של התגלות), סוג אחד של אהבה ("אהבה בתענוגים") הוא התגלות שיש לה שייכות להתגלות שתהיה לעתיד לבוא בתחיית המתים, שכן כיוון שיהיה אז "צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה"[5], ההנאה והתענוג מ"שכר מצוה" שיתגלה אז, לכן אהבה זו היא "אהבה **בתענוגים**", אהבה מלווה בענין של תענוג, וכפי שהוא אכן מזכיר, שזה "מעין עולם הבא ממש שנהנין כו'" (מזיו השכינה). האהבה השניה, שהיא באופן של כוסף ותשוקה (שהוא רוצה להיות דבוק באלקות), היא התגלות ומעין הגילוי שבגן עדן, שם קיים "תכלה", כוסף ותשוקה, בקץ וגבול (כפי שהסביר באגרת הקודש הקודמת את הפסוק[6] "לכל תכלה ראיתי קץ", שלכוסף ולכליון שבגן עדן יש קץ וגבול), כך, שלא זו בלבד שיש ליהודי בשעה שהוא מקיים את המצוה, עצם ענין ההתקשרות עם הקדוש ברוך הוא (מצווה המצוה) שזה הרי באופן של העלם; אלא יכול גם שתהיה לו **התגלות** מכך בנפשו – גם מההתגלות שהיא מעין הגילוי שב"גן עדן", וגם (אפילו) התגלות שהיא מעין הגילוי של לעתיד לבוא בתחיית המתים.

שכן, למרות שלא כל אחד יכול להגיע ל"אהבה בתענוגים" שהיא ענין של מתנה מלמעלה – מדובר הרי בחסידות[7] בענין "גביע הכסף" שטמן יוסף "באמתחת בנימין" ש"יוסף" זה מדריגת צדיקים, ו"בנימין" – מדריגת בינונים (ו"מדת הבינוני" היא הרי "מדת **כל** אדם")[8], ו"גביע הכסף" הוא מדריגת "אהבה בתענוגים" ("כסף" מלשון "נכסוף נכספת"[9]) השייך ליוסף, הרי זה יורד לפעמים גם לבנימין (לבינונים), אלא באופן של "הטמין", שהוא עצמו אינו יודע מכך; וכפי שרבנו הזקן אומר בפרק י"ד בחלקו הראשון של ספר ה"תניא", שגם על העבודה של "שמחו צדיקים בה"[10], צריכה להיות השתדלות, שכן, יכול להיות שזה יהיה אצלו באופן של "עיבור" של נשמת צדיק. כך, שגם האהבה של "אהבה בתענוגים" שהיא מעין ההתגלות של עולם הבא ושל זמן התחייה – יכול להיות שתהיה ביהודי התגלות מעין זו על ידי אופן של שלימות בקיום המצוות, שהוא מקיים מצוות בחיות של אהבת ה'.

כְּתִיב: – כתוב[11]: **"מַה יָּפִית וּמַה נָּעַמְתְּ, אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים"**[12]. – מה יפית ומה נעמת להתחבר אתך על ידי "אהבה בתענוגים", על ידי אהבה שיש בה משום הנאה ותענוג בדביקות של האהבה, שלא באופן שהאוהב **מחפש** את הנאהב ורוצה להיות דבוק בו, אלא שהוא כבר דבוק בנאהב ויש לו תענוג מהדביקות ומהאהבה. **הִנֵּה ב' מִינֵי** אַהֲבוֹת הֵן, – באהבה ישנן מדריגות מרובות, אך באופן כללי ישנם שני סוגים כלליים: **הָא'** - **"אַהֲבָה בַּתַּעֲנוּגִים", דְּהַיְנוּ שֶׁמִּתְעַנֵּג עַל ה' עֹנֶג נִפְלָא, בְּשִׂמְחָה רַבָּה וַעֲצוּמָה, שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ וּכְלוֹתָהּ, בְּטַעֲמָהּ כִּי טוֹב ה' וְנָעִים, נְעִימוּת עֲרֵבוּת עַד לְהַפְלִיא,** – לא נעימות ועריבות של השגה שמשיגים, אלא באופן של "פלא", שלמעלה מהשגה, **מֵעֵין עוֹלָם הַבָּא מַמָּשׁ, שֶׁ** – בעולם הבא הרי צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם ו**נֶּהֱנִין כו'**, – ומתענגים מאלקות, **וְעַל זֶה** – על אופן האהבה בתענוג ושמחה מאלקות, **כְּתִיב:** – כתוב[53]: **"שִׂמְחוּ צַדִּיקִים בַּה'"**; – שבצדיקים ישנו אופן התענוג ושמחה באלקות, **וְלֹא כָּל אָדָם זוֹכֶה לְזֶה, וְזוֹ הִיא בְּחִינַת "כַּהֲנָא** – כהנים שעבודתם היא בבחינת **בְּרְעוּתָא דְּלִבָּא"** שֶׁבַּזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ[13], – העבודה בכהנים היתה באופן של

נ"ע: להורות לעם ה' הדרך ילכו בה והמעשה אשר יעשון". **2.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי נסדרו לא ע"פ סדר הזמן שנכתבו כ"א ע"פ סדר הענינים (סה"ש תש"ה ע' 110)". **3.** אבות פ"ד מי"ז. **4.** לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ. **5.** ברכות יז, א. **6.** תהלים קיט, צו. **7.** לקו"ת מסעי ד"ה לבאר ענין המסעות אות ב'. **8.** לעיל ח"א ר"פ י"ד. **9.** ויצא לא, ל. **10.** תהלים צז, יב. **11.** שיר השירים ז, ז. **12.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' רבים - תו"א תולדות ח, א באריכות (בקיצור בסה"מ תקס"ח לאדה"ז)". **13.** ראה זח"ג קעז, ב.

"חשאי", שלא בשיר ורצוא של כוסף ותשוקה וכליון כפי שזה היה אצל הלויים, האופן של חשאי ו"רעותא דלבא" הוא רצון עצמי של **פנימיות** הלב, **וְעַל זֶה נֶאֱמַר**[14]: **"עֲבוֹדַת מַתָּנָה וְגו'"** – אתן את כהנתכם – שבחינת הכהונה ("אהבה בתענוגים") היא באופן של מתנה מלמעלה, **וְהַזָּר הַקָּרֵב וְגו'"**[15]. – לאופן זה של עבודה, זה לגביו היפך החיים, שכן, אין הוא שייך לזה, **כִּי אֵין דֶּרֶךְ לְהַשִּׂיגָהּ עַל יְדֵי יְגִיעַת בָּשָׂר, כְּמוֹ הַיִּרְאָה, שֶׁשּׁוֹאֲלִין עָלֶיהָ: "יָגַעְתָּ בְּיִרְאָה", וְ"אוֹי לְבָשָׂר שֶׁלֹּא נִתְיַגֵּעַ בְּיִרְאָה"**, – להגיע ל"יראה", **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ'רֵאשִׁית חָכְמָה'**[16], **וּכְתִיב בְּיִרְאָה:** – לגבי "יראה" כתוב[17]: **"אִם תְּבַקְשֶׁנָּה כַּכֶּסֶף וְגו'"**, – וכמטמונים תחפשנה אז תבין יראת ה'", **מְלַמֵּד שֶׁצְּרִיכָה** – ה"יראה", **יְגִיעָה רַבָּה וַעֲצוּמָה כְּמְחַפֵּשׂ אַחַר אוֹצָרוֹת.** – כנזכר בפרק מ"ב בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שכמו מי שמחפש אוצר שבודאי טמון בקרקע, שאז אין הוא מתעייף בעבודת החפירה, בידעו בוודאות שהאוצר נמצא במעמקי האדמה – כך על יהודי לחפש, לחפור, עד שיגיע לאוצר של יראת שמים שנמצא בודאי ב"בינת הלב" של כל יהודי. ברם, כל האמור הוא ביחס לענין של "יראה", שאפילו לגבי המדריגה העליונה ביותר ביראה, "יראה עילאה" (עליונה), גם כן שייך להתייגע ולהשתדל להגיע אליה, שכן, על ידי יגיעה הוא בוודאי יגיע אליה. **אֲבָל אַהֲבָה רַבָּה זוֹ [אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים], נוֹפֶלֶת לָאָדָם מֵאֵלֶיהָ מִלְּמַעְלָה בְּלִי שֶׁיָּכִין וְיְכַוֵּן לָהּ,** – אך, היא באה **אַךְ וְרַק אַחַר שֶׁנִּתְיַגֵּעַ בְּ"יִרְאַת הָרוֹמְמוּת",** – במדריגה העליונה שב"יראה", שהוא ירא מפני רוממותו של הקדוש ברוך הוא, **וְ** – אחרי ש – **הִגִּיעַ לְתַכְלִית מַה שֶּׁיּוּכַל לְהַשִּׂיג מִמֶּנָּה** – מיראת הרוממות, **לְפִי בְּחִינַת נִשְׁמָתוֹ** – שאחד בהתאם לשורש נשמתו יכול להגיע למדריגה זו ביראה, ושני – למדריגה עליונה יותר, הרי, אם הוא כבר הגיע למדריגה העליונה ביותר שבכוחו להגיע – **אֲזַי מְמַיֵּלָא בָּאָה הָ"אַהֲבָה בְּתַעֲנוּגִים" מִלְּמַעְלָה, לִשְׁכֹּן וּלְהִתְיַחֵד עִם הַיִּרְאָה, כִּי "הַרְכוֹ שֶׁל אִישׁ לְחַזֵּר כּוֹ"",** – על אשה[18] **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּלִקּוּטֵי אֲמָרִים.** – ב"תניא" חלק ראשון, פרק מ"ג, שאהבה נקראת "איש" ו"זכר", ויראה נקראת "אשה יראת ה'"[19] – כוונת מאמר רבותינו ז"ל זה: "דרכו של איש לחזר על אשה" בעבודה היא, שדרך בחינת אהבה זו היא לחזור ולהגיע היכן שישנה "יראה".

אגרת הקדש

הקרב וגו' כי אין דרך להשיגה ע"י יגיעת בשר כמו היראה ששואלין עליה יגעת ביראה ואוי לבשר שלא נתייגע ביראה כמ"ש בר"ח וכתיב ביראה אם תבקשנה ככסף וגו' מלמד שצריכה יגיעה רבה ועצומה כמחפש אחר אוצרות. אבל אהבה רבה זו [אהבה בתענוגים] נופלת לאדם מאליה מלמעלה בלי שיכין ויכוון לה אך ורק אחר שנתייגע ביראת הרוממות והגיע לתכלית מה שיוכל להשיג ממנה לפי בחינת נשמתו אזי ממילא באה האהבה בתענוגים מלמעלה לשכון ולהתייחד עם היראה כי דרכו של איש לחזר כו' כמ"ש בלק"א.

יום שישי כ"ד אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 252, והשנית היא אהבה... עד עמ' קכז, דרכיך דעהו:

וְהַשֵּׁנִית – הסוג השני **הִיא אַהֲבָה וְתַאֲוָה, שֶׁהַנֶּפֶשׁ מִתְאַוָּה וְאוֹהֶבֶת וַחֲפֵצָה לְדָבְקָה בָּהּ', לִצְרֹר** – להיות קשור, **בִּצְרוֹר הַחַיִּים, וְקִרְבַת אֱלֹהִים טוֹב לָהּ מְאֹד, וּכְו'** – בהקרבות אל האלקים, **תַּחְפּוּץ,** – חפצה ורצונה הפנימי הוא רק להיות קרוב אל הקדוש ברוך הוא, **וְרַע לָהּ מְאֹד לְהִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ חַס וְשָׁלוֹם, לִהְיוֹת מְחֻצָּה שֶׁל בַּרְזֶל מֵהַחִיצוֹנִים** – מהקליפות שהן היפך הקדושה, **מַפְסֶקֶת** – בינו לבין אלקות **חַס וְשָׁלוֹם.** – מחיצה כזו מתהווה מענינים שהם היפך רצון העליון, הרי רע הדבר במאד שיהיה כך חס ושלום. כלומר, באהבה שהוא רוצה להיות קרוב להקדוש ברוך הוא, כלולה גם יראה, שלא להיות רחוק חס ושלום מאלקות. ב"לקוטי לוי יצחק" להרה"ג וכו' ר' לוי יצחק שניאורסאהן, אביו של, כ"ק רבינו, מסביר את הלשונות "מתאוה", "אוהבת", "חפיצה" ו"לדבקה" במדריגות שונות של הנשמה כפי שהן בארבעת העולמות: "מתאוה" – בעשיה, "אוהבת" – ביצירה, וכו'. **וְאַהֲבָה זוֹ הִיא מוּסְתֶּרֶת בְּלֵב כְּלַל יִשְׂרָאֵל,** – של כל אחד מישראל, **אֲפִלּוּ בָּרְשָׁעִים,** – כפי שמוסבר בפרוטרוט בפרק י"ח וי"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שאהבה מסותרת זו ישנה גם ברשעים, **וּמִמֶּנָּה** – מהאהבה המסותרת, **בָּאָה לָהֶם** – לרשעים, **הַחֲרָטָה.** – החרטה שישנה ברשעים אחרי עשיית עבירה (כמאמר חכמינו ז"ל: "רשעים מלאים חרטה") – באה מאהבה מסותרת זו. אלא, אם כך הדבר, שיש להם אהבה זו להקדוש ברוך הוא – מדוע, איפוא, הם רשעים? אומר על כך רבנו הזקן להלן: **אַךְ מִפְּנֵי שֶׁהִיא מוּסְתֶּרֶת וְנֶעֱלֶמֶת בִּבְחִינַת גָּלוּת בַּגּוּף - חֲרֵי הַקְּלִפָּה יְכוֹלָה** מדגיש, שמאמר חכמינו ז"ל: "רשעים מלאים חרטה" – מדבר דווקא לגבי אלו שאהבה מסותרת זו אינה מגולה בגוף הרי הקליפה

אגרת הקדש

והשנית היא אהבה ותאוה שהנפש מתאוה ואוהבת וחפיצה לדבקה בה' לצרור בצרור החיים וקרבת אלהים טוב לה מאד וכו' תחפוץ ורע לה מאד להתרחק ממנו ית' ח"ו להיות מחיצה של ברזל מהחיצונים מפסקת ח"ו ואהבה זו היא מוסתרת בלב כלל ישראל אפילו ברשעים וממנה באה להם החרטה אך מפני שהיא מוסתרת ונעלמה בבחינת גלות בגוף הרי הקליפה

---

14. קרח יח, ז. **15.** שם. **16.** צ"ע מקומו. **17.** משלי ב, ד ואילך. **18.** קידושין ב, ב. **19.** משלי לא, א.

לִשְׁלֹט עָלֶיהָ, וְזֶהוּ רוּחַ שְׁטוּת הַמַּחֲטִיא לָאָדָם[20]. – ה"רוח שטות" מכסה ומסתירה על אהבה זו, שלא יחוש שעל ידי החטא הוא מתרחק וניתק מהקדוש ברוך הוא, וְעַל כֵּן, – ולכן, עֲבוֹדַת הָאָדָם לְקוֹנוֹ הִיא, לְהִתְחַזֵּק וּלְהִתְגַּבֵּר עַל הַקְּלִפָּה בְּכֹל מִכֹּל כֹּל. – בכל הענינים, דְּהַיְנוּ, מִתְּחִלָּה לְגָרְשָׁהּ – ראשית דבר לגרש את הקליפה, מֵהַגּוּף לְגַמְרֵי, – שלא תהיה לה שום שליטה על אברי הגוף, מִמַּחֲשָׁבָה – שלא יחשוב שום ענינים שהם היפך רצון ה', שזה ענין של קליפה, דִּבּוּר – שלא ידבר שום דיבורים שהם היפך רצון ה', וּמַעֲשֶׂה – שלא יעשה שום מעשים שהם היפך רצון ה', שֶׁ – שלשה ענינים אלה הם בְּמֹחַ וְלָשׁוֹן וּרְמ"ח אֵבָרִים, – שהמוח לא יחשוב, הלשון לא תדבר והאברים לא יעשו שום ענינים של קליפה. וְאַחַר כָּךְ יוּכַל גַּם כֵּן לְהוֹצִיא מִמַּסְגֵּר אָפִיר בְּחֹזֶק יָד, – אחרי שלא ירשה לקליפה להתלבש בגופו, להישמר בענינים של סור מרע, שלא לחשוב ולא לדבר ולא לעשות ענינים של קליפה (ענינים שהם היפך רצון ה'), יוכל גם לגלות את ה"אהבה המסותרת", שתתבטא בגלוי בענינים של **עשה טוב**, שהמוח יחשוב בגדלות ה', דבר שיביא אותו לחוש בגלוי אהבה לה', ובאהבה זו ללמוד תורה ולקיים מצוות בדיבור ובמעשה, דְּהַיְנוּ, לִהְיוֹת חָזָק וְאַמִּיץ לִבּוֹ בַּגְּבוּרִים, לִהְיוֹת הָאַהֲבָה הַמְסֻתֶּרֶת נִגְלֵית בְּגִלּוּי רַב בְּכָל כֹּחוֹת חֶלְקֵי הַנֶּפֶשׁ שֶׁבַּגּוּף. דְּהַיְנוּ, – כלומר, הָעִקָּר בְּשֶׂכֶל וּבְמַחֲשָׁבָה שֶׁבַּמֹּחַ, – שכן, השכל עוזר הרי לגילוי האהבה, וכשהאהבה היא בהתגלות – מביא הדבר להתאמתות האהבה בשאר האברים, שֶׁהַשֵּׂכֶל יַחֲשׁוֹב וְיִתְבּוֹנֵן תָּמִיד בְּפִי שִׂכְלוֹ וְהַשְׂכָּלָתוֹ כַּבּוֹרֵא יִתְבָּרֵךְ, אֵיךְ שֶׁהוּא חַיֵּי הַחַיִּים בְּכֻלָּם – בעולם, וְחַיֵּי נִשְׁמָתוֹ בִּפְרָט, – הנשמה היא הרי חיי האדם, והקדוש ברוך הוא החיים של הנשמה, וְעַל כֵּן – ולכן, יִכְסֹף וְיִתְאַוֶּה לִהְיוֹת דָּבוּק בּוֹ וְקָרוֹב אֵלָיו, כְּסֶף טִבְעִי, כְּבֵן הַכּוֹסֵף – המשתוקק לִהְיוֹת תָּמִיד אֵצֶל אָבִיו, וּכְמוֹ אֵשׁ הָעוֹלָה לְמַעֲלָה תָּמִיד בְּטִבְעָהּ לִמְקוֹרָהּ. – כפי שהסביר בפרק י"ט בחלק הראשון של ספר ה"תניא", שטבע האש הוא שהיא נמשכת תמיד למעלה לשרשה, וְכָל מַה שֶּׁיַּתְמִיד לַחֲשֹׁב בְּשִׂכְלוֹ כֹּסֶף זֶה – השתוקקות זו, כָּכָה יִתְגַּבֵּר וְיִתְפַּשֵּׁט כֹּסֶף זֶה גַּם בְּפִיו וּבְכָל אֵבָרָיו לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת, לְדַבְּקָה בָּהֶם – על ידן, כַּה' מַמָּשׁ, דְּאוֹרַיְתָא וְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כֻּלָּא חַד[21]. – כי, תורה והקדוש ברוך הוא הם דבר אחד, ולכן תשפיע אהבה זו במוחו ובפיו ובשאר אברים, ללמוד תורה ולקיים מצוות באהבה זו. וְעַל כֹּסֶף זֶה – על אהבה זו, שֶׁבְּגִלּוּי רַב כְּתִיב: – כתוב[22]: "צָמְאָה נַפְשִׁי וְגוֹ'", – לאלקים, כְּאָדָם הַצָּמֵא לְמַיִם וְאֵין לוֹ תַּעֲנוּג עֲדַיִן כְּלָל. – כשהוא מרווה את צמאונו, יש לו תענוג; אך, בהיותו צמא, אין לו שום תענוג, אלא צמאון חזק – כך אהבה זו היא ענין של צמאון לאלקות, לא אהבה שיש בה תענוג תוך כדי השגת דביקות באלקות, כפי שהדבר במדריגה הראשונה של "אהבה בתענוגים", אלא כאן מדובר בצמאון לאלקות. וְגַם[23] עַל כֹּסֶף זֶה וְאַהֲבָה זוֹ הַמּוּסְתֶּרֶת בָּנוּ, אָנוּ מַעֲתִירִים – אנו מתפללים לַה' לִהְיוֹת בְּעֶזְרֵנוּ, לְהוֹצִיאָהּ מִמַּסְגֵּר, – כלומר, למרות שאהבה זו איננה ענין שעל האדם לזכות שיעניקו לו אותה מלמעלה, שכן עצם אהבה זו ישנו בכל אחד מישראל, וגילוי אהבה זו תלוי הרי בעבודתו ובהתבוננותו – בכל זאת גם על אהבה זו מתפללים אל הקדוש ברוך הוא שיעזור להתגלותה ולהוציא אותה מההעלם אל הגילוי, וְשֶׁיִּהְיֶה חֵלֶב מֻלָא מִמֶּנָּה לְבַדָּהּ, וְלֹא תִּכָּנֵס צְרָתָהּ בְּבֵיתָהּ – שלא תשרור בלב שום אהבה אחרת ותאוה שהן נגד האהבה להקדוש ברוך הוא, שֶׁהִיא – ה"צרה" היא תַּאֲוַת עוֹלָם הַזֶּה, – שהתאוה היא ניגוד לאהבת ה', רַק שֶׁתִּהְיֶה הִיא – בלבה, עֲקֶרֶת הַבַּיִת – בעלת הבית, השליטה היחידה של הלב, לְמִשְׁל בְּצָרְתָהּ וּלְגָרְשָׁהּ הַחוּצָה מִמַּחֲשָׁבָה דִּבּוּר וּמַעֲשֶׂה עַל כָּל פָּנִים, הַגַּם שֶׁלֹּא יוּכַל לְשַׁלְּחָהּ לְגַמְרֵי מִלִּבּוֹ, – שלא תהיה לו שום תאוה בלב, שכן, אהבה זו היא הרי ב"בינונים", בהם קיימת בלב התאוה של הנפש הבהמית, אלא שהוא לא נותן שתעלה במחשבה דיבור ומעשה (כפי שהוסבר למעלה בפרק י"ב

אגרת הקדש

יכולה לשלוט עליה וזהו רוח שטות המחטיא לאדם
וע"כ עבודת האדם לקונו היא להתחזק ולהתגבר על
הקליפה בכל מכל כל דהיינו מתחלה לגרשה מהגוף
לגמרי ממחשבה דו"מ שבמוח ולשון ורמ"ח אברים
ואח"כ יוכל ג"כ להוציא ממסגר אסיר בחוזק יד דהיינו
להיות חזק ואמיץ לבו בגבורים להיות האהבה
המסותרת נגלית בגילוי רב בכל כחות חלקי הנפש
שבגוף דהיינו העיקר בשכל ובמחשבה שבמוח שהשכל
יחשב ויתבונן תמיד כפי שכלו והשכלתו בבורא
יתברך איך שהוא חיי החיים בכלל וחיי נשמתו בפרט
וע"כ יכסוף ויתאוה להיות דבוק בו וקרוב אליו כוסף
טבעי כבן הכוסף להיות תמיד אצל אביו וכמו אש
העולה למעלה תמיד בטבעה למקורה וכל מה שיתמיד
לחשוב בשכלו כוסף זה ככה יתגבר ויתפשט כוסף
זה גם בפיו ובכל אבריו לעסוק בתורה ומצות לדבקה
בהם בה' ממש דאורייתא וקוב"ה כולא חד ועל כוסף
זה שבגילוי רב כתיב צמאה נפשי וגו' כאדם הצמא
למים ואין לו תענוג עדיין כלל וגם על כוסף זה
ואהבה זו המוסתרת בנו אנו מעתירים לה' להיות
בעזרנו להוציאה ממסגר ושיהיה הלב מלא ממנה
לבדה ולא תכנס צרתה בביתה שהיא תאות עוה"ז
רק שתהיה היא עקרת הבית למשול בצרתה ולגרשה
החוצה ממחדו"מ עכ"פ הגם שלא יוכל לשלחה לגמרי

---

20. סוטה ג, א. **21.** ראה זח"א כד, א. ח"ב ס, א. **22.** תהלים מב, ג. **23.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "מוכרח להוסיף זה כאן - לתרץ מש"כ ס"ד שזה הגילוי נעשה לא ע"י התבוננות כ"א ע"י תפלה וצדקה. - ועפ"ז יש בעבודה זו גם שייכות לצדקה".

בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), **עַל כָּל פָּנִים תִּהְיֶה הִיא מֻסְתֶּרֶת בִּבְחִינַת גָּלוּת וְעַבְדוּת לַעֲקֶרֶת הַבַּיִת גְּבִרְתָּהּ,** – היא האהבה לאלקות, שבמקום שהאהבה לאלקות תהיה "**אהבה מסותרת**" ובבחינת גלות – תהיה התאוה של הנפש הבהמית מסותרת ובבחינת גלות, **לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ** – בתאוה, **לְדָרָיִם הֲרֵיחַיִם לָהּ לְבַד, כַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה,** – שכדי שהנפש האלקית תתקיים בגוף ותוכל לקיים תורה ומצוות, מן ההכרח שהאדם יאכל וישתה – הרי שישתמש ברצון הנפש הבהמית לענינים גשמיים, לבצע רצון הנפש האלקית בענינים של תורה ועבודת ה', **כְּדִכְתִיב:** – כמו שכתוב[24]: "**בְּכָל דְּרָכֶיךָ דָּעֵהוּ":** – בכל הדרכים **שלך** תדע את (ותהיה קשור אל) הקדוש ברוך הוא, כלומר, מדובר, אודות "דרכיך", הדרכים והענינים הגשמיים של האדם, אך, שיהיה בזה "דעהו", הדעת וההתקשרות באלקות, משתמשת הרי הנפש האלקית ברצון של הנפש הבהמית כדי שיהיה "דעהו"[25].

אגרת הקדש

מלבו עכ"פ תהיה היא מוסתרת בבחי' גלות ועבדות לעקרת הבית גברתה להשתמש בה לדברים הכרחים לה לבד כאכילה ושתיה כדכתיב בכל דרכיך דעהו:

יום שבת קודש כ"ה אלול

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' קכז, יט. עוטה... עד עמ' 254, וכתר דאצילות.

יט. אגרת הקודש זו – סימן יט – מתיחסת לפסוק[1]: "עוטה אור כשלמה". ידוע[2], שפסוק זה מדבר אודות תורה, שהיא ממוצע בין "אור אין סוף" לבין עולמות. שכן, "אור אין סוף" הוא הרי ענין של "**אין סוף**" (בלי גבול), ועולמות הם בעלי גבול, במילא זקוקים לממוצע על ידו תהיה התהוות העולמות וההשפעה בעולמות. הממוצע ביניהם הוא – תורה. כן ידוע[3], שכל ממוצע מן ההכרח שתהיינה בו משתי המדריגות שהוא מחברן, לכן יש בתורה שתי הבחינות "אור" ו"שלמה": "אור" של תורה הוא פנימיות התורה, שהיא ענין של אין סוף (בלי גבול), "ארוכה מארץ מדה"[4]; ו"שלמה" שהיא **לבוש** – היא הענין של גליא דתורה (התורה הנגלית), שיש בה גבול ושיעור, יש לה שייכות לעולמות. באגרת זו מסביר רבנו הזקן שבנגלה דתורה יש בהעלם הענין הנעלה יותר של "אור", פנימיות התורה, וכן מסביר את ההבדל בין השגה של תורה לבין השגה של נבואה.

אגרת הקדש

יט עוטה אור כשלמה וגו'. הנה בלקוטי תורה של האריז"ל פ' כי תשא ופ' ויקרא כתב כי השגת מרע"ה לא היתה בבחינת פנימיות דחכמה עילאה הנקרא אבא דאצי' וכ"ש בספירת הכתר שלמעלה ממנה הנקרא א"א כ"א בבחי' אחוריים דחכמה המלובשת בבינה המתלבשת בז' ספירות תחתונות שנק' ז"א סוד התורה ומתפשטת עד סוף ד' ספירות התחתונות שהן נהי"מ ושם היתה

"עֹטֶה אוֹר כַּשַּׂלְמָה וְגו'". – הכוונה, שהאור מתלבש ומסתתר בלבוש. ורבנו הזקן יסביר שאור התורה שלמעלה מהתגלות מתעטף ומתלבש בלבוש והעלם. **הִנֵּה, בְּלִקּוּטֵי תּוֹרָה שֶׁל הָאֲרִ"י זַ"ל פָּרְשַׁת כִּי תִשָּׂא וּפָרָשַׁת וַיִּקְרָא כָּתַב[5], כִּי הַשָּׂגַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם לֹא הָיְתָה בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת דְּחָכְמָה עִלָּאָה,** – פנימיות החכמה העליונה, **הַנִּקְרָא "אַבָּא דַאֲצִילוּת",** – שכן, ב"חכמה עילאה" ישנן מדריגות שהן למעלה מ"חכמה דאצילות", כמו חכמה שבכתר וחכמה ד'אדם קדמון' וכדומה – והוא מפרש, שמה שהוא אומר שהשגת משה רבנו לא היתה בפנימיות החכמה העליונה, אין הכוונה רק למדריגות החכמה שלמעלה מ"אצילות", אלא גם בפנימיות החכמה העליונה שב"אצילות" (כפי ש"חכמה עילאה" נקראת "אבא דאצילות"), **וְכָל שֶׁכֵּן בִּסְפִירַת הַכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מִמֶּנָּה,** – מ"חכמה", **הַנִּקְרָא "אֲרִיךְ אַנְפִּין",** – הרי בודאי שלא היתה לו השגה בזה, שכן "אריך אנפין" הוא הרי בחינה של "אריך", אריכות בלי גבול; ונשמה המלובשת בגוף שהוא בעל גבול – אין בכוחה להשיג ענין של בלי גבול, **כִּי אִם** – משה השיג, **בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם** – החיצוניות, **דְּחָכְמָה** – אין זו הפנימיות ועצם מדריגת ה"חכמה", כי אם החיצוניות שיש לה כבר שייכות לירידה במדריגות שלמטה מ"חכמה", **הַמְלֻבֶּשֶׁת[6] בְּבִינָה, הַמִּתְלַבֶּשֶׁת** – "בינה" מתלבשת **בְּז' סְפִירוֹת תַּחְתּוֹנוֹת שֶׁנִּקְרָאִים "זְעֵיר אַנְפִּין",** – ענין של "זעיר", קטנות וצמצום והגבלה, אלו הן שבע המדות הנקראות בשם "**מדות**", מלשון "מדה" ושיעור, שכן, זה כבר כפי ש"אור אין סוף" מתלבש בענין של מדה ושל שיעור להיות מקור לעולמות, **סוֹד הַתּוֹרָה,** – "חכמה עילאה" (עליונה) כפי שהיא יורדת (על ידי "בינה") בשבע המדות – זה הסוד של ענין התורה, שההלכות והדינים של התורה, כשר ופסול, חייב וזכאי, טמא וטהור, באים מהמדות: כשר, זכאי וטהור – ממדת החסד. פסול, חייב וטמא – ממדת הגבורה, וכו', **וּמִתְפַּשֶּׁטֶת עַד סוֹף ד' סְפִירוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת, שֶׁהֵן: נֶצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת,** – שבמדות עצמן, ספירות אלו אינן עצמיות המדות, כי אם הענפים של מדות חסד, גבורה, תפארת, להוריד ולממש את המדות "חסד", "גבורה",

---

24. משלי ג, ו. **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "וכפס"ד השו"ע או"ח סרל"א בארוכה". **25. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "עצ"ע מהי השייכות **להכתוב** מה יפית גו'?! וי"ל ע"פ המבואר בתו"ח שם הטעם להיופי והנועם ובאופן **דהפלאה** (מה גו' ומה גו') - מובן שאהב"ת היא כמבואר באגה"ק כאן (וכן בנוגע לאהמ"ס - שלכן אין בה ההפלאה דיופי ונועם)". **1.** תהלים קד, ב. **2.** ראה יהל אור (רשימות הצ"צ) עה"פ. **3.** ראה לקו"ש חי"ט ע' 11 ואילך. וש"נ. **4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "איוב יא, ט. **5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "עיי"ש היטב איך ללמוד כהנ"ל באגה"ק - ממ"ש בל"ת, ואיך שנלמד דוקא **בצירוף** הנא' בכ"ת ובויקרא". **6.** בתניא שלפנינו: "המלובשת", אבל ב"הערות ותיקונים" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל כבפנים.

"תפארת", **וְשָׁם הָיְתָה הַשָּׂגַת נְבוּאָתוֹ** – של משה רבנו, **בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, דְּהַיְנוּ מִבְּחִינַת פְּנִימִיּוּת דְּנֶצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת,** – דוקא בספירות אלו, שענינן להוריד את ההשפעה מהספירות העליונות יותר בעולמות שלמטה מ"אצילות" – שם דוקא היתה יכולה להיות ואכן היתה השגת הנבואה של משה רבנו בפנימיות ועצמיות ספירות **אלו, אֲבָל לְמַעְלָה מִנֶּצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת לֹא הָיְתָה לוֹ שׁוּם הַשָּׂגָה בַּפְּנִימִיּוּת, כִּי אִם בִּבְחִינַת אֲחוֹרַיִם** – החיצוניות, **דְּחָכְמָה הַמְלֻבָּשֶׁת**[74] **בַּבִּינָה, הַמְלֻבָּשֶׁת וּמִתְפַּשֶּׁטֶת תּוֹךְ פְּנִימִיּוּת דְּנֶצַח־הוֹד־יְסוֹד־מַלְכוּת,** – רק שם היתה לו השגה בפנימיות. הרבי מציין ב"הערות ותיקונים" השאלה: מה מחדש רבנו הזקן בחזרו עוד הפעם על הענין של אחוריים דחכמה המתלבש בבינה, המתלבשת בנהי"ם; הרי אמר זאת כבר לפני זה? ויש לציין שכאן אין רבנו הזקן מזכיר את ההתלבשות בשאר המדות כנזכר לעיל, אלא ההתלבשות שבבינה ובנהי"ם בלבד. **בְּסוֹד** – שאומר במדרש[7]: **"נוֹבְלוֹת חָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה - תּוֹרָה",** – "חכמה" כפי שהיא יורדת במדריגה תחתונה ביותר, עד שהיא רק כמעין ודוגמא למדריגת ה"חכמה" (שזה ענין של "נובלות") – זהו ענין התורה. הרי משמעות הדבר היא, שהתורה איננה העצמיות של "חכמה עילאה" (עליונה), כי אם ה"נובלות" והחיצוניות של "חכמה עילאה"; שכן רק זה יכול לרדת בהתגלות גמורה, בבחינת תורה שהיא ענין של התגלות, בחינת נגלה דתורה, **שֶׁהִיא** – תורה היא **בִּבְחִינַת "זְעִיר אַנְפִּין",** – כנזכר לעיל, ענין של קטנות וצמצום וגבול, **וּכְדַכְתִּיב:** – וכמו שכתוב[8]: **"וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי, וּפָנַי** – הפנימיות, **לֹא יֵרָאוּ",** – פסוק זה נאמר על משה רבנו, שכן, גם משה רבנו יכול היה לראות רק בחינת "אחוריים" ולא הפנימיות והעצמיות של ה"חכמה" שלמעלה, **עַיִן שָׁם** – ב"לקוטי תורה" של האריז"ל, **וּבְשַׁעַר הַנְּבוּאָה פֶּרֶק א. וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהַפְלִיא; הֲרֵי נֶאֱמַר**[9]**: "וְלֹא קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה",** – שמשה רבנו השיג במדריגות הגבוהות ביותר בנבואה, **וְאֵיךְ הִשִּׂיג הָאָר"י זַ"ל יוֹתֵר מִמֶּנּוּ וְדָרַשׁ כַּמָּה דְּרוּשִׁים בִּבְחִינַת פְּנִימִיּוּת, אֲפִלּוּ בְּסִפְּרוּת וּמַדְרֵגוֹת רַבּוֹת שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַחָכְמָה וְכֶתֶר דַּאֲצִילוּת?** – שישנם "דרושים" מרובים בקבלת האריז"ל לא רק בפנימיות "חכמה" דאצילות, אלא גם בפנימיות המדריגות שלמעלה מ"חכמה" דאצילות, ואפילו מ"כתר" דאצילות; הרי, כיוון שהאריז"ל אומר על משה רבנו שלא השיג בנבואתו בפנימיות "חכמה" דאצילות, אלא רק באחוריים של "חכמה", כפי ש"חכמה" יורדת בהתלבשות וכו' – הרי, שהאריז"ל השיג יותר מאשר משה רבנו?! ב"לקוטי הגהות" ל"תניא"[10] מובא כאן לשון "חידושי הריטב"א"[11]: "מעשה מרכבה העליונה הקדושה שלא נסתכלו בה נביאים מעולם וסודה ידועה לבעלי האמת" – מעשה המרכבה העליונה ("מרכבה" שלמעלה מ"אצילות", שכן, יש ענין ה"מרכבה" בעולם ה"בריאה", ו"מרכבה" בעולם ה"אצילות", וישנו ענין ה"מרכבה" למעלה מ"אצילות"), הרי מעשה מרכבה **העליונה** (שלמעלה מעולם ה"אצילות"), שהנביאים מעולם לא הסתכלו בה, (לא השיגו אותה בנבואתם), וסודה ידועה לבעלי האמת, אלה המקובלים היודעים חכמת הקבלה הנקראת "חכמת האמת".

אגרת הקדש

השגת נבואתו בבחי' פנימיות דהיינו מבחי' פנימיות דנהי"מ. אבל למעלה מנהי"מ לא היתה לו שום השגה בפנימיות כ"א בבחי' אחוריים דחכמה המלובשת בבינה המלובשת ומתפשטת תוך פנימיות דנהי"מ בסוד נובלות חכמה שלמעלה תורה שהיא בבחי' ז"א וכדכתיב וראית את אחורי ופני לא יראו ע"ש ובשער הנבואה פ"א. ולכאורה יש להפליא הרי נאמר ולא קם נביא עוד בישראל כמשה ואיך השיג האריז"ל יותר ממנו ודרש כמה דרושים בבחי' פנימיות אפילו בספירות ומדרגות רבות שלמעלה מהחכמה וכתר דאצילות.

---

7. ב"ר פי"ז, ז. **8.** תשא לג, כג. **9.** ברכה לד, י. **10.** קה"ת תשל"ג. **11.** לסוכה כח, א.

יום ראשון

יום ראשון — **יט אלול** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: נצו״י, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: צ־צו. נה־נז.
תניא: טז. אהובי . . . 248 דף פ׳.

רבינו הזקן זייענדיג נאָך אין וויטעבסק, האָט אמאָל געזאָגט א תורה אויפ׳ן פסוק אתם נצבים גו׳, און האָט געטייטשט מחוטב עצך ל׳ עצה, מ׳דארף אויסהאקען די רבות מחשבות בלב איש, שואב מימיך אויסשעפּען די מים וואָס מצמיחים כל מיני תענוג.

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן, עוֹד בִּהְיוֹתוֹ בְּוִויטֶעבְסְק, אָמַר פַּעַם תּוֹרָה עַל הַפָּסוּק ״אַתֶּם נִצָּבִים גּוֹ׳״, וּפֵרַשׁ: ״מֵחֹטֶב עֵצֶךָ״ לְשׁוֹן עֵצָה, יֵשׁ לַעֲקֹר [=לַחֲטֹב] אֶת הָ״רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת בְּלֵב אִישׁ״, ״שֹׁאֵב מֵימֶיךָ״ – לִשְׁאֹב [הַחוּצָה] אֶת הַמַּיִם שֶׁמַּצְמִיחִים כָּל מִינֵי תַּעֲנוּג.

יום שני

יום שני — **כ אלול** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שני עם פירש״י.
תהלים: צז־קג. נח־ס.
תניא: והנה זהו . . . לב ונפש.

דער וואָס איז נידעריג און גראָב הערט ניט אָן די אייגענע גראָבקייט און נידעריקייט.

זֶה שֶׁנָּחוּת וְגַס, אֵינוֹ חָשׁ אֶת גַּסּוּתוֹ וּנְחִיתוּתוֹ הוּא.

יום שלישי

יום שלישי — **כא אלול** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שלישי עם פירש״י.
תהלים: קד־קה. סא־סג.
תניא: יז. נודע . . . 250 וע״ש היטב.

אָבינוּ הָרִאשׁוֹן – אַבְרָהָם, בִּגְלַל עֲבוֹדָתוֹ בְּמִסִירַת נֶפֶשׁ לְפַרְסֵם אֱלֹקוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ – אֵ־ל אֶחָד – לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם, זָכָה לְהַנְחִיל לְזַרְעוֹ עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת אֶת הָאֱמוּנָה הַטְּהוֹרָה בַּה׳ וּבְתוֹרָתוֹ, וְכָל אִישׁ וְאִשָּׁה בְּיִשְׂרָאֵל יֵשׁ לָהֶם הַכֹּחַ וְהָעֹז לִמְסֹר נַפְשָׁם עַל הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה.

יום רביעי

יום רביעי — **כב אלול** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, רביעי עם פירש״י.
תהלים: קו־קז. סד־סו.
תניא: וזהו שארז״ל . . . מנוחה כו׳.

תורת החסידות דורשת, כי תחלה להוכחה צריכים להסיר את הצפרנים, ניט שטעכען זיך, כי בטופרהא אחידן, יעדער שטאָך איז קליפה וסטרא אחרא, ואחר נטילת הצפרנים צריך להיות נטילת ידים, כמבואר ענינה בדא״ח, המשכת המוחין למדות.

תּוֹרַת הַחֲסִידוּת דּוֹרֶשֶׁת, כִּי תְּחִלָּה לְהוֹכָחָה צְרִיכִים לְהָסִיר אֶת הַצִּפָּרְנַיִם, לֹא לִדְקֹר, כִּי ״בְּטוּפְרָהָא אֲחִידָן״ [=בַּצִּפָּרְנַיִם נֶאֱחָזוֹת], כָּל דְּקִירָה הִיא ׳קְלִפָּה׳ וְ׳סִטְרָא אַחֲרָא׳; וְאַחַר נְטִילַת הַצִּפָּרְנַיִם צָרִיךְ לִהְיוֹת נְטִילַת יָדַיִם, כַּמְבֹאָר עִנְיָנָהּ בְּדא״ח [דִּבְרֵי אֱלֹקִים חַיִּים, חֲסִידוּת], הַמְשָׁכַת הַמֹּחִין לְמִדּוֹת.

יום חמישי

יום חמישי — **כג אלול** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, חמישי עם פירש״י.
תהלים: קח־קיב. סז־סט.
תניא: יח. כתיב . . . 252 בלק״א.

ר׳ מֹשֶׁה, בְּנוֹ שֶׁל רַבֵּנוּ הַזָּקֵן, בְּלִמְדוֹ – וְהוּא אָז כְּבֶן ח־יא שָׁנָה – הַסּוּגְיָא בְּשִׁבְחָן שֶׁל חֲכָמִים בְּגִטִּין (סז א) נִסְתַּפֵּק בְּמַאֲמַר רַשְׁבַּ״י [=רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי] שֶׁם ״שְׁנוּ מִדּוֹתַי״, שֶׁיֵּשׁ בָּזֶה שְׁנֵי פֵּרוּשִׁים: לִמְּדוּ תּוֹרָתִי (רַשִׁ״י) אוֹ מִדּוֹתַי כִּפְשׁוּטוֹ. בְּתוֹךְ כָּךְ נִכְנַס רַבֵּנוּ הַזָּקֵן וְאָמַר – בְּנִגּוּן, כְּדַרְכּוֹ בַּקֹּדֶשׁ: תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה לָנוּ כֻּלָּהּ מִדּוֹת טוֹבוֹת, אֲפִלּוּ הָעֲנָשִׁין שֶׁבָּהּ הֵם בֶּאֱמֶת חֶסֶד וְטוֹב, וּשְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים אֶחָד הֵם, וְהָא בְּהָא תַּלְיָא [=זֶה בָּזֶה תָּלוּי]: אִי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת מִדּוֹת טוֹבוֹת בְּלִי תּוֹרָה, וְאִי אֶפְשָׁר לְתוֹרָה בְּלִי מִדּוֹת טוֹבוֹת. כְּכָל הַנַּ״ל קָרָה גַּם לְהַ״צְּמַח צֶדֶק״ בִּהְיוֹתוֹ בְּגִיל ח־יא שָׁנָה.

יום שישי

יום שישי — **כד אלול** — ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: נצבים וילך, ששי עם פירש״י.
תהלים: קיג־קיח. ע־עב.
תניא: והשנית היא . . . .דעהו.א

אַמאָל איז יעדער וואָרט וואָס מ׳האָט געהערט געווען א תורה, און יעדער זאך וואָס מ׳האָט געזעהן – א הוראה אין עבודה און הדרכה.

בֶּעָבָר, כָּל אִמְרָה שֶׁשָּׁמְעוּ הָיְתָה תּוֹרָה, וְכָל דָּבָר שֶׁרָאוּ – הוֹרָאָה בָּעֲבוֹדָה וְהַדְרָכָה.

שבת קודש

שבת — **כה אלול** — ה׳תש״ג

אֲמִירַת כָּל הַתְּהִלִּים בְּהַשְׁכָּמָה. יוֹם הִתְוַעֲדוּת.
סְלִיחוֹת – אַחַר חֲצוֹת לַיְלָה וּבְסָמוּךְ לָהּ. אֲבָל בְּשָׁאָר הַיָּמִים – בְּאַשְׁמֹרֶת הַבֹּקֶר.
כַּאֲשֶׁר נִצָּבִים וַיֵּלֶךְ נִפְרָדוֹת, מַתְחִילִין לְמַפְטִיר וְכֵן לִשְׁבִיעִי – שַׁבָּת פָּרָשַׁת נִצָּבִים – רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ גו׳.

שיעורים. חומש: נצבים וילך, שביעי עם פירש״י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד. עג־עה.
תניא: יט. עוטה . . . ־254־ דאצילות.

אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן סִפֵּר: בִּהְיוֹתִי בְּמַעֲזְרִיטְשׁ, שָׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי וְרַבִּי הָרַב הַמַּגִּיד בְּשֵׁם מוֹרוֹ וְרַבּוֹ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן: הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי שֶׁהוּא הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן לְחָדְשֵׁי הַשָּׁנָה, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעַצְמוֹ מְבָרְכוֹ בְּשַׁבָּת מְבָרְכִים שֶׁהוּא הַשַּׁבָּת הָאַחֲרוֹן דְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, וּבְכֹחַ זֶה יִשְׂרָאֵל מְבָרְכִים אֶת הֶחָדָשִׁים י״א פְּעָמִים בְּשָׁנָה. כְּתִיב ״אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם״, דְּ״הַיּוֹם״ קָאִי עַל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהוּא יוֹם הַדִּין, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב ״וַיְהִי הַיּוֹם גו׳״ וְתִרְגֵּם ״וַהֲוָה יוֹם דִּינָא רַבָּא״, וְ״אַתֶּם נִצָּבִים – קַיָּמִים וְעוֹמְדִים״, וְהַיְנוּ שֶׁזּוֹכִים בַּדִּין. וּבְשַׁבָּת שֶׁלִּפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהוּא שַׁבָּת הָאַחֲרוֹן דְּחֹדֶשׁ אֱלוּל, קוֹרְאִין אָז פָּרָשַׁת ״אַתֶּם נִצָּבִים״, דְּזֶהוּ בִּרְכָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּשַׁבָּת מְבָרְכִים חֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי, שֶׁהוּא הַמְשֻׁבָּע וְהַמַּשְׁבִּיעַ בְּרֹב טוּב לְכָל יִשְׂרָאֵל עַל כָּל הַשָּׁנָה.

מחשבה סתמית ומחשבה מפורשת

יום ראשון י"ט אלול ה'תשע"א

הלכות פסולי המוקדשין פרק טז, הלכה ז: חָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת זְמַן בִּשְׁעַת קְמִיצָה אֲבָל לֹא בִּשְׁעַת לִקּוּט הַלְּבוֹנָה... הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה וְאֵינָהּ פִּגּוּל; עַד שֶׁיַּחְשֹׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בְּכָל הַמַּתִּיר, שֶׁהוּא הַקֹּמֶץ עִם הַלְּבוֹנָה.

עבודות הקומץ והלבונה הן שני ה'מתירים' את שיירי המנחה באכילה לכהנים, ואם חשב מחשבת פיגול (לאכלו למחר) באחד מהם – לדעת רבי מאיר, קרבן המנחה נעשה פיגול והאוכל משיירי המנחה חייב כרת. אך לדעת חכמים "אין בו כרת עד שיפגל בכל המתיר", היינו שמחשבת פיגול בשתי העבודות, הקומץ והלבונה, מפגלת. אבל באחת מהן, היינו בחצי 'מתיר', אינה מפגלת (מנחות טז, א). והלכה כחכמים ש"אינה פגול עד שיחשוב מחשבת הזמן בכל המתיר".

ונחלקו אמוראים בדעת חכמים:

לדעת רב, חצי 'מתיר' אינו מפגל רק כאשר מחשבת הפיגול היתה בחצי השני, אבל אם חשב מחשבת פיגול בחצי ה'מתיר' הראשון, הרי אף שלא חשב מחשבת פיגול בחצי השני מודים חכמים שמפגל, כי "כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה". כלומר, הפעולה השניה נגררת אחר מחשבתו בפעולה הראשונה, ונמצא שהיתה מחשבת פיגול בכל ה'מתיר'.

אבל לדעת שמואל, אם חשב מחשבת פיגול רק בחצי הראשון – אינו פיגול עד שיחשוב בפירוש בכל ה'מתיר'. ומה טעמו?

מבאר הגרי"ז סולובייצ'יק:

אמנם בדרך כלל 'כל העושה על דעת ראשונה הוא עושה', כמבואר בזבחים (ב, ב). אך לדעת שמואל זהו רק בדברים שאינם צריכים מחשבה מפורשת אלא די בידיעה שמן הסתם נעשו למטרה המבוקשת, כגון בעבודות הקרבן שצריכות להיות 'לשמה', ואם חישב 'לשמה' בתחילת העבודות גם המשך העבודות נחשב כנעשה 'לשמה', מה שאין כן בפיגול – צריכה להיות מחשבת פיגול מפורשת בכל העבודות המתירות (חידושי הגרי"ז, רמב"ם כאן).

[וכן כתב בתניא (מא), שכוונת הייחוד והמס"נ לקב"ה ['לשמה'] צריכה להיות בעיקרה בתחילת הלימוד, וכמו בגט וס"ת שהכוונה 'לשמה' היא בתחילת הכתיבה.]

והרמב"ם פוסק כשמואל, "שאינה פגול עד שיחשוב מחשבת הזמן בכל המתיר", ולא די במחשבת פיגול בחצי 'מתיר' גם אם הוא הראשון (משנה למלך).

חמץ מהנשרפים או מהנקברים?

יום שני כ' אלול ה'תשע"א

הלכות פסולי המוקדשין פרק יט, הלכה יד: כָּל הַנִּקְבָּרִים לֹא יִשְׂרְפוּ; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַחְמִיר בִּשְׂרֵפָתָן – הֲרֵי הֵקֵל בְּאֶפְרָן, שֶׁאֵפֶר הַנִּקְבָּרִים אָסוּר.

קדשים הטעונים קבורה אפרם אסור בהנאה, וכיון שאם ישרפום יבואו ליהנות מהאפר (שהרי הנשרפים אפרם מותר) - "כל הנקברין לא ישרפו" (תמורה לד, א).

והקשה ה'מגן אברהם' (א"ח סי' תמ"ה ס"ק א): לדעת הרמב"ם (הל' חו"מ פ"ג הי"א) חמץ הוא מהנקברים, ולכן השורף חמץ לאחר שעה שישית "הפחמין שלו אסורין בהנאה" (כדין הנקברים). ואם כן, איך מותר לבער חמץ (גם) בשריפה והרי "כל הנקברין לא ישרפו"? ותירץ: האיסור לשרוף את הנקברים הוא רק אם רוצים להשתמש באפרם, אבל אם לא מעוניינים בכך מותר לשרפם.

וה'חק יעקב' מוסיף: אמנם הפחמים ואפר החמץ הנשרף אסורים בהנאה, אך כיון שחמץ חמור משאר איסורי הנאה ויש בו 'בל יראה ובל ימצא', עדיף לשרפו.

וה'חתם סופר' (חידושי הל' פסח סי' תמה סק"א) מחדש:

בטעם החילוק בין נשרפים לנקברים כתבו התוספות (שם, לג, ב, ד"ה הנשרפים) שהנשרפים, היינו קדשים שהתורה ציוותה לשרפם, הרי כאשר שרפום ונעשתה מצוותם נסתלק מהם איסור ההנאה, כי "אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלין בו", אבל הנקברים שהתורה לא ציוותה מה לעשות בהם (וחכמים תקנו לקברם משום שאסורים בהנאה), גם אם ישרפו אותם לא נעשתה בהם מצוה ואיסורם נמשך. שונה מהם חמץ שהתורה ציוותה להשביתו וכאשר נשרף ונעשתה מצוותו, נסתלק האיסור והאפר מותר.

ולמה אם כן לדעת הרמב"ם "הפחמים שלו אסורים בהנאה"?! כי מצוות ביעור חמץ, 'תשביתו', כוללת גם ביטול בלב ואם המבטל חמץ בלבו אסור ליהנות ממנו (אף שנעשתה מצוותו), הרי גם אם ישרוף חמצו, יהיה אסור ליהנות מאפרו. וכשם שהמבטל את החמץ בלבו מותר לו מן התורה להשאירו בביתו, גם בשורף את החמץ לא חששה תורה שמא יבוא ליהנות מאפרו. וכיון שההיתר לשרוף את החמץ מבלי לחשוש שיבוא להשתמש באפר מפורש בתורה, גם חכמים לא גזרו בו, כי כל שהיתרו מפורש בתורה לא גזרו בו חז"ל (וראה תוס' ב"מ סד, ב, ד"ה דלא).

עבודות יום הכיפורים בכהן גדול

יום שלישי כ"א אלול ה'תשע"א

הלכות עבודת יום הכיפורים פרק א, הלכה ב: עֲכוֹדַת כָּל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת אֵלּוּ הַקְּרֵבִין בְּיוֹם זֶה אֵינָהּ אֶלָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל בִּלְבַד... וְכֵן שְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל יוֹם זֶה... הַכֹּל עֲשׂוּי בְּכֹהֵן גָּדוֹל נָשׂוּי.

לגבי הצורך בכהן גדול לעבודת יום הכיפורים נחלקו גדולי הראשונים:

בעל המאור (יומא א, א מדפי הרי"ף) הצריך כהן גדול לכל העבודות הנעשות ביום הכיפורים, והסביר: "כי הפייסות החשובים במשנתנו (יומא כב, א) לשאר ימות השנה הם, ולא ביום

הכיפורים לפי שכל עבודות היום אינה כשרה אלא בכהן גדול".

והרמב"ן (ב'מלחמות' על אתר) הסכים עם בעל המאור באופן כללי, אך מיעט את ארבע הפעולות אשר לגביהן נאמר במשנה (יומא שם) שהיו מפייסין: תרומת הדשן, דישון מזבח הפנימי, סיוע בהקטרת הקטורת של כל יום על ידי המחתה והעלאת אברים למזבח.

ואילו הרמב"ם כאן אף הוא קובע שכל עבודת היום בכהן גדול ואף על פי כן פסק שהיה פייס ביום הכיפורים – לפחות ביחס לתרומת הדשן.

הריטב"א (שם יב, ב), לעומת זאת, הביא בשם הרמב"ן שמדאורייתא אין כהן גדול מעכב אלא בעבודת היום ממש, ובשאר העבודות אמנם קיימת מצוה מדאורייתא שייעשו על ידי כהן גדול, אבל החובה היא רק מדרבנן. ולכן בשעת הדחק – כגון שהיה הכהן גדול חלש – אף כהן הדיוט כשר לעבודה.

'יום טוב' על שום מה?

יום רביעי כ"ב אלול ה'תשע"א

הלכות עבודת יום הכפורים פרק ד, הלכה ב: וְיוֹם טוֹב הָיָה עוֹשֶׂה עַל שֶׁיָּצָא בְּשָׁלוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ.

יש גורסים (יומא פ"ז מ"ד): "ויו"ט היה עושה בשעה שיצא בשלום מן הקודש", אך הרמב"ם גורס "על שיצא".

ויש מפרשים שהרמב"ם לא קיבל את גרסת "בשעה שיצא" כי מאחר שהיה שרוי בתענית אין לומר שעשה יום טוב מיד אלא המתין למחרת (עבודה תמה על סדר עבודת יוהכ"פ).

אך קשה על כך שהרי יתכן כי עד שלבש את בגדיו והלך לביתו כבר החשיך היום ואכן עשה את היום טוב במוצאי יום הכיפורים (שושנים לדוד יומא שם).

ויש לפרש, כי שתי הגרסאות תלויות בשני הטעמים שנאמרו על יום טוב זה:

יש אומרים שהיה זה כהודאה על שיצא ממקום סכנה, שהרי אם לא היה הכהן הגדול ראוי, לא היה יוצא חי מן הקודש. ויש אומרים שהיום טוב הוא על שנתרצו מעשיו לפני הקב"ה או על רוב שמחתו שעמד לשרת לפני ולפנים.

ובהתאם לכך הוא החילוק בין שתי הגירסאות:

לפי הגירסא "בשעה שיצא בשלום" היה עושה יום טוב על שעבודתו התקבלה, ולכן אין גורסים "על שיצא", כי היציאה אינה סיבת היו"ט, אלא שהיציאה בשלום מהווה סימן שהעבודה אכן התקבלה. ולפי טעם זה מסתבר שהיו"ט אכן היה תיכף לגמר העבודה.

אך לפי הגירסא "על שיצא" היו"ט נעשה על עצם היציאה – כהודאה על שיצא בשלום, ולפי טעם זה יתכן שעשה יו"ט דווקא שלא בשעת היציאה אלא רק למחרת. כי לכאורה היה עליו להביא קרבן תודה על הצלתו, ומסתבר שההודיה שלו נערכה בסמיכות להבאת קרבן התודה ומאחר וקרבן התודה נדחה בהכרח למחר, לכן איחר גם את היו"ט למחרת.

(לקו"ש ל"ב, נ' 106)

מעילה בנדרים

יום חמישי כג אלול ה'תשע"א

הלכות מעילה פרק ד, הלכה ט: יֵשׁ מְעִילָה בִּנְדָרִים. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר: כִּכָּר זוֹ עָלַי קָרְבָּן אוֹ הֶקְדֵּשׁ, וַאֲכָלָהּ – מָעַל, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת לַאֲחֵרִים. לְפִיכָךְ אֵין לָהּ פִּדְיוֹן, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ קֹדֶשׁ אֶלָּא לָזֶה בִּלְבַד.

ובהלכות נדרים (א, ז) כתב הרמב"ם: '...מפני שאפשר שידור אדם קרבן ויעשה בהמה שהיתה חול קרבן ותאסר'. ונראה מדבריו כי כשם שבאיסור מחיל איסור על החפץ, כך בהתפסה מחיל על החפץ דיני קרבן, ולכן כשם שיכול להחיל קדושה בבהמה, כך יכול להחיל קדושה בחפץ.

אמנם (כפי שממשיך בהל' ח וט שם), אינו יכול להחיל על חפץ סתם איסור (ולמשל לידור על בהמה שהיא חזיר עבורו), כי היכולת להחיל איסור קרבן נובעת מכך שקרבן נעשה קדוש ע"י הנדר אבל דבר שאי אפשר לעשותו בנדר, אי אפשר להחיל איסורו על החפץ, כדברי הרמב"ם בהמשך (הל' יא שם): 'אבל האומר פירות אלו עלי כחלת אהרון או כתרומתו, הרי אלו מותרין, שאין שם דרך אלו להביא בנדר ובנדבה'.

ויש לברר במהות האיסור שמטיל בנדרו, האם הוא על גוף הדבר שנעשה כקרבן ממש, או שרק לגבי הנודר אסור כקרבן.

ובגמרא (נדרים טו, א): 'תנן: שאת נהנית לי עד הפסח אם תלכי לבית אביך עד החג, [אם] הלכה לפני הפסח - אסורה בהנאתו עד הפסח... א"ר אבא: הלכה לפני הפסח אסורה ולוקה, לא הלכה איסורא בעלמא'.

ופירש הר"ן, שהיא לוקה אבל הוא אינו לוקה, שהרי הוא לא עשה איסור ורק הדיר אותה. אבל הרמב"ם, ממשיך הר"ן, סובר שהוא לוקה, כיוון שהדיר אותה, אבל היא אינה לוקה "דכיון דלא נדרה כלל לא שייך בה לא יחל דברו".

ונמצא שלפי הר"ן הנדר יוצר איסור על חפץ, ואם כן כשנהנית היא עוברת על האיסור אף שלא נדרה. אבל מהרמב"ם משמע שהנדר אינו חל על החפץ אלא האדם נוהג בחפץ איסור ואם נהנה עובר על נדרו, אך האישה שלא נדרה אינה לוקה.

(שיעורים על מס' נדרים, על דף יג)

מעמדן של השערות

יום שישי כד אלול ה'תשע"א

הלכות מעילה פרק ה, הלכה י: הַמַּקְדִּישׁ עֲבָדוֹ – אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ וְלֹא בִּשְׁעָרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד לְהִגָּזֵז, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחֻבָּר לוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא מְחֻבָּר הוֹלֵךְ וּמַשְׁבִּיחַ.

בהלכות טומאת מת (פ"ג הי"ג) כתב הרמב"ם שכל המחובר למת כשערו וצפרניו מטמא, אך בשערו העומד להיגזז הרי זה ספק – האם נחשב כגזוז או לא.

ויש לתמוה: מדוע שם הרמב"ם מסתפק בדבר וכאן נקט בפשטות שבשער העומד להיגזז אין אומרים כאילו הוא גזוז כיון שכל זמן שהוא מחובר עומד ומשביח?

ויש לחלק:

כאן מדובר בעבד שהשבחת שערו היא תועלת לבעליו, ואילו שם מדובר בבן חורין ששערו אינו נמצא בבעלות אדם אחר ואין משמעות להשבחת השער כשהוא מחובר (בית יצחק או"ח לה, ז).

ונמצא, כי בבן חורין יש לראות את השער העומד להיגזז כגזוז, ולפי זה דנו הפוסקים בטבילת כלות קודם נישואיהן, כאשר שערן עומד להיגזז מיד לאחר הנישואין, מדוע אין השער נחשב חציצה בטבילה והרי העומד להיגזז נחשב כגזוז?

וביאר ה'חתם סופר' (שו"ת יו"ד סי' קצ"ה): ההתייחסות לדבר העומד להיעשות כאילו כבר נעשה היא רק כאשר הפעולה עומדת להתבצע מיד, ללא פעולה קודמת, אך בענייננו אין השיער עומד להיגזז אלא לאחר הנישואין ולכן קודם הנישואין אין להחשיבו כגזוז.

ובאופן אחר יש לומר:

אף אם נחשיב את השער כבר עתה כעומד להיגזז, עדיין אינו נחשב כגזוז שהרי הולך ומשביח, ואף בבן חורין אומרים סברא זו. ואת דברי הרמב"ם בהלכות טומאת מת יש ליישב שאמנם במת אין תועלת בהשבחת השער, אך באדם חי יש תועלת בחיבור השער, ולכן אף כשעומד להיגזז נחשב כמחובר (בית יצחק שם).

ויש שכתבו שסברת 'הולך ומשביח' תלויה בכל מקום לגופו, ורק כאשר נהוג להשתמש בשער יש לראותו כמחובר מפאת התועלת שיש בחיבור להשבחת השער, אך כשאין נהוג להשתמש בשער הרי הוא נחשב כגזוז משעה שעומד להגזז (יגל יעקב יו"ד ס"ב). אך יש שכתבו שאין הדבר תלוי אם עומד לשימוש בפועל, כי בודאי אם ישתמש אדם בשער של הקדש הרי זו מעילה, כיון שניתן להשתמש בשער, ואף אם אין עומדים לעשות כן בפועל, וכמו כן גם די בעצם העובדה שחיבורו מועיל לאפשרות השימוש בו כדי שלא יחשב כתלוש (לקוטי הערות לשו"ת חת"ס שם).

אכילת הפסח ואכילת הקדשים

שבת קודש כה אלול ה'תשע"א

הלכות קרבן פסח: יֵשׁ בִּכְלָלָן שֵׁשׁ עֲשֵׂרֵה מִצְוֹת... לִשְׁחֹט אֶת הַפֶּסַח בִּזְמַנּוֹ... לֶאֱכֹל בְּשַׂר הַפֶּסַח עַל מַצָּה וּמָרוֹר בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר.

יש מקשים: מה נשתנה קרבן פסח משאר קרבנות, שאין בהם מצוה מיוחדת באכילתם, אלא היא נכללת במצוה הכללית של אכילת קדשים ("שציוה הכהנים לאכול בשר קדשים"- ספהמ"צ עשה פט), ואילו בקרבן פסח מונה הרמב"ם את אכילתו כמצוה בפני עצמה, ולא כחלק ממצות אכילת קדשים (מעין החכמה ג, א)?

ה'בית הלוי' (ח"א סי' ב, ז) חידש וחילק כך: בכל הקרבנות מצות האכילה אינה מוטלת על אדם מסוים ('גברא'), אלא המצוה היא שהקרבן ייאכל ('חפצא'), ולכן אין כאן מצוה נפרדת על האכילה, אלא היא חלק מפרטי הקרבת הקרבן. מה שאין כן אכילת הפסח היא מצוה החלה על האדם ואינה חלק מעשיית הקרבן, ולכן נמנו השחיטה והאכילה לשתי מצוות.

אלא שהדברים צריכים עיון: הרי מדברי הרמב"ם ב'ספר המצוות' (שם) מפורש שאכילת קדשים היא מצוה נפרדת, ואינה חלק ממעשה הקרבן?

ביאור הענין:

לא הרי אכילת קדשים כאכילת הפסח - באכילת קדשים המצוה היא כללית ואחידה בכל הקרבנות, ואילו באכילת הפסח קבעה התורה גדרים וסייגים, וכפי שכתב הרמב"ם: "ציוונו לאכול בשר הפסח בליל חמישה עשר בניסן בתנאיו הנזכרים, והוא שיהיה צלי, ושייאכל בבית אחד, ושייאכל על מצות ומרורים (סהמ"צ עשה נ"ו).

ויתירה מזו, גם זמנו אינו חופף לזמן שחיטתו - השחיטה ביום הארבעה עשר והאכילה בליל חמישה עשר. בכך נקבעו שחיטת הפסח ואכילתו בתכנים וגדרים שונים, ומסיבה זו נמנו כשתי מצוות נפרדות.

(לקוטי שיחות טז, 102)

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' ב

מותר באכילה כאילו שחטו, וחייב בכיסוי הדם. דוחה זאת הגמרא: **וְהָתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר** נאמר בתורה (דברים יב כא) 'וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ אֲשֶׁר נָתַן ה' לְךָ **כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ**' משמע שנצטוה על הלכות שחיטה, והיכן ציוהו, והרי לא מצינו כן בתורה שציוהו כיצד לשחוט, אלא **מְלַמֵּד שֶׁנִּצְטַוָּה מֹשֶׁה** בעל פה **עַל הַוֵּשֶׁט וְעַל הַקָּנָה** – שבהם תיעשה השחיטה, **וְעַל רֹוב אֶחָד בָּעוֹף** – שבעוף די לשחוט רוב של אחד מהם, **וְעַל רֹוב שְׁנַיִם בְּבְהֵמָה** – ושבבהמה די לשחוט רוב של כל אחד מהם. מפורש אם כן שרבי סובר שעוף צריך שחיטה מן התורה, ואם כן כשנוחרו פטור מכיסוי הדם, ומדוע אם כן לא אמר רבי לרבי חייא 'צא נחור' אלא אמר לו' צא טרוף'.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – י"ט־כ"ה אלול ה'תשע"א

יום ראשון י"ט אלול ה'תשע"א

הִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר[1]

א. אֵין הַמַּחֲשָׁבָה הוֹלֶכֶת אֶלָּא אַחַר הָעוֹבֵד, אֲבָל מַחֲשֶׁבֶת בַּעַל הַקָּרְבָּן אֵינָהּ מוֹעֶלֶת כְּלוּם[2]. אֲפִלּוּ שָׁמַעְנוּ הַבְּעָלִים שֶׁפִּגְּלוּ, וְהָיְתָה מַחֲשֶׁבֶת הָעוֹבֵד נְכוֹנָה - הֲרֵי זֶה כָּשֵׁר.

ב. וְאֵין הַמַּחֲשָׁבָה מוֹעֶלֶת אֶלָּא מִמִּי שֶׁהוּא רָאוּי לָעֲבוֹדָה, וּבְדָבָר הָרָאוּי לָעֲבוֹדָה, וּבְמָקוֹם רָאוּי לָעֲבוֹדָה. מִמִּי שֶׁהוּא רָאוּי כֵּיצַד? אֶחָד מִן הַפְּסוּלִין לָעֲבוֹדָה שֶׁקִּבֵּל הַדָּם אוֹ הוֹלִיךְ אוֹ זָרַק, וְחָשַׁב בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה מַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם אוֹ מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - לֹא פָּסַל בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, לְפִי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָעֲבוֹדָה. וְאוֹתוֹ הַדָּם שֶׁקִּבֵּל אוֹ שֶׁזָּרַק מִקְצָתוֹ - יִשָּׁפֵךְ לָאֲמָה[3]. וְאִם נִשְׁאַר דַּם הַנֶּפֶשׁ - יַחֲזוֹר הָרָאוּי לָעֲבוֹדָה וִיקַבֵּל בְּמַחֲשָׁבָה נְכוֹנָה. אֲבָל אִם חָשַׁב הַפָּסוּל בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה - פָּסַל בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ; שֶׁהַשְּׁחִיטָה כְּשֵׁרָה בִּפְסוּלִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. יֵשׁ קָרְבָּנוֹת, שֶׁאִם נַעֲשׂוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - כְּשֵׁרִין, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. לְפִיכָךְ, אִם קִבֵּל הַדָּם כֹּהֵן זֶה שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לָעֲבוֹדָה אוֹ הוֹלִיכוֹ אוֹ זָרְקוֹ - פָּסַל הַזֶּבַח, כְּאִלּוּ עֲשָׂאָהוּ לִשְׁמוֹ שֶׁהוּא פָּסוּל. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ דַּם הַנֶּפֶשׁ, וְחָזַר הַכָּשֵׁר וְקִבֵּל וְזָרַק - כְּבָר נִפְסַל הַזֶּבַח[4]. וְלֹא מִפְּנֵי מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם פָּסַל אוֹתוֹ, אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא פָּסוּל לָעֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. בְּדָבָר הָרָאוּי לָעֲבוֹדָה כֵּיצַד? מִנְחַת הָעֹמֶר שֶׁקָּמְצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ - הֲרֵי זוֹ כְּמִי שֶׁנַּעֲשֵׂית לִשְׁמָהּ וּשְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין; מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִן הַשְּׂעוֹרִים, וְאֵין הַשְּׂעוֹרִים דָּבָר הָרָאוּי לִשְׁאָר קָרְבָּנוֹת[5]. וְכֵן הַמְחַשֵּׁב בְּמִנְחַת קְנָאוֹת[6] וְהַלְּבוֹנָה עָלֶיהָ קֹדֶם שֶׁיְּלַקֵּט הַלְּבוֹנָה - אֵין מַחֲשַׁבְתּוֹ מוֹעֶלֶת, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ דָּבָר הָרָאוּי לָעֲבוֹדָה[7]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[8].

ד. בְּמָקוֹם הָרָאוּי לָעֲבוֹדָה כֵּיצַד? מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם[9] וְחָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת זְמַן אוֹ מַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם - לֹא פָּסַל הַזֶּבַח בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין הַמָּקוֹם עַתָּה רָאוּי לָעֲבוֹדָה[10]. קָמַץ אֶת הַמִּנְחָה בַּחוּץ[11] וְחָשַׁב בִּשְׁעַת קְמִיצָה מַחֲשֶׁבֶת זְמַן אוֹ מַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם - אֵין מַחֲשָׁבָה זוֹ כְּלוּם.

ה. אֵלּוּ דְּבָרִים[12] שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לַאֲכִילָה מִן הַקָּרְבָּנוֹת וּרְאוּיִין לְהַקְטָרָה: הַדָּם[13] וְהָאֵמוּרִין וּבְשַׂר הָעוֹלָה, וְהַקֹּמֶץ וְהַלְּבוֹנָה מִן הַמִּנְחוֹת הַנִּקְמָצוֹת.

ו. וְאֵלּוּ רְאוּיִין לַאֲכִילָה וְאֵינָן רְאוּיִין לְהַקְטָרָה: הַבָּשָׂר הַנֶּאֱכָל מִכָּל הַזְּבָחִים, בֵּין הַנֶּאֱכָל לַכֹּהֲנִים[14] בֵּין הַנֶּאֱכָל לְכָל אָדָם, וּשְׁיָרֵי הַמִּנְחוֹת, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים.

ז. וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לֹא לַאֲכִילָה וְלֹא לְהַקְטָרָה: בְּשַׂר חַטָּאת הַנִּשְׂרֶפֶת[15], וְהָעוֹר שֶׁל בְּהֵמָה כֻּלּוֹ, חוּץ מֵעוֹר הָאַלְיָה[16] שֶׁהוּא [רָאוּי] לַאֲכִילָה. אֲבָל הַמֵּרְאָה, וְהוּא הַקָּרוּם הַדַּק הַדָּבֵק בָּעוֹר וּמַבְדִּיל בֵּינוֹ וּבֵין הַבָּשָׂר - אֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה. וְכֵן הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, וְהַנּוֹצָה שֶׁל עוֹף וְהַצִּפָּרְנַיִם וְהַחַרְטוֹם שֶׁלּוֹ, וְרָאשֵׁי אֲגַפַּיִם וְרֹאשׁ הַזָּנָב. אֲפִלּוּ מְקוּמוֹת הָרַכִּים מִכָּל אֵלּוּ הַדְּבוּקִים בַּבָּשָׂר, שֶׁאִלּוּ יַחְתְּכוּ מִן הַחַי יְבַצְּבֵץ הַדָּם וְיֵצֵא, הוֹאִיל וְאֵינָן חֲשׁוּבִין - נִקְרָאִים דָּבָר שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה לְעִנְיַן הַקָּרְבָּנוֹת. וְכֵן הַמָּרָק וְהַתַּבְלִין, וְהַשְּׁלִיל[17] וְהַשְּׁלִיָּא[18] וּבֵיצַת הָעוֹף, וְהַבָּשָׂר שֶׁפּוֹלַטְתּוּ הַסַּכִּין בִּשְׁעַת הֶפְשֵׁט וְיִשָּׁאֵר מֻדְבָּק בָּעוֹר, וְהוּא הַנִּקְרָא אֲלָל - כָּל אֵלּוּ אֵינָן חֲשׁוּבִין לְעִנְיַן מַחֲשֶׁבֶת הַקָּרְבָּנוֹת, וַהֲרֵי הֵן כְּדָבָר שֶׁאֵין רָאוּי לַאֲכִילָה.

ח. וּמְחַשְּׁבִין עַל דָּבָר הָעוֹמֵד לְאִבּוּד אוֹ עַל דָּבָר הָעוֹמֵד

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר אם המחשבה הולכת אחר העובד או אחר הבעל, אין המחשבה מועלת אלא בהראוי לעבודה ובדבר הראוי לה. 2) ובמדרש רבה (ויקרא כב, ז)"תני ר' ישמעאל אף על פי שהבעלים יושבים ומחשבים כל היום אין הכל הולך אלא אחר השוחט". 3) למרזב שברצפת העזרה והדם יוצא לחוץ. ולמה לא יזרוק כשר מן הדם שנשאר אחר זריקת הפסול, שהרי פסול אינו עושה שיריים? דעת רבינו שרק הדם שנשאר בצוואר הבהמה אינו שיריים אבל הדם שנשאר במזרק - שיריים הוא. וראה למעלה פרק א הלכה כז, שבזריקה שלא כהלכתה גם הדם שבמזרק כשר. ואולי כאן הזריקה היא כהלכתה, מפני שהמחשבה אינה מועילה. 4) הכוונה לטמא שעושה שיריים, אבל בשאר פסולים יחזור הכשר ויקבל. 5) שכל המנחות האחרות באות מן החטים. רבינו גורס בגמרא שם "דחידוש הוא" פירוש, מנחה זו דינה יוצא מן הכלל, שבאה מן השעורים, ואף על פי שמנחת סוטה באה גם מן השעורים, אינה דומה למנחת העומר שבאה גריסים גסים אבל מנחת סוטה היא קמח (רש"י), והראב"ד גורס "דחדש היא" פירוש באה מן התבואה החדשה, אבל שאר המנחות אסור להביאן מתבואה חדשה עד הקרבת שתי הלחם בשבועות. 6) מנחת סוטה שקינא לה בעלה, ואמרה תורה (במדבר ה, טו) ולא יתן עליה לבונה. במנחות ד. למדו מן המקרא שאם עשאה שלא לשמה פסולה כחטאת. 7) מפני שיש עליה לבונה. 8) כגון חיסר שמנה, ריבה שמנה ופסולים אחרים שנמנו למעלה בפרק יא. 9) בזבחים נט. למדו מהכתוב (שמות כ): "וזבחת עליו" כשהוא שלם ולא כשהוא חסר (וראה למעלה פרק ג הלכה כ"ב). 10) ואף על פי שיהיה ראוי לעבודה אחרי שיתקנוהו. 11) חוץ לעזרה. 12) הלכות ה־ז משמשות הקדמה להלכות הבאות אחריהן. 13) אף על פי שאין מקטירים את הדם אלא זורקים אותו, כלל אותו רבינו בין הראויים להקטרה מפני שהוא אכילת מזבח. 14) בשר חטאות ואשמות וחזה ושוק של קדשים קלים. 15) כולה במקום המיוחד לכך בעזרה אחר הקטרת אימוריה למזבח. 16) במשנה קכב. "העור שתחת האלייה". 17) עובר שנמצא במעי הבהמה השחוטה ורוב האנשים אינם אוכלים אותו. 18) העור שהעובר מונח בו ויוצא אחר הלידה.

לִשְׂרֵפָה[19]. הַמְחַשֵּׁב בְּאַחַת מֵאוֹתָן אַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת אוֹ בְּכֻלָּן לֶאֱכֹל דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לַאֲכִילָה אוֹ לְהַקְטִיר דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהַקְטָרָה, בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הַזֶּבַח כָּשֵׁר. כֵּיצַד? חִשֵּׁב לִשְׁתּוֹת מִדַּם הַזֶּבַח אוֹ לֶאֱכֹל מֵאֵמוּרָיו אוֹ מִן הַקֹּמֶץ וּמִן הַלְּבוֹנָה בַּחוּץ אוֹ לְמָחָר, אוֹ שֶׁחִשֵּׁב לְהַקְטִיר מִבְּשַׂר הַזֶּבַח אוֹ מִשְּׁיָרֵי הַמִּנְחָה בַּחוּץ אוֹ לְמָחָר - הֲרֵי הַזֶּבַח כָּשֵׁר. וְכֵן אִם חָשַׁב לֶאֱכֹל אוֹ לְהַקְטִיר מִן הָעוֹר וּמִן הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין וְהַמֶּרֶק אוֹ הָאֵלֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם - הַזֶּבַח כָּשֵׁר. וְכֵן אִם חָשַׁב לֶאֱכֹל מִפָּרִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִין בַּחוּץ אוֹ לְמָחָר - הֲרֵי הֵן כְּשֵׁרִים[20]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ט. חָשַׁב שֶׁיֹּאכְלוּ הַטְּמֵאִים אוֹ הַפְּסוּלִין מִדָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה אוֹ שֶׁיַּקְטִירוּ הַטְּמֵאִים אוֹ הַפְּסוּלִין מִדָּבָר הָרָאוּי לְהַקְטָרָה חוּץ לִזְמַן אֲכִילָה וְהַקְטָרָה - הַזֶּבַח פִּגּוּל[21], כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ[22]. חוּץ לִמְקוֹם אֲכִילָה וְהַקְטָרָה - הֲרֵי זֶה פָּסוּל[23] וְאֵינוֹ פִּגּוּל.

י. אֵין אֲכִילָה פְּחוּתָה מִכַּזַּיִת, וְלֹא הַקְטָרָה פְּחוּתָה מִכַּזַּיִת. לְפִיכָךְ, הַמְחַשֵּׁב לֶאֱכֹל מִדָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה פָּחוֹת מִכַּזַּיִת אוֹ שֶׁחָשַׁב לְהַקְטִיר מִדָּבָר הָרָאוּי לְהַקְטָרָה פָּחוֹת מִכַּזַּיִת, בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם - הַזֶּבַח כָּשֵׁר. חִשֵּׁב לֶאֱכֹל כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ, אוֹ שֶׁחָשַׁב לֶאֱכֹל כַּחֲצִי זַיִת אַחַר זְמַן אֲכִילָה וּלְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת אַחַר זְמַן הַקְטָרָה - הַזֶּבַח כָּשֵׁר; שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהַקְטָרָה מִצְטָרְפִין. וְאִם הוֹצִיאוֹ בִּלְשׁוֹן אֲכִילָה וְאָמַר: שֶׁיֹּאכַל כַּחֲצִי זַיִת וְתֹאכַל הָאִשָּׁה חֲצִי זַיִת - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין; לְשׁוֹן אֲכִילָה אֶחָד הוּא. חִשֵּׁב לֶאֱכֹל אוֹ לְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת, וְחָזַר וְחָשַׁב עַל חֲצִי זַיִת אַחֵר בְּאוֹתָהּ הַמַּחֲשָׁבָה - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. חָשַׁב לֶאֱכֹל כַּחֲצִי זַיִת וְשֶׁתֹּאכַל בְּהֵמָה אוֹ חַיָּה כַּחֲצִי זַיִת, בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת זְמַן - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין; שֶׁשֵּׁם אֲכִילָה אֶחָד הוּא[24]. חָשַׁב עַל כְּזַיִת שֶׁיֹּאכְלוּהוּ שְׁנַיִם - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין. חָשַׁב לֶאֱכֹל כְּזַיִת בְּיוֹתֵר מִכְּדֵי אֲכִילַת פְּרָס[25] - הֲרֵי זֶה מִצְטָרֵף. חָשַׁב בִּשְׁעַת זְבִיחָה לֶאֱכֹל כַּחֲצִי זַיִת וּבִשְׁעַת זְרִיקָה לֶאֱכֹל כַּחֲצִי זַיִת - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין, בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם בֵּין בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן. וְכֵן אִם חָשַׁב עַל כְּזַיִת[26] בִּשְׁעַת קַבָּלָה וְעַל כְּזַיִת בִּשְׁעַת הוֹלָכָה; שֶׁאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת מִצְטָרְפוֹת וַהֲרֵי הֵן כַּעֲבוֹדָה אַחַת. חָשַׁב לְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת מִן הַקֹּמֶץ וְכַחֲצִי זַיִת מִן הַלְּבוֹנָה - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין; שֶׁהַלְּבוֹנָה עִם הַקֹּמֶץ לַמִּנְחָה כָּאֵמוּרִין לַזֶּבַח. לְפִיכָךְ, אִם חָשַׁב לְהַקְטִיר כְּזַיִת מִן הַלְּבוֹנָה חוּץ לִזְמַנּוֹ - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. אֶחָד הַמְחַשֵּׁב לִזְרֹק דַּם הַזֶּבַח כֻּלּוֹ בַּחוּץ אוֹ לְמָחָר, אוֹ שֶׁחָשַׁב לִזְרֹק מִקְצָת דָּמוֹ בַּחוּץ אוֹ לְמָחָר - כֵּיוָן שֶׁחָשַׁב עַל כְּדֵי הַזְּיָה מִן הַדָּם פָּסַל[27].

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עָשָׂר[1]

א. כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, בֵּין בְּקָרְבְּנוֹת יָחִיד בֵּין בְּקָרְבְּנוֹת צִבּוּר - כְּשֵׁרִים, אֶלָּא שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה; חוּץ מִן הַחַטָּאת וְהַפֶּסַח, שֶׁאִם נַעֲשׂוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - פְּסוּלִין. וְאֶחָד הַמְשַׁנֶּה שֵׁם הַזֶּבַח בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה אוֹ בִּשְׁעַת קַבָּלָה אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכָה אוֹ בִּזְרִיקָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. כֵּיצַד לֹא עָלוּ לְשֵׁם חוֹבָה? כְּגוֹן שֶׁשָּׁחַט עוֹלָה לְשֵׁם שְׁלָמִים - לֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים לֹא מִשּׁוּם עוֹלָה שֶׁהֵם חַיָּבִין בָּהּ וְלֹא מִשּׁוּם שְׁלָמִים, אֶלָּא חַיָּבִין לְהָבִיא זֶבַח אַחֵר. וְכֵן אִם שָׁחַט עוֹלַת רְאוּבֵן לְשֵׁם שִׁמְעוֹן - לֹא עָלְתָה לֹא לִרְאוּבֵן וְלֹא לְשִׁמְעוֹן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁעָקַר שֵׁם הַזֶּבַח בְּזָדוֹן; אֲבָל אִם טָעָה וְדִמָּה שֶׁזּוֹ הָעוֹלָה שְׁלָמִים הִיא, וְעָשָׂה כָּל עֲבוֹדוֹתֶיהָ לְשֵׁם שְׁלָמִים - עָלְתָה לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה. וְכֵן הַחַטָּאת וְהַפֶּסַח שֶׁעֲשָׂאָן בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם בְּטָעוּת - כְּשֵׁרִים. שֶׁעֲקִירָה בְּטָעוּת - אֵינָהּ עֲקִירָה. וְכֵן עוֹלַת הָעוֹף שֶׁמְּלָקָהּ אוֹ שֶׁמְּצָאָהּ דָּמָהּ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - כְּשֵׁרָה, וְלֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים. וְחַטַּאת הָעוֹף - פְּסוּלָה.

ב. וְכֵן כָּל הַמִּנְחוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - כְּשֵׁרוֹת, וְלֹא עָלוּ לַבְּעָלִים; חוּץ מִמִּנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת קְנָאוֹת, שֶׁאִם חָשַׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת שֶׁלָּהֶן מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - פְּסוּלוֹת. שִׁנּוּי הַשֵּׁם בְּמִנְחָה כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקָּמַץ מִנְחַת נְדָבָה לְשֵׁם מִנְחַת חוֹטֵא, אוֹ מֵרְחֶשֶׁת לְשֵׁם מַחֲבַת, אוֹ מַחֲבַת לְשֵׁם מֵרְחֶשֶׁת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ג. אָסוּר לְחַשֵּׁב בְּקָדָשִׁים מַחֲשָׁבָה שֶׁאֵינָהּ נְכוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. לְפִיכָךְ, זֶבַח שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ אוֹ מִנְחָה שֶׁקָּמְצָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה - חַיָּב לְהַשְׁלִים שְׁאָר עֲבוֹדוֹת לִשְׁמָן. אֲפִלּוּ שָׁחַט וְקִבֵּל וְהוֹלִיךְ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - חַיָּב לִזְרֹק בְּמַחֲשָׁבָה נְכוֹנָה. וּמִפְּנֵי מָה נִשְׁתַּנָּה דִּין הַחַטָּאת וְהַפֶּסַח מִכָּל הַזְּבָחִים, וְדִין מִנְחַת חוֹטֵא וּמִנְחַת קְנָאוֹת מִכָּל הַמִּנְחוֹת? מִפְּנֵי שֶׁעִנְּיָן עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר בְּחַטָּאת: וְשָׁחַט אֹתָהּ לְחַטָּאת - שֶׁתְּהֶיהָ שְׁחִיטָה לְשֵׁם חַטָּאת. וְכֵן שְׁאָר עֲבוֹדוֹתֶיהָ לִשְׁמָהּ. וְנֶאֱמַר: עַל חַטָּאתוֹ - שֶׁתְּעָשֶׂה לְשֵׁם אוֹתוֹ הַחֵטְא. וְנֶאֱמַר: וְכִפֶּר עָלָיו - שֶׁתְּהֶיהָ לְשֵׁם בְּעָלֶיהָ. וְנֶאֱמַר בְּפֶסַח: וְעָשִׂיתָ פֶּסַח לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ - 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24 25 26 27 28 29 30 31 32 33 34 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77

19) אין הכוונה לדבר שמצוה לשורפו, אלא לדבר שסופו להישרף או ליאבד, ובשעה שמחשב עליו הוא עודנו קיים. 20) "חישב באכילת פרים ובשריפתם לא עשה ולא כלום". כאן אנו עומדים בדיני מחשבת אכילה בדברים שאינם ראויים לאכילה ולכן מקומו של דין זה כאן, אבל חישב בשריפתם, שזו היא מצוותם, אין מקומו כאן אלא בפרק יג. 21) והאוכלו חייב כרת, והטעם, מפני שאכילת טמאים ופסולים נקראת אכילה, ולפיכך המחשבה באכילתם פוסלת. 22) בהלכה א, שמחשבת חוץ לזמנו היא פיגול. 23) ואין חייבים כרת על אכילתו. 24) מפני שאכילת כלבים נקראת אכילה, שנאמר (מלכים־ב ט, י): ואת איזבל יאכלו הכלבים. 25) זמן אכילת שלוש ביצים. 26) צריך להיות: "כחצי זית" (כסף משנה). 27) כלומר, בחוץ כדינו - פסול, ולמחר כדינו - פיגול. 1) יבאר הזבחים שנשחטו במחשבת שינוי השם.

שֶׁתִּהְיֶה כָּל עֲשִׂיָּתוֹ לְשֵׁם פֶּסַח. וְנֶאֱמַר: וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַיְיָ - שֶׁתִּהְיֶה זְבִיחָתוֹ לְשֵׁם פֶּסַח. הָא אִם שִׁנָּה שְׁמוֹ אוֹ שֵׁם בְּעָלָיו - פָּסוּל. וּבְמִנְחַת חוֹטֵא הוּא אוֹמֵר: מִנְחָה הִיא, וּבְמִנְחַת סוֹטָה נֶאֱמַר: כִּי מִנְחַת קְנָאֹת הִיא - שֶׁיִּהְיוּ כָּל מַעֲשֵׂיהֶן לִשְׁמָן.

ד. חַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָהּ לְשֵׁם זֶבַח אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטָהּ לְשֵׁם עוֹלָה אוֹ לְשֵׁם אָשָׁם אוֹ לְשֵׁם שְׁלָמִים - פְּסוּלָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל אִם שְׁחָטָהּ לְשֵׁם חֵלִין - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה, וְלֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים.

ה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁהַקָּדָשִׁים מְחַלְּלִין קָדָשִׁים, וְאֵין הַחֵלִין מְחַלְּלִין קָדָשִׁים.

ו. שְׁחָטָהּ לְשֵׁם חֵטְא אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁבָּאָה עַל אֲכִילַת חֵלֶב וּשְׁחָטָהּ עַל אֲכִילַת דָּם - פְּסוּלָה.

ז. שְׁחָטָהּ לְשֵׁם אָדָם אַחֵר שֶׁהוּא מְחֻיָּב חַטָּאת, אֲפִלּוּ חַטָּאת שֶׁאֵינָהּ קְבוּעָה - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה.

ח. אֲבָל אִם שְׁחָטָהּ לְשֵׁם אֶחָד שֶׁהוּא מְחֻיָּב עוֹלָה - הֲרֵי זוֹ כְּשֵׁרָה, וְלֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים. וְכִפֶּר עָלָיו - וְלֹא עַל חֲבֵרוֹ שֶׁהוּא מְחֻיָּב חַטָּאת כְּמוֹתוֹ.

ט. שְׁחָטָהּ לְשֵׁם מֵת - כְּשֵׁרָה, וְלֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים; שֶׁאֵין כַּפָּרָה לַמֵּתִים. שְׁחָטָהּ לְשֵׁם מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב קָרְבָּן כְּלָל, לֹא חַטָּאת וְלֹא עוֹלָה וְלֹא שְׁאָר קָרְבָּנוֹת - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה, שֶׁמָּא מְחֻיָּב הוּא וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ.

י. שְׁחָטָהּ לִשְׁמָהּ וְחִשֵּׁב בִּשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה לִזְרֹק דָּמָהּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה. לְפִי שֶׁמְּחַשְּׁבִין מֵעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה, וְזֹאת הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁחָשַׁב בִּשְׁעַת הַשְּׁחִיטָה - כְּאִלּוּ חֲשָׁבָהּ בִּשְׁעַת זְרִיקָה, וּלְפִיכָךְ פְּסוּלָה.

יא. הַפֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, בֵּין שֶׁשִּׁנָּה שְׁמוֹ לְשֵׁם זֶבַח אַחֵר בֵּין שֶׁשִּׁנָּהוּ לְשֵׁם חֵלִין - פָּסוּל; שֶׁנֶּאֱמַר: וַאֲמַרְתֶּם זֶבַח פֶּסַח הוּא לַה'. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁשְּׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ, שֶׁהוּא יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן. אֲפִלּוּ שְׁחָטוֹ בְּשַׁחֲרִית בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - פָּסוּל. אֲבָל אִם שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ בְּמַחֲשֶׁבָה שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - כָּשֵׁר; שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלָיו - נַעֲשָׂה כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ בְּעָלִים בִּזְמַנּוֹ וּפָסוּל.

יב. פֶּסַח שֶׁשְּׁחָטוֹ לִשְׁמוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר קֹדֶם חֲצוֹת - פָּסוּל, לְפִי שֶׁאֵינוֹ זְמַנּוֹ. עָבְרָה שְׁנָתוֹ וּשְׁחָטוֹ בִּזְמַנּוֹ לְשֵׁם פֶּסַח, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט שְׁאָר זְבָחִים לְשֵׁם פֶּסַח, אֲפִלּוּ שְׁחָטָן אַחַר חֲצוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ כְּשֵׁרִים, וְלֹא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה.

יג. תּוֹדָה שֶׁשְּׁחָטָהּ לְשֵׁם שְׁלָמִים - עָלְתָה לַבְּעָלִים; וּשְׁלָמִים שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם תּוֹדָה - לֹא עָלוּ לַבְּעָלִים. לְפִי שֶׁהַתּוֹדָה נִקְרֵאת שְׁלָמִים, וּשְׁלָמִים לֹא נִקְרְאוּ תּוֹדָה.

יד. עוֹלָה שֶׁשְּׁחָטָהּ עַל מִי שֶׁאֵינוֹ מְחֻיָּב קָרְבָּן כְּלָל - לֹא עָלְתָה לַבְּעָלִים, שֶׁהֲרֵי שְׁחָטָהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלֶיהָ. וְאַף עַל פִּי שֶׁזֶּה שֶׁשְּׁחָטָהּ לִשְׁמוֹ אֵינוֹ מְחֻיָּב כְּלוּם בְּעִנְיָנוֹ, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִהְיֶה חַיָּב כַּפָּרָה לַשָּׁמַיִם; שֶׁאֵין לְךָ אָדָם בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא עָבַר מֵעוֹלָם עַל מִצְוַת עֲשֵׂה.

טו. עוֹלָה הַבָּאָה לְאַחַר מִיתָה שֶׁעֲשָׂאָהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם בְּעָלֶיהָ - עָלְתָה לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה, שֶׁאֵין בְּעָלִים לְאַחַר מִיתָה.

טז. שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת שֶׁשְּׁחָטָן לְשֵׁם אֵילִים - לֹא עָלוּ לַצִּבּוּר לְשֵׁם חוֹבָה. וְאִם דְּמָה שֶׁהֵן אֵילִים וּשְׁחָטָן לְשֵׁם אֵילִים - עָלוּ לָהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲקִירָה בְּטָעוּת.

יז. אֵשֶׁם מְצֹרָע שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא נָתַן מִדָּמוֹ עַל גַּבֵּי בְּהוֹנוֹת - טָעוּן נְסָכִים; שֶׁאִם יִקְרַב בְּלֹא נְסָכִים - נִמְצָא כְּמַקְרִיב נְדָבָה, וְאֵין הָאָשָׁם בָּא נְדָבָה.

יח. כֶּבֶשׂ הַבָּא עִם הָעֹמֶר שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - לֹא יָבִיא מִנְחַת נְסָכִים שֶׁלּוֹ שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים, אֶלָּא עִשָּׂרוֹן אֶחָד כִּשְׁאָר הַנְּדָבוֹת; שֶׁהֲרֵי לֹא עָלָה לְשֵׁם חוֹבָתוֹ. וְכֵן תָּמִיד שֶׁשְּׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמוֹ - לֹא יַעֲלֶה עִמּוֹ שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים כִּשְׁאָר הַתְּמִידִים; שֶׁהֲרֵי לֹא עָלָה לְחוֹבַת הַתָּמִיד, אֶלָּא הֲרֵי הוּא כְּכָל הַנְּדָבוֹת.

יט. שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָן בֵּין לִפְנֵי זְמַנָּן בֵּין לְאַחַר זְמַנָּן - הַדָּם יִזָּרֵק וְהַבָּשָׂר יֵאָכֵל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלוּ לַצִּבּוּר לְשֵׁם חוֹבָה. וְאִם הָיְתָה שַׁבָּת - לֹא יִזְרֹק, וְאִם זָרַק - הֲרָצָה לְהַקְטִיר אֲמוּרִין לָעֶרֶב.

כ. וְכֵן שַׁלְמֵי נָזִיר שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים - הֲרֵי הֵן נֶאֱכָלִין לְיוֹם וָלַיְלָה, וְאֵינָן טְעוּנִין לֶחֶם. וְכֵן אֲשַׁם נָזִיר וַאֲשַׁם מְצֹרָע שֶׁשְּׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים - הֲרֵי הֵן נֶאֱכָלִים.

פֶּרֶק שִׁשָּׁה עָשָׂר[1]

א. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַמְחַשֵּׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם - הַקָּרְבָּן פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל; וְאִם חִשֵּׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הַקָּרְבָּן פִּגּוּל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא עֵרֵב עִם מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן מַחֲשָׁבָה אַחֶרֶת; אֲבָל אִם עֵרֵב מַחֲשֶׁבֶת מָקוֹם, אוֹ מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם בְּפֶסַח וּבְחַטָּאת, עִם מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הַקָּרְבָּן פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל. כֵּיצַד? שָׁחַט וְקִבֵּל וְהוֹלִיךְ וְזָרַק, וּמַחֲשַׁבְתּוֹ בְּאַרְבַּע עֲבוֹדוֹת אֵלּוּ מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, אוֹ שֶׁהָיְתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ בְּאַחַת מֵאַרְבַּעְתָּן מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וּבִשְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת הָיְתָה מַחֲשַׁבְתּוֹ נְכוֹנָה אוֹ לֹא הָיְתָה שָׁם מַחֲשָׁבָה כְּלָל בִּשְׁאָר הָעֲבוֹדוֹת - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל. אֲבָל אִם שָׁחַט בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְקִבֵּל אוֹ הוֹלִיךְ אוֹ זָרַק בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, אוֹ שֶׁשָּׁחַט בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם וְקִבֵּל אוֹ הוֹלִיךְ אוֹ זָרַק בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה אֵינוֹ פִּגּוּל, אֶלָּא פָּסוּל בִּלְבַד. וְכֵן הַפֶּסַח וְהַחַטָּאת שֶׁשְּׁחָטָן בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם וְקִבֵּל וְהוֹלִיךְ וְזָרַק בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָן בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְקִבֵּל אוֹ הוֹלִיךְ אוֹ זָרַק בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - אֵין זֶה פִּגּוּל, אֶלָּא פָּסוּל. וְהוּא הַדִּין בְּעוֹפוֹת וּבַמִּנְחוֹת. אֵין שֵׁם פִּגּוּל אֶלָּא קָרְבָּן שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְלֹא עֵרֵב עִמָּהּ מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם לֹא בַּתְּחִלָּה וְלֹא בַּסּוֹף, וְלֹא עֵרֵב עִמָּהּ מַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם בַּקָּרְבָּנוֹת שֶׁנִּפְסָלִין בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם.

ב. הַמְחַשֵּׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת אוֹ בְּכֻלָּם לֶאֱכֹל כְּזַיִת

1) יבאר אם עירב עם מחשבת זמן מחשבה אחרת, וחישב על הדמים הניתנים למטה למעלה או איפכא.

מִדָּבָר הָרָאוּי לַאֲכִילָה בַּחוּץ וּכְזַיִת לְמָחָר, אוֹ כְּזַיִת לְמָחָר וּכְזַיִת בַּחוּץ, אוֹ כַּחֲצִי זַיִת בַּחוּץ וְכַחֲצִי זַיִת לְמָחָר, אוֹ כַּחֲצִי זַיִת לְמָחָר וְכַחֲצִי זַיִת בַּחוּץ - הֲרֵי הַקָּרְבָּן פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל. וְכֵן אִם עֵרֶב הַמַּחֲשָׁבָה בַּהַקְטָרָה - הֲרֵי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל.

ג. חִשֵּׁב לֶאֱכֹל אוֹ לְהַקְטִיר כַּחֲצִי זַיִת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם וְלֶאֱכֹל אוֹ לְהַקְטִיר כְּזַיִת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל. בֵּין שֶׁהִקְדִּים מַחֲשֶׁבֶת כְּזַיִת בֵּין שֶׁאֵחֵר אוֹתָהּ. שֶׁאֵין חֲצִי זַיִת חָשׁוּב אֵצֶל כְּזַיִת.

ד. חִשֵּׁב עַל חֲצִי זַיִת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְעַל חֲצִי זַיִת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, וְחָזַר וְחָשַׁב עַל חֲצִי זַיִת אַחֵר בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל. וְכֵן אִם חָשַׁב עַל חֲצִי זַיִת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, וְחָזַר וְחָשַׁב עַל כְּזַיִת חֶצְיוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְחֶצְיוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל.

ה. חָשַׁב עַל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין לְמִטָּה לִתֵּן אוֹתָם לְמַעְלָה, אוֹ עַל הַנִּתָּנִין לְמַעְלָה לְתִתָּם לְמַטָּה, וְכַיּוֹצֵא בְּמַחֲשָׁבוֹת אֵלּוּ שֶׁאֵינָן פּוֹסְלִין כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְעֵרֶב עִמָּהֶן מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל. וְאִם חָשַׁב עִמָּהֶן מַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם לְבַדָּהּ - הֲרֵי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל.

ו. חָשַׁב עַל הַדָּם הַנִּתָּן לְמַעְלָה לְתִתּוֹ לְמָחָר לְמַטָּה, אוֹ עַל הַדָּם הַנִּתָּן לְמַטָּה לְתִתּוֹ לְמָחָר לְמַעְלָה, אוֹ שֶׁחָשַׁב עַל הַדָּם הַנִּתָּן בִּפְנִים בַּהֵיכָל לְתִתּוֹ לְמָחָר בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן, אוֹ שֶׁחָשַׁב עַל הַדָּם הַנִּתָּן בַּמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן לְתִתּוֹ לְמָחָר בִּפְנִים בַּהֵיכָל - אֵינוֹ פִּגּוּל. אַף עַל פִּי שֶׁחָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, הוֹאִיל וְשִׁנָּה מְקוֹם נְתִינַת הַדָּם בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ - הֲרֵי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל. וּמֵאַחַר שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּהֲלָכוֹת אֵלּוּ, שֶׁהַדָּם שֶׁנִּתַּן שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ - כְּאִלּוּ נִתַּן בִּמְקוֹמוֹ, לָמָּה לֹא יִהְיֶה זֶה פִּגּוּל בְּמַחֲשָׁבָה זוֹ שֶׁחָשַׁב לִתֵּן הַדָּם שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ לְמָחָר? מִפְּנֵי שֶׁהַדָּם הַנִּתָּן שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהַזֶּבַח כָּשֵׁר, אֵינוֹ מַתִּיר הַבָּשָׂר בַּאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְכָל זְרִיקָה שֶׁאֵינָהּ מַתֶּרֶת הַבָּשָׂר בַּאֲכִילָה, אִם חָשַׁב לִתְּנָהּ חוּץ לִזְמַנּוֹ - לֹא פִּגֵּל. לְפִיכָךְ, אִם חָזַר וְחָשַׁב בְּזֶבַח זֶה מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל.

ז. חָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת זְמַן בִּשְׁעַת קְמִיצָה אֲבָל לֹא בִּשְׁעַת לִקּוּט הַלְּבוֹנָה, אוֹ שֶׁחָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בִּשְׁעַת לִקּוּט הַלְּבוֹנָה אֲבָל לֹא בִּשְׁעַת קְמִיצָה - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה וְאֵינָהּ פִּגּוּל; עַד שֶׁיַּחְשֹׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בְּכָל הַמַּתִּיר, שֶׁהוּא הַקָּמֶץ עִם הַלְּבוֹנָה, בִּשְׁעַת קְמִיצַת הַקָּמֶץ וְלִקּוּט הַלְּבוֹנָה, אוֹ בִּשְׁעַת נְתִינַת שְׁנֵיהֶן בַּכְּלִי, אוֹ בִּשְׁעַת הוֹלָכָתָן, אוֹ בִּשְׁעַת זְרִיקָתָן.

ח. חָשַׁב בִּשְׁעַת הַקְטָרַת הַקָּמֶץ שֶׁיַּקְטִיר הַלְּבוֹנָה לְמָחָר - אֵינָהּ פִּגּוּל, שֶׁאֵין הַקְטָרָה מְפַגֶּלֶת הַקְטָרָה. וְכֵן אִם הִקְטִיר הַלְּבוֹנָה לְבַדָּהּ אוֹ הַקָּמֶץ לְבַדּוֹ וְהוּא מְחַשֵּׁב לֶאֱכֹל שְׁיָרִים לְמָחָר - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה וְאֵינָהּ פִּגּוּל, שֶׁאֵין מְפַגְּלִין בַּחֲצִי מַתִּיר. אֲבָל אִם הִקְטִיר אֶת הַקֹּמֶץ לְבַדּוֹ וְחָשַׁב שֶׁיַּקְטִיר לְבוֹנָה לְמָחָר, וְאַחַר כָּךְ הִקְטִיר הַלְּבוֹנָה וְחָשַׁב שֶׁיֹּאכַל הַשְּׁיָרִים לְמָחָר - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל, שֶׁהֲרֵי פָּשְׁטָה מַחֲשֶׁבֶת זְמַן בְּכָל הַמִּנְחָה.

ט. הִקְטִיר כְּדֵי שֶׁמְּשׁוּם מִן הַקֹּמֶץ עִם הַלְּבוֹנָה וְהוּא מְחַשֵּׁב שֶׁיֹּאכַל כְּדֵי שֶׁמְּשׁוּם מִן הַשְּׁיָרִים לְמָחָר, עַד שֶׁהִשְׁלִים כָּל הַקֹּמֶץ עִם הַלְּבוֹנָה בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה וְאֵינָהּ פִּגּוּל; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁדֶּרֶךְ אֲכִילָה בְּכָךְ מְעַט מְעַט - אֵין דֶּרֶךְ הַקְטָרָה בְּכָךְ, אֶלָּא הֲרֵי זוֹ כְּמִנְחָה שֶׁלֹּא הֻקְטַר קֶמְצָהּ.

י. מִנְחַת חוֹטֵא אוֹ מִנְחַת קְנָאוֹת שֶׁהָיָה עָלֶיהָ לְבוֹנָה וְחָשַׁב בָּהּ מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן קֹדֶם שֶׁיְּלַקֵּט הַלְּבוֹנָה - הֲרֵי זוֹ פְּסוּלָה וְאֵינָהּ פִּגּוּל. וְאִם אַחַר שֶׁלִּקֵּט הַלְּבוֹנָה חָשַׁב עָלֶיהָ מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל.

יא. שְׁיָרִים שֶׁחָסְרוּ בֵּין קְמִיצָה לְהַקְטָרָה, וְהִקְטִיר הַקֹּמֶץ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם נִקְבְּעוּ לְפִגּוּל וַהֲרֵי הֵן פִּגּוּל, אוֹ לֹא נִקְבְּעוּ וְאֵינוֹ פִּגּוּל.

יום שני כ' אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁבְעָה עָשָׂר[1]

א. כָּל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן שֶׁנְּתָנָן מֵהֶם מַתָּנָה רִאשׁוֹנָה בְּמַחֲשָׁבָה נְכוֹנָה, וְנָתַן מִמִּתָּנָה שְׁנִיָּה וְאֵילַךְ בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם אוֹ מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה כִּפֵּר וְהֻרְצָה הַקָּרְבָּן[2]. וְאִם נָתַן אֶת הָרִאשׁוֹנָה בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְהַשְּׁלִים הַמַּתָּנוֹת בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל[3]; שֶׁמַּתָּנָה רִאשׁוֹנָה הִיא הָעִקָּר[4]. אֲבָל כָּל הַדָּמִים הַנִּתָּנִין עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, הוֹאִיל וְכֻלָּן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, אִם נָתַן אַחַת מֵהֶן שֶׁלֹּא כְּתִקְּנָהּ אֶלָּא הִפְסִיד בָּהּ הַמַּחֲשָׁבָה, אַף עַל פִּי שֶׁנְּתָנָן כָּל הַשְּׁאָר כְּתִקְּנָן - הַזֶּבַח פָּסוּל[5].

ב. חָשַׁב בָּרִאשׁוֹנָה מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן וְשָׁתַק בַּשְּׁאָר[6], אוֹ שֶׁנָּתַן כֻּלָּן כְּתִקְּנָן חוּץ מִן הָאַחֲרוֹנָה שֶׁנָּתַן בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן[7] - הֲרֵי זֶה פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל, עַד שֶׁיַּזֶּה[8] בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן; שֶׁהֲרֵי כֻּלָּן בְּמַתָּנָה אַחַת הֵן[9].

ג. טְבִילַת אֶצְבַּע בְּדַם הַחַטָּאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת[10] מְפַגֶּלֶת. כֵּיצַד? חָשַׁב בִּשְׁעַת טְבִילַת אֶצְבַּע בַּדָּם מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - הֲרֵי זֶה כִּמְחַשֵּׁב בִּשְׁעַת הַזָּיָה.

ד. הָיָה עוֹמֵד בְּעַזָּרָה וְחָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בַּחַטָּאוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בִּפְנִים בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה בִּפְנִים - אֵינוֹ פִּגּוּל. חָשַׁב בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר דמים הניתנים על מזבח החיצון והפנימי שנתן מהם מתנה ראשונה במחשבה נכונה והשנית במחשבה בלתי נכונה. 2) ואין הבעלים צריכים להביא קרבן אחר. 3) ואף על פי שאמרנו למעלה בפרק טז הלכה א שאם עירב מחשבת המקום עם מחשבת הזמן פסול ואינו פיגול. 4) ולפיכך מחשבת המקום במתנות האחרות אינה מבטלת את הפיגול שהרי קרב המתיר כמצוותו. 5) כאן אין המדובר במחשבת הזמן שדיניה מבוארים בהלכה הסמוכה. 6) משמיענו רבינו, שאין אנו אומרים: "על דעת מחשבה הראשונה הוא עושה". 7) אין אנו אומרים שהמתנה האחרונה היא הקובעת. 8) כולן. 9) ואין מפגלים בחצי מתיר. 10) דם חטאות הפנימיות מזה הכהן באצבעו על מזבח הפנימי שבהיכל וטובל אצבעו לפני כל הזייה בדם שבמזרק ככתוב בתורה (ויקרא

מתוך מהדורת וגשל

ה. כֵּיצַד? הָיָה עוֹמֵד בְּעַזָּרָה[11] וְאָמַר: הֲרֵינִי שׁוֹחֵט לְהַזּוֹת דָּמוֹ לְמָחָר - אֵינוֹ פִּגּוּל; שֶׁהַהַזָּיָה לִפְנִים בַּהֵיכָל.

ו. הָיָה עוֹמֵד בַּהֵיכָל וְאָמַר: הֲרֵי אֲנִי מַזֶּה לִשְׁפֹּךְ שְׂיָרִים[12] לְמָחָר - אֵינוֹ פִּגּוּל; שֶׁהֲרֵי חָשַׁב בִּפְנִים בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ. אֲבָל אִם הָיָה עוֹמֵד בָּעַזָּרָה וְשָׁחַט וְהוּא מְחַשֵּׁב לִשְׁפֹּךְ שְׂיָרִים לְמָחָר אוֹ לְהַקְטִיר אֵמוּרִין[13] לְמָחָר - הֲרֵי זֶה פִּגּוּל; שֶׁהֲרֵי חָשַׁב בַּחוּץ בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ.

ז. הַתּוֹדָה מְפַגֶּלֶת אֶת הַלֶּחֶם, וְהַלֶּחֶם אֵינוֹ מְפַגֵּל אֶת הַתּוֹדָה. כֵּיצַד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הַתּוֹדָה וְהוּא מְחַשֵּׁב שֶׁיֹּאכַל מִבְּשָׂרָהּ אוֹ יִזְרֹק דָּמָהּ אוֹ שֶׁיַּקְטִיר אֵמוּרֶיהָ לְמָחָר - הַזֶּבַח עִם הַלֶּחֶם פִּגּוּל. אֲבָל אִם חָשַׁב לֶאֱכֹל מִן הַלֶּחֶם לְמָחָר - הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ פִּגּוּל, וְזֶבַח הַתּוֹדָה אֵינוֹ פִּגּוּל[14].

ח. וְכֵן הַדִּין בִּשְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת עִם שְׁתֵּי לֶחֶם הַבָּאוֹת עִמָּהֶן: שֶׁאִם חָשַׁב מַחֲשֶׁבֶת זְמַן בַּכְּבָשִׂים - נִתְפַּגְּלוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם; חָשַׁב שֶׁיֹּאכַל מִשְּׁתֵּי הַלֶּחֶם לְמָחָר - שְׁתֵּי הַלֶּחֶם פִּגּוּל, וְהַכְּבָשִׂים אֵינָן פִּגּוּל. חָשַׁב בְּאַחַת מֵאַרְבַּע הָעֲבוֹדוֹת לֶאֱכֹל כְּזַיִת מִבְּשַׂר הַזֶּבַח עִם הַלֶּחֶם[15] לְמָחָר - הַלֶּחֶם לְבַדּוֹ פִּגּוּל, וְהַתּוֹדָה אוֹ הַכְּבָשִׂים אֵינָן פִּגּוּל.

ט. הַמַּקְטִיר שְׁנֵי בְזִכֵּי לְבוֹנָה שֶׁעִם לֶחֶם הַפָּנִים וְחָשַׁב בִּשְׁעַת הַקְטָרָתָן שֶׁיֹּאכַל לֶחֶם הַפָּנִים לְמָחָר - הֲרֵי הַלֶּחֶם פִּגּוּל[16].

י. הַשּׁוֹחֵט שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת וְחָשַׁב לֶאֱכֹל אַחַת מִשְּׁתֵּי הַחַלּוֹת לְמָחָר - שְׁתֵּיהֶם פִּגּוּל.

יא. הִקְטִיר שְׁנֵי הַבְּזִיכִים וְהוּא מְחַשֵּׁב לֶאֱכֹל אֶחָד מִשְּׁנֵי הַסִּדָּרִים[17] לְמָחָר - שְׁנֵי הַסִּדָּרִים פִּגּוּל.

יב. וְכֵן אִם חִשֵּׁב מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן בְּאַחַת מֵחַלּוֹת הַתּוֹדָה אוֹ בְּאַחַת מֵחַלּוֹת מִנְחַת מַאֲפֵה הַתַּנּוּר - הֲרֵי כָּל הַחַלּוֹת פִּגּוּל.

יג. אֲבָל אִם נִטְמְאַת אַחַת מִשְּׁתֵּי הַחַלּוֹת אוֹ אֶחָד מִשְּׁנֵי הַסִּדָּרִים אוֹ אַחַת מֵחַלּוֹת הַתּוֹדָה, בֵּין לִפְנֵי זְרִיקָה בֵּין לְאַחַר זְרִיקָה - אוֹתָהּ הַחַלָּה וְאוֹתוֹ הַסֵּדֶר אָסוּר, וְהַטָּהוֹר בְּטָהֳרָתוֹ יֵאָכֵל.

יד. חָשַׁב בַּעֲבוֹדַת אֶחָד מִשְּׁנֵי הַכְּבָשִׂים שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת מִשְּׁתֵּי הַלֶּחֶם לְמָחָר, וְכֵן אִם חָשַׁב בְּהַקְטָרַת אֶחָד מִשְּׁנֵי הַבְּזִיכִין שֶׁיֹּאכַל כְּזַיִת מִלֶּחֶם הַפָּנִים לְמָחָר - הֲרֵי הַלֶּחֶם פָּסוּל וְאֵינוֹ פִּגּוּל; עַד שֶׁיְּחַשֵּׁב בְּכָל הַמַּתִּיר, שֶׁהוּא עֲבוֹדַת שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים[18] וְהַקְטָרַת שְׁנֵי הַבְּזִיכִין[19].

טו. שָׁחַט אֶחָד וְחָשַׁב לֶאֱכֹל חֲצִי זַיִת מֵחַלָּה זוֹ לְמָחָר, וְשָׁחַט הַשֵּׁנִי וְחָשַׁב לֶאֱכֹל חֲצִי זַיִת מֵחַלָּה שְׁנִיָּה לְמָחָר - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לְפִגּוּל[20]. וְהוּא הַדִּין בִּשְׁנֵי הַבְּזִיכִין עִם שְׁנֵי הַסִּדָּרִים.

טז. חָשַׁב בְּאֶחָד מִשְּׁנֵי הַכְּבָשִׂים מַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, וְעָשָׂה הַשֵּׁנִי בְּמַחֲשֶׁבֶה נְכוֹנָה - זֶה שֶׁעֲשָׂאָהוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן פִּגּוּל[21], וְהַשֵּׁנִי כָּשֵׁר[22].

יז. שָׁחַט אֶחָד מֵהֶן וְחָשַׁב בִּשְׁעַת שְׁחִיטָתוֹ שֶׁיֹּאכַל מִבְּשַׂר הַשֵּׁנִי לְמָחָר - שְׁנֵיהֶן כְּשֵׁרִים; שֶׁאֵין מְחַשְּׁבִין מִזֶּה עַל זֶה[23].

יח. שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶת הַלֶּחֶם אֶלָּא בַּשְּׁחִיטָה[24]. כֵּיצַד? שְׁחָטָם וְזָרַק דָּמָם בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם - לֹא קִדֵּשׁ הַלֶּחֶם. שְׁחָטָן לִשְׁמָן וְזָרַק דָּמָם שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - הַלֶּחֶם קָדוֹשׁ וְאֵינוֹ קָדוֹשׁ[25]. שְׁחָטָן שֶׁלֹּא לִשְׁמָן, אַף עַל פִּי שֶׁזָּרַק לִשְׁמָן - לֹא קָדַשׁ הַלֶּחֶם.

יט. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁיָּצְאוּ בֵּין שְׁחִיטָה לִזְרִיקָה, וְזָרַק דַּם הַכְּבָשִׂים בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן - נִתְפַּגְּלוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בַּחוּץ; שֶׁהַזְּרִיקָה מוֹעֶלֶת לַיּוֹצֵא[26] אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הוּא בַּחוּץ.

כ. כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת שֶׁשְּׁחָטָן לִשְׁמָן וְאָבַד הַלֶּחֶם: אִם זָרַק דָּמָן לִשְׁמָן - הֲרֵי אֵלּוּ פְּסוּלִין[27]; זָרַק דָּמָן בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן אַחַר שֶׁאָבַד הַלֶּחֶם - הֲרֵי אֵלּוּ סָפֵק אִם הֵתִּרוּ[28] בַּאֲכִילָה[29] אוֹ לֹא הֵתִּרוּ[30].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ד, ו): וטבל הכהן את אצבעו. 11) לגבי היכל חוץ היא. 12) שיירי דם חטאות הפנימיות נשפכים אל יסוד מזבח החיצון, אף על פי ששפיכת שיריים אינה מעכבת - מפגלים בה מפני שהיא אכילת מזבח. 13) אימוריהן מקטירים גם כן על מזבח החיצון. 14) והטעם נאמר בגמרא שם: לחם גלל תודה ואין תודה גלל לחם. פירוש, הלחם הוא טפל לתודה ולכן אם נתפגלה התודה נתפגל גם הלחם, אבל לא להיפך. 15) פירוש, כחצי זית בשר וכחצי זית לחם (כסף משנה). 16) זה פשוט, שהרי הקטרת הבזיכין מתירה את הלחם לאכילה. 17) לחם הפנים נערך על השולחן בשתי מערכות או שני סדרים, ששה לחמים בכל סדר. מובן שגם אם חישב על לחם אחד, שני הסדרים פיגול. 18) לפי שאין הלחם ניתר באכילה אלא בהקרבת שניהם. 19) ולפני הקטרת שניהם אסור לאכול את לחם הפנים. 20) שהרי חשב בכל המתיר. ואין זה דומה להקטיר שומשום שפסק למעלה בפרק טז הלכה ט, שאינו פיגול אלא פסול, מפני ששם המדובר בהקטרה ואין דרך הקטרה בכך, אבל כאן אנו עוסקים בחישב בשעת שחיטה. 21) הלחם מתקדש בשחיטת שני הכבשים ולפיכך שחיטת כבש אחד אינה מפגלת את הלחם, אבל הכבש עצמו מתפגל, שהרי הכבש השני אינו מתיר שלו. 22) ואין זה דומה לדינים שבהלכות יא־יב, מפני שכל כבש הוא קרבן בפני עצמו והשני אינו מתיר שלו. 23) "אין מתיר מפגל את המתיר" (שם יג:). 24) כרבי נגד דעת ר' אלעזר בר' שמעון, כלל הוא בידינו: "הלכה כרבי מחבירו". 25) לשון הברייתא שם ולא פירש רבינו מה זה "קדוש ואינו קדוש". ובגמרא שם חולקים בזה אביי ורבא ומובן שרבינו פוסק כרבא שאמר: "אינו ניתר לכהנים", פירוש, אסור באכילה. 26) כר' עקיבא שם בברייתא, שזריקת הדם קובעת בפיגול גם את הלחם אף על פי שאינו מגוף הזבח. ורק לחומרא פוסק רבינו שהלחם כגוף הזבח. אבל לקולא לא, ולפיכך כשזרק שלא לשמו הלחם אסור באכילה אף על פי שבשר הכבש מותר באכילה. 27) שהלחם מעכב את הכבשים. 28) הכבשים. 29) כשלמים שנזרק דמם שלא לשמם ואבידת הלחם אינה אוסרת אותם, מפני שאין דינם ככבשי עצרת הטעונים לחם. 30) מכיוון שהוקבעה זיקתם ללחם נפסלו על ידי אבידת הלחם, ואין מחשבת שלא לשמם מוציאה אותם מזיקתם.

מתוך מהדורת וגשל

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה עָשָׂר[1]

א. כָּל הַמְחַשֵּׁב מַחֲשָׁבָה שֶׁאֵינָהּ נְכוֹנָה בְּקָדָשִׁים - חֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: לֹא יֵחָשֵׁב.

ב. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁבִּכְלַל דִּין זֶה שֶׁלֹּא יַפְסִיד הַקָּדָשִׁים בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁהֲרֵי זֶה דּוֹמֶה לְמַטִּיל מוּם בְּקָדָשִׁים. וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ לוֹקֶה, שֶׁאֵין הַמַּחֲשָׁבָה מַעֲשֶׂה.

ג. כָּל קָרְבָּן שֶׁנֶּאֱמַר שֶׁהוּא פָּסוּל, בֵּין שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשָׁבָה בֵּין בְּמַעֲשֶׂה בֵּין שֶׁאֵרַע בּוֹ דָּבָר שֶׁפְּסָלוֹ, כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת בְּמֵזִיד - לוֹקֶה. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה;

ד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁאֵין הַכָּתוּב מַזְהִיר אֶלָּא עַל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

ה. וְכֵן קָדָשִׁים שֶׁהוּטַל בָּהֶם מוּם, הָאוֹכֵל מֵהֶם כְּזַיִת - לוֹקֶה. חֲרֵי הֵם בִּכְלַל כָּל תּוֹעֵבָה, עַד שֶׁיִּוָּלֵד לָהֶם מוּם אַחֵר וְיֵאָכְלוּ בְּמוּמָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכָל שֶׁפְּסוּלוֹ מִסָּפֵק - אֵין לוֹקִין עָלָיו.

ו. כָּל קָרְבָּן שֶׁנִּתְפַּגֵּל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כָּל הָאוֹכֵל מִמֶּנּוּ כְּזַיִת בְּמֵזִיד - חַיָּב כָּרֵת. שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא. וְאִם אָכַל מִמֶּנּוּ בִּשְׁגֶגָה - מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה.

ז. אֵין חַיָּבִין כָּרֵת אֶלָּא עַל אֲכִילַת דְּבָרִים שֶׁהֵתִּרוּ, בֵּין לָאָדָם בֵּין לַמִּזְבֵּחַ; אֲבָל אִם אָכַל מִן הַמַּתִּיר עַצְמוֹ - אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת, אֶלָּא לוֹקֶה כְּאוֹכֵל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין שֶׁאֵין בָּהֶם פִּגּוּל. כֵּיצַד? מִנְחָה שֶׁנִּתְפַּגְּלָה, הָאוֹכֵל כְּזַיִת מִשְּׁיָרֶיהָ בְּמֵזִיד - חַיָּב כָּרֵת; אֲבָל אִם אָכַל מִן הַקֹּמֶץ שֶׁלָּהּ אוֹ מִן הַלְּבוֹנָה - אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת, לְפִי שֶׁהֵן הֵן הַמַּתִּירִים אֶת הַשְּׁיָרִים לָאָדָם. וְכֵן זֶבַח שֶׁנִּתְפַּגֵּל, הָאוֹכֵל כְּזַיִת מִבְּשָׂרוֹ אוֹ מֵאֵמוּרָיו אוֹ מִבְּשַׂר הָעוֹלָה - חַיָּב כָּרֵת; אֲבָל אִם אָכַל כְּזַיִת מִן הַדָּם - אֵינוֹ חַיָּב עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל. שֶׁהַדָּם מַתִּיר אֶת הָאֵמוּרִין לְקָרֵב לַמִּזְבֵּחַ, וְהָאֵמוּרִין מַתִּירִין אֶת הַבָּשָׂר לָאָדָם. וְדַם הָעוֹלָה מַתִּיר בְּשָׂרָהּ לַמִּזְבֵּחַ. וְדַם חַטַּאת הָעוֹף מַתִּיר בְּשָׂרָהּ לַכֹּהֲנִים. וְדַם עוֹלַת הָעוֹף מַתִּיר בְּשָׂרָהּ לַמִּזְבֵּחַ. וְדַם חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת מַתִּיר אֵמוּרֵיהֶם לַמִּזְבֵּחַ, לְפִיכָךְ חַיָּבִין עַל אֲמוּרֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל. הַקֹּמֶץ וְהַלְּבוֹנָה מַתִּירִין הַשְּׁיָרִים לַכֹּהֲנִים. שְׁנֵי כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת מַתִּירִין שְׁתֵּי הַלֶּחֶם לַכֹּהֲנִים. וְכֵן שְׁנֵי בְזִיכֵי לְבוֹנָה מַתִּירִין לֶחֶם הַפָּנִים לַכֹּהֲנִים. אֲבָל דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם מַתִּירִין, כְּגוֹן בְּשַׂר חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת וּמִנְחוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת - אֵינָן מִתְפַּגְּלִין לְעוֹלָם.

ח. וְאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל לְעוֹלָם: הַקֹּמֶץ וְהַלְּבוֹנָה וְהַקְּטֹרֶת וְהַדָּם וְהַיַּיִן, בֵּין יַיִן הַבָּא עִם הַנְּסָכִים בֵּין יַיִן הַבָּא בִּפְנֵי עַצְמוֹ. וּמִנְחוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת כֻּלָּן, שֶׁהֲרֵי אֵין לָהֶם קֹמֶץ לְהַתִּירָן, כְּגוֹן מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת נְסָכִים. וּבְשַׂר חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת. וְלֹא שֶׁמֶן שֶׁל מְצֹרָע. וְאִם תֹּאמַר: וַהֲלוֹא דַם הָאָשָׁם מַתִּירוֹ? אֵינוֹ תָלוּי בּוֹ, שֶׁהֲרֵי אָדָם מֵבִיא אֲשָׁמוֹ הַיּוֹם וְלֹא אַחַר כַּמָּה יָמִים, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ.

ט. אָסוּר לְהוֹתִיר מִבְּשַׂר הַקָּדָשִׁים לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתָן, שֶׁנֶּאֱמַר בְּקָרְבַּן תּוֹדָה: לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר, וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַקָּדָשִׁים כֻּלָּם. וְהַמּוֹתִיר אֵינוֹ לוֹקֶה, שֶׁהֲרֵי נִתְּקוֹ הַכָּתוּב לַעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ.

י. הָאוֹכֵל כְּזַיִת מִבְּשַׂר קָדָשִׁים שֶׁנּוֹתַר: בְּמֵזִיד - חַיָּב כָּרֵת, בְּשׁוֹגֵג - מֵבִיא חַטָּאת קְבוּעָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי אֶת קֹדֶשׁ ה' חִלֵּל וְנִכְרְתָה. וּמֵאֵימָתַי יִתְחַיֵּב כָּרֵת עַל אֲכִילַת הַנּוֹתָר? אִם קָדְשֵׁי קָדָשִׁים הֵם - חַיָּב עֲלֵיהֶן מֵאַחַר שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר; וְאִם קָדָשִׁים קַלִּים הֵם - חַיָּב עֲלֵיהֶן מִשְּׁקִיעַת הַחַמָּה שֶׁל יוֹם שֵׁנִי, שֶׁהוּא תְּחִלַּת הַלַּיְלָה שֶׁל יוֹם שְׁלִישִׁי. וְהֵיכָן הִזְהִיר הַכָּתוּב עַל הַפִּגּוּל וְעַל הַנּוֹתָר? בַּמְּלוּאִים. שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר שָׁם: לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם - לְהַזְהִיר עַל כֹּל שֶׁפְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ שֶׁהוּא בְּלֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.

יא. וְהַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לִכְזַיִת. וְכָל הַפִּגּוּלִים וְהַנּוֹתָרִין מִצְטָרְפִין.

יב. אָסוּר לְטַמֵּא אֶת הַקָּדָשִׁים אוֹ לְסַבֵּב לָהֶם טֻמְאָה, שֶׁהֲרֵי פּוֹסְלָן. וְהַמְטַמֵּא אֶת הַקָּדָשִׁים - אֵינוֹ לוֹקֶה. אֲבָל אָדָם טָהוֹר שֶׁאָכַל כְּזַיִת מִקָּדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁאִם אָכַל כְּזַיִת מִלְּבוֹנַת הַמִּנְחָה שֶׁנִּטְמְאָה אַחַר שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בַּכֵּלִי - לוֹקֶה. אֶחָד קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ לִפְנֵי כַּפָּרָה אוֹ לְאַחַר כַּפָּרָה. בֵּין שֶׁנִּטְמְאוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה אוֹ בְּוֶלֶד הַטֻּמְאָה שֶׁל דִּבְרֵי תוֹרָה. אֲבָל אִם נִטְמְאוּ בְּטֻמְאוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם - אֵינוֹ לוֹקֶה עַל אֲכִילָתָן, אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. וְאֵינוֹ לוֹקֶה אֶלָּא הָאוֹכֵל אַחַר זְרִיקַת דָּמִים; אֲבָל אִם אָכַל קֹדֶם זְרִיקָה - אֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם אוֹכֵל קֹדֶשׁ טָמֵא, אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

יג. כָּל אָדָם שֶׁנִּטְמָא טֻמְאָה שֶׁחַיָּבִין עָלֶיהָ כָּרֵת עַל בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ וְאָכַל כְּזַיִת מִן הַקָּדָשִׁים, בֵּין בְּקֹדֶשׁ טָהוֹר בֵּין בְּקֹדֶשׁ טָמֵא: בְּמֵזִיד - חֲרֵי זֶה נִתְחַיֵּב כָּרֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל מִזֶּבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיְ וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו וְנִכְרְתָה; וְאִם אָכַל בִּשְׁגֶגָה - מֵבִיא קָרְבָּן עוֹלָה וְיוֹרֵד. וּמִנַּיִן שֶׁאֵינוֹ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּטֻמְאַת הַגּוּף? שֶׁנֶּאֱמַר: וְנֶפֶשׁ כִּי תִגַּע בְּכָל טָמֵא בְּטֻמְאַת אָדָם אוֹ בִּבְהֵמָה טְמֵאָה אוֹ בְּכָל שֶׁקֶץ טָמֵא וְאָכַל מִבְּשַׂר זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לַיְ וְנִכְרְתָה. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ. וְהֵיכָן הִזְהִיר עַל עָוֹן זֶה? בְּיוֹלֶדֶת. שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר בָּהּ: בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע.

יד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה לְטָמֵא שֶׁלֹּא יֹאכַל קֹדֶשׁ קֹדֶם שִׁיטְבֹּל. וְהָאוֹכֵל קֹדֶשׁ אַחַר שֶׁטָּבַל קֹדֶם שֶׁיַּעֲרִיב שִׁמְשׁוֹ קֹדֶם שֶׁיָּבִיא כַּפָּרָתוֹ - לוֹקֶה וְאֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת; שֶׁנֶּאֱמַר: וְטֻמְאָתוֹ עָלָיו - עַד שֶׁתִּהְיֶה כָּל טֻמְאָתוֹ עָלָיו.

טו. הָיָה טָמֵא בְּטֻמְאוֹת שֶׁל דִּבְרֵיהֶם - אֵינוֹ לוֹקֶה, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת, אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

טז. אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת עַל קֹדֶשׁ שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין עַד שֶׁיֹּאכַל מִמֶּנּוּ אַחַר שֶׁקָּרְבוּ מַתִּירָיו; אֲבָל אִם אָכַל אֶת הַבָּשָׂר קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם - אֵינוֹ לוֹקֶה מִשּׁוּם טָמֵא שֶׁאָכַל אֶת הַקֹּדֶשׁ. זֶה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר המחשב מחשבה שאינה נכונה בקדשים, האוכל מקרבן שנאמר עליו שהוא פסול או פיגול או קדשים שהוטל בהם מום.

מתוך מהדורת וגשל

הַכְּלָל: כֹּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין - אֵין חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל אוֹ מִשּׁוּם נוֹתָר אוֹ מִשּׁוּם טֻמְאָה עַד שֶׁיִּקְרְבוּ מַתִּירָיו כְּהִלְכָתָן; וְכֹל שֶׁאֵין לוֹ מַתִּירִין - כֵּיוָן שֶׁקֻּדַּשׁ בִּכְלִי חַיָּבִין עָלָיו מִשּׁוּם טֻמְאָה. אֲפִלּוּ נִטְמָא הַבָּשָׂר קֹדֶם שֶׁיִּטָּמֵא הָאוֹכֵל, הוֹאִיל וְקָרְבוּ הַמַּתִּירִין וְאַחַר כָּךְ אָכַל - חַיָּב כָּרֵת. וְכֵן אִם אָכַל מִבְּשַׂר חַטָּאוֹת הַנִּשְׂרָפוֹת וְהוּא טָמֵא אַחַר שֶׁנִּזְרַק דָּמָם - הֲרֵי זֶה חַיָּב כָּרֵת.

יז. כְּבָר נִתְבָּאֵר לְךָ, שֶׁאַף דְּבָרִים שֶׁאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל - חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם נוֹתָר וְטֻמְאָה. כֵּיצַד? דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם מַתִּירִין - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּגּוּל, וְחַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם נוֹתָר וְטֻמְאָה. וְכֵן הַמַּתִּירִין עַצְמָן, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם נוֹתָר וְטֻמְאָה. חוּץ מִן הַדָּם, שֶׁאֵין חַיָּבִין עָלָיו לְעוֹלָם אֶלָּא מִשּׁוּם דָּבָר אֶחָד בִּלְבַד.

יח. טָמֵא שֶׁאָכַל אֵמוּרִין - חַיָּב כָּרֵת.

יט. אָכַל פֶּסַח שֶׁלֹּא נִצְלָה, וְלַחְמֵי תּוֹדָה שֶׁלֹּא הוּרְמָה חַלָּתָן - הֲרֵי זֶה חַיָּב כָּרֵת מִשּׁוּם טֻמְאַת הַגּוּף, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לְמַה שֶּׁהֵן. אִי אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְחַיֵּב אָדָם עַל אֲכִילָה אַחַת מִשּׁוּם פִּגּוּל וּמִשּׁוּם נוֹתָר; שֶׁהַפִּגּוּל הוּא הַקָּרְבָּן שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן, וְאֵינוֹ עוֹלֶה לְשֵׁם קָרְבָּן וְלֹא נִרְצָה כְּלָל, וְהַנּוֹתָר הוּא הַנִּשְׁאָר מִקָּרְבָּן שֶׁקָּרַב כְּמִצְוָתוֹ לְאַחַר זְמַן אֲכִילָתוֹ.

כ. הַפִּגּוּל וְהַנּוֹתָר וְהַטֻּמְאָה שֶׁבְּלָלָן זֶה בְּזֶה וַאֲכָלָן - חַיָּב. אַף עַל פִּי שֶׁרִבָּה מִין עַל חֲבֵרוֹ - אֵינוֹ מְבַטְּלוֹ, שֶׁאֵין הָאִסּוּרִין מְבַטְּלִין זֶה אֶת זֶה.

כא. וּפִגּוּל אוֹ נוֹתָר אוֹ טֻמְאָה שֶׁהֶעֱלָן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - מִשֶּׁמָּשְׁלָה הָאוּר בְּרֻבָּן פָּקַע אִסּוּרָן מֵהֶן. וְהָאֲמוּרִין מִצְטָרְפִין עִם הַבָּשָׂר לִכְזַיִת, בֵּין בְּעוֹלָה בֵּין בִּשְׁאָר קָדָשִׁים, לְחַיֵּב עָלָיו מִשּׁוּם פִּגּוּל אוֹ נוֹתָר אוֹ טֻמְאָה.

כב. זֶבַח שֶׁנִּתְפַּגֵּל אוֹ שֶׁנּוֹתַר לְאַחַר זְמַנּוֹ, וְאָכַל מִמֶּנּוּ מִן הָעוֹר אוֹ מִן הַמָּרָק אוֹ מִן הַתַּבְלִין אוֹ מִן הָאֲלָל אוֹ מִן הַמֶּרְאָה, מִן הַגִּידִים וּמִן הַקְּרָנַיִם וּמִן הַטְּלָפַיִם, מִן הַצִּפָּרְנַיִם מִן הַחַרְטוֹם וּמִן הַנּוֹצָה וּמִבֵּיצֵי הָעוֹף - אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת. וְכֵן טָמֵא הַגּוּף שֶׁאָכַל דְּבָרִים אֵלּוּ מִקָּרְבָּן כָּשֵׁר - אֵינוֹ חַיָּב כָּרֵת. אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

כג. אָכַל מִן הַשְּׁלִיל אוֹ מִן הַשִּׁלְיָא - חַיָּב מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטֻמְאָה, כְּאוֹכֵל מִשְּׁאָר בְּשַׂר הַזֶּבַח.

כד. קָדְשֵׁי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם פִּגּוּל וְנוֹתָר וְטֻמְאָה. וְכֵן דַּם הַקָּדָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכֵן הַלְּבוֹנָה וְהַקְּטֹרֶת וְהָעֵצִים - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן כָּרֵת לֹא מִשּׁוּם פִּגּוּל וְלֹא מִשּׁוּם נוֹתָר וְלֹא מִשּׁוּם טֻמְאַת הַגּוּף.

פֶּרֶק תִּשְׁעָה עָשָׂר[1]

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לִשְׂרוֹף כָּל הַקָּדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף. וְכֵן הַנּוֹתָר - מִצְוַת עֲשֵׂה לְשָׂרְפוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזָّבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף. וּבִכְלַל הַנּוֹתָר הַפִּגּוּל וְכָל פְּסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין, הַכֹּל נִשְׂרָפִין.

ב. קָרְבָּן שֶׁנִּתְפַּגֵּל אוֹ נִפְסַל - יִשָּׂרֵף בַּמִּקְדָּשׁ מִיָּד. וְכֹל שֶׁפְּסוּלוֹ מִסָּפֵק - תְּעֻבַּר צוּרָתוֹ וְאַחַר כָּךְ יִשָּׂרֵף בַּמִּקְדָּשׁ.

ג. פָּרִים וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִים - יֵשׁ בָּהֶם סָפֵק, אִם הַלַּיְלָה וְהַיְצִיאָה קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ זְמַנָּם לְצֵאת פּוֹסֶלֶת בְּשָׂרָם כְּאִמּוּרֵיהֶן, אוֹ אֵינָהּ פּוֹסֶלֶת בְּשָׂרָן. לְפִיכָךְ פּוֹסְלִין אוֹתָן לְהַחְמִיר וְיִשָּׂרְפוּ בָּעֲזָרָה. וְכֵן אִם יָצָא חֲצִי הַבְּהֵמָה בְּרֹב הָאֵבֶר - אִם מַחֲזִיקִין אוֹתָן כְּיוֹצֵא, הוֹאִיל וְיָצָא רֹב הָאֵבֶר; אוֹ עֲדַיִן אֵינָן יוֹצְאִין, שֶׁהֲרֵי לֹא יָצָא רֹב הַבְּהֵמָה. לְפִיכָךְ נִפְסְלוּ מִסָּפֵק וְיִשָּׂרְפוּ בָּעֲזָרָה. וְכֵן אִם נִשָּׂאוּם חֲמִשָּׁה לְהוֹצִיאָן, וְיָצְאוּ שְׁלֹשָׁה וְנִשְׁאֲרוּ שְׁנַיִם, וְהוֹצִיאוּ הַשְּׁלֹשָׁה חֲצִי הַבְּהֵמָה - הֲרֵי אֵלּוּ נִפְסְלוּ מִסָּפֵק וְיִשָּׂרְפוּ בָּעֲזָרָה. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵין אֵלּוּ צְרִיכִין לְהַמְתִּין עַד שֶׁתְּעֻבַּר צוּרָתָן, הוֹאִיל וְהֵן עוֹמְדִין לִשְׂרֵפָה לְעוֹלָם אֲפִלּוּ לֹא נִפְסְלוּ.

ד. בָּשָׂר הַנִּמְצָא בָּעֲזָרָה: אֵיבָרִים - עוֹלוֹת, וַחֲתִיכוֹת - חַטָּאוֹת. וְהַנִּמְצָא בִּירוּשָׁלַיִם - שְׁלָמִים. וְהַכֹּל תְּעֻבַּר צוּרָתָן וְיֵצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, שֶׁמָּא נוֹתָר הוּא. אִם כֵּן, מַה הוֹעִיל שֶׁתְּהֵיֶה חֶזְקָתוֹ עוֹלָה אוֹ חַטָּאת אוֹ שְׁלָמִים? לְמִי שֶׁעָבַר וְאָכַל. אֵין שׂוֹרְפִין אֶת הַנּוֹתָר אֶלָּא בַּיּוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף.

ה. אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁלָמִים אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה מִתְּחִלַּת לֵיל שְׁלִישִׁי - אֵין שׂוֹרְפִין אוֹתָן אֶלָּא בַּיּוֹם. בֵּין בִּזְמַנּוֹ בֵּין שֶׁלֹּא בִּזְמַנּוֹ. וְכֵן הַפִּגּוּל אֵינוֹ נִשְׂרָף אֶלָּא בַּיּוֹם. וְאֵין שְׂרֵפַת טָמֵא וְנוֹתָר וּפִגּוּל דּוֹחֶה אֶת יוֹם טוֹב, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אֶת הַשַּׁבָּת. וּמֵתָּר לִשְׂרֹף טָמֵא וְנוֹתָר וּפִגּוּל כְּאֶחָד.

ו. בְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא בִּפְנִים - שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ בִּפְנִים, וְאִם נִטְמָא בַּחוּץ - שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ בַּחוּץ. בֵּין שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה בֵּין שֶׁנִּטְמָא בְּוֶלֶד הַטֻּמְאָה. וּמִימֵיהֶם שֶׁל כֹּהֲנִים לֹא נִמְנְעוּ מִלִּשְׂרֹף אֶת הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּאַב הַטֻּמְאָה, שֶׁהֲרֵי הוּא רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה, עִם הַבָּשָׂר שֶׁנִּטְמָא בְּוֶלֶד הַטֻּמְאָה, שֶׁהֲרֵי הוּא שְׁלִישִׁי, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסִיפִין לוֹ טֻמְאָה עַל טֻמְאָתוֹ, שֶׁהַשְּׁלִישִׁי שֶׁנָּגַע בָּרִאשׁוֹן - יַחֲזוֹר שֵׁנִי, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בִּמְקוֹמוֹ. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ שֶׁמָּן שֶׁנִּפְסַל בִּטְבוּל יוֹם, שֶׁהוּא שְׁלִישִׁי - מֻתָּר לְהַדְלִיקוֹ בְּנֵר שֶׁל מַתֶּכֶת שֶׁנָּגַע בָּהּ טְמֵא מֵת, שֶׁהַנֵּר אַב הַטֻּמְאָה. אַף עַל פִּי שֶׁזֶּה הַשֶּׁמֶן נַעֲשָׂה רִאשׁוֹן כְּשֶׁיִּגַּע בַּנֵּר, הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם שׁוּם טֻמְאָה - אֵין מַקְפִּידִין עַל תּוֹסֶפֶתָּהּ. וְאֵין נִזְהָרִין אֶלָּא מִן הַטָּהוֹר שֶׁלֹּא יִפָּסֵל.

ז. נוֹתָר שֶׁל קָדָשִׁים קַלִּים - שׂוֹרְפִין אוֹתוֹ בְּעָלָיו בִּבְתֵּיהֶן.

ח. מִי שֶׁיָּצָא מִירוּשָׁלַיִם וְנִזְכַּר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ בְּשַׂר קֹדֶשׁ: אִם עָבַר הַצּוֹפִין - שׂוֹרְפוֹ בִּמְקוֹמוֹ; וְאִם לָאו - אִם יֵשׁ בּוֹ כְּזַיִת אוֹ יָתֵר, חוֹזֵר וְשׂוֹרְפוֹ בִּירוּשָׁלַיִם. וְאִם הוּא אוֹרֵחַ שֶׁאֵין לוֹ בַּיִת - שׂוֹרְפוֹ לִפְנֵי הַבִּירָה מֵעֲצֵי הַמַּעֲרָכָה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר שמצות עשה לשרוף קדשים שנטמאו והנותר וכל שפיסולו מספק.

מתוך מהדורת וגשל

ט. כָּל עַצְמוֹת הַקֳּדָשִׁים שֶׁאֵין בָּהֶן מֹחַ - אֵינָן טְעוּנִין שְׂרֵפָה, חוּץ מֵעַצְמוֹת הַפֶּסַח. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַקָּרְבָּן שֶׁנִּפְסַל אַחַר שֶׁהֻפְשַׁט - הָעוֹר לַכֹּהֲנִים, אוֹ לִבְעָלָיו בְּקָדָשִׁים קַלִּים; אֲבָל אִם נִפְסַל קֹדֶם הֶפְשֵׁט - חֲרֵי הָעוֹר כַּבָּשָׂר וְיִשָּׂרֵף הַכֹּל. וְכֵן זֶבַח שֶׁהֻפְשַׁט וְנִמְצָא טְרֵפָה, אוֹ שֶׁנִּפְסַל בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, הוֹאִיל וְלֹא נִרְצָה הַזֶּבַח - יִשָּׂרֵף הָעוֹר. בֵּין בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים בֵּין בְּקָדָשִׁים קַלִּים. אֲבָל אִם נַעֲשָׂה בְּמַחֲשֶׁבֶת שִׁנּוּי הַשֵּׁם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלָה לַבְּעָלִים, הוֹאִיל וְנִרְצָה - חֲרֵי הָעוֹר לַכֹּהֲנִים אוֹ לִבְעָלָיו, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְזֶבַח שֶׁהֻפְשַׁט קֹדֶם זְרִיקָה - אֵינוֹ פּוֹסֵל.

י. אֵלּוּ הֵן הַנִּשְׂרָפִים: בָּשָׂר קֹדֶשׁ שֶׁנִּטְמָא אוֹ נוֹתַר אוֹ נִפְסַל, וְכֵן הַמִּנְחָה שֶׁנִּטְמֵאת אוֹ נִפְסְלָה אוֹ נוֹתְרָה. וְאָשָׁם תָּלוּי שֶׁנּוֹדַע לוֹ שֶׁלֹּא חָטָא קֹדֶם שֶׁנִּזְרַק דָּמוֹ. וְחַטַּאת הָעוֹף הַבָּאָה עַל הַסָּפֵק. וּשְׂעִר נָזִיר טָהוֹר. וְהָעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם. וְדָבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִשָּׂרֵף, כְּגוֹן מַשְׁקִין שֶׁל עֲרֵלָה וְשֶׁל כִּלְאֵי הַכֶּרֶם - חֲרֵי אֵלּוּ יִקָּבְרוּ.

יא. וְאֵלּוּ הֵם הַנִּקְבָּרִים: קָדָשִׁים שֶׁמֵּתוּ, בֵּין קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ בֵּין קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת. וְקָדָשִׁים שֶׁהִפִּילוּ נֵפֶל. הִפִּילוּ שִׁלְיָא - תִּקָּבֵר. וְשׁוֹר הַנִּסְקָל. וְעֶגְלָה עֲרוּפָה. וְצִפֳּרֵי מְצֹרָע. וּשְׂעִר נָזִיר טָמֵא. וּפֶטֶר חֲמוֹר. וּבָשָׂר בְּחָלָב. וְחֵלֶב שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה.

יב. הָאוֹרֵג מִלֹּא הַסִּיט מִשְּׂעַר נָזִיר וּמִפֶּטֶר חֲמוֹר בְּשַׂק - יִדָּלֵק.

יג. כָּל הַנִּקְבָּרִין - אֶפְרָם אָסוּר. וְכָל הַנִּשְׂרָפִין שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - אֶפְרָן מֻתָּר, חוּץ מִדֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן וְהַפְּנִימִי וְדֶשֶׁן הַמְּנוֹרָה.

יד. כָּל הַנִּשְׂרָפִין לֹא יִקָּבְרוּ, וְכֵן כָּל הַנִּקְבָּרִים לֹא יִשָּׂרְפוּ; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מַחְמִיר בִּשְׂרֵפָתָן - חֲרֵי הֵקֵל בְּאֶפְרָן, שֶׁאֵפֶר הַנִּקְבָּרִים אָסוּר.

טו. הָיָה מַקְרִיב עִמּוֹ בִּזְבָחִים וְאָמַר לוֹ: נִתְפַּגְּלוּ, עוֹשֶׂה עִמּוֹ בִּטְהָרוֹת וְאָמַר לוֹ: נִטְמְאוּ - נֶאֱמָן. לֹא נֶחְשְׁדוּ יִשְׂרָאֵל עַל כָּךְ. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: זְבָחִים שֶׁהִקְרַבְתִּי לְךָ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְפַּגְּלוּ, וְאוֹתָן הַטְּהָרוֹת נִטְמְאוּ, אִם הָיָה נֶאֱמָן לוֹ - סוֹמֵךְ עַל דְּבָרָיו; וְאִם לָאו - שׁוּרַת הַדִּין שֶׁאֵינוֹ נֶאֱמָן, וְהָרוֹצֶה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ - חֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח.

סְלִיקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

יום שלישי כ"א אלול ה'תשע"א

הִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים

מִצְוַת עֲשֵׂה אַחַת. וְהִיא: שֶׁיַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים כֻּלּוֹ עַל הַסֵּדֶר כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת: הַקָּרְבָּנוֹת, וְהַוִּדּוּיִין, וְשִׁלּוּחַ הַשָּׂעִיר, וּשְׂאָר הָעֲבוֹדוֹת. וּבֵאוּר מִצְוָה זוֹ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. בְּיוֹם הַצּוֹם מַקְרִיבִין[2] תָּמִיד בַּשַּׁחַר וְתָמִיד בֵּין הָעַרְבַּיִם, כְּסֵדֶר כָּל יוֹם וָיוֹם. וּמַקְרִיבִין מוּסַף הַיּוֹם פַּר וָאַיִל וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים, כֻּלָּם עוֹלוֹת, וּשְׂעִיר חַטָּאת נַעֲשֶׂה בַחוּץ[3], וְהוּא נֶאֱכָל לָעֶרֶב. וְעוֹד מַקְרִיבִין יָתֵר עַל מוּסָף זֶה פַּר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְאַיִל לְעוֹלָה. וּשְׁנֵיהֶם מִשֶּׁל כֹּהֵן גָּדוֹל. וְאַיִל הַבָּא מִשֶּׁל צִבּוּר הָאָמוּר בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת, וְהוּא הָאַיִל הָאָמוּר בְּחוּמַשׁ הַפְּקוּדִים[4] בִּכְלַל הַמּוּסָף, וְהוּא הַנִּקְרָא אַיִל הָעָם. וְעוֹד מְבִיאִין מִשֶּׁל צִבּוּר שְׁנֵי שְׂעִירֵי עִזִּים: אֶחָד קָרֵב חַטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף, וְהַשֵּׁנִי שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. נִמְצְאוּ כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקְּרֵבִים בְּיוֹם זֶה חָמֵשׁ עֶשְׂרֵה: שְׁנֵי תְּמִידִין, וּפַר, וּשְׁנֵי אֵילִים[5], וְשִׁבְעָה כְּבָשִׂים - כֻּלָּם עוֹלוֹת; וּשְׁנֵי שְׂעִירִים חַטָּאת: אֶחָד נַעֲשֶׂה בַחוּץ וְנֶאֱכָל לָעֶרֶב, וְהַשֵּׁנִי נַעֲשֶׂה בִּפְנִים וְנִשְׂרָף; וּפַר כֹּהֵן גָּדוֹל לְחַטָּאת, וְהוּא נִשְׂרָף.

ב. עֲבוֹדַת כָּל חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה בְּהֵמוֹת אֵלּוּ הַקְּרֵבִין בְּיוֹם זֶה אֵינָהּ אֶלָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל בִּלְבַד[6], אֶחָד כֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה אוֹ הַמְרֻבֶּה בִּבְגָדִים[7]. וְאִם הָיְתָה שַׁבָּת - אַף מוּסַף שַׁבָּת אֵין מַקְרִיב אוֹתוֹ אֶלָּא כֹּהֵן גָּדוֹל. וְכֵן שְׂאָר הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל יוֹם זֶה, כְּגוֹן הַקְּטֹרֶת הַקְּטֹרֶת שֶׁל כָּל יוֹם וַהֲטָבַת הַנֵּרוֹת - הַכֹּל עָשׂוּי בְּכֹהֵן גָּדוֹל נָשׂוּי. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ; 'בֵּיתוֹ' - זוֹ אִשְׁתּוֹ.

ג. שִׁבְעַת יָמִים קֹדֶם לְיוֹם הַכִּפּוּרִים מַפְרִישִׁין כֹּהֵן גָּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכָּתוֹ שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ. וְדָבָר זֶה קַבָּלָה מִמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ. וּמַפְרִישִׁין אוֹתוֹ מֵאִשְׁתּוֹ כָּל שִׁבְעַת יָמִים אֵלּוּ, שֶׁמָּא תִּמָּצֵא אִשְׁתּוֹ נִדָּה, וְנִמְצָא טָמֵא שִׁבְעַת יָמִים וְאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲבֹד.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר סדר הקרבנות שמקריבים ביום הצום ושאין עבודתן אלא בכהן גדול. 2) כל הקרבנות האמורים כאן, מפורשים בתורה (ויקרא טז: במדבר כט, ח). 3) דמו נזרק על המזבח שבעזרה, ושעיר חטאת שני מזים דמו בקודש הקדשים ובהיכל - ונשרף. 4) במדבר שם. ספר במדבר נקרא חומש הפקודים, מפני שתחילתו מפקד בני ישראל. 5) אחד של ציבור ואחד של כהן גדול. 6) מלשונו של רבינו כאן משמע, שאין כל הבדל בין קרבנות שהם עבודת היום ממש ובין עבודות של כל יום, כגון תמידים, קטורת על מזבח הזהב וכדומה, וכולן מן התורה זקוקות לכהן גדול. אולם הריטב"א (מביאו הכסף משנה כאן) כותב בשם רבינו, שמן התורה רק עבודות המיוחדות ליום הכיפורים חובתן בכהן גדול, אבל לא עבודות של כל יום. ראה בעל המאור ורמב"ן בתחילת מסכת יומא, וראה לקמן פרק ד הלכה א. ובסדר העבודה ליום כיפור, המיוחס להגאונים כתוב, שהיו פייסות (הגרלות) מי יזכה בעבודות שונות. מזה מוכח שכשרות בכהן הדיוט. 7) שלובש שמונה בגדי כהונה, המפורשים בהלכות כלי המקדש פרק ח הלכה א, אבל לא נמשח בשמן המשחה. בכל תקופת בית שני וכן בזמן בית ראשון מימי יאשיהו המלך ואילך לא היה שמן המשחה (הוריות יב.).

מתוך מהדורת וגשל

1 וּמַתְקִינִין לוֹ כֹּהֵן גָּדוֹל אַחֵר, שֶׁאִם יֶאֱרַע בָּזֶה פְּסוּל - יַעֲבֹד
2 הָאַחֵר תַּחְתָּיו. בֵּין שֶׁאֵרַע בּוֹ פְּסוּל קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר[8]
3 בֵּין שֶׁאֵרַע בּוֹ פְּסוּל אַחַר שֶׁהִקְרִיב קָרְבָּנוֹ - זֶה שֶׁנִּכְנַס תַּחְתָּיו
4 אֵינוֹ צָרִיךְ חִנּוּךְ[9], אֶלָּא עֲבוֹדָתוֹ מְחַנְּכָתוּ[10], וּמַתְחִיל מֵעֲבוֹדָה
5 שֶׁפָּסַק בָּהּ הָרִאשׁוֹן. עָבַר יוֹם הַכִּפּוּרִים - חֲרֵי הָרִאשׁוֹן חוֹזֵר
6 לַעֲבוֹדָתוֹ, וְהַשֵּׁנִי עוֹבֵר[11]. וְכָל מִצְוֹת כְּהֻנָּה גְּדוֹלָה עָלָיו[12],
7 אֶלָּא שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד כְּכֹהֵן גָּדוֹל. וְאִם עָבַד[13] - עֲבוֹדָתוֹ
8 כְּשֵׁרָה[14]. וְאִם מֵת הָרִאשׁוֹן - זֶה הַשֵּׁנִי מִתְמַנֶּה תַּחְתָּיו.
9 **ד.** בְּשִׁבְעַת יָמִים אֵלּוּ מַזִּין עָלָיו מֵאֵפֶר הַפָּרָה בַּשְּׁלִישִׁי
10 לְהַפְרָשָׁתוֹ וּבַשְּׁבִיעִי[15] שֶׁהוּא עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים, שֶׁמָּא נִטְמָא
11 בְּמֵת וְלֹא יָדַע. וְאִם חָל יוֹם שַׁבָּת בַּשְּׁלִישִׁי אוֹ בַּשְּׁבִיעִי שֶׁלּוֹ
12 - דּוֹחִין אֶת הַהַזָּיָה[16].
13 **ה.** כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים מַרְגִּילִין אוֹתוֹ בָּעֲבוֹדוֹת. זוֹרֵק אֶת
14 הַדָּם, וּמַקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת, וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת[17], וּמַקְטִיר
15 אֵיבְרֵי תָּמִיד עַל הַמִּזְבֵּחַ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רָגִיל בָּעֲבוֹדָה בְּיוֹם
16 הַכִּפּוּרִים. וּמוֹסְרִין לוֹ זְקֵנִים מִזִּקְנֵי בֵּית דִּין, וְקוֹרְאִים לְפָנָיו
17 וּמְלַמְּדִין אוֹתוֹ עֲבוֹדַת הַיּוֹם וְסִדּוּרָהּ. וְאוֹמְרִין לוֹ: אִישִׁי כֹּהֵן
18 גָּדוֹל, קְרָא אַתָּה בְּפִיךָ, שֶׁמָּא שָׁכַחְתָּ אוֹ שֶׁמָּא לֹא לָמַדְתָּ דָּבָר
19 זֶה. וְעֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁחֲרִית הָיוּ מַעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּשַׁעֲרֵי
20 הַמִּזְרָח וּמַעֲבִירִין לְפָנָיו פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׂים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה
21 מַכִּיר וְרָגִיל בָּעֲבוֹדָה.
22 **ו.** כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים לֹא הָיוּ מוֹנְעִין מִמֶּנּוּ מַאֲכָל וּמַשְׁקֶה.
23 עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים עִם חֲשֵׁכָה לֹא הָיוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ לֶאֱכֹל
24 הַרְבֵּה, שֶׁהַמַּאֲכָל מֵבִיא אֶת הַשֵּׁנָה, וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ
25 לִישֹׁן, שֶׁמָּא יִרְאֶה קֶרִי. וְלֹא הָיוּ מַאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּבָרִים
26 הַמַּרְגִּילִין לְשִׁכְבַת זֶרַע, כְּגוֹן בֵּיצִים וְחָלָב חַם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.
27 **ז.** בִּימֵי בַּיִת שֵׁנִי צָץ[18] הַמִּינוּת בְּיִשְׂרָאֵל, וְיָצְאוּ הַצְּדוּקִין,
28 מְהֵרָה יֹאבֵדוּ, שֶׁאֵינָן מַאֲמִינִין בַּתּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, וְהָיוּ
29 אוֹמְרִין, שֶׁקְּטֹרֶת שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים מַנִּיחִין אוֹתָהּ עַל הָאֵשׁ
30 בַּהֵיכָל חוּץ לַפָּרֹכֶת, וּכְשֶׁיַּעֲלֶה עֲשָׁנָהּ מַכְנִיס אוֹתָהּ לִפְנִים
31 לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. הַטַּעַם[19]: זֶה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה: כִּי בֶּעָנָן
32 אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת, אָמְרוּ כִּי הוּא עֲנַן הַקְּטֹרֶת. וּמִפְּי
33 הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ חֲכָמִים, שֶׁאֵין נוֹתֵן הַקְּטֹרֶת אֶלָּא בְּקֹדֶשׁ
34 הַקָּדָשִׁים לִפְנֵי הָאָרוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַן הַקְּטֹרֶת עַל הָאֵשׁ לִפְנֵי
35 ה'. וּלְפִי שֶׁהָיוּ חוֹשְׁשִׁין בְּבֵית שֵׁנִי שֶׁמָּא כֹּהֵן גָּדוֹל זֶה נוֹטֶה
36 לְצַד מִינוּת, הָיוּ מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים וְאוֹמְרִים
37 לוֹ: אִישִׁי[20] כֹּהֵן גָּדוֹל, אָנוּ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין, וְאַתָּה שְׁלוּחֵנוּ
38 וּשְׁלִיחַ בֵּית דִּין[21]. מַשְׁבִּיעִין אָנוּ עָלֶיךָ בְּמִי שֶׁשִּׁכֵּן אֶת שְׁמוֹ
39 בַּבַּיִת הַזֶּה שֶׁלֹּא תְּשַׁנֶּה דָּבָר שֶׁאָמַרְנוּ לְךָ. וְהוּא פּוֹרֵשׁ וּבוֹכֶה,
40 עַל שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּמִינוּת; וְהֵן פּוֹרְשִׁין וּבוֹכִין, לְפִי שֶׁחָשְׁדוּ
41 לְמִי שֶׁמַּעֲשָׂיו סְתוּמִין, שֶׁמָּא אֵין בְּלִבּוֹ כְּלוּם.
42 **ח.** כָּל לֵילֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים כֹּהֵן גָּדוֹל יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ, אִם הָיָה
43 חָכָם. וְאִם הָיָה תַּלְמִיד - דּוֹרְשִׁים לְפָנָיו. אִם הָיָה רָגִיל לִקְרֹא
44 - קוֹרֵא, וְאִם לָאו - קוֹרִין לְפָנָיו, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִישַׁן. וּבַמֶּה קוֹרִין
45 לְפָנָיו? בִּכְתֻבֵי הַקֹּדֶשׁ[22]. בִּקֵּשׁ לְהִתְנַמְנֵם - פִּרְחֵי לְוִיָּה[23] מַכִּין
46 לְפָנָיו בְּאֶצְבַּע צְרָדָה[24], וְאוֹמְרִים לוֹ: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, עֲמֹד
47 וְהִצְטַנֵּן[25] מְעַט עַל הָרִצְפָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּישַׁן. וּמִתְעַסְּקִין
48 עִמּוֹ[26] עַד שֶׁמַּגִּיעַ זְמַן שְׁחִיטָה. וְלֹא הָיוּ שׁוֹחֲטִין עַד שֶׁמַּכִּירִין
49 שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר בְּוַדַּאי[27], שֶׁמָּא יִשְׁחֲטוּ בַּלַּיְלָה.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

50
51 **א.** כָּל מַעֲשֵׂה הַתְּמִידִין וְהַמּוּסָפִין שֶׁל יוֹם זֶה כֹּהֵן גָּדוֹל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

8) לפני שהתחיל לעבוד. 9) מחלוקת בין אמוראים שם יב. אם כהן גדול חדש מחוייב להתחנך בתפקידו ככהן גדול לפני שהוא ניגש לעבודת היום. אם אירע פסול בכהן גדול לפני הקרבת תמיד של שחר ברור שהוא מתחנך בעבודת התמיד, שהוא עושה אותה בבגדי כהן גדול (רש"י שם), בעיית החינוך מתעוררת איפוא רק אם אירע הפסול אחרי העבודות היום־יומיות. 10) אף על פי שהיא נעשית בארבעה בגדים ככהן הדיוט. פסק כרב פפא שם: 11) מפסיק פעולותיו בבית המקדש ונקרא "כהן גדול שעבר" (ראה משנה מגילה ט:) ויש גורסים "עובד", ראה כסף משנה ולחם משנה. 12) כל המצוות שהכהן הגדול חייב בהן מוטלות גם על זה שעבר, כגון איסור פריעה ופרימה על מת, אסור באלמנה וכדומה (שם עג.). 13) בשמונה בגדים. 14) כי מן התורה דינו ככהן גדול וחכמים גזרו שלא יעבוד ככהן גדול, כדי שלא תתעורר איבה בין שני הכהנים הגדולים. ואם עבד בארבעה בגדים ככהן הדיוט - עבודתו פסולה (רש"י שם). 15) ואף על פי שהתורה כתבה (במדבר יט, יט) "והזה ... ביום השלישי וביום השביעי", ואם כן יש לחוש שמא נטמא שני ימים או יום אחד לפני הפרשתו ונצריכו הזאה כל שבעת הימים, סובר ר' יוסי שהתורה הקפידה רק שלא יקדים הזאה ראשונה לפני יום השלישי ושתהיה הפסקה של ארבעה ימים בין הזאה להזאה, אבל מותר לדחות את ההזאה הראשונה לזמן מרובה. 16) ואף על פי שהזייה בשבת היא שבות (=גזירת חכמים) וכלל בידינו "אין שבות במקדש", לא התירו כאן, מפני שלשכת פלהדרין שבה נמצא הכהן הגדול באותם שבעת הימים, לא נתקדשה בקדושת עזרה, אלא בקדושת הר הבית, ובה לא התירו איסורי דרבנן (ראה שער המלך כאן). ובהלכות פרה אדומה פרק ב הלכה ד כתב רבינו, שמזים שבעת ימים על הכהן השורף ומשמע שגם בשבת מזים, והטעם, מפני שבפרה אדומה עשו מעלות יתרות. 17) מסיר את הפתילות שכבו, מנקה את המנורה ונותן פתילות חדשות ומדליקן. 18) צמחה. 19) נימוקם של הצדוקים. 20) אדוני. 21) כלומר, אנו משביעים אותך על דעתנו ועל דעת בית דין (פירוש, לא לפי הכוונה שבדעתך להכניס לנוסח השבועה, אלא לפי כוונתנו וכוונת בית הדין), אבל לא נתכוונו לומר שהוא שליח בית דין לעבודה, שהרי רבינו פוסק בהלכות נדרים פרק ו הלכה ה והלכה ח שכהנים שלוחי הקדוש־ברוך־הוא הם. 22) במשנה שם אמרו: באיוב, דניאל, עזרא ודברי הימים. ובירושלמי מוסיף, תהלים ומשלי. 23) לויים צעירים. במשנה שלפנינו הגירסה "פרחי כהונה". 24) בגמרא מפרש אגודל. מקרבים אגודל לאצבע ושומטים אותה בכוח וזה משמיע קול. בירושלמי שם משמע שקול זה שימש ליווי לזמר שבעל פה. 25) הרצפה צוננת והעומד עליה רגליו מצטננות וזה מפיג את התרדמה. 26) במשנה "ומעסיקים אותו" ופירשו בגמרא, שהיו מזמרים לפניו. 27) ונזהרו בזה מאוד, מפני שפעם אחת טעו, ראו אור הלבנה וחשבו שזה עמוד השחר ושחטו את התמיד ונפסל. 1) יבאר סדר הבגדים

מתוך מהדורת וגשל

עוֹשֶׂה אוֹתָן וְהוּא לָבוּשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב, וַעֲבוֹדוֹת הַמְיֻחָדוֹת לְיוֹם זֶה - בְּבִגְדֵי לָבָן. וַעֲבוֹדָה הַמְיֻחֶדֶת לְיוֹם זֶה הִיא מַעֲשֵׂה הַפָּר שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל, וּשְׁנֵי הַשְּׂעִירִים שֶׁאֶחָד מֵהֶן שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, וְהַקְטָרַת הַקְּטֹרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. כָּל אֵלּוּ בְּבִגְדֵי לָבָן הֵם נַעֲשִׂים.

ב. כָּל עֵת שֶׁיְּשַׁנֶּה הַבְּגָדִים וְיִפְשֹׁט בְּגָדִים וְלוֹבֵשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים טָעוּן טְבִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר: וּפָשַׁט אֶת בִּגְדֵי הַבָּד וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת בְּגָדָיו. וְחָמֵשׁ טְבִילוֹת וַעֲשָׂרָה קִדּוּשִׁין טוֹבֵל כֹּהֵן גָּדוֹל וּמְקַדֵּשׁ בּוֹ בַּיּוֹם. כֵּיצַד? בַּתְּחִלָּה פּוֹשֵׁט בִּגְדֵי חֹל שֶׁעָלָיו, וְטוֹבֵל וְעוֹלֶה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְשׁוֹחֵט אֶת הַתָּמִיד, וּמַקְטִיר קְטֹרֶת שֶׁל שַׁחַר שֶׁל כָּל יוֹם, וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת, וּמַקְטִיר אֵיבְרֵי הַתָּמִיד עִם הַחֲבִתִּין וְהַנְּסָכִים, וּמַקְרִיב הַפָּר וְשִׂבְעָה כְּבָשִׂים שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי הַזָּהָב, וְטוֹבֵל וְעוֹלֶה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְעוֹבֵד עֲבוֹדַת הַיּוֹם: כָּל הַוִּדּוּיִים עִם הַהַגְרָלָה, וּזְרִיקַת הַדָּמִים בִּפְנִים, וְהַקְטָרַת הַקְּטֹרֶת בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וּמוֹסַר הַשָּׂעִיר לִמְשַׁלְּחוֹ לַעֲזָאזֵל, וּמוֹצִיא אֵמוּרֵי הַפָּר וְהַשָּׂעִיר הַנִּשְׂרָפִים וּמוֹסֵר שְׂאֵרָן לִשְׂרֵפָה. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלֶה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וּמַקְרִיב שְׂעִיר חַטָּאת שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם, וְאֵילוֹ וְאֵיל הָעָם, וְהֵם עוֹלוֹת, וּמַקְטִיר אֵמוּרֵי פַּר וְשָׂעִיר הַנִּשְׂרָפִין, וּמַקְרִיב תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל וְעוֹלֶה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְנִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וּמוֹצִיא מִשָּׁם אֶת הַכַּף וְאֶת הַמַּחְתָּה. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל וְעוֹלֶה וּמִסְתַּפֵּג, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וּמַקְטִיר קְטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם שֶׁל כָּל יוֹם, וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם. וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי זָהָב, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי חֹל וְיוֹצֵא.

ג. כָּל הַטְּבִילוֹת הָאֵלּוּ וְהַקִּדּוּשִׁין - כֻּלָּן בַּמִּקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. חוּץ מִטְּבִילָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁהוּא רַשַּׁאי לִטְבֹּל אוֹתָהּ בַּחֹל, שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא לְהוֹסִיף כַּוָּנָתוֹ; שֶׁאִם יִזְכֹּר טֻמְאָה יְשָׁנָה שֶׁבְּיָדוֹ - יִפְרֹשׁ מִמֶּנָּה בִּטְבִילָה זוֹ לִשְׁמָהּ. וְכָל כֹּהֵן שֶׁלֹּא טָבַל בֵּין בְּגָדִים לִבְגָדִים אוֹ שֶׁלֹּא קִדֵּשׁ בֵּין בֶּגֶד לְבֶגֶד וּבֵין עֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה וְעָבַד - עֲבוֹדָתוֹ כְּשֵׁרָה.

ד. הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל זָקֵן אוֹ חוֹלֶה - מְלַבְּנִין עֲשָׁשִׁיּוֹת שֶׁל בַּרְזֶל בְּאֵשׁ מִבָּעֶרֶב, וּלְמָחָר מְטִילִין אוֹתָן בַּמַּיִם כְּדֵי לְהַפִּיג צִנָּתָן; שֶׁאֵין שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ. אוֹ מְעָרְבִין מַיִם חַמִּין בְּמֵי הַמִּקְוֶה עַד שֶׁתְּפִיג צִנָּתָן.

ה. בְּכָל יוֹם כֹּהֵן גָּדוֹל מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו מִן הַכִּיּוֹר כְּשֶׁאָר הַכֹּהֲנִים, וְהַיּוֹם מְקַדֵּשׁ מִקִּיתוֹן שֶׁל זָהָב, מִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ. בְּכָל יוֹם הַכֹּהֲנִים עוֹלִים בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל כֶּבֶשׁ וְיוֹרְדִין בְּמַעֲרָבוֹ, וְהַיּוֹם עוֹלִים בָּאֶמְצַע וְיוֹרְדִין בָּאֶמְצַע לִפְנֵי כֹּהֵן גָּדוֹל, כְּדֵי לְהַדְּרוֹ. בְּכָל יוֹם מִי שֶׁזָּכָה בַּמַּחְתָּה חוֹתֶה בְּמַחְתָּה שֶׁל כֶּסֶף וּמְעָרֶה הָאֵשׁ לְמַחְתָּה שֶׁל זָהָב, וְהַיּוֹם חוֹתֶה כֹּהֵן גָּדוֹל בְּמַחְתָּה שֶׁל זָהָב וּבָהּ נִכְנָס לַהֵיכָל, שֶׁלֹּא לְיַגְּעוֹ בְּתוֹסֶפֶת עֲבוֹדָה. וְכֵן מַחְתָּה שֶׁל כָּל יוֹם מַחֲזֶקֶת אַרְבָּעָה קַבִּין, וְשֶׁל הַיּוֹם שְׁלֹשָׁה קַבִּין; וּבְכָל יוֹם הָיְתָה כְּבֵדָה, וְהַיּוֹם קַלָּה; וּבְכָל יוֹם יָדָהּ קְצָרָה, וְהַיּוֹם אֲרֻכָּה; כְּדֵי לְהָקֵל עַל כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁלֹּא יִיגַע. בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ שָׁלֹשׁ מַעֲרָכוֹת שֶׁל אֵשׁ, וְהַיּוֹם הָיוּ שָׁם אַרְבַּע. מוֹסִיפִין מַעֲרָכָה, כְּדֵי לְהַדֵּר הַמִּזְבֵּחַ וּלְעַטְּרוֹ.

ו. זֶה שֶׁנֶּאֱמַר בַּתּוֹרָה: וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה וּדּוּי דְּבָרִים. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהוּא מִתְוַדֶּה בְּיוֹם זֶה שְׁלֹשָׁה וִדּוּיִים: אֶחָד - עַל יְדֵי עַצְמוֹ תְּחִלָּה. וּדּוּי שֵׁנִי - עַל יְדֵי עַצְמוֹ עִם שְׁאָר הַכֹּהֲנִים. וּשְׁנֵיהֶם עַל פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ. וְהַוִּדּוּי שְׁלִישִׁי - עַל יְדֵי כָּל יִשְׂרָאֵל עַל שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. וּמַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּכָל וִדּוּי מֵהֶן שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. כֵּיצַד הוּא אוֹמֵר? אָנָּא הַשֵּׁם, חָטָאתִי עָוִיתִי וּפָשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ. אָנָּא הַשֵּׁם, כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי וְכוּ'. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ. הֲרֵי שָׁלֹשׁ פְּעָמִים הִזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם. וְכֵן בְּכָל וִדּוּי מֵהֶן. וּכְשֶׁהוּא נוֹתֵן אֶת הַגּוֹרָל עַל שְׂעִיר הַחַטָּאת, אוֹמֵר: לְהַשֵּׁם חַטָּאת. נִמְצָא מַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם בְּיוֹם זֶה עֶשֶׂר פְּעָמִים. וּבְכֻלָּם הוּא מַזְכִּיר כִּכְתָבוֹ, שֶׁהוּא הַשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ. בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה מַגְבִּיהַּ אֶת קוֹלוֹ בַּשֵּׁם. כֵּיוָן שֶׁרַבּוּ פְּרוּצִין - חָזְרוּ לְאָמְרוֹ בְּקוֹל נָמוּךְ. וּמַבְלִיעוֹ בַּנְּעִימוּת, עַד שֶׁלֹּא יַכִּירוּ בּוֹ אֲפִלּוּ חֲבֵרָיו הַכֹּהֲנִים.

ז. כָּל הַכֹּהֲנִים וְהָעָם הָעוֹמְדִים בָּעֲזָרָה, כְּשֶׁהֵם שׁוֹמְעִים אֶת הַשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ יוֹצֵא מִפִּי כֹּהֵן גָּדוֹל בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, הָיוּ כּוֹרְעִים וּמִשְׁתַּחֲוִים וְנוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְאוֹמְרִים: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי שֵׁם ה' אֶקְרָא, הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ. וּבִשְׁלֹשֶׁת הַוִּדּוּיִים הָיָה מִתְכַּוֵּן לִגְמֹר אֶת הַשֵּׁם כְּנֶגֶד הַמְבָרְכִין, וְאוֹמֵר לָהֶן תִּטְהָרוּ. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְוִדּוּי יוֹם הַכִּפּוּרִים וּלְוִדּוּי הַפָּרִים הַנִּשְׂרָפִים.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

א. שְׁנֵי הַגּוֹרָלוֹת - אֶחָד כָּתוּב עָלָיו לְהַשֵּׁם, וְאֶחָד כָּתוּב עָלָיו לַעֲזָאזֵל. וְהֵם כְּשֵׁרִים מִכֹּל דָּבָר: בֵּין מִן הָעֵץ, בֵּין מִן הָאֶבֶן, בֵּין מִן הַמַּתֶּכֶת. אֲבָל לֹא יִהְיֶה אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, אֶחָד כֶּסֶף וְאֶחָד זָהָב, אֶלָּא שְׁנֵיהֶם שָׁוִין. וְשֶׁל עֵץ הָיוּ. וּבְבֵית שֵׁנִי עָשׂוּ אוֹתָם שֶׁל זָהָב. וּמַנִּיחִין שְׁנֵי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שהיה משמש ביום זה, וכמה טבילות היה טובל. 1) יבאר הגורלות שמגריל אם צריך שיהיו שוין וממה היו והיכן מגריל וכיצד.

מתוך מהדורת וגשל

הַגּוֹרָלוֹת בִּכְלִי אֶחָד הַמַּחֲזִיק שְׁתֵּי הַיָּדַיִם, כְּדֵי שֶׁיִּכְנִיס שְׁתֵּי יָדָיו וְלֹא יִתְכַּוֵּן. וּכְלִי זֶה חֹל הוּא, וְשֶׁל עֵץ הָיָה, וְקַלְפֵּי שְׁמוֹ.

ב. הֵיכָן מַגְרִיל? בְּמִזְרַח הָעֲזָרָה בִּצְפוֹן הַמִּזְבֵּחַ. מַנִּיחִין שָׁם הַקַּלְפֵּי, וּמַעֲמִידִין שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים פְּנֵיהֶן לְמַעֲרָב וַאֲחוֹרֵיהֶם לְמִזְרָח. וְכֹהֵן גָּדוֹל בָּא לְשָׁם, וְהַסְּגָן מִימִינוֹ וְרֹאשׁ בֵּית אָב מִשְּׂמֹאלוֹ. וּשְׁנֵי הַשְּׂעִירִים לְפָנָיו, אֶחָד לִימִינוֹ וְאֶחָד לִשְׂמֹאלוֹ.

ג. טָרַף בַּקַּלְפֵּי וְהֶעֱלָה שְׁנֵי הַגּוֹרָלוֹת בִּשְׁתֵּי יָדָיו לְשֵׁם שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים וּפוֹתֵחַ יָדָיו. אִם שֶׁל שֵׁם עָלָה בִּימִינוֹ - הַסְּגָן אוֹמֵר: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, הַגְבַּהּ יְמִינְךָ. וְאִם בִּשְׂמֹאל עָלָה - רֹאשׁ בֵּית אָב אוֹמֵר לוֹ: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, הַגְבַּהּ שְׂמֹאלְךָ. וְנוֹתֵן שְׁנֵי הַגּוֹרָלוֹת עַל שְׁנֵיהֶם: שֶׁל יָמִין עַל יָמִין, וְשֶׁל שְׂמֹאל עַל שֶׁל שְׂמֹאל. וְאִם לֹא נָתַן - לֹא עִכֵּב, אֶלָּא שֶׁחִסֵּר מִצְוָה; שֶׁהַהַנָּחָה מִצְוָה שֶׁאֵינָהּ מְעַכֶּבֶת. וְהַהַגְרָלָה מְעַכֶּבֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ עֲבוֹדָה. לְפִיכָךְ, הַהַנָּחָה כְּשֵׁרָה בְּזָר, וְהַעֲלַיַּת הַגּוֹרָלוֹת מִן הַקַּלְפֵּי פְּסוּלָה בְּזָר.

ד. וְקוֹשֵׁר לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית מִשְׁקַל שְׁתֵּי סְלָעִים בְּרֹאשׁ שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ וּמַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שִׁלּוּחוֹ, וְלַנְּשִׁחָט כְּנֶגֶד בֵּית שְׁחִיטָתוֹ. וְשׁוֹחֵט אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ וְאֶת הַשָּׂעִיר שֶׁעָלָיו עָלָה הַגּוֹרָל לַשֵּׁם.

ה. וּמַכְנִיס דָּמָן לַהֵיכָל, וּמַזֶּה מִדַּם שְׁנֵיהֶן בַּיּוֹם הַזֶּה אַרְבָּעִים וְשֶׁלֹּשׁ הַזָּיוֹת. וְאֵלּוּ הֵן: מַזֶּה תְּחִלָּה מִדַּם הַפָּר שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים בֵּין בַּדֵּי הָאָרוֹן קָרוֹב לַכַּפֹּרֶת בְּטָפַח, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה וְגוֹמֵר. וּמַזֶּה שָׁם אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: שֶׁבַע פְּעָמִים - יַזֶּה יָתֵר עַל הַזָּיָה רִאשׁוֹנָה. וְכָךְ הָיָה מוֹנֶה: אַחַת. אַחַת וְאַחַת. אַחַת וּשְׁתַּיִם. אַחַת וְשָׁלֹשׁ. אַחַת וְאַרְבַּע. אַחַת וְחָמֵשׁ. אַחַת וָשֵׁשׁ. אַחַת וָשֶׁבַע. וְלָמָּה מוֹנֶה כָּכָה? שֶׁמָּא יִשְׁכַּח וְיִמְנֶה הַזָּיָה רִאשׁוֹנָה מִכְּלַל הַשֶּׁבַע. וְאַחַר כָּךְ מַזֶּה מִדַּם הַשָּׂעִיר בֵּין בַּדֵּי הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹנֶה בְּדַם הַפָּר. וְחוֹזֵר וּמַזֶּה בַּהֵיכָל עַל הַפָּרֹכֶת מִדַּם הַפָּר שְׁמוֹנֶה, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, שֶׁכָּךְ נֶאֱמַר בְּדַם הַפָּר: עַל הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת, וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹנֶה בִּפְנִים. וְחוֹזֵר וּמַזֶּה מִדַּם הַשָּׂעִיר כֵּן עַל הַפָּרֹכֶת שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת, אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בְּדַם הַשָּׂעִיר: וְעָשָׂה אֶת דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר, וּמוֹנֶה כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹנֶה בִּפְנִים. וְכָל אֵלּוּ הַהַזָּיוֹת אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בָּהֶן לְהַזּוֹת לֹא לְמַעְלָה וְלֹא לְמַטָּה, אֶלָּא כְּמַצְלִיף. וְאַחַר כָּךְ מְעָרֵב שְׁנֵי הַדָּמִים, דַּם הַפָּר וְדַם הַשָּׂעִיר, וּמַזֶּה מִשְּׁנֵיהֶם אַרְבַּע הַזָּיוֹת עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת מִזְבַּח הַזָּהָב שֶׁבַּהֵיכָל, וְשֶׁבַע הַזָּיוֹת עַל אֶמְצָעוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ זֶה.

ו. וְכָל אֵלּוּ הָאַרְבָּעִים וְשֶׁלֹּשׁ הַזָּיוֹת טוֹבֵל אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם טְבִילָה עַל כָּל הַזָּיָה, לֹא שֶׁיַּזֶּה שְׁתֵּי הַזָּיוֹת מִטְּבִילָה אַחַת. וּשְׁיָרֵי הַדָּם שׁוֹפֵךְ עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן.

ז. וְאַחַר כָּךְ מְשַׁלֵּחַ אֶת הַשָּׂעִיר הַחַי בְּיַד אִישׁ הַמּוּכָן לְהוֹלִיכוֹ לַמִּדְבָּר. וְהַכֹּל כְּשֵׁרִים לְהוֹלִיכוֹ, אֶלָּא שֶׁעָשׂוּ כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים קֶבַע וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִים אֶת יִשְׂרָאֵל לְהוֹלִיכוֹ. וְסֵכוֹת הָיוּ עוֹשִׂין מִירוּשָׁלַיִם עַד תְּחִלַּת הַמִּדְבָּר, וְשׁוֹבֶת אִישׁ אֶחָד אוֹ אֲנָשִׁים הִרְבֵּה בְּכָל סֵכָּה וְסֵכָּה מֵהֶן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ מְלַוִּין אוֹתוֹ מִסֵּכָּה לְסֵכָּה. עַל כָּל סֵכָּה וְסֵכָּה אוֹמְרִין לוֹ: הֲרֵי מָזוֹן וַהֲרֵי מַיִם. אִם כָּשֵׁל כֹּחוֹ וְצָרִיךְ לֶאֱכֹל - אוֹכֵל. וּמֵעוֹלָם לֹא הִצְרַךְ אָדָם לְכָךְ. וְאַנְשֵׁי הַסֵּכָּה הָאַחֲרוֹנָה עוֹמְדִין בְּסוֹף הַתְּחוּם וְרוֹאִין אֶת מַעֲשֵׂיו מֵרָחוֹק. כֵּיצַד הָיָה עוֹשֶׂה? חוֹלֵק לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית שֶׁבְּקַרְנָיו, חֶצְיוֹ קוֹשֵׁר בַּסֶּלַע וְחֶצְיוֹ קוֹשֵׁר בֵּין שְׁתֵּי קַרְנָיו. וְדוֹחֲפוֹ לַאֲחוֹרָיו וְהוּא מִתְגַּלְגֵּל וְיוֹרֵד. לֹא הָיָה מַגִּיעַ לַחֲצִי הָהָר עַד שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה אֵיבָרִים אֵיבָרִים. וּבָא וְיוֹשֵׁב לוֹ תַּחַת סֵכָּה הָאַחֲרוֹנָה עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. וְדַרְכִּיּוֹת הָיוּ עוֹשִׂין, וּמְנִיפִין בְּסוּדָרִין, כְּדֵי שֶׁיֵּדְעוּ שֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר. וְאַחַר שֶׁמְּשַׁלְּחֵי אֶת הַשָּׂעִיר בְּיַד מוֹלִיכוֹ, חוֹזֵר אֵצֶל הַפָּר וְהַשָּׂעִיר שֶׁהִזָּה דָמָן לִפְנִים, וְקוֹרְעָן וּמוֹצִיא אֶת אֵמוּרֵיהֶן וְנוֹתְנָם בַּכְּלִי וּמַקְטִירָן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. וּמְחַתֵּךְ שְׁאָר בְּשָׂרָן חֲתִיכוֹת גְּדוֹלוֹת מְעֹרוֹת זוֹ בָּזוֹ כְּמִין קְלִיעָה, וְאֵינוֹ מְפָרֵק אוֹתָן, וּמְשַׁלְּחָן בְּיַד אֲחֵרִים לְהוֹצִיאָן לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, וּמְנַתְּחִין אוֹתָן שָׁם בְּעוֹרָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ח. כֵּיצַד שֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר יָצָא כֹּהֵן גָּדוֹל לְעֲזָרַת הַנָּשִׁים לִקְרוֹת בַּתּוֹרָה. וּבִזְמַן קְרִיאָתוֹ שׁוֹרְפִין הַפָּר וְהַשָּׂעִיר בְּבֵית הַדֶּשֶׁן. לְפִיכָךְ, הָרוֹאֶה כֹּהֵן גָּדוֹל כְּשֶׁהוּא קוֹרֵא - אֵינוֹ רוֹאֶה פַּר וְשָׂעִיר הַנִּשְׂרָפִין. וּשְׂרֵפָתָן כְּשֵׁרָה בְּזָר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ט. קְרִיאָה זוֹ אֵינָהּ עֲבוֹדָה. לְפִיכָךְ, אִם רָצָה לִקְרוֹת בְּבִגְדֵי חֹל לְבָנִים מִשֶּׁלּוֹ - קוֹרֵא. וְאִם רָצָה לִקְרוֹת בְּבִגְדֵי לָבָן - קוֹרֵא; שֶׁבִּגְדֵי כְּהֻנָּה נִתְּנוּ לֵהָנוֹת בָּהֶן שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

י. כֵּיצַד הוּא קוֹרֵא? יוֹשֵׁב בְּעֲזָרַת הַנָּשִׁים, וְכָל הָעָם עוֹמְדִין לְפָנָיו. וְחַזַּן הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנוֹ לְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת, וְרֹאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנוֹ לַסְּגָן, וְהַסְּגָן נוֹתְנוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמְקַבֵּל. עוֹמֵד וְקוֹרֵא אַחֲרֵי מוֹת וְאַךְ בְּעָשׂוֹר שֶׁבְּפָרָשַׁת מוֹעֲדוֹת עַד סוֹף הָעִנְיָן, וְגוֹלֵל אֶת הַתּוֹרָה וּמַנִּיחָהּ בְּחֵיקוֹ וְאוֹמֵר: יוֹתֵר מִמַּה שֶׁקָּרָאתִי לִפְנֵיכֶם כָּתוּב כָּאן. וּבְעָשׂוֹר שֶׁבְּחוּמַּשׁ הַפְּקוּדִים עַד סוֹף הָעִנְיָן קוֹרֵא אוֹתוֹ עַל פֶּה. וְלָמָּה קוֹרֵא עַל פֶּה? לְפִי שֶׁאֵין גּוֹלְלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצִבּוּר. וְלָמָּה לֹא יִקְרָא בְּסֵפֶר אַחֵר? לְפִי שֶׁאֵין אֶחָד קוֹרֵא בִּשְׁנֵי סְפָרִים, מִשּׁוּם פְּגָם רִאשׁוֹן.

יא. בְּעֵת שֶׁקּוֹרֵא מְבָרֵךְ לְפָנָיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, וּמוֹסִיף לְאַחֲרֶיהָ שֶׁבַע בְּרָכוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: רְצֵה ה' אֱלֹהֵינוּ וְכוּ'. מוֹדִים אֲנַחְנוּ לָךְ וְכוּ'. סְלַח לָנוּ אָבִינוּ כִּי חָטָאנוּ וְכוּ', וְחוֹתֵם בָּהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מוֹחֵל עֲוֹנוֹת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים. הֲרֵי שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת כְּתִקְנָן. וּמְבָרֵךְ עַל הַמִּקְדָּשׁ בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. יִהְיֶה עִנְיָנָהּ, שֶׁיַּעֲמֹד הַמִּקְדָּשׁ וּשְׁכִינָה בְּתוֹכוֹ. וְחוֹתֵם בָּהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹכֵן בְּצִיּוֹן. וּמְבָרֵךְ עַל יִשְׂרָאֵל בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. עִנְיָנָהּ, שֶׁיּוֹשִׁיעַ ה' אֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא יָסוּר מֵהֶן מֶלֶךְ. וְחוֹתֵם בָּהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַבּוֹחֵר בְּיִשְׂרָאֵל. וּמְבָרֵךְ עַל הַכֹּהֲנִים

1 בְּרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ. עִנְיָנָהּ, שֶׁיִּרְצֶה הַמָּקוֹם מַעֲשֵׂיהֶם
2 וַעֲבוֹדָתָם וִיבָרְכֵם. וְחוֹתֵם בָּהּ: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ
3 הַכֹּהֲנִים. וְאַחַר כָּךְ אוֹמֵר תְּפִלָּה וּתְחִנָּה וְרִנָּה וּבַקָּשָׁה כְּפִי
4 מַה שֶּׁהוּא רָגִיל, וְחוֹתֵם: הוֹשַׁע ה' עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל, שֶׁעַמְּךָ
5 יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְהִוָּשֵׁעַ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

6 **יום רביעי כ"ב אלול ה'תשע"א**

7 ## פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

8 **א.** סֵדֶר כָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁבְּיוֹם זֶה כָּךְ הוּא: כַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה
9 מְפִיסִין[2] לִתְרוּמַת הַדֶּשֶׁן[3]. וּמְסַדְּרִין אֶת הַמַּעֲרָכָה, וּמְדַשְּׁנִין
10 אֶת הַמִּזְבֵּחַ, כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין בְּכָל יוֹם עַל הַסֵּדֶר שֶׁבְּאַרְנוּ, עַד
11 שֶׁיַּגִּיעוּ לִשְׁחִיטַת הַתָּמִיד. כְּשֶׁיַּגִּיעוּ לִשְׁחֹט אֶת הַתָּמִיד,
12 פּוֹרְסִין סָדִין שֶׁל בּוּץ[4] בֵּין כֹּהֵן גָּדוֹל וּבֵין הָעָם. וְלָמָּה שֶׁל
13 בּוּץ? כְּדֵי שֶׁיִּכִּיר שֶׁעֲבוֹדַת הַיּוֹם בְּבִגְדֵי בּוּץ. וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי
14 חֹל, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וְשׁוֹחֵט
15 בַּתָּמִיד רֹב שְׁנַיִם, וּמַנִּיחַ אַחַר לִגְמֹר הַשְּׁחִיטָה, וּמְקַבֵּל הַדָּם
16 וְזוֹרְקוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּמִצְוָתוֹ. וְאַחַר כָּךְ נִכְנָס לַהֵיכָל וּמַקְטִיר
17 קְטֹרֶת שֶׁל שַׁחַר וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת. וּמַקְטִיר אֵיבְרֵי הַתָּמִיד
18 וְהַחֲבִתִּין וְהַנְּסָכִים, כְּכָל סֵדֶר הַתָּמִיד שֶׁל כָּל יוֹם שֶׁבְּאַרְנוּ.
19 וְאַחַר הַתָּמִיד מַקְרִיב הַפָּר וְשִׁבְעַת הַכְּבָשִׂים שֶׁל מוּסַף הַיּוֹם.
20 וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל,
21 וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן, וּמְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו. וּבָא לוֹ אֵצֶל פָּרוֹ.
22 וּפָרוֹ הָיָה עוֹמֵד בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ, רֹאשׁוֹ לְדָרוֹם וּפָנָיו
23 לְמַעֲרָב, וְהַכֹּהֵן עוֹמֵד בְּמִזְרָח וּפָנָיו לְמַעֲרָב. וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו
24 עַל רֹאשׁ הַפָּר וּמִתְוַדֶּה. וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר: אָנָּא הַשֵּׁם, חָטָאתִי
25 עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי. אָנָּא הַשֵּׁם, כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים
26 וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי
27 וּבֵיתִי. כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ לֵאמֹר: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר
28 עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם, מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה' תִּטְהָרוּ. וְאַחַר
29 כָּךְ מַגְרִיל עַל שְׁנֵי הַשְּׂעִירִים, וְקוֹשֵׁר לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית
30 בְּרֹאשׁ הַמִּשְׁתַּלֵּחַ וּמַעֲמִידוֹ כְּנֶגֶד בֵּית שִׁלּוּחוֹ, וְלַנִּשְׁחָט כְּנֶגֶד
31 בֵּית שְׁחִיטָתוֹ. וּבָא לוֹ אֵצֶל פָּרוֹ שֵׁנִיָּה, וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו עַל
32 רֹאשׁוֹ וּמִתְוַדֶּה וְדוּי שֵׁנִי. וְכָךְ הוּא אוֹמֵר: אָנָּא הַשֵּׁם, חָטָאתִי
33 עָוִיתִי פָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁיךָ. אָנָּא
34 הַשֵּׁם, כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטָאתִי
35 וְשֶׁעָוִיתִי וְשֶׁפָּשַׁעְתִּי לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וּבְנֵי אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁיךָ.
36 כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה וְגוֹמֵר. וְאַחַר כָּךְ
37 שׁוֹחֵט אֶת הַפָּר וּמְקַבֵּל אֶת דָּמוֹ, וְנוֹתְנוֹ לְמִי שֶׁהוּא מְנַדְּנְדוֹ
38 שֶׁלֹּא יִקְרַשׁ[5], [וּמַנִּיחָהּ] עַל הָרִבֻּד[6] הָרְבִיעִי שֶׁל הֵיכָל
39 מִבַּחוּץ[7]. וְנוֹטֵל אֶת הַמַּחְתָּה וְחוֹתֶה בָּהּ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִן
40 הַסָּמוּךְ לְמַעֲרָב, שֶׁנֶּאֱמַר: מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי ה', וְיוֹרֵד
41 וּמַנִּיחָהּ עַל הָרִבֻּד שֶׁבָּעֲזָרָה. וּמוֹצִיאִין לוֹ אֶת הַכַּף וּכְלִי מָלֵא
42 קְטֹרֶת דַּקָּה מִן הַדַּקָּה[8], וְחוֹפֶן מִמֶּנָּה מְלֹא חָפְנָיו, לֹא
43 מְחוּקוֹת[9] וְלֹא גְּדוּשׁוֹת[10], אֶלָּא טְפוּפוֹת[11], הַגָּדוֹל לְפִי גָדְלוֹ
44 וְהַקָּטָן לְפִי קָטְנוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ הַכַּף. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהוֹלָכָה
45 בִּשְׂמֹאל פּוֹסֶלֶת בְּדַם הַקֳּדָשִׁים וּבִשְׂאָר הָעֲבוֹדוֹת, וּלְפִיכָךְ
46 הָיָה מִן הַדִּין שֶׁיּוֹלִיךְ הַמַּחְתָּה בִּשְׂמֹאלוֹ וְכַף הַקְּטֹרֶת בִּימִינוֹ;
47 אֲבָל מִפְּנֵי כֹּבֶד הַמַּחְתָּה, וָעוֹד שֶׁהִיא חַמָּה, אֵינוֹ יָכוֹל
48 לְסָבְלָהּ בִּשְׂמֹאלוֹ עַד הָאָרוֹן, לְפִיכָךְ נוֹטֵל הַמַּחְתָּה בִּימִינוֹ
49 וְכַף הַקְּטֹרֶת בִּשְׂמֹאלוֹ[12], וּמְהַלֵּךְ בַּהֵיכָל עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ
50 לִקֹּדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. מָצָא הַפּוֹרֶכֶת פְּרוּפָה[13]. נִכְנָס לְקֹדֶשׁ
51 הַקֳּדָשִׁים עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לָאָרוֹן. הִגִּיעַ לָאָרוֹן, נוֹתֵן הַמַּחְתָּה
52 בֵּין שְׁנֵי הַבַּדִּים. וּבְבֵית שֵׁנִי, שֶׁלֹּא הָיָה אָרוֹן, הָיָה מַנִּיחָהּ
53 עַל אֶבֶן הַשְּׁתִיָּה[14]. וְאוֹחֵז שְׂפַת הַכַּף בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו אוֹ
54 בִּשְׁנָיוּ, וּמְעָרֶה הַקְּטֹרֶת בְּגוּדְלוֹ לְתוֹךְ חָפְנָיו עַד שֶׁמַּחֲזִירָהּ
55 לְמִלּוֹא חָפְנָיו כְּשֶׁהָיְתָה. וְזוֹ הִיא עֲבוֹדָה קָשָׁה שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ.
56 וְצוֹבֵר[15] אֶת הַקְּטֹרֶת עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים בְּיָדוֹ לִפְנִים בַּמַּחְתָּה,
57 כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה הַקְּטֹרֶת קְרוֹבָה לָאָרוֹן וּרְחוֹקָה מִפָּנָיו, שֶׁלֹּא
58 יִכָּוֶה. וּמַמְתִּין שָׁם עַד שֶׁיִּתְמַלֵּא הַבַּיִת עָשָׁן וְיוֹצֵא. וְהוּא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר סדר כל המעשים שביום הכיפורים איך היו. 2) מטילים גורל. 3) אחר חצות הלילה מוריד כהן קצת מן הדשן שעל המזבח ומניחו לא רחוק מן המזבח וזה נקרא תרומת הדשן. מדברי רבינו יוצא, שתרומת הדשן ביום הכיפורים כשרה בכהן הדיוט (=לא כהן גדול) ומה שכתב למעלה בפרק א הלכה ב "הכל עשוי בכהן גדול" זה בעבודת היום בלבד, אבל לא בתרומת הדשן הנעשית בלילה (רמב"ן במלחמות בתחילת מסכת יומא ראה בעל המאור שם). 4) של פשתן, משנה שם. "ולמה של בוץ? כדי שיכיר, שעבודת היום בבגדי בוץ" (גמרא שם לא:). 5) בזמן שהוא מקטיר את הקטורת בקודש הקדשים, שהרי הקטרה זו מקומה בין שחיטת הפר ובין הזיית דמו. 6) שורת מרצפות (בלטות). 7) בזמן שכהן גדול מקטיר הקטורת אסור לכל אדם להכנס להיכל. 8) בערב יום הכיפורים כותשים שנית את הקטורת הדקה העומדת להקטרה למחרת (כריתות ו:). 9) ראשי אצבעות היד נוגעות בכף היד. 10) בין האצבעות וכף היד מפסיקה כמות ניכרת של קטרת. 11) האצבעות מרוחקות קצת מכף היד, כאילו צפות, (רש"י שם מח.), בערוך פירש: מידה נכונה ומדוייקת. וכדבריו משמע במנחות ז. שאמרו "בביסה טפופה" ושם קשה לפרש כרש"י. 12) ואף על פי שהולכת דם בשמאל פוסלת מן התורה (שהרי רק בהולכת איברים לכבש אמר אביי בזבחים כד: ששמאל אינה פוסלת מן התורה), הולכת הקטורת בשמאל פסולה רק מדרבנן וביום הכיפורים לא גזרו, מפני חולשתו של כהן גדול (כסף משנה). 13) מקופלת קצת מן הצד והקיפולים מחוברים בקרסים, משנה שם נב: ותנא קמא אומר שהיו שתי פרוכות, וכן כתב רבינו בפרק ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. אולם שם המדובר בבית שני, אבל בבית ראשון הבדילה בין היכל לקודש הקדשים חומה שעובייה אמה, ונגד הפתח הייתה פרוכת אחת (שם נד.) ורבינו בבית ראשון מדבר, שהרי מסיים "עד שהוא מגיע לארון" ובבית שני לא היה ארון. 14) שנינו (שם נג:) "אבן הייתה שם (בקדש הקדשים) מימות נביאים ראשונים ושתייה הייתה נקראת". 15) פירוש, אינו מפזר את הקטורת, אלא צובר שכבה עבה (ברייתא שם יט:) היינו קרובה יותר לארון.

מְהַלֵּךְ אֲחוֹרַנִּית מְעַט מְעַט, פָּנָיו לַקֹּדֶשׁ וַאֲחוֹרָיו לַהֵיכָל, עַד שֶׁיֵּצֵא מִן הַפָּרֹכֶת. וּמִתְפַּלֵּל שָׁם בַּהֵיכָל אַחַר שֶׁיֵּצָא תְּפִלָּה קְצָרָה, שֶׁלֹּא לְהַבְעִית אֶת הָעָם, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ מֵת בַּהֵיכָל. וְכָךְ הָיָה מִתְפַּלֵּל: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ, שֶׁאִם תִּהְיֶה שָׁנָה זוֹ שְׁחוּנָה תִּהְיֶה גְּשׁוּמָה. וְלֹא יָסוּר שֵׁבֶט מִבֵּית יְהוּדָה. וְלֹא יִהְיוּ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְפַרְנָסָה. וְאַל תִּכָּנֵס לְפָנֶיךָ תְּפִלַּת עוֹבְרֵי דְרָכִים.

ב. בִּשְׁעַת הַקְטָרַת הַקְּטֹרֶת[16] בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים כָּל הָעָם פּוֹרְשִׁים מִן הַהֵיכָל בִּלְבַד, וְאֵינָן פּוֹרְשִׁים מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ[17]; שֶׁאֵין פּוֹרְשִׁים מִבֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ אֶלָּא בִּשְׁעַת הַקְטָרָה בַּהֵיכָל בְּכָל יוֹם וּבִשְׁעַת מַתַּן דָּמִים בַּהֵיכָל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת תְּמִידִין. וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל דַּם הַפָּר מִזֶּה שֶׁהוּא מְנַדְנְדוֹ, וְנִכְנָס בּוֹ לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ שָׁם שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת בֵּין בַּדֵּי הָאָרוֹן, וְיוֹצֵא וּמַנִּיחוֹ בַּהֵיכָל עַל כַּן[18] הַזָּהָב שֶׁהָיָה שָׁם. וְאַחַר כָּךְ יוֹצֵא מִן הַהֵיכָל, וְשׁוֹחֵט אֶת הַשָּׂעִיר וּמְקַבֵּל אֶת דָּמוֹ, וְנִכְנָס בּוֹ לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ שָׁם שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת בֵּין בַּדֵּי הָאָרוֹן, וְיוֹצֵא וּמַנִּיחוֹ עַל כַּן הַזָּהָב שֵׁנִי שֶׁבַּהֵיכָל. וְאַחַר כָּךְ נוֹטֵל דַּם הַפָּר מֵעַל הַכַּן וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ עַל הַפָּרֹכֶת כְּנֶגֶד הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת. וּמַנִּיחַ דַּם הַפָּר, וְנוֹטֵל דַּם הַשָּׂעִיר וּמִזֶּה מִמֶּנּוּ עַל הַפָּרֹכֶת כְּנֶגֶד הָאָרוֹן שְׁמוֹנֶה הַזָּיוֹת. וְאַחַר כָּךְ מְעָרֶה דַּם הַפָּר לְתוֹךְ דַּם הַשָּׂעִיר, וּמַחֲזִיר הַכֹּל לַמִּזְרָק שֶׁהָיָה בּוֹ דַּם הַפָּר, כְּדֵי שֶׁיִּתְעָרְבוּ יָפֶה יָפֶה. וְעוֹמֵד לִפְנִים מִמִּזְבַּח הַזָּהָב בֵּין הַמִּזְבֵּחַ וְהַמְּנוֹרָה, וּמַתְחִיל לְהַזּוֹת[19] מִדַּם הַתַּעֲרֹבֶת עַל קַרְנוֹת מִזְבַּח הַזָּהָב, וְהוּא מְסַבֵּב וְהוֹלֵךְ וּמִזֶּה עַל הַקְּרָנוֹת מִבַּחוּץ. וּמַתְחִיל מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית, לִצְפוֹנִית מַעֲרָבִית, לְמַעֲרָבִית דְּרוֹמִית, לְדְרוֹמִית מִזְרָחִית. וְעַל כֵּלֶן הוּא נוֹתֵן מִלְּמַטָּן לְמַעְלָן[20], חוּץ מִן הָאַחֲרוֹנָה שֶׁהָיְתָה לְפָנָיו שֶׁהוּא נוֹתֵן מִלְּמַעְלָן לְמַטָּן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְלַכְלְכוּ כֵּלָיו[21]. וְחוֹתֶה הַגֶּחָלִים וְהָאֵפֶר שֶׁבְּמִזְבַּח הַזָּהָב הֵילַךְ וְהֵילַךְ עַד שֶׁמַּגִּלָּה זְהָבוֹ, וּמִזֶּה מִדַּם הַתַּעֲרֹבֶת עַל טָהֳרוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ שֶׁבַע פְּעָמִים בְּצַד הַדָּרוֹם, בַּמָּקוֹם שֶׁשָּׁלְמוּ מַתְּנוֹת קַרְנוֹתָיו. וְיוֹצֵא וְשׁוֹפֵךְ שְׁיָרֵי הַדָּם עַל יְסוֹד מַעֲרָבִי שֶׁל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן. וְאַחַר כָּךְ בָּא אֵצֶל שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ וְסוֹמֵךְ שְׁתֵּי יָדָיו עַל רֹאשׁוֹ וּמִתְוַדֶּה. וְכָךְ הוּא אוֹמֵר: אָנָּא הַשֵּׁם, חָטְאוּ עָווּ וּפָשְׁעוּ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. אָנָּא הַשֵּׁם, כַּפֶּר נָא לַחֲטָאִים וְלָעֲוֹנוֹת וְלַפְּשָׁעִים שֶׁחָטְאוּ וְשֶׁעָוּו וְשֶׁפָּשְׁעוּ לְפָנֶיךָ עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. כַּכָּתוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה עַבְדֶּךָ: כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם וְגוֹמֵר. וְאַחַר כָּךְ מְשַׁלֵּחַ אֶת הַשָּׂעִיר לַמִּדְבָּר. וּמוֹצִיא אֲמוּרֵי פַּר וְשָׂעִיר שֶׁהִכְנִיס דָּמָן לִפְנִים וְנוֹתְנָן בְּכֶלִי, וּמְשַׁלֵּחַ הַשְּׂאָר לְבֵית הַדֶּשֶׁן לִשְׂרֵפָה. וְיוֹצֵא לְעֶזְרַת הַנָּשִׁים וְקוֹרֵא שָׁם אַחַר שֶׁיַּגִּיעַ הַשָּׂעִיר לַמִּדְבָּר. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ. וְעוֹשֶׂה הַשָּׂעִיר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ, שֶׁהוּא מִכְּלַל קָרְבְּנוֹת מוּסַף הַיּוֹם, וּמַקְרִיב אֵילוֹ וְאֵיל הָעָם; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת עֹלָתוֹ וְאֶת עֹלַת הָעָם. וּמַקְטִיר הָאֵמוּרִין שֶׁל פַּר וְשָׂעִיר הַנִּשְׂרָפִין. וּמַקְרִיב תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן, וּמְקַדֵּשׁ. וְנִכְנָס לְקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים וּמוֹצִיא אֶת הַכַּף וְאֶת הַמַּחְתָּה. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי לָבָן, וְטוֹבֵל, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב, וּמְקַדֵּשׁ. וּמַקְטִיר קְטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, וּמֵיטִיב אֶת הַנֵּרוֹת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, כִּשְׁאָר הַיָּמִים. וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ יָדָיו וְרַגְלָיו, וּפוֹשֵׁט בִּגְדֵי זָהָב וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי עַצְמוֹ, וְיוֹצֵא לְבֵיתוֹ. וְכָל הָעָם מְלַוִּין אוֹתוֹ עַד בֵּיתוֹ. וְיוֹם טוֹב הָיָה עוֹשֶׂה עַל שֶׁיָּצָא בְּשָׁלוֹם מִן הַקֹּדֶשׁ.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

א. כָּל עֲבוֹדוֹת שֶׁעוֹבֵד בְּבִגְדֵי לָבָן בִּפְנִים בַּהֵיכָל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתָן עַל הַסֵּדֶר שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְאִם הִקְדִּים בָּהֶן מַעֲשֶׂה לַחֲבֵרוֹ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם.

ב. קְטֹרֶת שֶׁחֲפָנָהּ קֹדֶם שְׁחִיטַת הַפָּר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. אַף עַל פִּי שֶׁהַחֲפִינָה בָּעֲזָרָה, צֹרֶךְ פְּנִים בַּעֲבוֹדַת פְּנִים הִיא. וְכֵן שָׂעִיר שֶׁשְּׁחָטוֹ קֹדֶם מַתַּן דָּמוֹ שֶׁל פַּר - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁחִיטָה בָּעֲזָרָה, הֲרֵי דָּמוֹ נִכְנָס לִפְנִים.

ג. אֵיל וְשָׂעִיר הַמּוּסָפִין שֶׁעָשָׂה אוֹתָן קֹדֶם עֲבוֹדַת הַיּוֹם - אֵינָן כְּלוּם.

ד. הִקְדִּים דַּם הַשָּׂעִיר לְדַם הַפָּר בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים קֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר עֲבוֹדָתוֹ - יַזֶּה מִדַּם הַפָּר כְּמִצְוָתוֹ, וְאַחַר כָּךְ יָבִיא שָׂעִיר אַחֵר וְיִשְׁחַט אוֹתוֹ וְיַזֶּה מִדָּמוֹ בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים כְּמִצְוָתוֹ, וְיִפְסֹל הָרִאשׁוֹן. הִקְדִּים דַּם הַשָּׂעִיר לְדַם הַפָּר בַּמַּתָּנוֹת שֶׁבַּהֵיכָל עַל הַפָּרֹכֶת - יַחֲזֹר וְיַזֶּה מִדַּם הַשָּׂעִיר פַּעַם שְׁנִיָּה לְאַחַר דַּם הַפָּר.

ה. נִשְׁפַּךְ הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָּמַר מַתָּנוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים - יָבִיא דָּם אַחֵר וְיַחֲזֹר וְיַזֶּה בַּתְּחִלָּה בְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים.

16) כתוב בתורה (ויקרא טז, יז): "וכל אדם לא יהיה באוהל מועד בבואו לכפר בקודש עד צאתו", פירוש, שלא יהיה שם אדם בשעה שהכהן הגדול נמצא בקדשי הקדשים, והיכל בבית המקדש הוא כאוהל מועד שבמשכן. 17) בין האולם למזבח עשרים ושתיים אמות. והאולם עצמו, שהוא כעין פרוזדור להיכל, רחבו מן המזבח למערב אחת עשרה אמה. ומשמיענו רבינו שמה ששנינו במסכת כלים פרק א משנה ט "פורשים מבין האולם למזבח בשעת הקטרה" הכוונה בשעת הקטרת הקטורת בכל יום בהיכל, אבל בהקטרה בקודש הקדשים פורשים רק מן ההיכל בלבד, ולא מבין האולם למזבח. 18) בסיס. 19) רצונו לומר לתת הדם באצבע ולא הזאה ממש מרחוק. וכן יש לפרש "ומזה" לקמן. 20) מתחיל להזות למטה וממשיך ועולה למעלה. 21) מכיוון שהקרן היא לפניו ממש אינו יכול לצדד אצבעותיו כלפי מטה כמו בהזיות המרוחקות ואוחזן כלפי מעלה ואם ימשוך את ההזאה מלמעלה למטה במצב זה, יזוב הדם לשרוול כותנתו. 1) יבאר אם הקדים מעשה לחבירו בבגד לבן בפנים, ודין הקדים דם השעיר לדם הפר.

מתוך מהדורת וגשל

ו. גְּמַר מַתְּנוֹת שֶׁבְּקֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים וְהִתְחִיל בַּמַּתָּנוֹת שֶׁבַּהֵיכָל וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָמַר - יָבִיא דָם אַחֵר וַיַּתְחִיל מִתְּחִלַּת הַזָּיוֹת שֶׁבַּהֵיכָל.

ז. גְּמַר מַתְּנוֹת שֶׁבַּהֵיכָל וְהִתְחִיל לִתֵּן עַל מִזְבַּח הַזָּהָב וְנִשְׁפַּךְ הַדָּם עַד שֶׁלֹּא גָמַר - יָבִיא דָם אַחֵר וּמַתְחִיל מִתְּחִלַּת מַתְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁכֵּלָּן כַּפָּרָה בִּפְנֵי עַצְמָן הֵן.

ח. גְּמַר מַתְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאַחַר כָּךְ נִשְׁפַּךְ הַדָּם - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהָבִיא דָם אַחֵר; שֶׁשְּׁפִיכַת הַשְּׂעִירִים עַל מִזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת. וְאִם דַּם הַפָּר הוּא שֶׁנִּשְׁפַּךְ קֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר כָּל הַמַּתָּנוֹת - הֲרֵי זֶה מֵבִיא פַּר אַחֵר, וְיַחְפֹּן קְטֹרֶת פַּעַם שְׁנִיָּה קֹדֶם שְׁחִיטַת הַפָּר, וְיַקְטִיר הַקְּטֹרֶת, וְאַחַר כָּךְ יָבִיא דָמוֹ וְיַזֶּה מִמֶּנּוּ.

ט. וְאֵין מְטַמֵּא בְּגָדִים וְאֵין נִשְׂרָף בְּבֵית הַדֶּשֶׁן אֶלָּא הַפָּר הַזֶּה הָאַחֲרוֹן שֶׁבּוֹ נִגְמְרָה הַכַּפָּרָה.

י. נִתְעָרֵב לוֹ דַם הַפָּר בְּדַם הַשָּׂעִיר קֹדֶם שֶׁיִּגְמֹר הַזָּיוֹת - נוֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה לְשֵׁם פַּר, וְחוֹזֵר וְנוֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה לְשֵׁם שָׂעִיר. נִתְעָרְבוּ בְּמַתָּנָה אַחֲרוֹנָה - נוֹתֵן אַחַת לְמַטָּה לְשֵׁם פַּר, וְחוֹזֵר וְנוֹתֵן אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה לְשֵׁם שָׂעִיר.

יא. נִתְחַלְּפוּ הַכּוֹסוֹת וְלֹא יָדַע אֵי זֶה הוּא כּוֹס דַּם הַפָּר וְאֵי זֶה הוּא כּוֹס דַּם הַשָּׂעִיר - נוֹתֵן מֵאֶחָד מֵהֶן אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, וְנוֹתֵן מִן הַשֵּׁנִי אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, (וְחוֹזֵר וְנוֹתֵן מִן הָרִאשׁוֹן אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה). נִמְצָא מִכָּל מָקוֹם שֶׁנָּתַן מִדַּם הַפָּר וְאַחֲרָיו מִדַּם הַשָּׂעִיר.

יב. קִבֵּל דַּם הַפָּר בִּשְׁתֵּי כּוֹסוֹת, וְקִבֵּל דַּם הַשָּׂעִיר בִּשְׁתֵּי כּוֹסוֹת, וְנִתְעָרְבוּ מִקְצָת הַכּוֹסוֹת וְלֹא נוֹדַע כּוֹס דַּם הַפָּר מִכּוֹס דַּם הַשָּׂעִיר - הֲרֵי זֶה מַזֶּה כָּל הַהַזָּיוֹת כְּמִצְוָתָן מִן הַכּוֹסוֹת שֶׁלֹּא נִתְעָרְבוּ, וְשׁוֹפֵךְ שְׁיָרֵי אֵלּוּ שֶׁהִזָּה מֵהֶן עַל הַיְסוֹד כַּמִּצְוָה, וְאוֹתָן הַכּוֹסוֹת שֶׁנִּתְעָרְבוּ יִשְׁפְּכוּ לָאַמָּה.

יג. פַּר יוֹם הַכִּפּוּרִים, אַף עַל פִּי שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל קוֹנֶה מִשֶּׁלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ - הַמָּקוֹם הִפְקִיר מָמוֹנוֹ בּוֹ לְכָל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים; שֶׁאִלּוּ לֹא הָיָה לָהֶן בּוֹ שֵׁתָּפוּת - לֹא הָיוּ מִתְכַּפְּרִין בּוֹ. לְפִיכָךְ, אִם מֵת כֹּהֵן גָּדוֹל קֹדֶם שֶׁיִּשָּׁחֵט הַפָּר - הַכֹּהֵן שֶׁעוֹמֵד תַּחְתָּיו אֵינוֹ מֵבִיא פַּר אַחֵר, אֶלָּא שׁוֹחֵט אֶת שֶׁל רִאשׁוֹן. וְאֵינוֹ חַטָּאת שֶׁמֵּתוּ בְּעָלֶיהָ שֶׁתָּמוּת, שֶׁאֵין חַטָּאת הָרַבִּים מֵתָה. שָׁחַט אֶת הַפָּר וּמֵת קֹדֶם שֶׁיְּכַפֵּר בְּדָמוֹ - הַכֹּהֵן הָאַחֵר נִכְנָס בְּדַם זֶה וּמְכַפֵּר בּוֹ.

יד. שְׁנֵי שְׂעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים מִצְוָתָן שֶׁיִּהְיוּ שָׁוִין בְּמַרְאֶה וּבְקוֹמָה וּבְדָמִים, וּלְקִיחָתָן כְּאַחַת. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן שָׁוִין - כְּשֵׁרִין. לָקַח אֶחָד מֵהֶן הַיּוֹם וְאֶחָד לְמָחָר - כְּשֵׁרִים.

טו. מֵת אֶחָד מֵהֶן: אִם עַד שֶׁלֹּא הִגְרִיל מֵת - יִקַּח זוּג לַשֵּׁנִי; וְאִם מִשֶּׁהִגְרִיל מֵת - יָבִיא שְׁנַיִם וַיַּגְרִיל עֲלֵיהֶן בַּתְּחִלָּה. וְרוֹאֶה אֵי זֶהוּ שֶׁמֵּת: אִם הָיָה שֶׁל שֵׁם - אוֹמֵר: זֶה שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַשֵּׁם יִתְקַיֵּם תַּחְתָּיו; וְאִם הָיָה הַמֵּת שֶׁל עֲזָאזֵל - יֹאמַר: זֶה שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל - יִתְקַיֵּם תַּחְתָּיו. וְהַשֵּׁנִי מִן הַשְּׁנַיִם שֶׁהִגְרִיל עֲלֵיהֶן בְּסוֹף - יִרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בּוֹ מוּם, וְיִמָּכֵר וְיִפְּלוּ דָמָיו לִנְדָבָה; שֶׁאֵין חַטַּאת הַצִּבּוּר מֵתָה.

טז. פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ, וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן וְקָרְבוּ, וְנִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים - יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ, וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה. וְכֵן אִם נִמְצְאוּ הָרִאשׁוֹנִים קֹדֶם שֶׁיִּקְרְבוּ אֵלּוּ - יִקְרְבוּ הָרִאשׁוֹנִים, וְיִרְעוּ הַשְּׁנִיִּים עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהֶן מוּם, וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה. שֶׁאֵין חַטַּאת הַצִּבּוּר מֵתָה.

יז. הַמּוּם פּוֹסֵל בַּשָּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, אֲפִלּוּ מוּם עוֹבֵר. וְכֵן אִם נַעֲשָׂה מְחֻסַּר זְמַן - נִפְסַל. כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁחֲטָה אִמּוֹ לְחוֹלֶה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. שֶׁדְּחִיָּתוֹ לַעֲזָאזֵל הִיא שְׁחִיטָתוֹ.

יח. הָיָה טְרֵפָה - פָּסוּל; שֶׁנֶּאֱמַר: יָעָמַד חַי.

יט. חָלָה הַשָּׂעִיר וְאֵין יָכוֹל לְהַלֵּךְ - מַרְכִּיבוֹ עַל כְּתֵפוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת.

כ. חָלָה הַמְשַׁלֵּחַ - הֲרֵי זֶה מְשַׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר.

כא. נִטְמָא הַמְשַׁלֵּחַ - הֲרֵי זֶה נִכְנָס לַמִּקְדָּשׁ וְנוֹטְלוֹ וְיוֹצֵא; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּיַד אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה - בְּיַד זֶה שֶׁהוּכַן, אֲפִלּוּ נִטְמָא.

כב. דְּחָפוֹ וְנָפַל הַשָּׂעִיר וְלֹא מֵת - יֵרֵד אַחֲרָיו וִימִיתֶנּוּ בְּכָל דָּבָר שֶׁמְּמִיתוֹ. וְאֵיבְרֵי שָׂעִיר זֶה מֻתָּרִין בַּהֲנָיָה.

כג. נִפְחֲתָה תִּקְרָה שֶׁל הֵיכָל - לֹא הָיָה מַזֶּה; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֹהֶל מוֹעֵד.

כד. מִזְבֵּחַ שֶׁלֹּא נִתְחַנֵּךְ בַּקְּטֹרֶת - לֹא יַזֶּה עָלָיו; שֶׁנֶּאֱמַר: מִזְבַּח קְטֹרֶת הַסַּמִּים.

כה. חָסַר מִן הַקְּטֹרֶת אֶחָד מִסַּמְּנֶיהָ אוֹ מַעֲלֶה עָשָׁן - חַיָּב מִיתָה עָלֶיהָ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת. וְכֵן חַיָּב מִיתָה עַל בִּיאָתוֹ בְּלֹא מִצְוָה. לְפִיכָךְ, אִם שָׁגַג בְּבִיאָה וְהֵזִיד בִּקְטֹרֶת, אוֹ שֶׁנִּכְנַס בִּקְטֹרֶת שְׁלֵמָה עִם הַחֲסֵרָה - חַיָּב מִיתָה.

כו. הִקְטִיר מִן הַקְּטֹרֶת שֶׁל קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים כְּזַיִת בַּהֵיכָל - חַיָּב מִיתָה.

כז. חֲפִינַת הַקְּטֹרֶת - עֲבוֹדָה, וְהַמַּחֲשָׁבָה פּוֹסֶלֶת בָּהּ. וְכֵן חֲתִיַּת הַגֶּחָלִים לַקְּטֹרֶת נִפְסֶלֶת בְּמַחֲשָׁבָה, שֶׁמַּכְשִׁירֵי קָרְבָּן כְּקָרְבָּן.

כח. חָפַן בְּרָאשֵׁי אֶצְבְּעוֹתָיו, אוֹ מִן הַצְּדָדִין, אוֹ מִמַּטָּה לְמַעְלָה, אוֹ שֶׁחָפַן בְּיָדוֹ זוֹ וּבְיָדוֹ זוֹ וְקֵרַב זוֹ לָזוֹ, אוֹ שֶׁנִּתְפַּזְּרָה קְטֹרֶת מִיָּדוֹ עַל הָאָרֶץ וַאֲסָפָהּ, אוֹ שֶׁחָפַן חֲבֵרוֹ וְנָתַן לְחָפְנָיו, אוֹ שֶׁחָפַן וָמֵת וְנִכְנַס שֵׁנִי בְּמַה שֶׁחָפַן רִאשׁוֹן - כָּל אֵלּוּ סָפֵק, וְלֹא יַקְטִיר, וְאִם הִקְטִיר - הֲרָצָה.

סְלִיקוּ לְהוֹן הִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא

הִלְכוֹת מְעִילָה

יֵשׁ בִּכְלָלָן שָׁלֹשׁ מִצְוֹת: אַחַת מִצְוַת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פְּרָטָן: א) לְשַׁלֵּם הַמּוֹעֵל אֲשֶׁר חָטָא בְּתוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ וְקָרְבָּן. וְזֶהוּ דִּין הַמּוֹעֵל. ב) שֶׁלֹּא לַעֲבֹד בְּקָדָשִׁים. ג) שֶׁלֹּא לִגְזֹז קָדָשִׁים.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. אָסוּר לְהֶדְיוֹט לֵהָנוֹת מִקָּדְשֵׁי הַשֵּׁם, בֵּין מִדְּבָרִים הַקְּרֵבִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקָּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת. וְכָל הַנֶּהֱנֶה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה מִקָּדְשֵׁי הַשֵּׁם - מָעַל.

ב. דְּבָרִים שֶׁהֻתְּרוּ בַּאֲכִילָה מִן הַקָּרְבָּנוֹת, כְּגוֹן בְּשַׂר חַטָּאת וְאָשָׁם אַחַר זְרִיקַת דָּמָן אוֹ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם אַחַר זְרִיקַת דַּם שְׁנֵי הַכְּבָשִׂים - אֵין בָּהֶן מְעִילָה. אֲפִלּוּ אָכַל הַזָּר מֵאֵלּוּ וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, הוֹאִיל וְהֵן מֻתָּרִין לְמִקְצָת בְּנֵי אָדָם לֵהָנוֹת בָּהֶן - כָּל הַנֶּהֱנֶה מֵהֶן לֹא מָעַל. וַאֲפִלּוּ נִפְסְלוּ וְנֶאֱסְרוּ בַּאֲכִילָה, הוֹאִיל וְהָיְתָה לָהֶן שְׁעַת הֶתֵּר - אֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מְעִילָה.

ג. כָּל הַמּוֹעֵל בְּזָדוֹן - לוֹקֶה, וּמְשַׁלֵּם מַה שֶּׁפָּגַם מִן הַקֹּדֶשׁ בְּרֹאשׁוֹ. וְאַזְהָרָה שֶׁל מְעִילָה מִזֶּה שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בִּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְגוֹמֵר וּנְדָרֶיךָ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה לְאוֹכֵל מִבְּשַׂר עוֹלָה, הוֹאִיל וְכֻלּוֹ לַשֵּׁם. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר כָּל קֹדֶשׁ שֶׁהוּא לְהַשֵּׁם לְבַדּוֹ, בֵּין מִקָּדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ בֵּין מִקָּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת, אִם נֶהֱנָה בָּהֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה - לוֹקֶה. מָעַל בִּשְׁגָגָה - מְשַׁלֵּם מַה שֶּׁנֶּהֱנָה וְתוֹסֶפֶת חֻמָּשׁ, וּמֵבִיא אַיִל בִּשְׁנֵי סְלָעִים וּמַקְרִיבוֹ אָשָׁם וּמִתְכַּפֵּר לוֹ. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא אֲשַׁם מְעִילוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: וְחָטְאָה בִּשְׁגָגָה מִקָּדְשֵׁי ה' וְהֵבִיא אֶת אֲשָׁמוֹ וְגוֹמֵר. וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת חֲמִישִׁתוֹ וְגוֹמֵר. וְשִׁלּוּם הַקֶּרֶן בְּתוֹסֶפֶת חֻמָּשׁ עִם הַבָּאת הַקָּרְבָּן - מִצְוַת עֲשֵׂה.

ד. תַּשְׁלוּם הַקֶּרֶן וַהֲבָאַת הָאָשָׁם מְעַכְּבִין הַכַּפָּרָה, וְאֵין הַחֻמָּשׁ מְעַכֵּב; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּאֵיל הָאָשָׁם - אַיִל וְאָשָׁם מְעַכְּבִין, וְאֵין הַחֻמָּשׁ מְעַכֵּב.

ה. הֵבִיא מְעִילָתוֹ עַד שֶׁלֹּא הֵבִיא אֲשָׁמוֹ - לֹא יָצָא. נִסְתַּפֵּק לוֹ אִם מָעַל אוֹ לֹא מָעַל - פָּטוּר מִן הַתַּשְׁלוּמִין וּמִן הַקָּרְבָּן. וְהַחֻמָּשׁ חֲרֵי הוּא כִּתְחִלַּת הַהֶקְדֵּשׁ, וְאִם נֶהֱנָה בּוֹ - מוֹסִיף חֻמָּשׁ עַל הַחֻמָּשׁ. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ כַּמָּה פְּעָמִים, שֶׁהַחֻמָּשׁ אֶחָד מֵאַרְבָּעָה מִן הַקֶּרֶן, עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא וְחֻמְשׁוֹ חֲמִשָּׁה.

ו. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מְעִילָה מִדִּבְרֵי תּוֹרָה, אֲבָל אָסוּר לֵהָנוֹת בָּהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְהַנֶּהֱנֶה מֵהֶן - מְשַׁלֵּם קֶרֶן בִּלְבַד, וְאֵינוֹ מוֹסִיף חֻמָּשׁ וְאֵינוֹ מֵבִיא אָשָׁם.

ז. כָּל קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, בֵּין קָדְשֵׁי קָדָשִׁים בֵּין קָדָשִׁים קַלִּים, אֲסוּרִין בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲבֹד בְּבְכוֹר שׁוֹרֶךָ וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר קָדָשִׁים. וְהַגּוֹזֵז אֶת הַשּׁוֹר אוֹ הָעוֹבֵד בַּצֹּאן - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה. וְתוֹלֵשׁ אֵינוֹ כְּגוֹזֵז. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיִּגְזוֹז כְּדֵי רֹחַב הַסִּיט כָּפוּל. לֹא יִהְיֶה זֶה חָמוּר מִשַּׁבָּת.

ח. סְפֵק קָדָשִׁים, כְּגוֹן בְּהֵמָה שֶׁהִיא סְפֵק בְּכוֹר וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - חֲרֵי הֵן אֲסוּרִין בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה, וְהַגּוֹזֵז אוֹ הָעוֹבֵד בָּהֶן - אֵינוֹ לוֹקֶה.

ט. בֶּהֱמַת הֶקְדֵּשׁ שֶׁנָּפַל בָּהּ מוּם וְנִפְדֵּת כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - אֵינָהּ מֻתֶּרֶת בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה, וַחֲרֵי הִיא בְּאִסּוּרָהּ עַד שֶׁתִּשָּׁחֵט. נִשְׁחֲטָה אַחַר פִּדְיוֹנָהּ - הֻתְּרָה בַּאֲכִילָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁקָּדַם הֶקְדֵּשָׁן אֶת מוּמָן אוֹ קָדַם מוּם עוֹבֵר לְהֶקְדֵּשָׁן; אֲבָל הַמַּקְדִּישׁ בַּעֲלַת מוּם קָבוּעַ לַמִּזְבֵּחַ - אֵינָהּ אֲסוּרָה בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה אֶלָּא מִדִּבְרֵיהֶם; נִפְדֵּת - חֲרֵי זוֹ כְּחֻלִּין לְכָל דָּבָר, וְתֵצֵא לְחֻלִּין לְהִגָּזֵז וּלְהֵעָבֵד. חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, שֶׁהַקְּדֻשָּׁה חָלָה עַל גּוּפָן אַף עַל פִּי שֶׁהֵן בַּעֲלֵי מוּמִין קְבוּעִין מִתְּחִלָּתָן, וְאֵינָן יוֹצְאִין לְחֻלִּין לְהִגָּזֵז וּלְהֵעָבֵד לְעוֹלָם. וְאָסוּר לְהַרְבִּיעַ בְּבְכוֹר אוֹ בִּפְסוּלֵי הַמֻּקְדָּשִׁין.

י. מֵתָר לִתְלֹשׁ אֶת הַשַּׂעַר לְכַתְּחִלָּה מִן הַקָּדָשִׁים כְּדֵי לְהַרְאוֹת הַמּוּם לְמֻמְחֶה. וְאוֹתוֹ הַשַּׂעַר שֶׁתָּלַשׁ אוֹ שֶׁנָּשַׁר מִן הַבְּהֵמָה אוֹ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר - חֲרֵי זֶה אָסוּר בַּהֲנָיָה, אֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁיִּשָּׁחֲטוּ מִפְּנֵי מוּמָן; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יַשְׁהֶה אוֹתָן, הוֹאִיל וְאֵינָן בָּאִין לְכַפָּרָה. אֲבָל צֶמֶר הַנּוֹשֵׁר מִן הַחַטָּאת וְהָאָשָׁם - מֵתָר בַּהֲנָיָה לְאַחַר שְׁחִיטָתָן מִפְּנֵי מוּמָן; הוֹאִיל וּלְכַפָּרָה הֵן בָּאִין, אֵינוֹ מַשְׁהֶה אוֹתָן. וְאִם נִתְלַשׁ מִן הָעוֹלָה - חֲרֵי זֶה סָפֵק. וְכֹל שֶׁיִּתְלַשׁ מִכָּל הַקָּדָשִׁים אַחַר שֶׁנָּפַל בָּהֶן מוּם - חֲרֵי הוּא מֵתָר בַּהֲנָיָה, שֶׁחֲרֵי לֹא תָּלַשׁ בְּיָדוֹ; חוּץ מִן הַבְּכוֹר וְהַמַּעֲשֵׂר, שֶׁאַף הַנִּתְלָשׁ מִמֶּנּוּ אַחַר שֶׁנָּפַל בּוֹ מוּם אָסוּר בַּהֲנָיָה.

יא. הַשּׁוֹחֵט בְּכוֹר אוֹ שְׁאָר מֻקְדָּשִׁין - תּוֹלֵשׁ אֶת הַשֵּׂעָר מִכָּאן וּמִכָּאן לַעֲשׂוֹת מָקוֹם לַסַּכִּין, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְזִיזֶנּוּ מִמְּקוֹמוֹ.

יב. קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת אֲסוּרִין בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֲבָל מִן הַתּוֹרָה אֵינָן אֲסוּרִין. לְפִיכָךְ, הַגּוֹזֵז אוֹתָן אוֹ הָעוֹבֵד בָּהֶן - אֵינוֹ לוֹקֶה, אֲבָל מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת.

יג. הַמַּקְדִּישׁ עֵבֶר לַמִּזְבֵּחַ - אִמּוֹ אֲסוּרָה בַּעֲבוֹדָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. מִפְּנֵי שֶׁעֲבוֹדָתָהּ מַכְחֶשֶׁת אֶת הָעֵבֶר, גָּזְרוּ בָהּ. וַחֲרֵי הִיא מֻתֶּרֶת בְּגִזָּה, שֶׁאֵין בָּזֶה הֶפְסֵד לַוָּלָד. הִקְדִּישׁ אֵבֶר אֶחָד מִן הַבְּהֵמָה, בֵּין לְבֶדֶק הַבַּיִת בֵּין לַמִּזְבֵּחַ - חֲרֵי הַדָּבָר סָפֵק אִם אֲסוּרָה כֻּלָּהּ בְּגִזָּה וַעֲבוֹדָה אוֹ אֵינָהּ אֲסוּרָה, לְפִיכָךְ אֵין לוֹקִין עָלֶיהָ.

יום חמישי כ"ג אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. קָדָשִׁים קַלִּים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שֶׁיִּזְרַק הַדָּם[2]. נִזְרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בְּאֵמוּרֵיהֶן עַד שֶׁיֵּצְאוּ לְבֵית הַדֶּשֶׁן, שֶׁחֲרֵי הֵן לָאִשִּׁים[3], וְאֵין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲפִלּוּ הֶעֱלָה הָאֵמוּרִין שֶׁלָּהֶן לַמִּזְבֵּחַ קֹדֶם זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שֶׁיִּזְרַק הַדָּם. הוֹצִיא אֵמוּרֵיהֶן לַחוּץ קֹדֶם זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן עַד שֶׁיִּזְרַק הַדָּם; נִזְרַק הַדָּם, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן

1) יבאר שאסור ליהנות מקדשי השם והנהנה מהם מעל, ואם מעל במזיד או בשוגג. 1) יבאר קדשים קלים אם מועל בהם קודם זריקה או אחריה, ודין כל הקדשים מאימתי מועלים בהם . 2) אבל אסור מן התורה (משנה למלך). 3) עומדים להקטרה על

מתוך מהדורת וגשל

הֵן בַּחוּץ וְלֹא הֶחֱזִירָן - מוֹעֲלִין בָּהֶן[4]. שֶׁהַזְּרִיקָה מוֹעֶלֶת לַיּוֹצֵא בֵּין לְהֶקֵּל[5] בֵּין לְהַחְמִיר[6].

ב. כָּל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ עַד שֶׁיִּזְרַק הַדָּם. נִזְרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בָּהֶן בְּדָבָר שֶׁכֻּלּוֹ לָאִשִּׁים עַד שֶׁיִּשָּׂרֵף וְיֵצֵא לְבֵית הַדֶּשֶׁן[7], וְאֵין מוֹעֲלִין בְּדָבָר הַנֶּאֱכָל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. כֵּיצַד? הָעוֹלָה, אֶחָד עוֹלַת הָעוֹף וְאֶחָד עוֹלַת בְּהֵמָה, וְהַקֹּמֶץ[8] וְהַלְּבוֹנָה[9], וּמִנְחַת כֹּהֲנִים[10] וְהַחֲבִתִּין[11] וּמִנְחַת נְסָכִים[12] - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְּׁעַת הֶקְדֵּשָׁן עַד שֶׁיֵּצְאוּ אַחַר שְׁרֻפָתָן עַל הַמִּזְבֵּחַ לְבֵית הַדֶּשֶׁן.

ד. וְכֵן פָּרִים הַנִּשְׂרָפִין וּשְׂעִירִים הַנִּשְׂרָפִין[13] - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשְּׁעַת הֶקְדֵּשָׁן עַד שֶׁיִּשָּׂרְפוּ וְתִגְּמֵר שְׂרֵפָתָן בְּבֵית הַדֶּשֶׁן[14] וְיִתַּךְ[15] הַבָּשָׂר; אֲבָל קֹדֶם שֶׁיִּתַּךְ - מוֹעֲלִין בּוֹ וְהוּא בְּבֵית הַדֶּשֶׁן.

ה. וְכֵן פָּרָה אֲדֻמָּה - מוֹעֲלִין בָּהּ מִשֶּׁהֻקְדְּשָׁה עַד שֶׁתֵּעָשֶׂה אֵפֶר. אַף עַל פִּי שֶׁהִיא כְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת[16], הֲרֵי נֶאֱמַר בָּהּ: חַטָּאת הִיא. וּתְנַאי בֵּית דִּין הוּא, שֶׁלֹּא יִמְעַל אָדָם בְּאֵפֶר הַפָּרָה[17].

ו. חַטַּאת בְּהֵמָה וְאָשָׁם וְזִבְחֵי שַׁלְמֵי צִבּוּר[18] - מוֹעֲלִים בְּכֻלָּן מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ עַד שֶׁיִּזְרַק הַדָּם; נִזְרַק הַדָּם - מוֹעֲלִין בְּאֵמוּרֵיהֶן עַד שֶׁיֵּצְאוּ לְבֵית הַדֶּשֶׁן, וְאֵין מוֹעֲלִין בַּבָּשָׂר. וְכֵן חַטַּאת הָעוֹף - מוֹעֲלִין בָּהּ מִשֶּׁהֻקְדְּשָׁה עַד שֶׁיַּזֶּה דָּמָהּ; הֵזָּה דָּמָהּ - אֵין בָּהּ מְעִילָה. אֲבָל אָסוּר לֶהָנוֹת בְּמֵרְאָתָהּ[19] וְנוֹצָתָהּ[20], וְהַנֶּהֱנֶה בָּהֶן אַחַר הַזָּיָה - לֹא מָעַל.

ז. הַמִּנְחוֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בִּכְלִי שָׁרֵת, עַד שֶׁיַּקְטִיר הַקֹּמֶץ. קָרַב הַקֹּמֶץ - הֵתִּרוּ הַשְּׁיָרִים בַּאֲכִילָה. וְאִם נִפְסְלוּ הַשְּׁיָרִים אוֹ חָסְרוּ וְאַחַר כָּךְ הִקְטִיר הַקֹּמֶץ, הוֹאִיל וְהַקְּטָרָה זוֹ אֵינָהּ מַתֶּרֶת הַשְּׁיָרִים בַּאֲכִילָה - הֲרֵי הַדָּבָר סָפֵק אִם יָצְאוּ יְדֵי מְעִילָה אוֹ לֹא יָצְאוּ.

ח. לֶחֶם הַפָּנִים[21] - מוֹעֲלִין בּוֹ מִשֶּׁהֻקְדַּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נֶאֱפָה, עַד שֶׁיַּקְטִיר הַבְּזִיכִין. הִקְטִיר הַבְּזִיכִין - הֻתַּר בַּאֲכִילָה. וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם[22] - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ, קֹדֶם שֶׁיֵּאָפוּ, עַד שֶׁיִּזְרַק דַּם הַכְּבָשִׂים. נִזְרַק דַּם הַכְּבָשִׂים - הֻתְּרוּ בַּאֲכִילָה.

ט. הַנְּסָכִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ. יָרְדוּ לַשִּׁתִּין[23] - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. מַיִם שֶׁמְּנַסְּכִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת, כָּל זְמַן שֶׁהֵן בַּכַּד[24] שֶׁל זָהָב - אֵין נֶהֱנִין[25] בָּהֶן, וְהַנֶּהֱנֶה - לֹא מָעַל[26]; נָתְנוּ אוֹתָן בַּצְּלוֹחִית - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן[27], שֶׁהֲרֵי הֵן מִכְּלַל הַנְּסָכִים.

י. לֹג שֶׁמֶן[28] שֶׁל מְצֹרָע - מוֹעֲלִין בּוֹ מִשֶּׁהֻקְדַּשׁ בִּכְלִי עַד שֶׁיִּזְרַק דַּם הָאָשָׁם[29]. נִזְרַק דַּם הָאָשָׁם - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

המזבח. 4) כר' עקיבא. בגמרא שם פירשו דעת ר' עקיבא, שהזריקה אפילו שלא כתיקונה מביאה לידי מעילה. 5) כגון בבשר קדשי קדשים, שמועלים בו עד שייזרק הדם, אבל לאחר זריקה אין בו מעילה ואומר ר' עקיבא (במשנה שם) שאפילו אם הבשר בחוץ בשעת זריקה מוציאה אותו הזריקה מידי מעילה, וכן פוסק רבינו. 6) באימורי קדשים קלים כאמור למעלה (כסף משנה). 7) אבל כל זמן שהאפר על המזבח מועלים בו, כר' יוחנן שם ט. 8) המביא סולת למנחה לוקח ממנה הכהן מלא קומצו ומקטיר על המזבח והשיריים נאכלים לכהנים. 9) מין בושם. כל מנחה, חוץ למנחה שחוטא עני מביא במקום בהמה, טעונה לבונה וכולה למזבח. 10) כהן המביא מנחה מקטירים כולה על המזבח שנאמר (ויקרא ו, טז) "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל". 11) כהן גדול מקטיר כל יום עשרון סולת למנחה, מחציתה בבוקר ומחציתה בערב, וכולה נקטרת ונקראת מנחת חביתין. 12) רוב הקרבנות - בין קרבנות יחיד ובין קרבנות ציבור מביאים עימהם סולת למנחה ונקראת מנחת נסכים מפני שהביאו עימה יין לנסך על המזבח. 13) פר ושעיר של יום הכיפורים, פר שמביאים בית דין שטעו בהוראה והתירו איסור שיש בו כרת ועשו ישראל על פיהם, ואם שגו והתירו עבודה זרה מביאים פר ושעיר, וכל אלה מקטירים אימוריהם על המזבח ובשרם שורפים בבית הדשן. 14) כאימורי קדשי קדשים. 15) ימס, יתפרק. 16) כלומר, אינה קדשי בדק הבית ממש, אלא כעין קדשי בדק הבית, ולפיכך הוצרכו לדרשה מיוחדת. 17) משנה שקלים פרק ז, ז. ופירש רב אשי בגמרא שם, ששתי תקנות היו, מדאורייתא מועלים בבשרה אבל לא באפרה ומכיוון שראו חכמים שמשתמשים באפרה לצרכי חול התקינו שמועלים גם באפר. וכשנוכחו שספק טמאים מסרבים לקבל הזאות אפר פרה מפני חשש מעילה, ביטלו התקנה והעמידוהו על דין תורה. 18) בחג השבועות מביא הציבור שני כבשים לשלמים והם קדשי קדשים לכל דבר. 19) הזפק. 20) כתוב בתורה גבי עולת העוף (ויקרא א, טז): "והסיר את מוראתה בנוצתה והשליך אותה וגו'" ושנינו בתוספתא שיצאה מידי מעילה אחרי שהשליכוהו על בית הדשן ועל זה אמרו בתמורה לד. שמעילה אין בה אבל אסורה בהנאה. דין זה נמשך אחרי מה שכתב בהלכה ג בעולת העוף, אבל בחטאת העוף אין מסירים כלל את המוראה ונוצה, שהרי אין מקטירים ממנה כלום על המזבח וכולה ניתנת לכהנים ודין המוראה כדין בשרה, או כשאר חלקי הגוף שאינם ראויים לאכילה. 21) שתים עשרה חלות שמסדרים בכל שבת על שולחן הזהב שבהיכל ועל ידן מעמידים שני בזיכים (כלי מיוחד לכך) ממולאים לבונה, ולשבת הבאה מקטירים את הלבונה והכהנים אוכלים את הלחם. 22) בחג השבועות מביאים עם שני הכבשים גם שתי חלות והן נאכלות לכהנים אחר זריקת דם הכבשים. 23) חלל תחת המזבח שלתוכו נופלים היין והמים שמנסכים על המזבח (רש"י סוכה מט.). 24) המים לניסוך היו שואבים מן נהר השילוח בצלוחית של זהב וממנה מנסכים, ובשבת אסור להביא מן השילוח ואם ישאבו בצלוחית שהיא כלי שרת יוקדשו המים וייפסלו בלינה ככל דבר שנתקדש בכלי שרת, ולפיכך שאבו בערב שבת בכד או בחבית קטנה שאינה כלי שרת ואינה מקדשת את המים להיפסל בלינה ובשבת שופכים את המים לצלוחית וממנה מנסכים. 25) מפני שנלקחו לצורך הקדש. 26) מפני שלא נתקדשו בכלי שרת. 27) מצוה לנסך שלושה לוגין ואם היו בצלוחית יותר משלושה לוגין נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש אם מועלים בכל המים או רק בשלושה לוגין, ופסק כר' יוחנן שמועלים בכולם. 28) ברייתא זבחים מד. מצורע שנתרפא מביא חטאת ועולה ואשם ועימהם גם לוג שמן ואחרי זריקת דם האשם ומתנותיו, מזה הכהן מן השמן שיצק על כפו שבע הזאות ואחר כך נותן שמן על תנוך אזנו הימנית של המצורע ועל בוהן ידו הימנית ועל בוהן רגלו הימנית והנשאר על כף הכהן נותן על ראשו (ויקרא יד). 29) כחכמים נגד דעת רבי האומר, שמועלים עד אחרי המתנות

עַד שֶׁיִּתְּנוּ מִמֶּנּוּ מַתְּנוֹתָיו. נָתְנוּ מִמֶּנּוּ הַמַּתָּנוֹת - הֵתִּרוּ הַשִּׁירִים[30] בַּאֲכִילָה[31] כִּבְשַׂר חַטָּאת וְאָשָׁם.

יא. כָּל דְּמֵי שְׁחִיטַת הַקָּדָשִׁים[32] - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ, בֵּין לִפְנֵי כַּפָּרָה בֵּין לְאַחַר כַּפָּרָה, עַד שֶׁיֵּצֵא לְנַחַל קִדְרוֹן[33]. יָצָא לְנַחַל קִדְרוֹן - מוֹעֲלִין בּוֹ[34], מִפְּנֵי שֶׁהָיָה נִמְכָּר לְגַנּוֹת וְדָמָיו הֶקְדֵּשׁ. אֲבָל הַמַּקִּיז דָּם לְבֶהֱמַת קָדָשִׁים - הֲרֵי הוּא אָסוּר בַּהֲנָיָה וּמוֹעֲלִין בּוֹ[35]; הוֹאִיל וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לִחְיוֹת בְּלֹא דָם, הֲרֵי הוּא כְּגוּפָהּ[36].

יב. הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקַּרְנַיִם וְהַטְּלָפַיִם שֶׁפֵּרְשׁוּ מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים - מוֹעֲלִין בָּהֶן[37]; פֵּרְשׁוּ לְאַחַר זְרִיקַת דָּמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן[38]. עַצְמוֹת הָעוֹלָה שֶׁפֵּרְשׁוּ לִפְנֵי זְרִיקָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן לְאַחַר זְרִיקָה[39], שֶׁהַזְּרִיקָה מַתֶּרֶת אוֹתָם[40]; וְאִם פֵּרְשׁוּ אַחַר זְרִיקָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן לְעוֹלָם[41]. עַצְמוֹת הָעוֹלָה שֶׁפָּקְעוּ[42] מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶם חֲצוֹת הַלַּיְלָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן[43]; לְאַחַר חֲצוֹת - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן. אַף עַל פִּי שֶׁפָּקְעוּ קֹדֶם חֲצוֹת, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ חֲצוֹת הַלַּיְלָה נַעֲשׂוּ כָּל הָאֵיבָרִים כְּמִי שֶׁנִּתְאַכְּלוּ וְנַעֲשׂוּ אֵפֶר.

יג. גַּחֶלֶת שֶׁפָּקְעָה מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ, בֵּין לִפְנֵי חֲצוֹת בֵּין לְאַחַר חֲצוֹת - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. אֲבָל גַּחֶלֶת שֶׁל קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת - מוֹעֲלִין בָּהּ. וְהַשַּׁלְהֶבֶת - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

יד. דֶּשֶׁן הַמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן[44], בֵּין קֹדֶם הֲרָמַת הַדֶּשֶׁן בֵּין אַחַר הֲרָמָה[45] - מוֹעֲלִין בּוֹ.

טו. דִּשּׁוּן הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי וְדִשּׁוּן הַמְּנוֹרָה - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין[46].

טז. כָּל בֶּהֱמַת קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁהִיא בַּעֲלַת מוּם, בֵּין שֶׁקָּדַם מוּם קָבוּעַ לְהֶקְדֵּשָׁהּ בֵּין שֶׁקָּדַם הֶקְדֵּשָׁהּ לְמוּם קָבוּעַ, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה מְחֻסַּר זְמַן[47] - מוֹעֲלִין בָּהֶם מִשֶּׁהֻקְדְּשׁוּ עַד שֶׁיִּפְּדוּ. אֲבָל תּוֹרִין שֶׁלֹּא הִגִּיעַ זְמַנָּן[48] וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁעָבַר זְמַנָּן וְהֵן קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, אַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לֵהָנוֹת בָּהֶן - הַנָּאָתָן לֹא מָעַל[49]. הוֹאִיל וְאֵינָן רְאוּיִין לְפִדְיוֹן - הֲרֵי הֵם כַּחַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת, לְפִיכָךְ אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

א. קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ שֶׁמֵּתוּ - יָצְאוּ מִידֵי מְעִילָה דְּבַר תּוֹרָה, אֲבָל מוֹעֲלִין בָּהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְכֵן אִם נִפְסְלוּ בִּדְבָרִים שֶׁיִּפָּסְלוּ בָּהֶן הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁכְּבָר בֵּאַרְנוּם - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא הָיָה לָהֶן שְׁעַת הֶתֵּר לַאֲכִילַת כֹּהֲנִים; אֲבָל אִם הָיָה לְקָדְשֵׁי קָדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִים שְׁעַת הֶתֵּר וְאַחַר כָּךְ נִפְסְלוּ וְנֶאֱסְרוּ בַּאֲכִילָה, הוֹאִיל וְהֵתִּרוּ שָׁעָה אַחַת - אֵין מוֹעֲלִין בְּאוֹתוֹ דָּבָר שֶׁהָיָה רָאוּי לַאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. כֵּיצַד? קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּפְסְלוּ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעַ הַדָּם לַמִּזְבֵּחַ כְּהִלְכָתָן, כְּגוֹן שֶׁשְּׁחָטָן בַּדָּרוֹם אַף עַל פִּי שֶׁקִּבֵּל בַּצָּפוֹן, אוֹ שֶׁשְּׁחָטָן בַּצָּפוֹן וְקִבֵּל בַּדָּרוֹם, אוֹ שֶׁשָּׁחַט בַּיּוֹם וְזָרַק בַּלַּיְלָה, אוֹ שֶׁשָּׁחַט בַּלַּיְלָה וְזָרַק בַּיּוֹם, אוֹ שֶׁעַשָּׁאָן בְּמַחֲשֶׁבֶת הַזְּמַן אוֹ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, אוֹ שֶׁקִּבְּלוּ הַפְּסוּלִין אֶת דָּמָן אַף עַל פִּי שֶׁזְּרָקוּהוּ כְּשֵׁרִים, אוֹ שֶׁזְּרָקוּהוּ פְּסוּלִין אַף עַל פִּי שֶׁקִּבְּלוּהוּ כְּשֵׁרִים, אוֹ שֶׁיָּצָא הַדָּם וְהַבָּשָׂר כֻּלּוֹ קֹדֶם זְרִיקַת הַדָּם, אוֹ שֶׁלָּן הַדָּם - בְּכָל אֵלּוּ מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן לְעוֹלָם, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה לָהֶן שְׁעַת הֶתֵּר. אֲבָל אִם הִגִּיעַ הַדָּם לַמִּזְבֵּחַ כְּמִצְוָתוֹ וְאַחַר כָּךְ לָן הַבָּשָׂר אוֹ הֶאֱמוּרִין, אוֹ שֶׁנִּטְמָא הַבָּשָׂר אוֹ הֶאֱמוּרִין, אוֹ שֶׁיָּצָא הַבָּשָׂר אוֹ הָאֵמוּרִין לַחוּץ, אוֹ שֶׁיָּצָא מִקְצָת הַבָּשָׂר קֹדֶם זְרִיקַת דָּמִים - בְּכָל אֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אֵין מוֹעֲלִין בִּשְׂאָר בְּשָׂרָן, שֶׁהֲרֵי הָיָה לוֹ שְׁעַת הֶתֵּר לַאֲכִילָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

שאמרנו. **30)** השמן שנשאר בלוג. **31)** לכהנים. **32)** שיצאו מן הבהמה אחר שנשחטה. **33)** נחל קטן לא רחוק מבית המקדש וכל הדמים שנשפכו בעזרה או נזרקו על המזבח יורדים לאמה ויוצאים לנחל זה דרך חור שבכותל. **34)** הראב"ד בהשגותיו כותב: "אותה מעילה אינה אלא מדרבנן". ברור שגם דעת רבינו כן, שהרי כך אמרו בפירוש ביומא נט: הכל מודים שמן התורה אין מועלים. ובפירושו על המשנה שם כתב רבינו שאין הלכה כרבי שמעון שאמר מועלים בדמים אחר שיצאו לנחל קדרון. ונראה שחזר בו כאן. **35)** מן התורה (כסף משנה) והמדובר בקדשי קדשים, ובקדשים קלים אין מועלים אבל אסור מן התורה. **36)** מפני שאינו ראוי לזריקה מועלים בו, המקראות שלמדו מהם שאין בדם דין מעילה מדברים בדם הראוי לזריקה. **37)** עד שייזרק הדם, אבל אחר שנזרק הדם הותרו כל החלקים שאינם עומדים להקטרה על המזבח (כסף משנה). **38)** אף על פי שאינם ראויים לאכילה. **39)** אבל לפני הזריקה מועלים בהן כמו בקדשי קדשים אחרים. **40)** מפני שהעצמות שפירשו לפני זריקה אינן ראויות להקטרה. **41)** כי הזריקה מכשירה להקטרה את כל העולה על עצמותיה שלא פירשו, ואחרי שפירשו אין מה שיוציא אותן מידי מעילה, מה שאין כן בפירשו לפני זריקה שהתירה אותן הזריקה כמו שאמרנו למעלה. **42)** קפצו ונפלו על הרצפה. **43)** דין זה נאמר במשנה שם גבי אברים שפקעו, וכתב הכסף משנה שרבינו משווה עצמות לאיברים. **44)** כשעודנו על המזבח. **45)** ואף על פי שאין מועלים בדבר שנעשה מצוותו, מפני שלא נגמרה מצוותו עם תרומת הדשן אלא אחרי הוצאת כל הדשן מחוץ למחנה, ככתוב (ויקרא ו, ד) "והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה". **46)** רש"י מפרש במשנה, שהמדובר אחרי שהניח את הדשן אצל מזבח החיצון במקום שמניחים תרומת הדשן של מזבח החיצון, אבל כל זמן שהוא על המזבח - מועלים בו. **47)** עכשיו אינה ראוייה להקרבה אבל לאחר זמן מסויים תוכשר להקרבה בלי שום מעשה המכשיר, כגון עגל בתוך שמונה ימים לילדתו אינו ראוי למזבח שנאמר (שם כב, כז): "והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה יירצה וגו'". וכן בהמה שאמה נשחטה אסור לשוחטה בו ביום בין לצרכי אדם בין לצרכי מזבח ולמחרת היום תהיה מותרת. **48)** תורים כשרים גדולים אבל לא קטנים, ובני יונה רק קטנים כשרים. **49)** פסק כחכמים נגד רבי שמעון. ובגמרא שם יב. מנמקים את הבדל דין הבהמה מדין העוף, מפני שבבהמה יש מעילה בבעלת מום אף על פי שאינה ראוייה להקרבה אלא עומדת להיפדות, גם מחוסרת זמן כך, אבל לא מצאנו מעילה בעוף שאינו ראוי להקרבה, שהרי אין פדיון לעוף. **1)** יבאר קדשי מזבח שמתו אם יצאו מידי מעילה ואם הותרו שעה אחת.

ב. קִבְּלוּ הַפְּסוּלִין אֶת הַדָּם וּזְרָקוּהוּ, וְחָזְרוּ הַכְּשֵׁרִים לַעֲבוֹדָה וְקִבְּלוּ שְׁאָר דַּם הַנֶּפֶשׁ וּזְרָקוּהוּ - אֵין מוֹעֲלִין בִּבְשָׂרָן; שֶׁאֵין הַפְּסוּלִין עוֹשִׂין שְׁאָר דַּם הַנֶּפֶשׁ שִׁירַיִם. חוּץ מִן הַטָּמֵא, הוֹאִיל וְרָאוּי לַעֲבוֹדַת צִבּוּר, עוֹשֶׂה שְׁאָר דָּם שִׁירַיִם.

ג. כֵּיצַד? קִבֵּל הַטָּמֵא וְזָרַק, אַף עַל פִּי שֶׁחָזַר הַכָּשֵׁר וְקִבֵּל שְׁאָר דַּם הַנֶּפֶשׁ וּזְרָקוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא הָיְתָה לָהֶן שְׁעַת הֶתֵּר וּמוֹעֲלִין בְּכֻלָּן; שֶׁזֶּה הַדָּם שִׁירַיִם הוּא, וְאֵין זְרִיקַת הַשִּׁירַיִם מוֹעֶלֶת. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁאֵין בְּקָדָשִׁים קַלִּים מְעִילָה לְעוֹלָם חוּץ מֵאֲמוּרֵיהֶן אַחַר זְרִיקַת הַדָּם. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה זְרִיקָה הַמּוֹעֶלֶת; אֲבָל קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁנִּתְפַּגְּלוּ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּזְרַק הַדָּם - אֵין מוֹעֲלִין בְּאֲמוּרֵיהֶן. וְכֵן אִם יָצָא הַדָּם, אַף עַל פִּי שֶׁהֶחֱזִירוּ וּזְרָקוּ - אֵין מוֹעֲלִין בְּאֲמוּרֵיהֶן.

ד. כָּל חַטָּאוֹת הַמֵּתוֹת, כְּגוֹן וְלַד חַטָּאת וּתְמוּרָתָהּ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - אָסוּר לֵהָנוֹת בָּהֶן, וְאִם נֶהֱנָה - לֹא מָעַל.

ה. וְכָל חַטָּאת שֶׁתִּרְעֶה עַד שֶׁיִּפֹּל בָּהּ מוּם - מוֹעֲלִין בָּהּ עַד שֶׁתִּפָּדֶה.

ו. הַמַּפְרִישׁ חַטָּאתוֹ וְאָבְדָה וְהִפְרִישׁ אַחֶרֶת תַּחְתֶּיהָ, וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאַת הָרִאשׁוֹנָה וַהֲרֵי שְׁתֵּיהֶן עוֹמְדוֹת, וְשָׁחַט שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת וְזָרַק דַּם אַחַת מֵהֶן - אֵין מוֹעֲלִין לֹא בִּבְשַׂר זוֹ שֶׁנִּזְרַק דָּמָהּ וְלֹא בִּבְשַׂר חֲבֶרְתָּהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַאֲכִילָה, הוֹאִיל וְאִם רָצָה מִזֶּה זוֹרֵק וְאִם רָצָה מִזֶּה זוֹרֵק. אֲבָל אִם שָׁחַט זוֹ אַחַר זוֹ - אֵין דָּמָהּ מוֹעִיל לִבְשַׂר חֲבֶרְתָּהּ, וַאֲפִלּוּ לְאַחַר זְרִיקָה, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיְתָה לָהּ שָׁעָה הָרְאוּיָה לְהַתִּיר בְּשָׂרָהּ.

ז. כָּל חַטַּאת עוֹף אוֹ עוֹלַת עוֹף שֶׁנִּפְסְלָה בְּשִׁנּוּי עֲשִׂיָּתָהּ אוֹ בְּשִׁנּוּי מְקוֹם עֲשִׂיָּתָהּ - מוֹעֲלִין בָּהּ; חוּץ מֵעוֹלַת הָעוֹף שֶׁנִּמְלַק לְמַטָּה כְּמִלִּיקַת חַטָּאת לְשֵׁם חַטָּאת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָלְתָה לַבְּעָלִים לְשֵׁם חוֹבָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהּ, הוֹאִיל וְשִׁנָּה שְׁמָהּ וּמְקוֹם עֲשִׂיָּתָהּ וְשִׁנָּה מַעֲשֶׂיהָ לְשֵׁם דָּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מְעִילָה.

ח. מִנְחָה שֶׁנִּתְפַּגְּלָה אוֹ שֶׁנַּעֲשִׂית בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם, וְכֵן שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁנִּתְפַּגְּלוּ אוֹ שֶׁנִּפְסְלוּ בְּמַחֲשֶׁבֶת הַמָּקוֹם - מוֹעֲלִין בָּהֶן, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיְתָה לָהֶן שְׁעַת הֶתֵּר.

ט. וְכֵן קֹמֶץ שֶׁיָּצָא לַחוּץ אוֹ לָן וְחָזַר וְהִקְטִירוּ - מוֹעֲלִין בַּשְּׁיָרִים, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה שָׁם שְׁעַת הֶתֵּר. אֲבָל אִם נִטְמָא הַקֹּמֶץ וְהִקְטִירוּ - אֵין מוֹעֲלִין בַּשְּׁיָרִים; שֶׁהַצִּיץ מְרַצֶּה עַל הַטָּמֵא, וְאֵינוֹ מְרַצֶּה לֹא עַל הַלָּן וְלֹא עַל הַיּוֹצֵא. יָצְאוּ הַשְּׁיָרִים אוֹ נִטְמְאוּ וְאַחַר כָּךְ הִקְטִיר הַקֹּמֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן אֲסוּרִין בַּאֲכִילָה - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, שֶׁהֲרֵי קָרַב הַקֹּמֶץ כְּמִצְוָתוֹ.

י. הַנֶּהֱנֶה מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים כֻּלָּם לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים אוֹ מֵאֲמוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים לְאַחַר זְרִיקָה, אוֹ שֶׁנֶּהֱנָה מִן הָעוֹלָה כֻּלָּהּ אוֹ מִן הַקֹּמֶץ וְהַלְּבוֹנָה וּמִנְחַת כֹּהֲנִים וְהַחֲבִתִּין - יִפֹּל מַה שֶּׁנֶּהֱנָה לִנְדָבָה. מָעַל בְּקָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר - יִפֹּל מַה שֶּׁנֶּהֱנָה לַלִּשְׁכָּה.

יא. נֶהֱנָה קֹדֶם זְרִיקָה מִבְּשַׂר קָדְשֵׁי קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמָא, אוֹ שֶׁנֶּהֱנָה מֵאֲמוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים, אַף עַל פִּי שֶׁהֶעֱלָן לְרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

יב. קָדְשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ - חֲלָבָן וּבִיצִיהֶן אָסוּר לֵהָנוֹת מֵהֶן, וְהַנֶּהֱנֶה - לֹא מָעַל. לְפִיכָךְ, וְלַד הַקָּדָשִׁים וְכֵן וְלַד הַמַּעֲשֵׂר לֹא יִינַק מֵאִמּוֹ, אֶלָּא מִבְּהֵמָה אַחֶרֶת חֵלִין. וְיֵשׁ לְאָדָם לְהִתְנַדֵּב וְלוֹמַר: חֲלַב בְּהֵמָה זוֹ הַחֵלִין יִהְיֶה הֶקְדֵּשׁ לְוַלְדוֹת הַקָּדָשִׁים שֶׁיֵּינָקוּהוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא יָמוּתוּ.

יג. הִקְדִּישׁ בְּהֵמָה וָעוֹף לַמִּזְבֵּחַ קָדֶשֶׁת דָּמִים, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: דְּמֵי בְּהֵמָה זוֹ לִנְסָכִים, וּדְמֵי בֶּן יוֹנָה זֶה לִשְׁלָמִים - הֲרֵי הֵן כְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת וּמוֹעֲלִין בַּחֲלָבָן וּבְבֵיצֵיהֶן, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

א. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטָּאתוֹ לְעוֹלָתוֹ וְלַאֲשָׁמוֹ וּלְתוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה - מוֹעֲלִין בָּהֶן מִשָּׁעָה שֶׁהִפְרִישׁ. הִפְרִישׁ לִשְׁלָמִים - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶם.

ב. הִקְדִּישׁ אֵבֶר אֶחָד לְדָמָיו לַמִּזְבֵּחַ - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם פָּשְׁטָה קְדֻשָּׁה בְּכֻלָּן אוֹ לֹא פָּשְׁטָה, לְפִיכָךְ תִּקְרַב וְלֹא יִפָּדֶה. וְאִם נִפְדָּה - אֵין מוֹעֲלִין בִּפְדְיוֹנוֹ.

ג. הַמַּפְרִישׁ מָעוֹת לְנִזְירוּתוֹ - אָסוּר לֵהָנוֹת בָּהֶן, וְאִם נֶהֱנָה - לֹא מָעַל; מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לָבוֹא כֻּלָּם שְׁלָמִים, וְאֵין בִּשְׁלָמִים מְעִילָה אֶלָּא בְּאֲמוּרֵיהֶן אַחַר זְרִיקַת דָּמִים. מֵת - יִפְּלוּ לִנְדָבָה. הָיוּ מְפֹרָשִׁים: דְּמֵי חַטַּאת - יֵלְכוּ לְיָם הַמֶּלַח, וְלֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין; דְּמֵי עוֹלָה - יָבִיאוּ עוֹלָה, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן. אָמַר: אִלּוּ לְחַטָּאתִי וְהַשְּׁאָר לִנְזִירוּתִי, אִם נֶהֱנָה בְּכָל הַשְּׁאָר - מָעַל; נֶהֱנָה בְּמִקְצָתוֹ - לֹא מָעַל. וְכֵן אִם אָמַר: אִלּוּ לְעוֹלָתִי וְהַשְּׁאָר לִנְזִירוּתִי, וְנֶהֱנָה בְּכֻלָּן - מָעַל; נֶהֱנָה בְּמִקְצָתָן - לֹא מָעַל. שֶׁאֵין בִּדְמֵי שְׁלָמִים מְעִילָה. הִפְרִישׁ מָעוֹת וְאָמַר: אִלּוּ לְעוֹלָתִי וְאִלּוּ לְחַטָּאתִי וְאִלּוּ לִשְׁלָמִים, וְנִתְעָרְבוּ - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן. וְכֵיצַד יַעֲשֶׂה? יִקַּח שָׁלֹשׁ בְּהֵמוֹת, וּמְחַלֵּל דְּמֵי חַטָּאת בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא עַל הַחַטָּאת, וּדְמֵי עוֹלָה עַל הָעוֹלָה, וּדְמֵי שְׁלָמִים עַל שְׁלָמִים.

ד. אֶחָד מִמְּחַיְּבֵי קִנִּין שֶׁהִפְרִישׁ מָעוֹת וְאָמַר: אִלּוּ לְחוֹבָתִי - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן. וְאִם מֵתוּ - יִפְּלוּ לִנְדָבָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בִּנְזִירוּת, וּמוֹעֲלִין בָּהֶן.

ה. הַמַּפְרִישׁ חַטַּאת עַל אֲכִילַת חֵלֶב וְהֵבִיאָהּ עַל אֲכִילַת דָּם - הֲרֵי זֶה לֹא כִּפֵּר, לְפִיכָךְ לֹא מָעַל. הִפְרִישׁ מָעוֹת לְחַטַּאת חֵלֶב וְקָנָה בָּהֶן חַטַּאת דָּם: בְּשׁוֹגֵג - כִּפֵּר, לְפִיכָךְ מָעַל; בְּמֵזִיד - לֹא כִּפֵּר, לְפִיכָךְ לֹא מָעַל.

ו. הַמַּפְרִישׁ שְׁתֵּי סְלָעִים לְאָשָׁם וְלָקַח בָּהֶן שְׁנֵי אֵילִים לְחֵלִין, הוֹאִיל וְקָנָה חֵלִין בִּדְמֵי אָשָׁם - מָעַל. וְחַיָּב לְשַׁלֵּם עֲשָׂרָה דִינָרִים, שֶׁהֵן שְׁתֵּי סְלָעִים וָחֹמֶשׁ, וְיָבִיא בָּהֶן אָשָׁם, וְיָבִיא קָרְבַּן אָשָׁם עַל מְעִילָתוֹ. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה אֶחָד מִשְּׁנֵי הָאֵילִים שֶׁקָּנָה יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים וְהַשֵּׁנִי יָפֶה עֲשָׂרָה דִינָרִין -

1) יבאר המפריש מעות לחטאת או לעולה או לשלמים אם מועלים בהן.

יָבִיא הַשָּׁוֶה עֲשָׂרָה אָשָׁם תַּחַת הַמְּעִילָה עִם הַחֹמֶשׁ, וְיָבִיא הַשָּׁוֶה שְׁתֵּי סְלָעִים אָשָׁם עַל מְעִילָתוֹ. לָקַח אֶחָד לְאָשָׁם וְאֶחָד לְחֻלִּין, אִם הָיָה שֶׁל אָשָׁם יָפֶה שְׁתֵּי סְלָעִים - יָבִיא אוֹתוֹ לַאֲשָׁמוֹ הָרִאשׁוֹן, וְכֵן אִם הָיָה זֶה הַחֻלִּין יָפֶה שְׁתַּיִם - יָבִיא אוֹתוֹ אֲשַׁם מְעִילָתוֹ, שֶׁהֲרֵי מָעַל בְּסֶלַע אַחַת מִדְּמֵי הָאָשָׁם; וִישַׁלֵּם חֲמִשָּׁה דִינָרִים וְיִפְּלוּ לִנְדָבָה.

ז. הַנֶּהֱנֶה מִדְּמֵי חַטָּאת עַד שֶׁלֹּא קָרְבָה חַטָּאתוֹ - יוֹסִיף חֹמֶשׁ עַל מַה שֶּׁנֶּהֱנָה וְיָבִיא בְּדָמָיו חַטָּאתוֹ, וְיָבִיא קָרְבַּן אָשָׁם עַל מְעִילָתוֹ. וְכֵן אִם נֶהֱנָה מִדְּמֵי אָשָׁם עַד שֶׁלֹּא קָרַב אֲשָׁמוֹ - יוֹסִיף חֹמֶשׁ וְיָבִיא בְּדָמָיו אֲשָׁמוֹ, וְיָבִיא אָשָׁם אַחֵר לִמְעִילָתוֹ. שֶׁקָּרְבְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ - מְעִילָתָן לְקָרְבְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ, וְקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת - מְעִילָתָן לְבֶדֶק הַבַּיִת. נוֹדַע לוֹ שֶׁמָּעַל וְאַחַר כָּךְ קָרְבָה חַטָּאתוֹ וַעֲדַיִן לֹא הִפְרִישׁ מְעִילָתוֹ, אוֹ שֶׁהִפְרִישָׁהּ וְלֹא כְּלָלָהּ בִּדְמֵי חַטָּאתוֹ - יוֹלִיךְ הַמְּעִילָה וְחֻמְשָׁהּ לְיָם הַמֶּלַח. נוֹדַע לוֹ שֶׁמָּעַל אַחַר שֶׁקָּרְבָה חַטָּאתוֹ - יִפְּלוּ מְעוֹת הַמְּעִילָה וְחֻמְשָׁהּ לִנְדָבָה; שֶׁאֵין מַפְרִישִׁין בַּתְּחִלָּה לְאִבּוּד. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יָבִיא אֲשַׁם מְעִילָתוֹ. וּבְאָשָׁם, בֵּין שֶׁנּוֹדַע לוֹ שֶׁמָּעַל קֹדֶם שֶׁקָּרַב אֲשָׁמוֹ אוֹ אַחַר שֶׁקָּרַב - תִּפֹּל מְעִילָתוֹ וְחֻמְשָׁהּ לִנְדָבָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמוֹתַר אָשָׁם. וְיָבִיא אֲשַׁם מְעִילָתוֹ.

ח. הַמּוֹכֵר עוֹלָתוֹ וּשְׁלָמָיו - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְדִין תּוֹרָה, שֶׁיַּחֲזִרוּ הַמָּעוֹת חֻלִּין כְּמוֹ שֶׁהָיוּ; וְקָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים, שֶׁיִּפְּלוּ הַמָּעוֹת לִנְדָבָה. אֲפִלּוּ הָיְתָה הַבְּהֵמָה שָׁוָה אַרְבָּעָה וּמִכְרָהּ בַּחֲמִשָּׁה - הַחֲמִשָּׁה כֻּלָּן יִפְּלוּ לִנְדָבָה. וְאֵין כָּאן מְעִילָה לֹא מִדִּבְרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

ט. יֵשׁ מְעִילָה בִּנְדָרִים. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר: כֹּכָר זוֹ עָלַי קָרְבָּן אוֹ הֶקְדֵּשׁ, וַאֲכָלָהּ - מָעַל, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא מֻתֶּרֶת לַאֲחֵרִים. לְפִיכָךְ אֵין לָהּ פִּדְיוֹן, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ קֹדֶשׁ אֶלָּא לָזֶה בִּלְבַד. אָמַר: כֹּכָר זוֹ קֹדֶשׁ אוֹ קָרְבָּן, וַאֲכָלָהּ, בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר - מָעַל. לְפִיכָךְ יֵשׁ לָהּ פִּדְיוֹן. הָיְתָה לְפָנָיו כֹּכָר שֶׁל הֶפְקֵר וְאָמַר: כֹּכָר זוֹ הֶקְדֵּשׁ, נָטְלָהּ עַל מְנָת לְאָכְלָהּ - מָעַל לְפִי כֻּלָּהּ; עַל מְנָת לְהוֹרִישָׁהּ - מָעַל לְפִי טוֹבַת הֲנָיָה שֶׁבָּהּ.

י. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: כִּכָּרִי עָלֶיךָ הֶקְדֵּשׁ, וְחָזַר וּנְתָנָהּ לוֹ - הַמְקַבֵּל מַתָּנָה זוֹ מָעַל לִכְשֶׁיּוֹצִיא, שֶׁהֲרֵי הַנּוֹתֵן אֵינָהּ אֲסוּרָה עָלָיו. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מִשְּׁאָר הַקּוֹנָמוֹת יֵשׁ בָּהֶן מְעִילָה לַגֶּאֱסָר בָּהֶן. וְכָל דְּבָרִים הַנֶּאֱסָרִין עָלָיו מִנֶּדֶר כָּזֶה מִצְטָרְפִין, וְאִם נֶהֱנָה מִכֻּלָּם בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה - מָעַל.

יא. הָאוֹמֵר: הַנְּטִיעוֹת הָאֵלּוּ קָרְבָּן אִם אֵינָן נִקְצָצוֹת הַיּוֹם, וְטַלִּית זֶה קָרְבָּן אִם לֹא תִּשָּׂרֵף הַיּוֹם, וְעָבַר הַיּוֹם וְלֹא נִקְצָצוּ וְלֹא נִשְׂרְפָה הַטַּלִּית - הֲרֵי הֵם הֶקְדֵּשׁ, וְיִפָּדוּ כִּשְׁאָר הַהֶקְדֵּשׁוֹת וְאַחַר כָּךְ יֵהָנֶה בָּהֶן. אֲבָל אִם אָמַר: הֲרֵי הַנְּטִיעוֹת הָאֵלּוּ קָרְבָּן עַד שֶׁיִּקָּצְצוּ - אֵינוֹ יָכוֹל לִפְדּוֹתָן; שֶׁבְּכָל עֵת שֶׁיִּפָּדוּ יַחְזְרוּ הֶקְדֵּשׁ עַד שֶׁיִּקָּצְצוּ, וְכֵיוָן שֶׁנִּקְצְצוּ אֵינָן צְרִיכִין פִּדְיוֹן, אֶלָּא נֶהֱנִין בָּהֶן מִיָּד. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁפְּדָאָן הַמַּקְדִּישׁ; אֲבָל אִם פְּדָאָן אַחֵר - הֲרֵי אֵלּוּ יוֹצְאִין לְחֻלִּין אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִקְצְצוּ, וְיִהְיוּ מֻתָּרִין אַף לַמַּקְדִּישׁ.

יום שישי כ"ד אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

א. אֶחָד הַמַּקְדִּישׁ לְבֶדֶק הַבַּיִת דָּבָר הָרָאוּי לְחַזִּיק הַבֶּדֶק, כְּגוֹן אֶבֶן אוֹ קוֹרָה, אוֹ הַמַּקְדִּישׁ לְבֶדֶק הַבַּיִת דָּבָר הָרָאוּי לַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן כְּבָשִׂים וְתוֹרִים, אוֹ הַמַּקְדִּישׁ לַמִּזְבֵּחַ דָּבָר הָרָאוּי לְבֶדֶק הַבַּיִת, כְּגוֹן אֶבֶן וְקוֹרָה, אוֹ הַמַּקְדִּישׁ לָזֶה וְלָזֶה דְּבָרִים שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לֹא לָזֶה וְלֹא לָזֶה[2], כְּגוֹן הַמַּקְדִּישׁ תַּרְנְגוֹלִין וְחֹמֶץ וְצִיר אוֹ קַרְקַע, אֲפִלּוּ הִקְדִּישׁ אַשְׁפָּה מְלֵאָה זֶבֶל אוֹ עָפָר אוֹ אֵפֶר - מוֹעֲלִין בְּכֻלָּן מִשָּׁעָה שֶׁהֻקְדְּשׁוּ עַד שֶׁיִּפָּדוּ דְּבָרִים הָרְאוּיִים לְהִפָּדוֹת[3].

ב. כָּל קָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת עִם דְּבָרִים שֶׁמּוֹעֲלִין בָּהֶן מִקָּדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה לִמְעִילָה, וְאִם נֶהֱנָה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה מִכֻּלָּם - מָעַל.

ג. אָכַל וְהֶאֱכִיל אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ נֶהֱנָה וּמְהַנֶּה חֲבֵרוֹ, אֲכִילָתוֹ וַהֲנָיַת חֲבֵרוֹ אוֹ אֲכִילַת חֲבֵרוֹ וַהֲנָיָתוֹ - כֻּלָּן מִצְטָרְפִין לִמְעִילָה, וְאִם נַעֲשָׂה מִן הַכֹּל הֲנָיָה בִּפְרוּטָה - מָעַל.

ד. הַמְּעִילָה מִצְטָרֶפֶת לִזְמַן מְרֻבֶּה[4]. כֵּיצַד? נֶהֱנָה הַיּוֹם מִן הַהֶקְדֵּשׁ וְנֶהֱנָה לְאַחַר כַּמָּה שָׁנִים בְּהֶעְלֵם אֶחָד[5] - הֲרֵי אֵלּוּ מִצְטָרְפִין לִפְרוּטָה וּמָעַל.

ה. אֵין מְעִילָה אֶלָּא בְּתָלוּשׁ[6] מִן הַקַּרְקַע, אֲבָל הַנֶּהֱנֶה בַּקַּרְקַע עַצְמָהּ אוֹ בִּמְחֻבָּר לָהּ - לֹא מָעַל, אֲפִלּוּ פַּגָּם. כֵּיצַד? הַחוֹרֵשׁ שְׂדֵה הֶקְדֵּשׁ אוֹ הַזּוֹרֵעַ בָּהּ - פָּטוּר. נָטַל מֵאֲבָקָהּ[7] וְנֶהֱנָה בָּהּ וּפְגָמָהּ[8] - מָעַל. הַדָּשׁ בִּשְׂדֵה הֶקְדֵּשׁ - מָעַל; שֶׁהָאֲבָק שֶׁלָּהּ מוֹעִיל לַשָּׂדֶה, וַהֲרֵי נֶהֱנָה בָאֲבָק וּפָגַם הַשָּׂדֶה. וְכֵן אִם חָרַשׁ שְׂדֵה הֶקְדֵּשׁ כְּדֵי לְהַעֲלוֹת אָבָק לָעֵשֶׂב שֶׁנִּתַּן בָּהּ, וְנָטַל הָעֵשֶׂב - מָעַל[9]. הַדָּר בִּמְעָרַת הֶקְדֵּשׁ אוֹ בְּצֵל אִילָן אוֹ שׁוֹבָךְ שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּהֱנָה - לֹא מָעַל[10]. וְכֵן הַמַּקְדִּישׁ בַּיִת בָּנוּי, הַדָּר בּוֹ - לֹא מָעַל[11]. אֲבָל הַמַּקְדִּישׁ עֵצִים וַאֲבָנִים וּבָנָה בָּהֶן בַּיִת, הַדָּר שָׁם - מָעַל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר המקדיש לבדק הבית דבר הראוי למזבח או איפכא, ודין קדשי בדק הבית וקדשי מזבח אם מצטרפים למעילה. 2) אלא למוכרם ולקנות בדמיהם דברים הראויים. 3) להוציא בעלי חיים תמימים הראויים למזבח, שאין להם פדיון. 4) באיסורים אין שתי אכילות מצטרפות אלא אם אכל כזית שלם בכדי אכילת פרס (שלוש ביצים), אבל במעילה למדו שם (יח:) מהכתוב שמצטרפות אפילו לזמן מרובה. 5) שלא נודעה לו הנאה ראשונה לפני שנהנה שנית, אבל נודע לו בינתיים אין ההנאות מצטרפות. 6) למדו בגזירה שווה מתרומה, מה תרומה בתלוש אף מעילה בתלוש. 7) האבק שנטל נתלש מן השדה. 8) ואם נהנה ולא פגם - לא מעל. 9) שהאבק תלוש הוא. מובן שהמדובר בפגם, כלמעלה בדישה. 10) מפני שנהנה מן המחובר. 11) ואף על פי שרבינו פסק (בהלכות עכו"ם פרק ח הלכה ד) שהמשתחווה לבית בנוי לשם עבודה זרה אסרו, חומרא יתירה היא בעבודה זרה (כסף

ו. גִּדּוּלֵי הֶקְדֵּשׁ - מוֹעֲלִין בָּהֶן[12]. כֵּיצַד? הִקְדִּישׁ שָׂדֶה וְהוֹצִיאָה עֲשָׂבִים, אֵילָן וְעָשָׂה פֵּרוֹת - מוֹעֲלִין בָּהֶן. אֲבָל הַמַּקְדִּישׁ אֶת הַבּוֹר רֵיקָן וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלֵּא מַיִם, הִקְדִּישׁ אַשְׁפָּה וְאַחַר כָּךְ נִתְמַלְּאַת זֶבֶל, שׁוֹבָךְ וְנִתְמַלֵּא יוֹנִים, הוֹאִיל וְאֵינָן גִּדּוּלֵי הֶקְדֵּשׁ - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן[13]. וְכֵן הַזֶּבֶל וְהַפֶּרֶשׁ שֶׁבַּחֲצַר הֶקְדֵּשׁ[14] - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. וּמַה יַּעֲשׂוּ בָּהֶן[15]? יִמְכְּרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לַלִּשְׁכָּה[16]. מַעְיָן שֶׁהוּא יוֹצֵא מִתּוֹךְ שָׂדֶה הֶקְדֵּשׁ[17] - אָסוּר לֵהָנוֹת בַּמַּיִם שֶׁיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה, וְהַנֶּהֱנֶה - לֹא מָעַל. יָצְאוּ הַמַּיִם חוּץ לַשָּׂדֶה - מֻתָּר לֵהָנוֹת בָּהֶן. עֲרָבָה הַגְּדֵלָה בִּשְׂדֵה הֶקְדֵּשׁ - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין[18]. אֵילָן שֶׁל הֶדְיוֹט[19] הַסָּמוּךְ לִשְׂדֵה הֶקְדֵּשׁ וְשָׁרָשָׁיו יוֹצְאִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה[20]: אִם בֵּינוֹ לְבֵין הַשָּׂדֶה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ עַד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה - הֲרֵי אוֹתָן הַשָּׁרָשִׁין שֶׁבְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה אֲסוּרִין, וְהַנֶּהֱנֶה מֵהֶן לֹא מָעַל; הָיָה הָאִילָן רָחוֹק יָתֵר עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה - הַנֶּהֱנֶה בָּהֶן מָעַל. אִילָן שֶׁל הֶקְדֵּשׁ הַסָּמוּךְ לִשְׂדֵה הֶדְיוֹט וְשָׁרָשָׁיו יוֹצְאִין בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה[21]: אִם הָיָה בְּתוֹךְ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה - מוֹעֲלִין בָּהֶן; הָיָה רָחוֹק יָתֵר עַל שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה - אוֹתָן הַשָּׁרָשִׁין שֶׁבְּתוֹךְ שְׂדֵה הֶדְיוֹט לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין.

ז. קֵן שֶׁבְּרֹאשׁ הָאִילָן שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, שֶׁבָּנָה אוֹתוֹ הָעוֹף מֵעֵצִים[22] וַעֲשָׂבִים וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - כָּל הַקֵּן עִם הַבֵּיצִים[23] שֶׁבּוֹ עִם הָאֶפְרוֹחִים הַצְּרִיכִין לְאִמָּן אֵין נֶהֱנִין בָּהֶן, וְהַנֶּהֱנֶה - לֹא מָעַל[24].

ח. הַמַּקְדִּישׁ[25] אֶת הַיַּעַר - מוֹעֲלִין בְּכֻלּוֹ, בֵּין בָּאִילָנוֹת בֵּין בְּכָל קֵן שֶׁבְּרֹאשׁ הָאִילָנוֹת אוֹ שֶׁבֵּינֵיהֶן.

ט. גִּזְבָּרִים שֶׁשִּׁפּוּ[26] עֲצֵי הֶקְדֵּשׁ[27] וְקִצְּצוּ אוֹתָן - מוֹעֲלִין בְּאוֹתָן הָעֵצִים הַקְּטַנִּים שֶׁחָתְכוּ מֵעֵת שֶׁקִּצְּצוּ[28]; אֲבָל אֵין מוֹעֲלִין לֹא בַּשִּׁפּוּי[29] וְלֹא בַּנְּסוֹרֶת[30] וְלֹא בַּנְּבִיָּה שֶׁל עֵצִים, וְהוּא הַגּוּף הַקָּשֶׁה הָעָגֹל שֶׁבְּתוֹךְ הָעֵץ[31] הַדּוֹמֶה לְיַבֶּלֶת, שֶׁלֹּא יִצְלַח לִמְלָאכָה.

י. הַמַּקְדִּישׁ עַבְדּוֹ - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ[32] וְלֹא בִּשְׂעָרוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹמֵד לְהִגָּזֵז, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְחֻבָּר לוֹ, וְכָל זְמַן שֶׁהוּא מְחֻבָּר הוֹלֵךְ וּמַשְׁבִּיחַ.

יא. הַזּוֹרֵעַ פֵּרוֹת הֶקְדֵּשׁ - פּוֹדֶה אוֹתָן בִּשְׁעַת זַרְעָן[33]. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּדָה - הֲרֵי הַגִּדּוּלִין חֻלִּין[34], וְאֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְאֵין מְשַׁלְּמִין מֵהֶן קֶרֶן וָחֹמֶשׁ[35], וְחַיָּבִין בְּחַלָּה.

יב. שְׁמָרִים[36] שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶם מַיִם: רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי וּשְׁלִישִׁי[37] - אָסוּר לֵהָנוֹת בּוֹ, וְהַנֶּהֱנֶה לֹא מָעַל[38]; רְבִיעִי - מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת; אֲבָל קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ, אַף מֵרְבִיעִי וְאֵילַךְ - לְעוֹלָם אָסוּר[39].

יג. הַמַּקְדִּישׁ תַּרְנְגֹלֶת לַמִּזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבְבֵיצָתָהּ.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

משנה). 12) כרבי יוסי במשנה שם יג. נגד דעתו של תנא קמא והטעם, מפני שבתוספתא מעילה פרק א הלכה ט נאמר שהתנא קמא הוא רבי מאיר, וכלל בידינו שהלכה כרבי יוסי נגד רבי מאיר. 13) בתוספתא שם: "אמר רבי יוסי רואה אני בכולן (פירוש, בהקדיש בור ונתמלא מים, ושובך ריק ונתמלא יונים וכדומה) את דברי רבי מאיר (שאין מועלים) חוץ מן השדה והאילן שדרכם להתמלאות. ובתוספות מעילה שם דיבור המתחיל אבל, הסבירו את ההבדל, שהמים והיונים באו מן ההפקר ולא זכה בהם הקדש, שאין קניין חצר להקדש, אבל שדה ואילן המתמלאים מגוף ההקדש הם ממון הקדש. 14) כלומר, זבל ופרש מבהמות הקדש. 15) בזבל ופרש זה. 16) לשיירי לשכה (כסף משנה). השקלים שנגבו כל שנה (מחצית השקל לגולגולת) הוכנסו לאחת מלשכות המקדש וממלאים שלוש קופות גדולות ומכסף שבקופות קונים קרבנות שהם חובת ציבור, כגון שני תמידים בכל יום ומוספים בשבת ומועדים, ומה שנשאר בלשכה אחר מילוי הקופות נקרא "שיירי לשכה". 17) מלשונו של רבינו משמע, שהמדובר במעיין הנובע בשדה הקדש עצמו, אבל רש"י מפרש שהמעיין נובע בשדה חולין והמים באו לשדה של הקדש. 18) מפני שאינה ראוייה לשום דבר. 19) במשנה שם שנינו: שרשי אילן של הדיוט הבאים בשל הקדש ושל הקדש שבאים בשל הדיוט לא נהנים ולא מועלים ובגמרא בבא בתרא כו: הסבירו, שהשרשים שאינם מרוחקים שש עשרה אמה מן האילן, דינם כאילן מפני שהוא יונק דרך אותם השרשים אבל המרוחקים יותר פסק הקשר שבינם ובין האילן ולפיכך הם שייכים לקרקע. עיין שם. ומכאן המקור להלכה זו. 20) של הקדש. 21) של הדיוט. 22) שהביאם ממקום אחר. 23) מפני שהביצים צריכים לאילן דינן כאילן וכן גם אפרוחים הצריכים לאמן. אבל האפרוחים שאינם צריכים לה, שיודעים לפרוח ולמצוא מזונותיהם - מותרים. 24) מפני שגם בקן עצמו אין מעילה, והרי כל האיסור ליהנות בהם הוא מפני שהם זקוקים לקן. 25) משנה שם: "המקדיש את החורש מועלים בכולו". ומפרש רבינו שגם הקינים בכלל והטעם, מפני שבעל היער זכה בהם בקניין חצר וכשהקדיש את היער כל מה שבתוכו הקדיש. 26) החליקו במעצד. 27) שקנאו אותם ביער של חולין. 28) אחרי שקצצום והעבירום לרשות הקדש חתכו מהם במגירה חתיכות קטנות, כדי להתאימם לבניין. 29) השבבים הדקים הנופלים כשמחליקים ומיישרים את העצים. 30) פירורי עץ שהמגירה מפילה. 31) במקום שיוצא ענף חדש (רש"י וראב"ד פירשו: עלים הנובלים ונופלים מאליהם). 32) עבדים דינם כקרקעות. 33) פירוש, בשעה שהוא זורע את הפירות צריך לפדות אותם, אבל אחרי שזרעום וצמחו אי אפשר לפדותם מפני שהם חולין. 34) ואין זה דומה לפירות שגדלו באילן של הקדש, שאמרנו למעלה בהלכה ו שמועלים בהם, כי האילן קיים כמו שהיה והפירות הם תוספת על האילן, אבל פירות שנזרעו בקרקע נשתנו ומה שצמח הוא דבר חדש לגמרי. ולא נתבררה דעתו של רבינו בפירות שאין זרעם כלה, אם דינם כפירות האילן או כזרעים. 35) פירוש, אם מעל בהקדש אחר אינו רשאי לשלם את הקרן והחומש מגידולים אלה. בתוספתא תרומות פרק ח הלכה א שנינו שמותר לשלם לפי חשבון כלומר, אם זרע סאה הקדש וגדלו סאתיים ורוצה לשלם מזה את מעילתו, חייב הוא לתת שתי קרנות ושני חומשים, כדי שיהיו בתשלומים אלה קרן וחומש נוסף על דמי ההקדש. ורבינו סתם ואמר: "ואין משלמים" ולא בירר את דבריו. 36) שמרי יין ונותנים עליהם מים ואחרי כמה ימים המים תוססים ומקבלים טעם יין קלוש. ומשקה זה נקרא "תמד" בלשון התלמוד. 37) אחרי שהסירו את התמד נותנים על השמרים מים שנית וגם מזיגה שנייה זו יש בה טעם של יין, ויש עושים כך בפעם שלישית ורביעית. 38) שאיסורו רק מדרבנן. 39) בקדושת הגוף החמורה אסרו לעולם.

הִקְדִּישׁ חֲמוֹר לַמִּזְבֵּחַ - מוֹעֲלִין בָּהּ וּבַחֲלָבָהּ[40]. הִקְדִּישׁ תּוֹרִים לְבֶדֶק הַבַּיִת[41] - מוֹעֲלִין בָּהֶן וּבְבֵיצָתָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יד. כָּתְנוֹת כְּהֻנָּה שֶׁבָּלוּ[42] - מוֹעֲלִין בָּהֶן כִּשְׁאָר קָדָשִׁים. וְהַחֲדָשִׁים, הוֹאִיל וְנִתְּנוּ לְהָנוֹת בָּהֶן[43] - אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן.

טו. קָדְשֵׁי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים[44]: אִם לְבֶדֶק הַבַּיִת הִקְדִּישוּ - מוֹעֲלִין בָּהֶן; וְאִם קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ הֵן - אֵין בָּהֶן מְעִילָה מִן הַתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר בַּקָּרְבָּנוֹת: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אֲבָל אָסוּר לְהָנוֹת בָּהֶן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

טז. קוֹל[45] וּמַרְאֶה[46] וְרֵיחַ[47] שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - לֹא נֶהֱנִין וְלֹא מוֹעֲלִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהֵרִיחַ בַּקְּטֹרֶת אַחַר שֶׁעָלְתָה הַתִּימֹרֶת[48]; אֲבָל אִם הֵרִיחַ בַּקְּטֹרֶת כְּשֶׁתַּעֲלֶה תִּימְרָתָהּ - מָעַל[49].

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

א. יֵשׁ דְּבָרִים שֶׁהָאָדָם נֶהֱנֶה בָּהֶן וְלֹא יִפָּגְמוּ, כְּגוֹן הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זָהָב טָהוֹר, וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁיִּפָּגְמוּ, כְּגוֹן בְּגָדִים וּכְלֵי כֶסֶף וּנְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְהַנֶּהֱנֶה בְּשֶׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ שֶׁאֵינוֹ מְחֻבָּר בַּקַּרְקַע: אִם נֶהֱנָה בְּדָבָר שֶׁאֵין בּוֹ פְּגָם, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זָהָב שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - מָעַל; נֶהֱנָה בְּדָבָר שֶׁנִּפְגָּם, כְּגוֹן שֶׁלָּבַשׁ בִּגְדֵי הֶקְדֵּשׁ אוֹ בָּקַע בְּקַרְדֹּם - לֹא מָעַל עַד שֶׁיִּפְגֹּם בַּהֶקְדֵּשׁ בְּשֶׁוֶה פְּרוּטָה בְּאוֹתוֹ דָּבָר עַצְמוֹ שֶׁנֶּהֱנָה בּוֹ, וְיִתְכַּוֵּן לֵהָנוֹת, וְיִפְגֹּם וְיֵהָנֶה כְּאַחַת. נֶהֱנָה בְּכַחֲצִי פְּרוּטָה וּפָגַם בְּכַחֲצִי פְּרוּטָה, אוֹ שֶׁנֶּהֱנָה בְּשֶׁוֶה פְּרוּטָה וּפָגַם בְּשֶׁוֶה פְּרוּטָה בְּדָבָר אַחֵר וְלֹא נֶהֱנָה בַּמֶּה שֶׁפָּגַם וְלֹא פָּגַם בַּמֶּה שֶׁנֶּהֱנָה - חֲרֵי זֶה לֹא מָעַל, עַד שֶׁיֵּהָנֶה בְּשֶׁוֶה פְּרוּטָה וְיִפְגֹּם בְּאוֹתוֹ הֲנָיָה בְּשֶׁוֶה פְּרוּטָה בַּדָּבָר עַצְמוֹ. כֵּיצַד? חֲרֵי שֶׁהִתִּיר מַטְלִית מִבֶּגֶד הֶקְדֵּשׁ וּתְפָרָהּ בְּבִגְדוֹ וּלְבֵשָׁהּ וְנֶהֱנָה בָּהּ בְּשֶׁוֶה פְּרוּטָה, וְהִפְסִיד בַּבֶּגֶד שֶׁהִתִּירָהּ מִמֶּנָּה בְּשֶׁוֶה פְּרוּטָה, וְלֹא הִפְסִיד בַּמַּטְלִית כְּלוּם - חֲרֵי זֶה לֹא מָעַל, מִפְּנֵי שֶׁנֶּהֱנָה בְּדָבָר אֶחָד וּפָגַם בְּדָבָר אַחֵר. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁהַנֶּהֱנֶה וּמְהַנֶּה חֲבֵרוֹ - מִצְטָרֵף, וַאֲפִלּוּ לִזְמַן מְרֻבֶּה.

ב. קָדְשֵׁי קָדָשִׁים הַתְּמִימִים שֶׁתָּלַשׁ מִצַּמְרָן - כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנָה בִּפְרוּטָה מָעַל, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּגַם; שֶׁהֲרֵי הֵן דּוֹמִים לְכוֹס שֶׁל זָהָב שֶׁאֵינוֹ נִפְגָּם, שֶׁאֵין תְּלִישַׁת הַצֶּמֶר פּוֹסֶלֶת אוֹתָן מִלִּקְרֹב. אֲבָל אִם נָפַל בָּהֶן מוּם, הוֹאִיל וְלִמְכִירָה עוֹמְדִים וְהַגִּזָּה פּוֹגֶמֶת דְּמֵיהֶן - לֹא מָעַל עַד שֶׁיֵּהָנֶה וְיִפְגֹּם בִּפְרוּטָה.

תָּלַשׁ מֵהֶן אַחַר שֶׁמֵּתוּ - כֵּיוָן שֶׁנֶּהֱנָה מָעַל, שֶׁאֵין פְּגָם לְמִתָּה. וּמְעִילָה זוֹ מִדִּבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. הַמּוֹעֵל בְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת, כֵּיוָן שֶׁמָּעַל בִּשְׁגָגָה - נִתְחַלֵּל הֶקְדֵּשׁ, וְזֶה שֶׁנֶּהֱנָה אַחֲרָיו פָּטוּר. מָעַל בְּזָדוֹן, הוֹאִיל וְאֵינוֹ חַיָּב בְּקָרְבַּן מְעִילָה - לֹא נִתְחַלֵּל הֶקְדֵּשׁ, אֶלָּא חֲרֵי הוּא בַּהֲרָיָתוֹ, וְאִם בָּא אַחֵר וְנֶהֱנָה בּוֹ בִּשְׁגָגָה - מָעַל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁמָּעַל בַּקֹּדֶשׁ וְהוֹצִיאוֹ בְּתוֹרַת חֻלִּין וְהִקְנָהוּ לְאַחֵר; אֲבָל אִם נֶהֱנָה בּוֹ וּפִגְּמוֹ וְלֹא הִקְנָהוּ לְאַחֵר - יֵשׁ בּוֹ מוֹעֵל אַחַר מוֹעֵל.

ד. וְאֵין מוֹעֵל אַחַר מוֹעֵל בְּמֻקְדָּשִׁים אֶלָּא בִּבְהֵמָה וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁ בִּלְבַד. כֵּיצַד? בָּקַע בְּקַרְדֹּם שֶׁל הֶקְדֵּשׁ וְנֶהֱנָה בִּפְרוּטָה וּפָגַם, וּבָא חֲבֵרוֹ וּבָקַע בּוֹ וְנֶהֱנָה וּפָגַם - כֻּלָּם מָעֲלוּ. נָטַל הַקַּרְדֹּם וּנְתָנוֹ לַחֲבֵרוֹ - הוּא מָעַל, אֲבָל חֲבֵרוֹ לֹא מָעַל. שָׁתָה בְּכוֹס שֶׁל זָהָב וְנֶהֱנָה בִּפְרוּטָה, וּבָא חֲבֵרוֹ וְשָׁתָה וְנֶהֱנָה, וּבָא חֲבֵרוֹ וְשָׁתָה וְנֶהֱנָה - כֻּלָּם מָעֲלוּ. נָטַל הַכּוֹס וּנְתָנוֹ לַחֲבֵרוֹ מַתָּנָה אוֹ מִכָּרוֹ - הוּא מָעַל, וַחֲבֵרוֹ לֹא מָעַל. רָכַב עַל גַּבֵּי הַחֲמוֹר וְנֶהֱנָה בִּפְרוּטָה וּפָגַם, וּבָא חֲבֵרוֹ וְרָכַב עָלָיו וְנֶהֱנָה וּפָגַם, וּבָא חֲבֵרוֹ וְרָכַב עָלָיו וְנֶהֱנָה וּפָגַם - כֻּלָּם מָעֲלוּ. נָתַן הַחֲמוֹר לַחֲבֵרוֹ מַתָּנָה אוֹ מִכָּרוֹ אוֹ הִשְׁכִּירוֹ - הוּא מָעַל, וַחֲבֵרוֹ לֹא מָעַל. וְכֵן הַמַּשְׁאִיל קַרְדֹּם שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - הוּא מָעַל לְפִי טוֹבַת הֲנָאָה שֶׁבּוֹ, וַחֲבֵרוֹ מֵתֵר לְבַקֵּעַ בּוֹ לְכַתְּחִלָּה. וְהוּא הַדִּין לִבְהֵמָה.

ה. בְּהֵמַת קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ אֵינָהּ כֵּן, אֶלָּא יֵשׁ בָּהּ מוֹעֵל אַחַר מוֹעֵל עַד כַּמָּה פְּעָמִים. כֵּיצַד? תָּלַשׁ מִן הַחַטָּאת, וּבָא חֲבֵרוֹ וְתָלַשׁ, וּבָא חֲבֵרוֹ וְתָלַשׁ - כֻּלָּן מָעֲלוּ. וְכֵן אִם נְתָנָהּ לַחֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ - כֻּלָּן מָעֲלוּ. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁדִּין הַמִּנְחוֹת וְהָעוֹפוֹת וְהַנְּסָכִים וּכְלֵי שָׁרֵת כְּדִין הַבְּהֵמָה, שֶׁכֻּלָּן קָדֶשֶׁת הַגּוּף הֵן.

ו. בְּהֵמַת קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים שֶׁנָּפַל בָּהּ מוּם, הוֹאִיל וְהִיא עוֹמֶדֶת לְפִדְיוֹן - חֲרֵי הִיא כְּקָדְשֵׁי בֶדֶק הַבַּיִת שֶׁהִיא קָדֶשֶׁת דָּמִים; וְאִם נְתָנָהּ לַחֲבֵרוֹ, וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ - הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד מָעַל.

ז. אָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁהַנּוֹטֵל אֶבֶן אוֹ קוֹרָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ וּנְתָנָהּ לַחֲבֵרוֹ - שְׁנֵיהֶם מָעֲלוּ. וְאִם נְתָנָהּ לְזֶה הַגִּזְבָּר שֶׁהָיְתָה תַּחַת יָדוֹ - הוּא מָעַל, וְהַגִּזְבָּר לֹא מָעַל. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁאֵין אֵלּוּ הַדְּבָרִים אֲמוּרִים אֶלָּא בְּמוֹעֵל בְּזָדוֹן, שֶׁהֲרֵי לֹא נִתְחַלֵּל הֶקְדֵּשׁ. הַנּוֹטֵל פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ עַל דַּעַת שֶׁהִיא שֶׁלּוֹ - לֹא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

40) והטעם, מפני שתרנגולת וחמורה אינן ראויות למזבח וקדשו קדושת דמים, כלומר, למכרן ולקנות בדמיהן דברים הראויים למזבח וגם הביצים והחלב ראויים לכך. **41)** אבל אם הקדישם למזבח אין ביצתם ראוייה לכלום ואין מועלים בה. **42)** ואינן ראויות ללבשן בשעת העבודה. **43)** שאי אפשר להם לכהנים לפשוט את בגדי הכהונה כהרף עין עם גמר עבודתם ונהנים מהם ולפיכך מתנים עליהם, בשעה שמקדישים אותם, שלא ימעלו כשיהנו בהם. **44)** שהגוי הקדישם לגבוה. **45)** אם נהנה מקול כלי הנגינה שבמקדש. **46)** אם נהנה מיופי בניין המקדש או כלי השרת. **47)** ריח הקטורת. **48)** עשן הקטורת, מפני שעמוד הקטורת עולה בקו ישר כעץ התמר נקרא "תימורת", ולאחר שעלה העשן כבר נגמרה מצוותו וכלל בידינו: אין לך דבר שנעשית מצוותו ומועלים בו. **49)** שהרי טרם נגמרה מצוות ההקטרה. ובקול ומראה אין מועלים לעולם מפני שאין בהם ממש. **1)** יבאר הנהנה בדבר שנפגם או שאינו נפגם, קדשי קדשים שתלש מצמרו אע"פ שלא נפגם.

מָעַל עַד שֶׁיּוֹצִיא אוֹתָהּ בַּחֲפָצָיו אוֹ עַד שֶׁיִּתֵּן אוֹתָהּ בְּמַתָּנָה.
נְתָנָהּ לַחֲבֵרוֹ - הוּא מָעַל, וַחֲבֵרוֹ לֹא מָעַל; שֶׁאֵין מוֹעֵל אַחַר מוֹעֵל בִּשְׁאָר הֶקְדֵּשׁוֹת, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ. וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח. נָטַל אֶבֶן אוֹ קוֹרָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ - לֹא מָעַל, שֶׁהֲרֵי לֹא נֶהֱנָה עֲדַיִן. בָּנָה אוֹתָהּ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - מָעַל. נְתָנָהּ עַל גַּבֵּי חַלּוֹן שֶׁבַּתִּקְרָה וְלֹא חִבְּרָהּ - לֹא מָעַל עַד שֶׁיָּדוּר תַּחְתֶּיהָ בְּשֶׁוֶה פְּרוּטָה, שֶׁאֵין זוֹ הֲנָיָה הַנִּכֶּרֶת.

ט. נָטַל פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ וּנְתָנָהּ לַבַּלָּן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָחַץ - מָעַל, שֶׁהֲרֵי נֶהֱנָה בִּהְיוֹתוֹ רוֹחֵץ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. וְכֵן אִם נְתָנָהּ לְאֶחָד מִבַּעֲלֵי אֻמָּנִיּוֹת - מָעַל, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא עָשׂוּ מְלַאכְתּוֹ.

י. קָנָה בָּהּ חֵפֶץ וְלֹא מָשַׁךְ: אִם מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים - מָעַל, וְאִם מִן יִשְׂרָאֵל - לֹא מָעַל.

יא. הַמּוֹצִיא מְעוֹת הֶקְדֵּשׁ בִּצְרָכָיו עַל דַּעַת שֶׁהֵן חֵלִין, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹצִיאָן בִּדְבָרֵי חֹל - מָעַל. כֵּיצַד? הַמֵּבִיא חַטָּאתוֹ וַאֲשָׁמוֹ וּפִסְחוֹ מִן הַהֶקְדֵּשׁ, וְכֵן מְחֵסֵר כַּפָּרָה שֶׁהֵבִיא כַּפָּרָתוֹ מִן הַהֶקְדֵּשׁ - מָעַל. וְכֻלָּם אֵין מוֹעֲלִין עַד שֶׁיִּזְרֹק הַדָּם. לְפִיכָךְ, הַמֵּבִיא מְנָחוֹת וּנְסָכִים וְלֶחֶם תּוֹדָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר עֲבֵרָה - לֹא מָעַל, שֶׁאֵין כָּאן זְרִיקַת דָּם לְכַפֵּר עָלָיו.

יב. נָתַן שִׁקְלוֹ מִמְּעוֹת הֶקְדֵּשׁ - כְּשֶׁיִּתְרְמוּ הַתְּרוּמָה וְיִקְנוּ מִמֶּנָּה אֲפִלּוּ בְּהֵמָה אַחַת וְיִזְרֹק דָּמָהּ יִמְעַל הַשּׁוֹקֵל, שֶׁהֲרֵי חֵלְקוֹ בְּאוֹתָהּ הַבְּהֵמָה שֶׁנִּזְרַק דָּמָהּ.

יג. הַמַּפְרִישׁ שִׁקְלוֹ וְהוֹצִיאוֹ בִּשְׁאָר צְרָכָיו, בֵּין הוּא בֵּין חֲבֵרוֹ - מָעַל. נְתָנוֹ לַחֲבֵרוֹ לִשְׁקָלוֹ עַל יָדוֹ, הָלַךְ וּשְׁקָלוֹ עַל יְדֵי עַצְמוֹ: אִם כְּבָר נִתְרְמָה הַתְּרוּמָה - מָעַל הַשּׁוֹקֵל; שֶׁהַתּוֹרֵם תּוֹרֵם עַל הָעָתִיד לְהִגָּבוֹת, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בִּשְׁקָלִים, וּכְאִלּוּ הִגִּיעַ שֶׁקֶל זֶה לַלִּשְׁכָּה, וּלְפִיכָךְ מָעַל. וְאִם עֲדַיִן לֹא נִתְרְמָה תְּרוּמָה - לֹא מָעַל. וּלְעוֹלָם אֵין מוֹעֲלִין בִּשְׁיָרֵי הַלִּשְׁכָּה.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

א. מִי שֶׁשָּׁגַג וְלָקַח הֶקְדֵּשׁ אוֹ מְעוֹת הֶקְדֵּשׁ וּנְתָנוֹ לְשָׁלִיחַ לְהוֹצִיאוֹ בְּתוֹרַת חֵלִין: אִם עָשָׂה הַשָּׁלִיחַ שְׁלִיחוּתוֹ - הַמְשַׁלֵּחַ הוּא שֶׁמָּעַל; וְאִם לֹא עָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ, אֶלָּא עָשָׂה הַשָּׁלִיחַ מִדַּעַת עַצְמוֹ - הַשָּׁלִיחַ הוּא שֶׁמָּעַל. כֵּיצַד? בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאָמַר לִשְׁלוּחוֹ: תֵּן (לִי) מֵאוֹתוֹ בָּשָׂר לָאוֹרְחִין, הָלַךְ וְנָתַן לָהֶן כְּכָר; אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: תֵּן לָהֶן כִּכָּר, וְנָתַן לָהֶן בָּשָׂר; אָמַר לִשְׁלוּחוֹ: הָבֵא לִי מִן הַחֲלוֹן, וְהֵבִיא לוֹ מִן הַמִּגְדָּל; אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: הָבֵא מִן הַמִּגְדָּל, וְהֵבִיא לוֹ מִן הַחַלּוֹן - הַשָּׁלִיחַ מָעַל. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. הָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְהֵבִיא מִן הַחַלּוֹן כְּמוֹ שֶׁאָמַר לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר הַשּׁוֹלֵחַ: לֹא הָיָה בִּלְבִּי שֶׁיָּבִיא אֶלָּא מִן הַמִּגְדָּל - בַּעַל הַבַּיִת מָעַל; שֶׁהֲרֵי עָשָׂה שְׁלִיחוּת מַאֲמָרוֹ, וּדְבָרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָן דְּבָרִים. וַאֲפִלּוּ הָיָה הַשָּׁלִיחַ חֵרֵשׁ אוֹ שׁוֹטֶה אוֹ קָטָן שֶׁאֵין לָהֶן שְׁלִיחוּת, אִם עָשָׂה כְּמַאֲמָרוֹ - בַּעַל הַבַּיִת מָעַל, וְאִם לֹא עָשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ - בַּעַל הַבַּיִת פָּטוּר. אָמַר לִשְׁלוּחוֹ: תֵּן לָאוֹרְחִין חֲתִיכָה חֲתִיכָה שֶׁל בָּשָׂר, הָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶן: טְלוּ שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם - בַּעַל הַבַּיִת מָעַל, שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה דְּבָרוֹ, וְהַשָּׁלִיחַ פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף עַל שְׁלִיחוּת בַּעַל הַבַּיִת וְלֹא עָקַר הַשְּׁלִיחוּת. אֲבָל אִם אָמַר לָהֶם הַשָּׁלִיחַ: טְלוּ שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם מִדַּעְתִּי - שְׁנֵיהֶן מָעֲלוּ. נָטְלוּ הָאוֹרְחִים שָׁלֹשׁ שָׁלֹשׁ - אַף הָאוֹרְחִין מָעֲלוּ, מִפְּנֵי שֶׁכָּל אֶחָד מֵהֶן עָשָׂה שְׁלִיחוּת חֲבֵרוֹ וְהוֹסִיף מִדַּעְתּוֹ. נִמְצָא חֲבֵרוֹ חַיָּב, לְפִי שֶׁנַּעֲשׂוּ דְּבָרָיו וְלֹא נֶעֱקָרָה הַשְּׁלִיחוּת, וְהוּא חַיָּב עַל זֶה שֶׁהוֹסִיף מִדַּעְתּוֹ.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ הַחֲתִיכוֹת מִקֶּדְשֵׁי בֶּדֶק הַבַּיִת; אֲבָל אִם הָיוּ בְּשַׂר עוֹלָה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ - לֹא מָעַל אֶלָּא הָאוֹכֵל בִּלְבַד. שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב בְּאִסּוּר אַחֵר יָתֵר עַל הַמְּעִילָה, וּבְכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ אֵין שָׁלִיחַ לְדָבָר עֲבֵרָה, אֶלָּא בִּמְעִילָה לְבַדָּהּ שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב עִמָּהּ אִסּוּר אַחֵר.

ג. הַנּוֹתֵן פְּרוּטַת הֶקְדֵּשׁ לְשָׁלוּחוֹ וְאָמַר לוֹ: הָבֵא לִי בְּחֶצְיָהּ נֵרוֹת וּבְחֶצְיָהּ פְּתִילוֹת, הָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בְּכֻלָּהּ נֵרוֹת אוֹ בְּכֻלָּהּ פְּתִילוֹת; אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: הָבֵא לִי בְּכֻלָּהּ נֵרוֹת אוֹ בְּכֻלָּהּ פְּתִילוֹת, הָלַךְ וְהֵבִיא בְּחֶצְיָהּ נֵרוֹת וּבְחֶצְיָהּ פְּתִילוֹת - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים. בַּעַל הַבַּיִת לֹא מָעַל - שֶׁהֲרֵי לֹא נַעֲשָׂה שְׁלִיחוּתוֹ בִּפְרוּטָה; וְהַשָּׁלִיחַ לֹא מָעַל - שֶׁהֲרֵי לֹא עָקַר שְׁלִיחוּתוֹ בִּפְרוּטָה. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: הָבֵא לִי בְּחֶצְיָהּ נֵרוֹת מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי וּבְחֶצְיָהּ פְּתִילוֹת מִמְּקוֹם פְּלוֹנִי, וְהָלַךְ וְהֵבִיא נֵרוֹת מִמְּקוֹם פְּתִילוֹת וּפְתִילוֹת מִמְּקוֹם נֵרוֹת - הַשָּׁלִיחַ מָעַל.

ד. נָתַן לוֹ שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת וְאָמַר לוֹ: הָבֵא לִי אֶתְרוֹג, וְהָלַךְ וְהֵבִיא לוֹ בִּפְרוּטָה אֶתְרוֹג וּבִפְרוּטָה רִמּוֹן - הַשָּׁלִיחַ מָעַל, וּבַעַל הַבַּיִת פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי שְׁלָחוֹ לִקְנוֹת לוֹ אֶתְרוֹג שֶׁשָּׁוֶה שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה הָאֶתְרוֹג שֶׁהֵבִיא לוֹ בִּפְרוּטָה אַחַת שָׁוֶה שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת - שְׁנֵיהֶם מָעֲלוּ.

ה. הַשּׁוֹלֵחַ פְּרוּטָה בְּיַד שְׁלוּחוֹ לִקְנוֹת לוֹ בָּהּ חֵפֶץ, וְנִזְכַּר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁהִיא הֶקְדֵּשׁ קֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ לְיַד הַחֶנְוָנִי - הַשָּׁלִיחַ מָעַל, שֶׁהוּא שׁוֹגֵג, וּבַעַל הַבַּיִת כְּבָר נִזְכַּר, וְאֵין הַמֵּזִיד חַיָּב בְּקֶרְבַּן מְעִילָה, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ. נִזְכַּר אַף הַשָּׁלִיחַ וְיָדַע שֶׁהִיא הֶקְדֵּשׁ קֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ לַחֶנְוָנִי - שְׁנֵיהֶם פְּטוּרִים מִקָּרְבַּן מְעִילָה, וְהַחֶנְוָנִי חַיָּב כְּשֶׁיּוֹצִיא אוֹתָהּ פְּרוּטָה שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּמְעוֹתָיו, שֶׁהֲרֵי הוּא שׁוֹגֵג. הוֹדִיעוּ לַחֶנְוָנִי שֶׁפְּרוּטָה שֶׁנָּתְנוּ לוֹ הֶקְדֵּשׁ - שְׁלָשְׁתָּן פְּטוּרִין, וְנִתְפָּס הַמִּקָּח לְהֶקְדֵּשׁ.

ו. וְכֵיצַד יַעֲשֶׂה כְּדֵי לְהַצִּיל הַחֶנְוָנִי מִן הַחֵטְא עַד שֶׁיִּהְיֶה מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמָּעוֹת? נוֹטֵל פְּרוּטָה שֶׁל חֵלִין אוֹ כְּלִי כָּל שֶׁהוּא וְאוֹמֵר: פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהִיא מְחֻלֶּלֶת עַל זֶה; וְתֵעָשֶׂה אוֹתָהּ פְּרוּטָה אוֹ הַכְּלִי הֶקְדֵּשׁ, וְיֵתַר הַחֶנְוָנִי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָל הַמָּעוֹת. וְכֵן פְּרוּטָה שֶׁל הֶקְדֵּשׁ שֶׁנִּתְעָרְבָה בְּכָל הַכִּיס, אוֹ שֶׁאָמַר: פְּרוּטָה בְּכִיס זֶה הֶקְדֵּשׁ - מְחַלֵּל אוֹתָהּ וְאַחַר כָּךְ יִשְׁתַּמֵּשׁ בַּכִּיס. וְאִם הוֹצִיא וְלֹא חִלֵּל - לֹא מָעַל עַד שֶׁיּוֹצִיא אֶת כָּל הַכִּיס.

ז. אָמַר: כִּיס מִכִּיסֵי הֶקְדֵּשׁ, וְשׁוֹר מִשְּׁוָרֵי הֶקְדֵּשׁ - מוֹעֲלִין

1) יבאר מי ששגג ולקח הקדש ונתנו לשליח בתורת חולין מי מעל, ודין אם עשה השליח מדעת עצמו.

בְּכֻלָּן וּמוֹעֲלִין בְּמִקְצָתָן. כֵּיצַד עוֹשֶׂה? מֵבִיא אֶת הַגָּדוֹל שֶׁבָּהֶם וְאוֹמֵר: אִם הֶקְדֵּשׁ הוּא - הֲרֵי הוּא הֶקְדֵּשׁ, וְאִם לָאו - הַהֶקְדֵּשׁ בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא מְחֻלָּל עַל זֶה; וְיִהְיֶה בַּקָּטָן.

ח. הַמּוֹעֵל בְּפָחוֹת מִשֶּׁוֶה פְּרוּטָה, בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בִּשְׁגָגָה - מְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן, וְאֵינוֹ חַיָּב חֹמֶשׁ וְלֹא קָרְבָּן. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁאֵינוֹ לוֹקֶה עַל פָּחוֹת מִשֶּׁוֶה פְּרוּטָה, אִם הָיָה מַזִּיד.

ט. הַמַּפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת וְנִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן וְהוֹצִיא - בַּעַל הַבַּיִת מָעַל; שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ רְשׁוּת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, וּבַעַל הַפִּקָּדוֹן לֹא הִרְשָׁהוּ.

י. הִפְקִידָן אֵצֶל שֵׁלְחָנִי אוֹ חֶנְוָנִי וְלֹא הָיוּ חֲתוּמִין וְלֹא קְשׁוּרִין קֶשֶׁר מְשֻׁנֶּה, הוֹאִיל וְיֵשׁ לוֹ רְשׁוּת מִן הַדִּין לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אִם הוֹצִיאוֹ - שְׁנֵיהֶן פְּטוּרִין; בַּעַל הַפִּקָּדוֹן פָּטוּר - שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר לוֹ הִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, וְהַחֶנְוָנִי פָּטוּר - מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן קְשׁוּרִין קֶשֶׁר מְשֻׁנֶּה וְלֹא חֲתוּמִין, וּכְאִלּוּ הִשְׁתַּמֵּשׁ בִּרְשׁוּת.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה מָעוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ לְבַעְלָהּ, אוֹ שֶׁהִקְדִּישׁ מוֹרִישָׁהּ וָמֵת וְנָפְלוּ לָהּ הֶקְדֵּשׁוֹת בִּירֻשָּׁה - לְכְשֶׁיּוֹצִיא הַבַּעַל הַמָּעוֹת בַּחֲפָצָיו יִמְעָל.

יום שבת קודש כ"ה אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

א. הַפּוֹעֲלִים שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּהֶקְדֵּשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁפָּסְקוּ עִמָּהֶן מְזוֹנוֹת[2] - לֹא יֹאכְלוּ מִגְּרוֹגְרוֹת שֶׁל הֶקְדֵּשׁ, וְאִם אָכְלוּ - מָעֲלוּ. אֶלָּא הַהֶקְדֵּשׁ נוֹתֵן לָהֶם דְּמֵי מְזוֹנוֹת.

ב. הַדָּשׁ כַּרְשִׁינֵי הֶקְדֵּשׁ - הֲרֵי זֶה חוֹסֵם אֶת הַפָּרָה. שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ - דַּיִּשׁ הָרָאוּי לוֹ[3].

ג. אֵין מְחַלְּלִין אֶת הַהֶקְדֵּשׁ[4] עַל הַמְּלָאכָה, אֶלָּא עַל הַמָּעוֹת. כֵּיצַד? אֵמָּן שֶׁעָשָׂה מְלָאכָה בְּהֶקְדֵּשׁ בְּמָנֶה - אֵין נוֹתְנִין לוֹ בֶּהֱמַת הֶקְדֵּשׁ אוֹ טַלִּית הֶקְדֵּשׁ בִּשְׂכָרוֹ, עַד שֶׁמְּחַלְּלִין אוֹתָן עַל הַמָּעוֹת[5], וְאַחַר שֶׁיֵּעָשׂוּ חֵלֶק נוֹתְנִין אוֹתָן לָאֵמָּן בִּשְׂכָרוֹ, אִם רָצוּ, וְחוֹזְרִין וְלוֹקְחִין מִמֶּנּוּ בְּהֵמָה מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה[6].

ד. כְּשֶׁבּוֹנִין בַּמִּקְדָּשׁ - אֵין לוֹקְחִין עֵצִים וַאֲבָנִים מִן הַהֶקְדֵּשׁ, וְלֹא בּוֹנִין אֶת הַבִּנְיָן עַל דַּעַת שֶׁהוּא קֹדֶשׁ, אֶלָּא בּוֹנִין הַכֹּל מִן הַחֹל[7]; גְּזֵרָה שֶׁמָּא יֵהָנֶה בְּצֵל הַבִּנְיָן אוֹ יִשְׁעֵן עַל אֶבֶן אוֹ קוֹרָה בִּשְׁעַת מְלָאכָה. וְאַחַר שֶׁיִּשְׁלַם הַבִּנְיָן מְחַלְּלִין מְעוֹת הַהֶקְדֵּשׁ עַל הַבִּנְיָן[8]. וְאִם צָרְכוּ הַגִּזְבָּרִין לְעֵצִים לַקֹּדֶשׁ לְאוֹתוֹ הַיּוֹם בִּלְבַד - לוֹקְחִין אוֹתָן מִמְּעוֹת הַהֶקְדֵּשׁ; שֶׁהֲרֵי אֵינָן מִתְאַחֲרִין יָמִים כְּדֵי שֶׁנְּחוּשׁ לָהֶן שֶׁמָּא יִשָּׁעֵן אָדָם עֲלֵיהֶן וְיִמְעוֹל.

ה. כְּשֶׁפּוֹסְקִין[9] עִם הָאֻמָּנִין לִבְנוֹת בַּמִּקְדָּשׁ וּבְעַזָּרוֹת - פּוֹסְקִין עִמָּהֶן כָּךְ וְכָךְ אַמָּה בְּכָךְ וְכָךְ סֶלַע בְּאַמָּה בַּת עֶשְׂרִים אֶצְבַּע[10], וּכְשֶׁמּוֹשְׁחִין[11] לָהֶן מַה שֶּׁבָּנוּ - מוֹשְׁחִין וּמְחַשְּׁבִין לָהֶן בְּאַמָּה גְּדוֹלָה בַּת עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע[12] אֶצְבָּעוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ לִידֵי מְעִילָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מְדַקְדְּקִין בַּמִּשִׁיחָה[13].

ו. תְּנַאי בֵּית דִּין שֶׁיִּהְיוּ הַכֹּהֲנִים נֵאוֹתִין בַּמֶּלַח וּבָעֵצִים בַּאֲכִילַת קָרְבָּנוֹת שֶׁאוֹכְלִין בְּחֶלְקָן; אֲבָל לֹא יִתְּנוּ מֶלַח הַמִּקְדָּשׁ בַּחֲלִין שֶׁלָּהֶן.

ז. מֶלַח שֶׁעַל גַּבֵּי הָאֵבֶר[14] - מוֹעֲלִין בּוֹ[15]; שֶׁעַל גַּבֵּי הַכֶּבֶשׁ[16] וְשֶׁעַל רֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ[17] - אֵין מוֹעֲלִין בּוֹ.

ח. רָאוּי לְאָדָם לְהִתְבּוֹנֵן בְּמִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה וְלֵידַע סוֹף עִנְיָנָם כְּפִי כֹּחוֹ. וְדָבָר שֶׁלֹּא יִמְצָא לוֹ טַעַם וְלֹא יֵדַע לוֹ עִלָּה[18] - אַל יְהִי קַל בְּעֵינָיו[19]. וְלֹא יַהֲרֹס[20] לַעֲלוֹת אֶל ה', פֶּן יִפְרוֹץ בּוֹ. וְלֹא תְּהֵא מַחֲשַׁבְתּוֹ בּוֹ כְּמַחֲשַׁבְתּוֹ בִּשְׁאָר דִּבְרֵי הַחֹל. בּוֹא וּרְאֵה כַּמָּה הֶחְמִירָה תּוֹרָה בִּמְעִילָה! וּמָה אִם עֵצִים וַאֲבָנִים וְעָפָר וָאֵפֶר, כֵּיוָן שֶׁנִּקְרָא שֵׁם אֲדוֹן הָעוֹלָם עֲלֵיהֶם בִּדְבָרִים בִּלְבַד[21] נִתְקַדְּשׁוּ, וְכָל הַנּוֹהֵג בָּהֶן מִנְהַג חֹל - מָעַל בָּהּ, וַאֲפִלּוּ הָיָה שׁוֹגֵג צָרִיךְ כַּפָּרָה[22]; קַל וָחֹמֶר לַמִּצְוֹת שֶׁחָקַק לָנוּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁלֹּא יִבְעַט הָאָדָם בָּהֶן מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יֵדַע טַעְמָן, וְלֹא יַחְפֹּף דְּבָרִים אֲשֶׁר לֹא כֵן עַל הַשֵּׁם, וְלֹא יַחְשֹׁב בָּהֶן מַחֲשַׁבְתּוֹ כְּדִבְרֵי הַחֹל. הֲרֵי נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם. אָמְרוּ חֲכָמִים: לִתֵּן שְׁמִירָה וַעֲשִׂיָּה לְחֻקִּים כַּמִּשְׁפָּטִים. וְהָעֲשִׂיָּה יְדוּעָה, וְהִיא שֶׁיַּעֲשֶׂה הַחֻקִּים. וְהַשְּׁמִירָה - שֶׁיִּזָּהֵר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר הפועלים בהקדש שפסקו עמהם מזונות אם יאכלו מגרוגרות של הקדש. 2) במשנה אמרו סתם: הפועלים לא יאכלו מן גרוגרות הקדש, ופירש רש"י אף על פי שכתבה תורה (דברים כג, כה) "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך" היינו בחולין אבל לא של הקדש. ובבבא מציעא פז: דרשו "רעך" ולא של הקדש. ורבינו מוסיף שאפילו אם הקדש חייב במזונותיהם אסור להם לאכול מהפירות שהם עסוקים בהם. 3) בגמרא: "ולא דיש של הקדש", ואם נפרש הדברים כפשוטם יצא שהתיבה "בדישו" משמעותה דיש של השור והלא הוא של בעל הבית? ולכן פירש רבינו "דישו" - הראוי לו. 4) דברים הראויים להקדש. 5) פירוש, בתחילה מפרישים שכרם ממעות הקדש ויצאו המעות לחולין ואחר כך מחללים את הבהמה על אותן המעות. 6) כל זה עושים לטובת ההקדש, כדי שאפשר יהיה להקריב את הבהמה לתמידים ומוספים, שהרי אין מקריבים קרבנות חובה של ציבור, אלא כשנקנו משקלים שנתרמו באותה שנה. 7) קונים במעות חולין או בהקפה. 8) ומשלמים במעות הללו, שיצאו לחולין. 9) קובעים שכרם. 10) היינו חמשה טפחים. 11) כשמודדים. 12) באמה גדולה בת ששה טפחים. 13) כלומר, אי אפשר לצמצם ולמדוד בדיוק. 14) האיברים (אימורים) שמקטירים על המזבח טעונים מליחה שנאמר (ויקרא ב, יג): על כל קרבנך תקריב מלח. 15) בכל דבר העומד להקטרה על המזבח. בגמרא מנחות שם למדו דין זה מהכתוב (יחזקאל מג, כד) "והשליכו עליהם הכהנים מלח והעלו אותם לה'" משמע שגם המלח נקרא עולה. 16) בתוספתא שם אמרו, שאת הקומץ מולחים על הכבש (המעלה, שבה עולים הכהנים למזבח). 17) מפני שהמלח אינו ראוי לכלום (רש"י במנחות שם). 18) סיבה, נימוק. 19) אל יזלזל בו. 20) על פי הכתוב במתן תורה (שמות יט, כד): "אל יהרסו לעלות אל ה' פן יפרץ בם". 21) שאמר הרי זה קודש. 22) מחוייב להביא קרבן אשם.

בָּהֶן וְלֹא יְדַמֶּה שֶׁהֵן פְּחוּתִין מִן הַמִּשְׁפָּטִים. וְהַמִּשְׁפָּטִים הֵן הַמִּצְוֹת שֶׁטַּעְמָן גָּלוּי וְטוֹבַת עֲשִׂיָּתָן בָּעוֹלָם הַזֶּה יְדוּעָה, כְּגוֹן אִסּוּר גֶּזֶל, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, וְכִבּוּד אָב וָאֵם. וְהַחֻקִּים הֵן הַמִּצְוֹת שֶׁאֵין טַעְמָן יָדוּעַ. אָמְרוּ חֲכָמִים: חֻקִּים חַקּוֹתִי לְךָ, וְאֵין לְךָ רְשׁוּת לְהַרְהֵר בָּהֶן. וְיִצְרוֹ שֶׁל אָדָם נוֹקְפוֹ בָּהֶן, וְאֻמּוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶן. כְּגוֹן אִסּוּר בְּשַׂר חֲזִיר וּבָשָׂר בְּחָלָב, וְעֶגְלָה עֲרוּפָה, וּפָרָה אֲדֻמָּה, וְשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ. וְכַמָּה הָיָה דָּוִד הַמֶּלֶךְ מִצְטַעֵר מִן הַמִּינִים וּמִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים שֶׁהָיוּ מְשִׁיבִין עַל הַחֻקִּים. וְכָל זְמַן שֶׁהָיוּ רוֹדְפִין אוֹתוֹ בִּתְשׁוּבוֹת הַשֶּׁקֶר שֶׁעוֹרְכִין לְפִי קֹצֶר דַּעַת הָאָדָם, הָיָה מוֹסִיף דְּבֵקוּת בַּתּוֹרָה. שֶׁנֶּאֱמַר: טָפְלוּ עָלַי שֶׁקֶר זֵדִים, אֲנִי בְּכָל לֵב אֶצֹּר פִּקּוּדֶיךָ. וְנֶאֱמַר שָׁם בָּעִנְיָן: כָּל מִצְוֹתֶיךָ אֱמוּנָה, שֶׁקֶר רְדָפוּנִי, עָזְרֵנִי. וְכָל הַקָּרְבָּנוֹת כֻּלָּן מִכְּלַל הַחֻקִּים הֵן[23]. אָמְרוּ חֲכָמִים[24], שֶׁבִּשְׁבִיל עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת הָעוֹלָם עוֹמֵד. שֶׁבַּעֲשִׂיַּת הַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים זוֹכִין הַיְשָׁרִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא. וְהִקְדִּימָה תּוֹרָה צִוּוּי עַל הַחֻקִּים, שֶׁנֶּאֱמַר: וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם.

סִלְקוּ לְהוֹ הִלְכוֹת מְעִילָה בְּסִיעַתָּא דִשְׁמַיָּא

נִגְמַר סֵפֶר שְׁמִינִי, וְהוּא סֵפֶר עֲבוֹדָה.

הִלְכוֹתָיו תֵּשַׁע, וּפְרָקָיו חֲמִשָּׁה וְתִשְׁעִים, וְאֵלּוּ הֵן:

הִלְכוֹת בֵּית הַבְּחִירָה - שְׁמוֹנָה פְּרָקִים. הִלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ - עֲשָׂרָה פְּרָקִים. הִלְכוֹת בִּיאַת הַמִּקְדָּשׁ - תִּשְׁעָה פְּרָקִים. הִלְכוֹת אִסּוּרֵי מִזְבֵּחַ - שִׁבְעָה פְּרָקִים. הִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת - תִּשְׁעָה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת תְּמִידִין וּמוּסָפִין - עֲשָׂרָה פְּרָקִים. הִלְכוֹת פְּסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין - תִּשְׁעָה עָשָׂר פְּרָקִים. הִלְכוֹת עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים - חֲמִשָּׁה פְּרָקִים.

הִלְכוֹת מְעִילָה - שְׁמוֹנָה פְּרָקִים.

לְךָ אֶזְבַּח זֶבַח תּוֹדָה וּבְשֵׁם ה' אֶקְרָא

סֵפֶר תְּשִׁיעִי וְהוּא

סֵפֶר הַקָּרְבָּנוֹת

הִלְכוֹתָיו שֵׁשׁ. וְזֶהוּ סִדּוּרָן:

א. הִלְכוֹת קָרְבַּן פֶּסַח. ב. הִלְכוֹת חֲגִיגָה. ג. הִלְכוֹת בְּכוֹרוֹת. ד. הִלְכוֹת שְׁגָגוֹת. ה. הִלְכוֹת מְחֻסְּרֵי כַפָּרָה. ו. הִלְכוֹת תְּמוּרָה.

הִלְכוֹת קָרְבַּן פֶּסַח

יֵשׁ בִּכְלָלָן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. אַרְבַּע מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פָּרָטָן: א) לִשְׁחֹט אֶת הַפֶּסַח בִּזְמַנּוֹ. ב) שֶׁלֹּא לִזְבֹּחַ אוֹתוֹ עַל הֶחָמֵץ. ג) שֶׁלֹּא תָּלִין אֵמוּרָיו. ד) לִשְׁחֹט פֶּסַח שֵׁנִי. ה) לֶאֱכֹל בְּשַׂר הַפֶּסַח עַל מַצָּה וּמָרוֹר בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר. ו) לֶאֱכֹל פֶּסַח שֵׁנִי עַל מַצָּה וּמָרוֹר בְּלֵיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי. ז) שֶׁלֹּא יֹאכַל נָא וּמְבֻשָּׁל. ח) שֶׁלֹּא יוֹצִיא מִבְּשַׂר הַפֶּסַח חוּץ לַחֲבוּרָה. ט) שֶׁלֹּא יֹאכַל מִמֶּנּוּ מוּמָר. י) שֶׁלֹּא יֹאכַל מִמֶּנּוּ תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר. יא) שֶׁלֹּא יֹאכַל מִמֶּנּוּ עָרֵל. יב) שֶׁלֹּא יִשְׁבֹּר בּוֹ עֶצֶם. יג) שֶׁלֹּא יִשְׁבֹּר עֶצֶם בְּפֶסַח שֵׁנִי. יד) שֶׁלֹּא יַשְׁאִיר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר. טו) שֶׁלֹּא יַשְׁאִיר מִפֶּסַח שֵׁנִי לַבֹּקֶר. טז) שֶׁלֹּא יַשְׁאִיר מִבְּשַׂר חֲגִיגַת אַרְבָּעָה עָשָׂר עַד יוֹם שְׁלִישִׁי.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לִשְׁחֹט אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ נִיסָן אַחַר חֲצוֹת. וְאֵין שׁוֹחֲטִין אֶלָּא מִן הַכְּבָשִׂים אוֹ מִן הָעִזִּים בִּלְבַד זָכָר בֶּן שָׁנָה. וְאֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה חַיָּבִין בְּמִצְוָה זוֹ.

ב. וּמִי שֶׁבִּטֵּל מִצְוָה זוֹ בְּזָדוֹן וְעָבַר יוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר וְלֹא הִקְרִיב, וְהוּא לֹא טָמֵא וְלֹא בְּדֶרֶךְ רְחוֹקָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב כָּרֵת. וְאִם בִּטְּלָהּ בִּשְׁגָגָה - פָּטוּר.

ג. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלָּא בָּעֲזָרָה, כִּשְׁאָר הַקָּדָשִׁים. אַף בִּשְׁעַת הֶתֵּר הַבָּמוֹת לֹא הָיוּ מַקְרִיבִין אֶת הַפֶּסַח בְּבָמַת יָחִיד. וְכָל הַמַּקְרִיב אֶת הַפֶּסַח בְּבָמַת יָחִיד - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תוּכַל לִזְבֹּחַ אֶת הַפֶּסַח בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזּוֹ אַזְהָרָה לְשׁוֹחֵט בְּבָמַת יָחִיד אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת הֶתֵּר הַבָּמוֹת.

ד. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח - אַחַר חֲצוֹת; וְאִם שְׁחָטוֹ קֹדֶם חֲצוֹת - פָּסוּל. וְאֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ אֶלָּא אַחַר תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. אַחַר שֶׁמַּקְטִירִין קְטֹרֶת שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם וְאַחַר שֶׁמְּטִיבִין אֶת הַנֵּרוֹת מַתְחִילִין לִשְׁחֹט אֶת הַפְּסָחִים עַד סוֹף הַיּוֹם. וְאִם שְׁחָטוֹ אַחַר חֲצוֹת קֹדֶם תָּמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם - כָּשֵׁר. וְיִהְיֶה אֶחָד מְמָרֵס בְּדַם הַפֶּסַח עַד שֶׁיִּזְרֹק דַּם הַתָּמִיד, וְאַחַר כָּךְ יִזְרֹק דַּם הַפֶּסַח אַחֲרָיו. וְאִם נִזְרַק דַּם הַפֶּסַח קֹדֶם דַּם הַתָּמִיד - כָּשֵׁר.

ה. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח בִּזְמַנּוֹ וְהָיָה לוֹ כְּזַיִת חָמֵץ בִּרְשׁוּתוֹ - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִזְבַּח עַל חָמֵץ דַּם זִבְחִי - שֶׁלֹּא יִזְבַּח הַפֶּסַח וְהֶחָמֵץ קַיָּם. אֶחָד הַשּׁוֹחֵט וְאֶחָד הַזּוֹרֵק אֶת הַדָּם וְאֶחָד הַמַּקְטִיר אֶת הָאֵמוּרִין, אִם הָיָה בִּרְשׁוּת אֶחָד מֵהֶם אוֹ בִּרְשׁוּת אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה שֶׁאוֹכְלִין פֶּסַח זֶה כְּזַיִת חָמֵץ בִּשְׁעַת הַקְרָבָתוֹ - הֲרֵי זֶה לוֹקֶה, וְהַפֶּסַח כָּשֵׁר.

ו. דַּם הַפֶּסַח טָעוּן שְׁפִיכָה כְּנֶגֶד הַיְסוֹד. וְאַחַר שֶׁשּׁוֹפְכִים דָּמוֹ מַפְשִׁיטִים אוֹתוֹ וְקוֹרְעִין אֶת בִּטְנוֹ וּמוֹצִיאִין אֶת אֵמוּרָיו וּמַקְטִירִין אוֹתָן חֲלָבִין כָּל זֶבַח וָזֶבַח לְבַדּוֹ. וּבַעַל הַזֶּבַח נוֹטֵל פִּסְחוֹ עִם הָעוֹר שֶׁלּוֹ וּמֵבִיא לְבֵיתוֹ לִירוּשָׁלַיִם וְצוֹלֵהוּ וְאוֹכֵל לָעֶרֶב.

ז. הַמַּנִּיחַ אֵמוּרִים וְלֹא הִקְטִירָן עַד שֶׁלָּנוּ וְנִפְסְלוּ בְּלִינָה -

23) שלא נתגלו טעמם. 24) אבות פרק א משנה ב: "על שלושה דברים העולם עומד ... ועל העבודה" ופירש רבינו שם: עבודת הקרבנות. 1) יבאר שמצות עשה לשחוט הפסח בארבעה עשר בניסן, ומאיזה מין יהיה והיכן שוחטין אותו.

הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יָלִין חֵלֶב חַגִּי עַד בֹּקֶר. וְאַף עַל פִּי שֶׁעָבַר - אֵינוֹ לוֹקֶה, לְפִי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה.

ח. וּמַקְטִירִין חֶלְבֵי פְּסָחִים כָּל הַלַּיְלָה עַד שֶׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁחָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי חֶלְבֵי שַׁבָּת קְרֵבִין בְּיוֹם טוֹב; אֲבָל אִם חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּחֹל - אֵין מַקְטִירִין חֶלְבֵי חֹל בְּיוֹם טוֹב.

ט. הַפֶּסַח נִשְׁחָט בְּשָׁלֹשׁ כִּתּוֹת. שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל - קָהָל, וְעֵדָה, וְיִשְׂרָאֵל. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְּׁלֹשִׁים בְּנֵי אָדָם בְּכָל כַּת וָכַת.

י. הָיוּ הַכֹּל חֲמִשִּׁים - נִכְנָסִים בַּתְּחִלָּה שְׁלֹשִׁים וְשׁוֹחֲטִין, וְיוֹצְאִים עֲשָׂרָה וְנִכְנָסִין עֲשָׂרָה, וְחוֹזְרִין וְיוֹצְאִין עֲשָׂרָה וְנִכְנָסִין עֲשָׂרָה.

יא. הָיוּ פָּחוֹת מֵחֲמִשִּׁים - אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח לְכַתְּחִלָּה. [וְאִם שָׁחֲטוּ - כָּשֵׁר.] וְאִם שָׁחֲטוּ כֻּלָּן בְּבַת אַחַת - כָּשֵׁר. כֵּיצַד נִשְׁחָט? נִכְנְסָה הַכַּת הָרִאשׁוֹנָה עַד שֶׁתִּתְמַלֵּא הָעֲזָרָה, וְנוֹעֲלִין דַּלְתוֹת הָעֲזָרָה וּמַתְחִילִין לִשְׁחֹט אֶת פִּסְחֵיהֶן. וְכָל זְמַן שֶׁהֵן שׁוֹחֲטִין וּמַקְרִיבִין קוֹרְאִים הַלְוִיִּים אֶת הַהַלֵּל. אִם גָּמְרוּ הַהַלֵּל וַעֲדַיִן לֹא שָׁלְמָה הַכַּת מִלְּהַקְרִיב - שׁוֹנִים; וְאִם שָׁנוּ וְלֹא שָׁלְמוּ לְהַקְרִיב - מִשַּׁלְּשִׁין. וּמֵעוֹלָם לֹא שִׁלְּשׁוּ.

יב. עַל כָּל קְרִיאָה וּקְרִיאָה תּוֹקְעִין שָׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת בַּחֲצוֹצְרוֹת: תְּקִיעָה תְּרוּעָה וּתְקִיעָה. הוֹאִיל וְאֵין לוֹ נְסָכִים לִתְקֹעַ בִּשְׁעַת נִסּוּךְ, תּוֹקְעִין בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה.

יג. הַכֹּהֲנִים עוֹמְדִים שׁוּרוֹת שׁוּרוֹת וּבִידֵיהֶן מִזְרְקֵי כֶסֶף וּמִזְרְקֵי זָהָב. שׁוּרָה שֶׁכֻּלָּהּ כֶּסֶף - כֶּסֶף, שׁוּרָה שֶׁכֻּלָּהּ זָהָב - זָהָב. וְלֹא הָיוּ מְעֹרָבִים, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה לָהֶם נוֹי. וְלֹא הָיוּ לַמִּזְרָקִין שׁוּלַיִם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַנִּיחוּם וְיִקָּרֵשׁ הַדָּם.

יד. שָׁחַט הַשּׁוֹחֵט וְקִבֵּל הַכֹּהֵן, נוֹתְנוֹ לַחֲבֵרוֹ וַחֲבֵרוֹ לַחֲבֵרוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּתְעַסְּקוּ רַבִּים בַּמִּצְוָה, עַד שֶׁיַּגִּיעַ הַדָּם אֵצֶל כֹּהֵן הַקָּרוֹב לַמִּזְבֵּחַ, שׁוֹפְכוֹ שְׁפִיכָה אַחַת כְּנֶגֶד הַיְסוֹד, וּמְקַבֵּל מִזְרָק אֶחָד מָלֵא וְאַחֵר כָּךְ מַחֲזִיר אֶת הָרֵיקָן. וְתוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין אֶת כֻּלּוֹ, וְקוֹרְעוֹ וּמְמַלְּחָה אֶת קְרָבָיו עַד שֶׁמְּסִיר מֵהֶן הַצּוֹאָה וְהַפֶּרֶשׁ, וּמוֹצִיא אֶת הָאֵמוּרִין וְנוֹתְנָן בִּכְלִי וּמוֹלְחָן וּמַקְטִירָן הַכֹּהֵן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ. וְכֵיצַד תּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין? מַסְמְרוֹת שֶׁל בַּרְזֶל הָיוּ קְבוּעִין בַּכְּתָלִים וּבָעַמּוּדִים, שֶׁבָּהֶן תּוֹלִין וּמַפְשִׁיטִין. וְכָל מִי שֶׁלֹּא מָצָא מָקוֹם לִתְלוֹת - מַקְלוֹת דַּקִּים וְחַלָּקִים הָיוּ שָׁם, מַנִּיחַ עַל כְּתֵפוֹ וְעַל כֶּתֶף חֲבֵרוֹ וְתוֹלֶה וּמַפְשִׁיט.

טו. שָׁלְמוּ מִלְּהַקְרִיב, פּוֹתְחִין דַּלְתוֹת הָעֲזָרָה וְיוֹצֵאת כַּת הָרִאשׁוֹנָה וְנִכְנְסָה שְׁנִיָּה. יָצְאַת שְׁנִיָּה, וְנִכְנְסָה שְׁלִישִׁית. כְּמַעֲשֵׂה רִאשׁוֹנָה כָּךְ מַעֲשֵׂה שְׁנִיָּה וּשְׁלִישִׁית. שָׁלְמָה כַּת שְׁלִישִׁית וְיָצְאַת, רוֹחֲצִים אֶת הָעֲזָרָה.

טז. חָל אַרְבָּעָה עָשָׂר לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת - כְּמַעֲשֵׂהוּ בְּחֹל כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ בְּשַׁבָּת. וְרוֹחֲצִין אֶת הָעֲזָרָה בְּשַׁבָּת, שֶׁאֵין אִסּוּר שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ אֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ צֹרֶךְ עֲבוֹדָה. אִסּוּר שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ הֲתֵר הוּא.

יז. אֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מוֹלִיךְ אֶת פִּסְחוֹ לְבֵיתוֹ בְּשַׁבָּת. אֶלָּא כַּת הָרִאשׁוֹנָה יוֹצְאִין בְּפִסְחֵיהֶם וְיוֹשְׁבִין בְּהַר הַבַּיִת, וְהַשְּׁנִיָּה יוֹצְאִין בְּפִסְחֵיהֶם וְיוֹשְׁבִין בַּחֵיל, וְהַשְּׁלִישִׁית עוֹמְדִין בִּמְקוֹמָן בָּעֲזָרָה. וְשׁוֹהִים הַכֹּל עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת, וְהוֹלֵךְ כָּל אֶחָד בְּפִסְחוֹ לְבֵיתוֹ.

יח. שְׁחִיטַת הַפֶּסַח וּזְרִיקַת דָּמוֹ וּמִחוּי קְרָבָיו וְהֶקְטֵר חֲלָבָיו - דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת; שֶׁאִי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן קֹדֶם הַשַּׁבָּת, שֶׁהֲרֵי קָבוּעַ לוֹ זְמַן, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּמוֹעֲדוֹ. אֲבָל הַרְכָּבָתוֹ וַהֲבָאָתוֹ מִחוּץ לַתְּחוּם וַחֲתִיכַת יַבַּלְתּוֹ בִּכְלִי - אֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת; שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן קֹדֶם הַשַּׁבָּת. וְאִם יָכוֹל לַחְתּוֹךְ יַבַּלְתּוֹ בְּיָדוֹ בְּשַׁבָּת - חוֹתֵךְ. וְאִם הָיְתָה יְבֵשָׁה - חוֹתְכָהּ אֲפִלּוּ בִּכְלִי. שֶׁאֵין שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ כְּלָל. וְכֵן צְלִיָּתוֹ וַהֲדָחַת קְרָבָיו - אֵינָן דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת; שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתָן לְאַחַר הַשַּׁבָּת.

יט. שָׁכַח וְלֹא הֵבִיא סַכִּין - לֹא יְבִיאֶנָּה בְּשַׁבָּת; אֶלָּא נוֹתְנָהּ בֵּין קַרְנֵי הַכֶּבֶשׂ אוֹ בְּצַמְרוֹ וּמַכִּישׁוֹ עַד שֶׁמְּבִיאוֹ לָעֲזָרָה וּמַקְדִּישׁוֹ שָׁם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מְחַמֵּר בְּשַׁבָּת - מְחַמֵּר כְּלַאחַר יָד הוּא, וּמִפְּנֵי הַמִּצְוָה מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא הִקְדִּישׁ פִּסְחוֹ עַדַיִן וְלֹא אָמַר 'זֶה פֶּסַח'; אֲבָל אִם הִקְדִּישׁוֹ - לֹא יָבִיא סַכִּין עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹבֵד בַּקָּדָשִׁים. וּמִפְּנֵי מָה הִתִּירוּ לְהַקְדִּישׁ פִּסְחוֹ בְּשַׁבָּת? הוֹאִיל וְקָבוּעַ לוֹ זְמַן, מֻתָּר לְהַקְדִּישׁוֹ בְּשַׁבָּת. וְכֵן מַקְדִּישׁ אָדָם חֲגִיגָתוֹ בְּיוֹם טוֹב וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.

כ. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּסַח וְנִמְצָא בַּעַל מוּם אוֹ טְרֵפָה - הֲרֵי זֶה שׁוֹחֵט אַחֵר, בֵּין בְּחֹל בֵּין בְּשַׁבָּת. אֲפִלּוּ מֵאָה זֶה אַחַר זֶה שׁוֹחֵט וְהוֹלֵךְ, עַד שֶׁיִּכְשַׁר אֶחָד אוֹ עַד שֶׁתֶּחְשַׁךְ. וְיִדָּחֶה לַשֵּׁנִי, שֶׁהֲרֵי אָנוּס הוּא.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלָּא לִמְנוּיָיו. שֶׁנֶּאֱמַר: תְּכֹסּוּ עַל הַשֶּׂה - מְלֻמָּד, שֶׁמִּתְמַנִּים עָלָיו כְּשֶׁהוּא חַי. וְאֵלּוּ הַמִּתְמַנִּים עַל הַפֶּסַח הֵם הַנִּקְרָאִים בְּנֵי חֲבוּרָה.

ב. יָחִיד שֶׁשָּׁחַט אֶת הַפֶּסַח לְעַצְמוֹ - כָּשֵׁר. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לֶאֱכֹל אֶת כֻּלּוֹ. וּמִשְׁתַּדְּלִין שֶׁלֹּא יִשָּׁחֵט לְכַתְּחִלָּה עַל יָחִיד, שֶׁנֶּאֱמַר: יַעֲשׂוּ אֹתוֹ.

ג. אֵין שׁוֹחֲטִין אֶת הַפֶּסַח אֶלָּא עַל מִי שֶׁרָאוּי לֶאֱכֹל. הָיָה אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה קָטָן אוֹ זָקֵן אוֹ חוֹלֶה: אִם יָכוֹל לֶאֱכֹל כְּזַיִת - שׁוֹחֲטִין עָלָיו, וְאִם לָאו - אֵין שׁוֹחֲטִין עָלָיו; שֶׁנֶּאֱמַר: אִישׁ לְפִי אָכְלוֹ - עַד שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לֶאֱכֹל. אֲפִלּוּ חֲבוּרָה שֶׁל מֵאָה וְאֵין כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לֶאֱכֹל כְּזַיִת - אֵין שׁוֹחֲטִין עֲלֵיהֶן.

ד. אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה נָשִׁים וַעֲבָדִים אוֹ קְטַנִּים וַעֲבָדִים,

1) יבאר שאין שוחטין הפסח אלא למנוייו ועל מי שראוי לאכול, ודין שחטו למי שראוי ולמי שאינו ראוי.

מִפְּנֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה קַלּוּת רֹאשׁ בֵּינֵיהֶן. אֲבָל עוֹשִׂים חֲבוּרָה כֻּלָּהּ נָשִׁים, אַפִּלּוּ בְּפֶסַח שֵׁנִי, אוֹ כֻּלָּהּ עֲבָדִים. וְשׁוֹחֲטִין עַל הַקְּטַנִּים שֶׁיִּהְיוּ מִכְּלַל בְּנֵי הַחֲבוּרָה, לֹא שֶׁתִּהְיֶה חֲבוּרָה כֻּלָּהּ קְטַנִּים, שֶׁאֵינָן בְּנֵי דַעַת. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה כֻּלָּהּ חוֹלִים אוֹ זְקֵנִים אוֹ אוֹנְנִים, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן יְכוֹלִין לֶאֱכֹל; הוֹאִיל וַאֲכִילָתָם מְעוּטָה, שֶׁמָּא יַשְׁאִירוּ הַפֶּסַח וְיִבִיאוּהוּ לִידֵי פִּסּוּל. וְאִם עָבְרוּ וְשָׁחֲטוּ עַל חֲבוּרָה זוֹ - כָּשֵׁר. וְכֵן אֵין עוֹשִׂין חֲבוּרָה כֻּלָּהּ גֵּרִים, שֶׁמָּא יִדַּקְדְּקוּ בּוֹ וְיִבִיאוּהוּ לִידֵי פִּסּוּל. וְאִם שָׁחֲטוּ עֲלֵיהֶן - כָּשֵׁר.

ה. שְׁחָטוֹ שֶׁלֹּא לִמְנוּיָיו אוֹ לְמִי שֶׁאֵין כָּל אֶחָד מֵהֶן יָכוֹל לֶאֱכֹל כְּזַיִת אוֹ שֶׁשְּׁחָטוֹ לַעֲרֵלִים אוֹ לִטְמֵאִים - פָּסוּל. שְׁחָטוֹ לְמִי שֶׁיָּכוֹל לֶאֱכֹל וּלְמִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לֶאֱכֹל כְּזַיִת, לִמְנוּיָיו וְשֶׁלֹּא לִמְנוּיָיו, לְמוּלִים וְלַעֲרֵלִים, לִטְהוֹרִים וְלִטְמֵאִים - כָּשֵׁר; שֶׁאֵלּוּ הָרְאוּיִין לוֹ אוֹכְלִין כַּהֲלָכָה, וְהָאֲחֵרִים כְּאִלּוּ לֹא חָשַׁב עֲלֵיהֶם.

ו. שְׁחָטוֹ לְמוּלִים וְזָרַק הַדָּם לְשֵׁם מוּלִים וַעֲרֵלִים - פָּסוּל; שֶׁהַזְּרִיקָה חֲמוּרָה, שֶׁהִיא עִקַּר הַקָּרְבָּן. שְׁחָטוֹ לְמוּלִים שֶׁיִּתְכַּפְּרוּ בּוֹ עֲרֵלִים - פָּסוּל; שֶׁהֲרֵי יֵשׁ מַחֲשֶׁבֶת עֲרֵלִים בַּזְּרִיקָה. שְׁחָטוֹ לְאוֹכְלָיו לִזְרֹק דָּמוֹ שֶׁלֹּא לְאוֹכְלָיו - הַפֶּסַח כָּשֵׁר, וְאֵין אָדָם יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חוֹבָתוֹ, לְפִי שֶׁאֵין מַחֲשֶׁבֶת אוֹכְלִים בַּזְּרִיקָה.

ז. מִי שֶׁהוּא בָּרִיא בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וְחוֹלֶה בִּשְׁעַת זְרִיקָה, אוֹ חוֹלֶה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה וּבָרִיא בִּשְׁעַת זְרִיקָה - אֵין שׁוֹחֲטִין וְזוֹרְקִין עָלָיו, עַד שֶׁיִּהְיֶה בָּרִיא מִשְּׁעַת שְׁחִיטָה עַד שְׁעַת זְרִיקָה.

ח. שׁוֹחֵט אָדָם עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים בֵּין מִדַּעְתָּן בֵּין שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּן; אֲבָל אֵינוֹ שׁוֹחֵט עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים וְלֹא עַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים וְלֹא עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ אֶלָּא מִדַּעְתָּן. וְאִם שָׁתְקוּ וְלֹא מִחוּ - הֲרֵי זֶה מִדַּעְתָּן.

ט. שָׁחַט עַל יְדֵי בְּנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים, וְהָלְכוּ וְשָׁחֲטוּ הֵן לְעַצְמָן - יוֹצְאִין בְּשֶׁל רַבָּן.

י. שָׁחַט עַל יְדֵי אִשְׁתּוֹ וּבְנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים וְעַל יְדֵי עַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִים, וְשָׁחֲטוּ הֵן לְעַצְמָן - אֵין לְךָ מִחוּי גָּדוֹל מִזֶּה, וְאֵינָן יוֹצְאִין אֶלָּא בְּשֶׁל עַצְמָן.

יא. הָאִשָּׁה שֶׁהִיא בְּבֵית בַּעְלָהּ, שָׁחַט עָלֶיהָ אָבִיהָ וְשָׁחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ - תֹּאכַל מִשֶּׁל בַּעְלָהּ. הָיְתָה נֶחְפֶּזֶת לָלֶכֶת לְבֵית אָבִיהָ בָּרֶגֶל הָרִאשׁוֹן הַסָּמוּךְ לְנִשּׂוּאֶיהָ כְּדֶרֶךְ כָּל הַבָּנוֹת, וְשָׁחַט עָלֶיהָ אָבִיהָ וְשָׁחַט עָלֶיהָ בַּעְלָהּ - תֹּאכַל מִשֶּׁל אָבִיהָ. מִכָּאן וְאֵילֵךְ - תֹּאכַל מִמָּקוֹם שֶׁהִיא רוֹצָה. וְהוּא שֶׁתִּבְרֹר לָהּ מָקוֹם שֶׁתִּרְצֶה בִּשְׁעַת שְׁחִיטָה. וְכֵן יָתוֹם שֶׁשָּׁחַט עָלָיו אַפּוֹטְרוֹפְּסִין - יֹאכַל מִמָּקוֹם שֶׁהוּא רוֹצֶה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּיָתוֹם קָטָן; אֲבָל גָּדוֹל - נַעֲשָׂה כְּמַמְגֶּה עַצְמוֹ עַל שְׁנֵי פְּסָחִים, וְהַמַּמְגֶּה עַצְמוֹ עַל שְׁנֵי פְּסָחִים - אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא מִן הַנִּשְׁחָט רִאשׁוֹן.

יב. עֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין: בִּזְמַן שֶׁמַּקְפִּידִין זֶה עַל זֶה שֶׁלֹּא יִגְנְבֶנּוּ - לֹא יֹאכַל מִשֶּׁל שְׁנֵיהֶן; וְאִם אֵינָן מַקְפִּידִין - מִמָּקוֹם שֶׁיִּרְצֶה יֹאכַל.

יג. מִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין - לֹא יֹאכַל לֹא מִשֶּׁל רַבּוֹ וְלֹא מִשֶּׁל עַצְמוֹ, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כֻּלּוֹ בֶּן חוֹרִין.

יד. עַד כַּמָּה נִמְנִים עַל הַפֶּסַח? עַד שֶׁיִּהְיֶה בּוֹ כְּזַיִת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד. וְנִמְנִין עָלָיו וּמוֹשְׁכִין אֶת יְדֵיהֶן מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט. כֵּיוָן שֶׁנִּשְׁחַט אֵינוֹ יָכוֹל לִמְשֹׁךְ אֶת יָדוֹ, שֶׁהֲרֵי נִשְׁחַט עָלָיו. נִמְנוּ עָלָיו וְחָזְרוּ אֲחֵרִים וְנִמְנוּ עָלָיו: רִאשׁוֹנִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶם כְּזַיִת - אוֹכְלִים, וּפְטוּרִים מֵעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי; וְאַחֲרוֹנִים, שֶׁרַבּוּ עַד שֶׁלֹּא נִמְצָא בּוֹ כְּזַיִת לְכָל אֶחָד - אֵינָן אוֹכְלִין, וְחַיָּבִים לַעֲשׂוֹת פֶּסַח שֵׁנִי.

טו. הַמַּמְגֶּה אֲחֵרִים עִמּוֹ עַל חֶלְקוֹ וְלֹא יָדְעוּ בָּהֶן בְּנֵי הַחֲבוּרָה - הֲרֵי בְּנֵי הַחֲבוּרָה רַשָּׁאִין לִתֵּן לוֹ חֶלְקוֹ אַחַר שֶׁיִּצָּלֶה בְּעֵת הָאֲכִילָה, וּבְנֵי הַחֲבוּרָה אוֹכְלִין מִשֶּׁלָּהֶן וְהוּא אוֹכֵל חֶלְקוֹ עִם הָאֲחֵרִים שֶׁמָּנָה עָלָיו בַּחֲבוּרָה שְׁנִיָּה. וְכֵן בְּנֵי הַחֲבוּרָה שֶׁהָיָה אֶחָד מֵהֶם גַּרְגְּרָן - רַשָּׁאִים לְהוֹצִיאוֹ מֵהֶן, וְנוֹתְנִין לוֹ חֶלְקוֹ וְיֹאכְלֵהוּ בַּחֲבוּרָתוֹ. וְאִם אֵינוֹ זוֹלֵל - אֵינָן רַשָּׁאִין לַחֲלֵק.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – י"ט־כ"ה אלול ה'תשע"א

יום ראשון י"ט אלול ה'תשע"א

הִלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשֻׁתָּפִין

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. הַשֻּׁתָּפִין כֻּלָּן, וְהָאַרִיסִין, וְהָאַפּוֹטְרוֹפִּין שֶׁמִּנּוּ אוֹתָם בֵּית דִּין עַל הַיְתוֹמִים, וְהָאִשָּׁה שֶׁהִיא נוֹשֵׂאת וְנוֹתֶנֶת בְּתוֹךְ הַבַּיִת אוֹ שֶׁהוֹשִׁיבָהּ בַּעְלָהּ חֶנְוָנִית, וּבֶן הַבַּיִת - כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ נִשְׁבָּע מִדִּבְרֵיהֶם בְּטַעֲנַת סָפֵק, שֶׁמָּא גָּזַל חֲבֵרוֹ בְּמַשָּׂא וּמַתָּן אוֹ שֶׁמָּא לֹא דִּקְדֵּק בַּחֶשְׁבּוֹן שֶׁבֵּינֵיהֶם. וְלָמָּה תִּקְּנוּ חֲכָמִים שִׁבּוּעָה זוֹ? מִפְּנֵי שֶׁאֵלּוּ מוֹרִין לְעַצְמָן, שֶׁכָּל מַה שֶׁיִּקְּחוּ מִנִּכְסֵי בַּעַל הַמָּעוֹת - רָאוּי הוּא לָהֶם, מִפְּנֵי שֶׁנּוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין וְטוֹרְחִין. לְפִיכָךְ תִּקְּנוּ לָהֶם חֲכָמִים שֶׁחַיָּבִין שִׁבּוּעָה בְּטַעֲנַת סָפֵק, כְּדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ כָּל מַעֲשֵׂיהֶן בְּצֶדֶק וֶאֱמוּנָה.

ב. וְאֵין כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ נִשְׁבָּע בְּטַעֲנַת סָפֵק עַד שֶׁיַּחְשֹׁד הַמַּשְׁבִּיעַ אוֹתָן בִּשְׁתֵּי כֶּסֶף, שֶׁהֵן שְׁתֵּי מָעִין שֶׁל כֶּסֶף, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. אֲבָל אִם חוֹשְׁדִין בְּפָחוֹת מִזֶּה - אֵינָם נִשְׁבָּעִין.

ג. מִכָּאן הוֹרוּ רַבּוֹתַי, שֶׁאִם מֵת הַשֻּׁתָּף הָאֶחָד - אֵין הַיּוֹרֵשׁ

יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעַ שֶׁתָּפוֹ שֶׁל אָבִיו בְּטַעֲנַת שֶׁמָּא; שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ יוֹדֵעַ הַדָּבָר שֶׁחָשְׁדוֹ בּוֹ אָבִיו בְּוַדַּאי, כְּדֵי שֶׁיְּחַשֵּׁד אוֹתוֹ זֶה הַיּוֹרֵשׁ בִּשְׁתֵּי כֶּסֶף. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁמַּשְׁבִּיעַ אוֹתוֹ הַיּוֹרֵשׁ בְּטַעֲנַת שֶׁמָּא. וְכָזֶה רָאוּי לָדוּן, שֶׁהֲרֵי הַיּוֹרְשִׁין מַשְׁבִּיעִין אֶת הָאִשָּׁה שֶׁנַּעֲשֵׂית אַפּוֹטְרוֹפָּא בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ.

ד. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם עֵדִים שֶׁזֶּה אֲרִיסוֹ אוֹ שֻׁתָּפוֹ, אֶלָּא הוּא מוֹדֶה מִפִּי עַצְמוֹ וְאָמַר: שֻׁתָּפוֹ אוֹ אֲרִיסוֹ אוֹ בֶּן בֵּיתוֹ אֲנִי, אֲבָל לֹא גָּזַלְתִּי כְּלוּם - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ; שֶׁאֵין אוֹמְרִים 'מִגּוֹ' לְפָטְרוֹ שְׁבוּעָה, אֶלָּא לְפָטְרוֹ מָמוֹן. אֵיזֶהוּ בֶּן הַבַּיִת שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְהַשְׁבִּיעַ בְּטַעֲנַת סָפֵק? זֶה שֶׁמַּכְנִיס פּוֹעֲלִים וּמוֹצִיא פּוֹעֲלִים, וּמַכְנִיס לוֹ פֵּרוֹת וּמוֹצִיא לוֹ פֵּרוֹת: אֲבָל בֶּן הַבַּיִת שֶׁאֵינוֹ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן, אֶלָּא נִכְנָס בְּרַגְלוֹ וְיוֹצֵא בִּלְבַד - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעַ מִסָּפֵק. וְכֵן אַפּוֹטְרוֹפּוֹס שֶׁמִּנָּהוּ אָבִי יְתוֹמִים - אֵין הַיְתוֹמִים מַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ בְּטַעֲנַת סָפֵק. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא נַעֲשֵׂית אַפּוֹטְרוֹפָּא בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ, וְלֹא נָשְׂאָה וְלֹא נָתְנָה לְאַחַר קְבוּרַת בַּעְלָהּ - אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ מִסָּפֵק. וְכֵן אִם נָשְׂאָה וְנָתְנָה בֵּין מִיתָה וּקְבוּרָה - אֵין מַשְׁבִּיעִים עַל זֶה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בֵּין מִיתָה לְקְבוּרָה; שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר שֶׁתִּשָּׁבַע עַל זֶה - לֹא תִּמְכֹּר לְקְבוּרָה, וְנִמְצָא הַמֵּת מִתְנַוֵּל.

ה. הַמְשַׁלֵּחַ בְּיַד חֲבֵרוֹ חֵפֶץ לְמָכְרוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח מָעוֹת בְּיָדוֹ לִקְנוֹת לוֹ פֵּרוֹת אוֹ סְחוֹרָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ שָׂכָר עַל זֶה, וְאֵין לוֹ חֵלֶק וְלֹא הֲנָאָה בִּשְׁלִיחוּת זוֹ, הוֹאִיל וְנָשָׂא וְנָתַן בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה כְּבֶן בַּיִת, וְיֵשׁ לוֹ לְהַשְׁבִּיעַ מִסָּפֵק, שֶׁלֹּא גָּזַל לוֹ כְּלוּם בְּעֵת שֶׁהֵבִיא לוֹ הַסְּחוֹרָה שֶׁקָּנָה אוֹ מִקְצָתָהּ אוֹ הַמָּעוֹת שֶׁמָּכַר לוֹ מֵהֶן.

ו. הַשֻּׁתָּפִין שֶׁנּוֹשְׂאִין וְנוֹתְנִין בְּיַחַד, אוֹ שֶׁהָיָה הָאֶחָד נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן וּמַפְקִיד הַסְּחוֹרָה אוֹ מִקְצָתָהּ אוֹ הַמָּעוֹת עִם הַשֵּׁנִי בְּלֹא מִשְׁקָל וְלֹא מִדָּה וְלֹא מִנְיָן - הֲרֵי שְׁנֵיהֶם נִכְנָסִין לְסָפֵק, וְיֵשׁ לְכָל אֶחָד מֵהֶן לְהַשְׁבִּיעַ אֶת חֲבֵרוֹ שְׁבוּעַת הַשֻּׁתָּפִין. אֲבָל אִם הָיָה הָאֶחָד הוּא שֶׁנּוֹשֵׂא וְנוֹתֵן, וְהַשֵּׁנִי לֹא נִתְעַסֵּק עִמּוֹ כְּלָל - אֵין נִשְׁבָּע אֶלָּא זֶה שֶׁנָּשָׂא וְנָתַן.

ז. חָלְקוּ הַשֻּׁתָּפִין וְהָאֲרִיסִין, וְנִתְגָּרְשָׁה הָאִשָּׁה, וְנִפְרַד מֵעָלָיו בֶּן הַבַּיִת, וְהֵבִיא לוֹ הַשָּׁלִיחַ סְחוֹרָה שֶׁקָּנָה לוֹ אוֹ מָעוֹת שֶׁמָּכַר לוֹ בָּהֶן, וְשָׁתַק, וְהָלְכוּ לָהֶם וְלֹא תְּבָעָם מִיָּד - אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר וּלְהַשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סָפֵק. אֲבָל אִם הָיְתָה לוֹ טַעֲנַת וַדַּאי - מַשְׁבִּיעוֹ עָלֶיהָ, וּמְגַלְגֵּל בָּהּ כָּל מַה שֶּׁיִּרְצֶה. וְכֵן אִם נִתְחַיֵּב לוֹ שְׁבוּעָה אַחַר זְמַן, בֵּין שֶׁל תּוֹרָה בֵּין שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, כְּגוֹן שֶׁנַּעֲשָׂה לוֹ שֻׁתָּף אוֹ בֶּן בַּיִת פַּעַם אַחֶרֶת - הֲרֵי זֶה יָכוֹל לְגַלְגֵּל עָלָיו: שֶׁלֹּא גְּזָלְתַּנִי בְּשֻׁתָּפוּת זוֹ שֶׁבֵּינֵינוּ וְלֹא כְּשֶׁהָיִיתָ שֻׁתָּפִי אוֹ אֲרִיסִי אוֹ בֶּן בֵּיתִי אוֹ אַפּוֹטְרוֹפִּי בָּרִאשׁוֹנָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ח. הַשֻּׁתָּפִין שֶׁחָלְקוּ, וְנִשְׁאַר לָהֶם חוֹבוֹת אֵצֶל אֲחֵרִים - אֵינָן יְכוֹלִין לְהַשְׁבִּיעַ זֶה אֶת זֶה מִסָּפֵק; שֶׁהֲרֵי חָלְקוּ, וְהַחוֹב שֶׁנִּשְׁאַר - דָּבָר יָדוּעַ הוּא, בְּכָל מַה שֶׁיִּפָּרְעוּ יִקַּח זֶה חֶלְקוֹ מִן הַחוֹב וְזֶה חֶלְקוֹ מִן הַחוֹב. וְכֵן אִם נִשְׁאַר לָהֶם מָעוֹת בַּכִּיס, וּכְבָר יָדְעוּ אוֹתָן, וַעֲדַיִן לֹא נָטְלוּ כָּל אֶחָד חֶלְקוֹ - אֵין מַשְׁבִּיעִין זֶה אֶת זֶה; שֶׁהַמָּעוֹת כַּחֲלוּקִין הֵם. וְכֵן אִם עָשׂוּ חֶשְׁבּוֹן כָּל הַשֻּׁתָּפִין, וְנִשְׁאַר לְאֶחָד מֵהֶן אֵצֶל חֲבֵרוֹ דָּבָר קָצוּב וְיָדוּעַ, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נְטָלוֹ - הֲרֵי חָלְקוּ. אֲבָל אִם נִשְׁאַר בֵּינֵיהֶם כָּל שֶׁהוּא מִן הַפֵּרוֹת, וַעֲדַיִן לֹא חָלְקוּ אוֹתָן וְלֹא יָדְעוּ מִשְׁקָלָם, אוֹ שֶׁנִּשְׁאַר בֵּינֵיהֶם צַד מִן הַשֻּׁתָּפוּת שֶׁלֹּא עָשׂוּ בּוֹ חֶשְׁבּוֹן, וְלֹא יָדַע כָּל אֶחָד מֵהֶן כַּמָּה חֶלְקוֹ הַמַּגִּיעוֹ - הֲרֵי הַשֻּׁתָּפוּת קַיֶּמֶת עֲדַיִן, וּמַשְׁבִּיעִין זֶה אֶת זֶה.

ט. מִי שֶׁתָּבַע אֶת חֲבֵרוֹ אַחַר חֲלֻקָּה - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ אֶלָּא עַל יְדֵי גִּלְגּוּל, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. אֲבָל יֵשׁ לוֹ לְהַחֲרִים סְתָם עַל מִי שֶׁגְּזָלוֹ כְּלוּם כְּשֶׁהָיָה שֻׁתָּפוֹ אוֹ אֲרִיסוֹ אוֹ בֶּן בֵּיתוֹ וְלֹא יוֹדֶה בַּמֶּה שֶׁגָּזַל.

יום שני כ' אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. שֻׁתָּף שֶׁטָּעַן עַל חֲבֵרוֹ שֶׁכָּךְ הָיָה תְּנַאי בֵּינֵיהֶם, וְהַלָּה אוֹמֵר: לֹא הָיָה תְּנַאי זֶה מֵעוֹלָם; אוֹ שֶׁטָּעַן שֶׁהַקֶּרֶן שֶׁלִּי הָיָה כָּךְ וְכָךְ, וְהַלָּה אוֹמֵר: אֵינוֹ אֶלָּא פָּחוֹת מִזֶּה; אוֹ שֶׁטָּעַן שֶׁכְּבָר נָתַתִּי לְךָ הַשֻּׁתָּפוּת, וְהַלָּה אוֹמֵר: לֹא לָקַחְתִּי; אוֹ שֶׁסְּחוֹרָה זוֹ מִשֶּׁלִּי הָיָה, וְהַלָּה אוֹמֵר: מִשֶּׁל אֶמְצַע; וְכֹל כַּיּוֹצֵא בִּטְעָנוֹת אֵלּוּ - הָרְשׁוּת בְּיַד הַתּוֹבֵע בִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד? אִם רָצָה הַתּוֹבֵעַ שֶׁלֹּא יִשָּׁבַע הַשֵּׁתָּף שְׁבוּעַת הַשֻּׁתָּפִין, וְיַשְׁבִּיעוּ הֶסֵּת עַל הַטַּעֲנָה שֶׁכּוֹפֵר בָּהּ וְאוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם - הֲרֵי זֶה מַשְׁבִּיעוּ; וְאִם רָצָה - מְגַלְגֵּל עָלָיו כָּל אֵלּוּ הַדְּבָרִים בִּשְׁבוּעַת הַשֻּׁתָּפִין, וּמַשְׁבִּיעוּ בְּטַעֲנַת סָפֵק: שֶׁלֹּא גָּזַלְתָּ כְּלוּם כָּל יְמֵי הַשֻּׁתָּפוּת, וְשֶׁהָיָה בֵּינֵינוּ תְּנַאי כָּךְ, וְשֶׁזּוֹ הַסְּחוֹרָה שֶׁלְּךָ, וְשֶׁנָּתַתָּ לִי כָּךְ וְכָךְ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ב. הַתּוֹבֵעַ שֶׁתָּפוֹ לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעַת הַשֻּׁתָּפִין, הַנִּתְבָּע אוֹמֵר: כְּבָר חָלַקְנוּ וְלֹא נִשְׁאַר לְךָ אֶצְלִי כְּלוּם, וְהַתּוֹבֵעַ אוֹמֵר: עֲדַיִן לֹא חָלַקְנוּ וְלֹא עָשִׂינוּ חֶשְׁבּוֹן, אוֹ שֶׁאָמַר הַתּוֹבֵעַ: חָלַקְנוּ עַל מְנָת שֶׁאַשְׁבִּיעַ אוֹתְךָ שְׁבוּעַת הַשֻּׁתָּפִין בְּכָל עֵת שֶׁאֶרְצֶה, וַעֲדַיִן לֹא נִשְׁבַּעְתָּ, וְאַתָּה מַדְחֶה אוֹתִי מִיּוֹם לְיוֹם - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סָפֵק. אֲפִלּוּ אָמַר הַנִּתְבָּע: כֵּן חָלַקְנוּ, וְנִשְׁאַר לְךָ אֶצְלִי, וְזֶה הַנִּשְׁאָר אֵינוֹ אֶלָּא חוֹב שֶׁזְּקִפְתִּו עָלַי, אוֹ פִּקָּדוֹן הִנַּחְתָּ אֶצְלִי, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עֵדִים שֶׁהָיָה שֻׁתָּפוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעוֹ בְּטַעֲנַת סָפֵק. וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁבִּיעַ הֶסֵּת שֶׁכְּבָר חָלְקוּ אוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁתַּתְּפוּ מֵעוֹלָם, וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי גִּלְגּוּל. לְפִי שֶׁאֵין מַשְׁבִּיעִין הֶסֵּת וְאֵין מְגַלְגְּלִין אֶלָּא אִם טָעֲנוּ דָּבָר שֶׁאִם יוֹדֶה בּוֹ יִהְיֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם מָמוֹן; אֲבָל דָּבָר שֶׁאֲפִלּוּ הוֹדָה בּוֹ אֵינוֹ חַיָּב אֶלָּא שְׁבוּעָה - אֵינוֹ נִשְׁבָּע עָלָיו וַאֲפִלּוּ עַל יְדֵי גִּלְגּוּל. וְכָזֶה הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים בַּעֲלֵי הוֹרָאָה.

ג. טָעַן שֶׁעֲדַיִן שֻׁתָּפִי אַתָּה וְנִשְׁאַר לִי אֶצְלְךָ כָּךְ וְכָךְ, וְזֶה אוֹמֵר: כְּבָר חָלַקְנוּ וְלֹא נִשְׁאַר לְךָ אֶצְלִי כְּלוּם, אוֹ לֹא הָיִיתָ שֻׁתָּפִי מֵעוֹלָם - הֲרֵי הַנִּתְבָּע נִשְׁבָּע הֶסֵּת שֶׁאֵין לוֹ בְּיָדוֹ כְּלוּם, וּמְגַלְגֵּל עָלָיו: שֶׁלֹּא גְּזַלְתַּנִי כְּלוּם מֵעוֹלָם; וְאֵינוֹ מְגַלְגֵּל עָלָיו שֶׁלֹּא הָיָה שֻׁתָּפוֹ אוֹ שֶׁכְּבָר חָלַקְנוּ, מִן הַטַּעַם שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ד. טָעַן שֶׁעַדַיִן שֵׁתָּפִין אֲנַחְנוּ וְיֵשׁ לִי לְהַשְׁבִּיעֲךָ בְּטַעֲנַת סָפֵק, וְהַלָּה אוֹמֵר: לֹא נִשְׁתַּתַּפְנוּ מֵעוֹלָם, וְהֵבִיא הַתּוֹבֵעַ עֵדִים שֶׁהָיָה שֵׁתָּפוֹ, וְחָזַר הַנִּתְבָּע אַחַר כָּךְ וְאָמַר: חָלַקְנוּ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁהֲרֵי הֶחְזַק כַּפָּרָן לִשְׁבוּעָה זוֹ, וְיִשָּׁבַע שְׁבוּעַת הַשֵּׁתָּפִין. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ה. רְאוּבֵן שֶׁהִטִּיל לַכִּיס אַרְבַּע מֵאוֹת דִּינָרִים, וְהִטִּיל שִׁמְעוֹן מָאתַיִם, וְנִשְׁתַּתְּפוּ, וְנָשְׂאוּ וְנָתְנוּ בְּיַחַד, וַהֲרֵי הַמָּמוֹן כֻּלּוֹ בְּיַד רְאוּבֵן, וְטָעַן רְאוּבֵן שֶׁפָּחַת מִן הַקֶּרֶן חֲמֵשׁ מֵאוֹת דִּינָרִין - אֵין אוֹמְרִים: יִשָּׁבַע רְאוּבֵן שְׁבוּעַת הַשֵּׁתָּפִין שֶׁפָּחָתוֹ כָּךְ, וִישַׁלֵּם שִׁמְעוֹן חֲמִשִּׁים מִבֵּיתוֹ; אֶלָּא יִשָּׁבַע רְאוּבֵן שְׁבוּעַת הַשֵּׁתָּפִין שֶׁפָּחָתוֹ, וְיֵלֵךְ בַּמְּנָה שֶׁבְּיָדוֹ בִּלְבַד, וְלֹא יְשַׁלֵּם שִׁמְעוֹן כְּלוּם. טָעַן רְאוּבֵן, שֶׁשִּׁמְעוֹן יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי בִּפְחָת זוֹ שֶׁפָּחָתוֹ - יְגַלְגֵּל עַל שִׁמְעוֹן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי סְכוּם הַפְּחָת הַזֶּה. וְאִם לֹא נִתְעַסֵּק שִׁמְעוֹן בְּשֵׁתָּפוּת זוֹ כְּלָל - יִשָּׁבַע שִׁמְעוֹן הֶסֵּת שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי בְּזֶה הַהֶפְסֵד, וְיִפָּטֵר. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אִם הָיָה זֶה הַמָּנָה הַנִּשְׁאָר בְּיַד שִׁמְעוֹן - חוֹלְקִים אוֹתוֹ בְּשָׁוֶה. שֶׁאֵין הַשֵּׁתָּף מִן הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין כְּדֵי שֶׁיִּשָּׁבַע וְיִטֹּל מַה שֶּׁבְּיַד חֲבֵרוֹ; אֶלָּא נִשְׁבָּע וְנִפְטָר, אוֹ נוֹטֵל מִדָּבָר שֶׁהוּא תַּחַת יָדוֹ. וְהִזָּהֵר בְּדִין זֶה, שֶׁכְּבָר טָעוּ בּוֹ בַּעֲלֵי הוֹרָאָה.

ו. טָעַן שִׁמְעוֹן, שֶׁיֵּשׁ לְלֵוִי עָלָיו חוֹב בְּזוֹ הַשֵּׁתָּפוּת מָנֶה: אִם הָיָה בְּיָדוֹ כְּדֵי הַחוֹב וְהָיָה יָכוֹל לִתְּנוֹ לְלֵוִי - נֶאֱמָן, וְנוֹתְנִין הַחוֹב וְאַחַר כָּךְ מְחַשְּׁבִין; וְאִם אֵין בְּיָדוֹ לִתֵּן - אֵינוֹ נֶאֱמָן לְהוֹצִיא מִיַּד רְאוּבֵן אוֹ מִן הַסְּחוֹרָה הַיְדוּעָה לַשֵּׁתָּפוּת, שֶׁמָּא קְנוּנְיָא הֵם עוֹשִׂין שִׁמְעוֹן וְלֵוִי עַל נִכְסֵי רְאוּבֵן. אֲפִלּוּ הָיְתָה הַמִּלְוָה בִּשְׁטָר - אֵין רְאוּבֵן חַיָּב לְשַׁלֵּם מִמָּנָה כְּלוּם. אֲבָל אִם טָעַן שִׁמְעוֹן, שֶׁרְאוּבֵן יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁזֶּה הַחוֹב שֶׁעָלַי מֻחְזֶמֶת הַשֵּׁתָּפוּת הוּא, וְהַחוֹב אֶצְלָנוּ הוּא - יִשָּׁבַע רְאוּבֵן הֶסֵּת אוֹ עַל יְדֵי גִלְגּוּל שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁחוֹב זֶה אֶצְלָנוּ, וִישַׁלֵּם שִׁמְעוֹן הַחוֹב מִשֶּׁלּוֹ. וְכֵן אִם יָצָא שְׁטַר חוֹב עַל לֵוִי בְּשֵׁם שִׁמְעוֹן בְּמֵאָה דִינָרִין מִמָּמוֹן הַשֵּׁתָּפוּת, וְאָמַר שִׁמְעוֹן: נִפְרַעְתִּי וְהֶחֱזַרְתִּי לַכִּיס, אוֹ שֶׁאָמַר שִׁמְעוֹן: קִבַּעְתִּי לוֹ זְמַן לְשָׁנָה אוֹ לִשְׁתַּיִם - אֵינוֹ נֶאֱמָן, שֶׁמָּא קְנוּנְיָא הוּא עוֹשֶׂה עַל נִכְסֵי רְאוּבֵן. וְכֵיצַד דָּנִין בְּדִין זֶה? לֵוִי כְּבָר נִפְטַר בְּהוֹדָאַת שִׁמְעוֹן, וְאִם לֹא הֵבִיא שִׁמְעוֹן רְאָיָה - יְשַׁלֵּם מִבֵּיתוֹ, וְיִתְבַּע אֶת לֵוִי בְּסוֹף זְמַן שֶׁאָמַר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת שְׁלוּחִין וְשֻׁתָּפִין

יום שלישי כ"א אלול ה'תשע"א

הִלְכוֹת עֲבָדִים

יֵשׁ בִּכְלָלָן שֶׁל עֶשְׂרֵה מִצְוֹת: חָמֵשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּשְׁמוֹנֶה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֵּרָטָן: א) דִּין קִנְיַן עֶבֶד עִבְרִי. ב) שֶׁלֹּא יִמְכֹּר מִמְכֶּרֶת עֶבֶד. ג) שֶׁלֹּא יַעַבְדֶנּוּ בְּפֶרֶךְ. ד) שֶׁלֹּא נַעֲבֹד בּוֹ עֲבוֹדַת עֶבֶד. ה) שֶׁלֹּא נַנִּיחַ גֵּר תּוֹשָׁב לִרְדּוֹת בּוֹ בְּפֶרֶךְ. ו) לְהַעֲנִיק לוֹ בְּצֵאתוֹ חָפְשִׁי. ז) שֶׁלֹּא יֵצֵא רֵיקָם. ח) לִפְדּוֹת אָמָה הָעִבְרִיָּה. ט) לְיַעֲדָהּ. י) שֶׁלֹּא תִּמְכֹּר. יא) לַעֲבֹד בְּעֶבֶד כְּנַעֲנִי לְעוֹלָם, אֶלָּא אִם כֵּן הִפִּיל לוֹ אֲדוֹנָיו אֶחָד מֵרָאשֵׁי אִיבָרָיו. יב) שֶׁלֹּא לְהַסְגִּיר עֶבֶד שֶׁבָּרַח מִחוּצָה לָאָרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. יג) שֶׁלֹּא לְהוֹנוֹת עֶבֶד זֶה הַנִּצָּל אֵלֵינוּ.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. עֶבֶד עִבְרִי הָאָמוּר בַּתּוֹרָה, זֶה יִשְׂרְאֵלִי שֶׁמָּכְרוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין עַל כָּרְחוֹ, אוֹ הַמּוֹכֵר עַצְמוֹ לְרְצוֹנוֹ. כֵּיצַד? גָּנַב וְאֵין לוֹ לְשַׁלֵּם אֶת הַקֶּרֶן - בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גְּנֵבָה. וְאֵין לְךָ אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁמּוֹכְרִין אוֹתוֹ בֵּית דִּין, אֶלָּא הַגַּנָּב בִּלְבַד. וְעַל זֶה שֶׁמְּכָרוּהוּ בֵּית דִּין הוּא אוֹמֵר: כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי. וְעָלָיו הוּא אוֹמֵר בְּמִשְׁנֵה תוֹרָה: כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי. מוֹכֵר עַצְמוֹ כֵּיצַד? זֶה יִשְׂרְאֵל שֶׁהֶעֱנִי בְּיוֹתֵר, נָתְנָה לוֹ תּוֹרָה רְשׁוּת לִמְכֹּר אֶת עַצְמוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יָמוּךְ אָחִיךָ עִמָּךְ וְנִמְכַּר לָךְ. וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְכֹּר אֶת עַצְמוֹ וּלְהַצְנִיעַ אֶת דָּמָיו, אוֹ לִקְנוֹת בָּהֶם סְחוֹרָה אוֹ כֵּלִים, אוֹ לִתְּנָם לְבַעַל חוֹב, אֶלָּא אִם כֵּן צָרִיךְ לְאָכְלָן בִּלְבַד. וְאֵין אָדָם רַשַּׁאי לִמְכֹּר אֶת עַצְמוֹ, עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר לוֹ כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ כְּסוּת לֹא תִשָּׁאֵר לוֹ, וְאַחַר כָּךְ יִמְכֹּר אֶת עַצְמוֹ.

ב. כְּבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵבָתָהּ, וְכֵן אֵינָהּ מוֹכֶרֶת אֶת עַצְמָהּ. וְאֵינָהּ קוֹנָה לֹא עֶבֶד עִבְרִי וְלֹא עֶבֶד כְּנַעֲנִי, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד. וְאֵין הַגֵּר נִקְנֶה בְּעֶבֶד עִבְרִי; שֶׁנֶּאֱמַר: וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ - מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִשְׁפָּחָה.

ג. עֶבֶד עִבְרִי שֶׁמְּכָרוּהוּ בֵּית דִּין - אֵין מוֹכְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל אוֹ לְגֵר צֶדֶק. וְכֵן הַמּוֹכֵר עַצְמוֹ - אֵינוֹ רַשַּׁאי לִמְכֹּר עַצְמוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וַאֲפִלּוּ לְגֵר תּוֹשָׁב. וְאִם עָבַר וּמָכַר עַצְמוֹ אֲפִלּוּ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וַאֲפִלּוּ לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַצְמָהּ - הֲרֵי זֶה מָכוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר. לְעֵקֶר - זֶה הַנִּמְכָּר לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עַצְמָהּ.

ד. בָּא וְאָמַר לְךָ: הֲרֵינִי מוֹכֵר עַצְמִי לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים - אֵין אַתָּה זָקוּק לוֹ, עַד שֶׁיִּמָּכֵר. אֲבָל לְאַחַר שֶׁנִּמְכַּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר וְעָשָׂה שֶׁלֹּא כַּהֲגֶן - מִצְוָה לִפְדּוֹתוֹ, וְלֹא יִטָּמֵעַ בָּהֶם; שֶׁנֶּאֱמַר: אַחֲרֵי נִמְכַּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה לוֹ.

ה. אֶחָד הַמּוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ אוֹ שֶׁמְּכָרוּהוּ בֵּית דִּין - אֵינוֹ נִמְכָּר בְּפַרְהֶסְיָא עַל אֶבֶן הַמֶּקֶח, וְלֹא בְּסִמְטָא, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָעֲבָדִים נִמְכָּרִין; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יִמָּכְרוּ מִמְכֶּרֶת עֶבֶד - אֵינוֹ נִמְכָּר אֶלָּא בִּצְנִעָה וְדֶרֶךְ כָּבוֹד.

ו. כָּל עֶבֶד עִבְרִי אָסוּר לַעֲבֹד בּוֹ בְּפֶרֶךְ. וְאֵיזוֹ הִיא עֲבוֹדַת פֶּרֶךְ? זוֹ עֲבוֹדָה שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָּה, וַעֲבוֹדָה שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לָהּ, אֶלָּא תִּהְיֶה מַחֲשַׁבְתּוֹ לְהַעֲבִידוֹ בִּלְבַד, שֶׁלֹּא יִבָּטֵל. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים, שֶׁלֹּא יֹאמַר לוֹ: עֲדֹר תַּחַת הַגְּפָנִים עַד שֶׁאָבוֹא; שֶׁהֲרֵי לֹא נָתַן לוֹ קִצְבָּה. אֶלָּא יֹאמַר לוֹ: עֲדֹר עַד שָׁעָה פְּלוֹנִית, אוֹ עַד מְקוֹם פְּלוֹנִי. וְכֵן לֹא יֹאמַר לוֹ: חֲפֹר מָקוֹם זֶה, וְהוּא אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ. וַאֲפִלּוּ לְהָחֵם לוֹ כּוֹס שֶׁל חַמִּין אוֹ לְהָצֵן, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לוֹ - אָסוּר, וְעוֹבֵר עָלָיו בְּלֹא

תַּעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפֶרֶךְ. הָא אֵינוֹ עוֹשֶׂה לוֹ אֶלָּא דָּבָר קָצוּב שֶׁהוּא צָרִיךְ לוֹ. וְכֵן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁנִּמְכַּר לוֹ, אִם רָדָה בוֹ בְּפֶרֶךְ - חֲרֵי יִשְׂרָאֵל מְצֻוִּין לְמָנְעוֹ. וְאִם הִנִּיחוּהוּ - עוֹבְרִים בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא יִרְדֶּנּוּ בְּפֶרֶךְ לְעֵינֶיךָ. וְאֵין אָנוּ נִזְקָקִין לִיכָּנֵס לִרְשׁוּתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְלִבְדֹּק אַחֲרָיו שֶׁלֹּא יַעֲבִידֶנּוּ בְּפֶרֶךְ; שֶׁנֶּאֱמַר: לְעֵינֶיךָ - בִּזְמַן שֶׁאַתָּה רוֹאֶה.

ז. כָּל עֶבֶד עִבְרִי אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁקָּנָהוּ לְהַעֲבִידוֹ בִּדְבָרִים בּוֹזִים, שֶׁהֵם מְיֻחָדִים לַעֲשׂוֹת הָעֲבָדִים, כְּגוֹן שֶׁיּוֹלִיךְ אַחֲרָיו כֵּלָיו לְבֵית הַמֶּרְחָץ, אוֹ יַחֲלֹץ לוֹ מִנְעָלָיו; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדַת עָבֶד. אֵינוֹ נוֹהֵג בּוֹ אֶלָּא כְּשָׂכִיר; שֶׁנֶּאֱמַר: כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב יִהְיֶה עִמָּךְ. וּמֵתָּר לְסַפֵּר לוֹ שְׁעָרוֹ, וּלְכַבֵּס לוֹ כְּסוּתוֹ, וְלֶאֱפוֹת לוֹ עִסָּתוֹ; אֲבָל לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ בַּלָּן לָרַבִּים, אוֹ סַפָּר לָרַבִּים, אוֹ נַחְתּוֹם לָרַבִּים. וְאִם הָיְתָה אֻמָּנוּתוֹ זֹאת קֹדֶם שֶׁיִּמָּכֵר - חֲרֵי זֶה יַעֲשֶׂה. אֲבָל לֹא יְלַמְּדֶנּוּ בַּתְּחִלָּה מְלָאכָה כְּלָל, אֶלָּא אֻמָּנוּת שֶׁהָיָה בָּהּ - הִיא שֶׁעוֹשֶׂה כְּשֶׁהָיָה עוֹשֶׂה מִקֹּדֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֶבֶד עִבְרִי, מִפְּנֵי שֶׁנַּפְשׁוֹ שְׁפָלָה בַּמְּכִירָה; אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נִמְכַּר - מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה זוֹ אֶלָּא בִּרְצוֹנוֹ וּמִדַּעַת עַצְמוֹ.

ח. אֲנָשִׁים שֶׁאֵינָן נוֹהֲגִין כַּשּׁוּרָה - מֻתָּר לִרְדּוֹתָן בְּחָזְקָה וּלְהִשְׁתַּעְבֵּד בָּהֶן. מֶלֶךְ שֶׁגָּזַר, שֶׁכָּל מִי שֶׁלֹּא יִתֵּן הַמַּס הַקָּצוּב עַל כָּל אִישׁ וְאִישׁ, יִשְׁתַּעְבֵּד לְזֶה שֶׁנָּתַן הַמַּס עַל יָדוֹ - חֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ יוֹתֵר מִדַּי, אֲבָל לֹא כְּעֶבֶד. וְאִם אֵינוֹ נוֹהֵג כַּשּׁוּרָה - מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ כְּעֶבֶד.

ט. כָּל עֶבֶד עִבְרִי אוֹ אָמָה הָעִבְרִיָּה - חַיָּב הָאָדוֹן לְהַשְׁוּתָן לוֹ בְּמַאֲכָל וּבְמַשְׁקֶה, בִּכְסוּת וּבְמָדוֹר. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ - שֶׁלֹּא תְּהֵא אַתָּה אוֹכֵל פַּת נָקִי, וְהוּא אוֹכֵל פַּת קִבֶּר; אַתָּה שׁוֹתֶה יַיִן יָשָׁן, וְהוּא שׁוֹתֶה יַיִן חָדָשׁ; אַתָּה יָשֵׁן עַל גַּבֵּי מוֹכִין, וְהוּא יָשֵׁן עַל גַּבֵּי הַתֶּבֶן; אַתָּה דָּר בִּכְרָךְ וְהוּא דָּר בִּכְפָר, אוֹ אַתָּה דָּר בִּכְפָר וְהוּא יוֹשֵׁב בִּכְרָךְ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָצָא מֵעִמָּךְ. מִכָּאן אָמְרוּ: כָּל הַקּוֹנֶה עֶבֶד עִבְרִי - כְּקוֹנֶה אָדוֹן לְעַצְמוֹ. וְחַיָּב לִנְהֹג בּוֹ מִנְהַג אַחֲוָה; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְאַף עַל פִּי כֵן, צָרִיךְ הָעֶבֶד לִנְהֹג בְּעַצְמוֹ מִנְהַג עֲבֵדוּת בְּאוֹתָן הָעֲבוֹדוֹת שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לוֹ.

י. אֵין אָמָה הָעִבְרִיָּה נוֹהֶגֶת וְלֹא עֶבֶד עִבְרִי נוֹהֵג אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג, בֵּין עֶבֶד עִבְרִי שֶׁמּוֹכֵר עַצְמוֹ בֵּין זֶה שֶׁמְּכָרוּהוּ בֵּית דִּין. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ מָתַי בָּטְלוּ הַיּוֹבְלוֹת.

יום רביעי כ"ב אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שֵׁנִי

א. עֶבֶד עִבְרִי שֶׁמְּכָרוּהוּ בֵּית דִּין [וְהַמּוֹכֵר עַצְמוֹ] נִקְנֶה בְּכֶסֶף וּבִשְׁטָר וּבִשְׁטָר. כֵּיצַד בִּשְׁטָר? כּוֹתֵב לוֹ עַל הַנְּיָר אוֹ עַל הַחֶרֶס: חֲרֵינִי מָכוּר לָךְ, חֲרֵינִי קָנוּי לָךְ; וְנוֹתֵן לוֹ הַשְּׁטָר.

ב. מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין - עוֹבֵד שֵׁשׁ שָׁנִים מִיּוֹם מְכִירָתוֹ, וּבִתְחִלַּת הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שֶׁלּוֹ יֵצֵא בֶּן חוֹרִין. וְאִם פָּגְעָה בּוֹ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בִּכְלַל הַשֵּׁשׁ - חֲרֵי זֶה עוֹבֵד בָּהּ. אֲבָל אִם פָּגְעָה בּוֹ שְׁנַת יוֹבֵל, אֲפִלּוּ נִמְכַּר שָׁנָה אַחַת לִפְנֵי הַיּוֹבֵל - חֲרֵי זֶה יָצָא לַחֵרוּת. שֶׁנֶּאֱמַר: עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ; בִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל הַזֹּאת וְגוֹמֵר.

ג. הַמּוֹכֵר עַצְמוֹ - יֵשׁ לוֹ לִמְכֹּר עַצְמוֹ לְיָתֵר עַל שֵׁשׁ. חֲרֵי שֶׁמָּכַר עַצְמוֹ לְעֶשֶׂר שָׁנִים אוֹ לְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל, אֲפִלּוּ אַחַר שָׁנָה - חֲרֵי זֶה יוֹצֵא בַּיּוֹבֵל; שֶׁנֶּאֱמַר: עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל יַעֲבֹד עִמָּךְ.

ד. אֶחָד הַמּוֹכֵר עַצְמוֹ אוֹ שֶׁמְּכָרוּהוּ בֵּית דִּין וּבָרַח - חַיָּב לְהַשְׁלִים שֵׁשׁ. וְאִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל - יוֹצֵא לַחֵרוּת.

ה. חָלָה, בֵּין שֶׁחָלָה שָׁנָה אַחַר שָׁנָה אוֹ שֶׁחָלָה חֳלָאִים מְקֻטָּעִים: אִם הַכֹּל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע שָׁנִים - עוֹלִין לְמִנְיַן שֵׁשׁ; אֲבָל אִם חָלָה אַרְבַּע שָׁנִים - חַיָּב לְהַשְׁלִים כָּל יְמֵי הַחֹלִי; שֶׁנֶּאֱמַר: כְּשָׂכִיר כְּתוֹשָׁב. וְאִם פָּגַע בּוֹ יוֹבֵל - יֵצֵא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁמְּחַשְּׁבִין יְמֵי הַחֹלִי? כְּשֶׁהָיָה חָלְיוֹ כָּבֵד, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה; אֲבָל אִם לֹא הָיָה חָלְיוֹ כָּבֵד, אֶלָּא יָכוֹל לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה מַחַט, אֲפִלּוּ חָלָה כָּל שֵׁשׁ - עוֹלִין לוֹ.

ו. הַמּוֹכֵר עַצְמוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם לֹא נִפְדָּה - אֵינוֹ יוֹצֵא אֶלָּא בַּיּוֹבֵל; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאִם לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶּה, וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ.

ז. הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, אִם לֹא הִשִּׂיגָה יָדוֹ לִגְאֹל - קְרוֹבָיו פּוֹדִין אוֹתוֹ. וְקָרוֹב קָרוֹב קוֹדֵם; שֶׁנֶּאֱמַר: אוֹ דֹדוֹ אוֹ בֶן דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ. וּבֵית דִּין כּוֹפִין אֶת קְרוֹבָיו לִפְדּוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יִטְּמַע בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. לֹא פְּדָאוּהוּ קְרוֹבָיו, אוֹ שֶׁאֵין יָדָם מַשֶּׂגֶת - מִצְוָה עַל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לִפְדּוֹתוֹ. וּבֵין שֶׁפְּדָאוּהוּ קְרוֹבִים בֵּין שֶׁפְּדָאָהוּ שְׁאָר אָדָם - יָצָא לַחֵרוּת. וְיֵשׁ לוֹ לִלְוּוֹת וְלִגְאֹל אֶת עַצְמוֹ מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים. וְגוֹאֵל לַחֲצָאִין. אֲבָל הַנִּמְכָּר לְיִשְׂרָאֵל - אֵין הַקְּרוֹבִים פּוֹדִין אוֹתוֹ, וְאֵין לוֹוֶה וְגוֹאֵל, וְאֵינוֹ גוֹאֵל לַחֲצָאִין. אֶלָּא כֵּיצַד דִּינוֹ? אִם הִשִּׂיגָה יָדוֹ לִתֵּן כְּפִי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרוֹת - נוֹתֵן וְיוֹצֵא; וְאִם לָאו - לֹא יֵצֵא.

ח. אֶחָד הַמּוֹכֵר עַצְמוֹ, בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֶחָד שֶׁמְּכָרוּהוּ בֵּית דִּין - חֲרֵי זֶה מְגֻרָעַ מִפִּדְיוֹנוֹ וְיוֹצֵא. כֵּיצַד? חֲרֵי שֶׁמְּכָרוּהוּ בְּשִׁשִּׁים דִּינָרִים, וְעָבַד אַרְבַּע שָׁנִים, וּמְצָאָה יָדוֹ - חֲרֵי זֶה נוֹתֵן עֶשְׂרִים דִּינָרִים וְיוֹצֵא לַחֵרוּת. וְכֵן אִם מָכַר עַצְמוֹ בְּאַרְבָּעִים דִּינָרִין לְעֶשֶׂר שָׁנִים - חֲרֵי זֶה מְגֻרָעַ אַרְבָּעָה דִּינָרִין לְכָל שָׁנָה שֶׁעָבַד, וְנוֹתֵן הַנִּשְׁאָר כֶּסֶף אוֹ שְׁוֵה כֶּסֶף, וְיוֹצֵא. וְכֵן הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים - מְחַשֵּׁב הַדָּמִים לְפִי הַשָּׁנִים הַנִּשְׁאָרוֹת עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל; שֶׁנֶּאֱמַר: וְחִשַּׁב עִם קֹנֵהוּ מִשְּׁנַת הִמָּכְרוֹ לוֹ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל. כֵּיצַד? מָכַר עַצְמוֹ בְּמֵאָה, וְנִשְׁאַר לַיּוֹבֵל מִשְּׁנַת מְכִירָה עֶשֶׂר שָׁנִים - מְחַשֵּׁב עֲשָׂרָה לְכָל שָׁנָה שֶׁעָבַד, וְגוֹרֵעַ הַדָּמִים וּמֵשִׁיב הַשְּׁאָר כֶּסֶף, לֹא תְּבוּאָה וְלֹא כֵּלִים; שֶׁנֶּאֱמַר: כֶּסֶף מִמְּכָרוֹ - בְּכֶסֶף הוּא נִגְאָל מִיַּד הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאֵינוֹ נִגְאָל בִּשְׁוֵה כֶּסֶף.

ט. כָּל עֶבֶד עִבְרִי אוֹ עִבְרִיָּה שֶׁיָּצָא בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף, וְהִבְרִיא

מתוך מהדורת וגשל

וְהוֹסִיפוּ דָמָיו, אוֹ נִשְׁחַף וּפָחֲתוּ דָמָיו - מְחַשְּׁבִין לוֹ לְהָקֵל עָלָיו. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁנִּמְכַּר בְּמֵאָה, וַהֲרֵי הוּא עַתָּה שָׁוֶה מָאתַיִם - אֵינוֹ מְחַשֵּׁב עִם אֲדוֹנָיו אֶלָּא לְפִי מֵאָה; נִמְכַּר בְּמָאתַיִם, וַהֲרֵי הוּא שָׁוֶה מֵאָה - מְחַשֵּׁב עִמּוֹ עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרוֹת לְפִי מֵאָה.

י. הַנִּמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, הוֹאִיל וְיֵשׁ לִגְאֹל עַצְמוֹ לַחֲצָאִין כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, פְּעָמִים יִהְיֶה לְהָקֵל וּפְעָמִים לְהַחְמִיר. כֵּיצַד לְהָקֵל? קָנָה אוֹתוֹ בְּמָאתַיִם, וְנִשְׁחַף, וַהֲרֵי הוּא עַתָּה שָׁוֶה מֵאָה, וְנָתַן לוֹ חֲמִשִּׁים, חֲצִי דָמָיו, וְהִבְרִיא, וַהֲרֵי הוּא שָׁוֶה מָאתַיִם - נוֹתֵן לוֹ מֵאָה, שֶׁהֵן חֲצִי דָמָיו הַנִּשְׁאָר, וְיוֹצֵא. כֵּיצַד לְהַחְמִיר? קָנָה אוֹתוֹ בְּמָאתַיִם, וְנָתַן לוֹ חֲצִי דָמָיו שֶׁהֵן מֵאָה, וְנִשְׁחַף, וַהֲרֵי עַתָּה שָׁוֶה מֵאָה - נוֹתֵן לוֹ חֲמִשִּׁים, שֶׁהֵן דְּמֵי חֶצְיוֹ הַנִּשְׁאָר. וְנִמְצָא שֶׁנָּתַן מֵאָה וַחֲמִשִּׁים, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עַתָּה שָׁוֶה מֵאָה.

יא. הָרַב שֶׁמָּחַל לָעֶבֶד עַל הַכֶּסֶף שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ לַעֲבֹד כְּנֶגְדּוֹ - אֵינוֹ מָחוּל לוֹ, עַד שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ שְׁטַר שִׁחְרוּר. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁקָּנָהוּ בְּשִׁשִּׁים, וְעָבַד שָׁנָה אוֹ שְׁנָתַיִם, וְאָמַר לוֹ: שְׁאָר הַדָּמִים מְחוּלִין לְךָ, לֵךְ לְדַרְכְּךָ! - לֹא נִפְטַר מִשִּׁעְבּוּדוֹ עַד שֶׁיִּכְתֹּב לוֹ שְׁטָר.

יב. אָדוֹן שֶׁמֵּת: אִם הִנִּיחַ בֵּן זָכָר - הֲרֵי הָעֶבֶד עוֹבֵד הַבֵּן עַד סוֹף הַשֵּׁשׁ, אוֹ עַד סוֹף הַשָּׁנִים שֶׁמָּכַר עַצְמוֹ לָהֶן, אוֹ עַד שֶׁיִּפְגַּע בּוֹ יוֹבֵל, אוֹ עַד שֶׁיְּגָרֵעַ פִּדְיוֹנוֹ וְיִתֵּן הַשְּׁאָר; אֲבָל אִם לֹא הִנִּיחַ בֵּן זָכָר - הֲרֵי זֶה יָצָא לַחֵרוּת, וְאֵינוֹ עוֹבֵד לֹא אֶת הַבַּת וְלֹא אֶת הָאָח, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד שְׁאָר הַיּוֹרְשִׁין. וְהַנִּמְכָּר לְגֵר צֶדֶק אוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים - אֲפִלּוּ הַבֵּן אֵינוֹ עוֹבֵד, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁמֵּת הָאָדוֹן יָצָא לְחֵרוּת. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שֶׁעֶבֶד עִבְרִי נִקְנֶה בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר, וְקוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בַּחֲמִשָּׁה דְבָרִים: בְּשָׁנִים, אוֹ בְּיוֹבֵל, אוֹ בְּגֵרְעוֹן כֶּסֶף, אוֹ בִּשְׁטַר שִׁחְרוּר, אוֹ בְּמִיתַת אָדוֹן בְּלֹא בֵּן; וּבְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ בְּגֵר - אֲפִלּוּ הִנִּיחַ בֵּן. מִצְוָה לוֹמַר לוֹ 'צֵא' בְּשִׁעַת יְצִיאָתוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ - הֲרֵי הוּא יוֹצֵא בְּחִנָּם, וְאֵינוֹ צָרִיךְ שְׁטָר. אֲפִלּוּ חָלָה וְהוֹצִיא רַבּוֹ עָלָיו הוֹצָאוֹת הַרְבֵּה - אֵינוֹ חַיָּב לוֹ כְּלוּם; שֶׁנֶּאֱמַר: יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם.

יום חמישי כ"ג אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. כָּל עֶבֶד עִבְרִי - הֲרֵי הָאָדוֹן חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ הַנִּשּׂוֹאָה לוֹ, וְלֹא אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם. וְהוּא שֶׁתְּהֶיה מֻתֶּרֶת לוֹ; אֲבָל אִם הָיְתָה מֵאִסּוּרֵי לָאוִין, אֲפִלּוּ שְׁנָיָה - אֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ. שֶׁנֶּאֱמַר: אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ - אִשָּׁה הָרְאוּיָה לַעֲמֹד עִמּוֹ. וְכֵן חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו. בִּמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין נֶאֱמַר: אִם בַּעַל אִשָּׁה הוּא, וְיָצְאָה אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ, שֶׁכֵּיוָן שֶׁנִּקְנָה זֶה נִשְׁתַּעְבְּדָה אִשְׁתּוֹ?! אֲבָל לֹא בָּא לְלַמֵּד אֶלָּא שֶׁהָאָדוֹן חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ. וּבְמוֹכֵר עַצְמוֹ נֶאֱמַר: וְיָצָא מֵעִמָּךְ הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ. וּבְנִמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים נֶאֱמַר: וְיָצָא בִּשְׁנַת הַיֹּבֵל הוּא וּבָנָיו עִמּוֹ. אֶחָד אִשָּׁה וּבָנִים שֶׁהָיוּ לוֹ בִּשְׁעַת מְכִירָה, אוֹ אִשָּׁה וּבָנִים שֶׁהָיוּ לוֹ אַחַר מְכִירָתוֹ. וְהוּא שֶׁיִּקָּחֶנָּה מִדַּעַת הָאָדוֹן; אֲבָל אִם לְקָחָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעַת רַבּוֹ - אֵינוֹ חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ.

ב. אַף עַל פִּי שֶׁהָאָדוֹן חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו - אֵין לוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם כְּלוּם, אֶלָּא הֲרֵי מַעֲשֵׂה הָאִשָּׁה וּמְצִיאָתָהּ לְבַעְלָהּ. וְכֹל שֶׁזּוֹכֶה הַבַּעַל בְּאִשְׁתּוֹ - זוֹכֶה זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עֶבֶד עִבְרִי.

ג. מִי שֶׁמְּכָרוּהוּ בֵּית דִּין - יֵשׁ לְרַבּוֹ לִתֵּן לוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית. בֵּין הָאָדוֹן בֵּין בְּנוֹ שֶׁל אָדוֹן, אִם מֵת אָבִיו - הֲרֵי זֶה נוֹתֵן לוֹ שִׁפְחָה. וְכוֹפֵהוּ עַל זֶה, כְּדֵי שֶׁיּוֹלִיד מִמֶּנָּה עֲבָדִים. וַהֲרֵי הִיא מֻתֶּרֶת לוֹ כָּל יְמֵי עַבְדוּתוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם אֲדֹנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְגוֹמֵר. וְהַמּוֹכֵר עַצְמוֹ - אָסוּר בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית כִּשְׁאָר כָּל יִשְׂרָאֵל.

ד. אֵין עֶבֶד עִבְרִי מֻתָּר בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית עַד שֶׁתִּהְיֶה לוֹ אִשָּׁה יִשְׂרְאֵלִית וּבָנִים; אֲבָל אִם אֵין לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים - אֵין רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית. וְדָבָר זֶה קַבָּלָה הוּא. אֲפִלּוּ הָיָה הַנִּמְכָּר כֹּהֵן - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית כָּל יְמֵי עַבְדוּתוֹ.

ה. אִם הָיוּ לוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, אַף עַל פִּי שֶׁמּוֹסֵר לוֹ רַבּוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפְרִישׁוֹ מֵאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו; שֶׁנֶּאֱמַר: אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ. וְאֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן לוֹ שְׁתֵּי שְׁפָחוֹת, וְלֹא לִתֵּן שִׁפְחָה אַחַת לִשְׁנֵי עֲבָדָיו הָעִבְרִים כְּדֶרֶךְ שֶׁנּוֹתֵן לַכְּנַעֲנִיִּים; שֶׁנֶּאֱמַר: יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה. נִרְצָע שֶׁמָּסַר לוֹ רַבּוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, וְהִגִּיעַ יוֹבֵל, וְהָיָה רַבּוֹ מְסָרֵב בּוֹ לָצֵאת, וְאֵינוֹ רוֹצֶה לָצֵאת, וְחָבַל בּוֹ - פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי נֶאֱסַר בְּשִׁפְחָה.

ו. הַמּוֹכֵר עַצְמוֹ - אֵינוֹ נִרְצָע. אֲבָל מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין, וְעָבַד שֵׁשׁ וְלֹא רָצָה לָצֵאת - הֲרֵי זֶה נִרְצָע, וְעוֹבֵד עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל, אוֹ עַד שֶׁיָּמוּת הָאָדוֹן.

ז. אַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחַ בֵּן - אֵין הַנִּרְצָע עוֹבֵד אֶת הַבֵּן. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ: וַעֲבָדוֹ: לוֹ וְלֹא לִבְנוֹ; לְעֹלָם - לְעוֹלָמוֹ שֶׁל יוֹבֵל. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַנִּרְצָע אֵינוֹ קוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ אֶלָּא בַּיּוֹבֵל וּבְמִיתַת הָאָדוֹן.

ח. עֶבֶד עִבְרִי כֹּהֵן אֵינוֹ נִרְצָע, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשָׂה בַּעַל מוּם. וַהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: וְשָׁב אֶל מִשְׁפַּחְתּוֹ - לַחֲזָקָה שֶׁהָיָה בָּהּ, וְאֵינוֹ שָׁב לַשְּׁרָרָה שֶׁהָיָה בָּהּ.

ט. כֵּיצַד רוֹצְעִין? מְבִיאוֹ לְבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה, וְאוֹמֵר דְּבָרָיו לִפְנֵיהֶם. וּמַגִּישׁוֹ לְסוֹף שֵׁשׁ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין בַּבִּנְיָן. בֵּין דֶּלֶת וּמְזוּזָה שֶׁל אָדוֹן בֵּין שֶׁל כָּל אָדָם. וְנוֹקֵב אֶת אָזְנוֹ הַיְמָנִית, בְּגוּפָהּ שֶׁל אֹזֶן, בְּמַרְצֵעַ שֶׁל מַתֶּכֶת, עַד שֶׁיַּגִּיעַ לַדֶּלֶת; שֶׁנֶּאֱמַר: וְנָתַתּ בְּאָזְנוֹ וּבַדֶּלֶת. וְלֹא נֶאֱמַר מְזוּזָה, אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה עוֹמֵד בֵּין אֵצֶל דֶּלֶת בֵּין אֵצֶל מְזוּזָה; וּמַה מְּזוּזָה כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת, אַף דֶּלֶת כְּשֶׁהִיא עוֹמֶדֶת; אֲבָל הָרְצִיעָה - בַּדֶּלֶת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם מְזוּזָה. הָאָדוֹן הוּא שֶׁרוֹצֵעַ בְּעַצְמוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָצַע אֲדֹנָיו - לֹא בְּנוֹ וְלֹא שְׁלוּחוֹ וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין. וְאֵין רוֹצְעִין שְׁנֵי עֲבָדִים כְּאֶחָד, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת חֲבִילוֹת.

י. וְאִם אָמַר יֹאמַר הָעֶבֶד - עַד שֶׁיֹּאמַר וְיִשְׁנֶה. הָעֶבֶד - עַד שֶׁיֹּאמַר כְּשֶׁהוּא עֶבֶד; אֲבָל אִם אָמַר אַחַר שֵׁשׁ - אֵינוֹ נִרְצָע,

עַד שֶׁיֹּאמַר וְיִשְׁנֶה בְּסוֹף שֵׁשׁ בִּתְחִלַּת פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁאַר מִן הַיּוֹם שָׁוֶה פְּרוּטָה מִדְּמֵי מְכִירָתוֹ אוֹ יָתֵר מְעַט. אֲבָל אִם נִשְׁאַר פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה - הֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר אַחַר שֵׁשׁ.

יא. הָיְתָה לָעֶבֶד שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית וְלוֹ מִמֶּנָּה בָּנִים, וּלְרַבּוֹ אֵין אִשָּׁה וּבָנִים - אֵינוֹ נִרְצָע; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אַהֲבְךָ וְאֶת בֵּיתֶךָ. לְרַבּוֹ אִשָּׁה וּבָנִים, וְלוֹ אֵין אִשָּׁה וּבָנִים - אֵינוֹ נִרְצָע; שֶׁנֶּאֱמַר: אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנָי. הוּא אוֹהֵב אֶת רַבּוֹ, וְרַבּוֹ אֵינוֹ אוֹהֲבוֹ - אֵינוֹ נִרְצָע; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ. רַבּוֹ אוֹהֲבוֹ, וְהוּא אֵינוֹ אוֹהֵב אֶת רַבּוֹ - אֵינוֹ נִרְצָע; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי אַהֲבְךָ. הוּא חוֹלֶה, וְרַבּוֹ אֵינוֹ חוֹלֶה - אֵינוֹ נִרְצָע; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ. רַבּוֹ חוֹלֶה, וְהוּא אֵינוֹ חוֹלֶה, אוֹ שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם חוֹלִים - אֵינוֹ נִרְצָע; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי טוֹב לוֹ עִמָּךְ - עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵיהֶם בְּטוֹבָה.

יב. מַה בֵּין מוֹכֵר עַצְמוֹ לְמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין? מוֹכֵר עַצְמוֹ - אֵינוֹ נִרְצָע, וּמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין - נִרְצָע. מוֹכֵר עַצְמוֹ - אָסוּר בְּשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית, וּמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין - רַבּוֹ מוֹסֵר לוֹ שִׁפְחָה כְּנַעֲנִית. מוֹכֵר עַצְמוֹ - נִמְכָּר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וּמְכָרוּהוּ בֵּית דִּין - אֵינוֹ נִמְכָּר אֶלָּא לְיִשְׂרָאֵל; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ - אֵין בֵּית דִּין מוֹכְרִין אוֹתוֹ אֶלָּא לְךָ. מוֹכֵר עַצְמוֹ - נִמְכָּר לְשֵׁשׁ וְיָתֵר עַל שֵׁשׁ, מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין - אֵינוֹ נִמְכָּר אֶלָּא לְשֵׁשׁ. מוֹכֵר עַצְמוֹ - אֵין מַעֲנִיקִין לוֹ, מְכָרוּהוּ בֵּית דִּין מַעֲנִיקִין לוֹ.

יג. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁאֵין הָאִשָּׁה נִרְצַעַת. וְכֵן יֵרָאֶה מִעִנְיַן הַכָּתוּב, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר בְּנִרְצָע: אָהַבְתִּי אֶת אֲדֹנִי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בָּנָי. וּמַהוּ שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן? לְהַעֲנִיק. שֶׁכְּשֵׁם שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה לְהַעֲנִיק עֶבֶד עִבְרִי, כָּךְ מַעֲנִיק אָמָה הָעִבְרִיָּה.

יד. כָּל הַמְשַׁלֵּחַ עַבְדּוֹ וַאֲמָתוֹ רֵיקָם - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תְשַׁלְּחֶנּוּ רֵיקָם. וַהֲרֵי הַכָּתוּב נִתְּקוֹ לַעֲשֵׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: הַעֲנֵיק תַּעֲנִיק לוֹ. אֶחָד הַיּוֹצֵא בְּסוֹף שֵׁשׁ, אוֹ שֶׁיָּצָא בַּיּוֹבֵל, אוֹ בְּמִיתַת הָאָדוֹן, וְכֵן הָאָמָה הָעִבְרִיָּה שֶׁיָּצָאת בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ אוֹ בְּסִימָנִין - הֲרֵי אֵלּוּ מַעֲנִיקִין לָהֶם. אֲבָל הַיּוֹצֵא בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף - אֵין מַעֲנִיקִין לָהֶם. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי תְשַׁלְּחֶנּוּ חָפְשִׁי מֵעִמָּךְ; וְזֶה לֹא שִׁלְּחוֹ חָפְשִׁי, אֶלָּא הָעֶבֶד נָתַן שְׁאָר הַדָּמִים שֶׁנִּשְׁאַר לוֹ לַעֲבֹד בָּהֶן וְאַחַר כָּךְ יָצָא. הַעֲנֵיק תַּעֲנִיק לוֹ מִצֹּאנְךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ - בְּעִנְיַן צֹאן גֹּרֶן וָיֶקֶב, דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם בְּרָכָה מֵחֲמַת עַצְמָן, הוּא שֶׁחַיָּב לְהַעֲנִיק לוֹ מֵהֶם; אֲבָל הַכְּסָפִים וְהַבְּגָדִים - אֵינוֹ חַיָּב לִתֵּן לוֹ מֵהֶם. וְכַמָּה נוֹתֵן לוֹ? אֵין פָּחוֹת מִשָּׁוֶה שְׁלֹשִׁים סֶלַע, בֵּין מִמִּין אֶחָד בֵּין מִמִּינִין הַרְבֵּה; כִּשְׁלֹשִׁים שֶׁל קְנַס הָעֶבֶד, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: יִתֵּן לַאדֹנָיו. בֵּין שִׁנְתְּבָרֵךְ הַבַּיִת בִּגְלָלוֹ בֵּין שֶׁלֹּא נִתְבָּרֵךְ; שֶׁנֶּאֱמַר: הַעֲנֵיק תַּעֲנִיק לוֹ - מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר: אֲשֶׁר בֵּרַכְךָ? הַכֹּל לְפִי הַבְּרָכָה תֵּן לוֹ.

טו. אִם בָּרַח, וּפָגַע בּוֹ יוֹבֵל כְּשֶׁהוּא בּוֹרֵחַ, וְיָצָא לַחֵרוּת - אֵינוֹ חַיָּב לְהַעֲנִיקוֹ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי תְשַׁלְּחֶנּוּ וְגוֹמֵר. עָנָק עֶבֶד עִבְרִי - לְעַצְמוֹ, וְאֵין בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה הֵימֶנּוּ. עָנָק אָמָה הָעִבְרִיָּה, וְכֵן מְצִיאָתָהּ - לְאָבִיהָ. וְאִם מֵת אָבִיהָ קֹדֶם שֶׁיָּבוֹא לְיָדוֹ - הֲרֵי הֵן שֶׁל עַצְמָהּ, וְאֵין לְאַחֶיהָ בָּהֶם כְּלוּם; שֶׁאֵין אָדָם מוֹרִישׁ זְכוּת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּבִתּוֹ לִבְנוֹ.

יום שישי כ"ד אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק רְבִיעִי

א. אָמָה הָעִבְרִיָּה הִיא הַקְּטַנָּה שֶׁמְּכָרָהּ אָבִיהָ. וּמִשֶּׁתְּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְתֵעָשֶׂה נַעֲרָה - אֵינוֹ יָכוֹל לִמְכָרָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁעַדַיִן יֵשׁ לוֹ רְשׁוּת בָּהּ, וְיֵשׁ לוֹ לְקַדְּשָׁהּ לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה. אַף הַקְּטַנָּה שֶׁהִיא אֵילוֹנִית בְּסִימָנֶיהָ וְאֵינָהּ רְאוּיָה לַהֲבָאַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - יֵשׁ לְאָבִיהָ לִמְכָרָהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא קְטַנָּה. אֲבָל הַטֻּמְטוּם וְהָאַנְדְּרוֹגִינוֹס - אֵינוֹ נִמְכָּר לֹא כְּעֶבֶד עִבְרִי וְלֹא כְּדִין הָאָמָה הָעִבְרִיָּה.

ב. אֵין הָאָב רַשַּׁאי לִמְכֹּר אֶת בִּתּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן הֶעֱנִי וְלֹא נִשְׁאַר לוֹ כְּלוּם, לֹא קַרְקַע וְלֹא מִטַּלְטְלִין, וַאֲפִלּוּ כְּסוּת שֶׁעָלָיו. וְאַף עַל פִּי כֵן כּוֹפִין אֶת הָאָב לִפְדּוֹתָהּ אַחַר שֶׁמְּכָרָהּ, מִשּׁוּם פְּגַם מִשְׁפָּחָה. בָּרַח הָאָב אוֹ שֶׁמֵּת אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ לִפְדּוֹתָהּ - הֲרֵי זוֹ עוֹבֶדֶת עַד שֶׁתֵּצֵא.

ג. אָמָה הָעִבְרִיָּה נִקְנֵית בְּכֶסֶף אוֹ בְּשִׁוֵּה כֶּסֶף וּבִשְׁטָר, וְאֵינָהּ נִקְנֵית בִּפְרוּטָה, מִפְּנֵי שֶׁצָּרִיךְ לִקְנוֹתָהּ בְּדָמִים שֶׁרָאוּיִין לְגֵרָעוֹן, כְּדֵי שֶׁתִּגָּרַע פִּדְיוֹנָהּ וְתֵצֵא. כֵּיצַד בִּשְׁטָר? כּוֹתֵב עַל הַגֵּרֶן אוֹ עַל הַחֶרֶס: בִּתִּי מְכוּרָה לָךְ, בִּתִּי קְנוּיָה לָךְ; וְנוֹתֵן בְּיַד הָאָדוֹן. וּשְׁטַר אָמָה הָעִבְרִיָּה - הָאָב כּוֹתְבוֹ.

ד. אָמָה הָעִבְרִיָּה עוֹבֶדֶת שֵׁשׁ שָׁנִים, כְּעֶבֶד שֶׁמְּכָרוּהוּ בֵּית דִּין; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יִמָּכֵר לְךָ אָחִיךָ הָעִבְרִי אוֹ הָעִבְרִיָּה. וְיוֹצֵאת בִּתְחִלַּת שֶׁבַע. וְאִם פָּגַע בָּהּ יוֹבֵל בְּתוֹךְ שֵׁשׁ - יוֹצְאָה חִנָּם, כְּעֶבֶד. מֵת הָאָדוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחַ בֵּן - יוֹצְאָה חִנָּם, כְּנִרְצָע; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַף לַאֲמָתְךָ תַּעֲשֶׂה כֵּן. וְכֵן מְגָרַעַת מִפִּדְיוֹנָהּ וְיוֹצְאָה. וְאִם כָּתַב לָהּ שְׁטַר שִׁחְרוּר וּמָחַל עַל הַשְּׁאָר - יוֹצְאָה חִנָּם, כְּעֶבֶד.

ה. יְתֵרָה אָמָה הָעִבְרִיָּה, שֶׁהִיא יוֹצְאָה בְּסִימָנִין. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהֵבִיאָה סִימָנִין וְנַעֲשֵׂית נַעֲרָה - יוֹצְאָה לַחֵרוּת בְּלֹא כֶסֶף. אֲפִלּוּ הֵבִיאָה סִימָנִין מֵאַחַר יוֹם שֶׁלָּקְחָהּ - הֲרֵי זוֹ יוֹצֵאת לַחֵרוּת. שֶׁנֶּאֱמַר: וְיָצְאָה חִנָּם - רִבָּה לָהּ הַכָּתוּב יְצִיאָה אַחֶרֶת בְּחִנָּם יָתֵר עַל הָעֶבֶד. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁהִיא הֲבָאַת סִימָנֵי נַעֲרוּת. וְתַחֲזֹר לִרְשׁוּת אָבִיהָ, עַד שֶׁתִּבְגֹּר וְתֵצֵא מִרְשׁוּת אָבִיהָ. הָיְתָה הַבַּת אֵילוֹנִית, שֶׁאֵין לָהּ יְמֵי נַעֲרוּת, אֶלָּא יוֹצֵאת מִקַּטְנוּתָהּ לִבְגָר - כֵּיוָן שֶׁבָּגְרָה תֵּצֵא לַחֵרוּת.

ו. אֵין אָמָה הָעִבְרִיָּה יוֹצְאָה בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעֲבָדִים. וְכֵן עֶבֶד עִבְרִי, אִם הִפִּיל לוֹ שִׁנּוֹ אוֹ סִמֵּא לוֹ עֵינוֹ - מְשַׁלֵּם לוֹ כְּדִין הַחוֹבֵל בַּחֲבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת חוֹבֵל. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁאָמָה הָעִבְרִיָּה נִקְנֵית בִּשְׁנֵי דְּבָרִים: בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר; וְקוֹנָה עַצְמָהּ בְּשִׁשָּׁה דְּבָרִים: בִּשְׁנַיִם, וּבְיוֹבֵל, וּבְגֵרְעוֹן כֶּסֶף, וּבִשְׁטַר שִׁחְרוּר, וּבְמִיתַת הָאָדוֹן, וּבְסִימָנִין.

ז. יֵעַד אוֹתָהּ הָאָדוֹן לְעַצְמוֹ אוֹ לִבְנוֹ - הֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר

אֲרוּסוֹת, וְאֵינָהּ יוֹצְאָה בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ, אֶלָּא בְּמִיתַת הַבַּעַל אוֹ בְּגֵט. וּמִצְוַת יִעוּד קוֹדֶמֶת לְמִצְוַת פְּדָיָה. כֵּיצַד מִצְוַת יִעוּד? אוֹמֵר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי, הֲרֵי אַתְּ מְאֹרֶסֶת לִי, הֲרֵי אַתְּ לִי לְאִשָּׁה; אֲפִלּוּ בְּסוֹף שֵׁשׁ סְמוּךְ לִשְׁקִיעַת הַחַמָּה. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִתֵּן לָהּ כְּלוּם, שֶׁמָּעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת לְקִדּוּשִׁין נִתְּנוּ. וְנוֹהֵג בָּהּ מִנְהַג אִישׁוּת, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בָּהּ מִנְהַג שִׁפְחוּת. וְאֵינוֹ מְיַעֵד שְׁתַּיִם כְּאַחַת; שֶׁנֶּאֱמַר: יְעָדָהּ. וְכֵיצַד מְיַעֲדָהּ לִבְנוֹ? אִם הָיָה בְּנוֹ גָּדוֹל, וְנָתַן רְשׁוּת לְאָבִיו לְיַעֲדָהּ לוֹ - הֲרֵי הָאָב אוֹמֵר לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם: הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִבְנִי.

ח. אֵין הָאָדוֹן מְיַעֵד אָמָה הָעִבְרִיָּה לֹא לוֹ וְלֹא לִבְנוֹ אֶלָּא מִדַּעְתָּהּ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר קִבֵּל אָבִיהָ מְעוֹתֶיהָ; שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: יְעָדָהּ - מִדַּעְתָּהּ. וְאִם מֵת הָאָדוֹן - אֵין בְּנוֹ יָכוֹל לְיַעֲדָהּ לוֹ, שֶׁהֲרֵי יוֹצְאָה לַחֵרוּת בְּמִיתַת הָאָדוֹן.

ט. הַיִּעוּד - כְּאֵרוּסִין, וְאֵינוֹ כְּנִשּׂוּאִין. לְפִיכָךְ, אֵינוֹ מִטַּמֵּא לָהּ וְלֹא יִרְשֶׁנָּה וְלֹא מֵפֵר נְדָרֶיהָ עַד שֶׁתִּכָּנֵס לְחֻפָּה. וְאִם שִׁלֵּשׁ אֵלֶּה לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ - לֹא יְעָדָהּ לוֹ, וְלֹא יְעָדָהּ לִבְנוֹ, וְלֹא נִפְדֵּית בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף; וְיָצְאָה חִנָּם - בַּהֲבָאַת סִימָנִין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, יָתֵר עַל אוֹתָן הַדְּרָכִים שֶׁקּוֹנָה בָּהֶן עַצְמָהּ כְּעֶבֶד עִבְרִי.

י. אֵין הָאָדוֹן יָכוֹל לִמְכֹּר אָמָה הָעִבְרִיָּה, וְלֹא לִתְּנָהּ לְאִישׁ אַחֵר, בֵּין רָחוֹק בֵּין קָרוֹב. וְאִם מָכַר אוֹ נָתַן - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. שֶׁנֶּאֱמַר: לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ בִּבְגִדּוֹ בָהּ. וְכֵן עֶבֶד עִבְרִי לֹא יָכוֹל לְמָכְרוֹ לְאַחֵר וְלֹא לִתְּנוֹ. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁלֹּא הֵצַרְךְ הַכָּתוּב לֶאֱסֹר דָּבָר זֶה [בְּאָמָה], אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ לְיַעֲדָהּ לִבְנוֹ, לְכָךְ נֶאֱמַר: לְעַם נָכְרִי לֹא יִמְשֹׁל לְמָכְרָהּ.

יא. אֵין אָמָה הָעִבְרִיָּה נִמְכֶּרֶת אֶלָּא לְמִי שֶׁיֵּשׁ לָהּ עָלָיו אוֹ לִבְנוֹ קִדּוּשִׁין, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא רְאוּיָה לְיִעוּד. כֵּיצַד? מוֹכֵר אָדָם אֶת בִּתּוֹ לְאָבִיו; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הָאָדוֹן יָכוֹל לְיַעֲדָהּ לוֹ - רְאוּיָה הִיא לִבְנוֹ, שֶׁהֲרֵי הָאָמָה בַּת אָחִיו. אֲבָל אֵינוֹ יָכוֹל לִמְכֹּר אֶת בִּתּוֹ לִבְנוֹ; מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָאָדוֹן, שֶׁהֲרֵי הִיא אֲחוֹתוֹ, וְלֹא לִבְנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אֲחוֹת אָבִיו.

יב. יֵשׁ לְאָדָם לִמְכֹּר בִּתּוֹ לִפְסוּלִין, כְּגוֹן אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט; שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּלָאוּ, קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶן.

יג. הַמְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה, וְנִתְאַרְמְלָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה - אֵינוֹ יָכוֹל לְמָכְרָהּ; שֶׁאֵין אָדָם יָכוֹל לִמְכֹּר אֶת בִּתּוֹ לְשִׁפְחוּת אַחַר אִישׁוּת. אֲבָל מוֹכְרָהּ לְשִׁפְחָה אַחַר שִׁפְחוּת. כֵּיצַד? מְכָרָהּ לְשִׁפְחוּת תְּחִלָּה, וְיִעֵד אוֹתָהּ הָאָדוֹן, וּמֵת הָאָדוֹן אוֹ גֵּרְשָׁהּ, וְחָזְרָה לִרְשׁוּת הָאָב כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה - הֲרֵי הָאָב מוֹכְרָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה, אֲפִלּוּ לְכֹהֵן. וְכֵן אִם נָפְלָה לִפְנֵי יָבָם מִן הַיִּעוּד, וְחָלַץ לָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא חֲלִיצָה פְּסוּלָה מִפְּנֵי שֶׁהִיא קְטַנָּה - הֲרֵי נִפְסְלָה מִן הַכְּהֻנָּה; וְיֵשׁ לוֹ לְמָכְרָהּ לְכֹהֵן, הוֹאִיל וְקִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

יד. הַמּוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ, וְיָצְאָה בַּשָּׁנִים אוֹ בַּיּוֹבֵל אוֹ בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף, וַעֲדַיִן הִיא קְטַנָּה - יֵשׁ לוֹ לַחֲזֹר וּלְמָכְרָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

טו. הַמּוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ, וְאַחַר כָּךְ הָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ לְאַחֵר: אִם רָצָה הָאָדוֹן לְיַעֵד - מְיַעֵד; וְאִם לֹא יִעַד הָאָדוֹן לֹא לוֹ וְלֹא לִבְנוֹ - כְּשֶׁתֵּצֵא מֵרְשׁוּת הָאָדוֹן יִגְּמְרוּ קִדּוּשֶׁיהָ וְתֵעָשֶׂה אֵשֶׁת אִישׁ.

טז. הַמּוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ, וּפָסַק עַל הָאָדוֹן עַל מְנָת שֶׁלֹּא לְיַעֵד אוֹתָהּ, אִם רָצָה הָאָדוֹן לְיַעֵד - מְיַעֵד; שֶׁהִתְנָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, שֶׁתְּנָאוֹ בָּטֵל.

יום שבת קודש כ"ה אלול ה'תשע"א

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. עֶבֶד כְּנַעֲנִי נִקְנֶה בַּחֲמִשָּׁה דְּבָרִים, וְקוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁלֹשָׁה. נִקְנֶה בְּכֶסֶף, אוֹ בִּשְׁטָר, אוֹ בַּחֲזָקָה, אוֹ בַּחֲלִיפִין, אוֹ בִּמְשִׁיכָה. וְקוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בְּכֶסֶף, אוֹ בִּשְׁטָר, אוֹ בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים. וְעֶבֶד קָטָן - הֲרֵי הוּא כִּבְהֵמָה, וְנִקְנֶה בִּמְשִׁיכָה כִּמְשִׁיכַת הַבְּהֵמָה. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ בִּתְחִלַּת סֵפֶר זֶה כָּל הַדְּרָכִים שֶׁהָעֲבָדִים נִקְנִין בָּהֶן.

ב. כֵּיצַד קוֹנֶה אֶת עַצְמוֹ בְּכֶסֶף? כְּגוֹן שֶׁנָּתַן אֶחָד לְרַבּוֹ מָעוֹת, וְאָמַר לוֹ: עַל מְנָת שֶׁיֵּצֵא עַבְדְּךָ בָּהֶם לְחֵרוּת - כֵּיוָן שֶׁקִּבֵּל הָרַב אֶת הַכֶּסֶף אוֹ שְׁוֵה כֶּסֶף יָצָא הָעֶבֶד לְחֵרוּת. וְאֵין צָרִיךְ דַּעַת הָעֶבֶד; שֶׁזְּכוּת הִיא לוֹ, וְזָכִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו. וְכֵן אִם נָתַן אֶחָד לָעֶבֶד מָעוֹת, וְאָמַר: עַל מְנָת שֶׁתֵּצֵא בָּהֶן לַחֵרוּת: אִם רָצָה הָאָדוֹן לְקַבֵּל הַמָּעוֹת - יָצָא הָעֶבֶד לַחֵרוּת; וְאִם לֹא רָצָה - לֹא קָנָה הָעֶבֶד הַמָּעוֹת, שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ אֶלָּא עַל מְנָת שֶׁיֵּצֵא בָּהֶם לַחֵרוּת. וְאֶחָד הַכֶּסֶף אוֹ שְׁוֵה כֶּסֶף בֵּין לְקִנּוֹתוֹ בֵּין לְהַקְנוֹת עַצְמוֹ לוֹ.

ג. כֵּיצַד בִּשְׁטָר? כּוֹתֵב לוֹ עַל הַנְּיָר אוֹ עַל הַחֶרֶס: הֲרֵי אַתְּ בֶּן חוֹרִין, אוֹ הֲרֵי אַתָּ שֶׁל עַצְמְךָ, אוֹ אֵין לִי עֵסֶק בָּךְ, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה בְּעִנְיָן זֶה, שֶׁזֶּה הוּא גּוּפוֹ שֶׁל גֵּט שִׁחְרוּר, וּמוֹסֵר לוֹ אֶת הַשְּׁטָר בִּפְנֵי שְׁנֵי עֵדִים, אוֹ שֶׁהָיוּ הָעֵדִים חֲתוּמִים בּוֹ וּמְסָרוֹ לוֹ בֵּינוֹ לְבֵינוֹ - הֲרֵי זֶה יָצָא לַחֵרוּת, שֶׁהֲרֵי גִּטּוֹ וְיָדוֹ בְּאֵין כְּאֶחָד. אָמַר לוֹ שֶׁלֹּא בִּכְתָב: הֲרֵי אַתְּ בֶּן חוֹרִין, הֲרֵי אַתָּ שֶׁל עַצְמְךָ, אַף עַל פִּי שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו עֵדִים בְּבֵית דִּין, וְאַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ - עֲדַיִן לֹא נִשְׁתַּחְרֵר; שֶׁאֵין הָעֶבֶד יוֹצֵא לַחֵרוּת אֶלָּא בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר אוֹ בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים. וְהַכּוֹתֵב לְשִׁפְחָתוֹ: הֲרֵי אַתְּ מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם - לֹא אָמַר כְּלוּם.

ד. כֵּיצַד בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים? הַמַּכֶּה אֶת עַבְדּוֹ בְּכַוָּנָה, וְחִסְּרוֹ אֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים רָאשֵׁי אֵיבָרִים שֶׁאֵינָן חוֹזְרִין - יָצָא לַחֵרוּת, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה שֵׁן וַעַיִן? לִדּוֹן מֵהֶן: מַה שֵּׁן וַעַיִן - מוּמִין שֶׁבַּגָּלוּי וְאֵינָן חוֹזְרִין, אַף כָּל מוּמִין שֶׁבַּגָּלוּי וְאֵינָן חוֹזְרִין - יָצָא הָעֶבֶד בּוֹ לַחֵרוּת. אֲבָל הַמְסָרֵס עַבְדּוֹ בַּבֵּיצִים, אוֹ הַחוֹתֵךְ לְשׁוֹנוֹ - אֵינוֹ יוֹצֵא לַחֵרוּת, שֶׁאֵינָן מוּמִין שֶׁבַּגָּלוּי. וְכֵן הַמַּפִּיל שֵׁן הַקָּטָן - אֵינוֹ יוֹצֵא לַחֵרוּת, שֶׁהֲרֵי סוֹפוֹ לַחֲזֹר.

ה. אֵין יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים אֶלָּא עֲבָדִים שֶׁמָּלוּ וְטָבְלוּ, שֶׁהֲרֵי יֶשְׁנָן בִּמְקָצָת מִצְוֹת; אֲבָל הָעֶבֶד שֶׁהוּא בְּגִיּוּתוֹ - אֵינוֹ

יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים. אֵלּוּ הֵן רָאשֵׁי אֵיבָרִים שֶׁאֵינָן חוֹזְרִין: אֶצְבְּעוֹת יָדַיִם וְרַגְלַיִם - עֶשְׂרִים, רָאשֵׁי הָאָזְנַיִם, וְרֹאשׁ הַחֹטֶם, וְרֹאשׁ הַגְּוִיָּה, וְרָאשֵׁי הַדַּדִּין שֶׁבְּאִשָּׁה. אֲבָל הָעֵינַיִם וְהַשִּׁנַּיִם - הֲרֵי הֵן מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה.

ו. הָיְתָה לוֹ אֶצְבַּע יְתֵרָה וַחֲתָכָהּ, אִם נִסְפֶּרֶת עַל גַּב הַיָּד - עֶבֶד יוֹצֵא בָהּ לַחֵרוּת. הָיְתָה עֵינוֹ סְמוּיָה וַחֲטָטָהּ - עֶבֶד יוֹצֵא בָהּ לַחֵרוּת, שֶׁהֲרֵי חִסְרוֹ אֶבֶר. וְהוּא הַדִּין לְאֶחָד מֵרָאשֵׁי אֵיבָרִים שֶׁהוּא בָּטֵל וְאֵינוֹ עוֹשֶׂה בּוֹ מְלָאכָה, שֶׁאִם חֲתָכוֹ - הֲרֵי חִסְרוֹ אֶבֶר, וְיָצָא לַחֵרוּת.

ז. הִכָּהוּ עַל עֵינוֹ וְסִמְאָהּ, עַל אָזְנוֹ וְחֵרְשָׁהּ - עֶבֶד יוֹצֵא בָהֶן לַחֵרוּת. הִכָּהוּ כְּנֶגֶד עֵינוֹ וְאֵינוֹ רוֹאֶה, כְּנֶגֶד אָזְנוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ - אֵין עֶבֶד יוֹצֵא בָהֶן לַחֵרוּת.

ח. הִכָּהוּ עַל עֵינוֹ וְחָסְרָה מְאוֹרָהּ, עַל שִׁנּוֹ וְנָדְדָה: אִם יָכוֹל לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם - אֵינוֹ יוֹצֵא לַחֵרוּת; וְאִם לָאו - יָצָא לַחֵרוּת.

ט. הָיְתָה עֵינוֹ כֵּהָה וְחָסֵר מְאוֹרָהּ אוֹ שִׁנּוֹ נוֹדֶדֶת, וְהִכָּהוּ הָאָדוֹן וְהִפִּיל הַשֵּׁן הַנּוֹדֶדֶת אוֹ סִמֵּא הָעַיִן הַכֵּהָה: אִם הָיָה מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן כָּל שֶׁהוּא - יָצָא לַחֵרוּת; וְאִם לָאו - לֹא יָצָא לַחֵרוּת.

י. הִכָּהוּ עַל יָדוֹ וְצָבְתָה יָדוֹ וְסוֹפָהּ לַחֲזוֹר - אֵינוֹ יוֹצֵא לַחֵרוּת. תָּלַשׁ בִּזְקָנוֹ וְדִלְדֵּל בּוֹ עֶצֶם מִן הַלְּחִי - יָצָא לַחֵרוּת; שֶׁהֲרֵי בָּטַל מַעֲשֵׂה הַשִּׁנַּיִם הַקְּבוּעוֹת בְּאוֹתוֹ הָעֶצֶם.

יא. הִפִּיל אֶת שִׁנּוֹ אוֹ סִמֵּא אֶת עֵינוֹ בְּלֹא כַּוָּנָה, כְּגוֹן שֶׁדָּרַק אֶבֶן לִבְהֵמָה וְנָפְלָה בָּעֶבֶד וְהִפִּילָה אֶת שִׁנּוֹ וְחָתְכָה אֶצְבָּעוֹ - לֹא יָצָא לַחֵרוּת; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם שֵׁן עַבְדּוֹ אוֹ שֵׁן אֲמָתוֹ יַפִּיל - עַד שֶׁיִּתְכַּוֵּן.

יב. הוֹשִׁיט יָדוֹ לִמְעֵי שִׁפְחָתוֹ וְסִמֵּא עֵין הָעֶבֶד שֶׁבְּמֵעֶיהָ - לֹא יָצָא לַחֵרוּת; שֶׁהֲרֵי לֹא יָדַע דָּבָר שֶׁיִּתְכַּוֵּן לוֹ.

יג. הֲרֵי שֶׁהָיָה רַבּוֹ רוֹפֵא, וְאָמַר לוֹ: כְּחֹל לִי עֵינִי, וְסִמְּאָהּ; חֲתוֹר לִי שִׁנִּי, וְהִפִּילָהּ - שֹׁחֵק בָּאָדוֹן, וְיָצָא לַחֵרוּת. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְהַזִּיק, הֲרֵי נִתְכַּוֵּן לִנְגֹּעַ בְּאֵיבְרֵי הָעֶבֶד, וְנִסְתַּכֵּן בָּהֶן. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הָיְתָה עֵין הָעֶבֶד כּוֹאֶבֶת, וְהָיָה רַבּוֹ אֻמָּן וַעֲקָרָהּ לוֹ, שֶׁהֲרֵי יָצָא לַחֵרוּת.

יד. הַמַּפִּיל שֵׁן עַבְדּוֹ וְסִמֵּא אֶת עֵינוֹ - הֲרֵי יָצָא לַחֵרוּת בְּשִׁנּוֹ, וְנוֹתֵן לוֹ דְּמֵי עֵינוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טו. מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין, וְעֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין - אֵינוֹ יוֹצֵא בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מְיֻחָד לְרַבּוֹ שֶׁחָבַל בּוֹ.

טז. עַבְדֵי צֹאן בַּרְזֶל - יוֹצְאִין בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים, אִם חִסְּרָן הַבַּעַל, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה. וְעַבְדֵי מְלוֹג - אֵינָן יוֹצְאִין בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים. לֹא אִם הִפִּיל הַבַּעַל, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ בָּהֶם אֶלָּא פֵּרוֹת; וְלֹא אִם הִפִּילָה אוֹתָן הָאִשָּׁה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן מְיֻחָדִין לָהּ.

יז. יְצִיאַת הָעֶבֶד בְּרָאשֵׁי אֵיבָרִים נוֹהֶגֶת בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן. וְאֵין דָּנִין בּוֹ אֶלָּא בְּבֵית דִּין סְמוּכִין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קְנָס. לְפִיכָךְ, הָעֶבֶד שֶׁאָמַר לְרַבּוֹ: הִפַּלְתָּ אֶת שִׁנִּי וְסִמִּיתָ אֶת עֵינִי, וְהָאָדוֹן אוֹמֵר לוֹ: עָשִׂיתִי זֶה - פָּטוּר. שֶׁאִם יוֹדֶה מַעֲצָמוֹ - אֵינוֹ חַיָּב לְהוֹצִיאוֹ לַחֵרוּת בְּלֹא עֵדִים. שֶׁהַמּוֹדֶה בִּקְנָס - פָּטוּר. כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת גְּנֵבָה, שֶׁכָּל מוֹדֶה בִּקְנָס - פָּטוּר מִלְּשַׁלְּמוֹ.

◆

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ט־כ"ה אלול ה'תשע"א

יום ראשון י"ט אלול ה'תשע"א

מצות עשה צא.

הַמִּצְוָה הַצ"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִשְׂרוֹף הַנּוֹתָר (התורה קבעה זמן לאכילת קרבנות מסוימים והנותר מהן לאחר הזמן הוא "נותר"), וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהַנּוֹתָר מִבְּשַׂר הַזָּבַח בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף" (ויקרא ז, יז). וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ עַל זֶה שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה בְּכֶבֶשׂ הַפֶּסַח: "לֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד־בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ" (שמות יב, י), אָמְרוּ בִּמְכִלְתָּא: "בָּא הַכָּתוּב לִתֵּן עֲשֵׂה עַל לֹא־תַעֲשֶׂה". וּבִמְקוֹמוֹת רַבִּים בִּפְסָחִים (פד.) וּבְמַכּוֹת (צז: וטז.) וְזוּלָתָם (מקומות רבים נוספים) אָמְרוּ בְּפֵרוּשׁ שֶׁלָּאו דְּנוֹתָר לָאו שֶׁנִּתַּק לַעֲשֵׂה הוּא (שאם מקיים את ה"עשה": "באש תשרפו" — מנתק את הלאו ומבטלו), וּלְפִיכָךְ אֵין לוֹקִין עָלָיו. וְהָעֲשֵׂה הוּא מַה־שֶּׁהִזְכַּרְנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ". וְדִין הַפִּגּוּל (שהכהן המקריב חשב מחשבות מסוימות, שלא כפי הצורך) וְהַנּוֹתָר שָׁוֶה, כְּמוֹ שֶׁאֲבָאֵר בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה (לא תעשה קלב), שֶׁכְּבָר הִזְכִּיר אֶת־הַפִּגּוּל בִּלְשׁוֹן "נוֹתָר". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ גַּם דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּפְסָחִים (כז:) וּבְסוֹף תְּמוּרָה (לד.).

יום שני כ' אלול ה'תשע"א

מצות עשה צ.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה תִּשְׁעִים — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִשְׂרוֹף קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל־טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף" (ויקרא ז, יט), וּבִגְמָרָא שַׁבָּת (כד:) בָּאוּ־לְבָאֵר, מַה־טַּעַם אָסוּר לְהַדְלִיק שֶׁמֶן תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָא וְאָמְרוּ: "שַׁבָּתוֹן (מצות השביתה ממלאכה

ביום־טוב) עֲשֵׂה הוּא, וְהָיוּ יוֹם טוֹב עֲשֵׂה וְלֹא־תַעֲשֶׂה, וְאֵין עֲשֵׂה (של שריפת קדשים שנטמאו) דּוֹחֶה אֶת לֹא־תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה". עִנְיַן הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הוּא: שֶׁעֲשִׂיַּת מְלָאכָה בְּיוֹם טוֹב אֲסוּרָה, וְהָעוֹשֶׂה עוֹבֵר עַל מִצְוַת עֲשֵׂה, שֶׁכֵּן בִּטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְהוּא אָמְרוּ בְּיוֹם טוֹב: "יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן" (שם כג, כד); וְעוֹבֵר עַל מִצְוַת לֹא־תַעֲשֶׂה, לְפִי שֶׁעָבַר עַל לָאו, וְהוּא אָמְרוּ: "כָּל־מְלָאכָה לֹא־יֵעָשֶׂה בָהֶם" (שמות יב, טז), כְּלוֹמַר: בְּיוֹם טוֹב. אֲבָל שְׂרֵפַת קָדָשִׁים טְמֵאִים אֵינָהּ אֶלָּא מִצְוַת עֲשֵׂה, וּלְפִיכָךְ אָסוּר לְשָׂרְפָם בְּיוֹם טוֹב מֵחֲמַת הַכְּלָל שֶׁהִזְכִּיר: "אֵין עֲשֵׂה דּוֹחֶה אֶת לֹא־תַעֲשֶׂה וַעֲשֵׂה". וְאָמְרוּ שָׁם (שבת כה.) עוֹד דָּבָר, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ: "כְּשֵׁם שֶׁמִּצְוָה לִשְׂרוֹף קָדָשִׁים שֶׁנִּטְמְאוּ, כָּךְ מִצְוָה לִשְׂרוֹף שֶׁמֶן (לאו דוקא) תְּרוּמָה שֶׁנִּטְמָא". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּפְסָחִים (פב.) וּבְסוֹף תְּמוּרָה (לג:).

יום שלישי כ"א אלול ה'תשע"א

מצות עשה מט.

הַמִּצְוָה הַמ"ט — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בַּעֲבוֹדַת הַיּוֹם, כְּלוֹמַר: כָּל־הַקָּרְבָּנוֹת וְהַוִּדּוּיִין שֶׁהֵן חוֹבָה בְּיוֹם צוֹם כִּפּוּר לְכַפֵּר בָּהֶם כָּל־הָעֲוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב. וְהִיא כָּל־הַחֵקֶה הָאֲמוּרָה בְּ'אַחֲרֵי מוֹת' (ויקרא טז, א). וְהָרְאָיָה שֶׁהַכֹּל מִצְוָה אַחַת, אָמְרָם בְּסוֹף פֶּרֶק ה' מִכִּפּוּרִים (ס.): "כָּל־מַעֲשֵׂה יוֹם הַכִּפּוּרִים הָאָמוּר עַל הַסֵּדֶר, הִקְדִּים מַעֲשֶׂה לַחֲבֵרוֹ — לֹא עָשָׂה כְּלוּם". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ כָּל־דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בַּמַּסֶּכֶת הַמְיֻחֶדֶת לָהּ, וְהִיא מַסֶּכֶת יוֹמָא.

יום רביעי כ"ב אלול ה'תשע"א

מצות עשה מט. קיח.

הַמִּצְוָה הַמ"ט נדפסה ביום הקודם.

הַמִּצְוָה הַקי"ח — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ שֶׁכָּל־הַנֶּהֱנֶה מִן־הַהֶקְדֵּשׁ אוֹ אוֹכֵל קֹדֶשׁ, כְּלוֹמַר: תְּרוּמָה בִּשְׁגָגָה — יַחֲזִיר מַה שֶּׁאָכַל אוֹ כְּדֵי מַה־שֶּׁנֶּהֱנָה עִם תּוֹסֶפֶת חֹמֶשׁ, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאֵת אֲשֶׁר חָטָא מִן־הַקֹּדֶשׁ יְשַׁלֵּם וְאֶת־חֲמִישִׁתוֹ יוֹסֵף עָלָיו" (ויקרא ה, טז), וְאָמַר עוֹד: "וְהָאִישׁ כִּי־יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְגוֹ'" (שם כב, יד). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת תְּרוּמוֹת (פרק ז).

יום חמישי כ"ג אלול ה'תשע"א

מצות לא תעשה קיג.

הַמִּצְוָה הַקי"ג — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלַּעֲבוֹד בַּקָּדָשִׁים (כגון: לחרוש בבהמת קדשים) וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "לֹא תַעֲבֹד בִּבְכֹר שׁוֹרֶךָ" (דברים טו, יט), וְלָמַדְנוּ שְׁאָר קָדָשִׁים מִן־הַבְּכוֹר שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם אֲסוּרִים בַּעֲבוֹדָה. וּכְבָר נִתְבָּאֵר בְּסוֹף מַסֶּכֶת מַכּוֹת (כא:), שֶׁהָעוֹבֵד בְּאַחַד מִן־הַקָּדָשִׁים — לוֹקֶה.

יום שישי כ"ד אלול ה'תשע"א

מצות לא תעשה קיד.

הַמִּצְוָה הַקי"ד — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלָּגֹז (לגזוז) צֶמֶר הַקָּדָשִׁים וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תָגֹז בְּכוֹר צֹאנֶךָ" (דברים טו, יט), וְלָמַדְנוּ שְׁאָר קָדָשִׁים מִן־הַבְּכוֹר שֶׁיִּהְיוּ כֻּלָּם אֲסוּרִים בַּעֲבוֹדָה וְגִזָּה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי שְׁתֵּי הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה כְּלוֹמַר: גִּזָּה וַעֲבוֹדָה, בְּמַסֶּכֶת בְּכוֹרוֹת. וְגַם הַגּוֹזֵז דָּבָר (כמות קטנה ביותר) מִן־הַקָּדָשִׁים — לוֹקֶה.

יום שבת קודש כ"ה אלול ה'תשע"א

מצות לא תעשה קיד. מצות עשה נה.

מצות לא תעשה קטו. קטז.

הַמִּצְוָה הַקי"ד נדפסה ביום הקודם.

הַמִּצְוָה הַנ"ה — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִّינוּ לִשְׁחוֹט כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח בְּיוֹם י"ד בְּנִיסָן, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קְהַל עֲדַת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַרְבָּיִם" (שמות יב, ו). וְכָל־הָעוֹבֵר עַל מִצְוָה זוֹ וְנִמְנָע מִלְּהַקְרִיבוֹ בִּזְמַנּוֹ בְּמֵזִיד — הֲרֵי זֶה חַיָּב כָּרֵת, בֵּין שֶׁהוּא אִישׁ אוֹ אִשָּׁה. לְפִי שֶׁכְּבָר נִתְבָּאֵר בִּגְמָרָא פְּסָחִים (צא:), שֶׁפֶּסַח רִאשׁוֹן חוֹבָה לַנָּשִׁים וְדוֹחֶה אֶת־הַשַּׁבָּת. כְּלוֹמַר, הַקְרָבָתוֹ בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, כְּמוֹ כָּל־אִישׁ וָאִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל. וּמַאֲמַר הַתּוֹרָה בּוֹ הוּא כָּרֵת, וְהוּא אָמְרוּ: "וְהָאִישׁ אֲשֶׁר־הוּא טָהוֹר וּבְדֶרֶךְ לֹא־הָיָה וְחָדַל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח וְנִכְרְתָה" (במדבר ט, יג). וּבְרֵישׁ מַסֶּכֶת כְּרֵתוֹת (פרק א משנה א), כַּאֲשֶׁר מָנוּ אֶת הַמִּצְוֹת

שֶׁהָעוֹבֵר עֲלֵיהֶן חַיָּב כָּרֵת — וְהֵן כֻּלָּן מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה — אָמְרוּ: "וְהַפֶּסַח וְהַמִּילָה בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה". וּכְבָר הִקְדַּמְנוּ הַקְדָּמָה זוֹ (ב"הקדמה" שבסוף הכללים). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּמַסֶּכֶת פְּסָחִים.

הַמִּצְוָה הַקט"ו — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלִּשְׁחוֹט כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח עַל הֶחָמֵץ וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא־תִזְבַּח עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי" (שמות כג, יח), וּכְבָר נִכְפַּל לָאו זֶה בִּלְשׁוֹן זֶה עַצְמוֹ ("... על חמץ דם זבחי"): לֹא־תִשְׁחַט וְכוּ' (שם לד, כה), וְעִנְיָנוֹ: שֶׁמִּזְמַן שְׁחִיטַת הַפֶּסַח, וְהוּא בֵּין הָעַרְבַּיִם, לֹא יִהְיֶא בִּרְשׁוּתוֹ חָמֵץ, לֹא בִּרְשׁוּת הַשּׁוֹחֵט וְלֹא בִּרְשׁוּת הַזּוֹרֵק וְלֹא בִּרְשׁוּת הַמַּקְטִיר וְלֹא בִּרְשׁוּת אֶחָד מִבְּנֵי חֲבוּרָה (על ה"פסח" היו נמנים "חבורות"; כמה משתתפים על קרבן אחד); וְכָל־אֶחָד מֵאֵלּוּ שֶׁיֵּשׁ בִּרְשׁוּתוֹ חָמֵץ בְּאוֹתָהּ הָעֵת — לוֹקֶה. וּבַמְּכִלְתָּא (פרשת משפטים שם): "לֹא־תִשְׁחַט עַל־חָמֵץ דַּם־זִבְחִי" — לֹא תִּשְׁחַט הַפֶּסַח וַעֲדַיִן הֶחָמֵץ קַיָּם. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ה' מִפְּסָחִים (סג.).

הַמִּצְוָה הַקט"ז — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַרְנוּ מִלְּהַשְׁאִיר אֲמוּרֵי הַפֶּסַח בְּלִי הַקְרָבָה עַד שֶׁיִּפָּסְלוּ וְיֵעָשׂוּ נוֹתָר, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְלֹא־יָלִין חֵלֶב־חַגִּי עַד־בֹּקֶר" (שם כג, יח). וּלְשׁוֹן הַמְּכִלְתָּא (פרשת משפטים שם): "לֹא־יָלִין" בָּא הַכָּתוּב לְלַמֵּד עַל הַחֲלָבִים שֶׁהֵם נִפְסָלִים בְּלִינָה עַל גַּבֵּי הָרִצְפָּה (למעט אם לנו על המזבח גם ללא הקטרה). וּכְבָר נִכְפַּל הַלָּאו בְּעִנְיָן זֶה בְּלָשׁוֹן אַחֵר, וְהוּא אָמְרוֹ: "וְלֹא־יָלִין לַבֹּקֶר זֶבַח חַג הַפָּסַח" (שם לד, כה).

המשך ביאור למס' חולין ליום שני עמ' א

ומדוע רבי מאיר אינו למד שחיטה מטביחה. מתרצת הגמרא: **הָנֵי מִילֵּי** – דברים אלו, שדנים גזירה שוה מענין אחד הנאמר בשני לשונות, הם רק **הֵיכָא** דְּלֵיכָא דְּדָמֵי לֵיהּ – כשאין כתוב במקום אחר לשון הדומה ללשון הנלמד, **אֲבָל אִיכָּא** דְּדָמֵי לֵיהּ – כשיש לשון אחר הדומה לו ממש, מְדַדָּמֵי לֵיהּ יַלְפִינָן – לומדים מהלשון הדומה לו, ולכן רבי מאיר למד מלשון שחיטה הנאמר בשחוטי חוץ ולא מלשון טביחה הנאמר ביוסף.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן נַמִּי** – גם הוא מדוע אינו סובר כרבי מאיר ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה **לִיגְּמַר** – שילמד כרבי מאיר **מִשְּׁחוּטֵי חוּץ** ששמה שחיטה וכפי שלומד רבי מאיר.

משיבה הגמרא: רבי שמעון סובר, דָּנִין חוּלִּין מֵחוּלִּין וְאֵין דָּנִין חוּלִּין מִקָּדָשִׁים, ולכך למדים שחיטה האמורה באותו ואת בנו שהיא שחיטת חולין משחיטה האמורה ביוסף שגם היא שחיטת חולין, ואין דנין שחיטה האמורה באותו ואת בנו שהיא שחיטת חולין משחיטה האמורה בשחוטי חוץ שהיא שחיטת קדשים.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי מֵאִיר** שלומד ל'שחיטה' באותו ואת בנו מ'שחיטה' של קדשים בחוץ, מה תשובתו לכך שאין ללמוד חולין מקדשים אלא חולין מחולין.

משיבה הגמרא: רבי מאיר משיב, **אָטוּ** [–וכי] דין **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בְּקָדָשִׁים מִי לֹא נָהֵיג**, וכיון שנוהג גם בקדשים, לכך למד רבי מאיר דין שחיטה שאינה ראויה באותו ואת בנו בגזירה שוה מדין שחוטי חוץ.

מסיימת הגמרא: **וְהֵיינוּ** דְּקָאָמַר – וזה הוא שאמר **רַבִּי חִיָּיא, רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים.**

הגמרא מבררת את טעם מחלוקתם של רבי מאיר ורבי שמעון במשנתינו אם שחיטה שאינה ראויה חייבת בכיסוי הדם, ומתוך כך יתבאר מדוע קיבל רבי את דברי רבי שמעון ושנאם בשם חכמים.

שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מהו טעמו **דְּרַבִּי מֵאִיר** שסבר **בְּכִסּוּי הַדָּם** ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ**, רבי מאיר **גָּמַר** 'שְׁפִיכָה' בגזירה שוה **מִשְּׁחוּטֵי חוּץ** – נאמר לשון שפיכה בכיסוי הדם 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר' (ויקרא יז יג), ונאמר לשון שפיכה בשחוטי חוץ 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט וגו' מִחוּץ לַמַּחֲנֶה, וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ וגו' דָּם יֶחְשַׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ' (שם יז ד–ג), **מַה לְּהַלָּן** בשחוטי חוץ **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, שהרי** אף שאינה שחיטה המתרת באכילה הכתוב חייב עליה כרת, **אַף כָּאן** בכיסוי הדם **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה.**

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן,** מדוע אינו לומד משחוטי חוץ ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה וחייבת בכיסוי הדם. משיבה הגמרא: משום שבכיסוי הדם **'אֲשֶׁר יֵאָכֵל' כְּתִיב,** ומשמע שלא ציוותה התורה לכסות את הדם אלא בשחיטה ראויה המתירה את הבשר לאכילה.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי מֵאִיר** מה הטעם שסובר שדין כיסוי הדם אף בשחיטה שאינה ראויה, והרי הכתוב אומר בפירוש 'אֲשֶׁר יֵאָכֵל'.

משיבה הגמרא: רבי מאיר יאמר שהכתוב **הַהוּא** – 'אֲשֶׁר יֵאָכֵל' אינו למעט שחיטה שאינה ראויה אלא **לְמַעוּטֵי עוֹף טָמֵא הוּא דְּאָתָא** – למעט עוף טמא הוא בא, שאם שחט עוף טמא [או חיה טמאה] אינו חייב לכסות את דמו.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן,** איך הוא לומד מ'אשר יאכל' למעט שחיטה שאינה ראויה, הרי 'אשר יאכל' נצרך בכדי למעט עוף טמא.

משיבה הגמרא: רבי שמעון סובר **שעוֹף טָמֵא מַאי טַעְמָא** – מה הטעם שפטרתו התורה מכיסוי הדם, משום **דְּלָאו בַּר אֲכִילָה הוּא** – שאינו ראוי לאכילה, **טְרֵפָה נַמִּי לָאו בַּר אֲכִילָה הוּא** – שחיטת טריפה גם אינה ראויה לאכילה.

מסיימת הגמרא: **וְהֵיינוּ** דְּאָמַר – וזה הוא שאמר **רַבִּי חִיָּיא, רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּכִסּוּי הַדָּם** שאין דין כיסוי הדם אלא בשחיטה ראויה **וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים.**

הגמרא מביאה את דברי רבי אבא המברר את מחלוקתם של רבי מאיר ורבי שמעון: **אָמַר רַבִּי אַבָּא**

שמואל־ב יב ה־יח

יב ה וַיִּחַר־אַף דָּוִד בָּאִישׁ מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־נָתָן חַי־יְהוָה כִּי בֶן־מָוֶת הָאִישׁ הָעֹשֶׂה זֹּאת: ו וְאֶת־הַכִּבְשָׂה
יְשַׁלֵּם אַרְבַּעְתַּיִם עֵקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל אֲשֶׁר לֹא־חָמָל: ז וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִד אַתָּה הָאִישׁ
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי מְשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי הִצַּלְתִּיךָ מִיַּד שָׁאוּל: ח וָאֶתְּנָה
לְךָ אֶת־בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת־נְשֵׁי אֲדֹנֶיךָ בְּחֵיקֶךָ וָאֶתְּנָה לְךָ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה וְאִם־מְעָט וְאֹסִפָה לְךָ
כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה: ט מַדּוּעַ בָּזִיתָ | אֶת־דְּבַר יְהוָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָו (בְּעֵינַי קרי) אֵת אוּרִיָּה הַחִתִּי הִכִּיתָ
בַּחֶרֶב וְאֶת־אִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ לְךָ לְאִשָּׁה וְאֹתוֹ הָרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי עַמּוֹן: י וְעַתָּה לֹא־תָסוּר חֶרֶב מִבֵּיתְךָ
עַד־עוֹלָם עֵקֶב כִּי בִזִּתָנִי וַתִּקַּח אֶת־אֵשֶׁת אוּרִיָּה הַחִתִּי לִהְיוֹת לְךָ לְאִשָּׁה:ס יא כֹּה | אָמַר יְהוָה הִנְנִי
מֵקִים עָלֶיךָ רָעָה מִבֵּיתֶךָ וְלָקַחְתִּי אֶת־נָשֶׁיךָ לְעֵינֶיךָ וְנָתַתִּי לְרֵעֶיךָ וְשָׁכַב עִם־נָשֶׁיךָ לְעֵינֵי הַשֶّמֶשׁ הַזֹּאת:
יב כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ בַסָּתֶר וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל וְנֶגֶד הַשָّמֶשׁ:ס יג וַיֹּאמֶר דָּוִד
אֶל־נָתָן חָטָאתִי לַיהוָה וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִד גַּם־יְהוָה הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת: יד אֶפֶס כִּי־נִאֵץ נִאַצְתָּ
אֶת־אֹיְבֵי יְהוָה בַּדָּבָר הַזֶּה גַּם הַבֵּן הַיִּלּוֹד לְךָ מוֹת יָמוּת: טו וַיֵּלֶךְ נָתָן אֶל־בֵּיתוֹ וַיִּגֹּף יְהוָה אֶת־הַיֶּלֶד
אֲשֶׁר יָלְדָה אֵשֶׁת־אוּרִיָּה לְדָוִד וַיֵּאָנַשׁ: טז וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד אֶת־הָאֱלֹהִים בְּעַד הַנַּעַר וַיָּצָם דָּוִד צוֹם וּבָא וְלָן
וְשָׁכַב אָרְצָה: יז וַיָּקֻמוּ זִקְנֵי בֵיתוֹ עָלָיו לַהֲקִימוֹ מִן־הָאָרֶץ וְלֹא אָבָה וְלֹא־בָרָה אִתָּם לָחֶם: יח וַיְהִי בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וַיָּמֶת הַיֶּלֶד וַיִּרְאוּ עַבְדֵי דָוִד לְהַגִּיד־לוֹ | כִּי־מֵת הַיֶּלֶד כִּי אָמְרוּ הִנֵּה בִהְיוֹת הַיֶּלֶד חַי דִּבַּרְנוּ
אֵלָיו וְלֹא־שָׁמַע בְּקוֹלֵנוּ וְאֵיךְ נֹאמַר אֵלָיו מֵת הַיֶּלֶד וְעָשָׂה רָעָה:

רש"י

(ה) כי בן מות. הגוזל את העני, כאלו נוטל את נפשו, שנאמר (משלי א יט): את נפש בעליו יקח: **(ו) ישלם ארבעתים.** כך אירע לו, שלקה בארבעה בנים, הילד ואמנון תמר ואבשלום: **(ח) ואסיפה.** והייתי מוסיף לך: **ואת נשי אדוניך.** מיכל בת שאול: **(יד) כי נאץ נאצת את אויבי.** כנוי הוא זה, דרך כבוד למעלה. ויונתן תרגם: ארי מיפתח פתחתא פומא דסנאי עמא דה': **(טו) ויאנש.** לשון חולי: **(טז) ובא ולן ושכב ארצה.** ובא הבית, ולן בלילה שוכב לארץ: **(יז) ולא ברה.** לשון אכילה, כמו (לקמן יג ו): ואברה מידה:

מצודת דוד

(ה) ויחר אפו. כי חשב שאמת הדבר נעשתה התועבה הזאת: **(ו) ארבעתים.** כמו שכתוב (שמות כא לז): וארבע צאן תחת השה: **עקב וגו'.** לזה ישלם כדין התורה: **ועל אשר לא חמל.** רצה לומר: ולזה הוא בן מות, על אשר לא חמל על רוב עניו, ולכן חייב מיתה בחק משפט המלך: **(ז) אתה האיש.** אשר עשה כזאת: **(ח) נשי אדוניך.** מיכל בת שאול. ובמדרש יש (ירושלמי יבמות ב ד, סנהדרין ב ג) שגם נשא רצפה בת איה, פילגש שאול: **ואם מעט.** ואם עדיין הממשלה והגדולה ההיא מעט בעיניך, שאל ממני ואוסיף לך כהנה וכהנה, רצה לומר: פעמים כמו שיש לך: **(ט) מדוע בזית.** רצה לומר: הלא גמלתיך הטובה, ומדוע בזית את דבר ה': **הכית.** רצה לומר: צוית לסבב לו המיתה: **בחרב בני עמון.** וכפולה חטאתך מאלו הרגתו בחרבך: **(י) לא תסור חרב וגו'.** ורבים מזרעך ימותו בחרב: **בזתני.** להתחלל שם שמים על ידך: **(יא) מביתך.** אחד מאנשי ביתך יעשה לך הרעה: **לעיניך.** על כי ידע מזה ולא היה לאל ידו למחות בדבר, הרי היא כאלו נעשתה לעיניו: **לרעיך.** כי אבשלום היה אז מלך כמוהו, ולרעהו יחשב: **לעיני השמש.** רצה לומר: בגלוי ובפרסום רב: **(יב) בסתר.** וחשבת שלא תגלה רעתך: **ואני אעשה וגו'.** אשלם הגמול בפרסום רב, ובזה ידעו הכל מעשיך, כי מהגמול ישכילו לדעת העון: **(יג) חטאתי לה'.** כאומר הנה על הריגת אוריה, עונשי אמורה שלא תסור חרב מביתי, אבל עון בת שבע, הלא לה' חטאתי בזה, והוא רחום יכפר עון: **גם ה'.** רצה לומר: לא תחשוב שגמול העונש האמור, שזה הוא לעון הריגת אוריה, לא כן הוא, כי גמול הראוי הוא להיות נפש תחת נפש, אבל רק על מקצת העון שלם ישלם, וגם העביר מחטאתך וכפר מקצתה להיות לך נפשך לשלל ולא תמות: **(יד) אפס וגו'.** רצה לומר: אבל בדבר הזה דבת שבע, חללת את השם, וגרמת שאויבי ה' הרשעים ינאצו נאצות גדולות בלמדם ממך, ולזה תקבל עליו גמול משלם, וכן הבן הילוד ימות, כי ראוי הוא לגמול המעשה: **(טז) ובא ולן.** בא מבית האלהים מאשר התפלל בה, ולן כל הלילה מושכב בארץ: **(יח) ביום השביעי.** לימי החולי, או לימי לידתו: **כי מת.** אשר מת: **ולא שמע.** בעבור גודל התוגה: **ועשה רעה.** רוצה לומר: יחבל בעצמו:

מצודת ציון

(ו) עקב. בעבור, כמו (דברים ז יב): עקב תשמעון: **(ח) כהנה.** כמו שיש לך: **(יא) מקים.** מעמיד: **(יג) העביר.** הסיר ומחל: **(יד) אפס.** הוא כענין רק, כמו (במדבר כג יג): אפס קצהו: **נאץ נאצת.** ענין כעס ובזיון, כמו (נחמיה ט יח): ויעשו נאצות גדולות: **(טו) ויגוף.** היא מכת החולי: **ויאנש.** ענין כבדות החולי, כמו (מיכה א ט): אנושה מכותיה: **(יז) ברה.** היא אכילה מועטת, כמו (לעיל ג לה): להברות את דוד:

תהלים לב ט־יא לג א־יב

לב. ט אַל־תִּהְיוּ | כְּסוּס כְּפֶרֶד אֵין הָבִין בְּמֶתֶג־וָרֶסֶן עֶדְיוֹ לִבְלוֹם בַּל קְרֹב אֵלֶיךָ: י רַבִּים מַכְאוֹבִים
לָרָשָׁע וְהַבּוֹטֵחַ בַּיהוָה חֶסֶד יְסוֹבְבֶנּוּ: יא שִׂמְחוּ בַיהוָה וְגִילוּ צַדִּיקִים וְהַרְנִינוּ כָּל־יִשְׁרֵי־לֵב:

לג. א רַנְּנוּ צַדִּיקִים בַּיהוָה לַיְּשָׁרִים נָאוָה תְהִלָּה: ב הוֹדוּ לַיהוָה בְּכִנּוֹר בְּנֵבֶל עָשׂוֹר זַמְּרוּ־לוֹ: ג שִׁירוּ־לוֹ
שִׁיר חָדָשׁ הֵיטִיבוּ נַגֵּן בִּתְרוּעָה: ד כִּי־יָשָׁר דְּבַר־יְהוָה וְכָל־מַעֲשֵׂהוּ בֶּאֱמוּנָה: ה אֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט
חֶסֶד יְהוָה מָלְאָה הָאָרֶץ: ו בִּדְבַר יְהוָה שָׁמַיִם נַעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּיו כָּל־צְבָאָם: ז כֹּנֵס כַּנֵּד מֵי הַיָּם נֹתֵן
בְּאוֹצָרוֹת תְּהוֹמוֹת: ח יִירְאוּ מֵיהוָה כָּל־הָאָרֶץ מִמֶּנּוּ יָגוּרוּ כָּל־יֹשְׁבֵי תֵבֵל: ט כִּי הוּא אָמַר וַיֶּהִי הוּא־צִוָּה
וַיַּעֲמֹד: י יְהוָה הֵפִיר עֲצַת־גּוֹיִם הֵנִיא מַחְשְׁבוֹת עַמִּים: יא עֲצַת יְהוָה לְעוֹלָם תַּעֲמֹד מַחְשְׁבוֹת לִבּוֹ לְדֹר
וָדֹר: יב אַשְׁרֵי הַגּוֹי אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהָיו הָעָם | בָּחַר לְנַחֲלָה לוֹ:

רש"י

(ט) אל תהיו כסוס כפרד. שאינו מבין בין העושה לו טובה לעושה לו רעה כשאתה ממתגם בו במתג הוא בולם פיו ומכסכס ברסנו וכשאתה מקרדו ומקרצפו אתה צריך לבלום ולסגור פיו ולייסרו במתג ורסן כשאתה מעדהו עדי ומיפהו: **בל קרב אליך.** שלא יקרב אליך, להזיקך כשאתה מיפהו במתג ורסן: **עדיו לבלום.** בשעת עדיו שאתה מקרדו ומקרצפו אתה צריך לסוגרו במתג ורסן שלא יקרב אליך, בלימה בלשון משנה לשון מסגר, פיו בלום רגליו מבולמות (במסכת בכורות), ומנחם חבר לבלום וכן על בלימ' (איוב כ"ז) לשון תוכן (סא"א): **(ב) בנבל עשור.** של עשר מיני נעימה: **(ז) כנד.** לשון גובה, וכן תרגום אונקלוס נצבו כמו נד (שמות ט"ז) קמו כשור, וכן פירש מנחם ואין נד ונאד שוין: **נותן באוצרות תהומות.** תחת הארץ:

מצודת דוד

(ט) כסוס כפרד. אטומי לב כמותם: **במתג ורסן.** אשר כשמקשטים אותו במתג ורסן אז מהצורך לבלום פיו לבל יקרב אליך לנשוך כי אין לו חלק בבינה לדעת שלקשטו משימין בו ולא להכאיבו ואמר שאתה לא תהיה כן ובין תבין שהיסורים הבאים המה למרק העון ולא תבעט בהם: **(י) רבים וגו'.** כי הרשע המבעט ביסורים הנה באים עליו רבים מכאובים אבל הבוטח בה' ומשכיל לדעת שהמה לטובתו כי בהם ימורק העון ואינו מבעט בהם החסד מה' מסבבו כי יסירם ממנו ויהי נקי מעון: **(יא) שמחו בה'.** בהחסד הבא ממנו: **(א) בה'.** במהללי ה': **נאוה תהלה.** להם נאה להלל לה' כי המה ישכילו מה מכבוד גדלו: **(ג) היטיבו.** שירו בנגון טוב ויפה בקול תרועה: **(ד) כי ישר.** ומהראוי א"כ לספר הלולו: **(ה) מלאה הארץ.** עושה חסד עם כל הבריות: **(ו) צבאם.** הם המלאכים והגלגלים: **(ז) כונס.** אוסף מי ים אוקינוס להיות כמו נד וצבור גבוה מן הארץ ולא תרד למטה כדרך המים: **נותן.** כלא את התהומות באוצרות לבל יצאו לשטוף הארץ: **(ט) ויהי.** כאשר אמר כן היה: **ויעמוד.** כן יעמוד עד עולם:

מצודת ציון

(ט) במתג ורסן. שמות כלי ברזל ההושם בפי הבהמה להוליכם ע"י ולקשטה: **עדיו.** פיו כמו המשביע בטוב עדיך (לקמן ק"ג): **לבלום.** ענין חסימת וסגירת הפה ובדרז"ל מי שבולם עצמו בשעת מריבה (חולין פ"ט): **(א) נאוה.** מלשון נאה ויפה: **(ב) בנבל עשור.** כמו ועשור והיא כלי זמר בעלת עשר נימין: **(ז) כונס.** מאסף: **כנד.** כדבר הצבור כמו קמו נד אחד (יהושע ג'): **תהומות.** כן יקרא רבוי המים: **(ח) יגורו.** יפחדו: **(י) הפיר.** הניא מענין בטול ומניעה כמו יניא אותה והפר (במדבר ל'):

יהל אור

א רננו צדיקים בהוי' לישרים נאוה תהלה. זח"א ר"פ בראשית דף ג' רע"א עאלת אות נו"ן אמרה קמיה רבון עלמא ניחא קמך למיברי בי עלמא דבי כתיב נורא תהלות ותהלה דצדיקים נאוה תהלה עכ"ל. ופי' בסה"מ סי' ע"ז וז"ל הכונה כי נו"ן כפופה הא נוקבא דהיא סוכת דוד הנופלת ונורא ה"ס התפארת המחבר ב' תהלות יחד תהלה עליונה בינה ותהלה תתאה מל' (ה'. ע"ד כלה עילאה וכלה תתאה הנז' בד"ה שיר השירים. ע') ולפיכך נק' נורא תהלות כאשר יעלה למעלה בסוד הדעת בתהלה עליונה יקרא נורא ותהי' בינה ארון לו לקבל ממנו כי נורא בהפך אתוון ארון וכן מטה בסוד תפארת במל' יקרא נורא ומל' ארון לו כנודע ולא יקרא נורא אלא בהיות אחת מב' תהלות אלו ארון לו והוא בתוכם עכ"ל (ה'. אמנם בלק"ת פ' ואתחנן בד"ה וידעת היום דרוש השני פרק ב' כ' ובחי' נורא הוא גילוי ביטול זה שעל ידו יוכלל השני הפכיים (ר"ל בחי' נורא נמשך) מבחי' אל עליון כי הנה אל עליון היינו עליון למעלה מן ההשתלשלות שהם בחי' זיו וגילוי אור אבל אל עליון נאמר ישת חשך סתרו שהוא ענין ההעלם והעדר ההשגה דלמת"ב כלל סתימו דכל סתימין עכ"ל ובהביאור שם שלא נדפס בלק"ת כ' וז"ל והנה הכתר נק' נורא והוא בחי' תפארת דא"א כו' ואז נק' החכמה יראה עילאה דכאשר הכתר נק' נורא נק' החמה יראה שירא מן הכתר ומתבייש כמאמר בראשית ירא בושת עכ"ל. ונלע"ד ראי' לדבריו הקדושים מענין עשי"ת שנק' ימים נוראים והיינו מפני שבהם מאיר בחי' הכתר שזהו ענין לפני ה' תטהרו. תטהרו גימט' כתר. ע'):

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

שִׁבְעַת יָמִים קוֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים מַפְרִישִׁין ומרחיקים את **הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל** העתיד לעבוד את כל העבודות ביום הכיפורים **מִבֵּיתוֹ** ומאשתו, ומביאים אותו **לְלִשְׁכַּת פַּרְהֶדְרִין** שבבית המקדש, שהיתה מיוחדת עבור הכהן הגדול. **וּמַתְקִינִין** - מזמינים ומייחדים **לוֹ כֹּהֵן אַחֵר** שיוכל לעבוד את עבודת יום הכיפורים **תַּחְתָּיו** - במקומו, מחשש **שֶׁמָּא יֶאֱרַע בּוֹ פְּסוּל** - טומאת קרי או שאר טומאות המעכבות אותו מלבוא למקדש ולעבוד את עבודות יום הכיפורים. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אַף אִשָּׁה אַחֶרֶת מַתְקִינִין לוֹ,** וזאת מחשש **שֶׁמָּא תָּמוּת אִשְׁתּוֹ** קודם שיגמור את העבודה, וכהן גדול צריך שתהיה לו אשה בשעת העבודה, **שֶׁנֶּאֱמַר** 'וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לוֹ **וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ'** (ויקרא טז יא), ודרשו חכמים, **'בֵּיתוֹ' זוֹ אִשְׁתּוֹ,** ולכן מקדש אשה נוספת ומכניסה לחופה לפני יום הכיפורים. **אָמְרוּ לוֹ** חכמים לרבי יהודה, **אִם כֵּן** שבאת לחשוש למיתה אף בזמן מועט, הרי ש**אֵין לַדָּבָר סוֹף,** ויש לחשוש שמא תמות אף האשה השניה.

מאחר והמשנה מבארת דין פרישת כהן גדול קודם יום הכיפורים שבעה ימים, מביאה הגמרא דין כעין זה גבי שריפת פרה אדומה הנעשית על ידי כהן טהור, שצריך להפריש את הכהן השורף את הפרה שבעת ימים קודם לכן: **תְּנַן הָתָם** במסכת פרה (פ"ג מ"א), **שִׁבְעַת יָמִים קוֹדֶם שְׂרֵפַת הַפָּרָה** האדומה, שהיו מזין מאפרה לטהר את הטמאים, **הָיוּ מַפְרִישִׁין** את ה**כֹּהֵן הַשּׂוֹרֵף אֶת הַפָּרָה,** שעיקר מעשה הפרה היה בשריפתה, ומרחיקים אותו **מִבֵּיתוֹ,** ומביאים אותו **לַלִּשְׁכָּה שֶׁעַל פְּנֵי הַבִּירָה,** שהיתה בצד **צְפוֹנָה מִזְּרָחָה** של העזרה, **וְלִשְׁכַּת בֵּית הָאָבֶן הָיְתָה נִקְרֵאת.**

שנינו במשנה זו שהלשכה היתה על פני הבירה. מבארת הגמרא: **מַאי בִּירָה, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מָקוֹם הָיָה בְּהַר הַבַּיִת וּבִירָה שְׁמוֹ. וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, כָּל הַמִּקְדָּשׁ כּוּלּוֹ קָרוּי בִּירָה, שֶׁנֶּאֱמַר** בתפילת דוד על שלמה (דה"י א' כט יט) שיזכה לבנות את **'הַבִּירָה אֲשֶׁר הֲכִינוֹתִי'** - אשר זימנתי לה מקום ונכסים לצורך בנייתה, הרי שבית המקדש קרוי בירה.

רש"י

שבעת ימים קודם יוה"כ מפרישין כ"ג. שכל עבודת יוה"כ אינה כשירה אלא בו כדיליף בהוריות בפרק בתרא (דף יב:) דכתיב גבי יום הכפורים וכפר הכהן אשר ימשח אותו ובגמרא (דף ו.) מפרש למה מפרישין: **ללשכת פרהדרין.** כך שמה ובגמרא מפרש למה נקראת כן: **ומתקינין לו.** ומזמינין כהן אחר להיות כהן גדול תחתיו אם יארע בו פסול קרי או שאר טומאה המעכבין מלבוא למקדש: **ובעד ביתו.** גבי יוה"כ כתיב באחרי מות: **א"כ.** דחיישת למיתה: **אין לדבר סוף.** שמא גם זו תמות: **גמ' שריפת הפרה.** פרה אדומה: **שעל פני הבירה.** לקמיה מפרש מאי בירה: **צפונה מזרחה.** במקצוע מזרחית צפונית של עזרה היתה: **הבירה אשר הכינותי.** אשר זימנתי לה מקום גורן ארונה לבנותה בו ודוד קאמר ליה להאי קרא בדברי הימים:

המשך ביאור למס' חולין ליום שבת קודש עמ' ב

1 הגמרא דוחה את הראיה שהביאה מהמשנה בפסחים: **אָמַר רַב**
2 **אִיקָא בַּר חֲנִינָא, לְעוֹלָם אֵימָא** [–אומר] **לָךְ, מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ**
3 שירך של ימין הוא שאסרתו תורה, **וְהַטַּעַם** ששורף את שניהם,
4 **דְּהָכָא** בקרבן פסח **בְּמַאי עַסְקִינָן** – במה מדובר, **כְּשֶׁהוּכְּרוּ** – כשהיה
5 ידוע מתחילה איזה גיד הוא של ימין ואיזה הוא של שמאל, **וּלְבַסּוֹף**
6 **נִתְעָרְבוּ** הגידים ואין ידוע איזה הוא האסור ואיזה הוא המותר, ולכך
7 שורף את שניהם.

שואלת הגמרא: **וְלִיפְרְקִינְהוּ וְלִיכַּסִּינְהוּ** – יפדה את קדשי בדק הבית אחר ששחטם ויהיו מותרים באכילה ואז יקיים בהם מצות כיסוי.

משיבה הגמרא: **בְּעִינָן הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה** – כדי לפדות את הקדשים צריכים להעמידם על רגליהם ולהעריך את שווים, ואחר שנשחטו אין הם יכולים לעמוד על רגליהם, ולכך אי אפשר לפדותם.

שואלת הגמרא: **וּכְמָאן** – כשיטת מי עומדת משנתינו שאמרה שאין כיסוי הדם נוהג במוקדשין, **אִי כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר, הַכֹּל** – כל בעלי החיים שהוקדשו ובא לפדותם, בין קדשי מזבח שנפל בהם מום ובין קדשי בדק הבית **הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה,** ומשום כך אינו יכול לפדותם, **הָאָמַר** – הרי הוא סובר **שֶׁשְּׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה** וחייבת בכיסוי הדם, וכמו ששנינו להלן (פה.) שלדעתו השוחט ונמצאת טריפה חייב לכסות, ואם כן אי אפשר להעמיד את משנתינו כדעת רבי מאיר, שהרי לעיל אמרנו שהטעם שאין מצות כיסוי הדם במוקדשין משום ששחיטה שאינה ראויה היא. **וְאִי** משנתינו **כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, הָאָמַר** (תמורה לב.) קדשי בדק הבית **לֹא הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה,** ואם מתו יכול לפדותם, ואם כן יפדה את קדשי בדק הבית אחר ששחטם ויקיים מצות כיסוי הדם.

משיבה הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף,** משנתינו **רַבִּי הִיא, וְנָסִיב לָהּ אַלִּיבָּא דְּתַנָּאֵי** – ושנאה על פי דעות שני התנאים הללו שנחלקו בשני הענינים, ובכל ענין הכריע כדעה הנראית לו, **בִּשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** שאין שמה שחיטה, **וּבְהַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר** שגם קדשי בדק הבית היו בכלל העמדה והערכה.

תירוץ נוסף: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא,** משנתינו **כּוּלָּהּ,** כדעת **רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא** הסובר שאפשר לפדות את קדשי בדק הבית ולאוכלם, **וְשַׁאנִי הָכָא** במוקדשין שאין בהם מצות כיסוי, משום שבמצות כיסוי הדם כתוב (ויקרא יז יג) 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', ומכך **דְּאָמַר קְרָא 'וְשָׁפַךְ'** 'וְכִסָּה' יש ללמוד שאין מצות כיסוי הדם אלא **בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר אֶלָּא שְׁפִיכָה וְכִסּוּי, יָצָא זֶה** – קדשי בדק הבית **שֶׁמְּחוּסָּר שְׁפִיכָה וְכִסּוּי** – וכעת שאתה דורש מ'ושפך' וכסה' שאין צריך לפרש למשנתינו עוסקת דווקא בקדשי בדק הבית, אלא **אֲפִילּוּ תֵּימָא** שמשנתינו עוסקת גם **בְּקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ,** והטעם שאי אפשר לכסות את דמם, משום שדורשים כאמור שאין מצות כיסוי הדם אלא **בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר אֶלָּא שְׁפִיכָה וְכִסּוּי, יָצָא זֶה** – קדשי מזבח **שֶׁמְּחוּסָּר שְׁפִיכָה גְּרִירָה וְכִסּוּי** – גרירת הדם מן המזבח ונתינתו על עפר כדי שיקיים מצות כיסוי הדם כהלכתה, כמובא לעיל (פג:) שמן הכתוב 'בעפר' למדים שצריך שיהיה הדם מכוסה בעפר מלמטה ומלמעלה.

תירוץ נוסף: **מַר בַּר רַב אַשִּׁי אָמַר,** הטעם שאין מצות כיסוי במוקדשין, **דְּאָמַר קְרָא** (שם) 'חַיָּה **אוֹ עוֹף',** הקיש הכתוב חיה לעוף ויש לך לדרוש ולומר, **מַה חַיָּה אֵינָהּ קֹדֶשׁ,** שהרי אינה ראויה ליקרב על המזבח, **אַף עוֹף אֵינוֹ קֹדֶשׁ.** אבל עוף קודש אינו חייב בכיסוי הדם.

מקשה מר בר רב אשי על דברי עצמו: **אִי** הטעם שאין מצות כיסוי במוקדשין, משום שמקישים עוף לחיה, אם כן בכל אופן נקישנו, ונאמר **מַה חַיָּה** אינו נוהג בה כיסוי הדם אלא בזה **שֶׁאֵין בְּמִינָהּ קֹדֶשׁ, אַף עוֹף** לא יהיה נוהג בו כיסוי הדם אלא בזה **שֶׁאֵין בְּמִינוֹ קֹדֶשׁ, אוֹצִיא** תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה מדין כיסוי הדם אף אם שחטם חולין משום **שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָן קֹדֶשׁ,** שהרי תור ובני יונה קרבים על גבי המזבח. מתרץ מר בר רב אשי: **לֹא** אומרים כן, משום שלמדים שדין העוף **כְּחַיָּה, מַה חַיָּה לֹא חִלֵּקְתָּ בָּהּ** בין מיניה, וכולן חייבות בכיסוי הדם, שהרי אין חיה קדושה, **אַף עוֹף לֹא תַּחֲלוֹק בּוֹ** בין מיניו, אלא כל מיני העוף חייבים בכיסוי הדם.

הגמרא מבארת מנין שאין מצות כיסוי הדם בבהמה: **אָמַר לֵיהּ יַעֲקֹב מִינְאָה לְרַבָּא, קַיְימָא לָן** – מקובל בידינו **שֶׁחַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה לְסִימָנִין** – סימני החיה המותרת באכילה לא נתפרשו בתורה, אלא נאמרו סימנים בבהמה כבתוב (דברים יד ו) 'וְכָל בְּהֵמָה מַפְרֶסֶת פַּרְסָה וְשֹׁסַעַת שֶׁסַע שְׁתֵּי פְרָסוֹת מַעֲלַת גֵּרָה בַּבְّהֵמָה אֹתָהּ תֹּאכֵלוּ', והם גם סימני החיה משום שחיה בכלל בהמה, והקשה לו יעקב מינאה לרבא, כשם שלמדים סימני טהרת החיה מהבהמה, **אֵימָא נַמִּי** – אומר גם, **שֶׁבְּהֵמָה בִּכְלַל חַיָּה לְכִסּוּי** – שדין הבהמה בכיסוי כדין החיה, ונחייב בכיסוי גם דם בהמה. **אָמַר** לֵיהּ רבא ליעקב מינאה והשיב לו, **עָלֶיךָ אָמַר קְרָא** בפרשת כי ירחיב (דברים יב כא–כד) 'וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ וגו' וְאָכַלְתָּ בִּשְׁעָרֶיךָ בְּכֹל אַוַּת נַפְשֶׁךָ וגו' רַק חֲזַק לְבִלְתִּי אֲכֹל הַדָּם וגו' **עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם',** ומכך שהשוותה התורה את דמם למים יש לדרוש, **מַה מַּיִם לֹא בָּעֵי כִּסּוּי** – כשם שאין צריכים לכסות מים, **אַף הַאי נַמִּי** – גם דם הבהמה **לֹא בָּעֵי כִּסּוּי.**

אחר שביארה הגמרא שדם הבהמה הוא כמים, הגמרא מבררת מנין שאי אפשר לטבול בדם בהמה כמי מקוה. מקשה הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה** שהתורה משווה את דם הבהמה למים, **יַטְבִּילוּ בּוֹ** – יהיה הדם כשר לטבול בו אדם או כלים לטהרם מידי טומאתם. מתרצת הגמרא: **אָמַר קְרָא** בפרשת טומאת שרצים (ויקרא יא לו) **'אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר'** – רק מעין ובור מקוה מים יטהרו את מי שנגע בשרץ וטבל בהם, ומשמע **הַנֵּי אֵין** – הטובל באלו אכן יטהר, **מִידֵּי אַחֲרִינָא לֹא** – אבל הטובל בדבר אחר לא יטהר.

מקשה הגמרא: **וְאֵימָא הָנֵי מִילֵּי לְמַעוּטֵי** – ונאמר שלא נאמרו אלו אלא למעט **שְׁאָר מַשְׁקִין דְּלֹא אִיקְּרוּ מַיִם** – שהתורה מיעטה את שאר המשקים שאינם נקראים מים שלא יטהרו את הטובל בהם, **אֲבָל דָּם דְּאִיקְּרֵי** [–שנקרא] **מַיִם,** כמו שנאמר 'עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמָּיִם' **הָכִי נַמִּי** – גם כן הטובל בו יהיה טהור.

מתרצת הגמרא: **תְּרֵי מִיעוּטֵי כְּתִיבִי** – שני מיעוטים נאמרו בפסוק, **'מַעְיָן'** שהוא של **מַיִם, וּ'בוֹר'** שהוא של **מַיִם,** מיעוט אחד בא למעט שאר משקין, ומיעוט אחד בא למעט דם.

מקשה הגמרא: **אֵימָא אִידֵּי וְאִידֵּי** – ונאמר שזה וזה נאמרו **לְמַעוּטֵי שְׁאָר מַשְׁקִין** שאינם מטהרים ולא למעט את הדם, והטעם שנאמרו שני מיעוטים, **חַד לְמַעוּטֵי זוֹחֲלִין** – אחד למעט שאר משקין שהזחילן למקוה. שאם היה מקוה ממי גשמים חסר משיעורו, אינו יכול למלא אותו על ידי שישפוך לתוכו בידיו ממים ששאבם בכלי, אבל יכול למלא אותו על ידי שיחפור גומא ממרחק למקוה ויעשה חריץ יורד בשיפוע מהגומא למקוה, וישפוך לתוך הגומא מים שאובין, והם יזחלו דרך החריץ למקוה וישלימוהו לארבעים סאה. אך אם שפך לתוכה שאר משקין וזחלו למקוה אינו כשר. **וְחַד לְמַעוּטֵי מְכוּנָסִין** – ואחד למעט שאר משקין המכונסים במקוה שאינם מטהרים. שהמקוה אינו כמעין שמטהר אף כשהמים מהלכים, אלא מטהר רק כאשר המים עומדים מכונסים במקום אחד. אבל שאר משקין אפילו אם היו מכונסים ואינם מהלכים אינם מטהרים.

מתרצת הגמרא: **תְּלָתָא מִיעוּטֵי כְּתִיבֵי** – שלושה מיעוטים נאמרו בפסוק, **'מַעְיָן'** שמשמעו **מַיִם** ולא שאר משקין ואפילו היו זוחלין, **וּ'בוֹר'** שמשמעו **מַיִם** ולא שאר משקין ואפילו היו מכונסים, **וּ'מִקְוֵה'** שמשמעו **מַיִם** ולא דם.

הגמרא מביאה ברייתא הדורשת את הכתוב 'אשר יצוד ציד' שנאמר בפרשת כיסוי הדם: **תָּנוּ רַבָּנַן** בברייתא, נאמר בתורה בפרשת כיסוי הדם (ויקרא יז יג) 'וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', ממשמע שנאמר **'אֲשֶׁר יָצוּד', אֵין לִי** לחייב בכיסוי הדם, **אֶלָּא** חיה או עוף **אֲשֶׁר יָצוּד** – שצריך לצודם, **נְצוֹדִין וְעוֹמְדִין מֵאֲלֵיהֶן (מנין) כְּגוֹן אֲוָזִין וְתַרְנְגוֹלִים** שאינם צריכים צידה [**מִנַּיִן**] שחייב בהם בכיסוי הדם, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם) **'צַיִד' מִכָּל מָקוֹם** – אף דבר שניצוד מאליו. **אִם כֵּן** שאתה אומר שאף בעלי חיים שאינם צריכים צידה חייב בהם בכיסוי הדם, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר יָצוּד'** – מה בא לומר לשון צידה הנאמר בפסוק, אלא **לְמַדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ** – דרך ההנהגה הראויה, **שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא בַּהֲזָמָנָה הוֹאַת** –

המשך בעמוד קמו

רש"י

וליפרקינהו — ויהיו מותרים באכילה, והדר ליכסייה לדם! **בעינן העמדה והערכה** — אין פודין את הקדשים לאחר מיתה, מפני שכתוב בהן (ויקרא כז): "והעמיד את הבהמה לפני הכהן (והרים) [והעריך] אותה הכהן", ולאחר מיתה אינה יכולה לעמוד. **וכמאן** — מוקמת למתניתין, דתרצת לה בהני תרי טעמי: שחיטה שאינה ראויה לאו שחיטה היא, ובעינן העמדה והערכה? **אי כרבי מאיר דאמר** — בפרק בתרא דתמורה (לב,ב עיין שם). **הכל היו בכלל העמדה והערכה** — אחד קדשי מזבח שנפל בהם מום, ואחד קדשי בדק הבית. **האמר** — במתניתין (חולין פה,א): השוחט ונמצאת טריפה — חייב לכסות. אלמא, שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה! רבי שמעון, סבירא ליה התם [תמורה לב,ב]: קדשי מזבח בכלל העמדה והערכה, קדשי בדק הבית לא היו. **רבי היא** — מתניתין רבי סתמה לפי דעתו, ונסיב מילתיה כי הני תרי תנאי, בחדא כמר — שראה דבריו של זה בזו, ושל זה בזו. **והשתא דאתית להכי** — דדרשינן כהאי גונא. **אפילו תימא בקדשי מזבח** — ודקאמרת: ליגרריה וליכסייה — אמר קרא בו'. **מה חיה** — סתמא אינה קדש, שאינה ראויה להקריב. **אוציא תורים ובני יונה** — מדין כסוי, ואפילו הן של חולין. **הואיל ויש במינן קדש** — "אלא" לא גרסינן. **לא חלקת בה** — דכולן חייבות בכסוי, דהא אין בה קדושה. **אף עופות לא תחלוק בהם** — לומר: מין זה חייב ומין זה פטור. ומידו, חולין בעינן כחיה. **לסימנין** — שאין סימני חיה מפורשת, אלא בבהמה כתיב (דברים יד): "כל בהמה מפרסת פרסה" וגו'. **אימא נמי בהמה בכלל חיה לכסוי** — דהא ילפינן ב"בהמה המקשה" (חולין ע,ב) דאף בהמה בכלל חיה. **אלא מעתה יטבילו בו** — כיון דמים אקרי. **אך מעין ובור** — בפרשת שרצים כתיב, דמשמע: אך מעין ובור יטהר את מי שנטמא בשרצים. **אבל דם דאקרי מים הכי נמי** — דמטבילין! **זוחלין** — שאר משקין שנתנן במקום מדרון והזוחלין למקוה. דאילו גבי מים קיימא לן בתמורה בפרק קמא (יב,א) השאיבה מטהרת ברבייה והמשכה, אם רבו מי גשמים עד עשרים ואחד סאין — ממשיך לתוכן שאובין בזחילה תשעה עשר סאין. **תלת מיעוטי** — ד"מים" אכולהו קאי. **מעין מים** — ולא שאר משקין, ואפילו זוחלים. **בור מים** — ולא שאר משקין, ואפילו מכונסין. **מקוה מים** — ולא דם. **אלא בהזמנה הזאת** — כאילו הוא צד, שאינה מזומנת לו. כלומר, לא יאכל בשר תדיר, שלא יעני. **מבקרך** — אם יש לו בעדרו — יקח, ואם לאו — לא יקנה בשוק. **כל בקרו** — אם אין לו אלא שור אחד, יזבחנו. **לפסו** — לקדרתו, לשון אילפס. **משקל ליטרא** ירק — אבל בשר לא יאכל. **דגים** — היו בזול במקומם יותר מן הבשר. **ישפות** — כשנותנין קדרה על הכירה קרי שפיתה. **ואינך אימת** — אלו האחרים שאמרו, ליטרא דגים וליטרא בשר, אימת יאכלוה אם לא בכל יום? **לחוש** — ולהסתפק במזונות קלים. **אבא ממשפחת בריאים** — רבי יוחנן קרי לרב "אבא". **כגון אנו** — שאין אנו בריאים. **מי שאין לו אלא פרוטה יריצנה לחנוני** — ולא יסגף עצמו בעינוי, ויצטרך לבריות יותר. **אמר רב נחמן כגון אנו** — רב נחמן אחר דורו של רבי יוחנן היה, ותמיד העולם היה משתנה והולך, ולא היה בריא כאותן שבימי רבי יוחנן. ולפיכך הוא אומר: כגון אנו, דאפילו אין לנו הפרוטה, עלינו ללוות ולאכול. **כבשים ללבושך** — מקרא הוא בספר משלי. קנה לך צאן, ויהא לך הגיזין ללבוש. **ויקח עתודים** — צאן, שיש לו מהם חלב לפרנסה, וגיזין ללבוש. **דיו לאדם** — הכי משמע: די חלב עזים — די לך בחלבם, ולא תשחטם ותאכלם. **תן חיים לנערותיך** — לבני ביתך למד דרכי חיים, להסתפק במזונות קלים.

תוספות

וליפרקינהו וליכסינהו — תימה: מנלן שצריך לפדותו ולחייבו בכסוי? ועוד, דמתניתין "ואין נהנה במוקדשין" קתני, ואי פריק להו — אין זה מוקדשין! ויש לומר, דהכי פריך: כיון שסופו לפדותו משום הפסד קדשים, לכשיפדה הוה למפרע שחיטה ראויה, אם כן ליכסינהו ואפילו קודם פדייה! ועוד, דאית ליה לרבי שמעון: כל העומד לפדות — כפדוי דמי, ואפילו לא יפדם לבסוף הויא שחיטה ראויה משום שחיטת קדשים, דהויא שחיטה ראויה לרבי שמעון אפילו נשפך, משום דכל העומד לזרוק — כזרוק דמי, כדאמרינן ב"מרובה" (בבא קמא עו,ב).

בעינן העמדה והערכה — ואם תאמר: והא כל זמן שמפרכסין — בני העמדה והערכה נינהו, כדאמר לעיל בפרק שני (ל,א): וכי תימא בעינן העמדה והערכה, הא תנן: שחט בה שנים או רוב שנים ומפרכסת — הרי היא כחיה לכל דבריה! ודוחק לומר דהכא איירי בעוף דאין בו חיות כל כך, דהכשרו בסימן אחד. דאין סברא לחלקו! ומפרש הרב רבינו שמעיה, דשחט בה שנים או רוב שנים — היינו כדאמרינן ב"הער והרוטב" (חולין קכא,א) דישראל בטמאה וגוי בטהורה, כדפירש רבינו חננאל לעיל בפרק שני (ל,א). והתם דוקא מפרכסת היא כחיה, דעל ידי שחיטה אינה ניתרת באכילה, והויא כחיה עד שתמות. וכן הא דקאמר התם בפרק שני: מדמי פסח מי אידחו? וחשובה מפרכסת כחיה — כשלא גמר שחיטה איירי, דבשחיטה פורתא לא משתריא באכילה. אבל הכא, דבשחיטה זו משתרי באכילה — לאו בני העמדה והערכה נינהו.

יצא זה שמחוסר שפיכה גרירה וכיסוי — ולא דמי לדם הניתז (חולין פז,ב), דהתם אם לא היה ניתז — לא היה צריך גרירה. אבל כאן — אי אפשר בלא גרירה. **מה** חיה שאינה קדש — ואם תאמר: והא אפילו קדשים טעונים כסוי, דתנן בפרקין (חולין פה,א): קדשים בחוץ — רבי מאיר מחייב! ויש לומר: דאינה קדש בפנים קאמר.

עשרה מנה יקח ליטרא דגים חמשים מנין יקח ליטרא בשר — במקומם היו דגים בזול יותר מן הבשר, כדפירש בקונטרס. אבל במדרש אומר: אורחים, יום ראשון — אוזזין ותרנגולים, יום שני — דגים, יום שלישי — בשר, [רביעי] — קטניות.

הרוצה

וְלִיפְרְקִינְהוּ וְלִיכַסִּינְהוּ! - בְּעֵינַן הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה. - וּכְמַאן? אִי כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר: הַכֹּל הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה - הָאָמַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה - שְׁמָהּ שְׁחִיטָה! אִי כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּאָמַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה - הָאָמַר: לֹא הָיוּ בִּכְלַל הַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה! אֲמַר רַב יוֹסֵף: רַבִּי הִיא, וְנָסֵיב לָהּ אַלִּיבָּא דְּתַנָּאֵי; בִּשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה - סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, בְּהַעֲמָדָה וְהַעֲרָכָה - סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: כּוּלָּהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא; וְשָׁאנֵי הָכָא, דְּאָמַר קְרָא: "וְשָׁפַךְ וְכִסָּה" - מִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר אֶלָּא שְׁפִיכָה וְכִסּוּי, יָצָא זֶה שֶׁמְּחוּסָּר שְׁפִיכָה פְּדָיָה וְכִסּוּי. וְהָשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, אֲפִילּוּ תִּימָא קָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ - מִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר אֶלָּא שְׁפִיכָה וְכִסּוּי, יָצָא זֶה שֶׁמְּחוּסָּר שְׁפִיכָה גְּרִירָה וְכִסּוּי. מָר בַּר רַב אַשִׁי אָמַר, אָמַר קְרָא: "חַיָּה אוֹ עוֹף", מַה חַיָּה אֵינָהּ קֹדֶשׁ - אַף עוֹף אֵינוֹ קֹדֶשׁ. - אִי מַה חַיָּה - שֶׁאֵין בְּמִינוֹ קֹדֶשׁ, אַף עוֹף - שֶׁאֵין בְּמִינוֹ קֹדֶשׁ; אוֹצִיא תּוֹרִין וּבְנֵי יוֹנָה שֶׁיֵּשׁ בְּמִינָן קֹדֶשׁ! - לָא, כְּחַיָּה; מַה חַיָּה - לֹא חִלַּקְתָּ בָּהּ, אַף עוֹף - לֹא תַּחֲלוֹק בּוֹ. אָמַר לֵיהּ יַעֲקֹב מִינָאָה לְרָבָא: קְיָימָא לָן חַיָּה בִּכְלַל בְּהֵמָה לְסִימָנִין, אֵימָא נַמִי: בְּהֵמָה בִּכְלַל חַיָּה לְכִסּוּי! אָמַר לֵיהּ, עָלֵיךְ אָמַר קְרָא: "עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֻנּוּ כַּמַּיִם", מַה מַּיִם לָא בָּעֵי כִּסּוּי - אַף הַאי נַמִי לָא בָּעֵי כִּסּוּי. - אֶלָּא מֵעַתָּה יַטְבִּילוּ בּוֹ! - אָמַר קְרָא: "אַךְ מַעְיָן וּבוֹר מִקְוֵה מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר" - הָנֵי אִין, מִידֵּי אַחֲרִינָא לָא. - וְאֵימָא: הָנֵי מִילֵּי - לְמִעוּטֵי שְׁאָר מַשְׁקִין דְּלָא אִיקְרוּ מַיִם, אֲבָל דָּם דְּאִיקְרֵי מַיִם - הָכִי נַמִי! - תְּרֵי מִיעוּטֵי כְּתִיבִי: "מַעְיָן מַיִם" "וּבוֹר מַיִם". - אֵימָא: אִידֵּי וְאִידֵּי לְמִעוּטֵי שְׁאָר מַשְׁקִין, חַד - לְמִעוּטֵי זוֹחֲלִין, וְחַד - לְמִעוּטֵי מְכוּנָּסִין! - תְּלָתָא מִיעוּטֵי כְּתִיבִי: "מַעְיָן מַיִם" "וּבוֹר מַיִם" "מִקְוֵה מַיִם". תָּנוּ רַבָּנַן: "אֲשֶׁר יָצוּד" - אֵין לִי אֶלָּא אֲשֶׁר יָצוּד, נִצּוֹדִין וְעוֹמְדִין מֵאֲלֵיהֶן מִנַּיִן, כְּגוֹן אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "צֵיד" מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: "אֲשֶׁר יָצוּד"? לִמְדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא בְּהַזְמָנָה הַזֹּאת. תָּנוּ רַבָּנַן: "כִּי יַרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ" - לִמְדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא לְתֵאָבוֹן. יָכוֹל יִזְבַּח כָּל בְּקָרוֹ וְיֹאכַל, תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ". יָכוֹל יִזְבַּח כָּל בְּקָרוֹ וְיֹאכַל, כָּל צֹאנוֹ וְיֹאכַל? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מִבְּקָרְךָ" - וְלֹא כָּל בְּקָרְךָ, "מִצֹּאנְךָ". מִכָּאן אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָנֶה - יִקַּח לְפָסוֹ לִיטְרָא יָרָק, עֲשָׂרָה מָנֶה - יִקַּח לְפָסוֹ לִיטְרָא דָּגִים, חֲמִשִּׁים מָנֶה - יִקַּח לְפָסוֹ לִיטְרָא בָּשָׂר, מֵאָה מָנֶה - יִשְׁפְּתוּ לוֹ קִדְרָה בְּכָל יוֹם. וְאִינָךְ אֵימַת? - מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. אָמַר רַב: צְרִיכִין אָנוּ לְחוּשׁ לְדִבְרֵי זְקֵנִים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אַבָּא מִמִּשְׁפַּחַת בְּרִיאִים הָוָה, אֲבָל כְּגוֹן אָנוּ, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּרוּטָה בְּתוֹךְ כִּיסוֹ - יְרִיצֶנָּה לַחֲנֻוֹנִי. אָמַר רַב נַחְמָן: כְּגוֹן אָנוּ - לוֹוִין וְאוֹכְלִין. "כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ" - מִגֵּז כְּבָשִׂים יִהְיֶא מַלְבּוּשֶׁךָ, "וּמְחִיר שָׂדֶה עַתּוּדִים" - לְעוֹלָם יִמְכּוֹר אָדָם שָׂדֶה וְיִקַּח עַתּוּדִים, וְאַל יִמְכּוֹר אָדָם עַתּוּדִים וְיִקַּח שָׂדֶה. "וְדֵי חֲלֵב עִזִּים" - דַּיּוֹ לְאָדָם שֶׁיִּתְפַּרְנֵס מֵחֲלַב גְּדָיִים וּטְלָאִים שֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. "לְלַחְמֶךָ לְלֶחֶם בֵּיתֶךָ" - לַחְמְךָ קוֹדֵם לְלֶחֶם בֵּיתֶךָ. "וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ" - אָמַר מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן: תֵּן חַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ. מִיכָּן לְמַדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יְלַמֵּד אָדָם אֶת בְּנוֹ בָּשָׂר וְיַיִן. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:

הרוצה

רש"י

הרוצה שיתעשר יעסוק בבהמה דקה — ואם תאמר, דאמרינן בפרק "מקום שנהגו" (פסחים נ,ב): העוסק בבהמה דקה אינו רואה סימן ברכה? ואומר רבינו תם: דהתם בישוב, ומשום עין הרע. אבל הכא איירי בחורשין, דלא שלטא בהו עינא.

בזוגיתא חיורתא — ואם תאמר: משמע דזכוכית לבנה היתה בימי רבי יוחנן, וכן בריש "אין עומדין" (ברכות לא,א): ההוא דתבר זכוכית לבנה בחתונת בנו. ובפרק "עגלה ערופה" (סוטה מח,ב) תנא: משחרב בית המקדש בטלה שירא פרנדא וזכוכית לבנה? ויש לומר: דלא לגמרי בטלה, אלא דאינה מצויה כמו בזמן בית המקדש. וכן צריך לומר גבי שירא פרנדא, דאמר בפרק "במה מדליקין" (שבת כ,ב) דרבין ואביי הוו יתבי קמיה דרב נחמיה ריש גלותא, חזייה דהוה ליביש מטכסא, אמר ליה רבין לאביי: היינו כלך דתנן. אמר ליה: אנן שירא פרנדא קרינא ליה. ומיהו, רבינו תם מפרש דאכלך דמתניתין קאי, דקרי ליה שירא פרנדא.

בתורי — רבינו חננאל גריס: "בתוורי". פירוש: בְּקָרִים, שאינם מעמיקים המחרישה בראוי, ומפסיד כל מה שזורע. **כסוי** שאין ודאו דוחה שבת — להנך תרי טעמי דמפרש בפרק קמא דביצה (ח,ב) דכוי אין מכסין דמו ביום טוב: משום דאפר כירה דעתו לודאי ואין דעתו לספק, אי נמי משום התרת חלבו — אי אפשר ליישב קל וחומר זה. דמה שאין ודאי דוחה שבת — לא הוי משום מוקצה, דאפילו הכינו מבערב יום אין מכסין. ולא שייך נמי שם התרת חלב, כיון שהיא ודאי חיה. אבל טעמא דמפרש התם, דבדקר נערץ בודאי התירו ביום טוב, ואף על גב דאיכא איסורא מדרבנן בחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה, אבל בספק לא התירו — אתי קל וחומר דהכא שפיר. דכיון דלא התירו בודאי שידחה שבת — כל שכן דאין ספק דוחה יום טוב. ומיהו, סוגיא דביצה מוכח דאפילו ספק נמי שרי בדאיכא דקר נערץ. ויש לומר בדוחק קל וחומר הכי: כיסוי שאין ודאו דוחה שבת, אפילו הזמינו לכך, מכל מקום אסרו משום טורח — אינו דין שאין ספקו דוחה יום טוב משום איסור גומא דרבנן, או משום מוקצה, דאין דעתו לספק? אבל באפר שהכינו אין לאסור ספק ביום טוב מקל וחומר דשבת, דאין לדמות טורח יום טוב לדשבת. וללישנא דמשום התרת חלבו, ואסר אף על גב דהכינו, אף על גב דליכא קל וחומר, מכל מקום יש לחוש שיטעו הרואים ויעשו קל וחומר משבת: כיון דאין ודאו דוחה שבת אפילו בהכינו — כל שכן שספק אין דוחה יום טוב, ומדמכסים אותו — ודאי חיה היא, ויתירו חלבו.

תקיעת שופר בגבולין תוכיח שאין ודאה דוחה שבת כו' — ואם תאמר: והא טעמא דשופר בשבת משום שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים, והא לא שייך ביום טוב? ויש לומר: דשייך נמי ביום טוב, דאם אשה היא זה הטומטום — אסור להוציא לצרכה, דהא לא מיחייבא. ואין להתיר מטעם הואיל והותרה הוצאה לצורך — הותרה נמי שלא לצורך. דהיינו דוקא היכא דהוי צורך היום קצת, אבל הכא ליכא צורך היום כלל. אי נמי, הכי קאמר: שאין ודאה דוחה שבת — משום גזירה דרבנן שמא יעבירנו. וספיקה דוחה יום טוב — אף על גב דאיכא נמי איסורא דרבנן בתקיעה, שהיא חכמה ואינה מלאכה, ונדחה איסור זה מספק.

תוספות

כסא דחרשין ולא כסא דפושרין — טוב לשתות כוס של מכשפות ולא לשתות כוס של מים פושרין, שרעים הם לגוף. **ציביא** — שרשי עשבים ותבלין. **ציץ** — הרתיח. **מי שהניח לו אביו מעות** — כלומר, מי שלא טרח בממון, וקל בעיניו לאבדו — זהו איבודו. **ילבש כלי פשתן** — שהן יקרים. ולפי דרכנו למדנו, שהעושה אלה מאבד ממון, ויזהר אדם מהם. **כיתנא רומיתא** — יקר היה. **בתורי** — ישכור פועלים וימסור להן שוורים שלו לחרוש, והם יכחישו השוורים ויסקבום ביערות ובכרמים. והמלאכה לא תעלה לכלום, שאינן חרושין לכך. **טוב איש חונן** — דלים ומלוה אותם, וטוב המכלכל דבריו במשפט — לפי היכולת הוא עומד על צרכיו, ולא בכל תאות לבו. **פחות ממה שיש לו** — פחות מכדי היכולת. וילבש ויתכסה לפי היכולת, שלא יתבייש. ויכבד אשתו יותר מלפי היכולת. **לחולה** — שיש בו סכנה. **חייב לכסות** — דכיון דניתנה שבת לידחות אצל שחיטה זו — נדחית לכל מצותה של שחיטה זו. **אישתומא קאמר** — דבר תימה הוא אומר, לשון (לעיל חולין כא,א) "אשתומם בשעה חדא", *אשטורדישו"ן. **לישמטו לאמוריה** — יחתכו את לשונו שאמר בה. לישנא אחרינא גרסינן: "אי דשמא קאמר". אם בשמו הוא אומר — לישמטו לאמוריה, ישמטו את האמורא מלפניו לביישו. **שודאה דוחה שבת** — דאתיא בקל וחומר: מה צרעת שדוחה עבודה, ועבודה דוחה שבת — מילה דוחה אותה. כולה במסכת שבת (קלב,ב). **אין ספיקה דוחה יום טוב** — כגון נולד בין השמשות, דקיימא לן בפרק "רבי אליעזר" (שבת קלז,א) דנימול לתשעה, וחל ספק שמיני ספק תשיעי שלו ביום טוב — אינו נימול עד עשירי. דתנן: נולד בין השמשות — נמול לתשעה, כלומר לספק תשיעי. בין השמשות של ערב שבת — נמול לעשרה. חל יום טוב להיות אחר אותה שבת, שהוא עשירי — נמול לאחד עשר. משום דמילה שלא בזמנה לא דחיא, דנפקא לן מ"הוא לבדו" [שמות יב], הוא — ולא מכשיריו, לבדו — ולא מילה שלא בזמנה. בסנהדרין [צריך להיות: בשבת כד,ב]. **כסוי שאין ודאו דוחה שבת** — לקמיה מפרש. **בגבולין** — דקיימא לן בראש השנה (כט,ב): בשבת במקדש היו תוקעין, אבל לא במדינה. **וספיקה דוחה יום טוב** — דתניא [שם]: טומטום ואנדרוגינוס חייבים, אף על פי שהוא ספק אשה ואינה חייבת. **בריבי** — אדם גדול. **תשובה** — על קל וחומר דרבי יוסי: מילה אינה בלילה אלא ביום, ד"יום" כתיב בה (ויקרא יב). **זה אחד מן הדברים** — שהיה רבי חייא אומר שלא היה לו שום תשובה עליהם, והא דרבי יוסי חדא מינייהו. והא דאהדרו רבנן: תקיעת שופר בגבולים תוכיח — לא חשיב לה פירכא, כדמפרש לקמיה. **ודלמא דעבר ושחט** — לבריא, דלא ניתנה שבת לידחות קאמר דלא יכסה. אבל לחולה, דניתנה שבת לידחות — שרי. **דומיא דמילה** — על כרחך בחולה קאמר, דומיא דמילה דברשות, ותיובתא היא לרב עינא. **ספק יום טוב וספק חול** — כגון שני ימים טובים של ראש השנה, שהאחד ספק.

הָרוֹצֶה שֶׁיִּתְעַשֵּׁר - יַעֲסוֹק בִּבְהֵמָה דַּקָּה. אָמַר רַב חִסְדָּא: מַאי דִּכְתִיב "וְעַשְׁתְּרֹת צֹאנֶךָ" - שֶׁמְּעַשְּׁרוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּסָא דְּחָרְשִׁין וְלָא כָּסָא דְּפוּשְׁרִין. וְהָנֵי מִילֵּי - בִּכְלֵי מַתְּכוֹת, אֲבָל בִּכְלֵי חֶרֶשׂ - לֵית לָן בָּהּ; וּבִכְלֵי מַתְּכוֹת נַמִּי לָא אֲמַרַן, אֶלָּא דְּלָא שָׁדֵי בְּהוּ צִיבְיָא, אֲבָל שָׁדֵי בְּהוּ צִיבְיָא - לֵית לָן בָּהּ; וְכִי לָא שָׁדֵי בְּהוּ צִיבְיָא נַמִּי לָא אֲמַרַן, אֶלָּא דְּלָא צִיץ, אֲבָל צִיץ - לֵית לָן בָּהּ. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִי שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו מָעוֹת וְרוֹצֶה לְאַבְּדָן - יִלְבַּשׁ כְּלֵי פִּשְׁתָּן, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית, וְיִשְׁכּוֹר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶן. יִלְבּוֹשׁ כְּלֵי פִּשְׁתָּן - בְּכִיתָּנָא רוּמִיתָא, וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית - בְּזוּגִיתָא חִיוְרְתָּא, וְיִשְׁכּוֹר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶן - בְּתוֹרֵי, דְּנָפְיֵשׁ פְּסִידַיְיהוּ. דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, זִימְנִין אֲמַר לֵהּ מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַמִּי, וְזִימְנִין אֲמַר לֵהּ מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי: מַאי דִּכְתִיב "טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט" - לְעוֹלָם יֹאכַל אָדָם וְיִשְׁתֶּה פָּחוֹת מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וְיִלְבַּשׁ וְיִתְכַּסֶּה בְּמַה שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וִיכַבֵּד אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו יוֹתֵר מִמַּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ; שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ, וְהוּא תָּלוּי בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם. דָּרַשׁ רַב עֲוִינָא אַפִּתְחָא דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא: הַשּׁוֹחֵט לַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת - חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר לֵהּ רַבָּה: אֶשְׁתּוּמָא קָאָמַר, לִישְׁמְטוּהּ לְאָמוֹרֵיהּ מִינֵּיהּ. דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כּוֹי - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאִם שָׁחֲטוּ - אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ; מִקַּל וָחוֹמֶר: וּמַה מִּילָה שֶׁוְּדָאָהּ דּוֹחֶה שַׁבָּת - אֵין סְפֵיקָהּ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב, כְּסוּי שֶׁאֵין וַדָּאוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת - אֵין דִּין שֶׁאֵין סְפֵקוֹ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב? אָמַר לוֹ: תְּקִיעַת שׁוֹפָר בַּגְּבוּלִים תּוֹכִיחַ, שֶׁאֵין וַדָּאָהּ דּוֹחֶה שַׁבָּת, וּסְפֵיקָהּ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב! הֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי תְּשׁוּבָה: מַה לְּמִילָה - שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים, תֹּאמַר בְּכִסּוּי שֶׁנּוֹהֵג בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים? אָמַר רַבִּי אַבָּא: זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא: אֵין לִי עֲלֵיהֶם תְּשׁוּבָה, וְהֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי תְּשׁוּבָה. קָתָנֵי מִיהַת: כְּסוּי שֶׁאֵין וַדָּאוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת; מַאי וַדָּאוֹ דְּכְסוּי דְּלָא דָּחֵי שַׁבָּת, לָאו הַשּׁוֹחֵט לַחוֹלֶה בְּשַׁבָּת? - וְדִלְמָא דְּעָבַר וְשָׁחַט! - דּוּמְיָא דְּמִילָה, מַה מִּילָה - בִּרְשׁוּת, אַף כְּסוּי נַמִּי - בִּרְשׁוּת. אָמְרוּ לוֹ: תְּקִיעַת שׁוֹפָר בַּגְּבוּלִין תּוֹכִיחַ, שֶׁאֵין וַדָּאָהּ דּוֹחֶה שַׁבָּת וּסְפֵיקָהּ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב. מַאי סְפֵיקָהּ? אִילֵימָא סָפֵק חוֹל סָפֵק יוֹם טוֹב; הָשְׁתָּא וַדַּאי יוֹם טוֹב דָּחְיָא, סָפֵק יוֹם טוֹב סָפֵק חוֹל מִיבַּעְיָא?

אלא

הָרוּצָה שֶׁיִּתְעַשֵּׁר יַעֲסֹק בִּבְהֵמָה דַּקָּה.

אָמַר רַב חִסְדָּא, מַאי דִּכְתִיב (דברים ז יג) 'וְעִשְׁתְּרוֹת צֹאנֶךָ' – למה נקראו הצאן עשתרות, על שם **שֶׁמַּעֲשְׁרוֹת אֶת בַּעֲלֵיהֶן** – שמי שיש לו צאן, הצאן מעשירו.

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כַּסָּא דְּחַרְשִׁין וְלֹא כַּסָּא דְּפוֹשְׁרִין – טוב לאדם לשתות כוס של מכשפות מאשר לשתות כוס של מים פושרים משום ששתיית הפושרים רעה לגוף.

הגמרא מבארת את דברי רבי יוחנן. אומרת הגמרא: **וְהָנֵי מִילֵּי** – ולא נאמרו דברים אלו אלא **בִּכְלֵי מַתְּכוֹת, אֲבָל** אם היו הפושרים **בִּכְלֵי חֶרֶשׂ לֵית לָן בָּהּ** – אין לו לחוש ויכול לשתותם. **וּבִכְלֵי מַתְּכוֹת, נַמִּי לֹא אֲמָרָן** – גם לא אמרנו שלא ישתה **אֶלָּא דְּלֵא שָׁדֵי בְּהוּ צִיבְיָא** – כשלא השליך בתוכם שרשי עשבים או תבלין, **אֲבָל שָׁדֵי בְּהוּ צִיבְיָא** – אבל אם הניחם בתוכם **לֵית לָן בָּהּ** – אין לו לחוש. **וְכִי לֹא שָׁדֵי בְּהוּ צִיבְיָא** – וגם אם לא הניחם בתוכם **נַמִּי לֹא אֲמָרָן** – גם אז לא אמרנו שלא ישתהו, **אֶלָּא דְּלֵא צָיֵץ** – אלא כשלא הרתיח את המשקה תחילה, **אֲבָל צָיֵץ** – אבל אם הרתיחו, **לֵית לָן בָּהּ.**

וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִי שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו מָעוֹת – שלא טרח עבורם ולכן אין הם חשובים בעיניו **וְרוֹצֶה לְאַבְּדָן, יִלְבַּשׁ כְּלֵי פִּשְׁתָּן וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית, וְיִשְׁכּוֹר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶן.** הגמרא מבארת: **יִלְבּוֹשׁ כְּלֵי פִּשְׁתָּן** היינו **בְּכִיתְנָא רוּמִיתָא** – בגדי פשתן הבאים מרומי, שהם יקרים וממהרים לבלות. **וְיִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי זְכוּכִית** הוא **בְּזוּגִיתָא חִיוְרְתָא** – בזכוכית לבנה. **וְיִשְׁכּוֹר פּוֹעֲלִים וְאַל יֵשֵׁב עִמָּהֶן** היינו **בְּתוֹרֵי דְּנָפִישׁ פְּסִידַיְיהוּ** – ששוכר פועלים לחרוש בשוורים שלו, וכיון שאין הפועלים חוששים להיזק שוריו של בעל הבית, יכחישו אותם ויזיקום בעבודתם.

הגמרא מביאה דרשה נוספת בענין הנהגת האדם בממונו: **דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, זִימְנִין** [–פעמים] **אָמַר לָהּ** – אמר דרשה זו, **מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַמִּי, וְזִימְנִין אָמַר לָהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי אַסִּי, מַאי דִּכְתִיב** – מהו שכתוב (תהלים קיב ה) **'טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט',** כך יש לפרשו, טוב איש חונן דלים ומלוה להם, וטוב מי שמכלכל דבריו וצרכיו במשפט כפי יכולתו ולא לפי תאות לבו, כלומר, **לְעוֹלָם יֹאכַל אָדָם וְיִשְׁתֶּה פָּחוֹת מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ** – פחות מכדי יכולתו, **וְיִלְבַּשׁ וְיִתְכַּסֶּה בְּמַה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ** – לפי יכולתו שלא יתבייש בבגד שאינו מכובד, **וְיַכְבִּד אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו בְּיוֹתֵר מִמַּה שֶּׁיֵּשׁ לוֹ** – יותר מכדי יכולתו, מפני שֶׁהֵן תְּלוּיִין בּוֹ, **וְהוּא תָּלוּי בְּמִי שֶׁאָמַר וְהָיָה הָעוֹלָם.**

הגמרא מבררת אם יש מצות כיסוי הדם בשבת בבהמה שנשחטה בהיתר לצורך חולה: **דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, אַפְּתְחָא דְּבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא** – על פתח ביתו של ראש הגולה, **הַשּׁוֹחֵט לְחוֹלֶה שיש בו סכנה בְּשַׁבָּת, חַיָּיב לְכַסּוֹת** את הדם בשבת. **אָמַר לְהוּ רַבָּה** לתלמידים ששמעו את דברי רב עינא, **אִשְׁתּוֹמָא** – דבר תמוה **קָאָמַר** – אמר רב עינא, **לְיִשְׁמְטֵהּ לַאֲמוֹרֵיהּ מִינֵּיהּ** – ראוי הוא שיחתכו את לשונו שאמר בה את דבריו. **דְּתַנְיָא** – שהרי שנינו בברייתא, **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, כּוֹי אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְאִם שְׁחָטוֹ אֵין מְכַסִּין אֶת דָּמוֹ,** והלכה זו שאין מכסין את דם הכוי נלמדת מִקַּל וָחוֹמֶר, **וּמַה מִּילָה שֶׁנִּדְּאָה דוֹחֶה שַׁבָּת** – תינוק שהגיע יום שמיני ללידתו, מלים אותו אף בשבת, ובכל זאת **אֵין סְפֵיקָה** – תינוק שספק מתי יום השמיני ללידתו **דּוֹחֶה יוֹם טוֹב,** כגון שנולד בבין השמשות של ליל יום שני בשבוע, ובשבוע שלאחריו חל יום טוב ביום שני, אין מלים אותו בערב יום טוב שמא הוא רק יום שביעי ללידתו, וביום טוב אין מלים אותו שמא אינו יום השמיני שלו אלא הוא כבר יום תשיעי, ואין מילה דוחה יום טוב אלא כשהיא ודאי בזמנה, ולכן מלים אותו לאחר יום טוב. **כְּסוּי שֶׁאֵין וַדָּאוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת, אֵינוֹ דִּין שֶׁאֵין סְפֵקוֹ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב** – כל שכן בדם שיש בו ספק אם חייב בכיסוי שאינו דוחה יום טוב. ולכך סובר רבי יוסי שאם שחט את הכוי ביום טוב אינו מכסה את דמו.

ממשיכה הברייתא ואומרת שחכמים דוחים את הקל וחומר של רבי יוסי ממילה לכיסוי הדם: **אָמְרוּ לוֹ** חכמים לרבי יוסי, **תְּקִיעַת שׁוֹפָר** של ראש השנה **בְּגְבוּלִים** – מחוץ למקום המקדש, **תּוֹכִיחַ** שלא כדבריך, **שֶׁאֵין וַדָּאָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת** – שהרי אין תוקעים בראש השנה שחל בשבת אף למי שודאי חייב בתקיעת שופר של ראש השנה, **וּסְפֵיקָהּ דּוֹחָה יוֹם טוֹב** – ואילו באופן שחייב בתקיעת שופר מספק, תוקעים ביום טוב [ראש השנה שאינו חל בשבת]. ומכאן שאין ללמוד קל וחומר מדבר האסור בשבת שיהיה אסור גם ביום טוב.

הֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי תְּשׁוּבָה לדחות את הקל וחומר של רבי יוסי, **מַה לְּמִילָה שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים,** שהרי אין מלים בלילה אלא ביום, **תֹּאמַר בְּכִסּוּי הדם שֶׁנּוֹהֵג בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים,** שאם שחט ודאי חיה ויש לו עפר מוכן מבעוד יום, חייב בה בכיסוי הדם אף בליל יום טוב. ואם כן אין להוכיח ממילה שאין ספיקה דוחה יום טוב למצות כיסוי הדם שלא יהיה ספיקה דוחה יום טוב, שהרי אנו רואים שמצות כיסוי הדם חמורה ממצות מילה שנודהגת אף בלילי ימים טובים ומה שאין כן במילה.

מסיימת הברייתא: **אָמַר רַבִּי אַבָּא,** הקל וחומר של רבי יוסי, **זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא אֵין לִי עֲלֵיהֶם תְּשׁוּבָה** לדחותם, **וְהֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי תְּשׁוּבָה.**

רבה מסיים את ראייתו מהברייתא: **קָתָנֵי מִיהַת** – מכל מקום שנינו בברייתא, **'כִּסּוּי שֶׁאֵין וַדָּאוֹ דּוֹחֶה שַׁבָּת',** והרי **מַאי וַדָּאוֹ דְּכִסּוּי דְּלֵא דָּחֵי שַׁבָּת** – על איזה אופן אמרה הברייתא שכיסוי ודאי אינו דוחה שבת, **לָאו הַשּׁוֹחֵט לְחוֹלֶה בְּשַׁבָּת** – האם אין הדברים מכוונים לשוחט חיה או עוף עבור חולה בשבת.

מקשה הגמרא על ראיית רבה: **וְדִלְמָא** – ושמא אין הברייתא עוסקת בשוחט לחולה, אלא **דְּעָבַר וְשָׁחַט** בשבת לבריא, ומשום שלא נדחתה שבת אצל השחיטה שהרי היא היתה שלא ברשות, לכן לא יתחייב בה בכיסוי הדם, אבל אין להוכיח שאם שחט לחולה ברשות שנדחתה השבת שלא יתחייב בכיסוי הדם. מתרצת הגמרא: **דּוּמְיָא דְּמִילָה** – יש להעמיד האופן המדובר בכיסוי הדם בדומה לאופן המדובר במילה, שכן הברייתא למדה דין כיסוי הדם בקל וחומר למילה, ולכן **מַה מִּילָה** – כשם שבמילה מדובר שעשאה **בִּרְשׁוּת, אַף כִּסּוּי נַמִּי** [–גם] מדובר שעשה **בִּרְשׁוּת,** ששחט לחולה בשבת, ועל כך אמר רבי יוסי שאין בו מצות כיסוי הדם, ומכאן הוכיח רבה שלא כדברי רב עינא שדרש 'השוחט לחולה בשבת חייב לכסות'.

הגמרא מבררת את שאר דברי הברייתא: שנינו בברייתא שחכמים דחו את ראייתו של רבי יוסי ממילה ו**'אָמְרוּ לוֹ תְּקִיעַת שׁוֹפָר בְּגְבוּלִין תּוֹכִיחַ שֶׁאֵין וַדָּאָהּ דּוֹחֶה שַׁבָּת וּסְפֵיקָהּ דּוֹחֶה יוֹם טוֹב'.**

מבררת הגמרא: **מַאי** – מה הפירוש **סְפֵיקָהּ, אִילֵּימָא** – אם נאמר שהכוונה לזמן שהוא **סָפֵק חוֹל סָפֵק יוֹם טוֹב,** כגון שני ימים טובים של ראש השנה שספק איזה מהם הוא יום טוב, **הַשְׁתָּא וַדַּאי יוֹם טוֹב דָּחְיָא** – עתה שתקיעת שופר נעשית ביום שהוא ודאי יום טוב ודוחה אותו, **סָפֵק יוֹם טוֹב סָפֵק חוֹל מִיבַּעְיָא** – האם ביום שהוא ספק אם הוא חול או יום טוב יש להסתפק, הלא אם הוא חול ודאי מותר לו לתקוע, ואם הוא יום טוב, זה הוא זמנו וחייב לתקוע. וכיצד יש להוכיח מכאן לספק כיסוי שהספק אם הוא חייב במצות הכיסוי הוא סיבה למונעו מהכיסוי ולומר שלא ידחה יום טוב.

אֶלָּא ודאי אין כוונת הברייתא ליום שהוא ספק אם הוא חול או יום טוב, אלא לאדם שהוא **סָפֵק אִישׁ סָפֵק אִשָּׁה,** ובכל זאת דוחה יום טוב גמור, וזו הפירכא לדברי רבי יוסי שלמד ממילה שכיסוי הדם שודאו אינו דוחה שבת אין ספיקו דוחה יום טוב, שהנה תקיעת שופר שודאה אינה דוחה שבת, ומכל מקום ספיקה דוחה יום טוב.

מבארת הגמרא: **וְרַבִּי יוֹסֵי,** הטעם שלא החשיב את הפירכא מתקיעת שופר, משום שרבי יוסי הולך **לְטַעְמֵיהּ** – לשיטתו **דְּאָמַר** – שהוא סובר **שאִשָּׁה וַדָּאִית נַמִּי תָּקְעָה** – מי שהיא בודאי אשה גם יכולה לקיים מצות תקיעת שופר, ואף שאינה מחוייבת בתקיעת שופר, אבל בכיסוי דם הכוי אילו היינו יודעים שהוא בהמה ודאית היה אסור לכסות את דמו ביו"ט, אף הכוי שהוא ספק אין מחללים יום טוב לכסות את דמו. **דְּתַנְיָא, בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין** ידיהם על קרבנותיהם, **וְלֹא בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל סוֹמְכוֹת** על קרבן שהן מביאות, **רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, נָשִׁים סוֹמְכוֹת רְשׁוּת** – מותר לנשים לסמוך אפילו שאינן חייבות בכך, ואינן עוברות בסמיכתן איסור עבודה בקדשים, וכן בתקיעת שופר סובר רבי יוסי שמותר להן לתקוע בראש השנה אפילו שאינן חייבות ואין בזה חילול יום טוב.

הגמרא פורכת את תשובת החכמים בברייתא על הקל וחומר של רבי יוסי: **אָמַר רָבִינָא, וּלְמַאי דְּקָאָמְרֵי רַבָּנַן נַמִּי** – גם לפי חכמים שסוברים שאשה אסורה לתקוע בראש השנה, ועל הלימוד של רבי יוסי ממילה [שאם ודאי חיוב אינו דוחה שבת אין ספק חיוב דוחה יום טוב] השיבו בראיה מתקיעת שופר שספיקה דוחה יום טוב אפילו שודאה אינו דוחה שבת, לכיסוי הדם שכמו כן ספיקו ידחה יום טוב אפילו שודאו אינו דוחה שבת [ושלא כדברי רבי יוסי שכיון שודאו אינו דוחה שבת אין ספיקו דוחה יום טוב], **אִית לֵיהּ פִּירְכָא** – יש דחייה לתשובתם. **מַה** שמצאת **לִתְקִיעַת שׁוֹפָר** שספיקה דוחה יום טוב בכל מקום, זה משום **שֶׁכֵּן וַדָּאָהּ דּוֹחָה שַׁבָּת בַּמִּקְדָּשׁ** – שבבית המקדש היו תוקעים בראש השנה בשופר עבור האנשים החייבים בודאי בתקיעת שופר אף כשחל בשבת, אבל וכי **תֹּאמַר** ללמוד מזה שספק ידחה יום טוב גם **בְּכִסּוּי** הדם **דְּלֵיתֵיהּ כְּלָל** – שאין חיובו כלל בשבת אפילו כששחט ודאי חיה. וכיון שמצות תקיעת שופר חמורה שיש אופן שנוהגת אף בשבת, אין ראיה ממנה למצות כיסוי הדם שאינה נוהגת כלל בשבת, אלא יש ללמוד מצות כיסוי הדם ממצות מילה שאין ספיקה דוחה יום טוב וכדברי רבי יוסי.

הגמרא מבררת את דברי רבי אלעזר הקפר בברייתא: שנינו בברייתא **שהֶשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי** על דברי רבי יוסי, 'מַה לְּמִילָה שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים'. תמהה הגמרא: מדברי רבי אלעזר הקפר בריבי נשמע, שמצות מילה **בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים הוּא דְּלֵא נָהֲגָא** – רק בלילי יום טוב אינה נוהגת, אבל **בְּשְׁאָר לֵילֵי נָהֲגָא** – אבל בשאר לילות ימי החול נוהגת, וכי כן הדבר והרי שנינו במשנה (מגילה כ.) שאין מלין לפני שתנץ החמה. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא** כך אמר רבי אלעזר הקפר בריבי, **מַה לְּמִילָה** שאין ספיקה דוחה יום טוב **שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילוֹת בְּבְיָמִים,** אלא רק בימים, וכי משום כך **תֹּאמַר בְּכִסּוּי שֶׁנּוֹהֵג בְּלֵילוֹת בְּבְיָמִים** שספיקו לא ידחה יום טוב, הלא כיון שהוא נוהג גם בלילות חמור הוא ולכן ספיקו ידחה יום טוב.

ומסיימת הברייתא: 'אָמַר רַבִּי אַבָּא זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא אֵין [לִי] עֲלֵיהֶן תְּשׁוּבָה, וְהֶשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר [הַקַּפָּר] בְּרִיבִּי תְּשׁוּבָה'.

משנה

משנתינו עוסקת בחיה ועוף שנשחטו שחיטה שאינה מתירתם באכילה, אם יש בהם מצות כיסוי הדם או לא, ותבאר שיש בזה מחלוקת תנאים: **הַשּׁוֹחֵט** חיה או עוף **וְנִמְצֵאת טְרֵיפָה** – שהיה בהם מכה או חולי שסופו להמית, **וְכֵן הַשּׁוֹחֵט לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט חוּלִּין בְּפָנִים** – בעזרה, **וְכֵן** השוחט **קָדָשִׁים בַּחוּץ** – מחוץ לעזרה, או שחט **חַיָּה וְעוֹף הַנִּסְקָלִים** – שנגמר דינם ליסקל, שהם אסורים בהנאה אף אם שחטם, **רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב** את השוחט אחד מאלו בכיסוי הדם, משום שסובר ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. **וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים** בהם ממצות כיסוי הדם משום ששחיטה שאינה ראויה היא, שאי אפשר לאוכלם, ואף שבמצות כיסוי הדם נאמר לשון שפיכה, מכל מקום התורה אמרה (ויקרא יז יג) 'אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל', והיינו שיהיה ראוי לאכילה.

המשנה מונה כמה אופנים בהם לא נחלקו רבי מאיר וחכמים, ולדעת כולם אין בהם מצות כיסוי הדם: **הַשּׁוֹחֵט** חיה או עוף **וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ** – ונעשו נבילה בשחיטתו שלא במתכוין, כגון על ידי פגימת סכין או שהייה או דרסה, וכן **הַנּוֹחֵר** – קורע את החיה לאורכה מנחיריה ועד החזה, או חונק את העוף, **וְכֵן הַמְעַקֵּר** – אינו שוחט אלא עוקר את הסימנים [–הקנה והושט] של החיה או העוף ממקום חיבורן בכוונה, **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת,** ואף רבי מאיר המחייב שחיטה שאינה ראויה בכיסוי הדם, מכל מקום מצריך שתהיה שחיטה, ואלו האופנים אינם שחיטה כלל.

גמרא

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רָאָה – הסתברו **לְרַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר** ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לחייבו, **בְּדִין אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, וּשְׁנָאוֹ** במשנה (לעיל פא:) **בִּלְשׁוֹן** – בשם **חֲכָמִים,** שחכמים אומרים שם שאם שחט את הבהמה וולדה ביום אחד, והיתה שחיטת אחד מהם שחיטה שאינה ראויה, חייב מלקות. **וּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן** – וראה רבי את דברי רבי שמעון ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה **בְּדִין כִּסּוּי הַדָּם, וּשְׁנָאוֹ** כאן במשנתינו **בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים,** שחכמים סוברים השוחט שחיטה שאינה ראויה פטור מכיסוי הדם, והם דברי רבי שמעון הסובר ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה.

הגמרא מבררת את טעם מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון בדין אותו ואת בנו אם נוהג אפילו בשחיטה שאינה ראויה, ומתוך כך יתבאר מדוע הסכים רבי לדברי רבי מאיר. שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מה הוא טעמו **דְּרַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי,** רבי מאיר **גָּמַר** [–למד] **'שְׁחִיטָה' 'שְׁחִיטָה'** בגזירה שוה **מִשְּׁחוּטֵי חוּץ,** נאמר לשון שחיטה בפרשת אותו ואת בנו (ויקרא כב כח) 'וְשׁוֹר אוֹ שֶׂה אֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ לֹא תִשְׁחָטוּ בְּיוֹם אֶחָד', ונאמר לשון שחיטה בקדשים ששחטם מחוץ לעזרה (ויקרא יז ג) 'אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה', **מַה הָתָם** בקדשים ששחטם מחוץ לעזרה, **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** היא, שהרי הם אסורים באכילה, ואף על פי כן **שְׁמָהּ שְׁחִיטָה** שהרי הכתוב חייב עליה כרת, **אַף הָכָא** – אף כאן בדין אותו ואת בנו **נַמִּי** [–גם], **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה.**

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן** הסובר בדין אותו ואת בנו ששחיטה שאינה ראויה אין שמה שחיטה, **מַאי טַעְמָא** – מה טעמו. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי מַנִּי בַּר פַּטִּישׁ, גָּמַר** – למד בגזירה שוה ש'שחיטה' היא רק כאשר היא ראויה לאכילה **מִ'טְבֹחַ טֶבַח וְהָכֵן'** (בראשית מג טז) הנאמר אצל יוסף, **מַה לְּהַלָּן** אצל יוסף לשון טביחה הנזכר שם, **שְׁחִיטָה רְאוּיָה** היא, שהרי אמר לממונה על ביתו 'וּטְבֹחַ טֶבַח וְהָכֵן כִּי אִתִּי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצָּהֳרָיִם', **אַף כָּאן** לשון שחיטה הנזכר בדין אותו ואת בנו **שְׁחִיטָה רְאוּיָה** היא.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי מֵאִיר נַמִּי לִיגְמַר מִ'טְבוֹחַ'** – ורבי מאיר גם הוא, שילמד מטביחה האמורה אצל יוסף, ומדוע הוא לומד משחיטת קדשים בחוץ. משיבה הגמרא: רבי מאיר סובר **דָּנִין** לשון **שְׁחִיטָה מִלְּשׁוֹן שְׁחִיטָה, וְאֵין דָּנִין** לשון **שְׁחִיטָה מִלְּשׁוֹן טְבִיחָה.**

מקשה הגמרא: **מַה נַּפְקָא מִינָּהּ** – מה החילוק אם נאמר לשון שחיטה או לשון טביחה, **הָא תָּנָא דְּבֵי** – הרי שנינו בבית מדרשו של **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל,** כתוב בפרשת נגעי בתים (ויקרא יד לט) 'וְשָׁב הַכֹּהֵן', וכתוב (שם יד מד) 'וּבָא הַכֹּהֵן', ודורשים זוֹ **הִיא שִׁיבָה** זוֹ **הִיא בִּיאָה,** ליתן את האמור בתורה כששב הכהן לאמור בכתוב ובא הכהן, והטעם משום שמשמעות אחת להם והיא כניסת הכהן מביתו לבית המנוגע. הרי שאפשר ללמוד גזירה שוה מענין אחד הנאמר בשתי לשונות,

המשך בעמוד קיד

רש"י

אלא ספק איש — ודוחה יום טוב גמור. **ורבי יוסי** — דלא חשיבא ליה הא פירכא — משום דאזיל לטעמיה, דאמר: אפילו אשה ודאית תקעה, ואף על גב דלא מיחייבא. אבל בכסוי, דאילו ידעינן דבהמה היא ביום טוב אסור לכסות, כוי — מספק לא מחללין עליה יום טוב. **סומכות רשות** — ואף על גב דלא מיחייבא, ולא אמרינן: עבודה עובדת בקדשים. והכא נמי, לא אמרינן: מחללת יום טוב היא. **ולמאי דקאמרי רבנן נמי** — דאשה אסורה לתקוע, וטומטום דספק הוא דוחה, אית ליה פירכא לתשובה שלהם! **מה לתקיעת שופר שכן ודאה דוחה שבת במקדש** — לפיכך ספיקה דוחה יום טוב בגבולין. **תאמר בכסוי** — שאין ודאו דוחה שבת כלל. **הא בשאר לילי נהגא** — בתמיה. **משנה** חיה ועוף הנסקלין — כגון שנרבעו ונגמר דינן ושחטן. **וחכמים פוטרין** — דשחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. ואף על גב דבכסוי שפיכה כתיבא, אפילו הכי — "אשר יאכל" כתיב [ויקרא יז]. וטעמיה דרבי מאיר מפרש בגמרא. **גמרא ראה רבי דבריו של רבי מאיר באותו ואת בנו** — דשחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה לחייבו. **ושנאה בלשון חכמים** — כדתנן בה (חולין פא,ב): רבי שמעון פוטר וחכמים מחייבין. ובכסוי תנן: רבי מאיר מחייב וחכמים פוטרין. ולקמיה מפרש ואזיל מאי שנא דראה אלו כאן ואלו כאן. **מה להלן שחיטה ראויה** — כדכתיב (בראשית מג): "כי אתי יאכלו". **ושב הכהן ובא הכהן** — בנגעי בתים כתיב. וילפינן מינה גזירה שוה בתורת כהנים: נאמר "ושב הכהן", ונאמר "ובא הכהן", מה שיבה חולץ וקורצה וטח ונותן לו שבוע — אף ביאה כו'. וכבר פירשתיה יפה בעירובין (ב"ביצד מעברין") [ב"מי שהרציאוהו"] (נא,א). **בשחוטי חוץ** — כתיב (ויקרא יז): "דם שפך". לא

תוספות

מה למילה שכן אינה נוהגת בלילות כבימים — ואם תאמר: כיון שאין הפירכא מעין קל וחומר, שתלוי בדחייה — נשים הפירכא בתוך הקל וחומר. כמו ב"ביצד הרגל" (בבא קמא כד,ב) דבעי למילף שיהא קרן ברשות הניזק משלם נזק שלם משן ורגל, ולא פריכינן: מה לשן ורגל שכן היזקו מצוי, משום שאין הפירכא מעין קל וחומר, דהוי מתשלומין! ויש לומר: דהתם סברא בעלמא היא, אבל חומרא וקולא דכתיבא, כמו שאינה נוהגת בלילות כבימים דהכא — פריכינן אף על גב דלא הוי מעין קל וחומר. וכן בפרק קמא דזבחים (י,א) דילף שוחט על מנת לזרוק שלא לשמו פסול מקל וחומר דשוחט על מנת לזרוק חוץ לזמנו. ופריך: מה לחוץ לזמנו שכן בכרתי!

נשים סומכות רשות — היינו באקפויי ידא, דאמר ב"אין דורשין" (חגיגה טז,ב), אבל בכל כחה — מודה רבי יוסי דאסור. ומייתי הכא, כי היכי דשרי רבי יוסי לסמוך לנשים באקפויי ידא, אף על גב דנראה כעבודה בקדשים — הכי נמי תקיעה, דליכא אלא איסורא דרבנן — שרי רבי יוסי בנשים.

דנין שחיטה משחיטה ואין דנין שחיטה מטביחה — הקשה הרב רבינו נתן: דגבי תשלומי ארבעה וחמשה (בבא קמא עא,א) מחייבי רבנן בשחיטה שאינה ראויה, כגון שחט בשבת או לעבודה זרה, בטובח על ידי אחר, ובשוחט ונמצאת טרפה. והתם הוה ליה למילף טביחה מטביחה, ד"וטבחו" כתיב! ויש לומר: דהתם דנין טביחה בעבירה משחיטה דעבירה, ואין דנין טביחה דעבירה מטביחה דהיתר. והכא איצטריך למימר דנין שחיטה משחיטה, אפילו אם נמצאת הראשונה טרפה דהוי שחיטת היתר. אבל אם נמצאת השניה טרפה, שהיא שחיטת עבירה — לא היה צריך לטעמא דשחיטה משחיטה. אי נמי יש לומר: דנין דבר הנאמר בסיני מדבר הנאמר בסיני, ולא מ"טבוח טבח והכן" שלא נאמר בסיני, ואף על גב דהוי טביחה מטביחה. והכא נמי מצי לשנויי הכי, אלא דבלאו הכי משני שפיר. ואם תאמר, דבריש פרק שני דיבמות (יז,ב) אמרינן: דנין "אחים" מ"אחים" ואין דנין "אחים" מ"אחיך", אף על גב ד"אחים" דבני יעקב לא נאמר בסיני! ויש לומר: דכיון דילפינן הכא דשמה שחיטה, תו אית לן למימר בכל דוכתי דשמה שחיטה. וליכא למימר דאדרבה, נילף טביחה מטביחה התם דלא שמה שחיטה, וכן נאמר בכל דוכתי. דהא כיון דאיכא למימר הכי ואיכא למימר הכי — אית לן למימר: דנין דבר הנאמר בסיני מדבר הנאמר בסיני. אבל אי לאו דילפינן הכא שחיטה משחיטה — הוה ילפינן בארבעה וחמשה (בבא קמא עא,א) טביחה מטביחה אף על גב דלא נאמר בסיני, כדאיתא נמי ביבמות. ואם תאמר: ורבי מאיר, למה ליה למילף משחוטי חוץ? נילף מגופיה, דאותו ואת בנו נוהג בקדשים אף על גב דלאו שחיטה ראויה היא, דהא הוי מחוסר זמן! ויש לומר: דניחא ליה למילף משחוטי חוץ. משום דמגופיה — איכא

אֶלָּא סָפֵק אִישׁ סָפֵק אִשָּׁה. וְרַבִּי יוֹסֵי לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר: אִשָּׁה וַדָּאִית נַמִּי תָּקְעָה. דְּתַנְיָא: בְּנֵי יִשְׂרָאֵל סוֹמְכִין וְלֹא בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל סוֹמְכוֹת; רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: נָשִׁים סוֹמְכוֹת רְשׁוּת. אָמַר רָבִינָא: וּלְמַאי דְּקָאָמְרִי רַבָּנַן, נַמִּי אִית לֵיהּ פִּירְכָא: מַה לְתִקְיעַת שׁוֹפָר - שֶׁכֵּן וַדָּאהּ דּוֹחֶה שַׁבָּת בַּמִּקְדָּשׁ, תֹּאמַר בְּכִיסּוּי - דְּלֵיתֵיהּ כְּלָל! הֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר בְּרִיבִּי: מַה לְמִילָה, שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים. בְּלֵילֵי יָמִים טוֹבִים הוּא דְּלָא נָהֲגָא, בִּשְׁאָר לֵילֵי נָהֲגָא? אֶלָּא, מַה לְמִילָה - שֶׁכֵּן אֵינָהּ נוֹהֶגֶת בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים, תֹּאמַר בְּכִסּוּי - שֶׁנּוֹהֵג בַּלֵּילוֹת כְּבַיָּמִים! אָמַר רַבִּי אַבָּא: זֶה אֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁאָמַר רַבִּי חִיָּיא אֵין עָלֵיהֶן תְּשׁוּבָה, וְהֵשִׁיב רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִבִּי תְּשׁוּבָה. **משנה** הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצֵאת טְרֵיפָה, וְהַשּׁוֹחֵט לַעֲבוֹדָה זָרָה, וְהַשּׁוֹחֵט חוּלִּין בִּכְּפָנִים, וְקָדָשִׁים בַּחוּץ, חַיָּה וְעוֹף הַנִּסְקָלִים - רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִים. הַשּׁוֹחֵט וְנִתְנַבְּלָה בְּיָדוֹ, הַנּוֹחֵר וְהַמְעַקֵּר - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. **גמרא** אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ - וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים, וּדְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּכִסּוּי הַדָּם - וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ? אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: גְּמַר שְׁחִיטָה שְׁחִיטָה מִשְּׁחוּטֵי חוּץ, מַה הָתָם - שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, אַף הָכָא נַמִּי - שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן, מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי מָנִי בַּר פְּטִישׁ: גְּמַר מִ"טְּבוֹח טָבַח וְהָכֵן", מַה לְהַלָּן - שְׁחִיטָה רְאוּיָה, אַף כָּאן - שְׁחִיטָה רְאוּיָה. וְרַבִּי מֵאִיר נַמִּי, לִיגְמַר מִ"טְּבוֹחַ"! - דָּנִין שְׁחִיטָה מִשְּׁחִיטָה, וְאֵין דָּנִין שְׁחִיטָה מִטְּבִיחָה. - מַה נָּפְקָא מִינָּהּ? הָא תַּנָּא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: "וְשָׁב הַכֹּהֵן" "וּבָא הַכֹּהֵן" - זוֹ הִיא שִׁיבָה, זוֹ הִיא בִּיאָה! - הָנֵי מִילֵּי - הֵיכָא דְּלֵיכָא דְּדָמֵי לֵיהּ, אֲבָל אִיכָּא דְּדָמֵי לֵיהּ - מִדְּדָמֵי לֵיהּ יָלְפִינַן. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן נַמִּי, לִיגְמַר מִשְּׁחוּטֵי חוּץ! - דָּנִין חוּלִּין מֵחוּלִּין, וְאֵין דָּנִין חוּלִּין מִקָּדָשִׁים. וְרַבִּי מֵאִיר: אַטּוּ אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ בְּקָדָשִׁים מִי לָא נָהֲגִי? - הַיְינוּ דְּקָאָמַר רַבִּי חִיָּיא: רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי מֵאִיר בְּאוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר בְּכִסּוּי הַדָּם? אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: גְּמַר שְׁפִיכָה מִשְּׁחוּטֵי חוּץ, מַה לְהַלָּן - שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, אַף כָּאן - שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה. - וְרַבִּי שִׁמְעוֹן: "אֲשֶׁר יֵאָכֵל" כְּתִיב. - וְרַבִּי מֵאִיר: הַהוּא לְמַעוּטֵי עוֹף טְמֵא הוּא דְּאָתָא. - וְרַבִּי שִׁמְעוֹן: עוֹף טָמֵא מַאי טַעְמָא - דְּלָאו בַּר אֲכִילָה הוּא, טְרֵפָה נַמִּי - לָאו בַּר אֲכִילָה הוּא. וְהַיְינוּ דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא: רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בִּכְסּוּי הַדָּם, וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים. אָמַר רַבִּי אַבָּא:

לא

למידחי, דלא אסר רחמנא אותו ואת בנו בקדשים אלא כשראשון קדשים ושני חולין, דשחיטה ראויה היא. **ואין** דנין חולין מקדשים — ומכל מקום בקדשים נמי פטר בשחיטה שאינה ראויה, משום דעיקר קרא דאותו ואת בנו בחולין כתיב. ותימה: דבפרק "תמיד נשחט" (פסחים סג,א) תנן, רבי שמעון אומר: השוחט פסח בארבעה עשר על החמץ, לשמו — חייב, שלא לשמו — פטור. ומפרש בקונטרס: משום דהוי פסול, ורבי שמעון לטעמיה, דאמר: שחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה. והשתא, התם הוה ליה למילף משחוטי חוץ דשמה שחיטה, דהויא קדשים מקדשים! **ורבי** שמעון אשר יאכל כתיב — אבל אם לא "אשר יאכל", מטביחה לא גמר, משום דלא דמי שפיכה לטביחה. הקשה הרב רבינו אליעזר ממי"ץ: אימא דהאי "אשר יאכל" אתא למעוטי אוכל שאין אתה יכול להאכילו לאחרים, כדדריש רבי שמעון מ"כל האוכל אשר יאכל" בפרק "המנחות והנסכים" (מנחות קא,ב) ובפרק "הערב והרוטב" (לקמן קכט,א), ומורבינן אפילו עוף טמא, כיון דמותר בהנאה! ויש לומר: דהתם כתיב "מכל האוכל", דמרבה כל אוכל, אפילו אסור בהנאה, ואתא "אשר יאכל" למימר שיהא מותר בהנאה. אבל הכא לא כתיב "כל אשר יאכל", משמע: המותר לישראל לאכול.

לא לַכֹּל אָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵין מַתִּירָתָהּ בַּאֲכִילָה; וְלֹא לַכֹּל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁמְּטַהַרְתָּהּ מִידֵי נְבֵלָה. אָמַר מָר: לֹא לַכֹּל אָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵין מַתִּירָתָהּ בַּאֲכִילָה. פְּשִׁיטָא! טְרֵפָה בִּשְׁחִיטָה מִי מִישְׁתַּרְיָא? - לָא צְרִיכָא, לְשׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה וּמְצָא בָהּ בֶּן תִּשְׁעָה חַי; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמְרִינָא: הוֹאִיל דְּאָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה - תְּהֵנֵי לֵיהּ שְׁחִיטַת אִמּוֹ, וְלָא לִיבְּעֵי שְׁחִיטָה, קָמַשְׁמַע לָן. - וְתִסְבְּרָא? וְהָאָמַר רַבִּי מֵאִיר: בֶּן פְּקוּעָה טָעוּן שְׁחִיטָה! - לָא צְרִיכָא, דְּרַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר, וְסָבַר לָהּ כְּרַבָּנַן; סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר - דְּאָמַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, וְסָבַר לָהּ כְּרַבָּנַן - דְּאָמְרִי: שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוּ; כֵּיוָן דַּאֲמוּר רַבָּנַן: שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוּ - תְּהֵנֵי לֵיהּ שְׁחִיטַת אִמּוֹ, וְלָא לִיבְּעֵי שְׁחִיטָה, קָא מַשְׁמַע לָן. "וְלֹא לַכֹּל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁמְּטַהַרְתָּהּ מִידֵי נְבֵלָה". פְּשִׁיטָא! דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאָמְרִי לֵהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: "וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה" - מִקְצָת בְּהֵמָה מְטַמְּאָה, וּמִקְצָת בְּהֵמָה אֵינָהּ מְטַמְּאָה, וְאֵי זוֹ - זוֹ טְרֵפָה שֶׁשְּׁחָטָהּ! - לָא צְרִיכָא, לְשׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וְהִיא חוּלִין בָּעֲזָרָה. דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה, וְכֵן הַשּׁוֹחֵט וְנִמְצֵאת טְרֵיפָה, זֶה וְזֶה חוּלִין בָּעֲזָרָה - רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר בַּהֲנָאָה, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין; סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא: הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מוּתָּר בַּהֲנָאָה - אֲלָמָא לָאו שְׁחִיטָה הִיא כְּלָל, אֵימָא: מִידֵי נְבֵלָה נַמִּי לָא מְטַהֲרָה, קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבָּיֵי: וְסָבַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חוּלִין בָּעֲזָרָה דְּאוֹרַיְיתָא הִיא? אָמַר לֵיהּ: אִין. וְהָתְנַן, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חוּלִין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה יִשָּׂרְפוּ בָּאֵשׁ, וְכֵן הָיָה שֶׁנִּשְׁחֲטָה בָּעֲזָרָה; אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא דְּאוֹרַיְיתָא - הַיְינוּ דְּגָזְרִינַן הָיָה אַטּוּ בְּהֵמָה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ דְּרַבָּנַן, בְּהֵמָה מַאי טַעְמָא - דְּיִלְמָא אָתֵי לְמֵיכַל קָדָשִׁים בַּחוּץ; הִיא גּוּפָהּ גְּזֵרָה, וַאֲנַן גֵּיקוּם וְנִגְזוֹר גְּזֵירָה לְגְזֵירָה? רַבִּי חִיָּיא נָפַל לֵיהּ יָאנִיבָא בְּכִיתָּנֵיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי, אָמַר לֵיהּ: שְׁקוֹל עוֹפָא וּשְׁחוֹט עַל בּוּכִיתָא דְּמַיָּא, דְּמוֹרַח דְּמָא וְשָׁבֵיק לֵיהּ. הֵיכִי עָבִיד הָכִי? וְהָתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט וְצָרִיךְ לְדָם - חַיָּיב לְכַסּוֹת, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? אוֹ נוֹחֲרוֹ אוֹ עוֹקְרוֹ! כִּי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: "צָא טְרוֹף" אָמַר לֵיהּ. כִּי אֲתָא רָבִין אָמַר: "צָא נְחוֹר" אָמַר לֵיהּ. לְמַאן דְּאָמַר: "צָא טְרוֹף", מַאי טַעְמָא לָא אָמַר: "צָא נְחוֹר"? וְכִי תֵּימָא, קָסָבַר: אֵין שְׁחִיטָה לָעוֹף מִן הַתּוֹרָה, וּנְחִירָתוֹ זוֹ הִיא שְׁחִיטָתוֹ; וְהָתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: "כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ" - מְלַמֵּד שֶׁנִּצְטַוָּה מֹשֶׁה עַל הַוֵּשֶׁט וְעַל הַקָּנֶה, וְעַל רוֹב אֶחָד בָּעוֹף וְעַל רוֹב שְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה! -

לא

רש"י

אימא תהני ליה שחיטת אמו — דוקא נקט בן תשעה חי. אבל מת או בן שמונה — פשיטא דהוי ירך אמו שהיא טרפה. ואף על גב דאמר ב"אלו טרפות" (חולין נח,א) דולד טרפה לא הוי ירך אמו — היינו לפי שהוא חי ואין חיותו תלוי באמו. ואם תאמר: והיכי סלקא דעתך דמשום דרבי סבר לה כרבי מאיר באותו ואת בנו, דתיהני ליה שחיטת אמו? הא בכסוי הדם סבר לה כרבי שמעון! ויש לומר: דבכל מילי סבר לה כרבי מאיר, דאשכחנא ב"מרובה" (בבא קמא ע,א) דסתם לן כרבי מאיר בתשלומי ארבעה וחמשה.

פשיטא דאמר רב יהודה וכי יומות מן הבהמה כו' — והא דלא מייתי מתניתין ד"בהמה המקשה" (חולין עב,ב): לא, אם טיהרה שחיטת טרפה אותה כו' — משום דהוה מצי למיפרך: בן שמונה חי יזיח.

סלקא דעתך אמינא הואיל ואמר רבי שמעון מותר בהנאה — לא מצי למינקט: שוחט טרפה, והיא אותו ואת בנו. וסלקא דעתך אמינא, דכיון דפטור הוא — לאו שחיטה היא כלל, ולא מיטהרה מידי נבלה. דאיכא למימר דלענין שוחט הוא דלא הויא שחיטה, אבל לענין גופה הויא שחיטה. לכך מייתי ראיה, דאף לענין גופה, שתחשב חולין בעזרה לאסור בהנאה — לא הויא שחיטה.

אין והתנן רבי שמעון אומר כו' — משנה היא בפרק בתרא דתמורה (לג,ב). וממתניתין דהכא דפטרינן חולין בעזרה מכסוי לא מייתי, משום דלא נזכר בה רבי שמעון, אלא: "וחכמים פוטרים", ורבי קתני לה. אבל ממתניתין ד"מרובה" (בבא קמא ע,א) דפטר רבי שמעון חולין בעזרה מארבעה וחמשה הוה מצי למידק, דאי לא הויא דאורייתא — הוה חייב, כדמוכח התם בגמרא (עב,ב). שמא הכא בעי לאוכוחי דאסור בהנאה, והכי קאמר: מכלל דסבר רבי שמעון דחולין בעזרה אסורים בהנאה דאורייתא. לכך לא מייתי ההיא ד"מרובה" (שם ע,א) דמהתם לא הוה מצי למידק איסור הנאה, אלא איסור אכילה. ואם תאמר: ומאי קשה ליה, דקא מתמה: וסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא? ויש לומר: משום דאיכא ברייתא ב"האיש מקדש" (קדושין נח,א) דקאמר רבי שמעון דהמקדש בחולין שנשחטו בעזרה — מקודשת, ומכח ההיא דמייתי מוקי התם בטרפה. ואין נראה, דאם כן הוה ליה לאתויי הכא ההיא ברייתא ולאוקמי בטרפה, כדמוקי התם. ונראה לרבינו תם: דקשיא ליה הך מתניתין גופה דמייתי, דקתני: וכן חיה — משמע דחיה הוי דרבנן, מדקתני "וכן", ואם כן בהמה נמי דרבנן. וקתני "וכן" משום דגזרינן חיה אטו בהמה, דאי מדאורייתא — חיה נמי דאורייתא, ומאי "וכן"? ומשני: אין, והתנן. כלומר, ומטונך, דמההיא גופה יש לדקדק שהיא דאורייתא, דאי דרבנן — הוי חיה גזירה לגזירה.

היינו דגזרינן חיה אטו בהמה — ב"האיש מקדש" (קדושין נח,א) מייתי נמי מהך מתניתין דסבר רבי שמעון דחולין בעזרה דאורייתא, ואין מאריך שם כמו כאן. ופירש בקונטרס דדייק מדהויא בשריפה, דאי דרבנן — לא היה טעון שריפה. ואי אפשר לומר כן, דבהדיא מדקדק כאן מכח חיה. ואם תאמר: דהכא משמע דאפילו הויא דאורייתא — הויא חיה דרבנן. ודהתם מייתי קרא לאסור בהמה חיה ועוף! ויש לומר: דרבי שמעון פליג אדהיא ברייתא. ועוד יש לומר: דלא פליגי. ונפרש כאן כפירוש הקונטרס דהתם, ואשריפה קאי הכא. דאי אמרת בשלמא דאורייתא, בין בהמה ובין חיה ועוף — היינו דגזרינן הכא בחיה שריפה אטו בהמה, אף על גב דבהמה גופה לא הויא בשריפה, אלא גזירה אטו קדשים שיצאו לחוץ שהם בשריפה. ובחיה ליכא למטעי אטו קדשים, ולא חשיבא גזירה לגזירה, כיון דאסירא מיהא דאורייתא, והויא כולה חדא גזירה. אבל אי דרבנן, אמאי חיה בשריפה?

תוספות

לא לכל אמר רבי מאיר — לא לכל הדברים אמר רבי מאיר מאמר שמה שחיטה, כדמפרש, דמודי רבי מאיר שאינה מתירתה באכילה. ולקמן פריך: פשיטא! **בן תשעה חי** — דלאו ירך אמו הוא כולי האי, ולענין שחיטה משתרי בשחיטת האם. **סלקא דעתך אמינא** — האי נמי נשתרי בשחיטת הטרפה. **קא משמע לן** — דאינה מתירתה, ובעי למשחטיה. ושחיטת עצמו מתירתו, כדקיימא לן (חולין עד,א) דארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא בבן תשעה חי. **והא אמר רבי מאיר** — בפרק "בהמה המקשה" (שם עמוד א). **בן פקועה** — אפילו היא כשרה, טעון שחיטה! **לא צריכא** — הא דרבי אבא, אלא משום דרבי סבר לה כרבי מאיר באותו ואת בנו דאמר לעיל. **וסבר לה כרבנן** — בבן פקועה, דלא שמעינן ליה דפליג. מהו דתימא: כיון דבן תשעה הוא, ושחיטת עצמו מתירתו אפילו לרבי שמעון, כדקיימא לן בפרק "בהמה המקשה" (שם): ארבעה סימנין אכשר ביה רחמנא, הילכך לאו ירך אמו הוא לאיתסורי משום טרפות דידה. ואימא: לרבי דסבר ליה כרבי מאיר, תהני ליה שחיטת אמו, ולא ליבעי למשחטיה דהא שחוטה היא, קא משמע לן. **את הטרפה** — כגון נחתכו רגליה, טרפות הניכר. **ונמצאת טרפה** — בבני מעיין. **מתיר בהנאה** — דשחיטה שאינה ראויה לאו שמה שחיטה, ולא קרינא בהו חולין שנשחטו בעזרה. דזביחה כתיב בהו (דברים יב): "כי ירחק... וזבחת" — בריחוק מקום אתה זובח כו' (קדושין נז,ב). **וסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעזרה דאורייתא** — מ"וזבחת" כדפרשינן, דקבעי שחיטה ראויה. דאי רבנן, וטעמא דאסירי משום דמאן דחזי דנשחטו בפנים סבר קדשים נינהו, וחזי דקאכלי להו בחוץ, ואתי למשרי אכילת קדשים בחוץ — מה לי ראויה ומה לי אינה ראויה? הא אתי לאתהנויי מקדשים פסולים! **אין והתנן** — בניחותא. **וכן חיה** — אף על גב דכולי עלמא ידעי דלאו קדשים נינהו. **היינו דגזרינן חיה אטו בהמה** — אטו סיפא נקט האי לישנא, דהא ודאי מהיכא דאיתרבי בהמה בקדשים איתרבי חיה. והכי קאמר: אפילו לא כתיב, בדין הוא דנגזור. **יאניבא** — תולעת האוכלת פשתן, *טיי"ש בלעז. **על בוביתא דמיא** — מי המשרה שהפשתן שם. **דמורח דמא** — יריח התולעת ויברח, ששונא הוא לדם עוף. **והיכי עביד הכי** — דלא מכסי ליה. **וצריך לדם** — כגון זה. **חייב לכסות** — ולא יעשה ממנו צרכיו. **כיצד הוא עושה** — ויהא פטור מן הכסוי. **נוחרו** — חונקו. **עוקרו** — עוקר סימנים. **צא טרוף** — עשהו תחלה טרפה ואחר כך שחוט, דתיהוי שחיטה שאינה ראויה. **צא טרוף אמר ליה** — רבי לרבי חייא. **זו היא שחיטתו** — וצריך כסוי. **כאשר צויתיך** — מכלל שנצטוה בעל פה הלכות שחיטה, שהרי בתורה לא מצינו שצוהו.

לא

לא לַכֹּל אָמַר רַבִּי מֵאִיר, שׁשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, אלא **מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵין** שחיטה שאינה ראויה **מַתִּירָתָהּ בַּאֲכִילָה, וְלֹא לַכֹּל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, שׁשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה,** אלא **מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁמְּטַהַרְתָּהּ מִידֵי נְבֵלָה.**

הגמרא מבררת את דברי רבי אבא: **אָמַר מַר** – רבי אבא, **לֹא לַכֹּל אָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, מוֹדֶה רַבִּי מֵאִיר שֶׁאֵין מַתִּירָתָהּ בַּאֲכִילָה.** מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא,** וכי **טְרֵפָה בְּשְׁחִיטָה מִי מִישְׁתַּרְיָא** – האם ניתרת בשחיטה. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** דברי רבי אבא אלא **לְשׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה וּמָצָא בָהּ** ולד **בֶּן ט׳** חודשי עיבור **חַי, סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא הוֹאִיל דְּאָמַר רַבִּי מֵאִיר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, תְּהֵנִי לֵיהּ** – תועיל לו לולד **שְׁחִיטַת אִמּוֹ** הטרפה, **וְלֹא לִיבְּעֵי** – ולא יצטרך **שְׁחִיטָה** בעצמו, **קָמַשְׁמַע לָן** רבי אבא שאף לדעת רבי מאיר לא הועילה לו שחיטת אמו, וצריך לשוחטו בעצמו.

מקשה הגמרא: **וְתִסְבְּרָא** שלרבי מאיר תועיל לולד זה שחיטת אמו, **וְהָאָמַר רַבִּי מֵאִיר** במשנה (לעיל עד.) **בֶּן פְּקוּעָה** – בהמה שבקעו את בטנה אחר שחיטתה ונמצא בה ולד בן תשעה חודשים חי, הרי הוא **טָעוּן שְׁחִיטָה** בעצמו, ואינו ניתר בשחיטת אמו, ואם כן ודאי רבי מאיר אינו סובר שולד זה שאמו טריפה יהיה ניתר בשחיטת אמו.

מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** רבי אבא להשמיענו שלא תועיל לו שחיטת אמו, אלא לדעת רבי, משום **דְּרַבִּי סָבַר לָהּ** בדבר אחד **כְּרַבִּי מֵאִיר וְסָבַר לָהּ** בדבר אחר **כְּרַבָּנַן,** וכלומר, לגבי דין שחיטה שאינה ראויה, **סָבַר לָהּ כְּרַבִּי מֵאִיר דְּאָמַר שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה,** ולגבי דין בן פקועה **סָבַר לָהּ כְּרַבָּנַן דְּאָמְרֵי** במשנה (לעיל עד.) **שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ** – מתירתו באכילה, ושלא כדעת רבי מאיר, **וּכְיָן דְּאָמוּר רַבָּנַן שׁשְׁחִיטַת אִמּוֹ מְטַהַרְתּוֹ,** הייתי סבור שאף בולד שאמו טריפה, **תְּהֵנִי לֵיהּ שְׁחִיטַת אִמּוֹ** הטריפה, שאף שאינה מותרת באכילה מכל מקום שחיטה ראויה היא כרבי מאיר, **וְלֹא לִיבְּעֵי שְׁחִיטָה** בעצמו, **קָא מַשְׁמַע לָן** רבי אבא שבולד שאמו טריפה אין הדין כך ואינו ניתר אלא בשחיטת עצמו.

הגמרא ממשיכה לברר את דברי רבי אבא. אמר רבי אבא: **וְלֹא לַכֹּל אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, מוֹדֶה רַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁמְּטַהַרְתָּהּ מִידֵי נְבֵלָה.**

מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** – וכי מה החידוש בדברי רבי אבא ששחיטה שאינה ראויה מטהרת מטומאת נבילה, והרי דבר פשוט הוא, **דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, וְאָמְרֵי לֵהּ בְּמַתְנִיתָא תָּנָא** – ויש אומרים ששנו כן בברייתא, נאמר בפרשת טומאת נבילה (ויקרא יא לט) ׳**וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לְאָכְלָה הַנֹּגֵעַ בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד הָעָרֶב**׳, וממה שאמר הכתוב ׳**מִן הַבְּהֵמָה**׳ יש לדרוש **מִקְצָת בְּהֵמָה מְטַמְּאָה** – מקצת מן הבהמות שמתו מטמאות **וּמִקְצָת** מן **הַבְּהֵמָה אֵינָהּ מְטַמְּאָה** – ומקצת מן הבהמות שמתו אינן מטמאות, **וְאֵי זוֹ** היא הבהמה שאינה מטמאת במיתתה, **זוֹ טְרֵפָה שֶׁשְּׁחָטָהּ** – בהמה שהיתה טריפה ושחטה, ולא מתה מעצמה. ומכאן שאף שחיטה שאינה ראויה, וכגון בטריפה שאין השחיטה מתירה את הבהמה באכילה, מכל מקום מועילה השחיטה לטהר את הבהמה שלא תטמא במיתתה. וקשה אם כן מה חידש רבי אבא בדבריו.

מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** דברי רבי אבא בשוחט טריפה סתם, שזה אכן דבר פשוט שהשחיטה מטהרת מטומאת נבילה, אלא דבריו הוצרכו **לְשׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה וְהִיא** בהמת חולין שהיא טריפה **בְּעַזְרָה, דְּתַנְיָא, הַשּׁוֹחֵט אֶת הַטְּרֵפָה** – שחט בהמה וניכר שהיא טריפה, כגון שהיו רגליה חתוכות מן הארכובה ולמעלה, **וְכֵן הַשּׁוֹחֵט** את הבהמה **וְנִמְצֵאת טְרֵיפָה** אחר ששחט, כגון שנמצא נקב בבני מעיה, **זֶה וָזֶה** כששחטם היו חולין **בְּעַזְרָה, רַבִּי שִׁמְעוֹן מַתִּיר בַּהֲנָאָה** משום שבאיסור חולין בעזרה נאמר ׳וזבחת׳ דהיינו שחיטה, וכיון ששחיטה שאינה ראויה לא שמה שחיטה, אין זו ׳שחיטת חולין בעזרה׳ שאסרה תורה, **וַחֲכָמִים אוֹסְרִין** בהנאה משום שסוברים ששחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה, ונמצא שוחט חולין בעזרה, **וְסַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא הוֹאִיל וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן מוּתָּר בַּהֲנָאָה, אַלְמָא** [–מוכח] ששוחט טריפה בעזרה **לָאו שְׁחִיטָה הִיא כְּלָל, וְאִימָא מִידֵי נְבֵלָה נַמִּי לֹא מְטַהֲרָה** – ותאמר אם כן שגם לא תטהר מידי נבילה והנוגע בה יטמא, **קָא מַשְׁמַע לָן** רבי אבא שמכל מקום חשובה שחיטה זו שחיטה לטהר מטומאת נבלה.

הגמרא מבררת את טעם איסור חולין שנשחטו בעזרה לדעת רבי שמעון: **אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְאַבַּיֵּי, וְסָבַר** – וכי סובר **רַבִּי שִׁמְעוֹן, שחולין שנשחטו בָּעֲזָרָה** אסורים, **מִדְּאוֹרַיְיתָא הִיא. אָמַר לֵיהּ** אביי לרב פפא, **אֵין** – אכן סובר רבי שמעון שחולין שנשחטו בעזרה איסורם מן התורה הוא. **וְהָתְנַן** – וראיה לכך ממה ששנינו במשנה (תמורה לג), **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, חוּלִּין שֶׁנִּשְׁחֲטוּ בָּעֲזָרָה יִשָּׂרְפוּ בָּאֵשׁ, וְכֵן חַיָּה שֶׁנִּשְׁחֲטָה בָּעֲזָרָה** – אף שאין מקריבין חיה בבית המקדש וכולם יודעים שאין זו מן הקדשים מכל מקום גזרו עליה חכמים שתשרף. ומדייק אביי בדברי המשנה, **אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא** – מובן הדבר אם תאמר שחולין שנשחטו בעזרה אסורים **מִדְּאוֹרַיְיתָא, הַיְינוּ דְּגַזְרִינָן** איסור הנאה על **חַיָּה** שנשחטה בעזרה **אָטוּ** [–משום] **בְּהֵמָה,** שכשם שבהמת חולין שנשחטה בעזרה אסורה בהנאה אף חיה [שלעולם היא חולין] שנשחטה בעזרה אסורה, **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ** שחולין שנשחטו בעזרה אסורים **מִדְּרַבָּנָן,** אם כן **בְּהֵמָה מַאי טַעְמָא** – מה הוא הטעם שגזרו עליה איסור הנאה, **דִּילְמָא אָתֵי לְמֵיכַל קָדְשִׁים בַּחוּץ** – שמא יבוא לאכול בשר קדשים מחוץ למקום אכילתם, שכאשר יראה אדם אחר שבהמה זו נשחטה בעזרה יחשוב שהיא בהמת קדשים להקרבה ולא ידע שהיא בהמת חולין, וכשיראה שבשרה נאכל בחוץ יבוא להתיר אכילת קדשים בחוץ, **הִיא גּוּפָהּ** – היא עצמה [–בהמת חולין] **גְּזֵרָה, וַאֲנַן נִיקוּם** – ואנו נעמוד **וְנִגְזוֹר גְּזֵרָה לִגְזֵרָה,** ונאסור אף את החיה, והרי אין חכמים גוזרים גזירה לגזירה. אלא מכאן מוכח שאיסור שחיטת בהמת חולין בעזרה הוא מן התורה.

הגמרא מביאה מעשה שהיה לענין כיסוי הדם: **רַבִּי חִיָּיא, נָפַל לֵיהּ יַאנִיבָא** [–תולעת האוכלת פשתן] **בְּכִיתָנֵיהּ** – בפשתנו, שהיה במי המשרה. **אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי** – בא רבי חייא לפני רבי וסיפר לו את אותו מעשה. **אָמַר לֵיהּ** רבי לרבי חייא, **שְׁקוֹל עוֹפָא** – קח עוף **וּשְׁחוֹט עַל בּוּבִיתָא דְּמַיָּא** – ושחטהו על ביב מי המשרה ששם מונח הפשתן, **דְּמוֹרַח דָּמָא** – התולעת תריח את דם העוף **וְשָׁבִיק לֵיהּ** – ומשום שהיא שונאת את ריח דם העוף תברח מן הפשתן.

מקשה הגמרא: **הֵיכִי עָבִיד הָכִי** – כיצד עשה כן רבי חייא, ששחט את העוף והשתמש בדם ולא כיסהו, **וְהָתַנְיָא, הַשּׁוֹחֵט** חיה או עוף **וְצָרִיךְ לְדָם** להשתמש בו לאיזה צורך, **חַיָּיב לְכַסּוֹת** את הדם ואסור לו להשתמש בו, ואם רוצה להשתמש בדם **כֵּיצַד יַעֲשֶׂה** ויפטר ממצות כיסוי הדם, **אוֹ נוֹחֲרוֹ** – חונקו **אוֹ עוֹקְרוֹ** – עוקר את הקנה והושט שלו, ומשום שאינו הורגו בדרך שחיטה פטור ממצות כיסוי הדם. ואם כן קשה כיצד רבי חייא שחט את העוף והשתמש בדם ולא קיים מצות כיסוי.

מתרצת הגמרא: **כִּי אָתָא** – כשבא **רַב דִּימִי** מארץ ישראל לבבל, **אָמַר,** לא אמר רבי לרבי חייא שחוט את העוף, אלא **צֵא טְרוֹף אָמַר לֵיהּ** רבי לרבי חייא, וכלומר, עשהו תחילה טריפה קודם שתשחטהו כדי שתעשה שחיטתו שחיטה שאינה ראויה, שהרי אין העוף ראוי לאכילה אחר שחיטה זו משום שהוא טריפה, ולכך לא יהיה חייב במצות כיסוי הדם.

תירוץ אחר מתרצת הגמרא: **כִּי אָתָא רָבִין אָמַר, צֵא נְחוֹר אָמַר לֵיהּ** רבי לרבי חייא. ונחירה אינה חשובה שחיטה ולכך פטור בה מכיסוי הדם.

הגמרא מבררת את דברי רב דימי ורבין ומה הטעם שכל אחד פירש את דברי רבי באופן אחר: **לְמַאן דְּאָמַר** – לפי רב דימי שתירץ שרבי אמר לרבי חייא **צֵא טְרוֹף, מַאי טַעְמָא** – מה הטעם שרבי **לֹא אָמַר לוֹ צֵא נְחוֹר.**

הגמרא מנסה ליישב: **וְכִי תִּימָא** משום **דְּקָסָבַר** רבי **אֵין** חיוב **שְׁחִיטָה לְעוֹף מִן הַתּוֹרָה, וּנְחִירָתוֹ זוֹ הִיא שְׁחִיטָתוֹ** – ואם נחרו הרי הוא

המשך בעמוד עט

משיבה הגמרא: **לֹא מִיבַּעְיָא קָאָמַר** – מה שתירץ רב דימי 'צא טרוף', לא היה זה אלא בדרך 'אין צריך לומר', וכלומר, **לֹא מִיבַּעְיָא בְּצָא נְחוֹר דְּנחירה לָאו שְׁחִיטָה הִיא כְּלָל** ולכן פטור מכיסוי, **אֲבָל בְּצָא טְרוֹף אִימָא** – תאמר שגם **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה** לאכילה **שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, וְלִיבְּעֵי** – ויוצרך הדם **כִּסּוּי, קָא מַשְׁמַע לָן** רב דימי **כְּדְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא** (לעיל פה:) שרבי סובר לגבי כיסוי הדם ששחיטה שאינה ראויה אין שמה שחיטה ופטורה מכיסוי.

שואלת הגמרא: **וּלְמַאן דְּאָמַר** [–רבין] שרבי אמר **צָא נְחוֹר, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר לוֹ צָא טְרוֹף. וְכִי תֵּימָא** משום **דְּקָסָבַר** רבי **שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה**, ולכך אפילו אם היה רבי חייא מטריף את העוף קודם שחיטתו, היה מתחייב בכיסוי, **וְהָא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רָאָה רַבִּי דִּבְרֵיו שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּכִסּוּי הַדָּם** ששחיטה שאינה ראויה אין שמה שחיטה **וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים,** הרי שלדעת רבי השוחט עוף שהוא טרף אינו חייב בכיסוי.

משיבה הגמרא: **לֹא מִיבַּעְיָא קָאָמַר, לֹא מִיבַּעְיָא** שאם אמר לו **צָא טְרוֹף** שפטור מכיסוי משום **דִּשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֹא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, אֲבָל בְּצָא נְחוֹר, אִימָא** – נאמר שלדעת רבי **אֵין** מצות **הַשְּׁחִיטָה לְעוֹף מִן הַתּוֹרָה, וּנְחִירָתוֹ זוֹ הִיא שְׁחִיטָתוֹ, וְלִיבְּעֵי כִּסּוּי, קָא מַשְׁמַע לָן** רבין שאף ב'צא נחור' פטור מכיסוי הדם, משום שסובר רבי ששחיטת העוף מצוה מן התורה ונדרשת מ'כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ' כמו שהתבאר לעיל (פה:).

הגמרא מבררת איך יתכן שנפלה תולעת בפשתנו של רבי חייא: **וּמִי נָפַל לֵיהּ יַאנִיבָא בְּכִיתְנֵיהּ** – וכי יתכן שנפל לרבי חייא תולעת בפשתנו, **וְהָאָמַר רָבִין בַּר אַבָּא, וְאָמְרֵי לַהּ** [–ויש אומרים] **שֶׁאָמַר** כן **רַבִּי אָבִין בַּר שִׁבָא, מִשֶּׁעָלוּ מִבְּנֵי הַגּוֹלָה** שבבבל שהיו חסידים לארץ ישראל, **פָּסְקוּ** מלהיות בארץ ישראל **הַזִּיקִין** הנוצצים בשמים, **וְהַזְּוָעוֹת** – וזעזועי הארץ ורעידותיה, **וְהָרוּחוֹת** הסוערות, **וְקוֹל הָרְעָמִים** הנשמע מהעננים, שכל אלו הן לקללה, **וְלֹא הֶחְמִיץ יֵינָם וְלֹא לָקָה פִּשְׁתָּנָם** של בני ארץ ישראל, **וְנָתְנוּ חֲכָמִים עֵינֵיהֶם בְּרַבִּי חִיָּיא וּבָנָיו** שעלו מבבל, שבזכותם באה טובה זו. ואם כן שבזכותו של רבי חייא לא לקה פשתנם של ישראל, כיצד יתכן שנפלה תולעת בפשתנו שלו. מיישבת הגמרא: **כִּי מְהַנְיָא זְכוּתַיְיהוּ** – מה שמועילה זכותם של הצדיקים, היא **אַעֲלְמָא** – על אנשים אחרים, אבל **אַדִּידְהוּ** – על עצמם **לֹא,** ולכן לא הועילה זכותם של רבי חייא ובניו להציל את פשתנו. **וּכְדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, בְּכָל יוֹם וְיוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת, כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ נִיזּוֹן בְּשֵׁכִיל חֲנִינָא בְּנִי, וַחֲנִינָא בְּנִי דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת** – כל העולם אינו ניזון אלא בזכותו של התנא רבי חנינא בן דוסא אך רבי חנינא בן דוסא עצמו מתפרנס בצער ובצמצום, עד שאין לו אלא קב חרובין לשבוע שלם, הרי שזכותם של הצדיקים מועילה לאחרים אבל להם עצמם בעולם הזה לא.

משנה

משנתינו עוסקת בדין כיסוי הדם אחר שחיטת חרש שוטה וקטן, ומתוך כך תבאר גם דין שחיטת חרש שוטה וקטן לענין איסור שחיטת האם וולדה ביום אחד: **חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁשָּׁחֲטוּ** חיה או עוף, **וַאֲחֵרִים** עומדים על גביהם **וְרוֹאִין אוֹתָם** שהם שוחטים כראוי, אם לא כיסו את הדם, הרואה את דם השחיטה מגולה **חַיָּיב לְכַסּוֹת,** שהרי שחיטתם שחיטה כשירה. ואם שחטו החרש שוטה וקטן, **בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן,** ולא היו אחרים רואים את שחיטתם, הרואה את דם השחיטה מגולה **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת,** משום ששחיטתם נחשבת כנבילה גמורה.

וְכֵן הדין **לְעִנְיַן** איסור שחיטת **אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ** ביום אחד, שחרש שוטה וקטן **שֶׁשָּׁחֲטוּ וַאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן, אָסוּר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶם** את הולד או אמו של זה שנשחט, הואיל ושחיטה כשירה היא. ואם שחטו החרש שוטה וקטן **בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן, רַבִּי מֵאִיר מַתִּיר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶן, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. וּמוֹדִים** חכמים לרבי מאיר, **שֶׁאִם שָׁחַט** אחריהם את הולד או אמו של זה שנשחט, **שֶׁאֵינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים** – אינו לוקה ארבעים מלקות, משום שספק אם עבר איסור.

גמרא

שנינו במשנה שחכמים אוסרים באותו ואת בנו, הגמרא מבררת את דעתם בכיסוי הדם. שואלת הגמרא: **וְרַבָּנָן** שאוסרים משום אותו ואת בנו לשחוט את האם או הולד של שחיטת החרש שוטה וקטן משום שסוברים ששחיטתם ספק שמא היא נעשית כראוי, **מַאי שְׁנָא רֵישָׁא** בדין כיסוי הדם אחר שחיטת החרש שוטה וקטן **דְּלֹא פְּלִיגֵי** רבנן על רבי מאיר, **וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא דְּפְלִיגֵי** ואסרו לשחוט מספק. משיבה הגמרא: הטעם שלא חלקו חכמים ב**רֵישָׁא** ואמרו שצריך לכסות את הדם, משום **דְּאִי אַמְרִינָן שֶׁחַיָּיבִין לְכַסּוֹת, אָמְרֵי** הרואים **שְׁחִיטָה מְעֻלְּיֶיתָא הִיא** – ששחיטתם שחיטה כשירה **וְאָתֵי לְמֵיכַל מִשְּׁחִיטָתָן** – ויבואו לאכול משחיטתם בטעות.

מקשה הגמרא: **סֵיפָא נַמִּי** בדין אותו ואת בנו **בֵּינָן דְּקָאָמְרֵי רַבָּנָן שֶׁאָסוּר לִשְׁחוֹט** את האם או את ולדה **אַחֲרֵיהֶם, אָמְרֵי** הרואים **שְׁחִיטָה מְעֻלְּיֶיתָא הִיא, וְאָתֵי לְמֵיכַל מִשְּׁחִיטָתָן.** מתרצת הגמרא: **בְּסֵיפָא** אין לחוש כך, משום שהרואים **אָמְרֵי** שהטעם שאותו אדם נמנע מלשחוט אחרי החרש שוטה וקטן אינו משום איסור אותו ואת בנו אלא **בִּשְׂרָא דְּלֹא קָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ** – משום שאינו צריך לאכילת בשר.

מקשה הגמרא: **רֵישָׁא נַמִּי אָמְרֵי** הרואים, **לְנַקֵּר חֲצִירוֹ** – לנקות את החצר מן הדם **הוּא צָרִיךְ** ולכך הוא מכסה את הדם בעפר, ונחייבו בכיסוי. מתרצת הגמרא: **שָׁחַט בְּאַשְׁפָּה** שהוא מקום זבל ולכלוך שאין אדם דואג לנקותו **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – וכי מאיזה טעם יש לומר שהוא מכסה את הדם בעפר אם לא משום מצות כיסוי הדם. וכן **בָּא לִימָּלֵךְ** – לשאול בבית דין שראה ששחטו חרש שוטה וקטן והניחו את הדם מגולה אם הוא צריך לכסות, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – וכי מה יחשוב אותו אדם בלבו, מה הטעם שחייבוהו בית דין לכסות את הדם הרי ודאי חייבוהו משום ששחיטתם כשירה ויבוא להתיר לאכול משחיטתם. ולכן לא חילקו חכמים ומודים לרבי מאיר בכל ענין שאין צריך לכסות.

חוזרת הגמרא ומקשה על התרצן עצמו: **וְלִיטַעְמֵיךְ** – ולשיטתך שיש לחוש לאותו אדם שיבוא לבית דין לימלך, **סֵיפָא נַמִּי** בדין אותו ואת בנו **בָּא לִימָּלֵךְ מַאי אִיכָּא לְמֵימַר,** והרי גם בזה אם יאמרו לו שאסור לשחוט יש לחוש שיאכל משחיטתם.

הגמרא חוזרת בה ומפרשת באופן אחר: **אֶלָּא** ודאי חכמים לא חששו לכך, **וְרַבָּנָן אַכּוּלָּהּ מִילְּתָא פְּלִיגֵי,** גם על דין הרישא וסוברים שצריך לכסות את הדם מספק, **וְנִטְרֵי לֵיהּ** – והניחו לו **לְרַבִּי מֵאִיר עַד דְּמַסִּיק לָהּ לְמִילְּתָא** – עד שסיים את דבריו **וַהֲדַר פְּלִיגֵי עֵילָּוֵיהּ** – ולאחר שסיים חלקו על דבריו אף על מה שאמר בתחילה בדין כיסוי הדם.

הגמרא מבררת את טעמו של רבי מאיר. שואלת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא רַבָּנָן** שאסרו לשחוט אחר שחיטת החרש שוטה וקטן את האם או ולדה, משום שהוא ספק **וּלְחוּמְרָא, אֶלָּא רַבִּי מֵאִיר, מַאי טַעְמָא** אינו מחמיר מספק. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר** מלקות **עַל** האוכל **מִשְּׁחִיטָתָן** של החרש שוטה וקטן **מִשּׁוּם** איסור **נְבֵלָה,** ולכן מתיר לשחוט את האם או ולדה אחר שחיטת החרש שוטה וקטן, שהרי שחיטתם נבילה.

מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** דרבי מאיר ששחיטת החרש שוטה וקטן ודאי נבילה היא. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי אַמִּי, הוֹאִיל וְרוֹב מַעֲשֵׂיהֶן** של החרש שוטה וקטן **מְקוּלְקָלִים** ואינם נעשים כשורה, ולכך רבי מאיר מחייב את האוכל מבשר שחיטתם כדין האוכל נבילה.

הגמרא מבררת את דברי רבי אמי: **אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, וְאָמְרֵי לַהּ** [–ויש שאמרו] ששאל כן **רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ לְרַב פַּפָּא, מַאי אִירְיָא** – מדוע נקט רבי אמי דווקא את הטעם מפני **שרוֹב** מעשיהם מקולקלים, והרי **אֲפִילּוּ** אם **מִיעוּט**

המשך בעמוד קלז

רש"י

לא מיבעיא קאמר — רב דימי מודה הוא בנחירה דלא בעי כסוי. אלא הכי אמר רב דימי, דב"צא טרוף" סגיא, וכל שכן ב"צא נחור". **אימא זו היא שחיטתו** — קא משמע לן: "צא נחור". ורבי לטעמיה, דאמר: יש שחיטה לעוף, מ"כאשר צויתיך". **ומי נפל יאניבא בכיתניה** — דרבי חייא. **בני הגולה** — לאו אנשי כנסת הגדולה קאמר, אלא בהנך דורות אחרונים קאמר, שהתחילו ללקות בני ארץ ישראל ביינם ופשתנם מפני שנתקלקלו דורות, ומשעלו מבני בבל לכאן שהיו חסידים, פסקו כאן הזועות. **ונתנו חכמים עיניהם ברבי חייא וכניו** — שבזכותם באתה טובה זאת. רבי חייא ובניו מבבל עלו, כדאמרינן בשילהי פרק קמא דסוכה (כ,א). **זיקים וזועות ורעמים ורוחות** — מפרש בברכות ב"הרואה" (נט,א) דכולן לקללה. **זועות** — הארץ מזדעזעת. **רוחות** — זעפא, *אשטרוב"ל. **כדרב יהודה** — דאמר: זכותא דצדיקי לאחריני מהני ולא לדידהו בהאי עלמא. **חנינא בני** — הוא רבי חנינא בן דוסא, ובימיו היה קול זה יוצא. **די** [לו] **בקב חרובין** — מתפרנס בצער ובצמצום. **משנה ואחרים רואין אותן** — דאמרן בריש מכילתין (חולין ב,א) דשחיטתן כשרה — אותן אחרים חייבין לכסות, כדתנן לקמן (חולין פז,א): שחט ולא כסה, וראהו אחר — חייב לכסות. **פטור מלכסות** — וטעמא מפרש בגמרא, דרבי מאיר חשיב ליה כנבלה גמורה. **וחכמים אוסרין** — שמא יפה שחטו, והויא לה שחיטה מעלייתא. **שאינו סופג** — דהתראת ספק היא. **גמרא מאי שנא רישא דלא פליגי** — ולידחייבו לכסות מספק! **סיפא אמרי בשרא הוא דלא מבעיא ליה** — הרואה שאין שוחטין בנו אחריו, אין מבין שמשום אותו ואת בנו הוא, אלא אומר: אינו צריך לבשר. **רישא נמי** — לידחייבוהו לרואה לכסות מספק, ואפילו הכי לא אתי למיכל מיניה, דאמרי: כסוי זה אינו אלא כדי לנקר חצרו! הכי גרסינן: **שחט באשפה מאי איכא למימר** — שחט באשפה, הכל יודעים שהכסוי לאו לנקר הוא. **אם בא לימלך** — לבית דין, הרואה ששחטו והדם מגולה, ואמר: כלום אני חייב לכסות? ואנו אומרים לו: כסה — אומר בלבו שהיא שחיטה, ואתי למיכל. **סיפא נמי בא לימלך** — מה אני לשחוט אחרידם את בנו ואנו? אומרים לו: אסור — הוא סבור שהיא שחיטה. **אלא רבנן** — לאו להכי חיישי, ובריש נמי פליגי. **לחומרא** — במלתא דספיקא אזלינן לחומרא. **מחייב** — מלקות, דסבירא ליה: ודאי נבלה היא, והאוכלה לוקה. **מאי איריא רוב אפילו מיעוט** — מעשיהם מקולקלין ורובן מתוקנין, הוה פשיטא לן דנבלה היא לרבי מאיר, דהא שמעינן ליה דחייש למיעוטא. וסמוך מיעוטא לחזקה, שבהמה זו בחזקת איסור אבר מן החי היתה עומדת, ולא נודע לך שנשחטה. **ואיתרע ליה רובא** — תקון מעשיהם. **דתנן** — כי האי גוונא. **שדרכו של תינוק לטפח** — ידיו באשפות ששרצים מצויים שם, וטימא את העיסה, שאנו רואין שנגע בה. ואיתרע

לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר, לָא מִיבַּעְיָא "צֵא נָחוֹר" - דְּלָאו שְׁחִיטָה הִיא כְּלָל, אֲבָל "צֵא טְרוֹף" - אֵימָא: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, וְלִיבְעֵי כִּסּוּי, קָא מַשְׁמַע לָן כִּדְרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא. וּלְמַאן דְּאָמַר: "צֵא נָחוֹר", מַאי טַעְמָא לָא אָמַר: "צֵא טְרוֹף"? וְכִי תֵּימָא, קָסְבַר: שְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה; וְהָא אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאָה רַבִּי דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּכִסּוּי הַדָּם, וּשְׁנָאוֹ בִּלְשׁוֹן חֲכָמִים! - לָא מִיבַּעְיָא קָאָמַר, לָא מִיבַּעְיָא "צֵא טְרוֹף", דִּשְׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לָא שְׁמָהּ שְׁחִיטָה, אֲבָל "צֵא נָחוֹר" - אֵימָא: אֵין שְׁחִיטָה לָעוֹף מִן הַתּוֹרָה, וּנְחִירָתוֹ זוֹ הִיא שְׁחִיטָתוֹ, וְלִיבְעֵי כִּסּוּי, קָא מַשְׁמַע לָן: "כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ". וּמִי נָפַל לֵיהּ יָאנִיבָא בְּכִיתָנֵיהּ? וְהָאָמַר רָבִין בַּר אַבָּא, וְאָמְרִי לֵהּ אָמַר רַבִּי אָבִין בַּר שְׁבָא: מִשֶּׁעָלוּ בְּנֵי הַגּוֹלָה פָּסְקוּ הַזִּיקִין וְהַזְּוָעוֹת וְהָרוּחוֹת וְהָרְעָמִים, וְלֹא הֶחֱמִיץ יֵינָם וְלֹא לָקָה פִּשְׁתָּנָם, וְנָתְנוּ חֲכָמִים עֵינֵיהֶם בְּרַבִּי חִיָּיא וּבָנָיו! - כִּי מְהַנְּיָא זְכוּתַיְיהוּ - אַעֲלְמָא, אַדִּידְהוּ - לָא. כִּדְרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּכָל יוֹם וְיוֹם בַּת קוֹל יוֹצֵאת וְאוֹמֶרֶת: כָּל הָעוֹלָם כּוּלּוֹ - נִיזּוֹן בִּשְׁבִיל חֲנִינָא בְּנִי, וַחֲנִינָא בְּנִי - דַּי לוֹ בְּקַב חָרוּבִין מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת. **משנה** חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן שֶׁשָּׁחֲטוּ וַאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָם - חַיָּיב לְכַסּוֹת; בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. וְכֵן לְעֻנְּיָן אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ, שֶׁשָּׁחֲטוּ וַאֲחֵרִים רוֹאִין אוֹתָן - אָסוּר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶם; בֵּינָן לְבֵין עַצְמָן - רַבִּי מֵאִיר מַתִּיר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶן, וַחֲכָמִים אוֹסְרִים. וּמוֹדִים שֶׁאִם שָׁחַט - שֶׁאֵינוֹ סוֹפֵג אֶת הָאַרְבָּעִים. **גמרא** וְרַבָּנַן, מַאי שְׁנָא רֵישָׁא דְּלָא פְּלִיגִי, וּמַאי שְׁנָא סֵיפָא דִּפְלִיגִי? - רֵישָׁא, אִי אָמְרִינַן חַיָּיבִין לְכַסּוֹת - אָמְרִי: שְׁחִיטָה מְעַלְּיֵיתָא הִיא, וְאָתֵי לְמֵיכַל מִשְּׁחִיטָתָן. - סֵיפָא נַמִי, כֵּיוָן דְּקָאָמְרִי רַבָּנַן: אָסוּר לִשְׁחוֹט אַחֲרֵיהֶם - אָמְרִי: שְׁחִיטָה מְעַלְּיֵיתָא הִיא, וְאָתֵי לְמֵיכַל מִשְּׁחִיטָתָן! - סֵיפָא אָמְרִי: בִּשְׂרָא דְּלָא קָא מִיבַּעְיָא לֵיהּ. - רֵישָׁא נַמִי, אָמְרִי: לְנַקֵּר חֲצֵירוֹ הוּא צָרִיךְ! - שָׁחַט בָּאַשְׁפָּה, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? בָּא לִימָּלֵךְ, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? - וְלִיטַעְמִיךְ, סֵיפָא נַמִי, בָּא לִימָּלֵךְ מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? אֶלָּא: רַבָּנַן אַכּוּלָּהּ מִילְּתָא פְּלִיגִי, וְנִטְרִי לֵיהּ לְרַבִּי מֵאִיר עַד דְּמָסֵיק לָהּ לְמִילְּתָא, וַהֲדַר פְּלִיגִי עִילָּוֵיהּ. בִּשְׁלָמָא רַבָּנַן - לְחוּמְרָא; אֶלָּא רַבִּי מֵאִיר, מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְחַיֵּיב הָיָה רַבִּי מֵאִיר עַל שְׁחִיטָתָן מִשּׁוּם נְבֵלָה. מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי אַמִּי: הוֹאִיל וְרוֹב מַעֲשֵׂיהֶן מְקוּלְקָלִים. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, וְאָמְרִי לְהָא רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ: מַאי אִירְיָא רוֹב? אֲפִילּוּ מִיעוּט נַמִי! דְּהָא לְטַפֵּחַ; וְאָמְרִינַן: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר - קָסְבַר: רוֹב תִּינוֹקוֹת מְטַפְּחִין, וּמִיעוּט אֵין מְטַפְּחִין, וְעֵיסָה זוֹ בְּחֶזְקַת טָהֳרָה עוֹמֶדֶת,

סמוך

תוספות

סיפא נמי כיון דאמרי רבנן אסור לשחוט אחריהם אמרי שחיטה מעלייתא היא — תימה: דמשום גזירה דלמא אתי למיכל נבלה, יש לי להתיר לאו דאותו ואת בנו מספק? מה לי לאו דאותו ואת בנו ומה לי לאו דנבלה? ולא דמי לרישא דפטרינן לבסות מספק, דשב ואל תעשה בעלמא הוא, ודלמא אתי למיכל! ויש לומר: דאי לאו דרוב מעשיהם מקולקלים — לא היו פוטרים מלכסות משום גזרה דלמא אתי למיכל. אלא שלא נחמיר להטעין כסוי אמרינן דפטור, משום דדלמא אתי למיכל. וכיון דרוב מעשיהם מקולקלין — יש לנו להתיר נמי לשחוט אחריהם, דלמא אתי למיכל.

מאי טעמא דרבי מאיר הואיל ורוב מעשיהן מקולקלין — הקשה הרב רבינו שמואל מוורדין: ורבנן, מאי טעמייהו? אם רוב מעשיהם מתוקנין, אם כן יהא מותר לאכול משחיטתם! ועוד, השוחט אחריהם אמאי אינו סופג ארבעים? ואי פלגא ופלגא, אם סמוך פלגא דמקולקלין לחזקה דעומד בחזקת איסור, ואיתרע ליה מחצה דמתוקנים — אם כן יהא מותר לשחוט אחריהם, וגם יתחייבו על שחיטתן משום נבלה! ויש לומר: דמספקא להו לרבנן אי רוב מעשיהם מקולקלין אי רוב מעשיהם מתוקנין, והשתא לא מהניא חזקה מידי. ולרבי מאיר, פשיטא ליה דרוב מעשיהם מקולקלין. ואם תאמר: ואף על גב דרוב מעשיהם מקולקלין, מכל מקום, רבי מאיר כיון דחייש למיעוטא — אמאי לקי משום נבלה, ואמאי מותר לשחוט אחריהם? ויש לומר: דסמוך חזקה לרוב מקולקלין, והוה ליה מיעוטא דמתוקנין מיעוטא דמיעוטא, ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש רבי מאיר.

רוב תינוקות מטפחים — פירש בקונטרס: מטפחים באשפות. אבל בעיסה ודאי נגע, שהרי העיסה בידו. ורבינו תם מפרש דרוב תינוקות מטפחים בעיסה, דטיפוח שייך באוכלים ומשקין, כדאמרינן בעבודה זרה בפרק "רבי ישמעאל" (ס,ב): או שהיה מטפח על פי חבית. וכן איתא בירושלמי בהדיא: מפני שדרכו של תינוקות לטפח בעיסה. אבל תינוק — ודאי טמא, דסתם תינוקות ודאי טמאים, דאמרינן בתוספתא (דטהרות פרק ג) שסתם תינוקות טמאים מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותם. ורבי מאיר דמטהר — משום דאית לן למתלי באדם טהור שבא לשם, ונטל מן העיסה ונתן לו כדי שלא יטמא העיסה. וכי האי גוונא אמר במסכת טהרות בפרק שלישי (משנה ז) לעיל מהך תינוק דהכא: תינוק שנמצא בצד בית הקברות ושושנים בידו, אף על פי שאין השושנים אלא ממקום הטומאה — טהור, שאני אומר: אדם טהור נתן לו. אף על פי שסתם תינוק טמא — היינו ממגע נדה, והתם — טהור מטומאת מת קאמר. אי נמי, מיירי בתינוק שהוא טהור בודאי שהניחתו אמו מלוכלך, כדתניא (בתוספתא שם): תינוק שהניחתו אמו, ובאה ומצאתו כמו שהוא — טהור! במה דברים אמורים — שהניחתו מלוכלך, אבל הניחתו נקי — טמא, מפני שנשים נדות מגפפות ומנשקות אותו. ואף על פי שלא נמצא בצק בידו — מטמאים חכמים, דתניא בתוספתא (שם): תינוק שנמצא עומד בצד קופה של בצק, או בצד חבית של משקין — רבי מאיר מטהר, וחכמים מטמאין, שדרך התינוק לטפח. אמר רבי יוסי: אם יכול לפשוט ידו וליקח — טמא, ואם לאו — טהור. ולא נקט הכא בצק בידו אלא לרבותא דרבי מאיר, דאפילו הכי תולין באדם טהור.

סמוך

רש"י

סמוך מיעוטא לחזקה ואיתרע ליה רובא — וביבמות בפרק בתרא (קיט,א) משמע דהה ליה פלגא ופלגא. וטעם דספק טומאה לטהר, ואף על פי שבטומאה נמי איכא איסור אם היה תרומה, מפרש רבינו חיים: משום דתינוק הוי דבר שאין בו דעת לישאל — גמרינן מסוטה לטהר אפילו ברשות היחיד, ואף על גב דליכא חזקה, כגון הכא, דכי סמכינן מיעוטא לחזקה — הוי פלגא ופלגא. ואם תאמר: אמאי קאמר רבי יוחנן בפרק "עשרה יוחסין" (קדושין פ,א) דלרבנן עשו תינוק כמו שיש בו דעת לישאל? והא לרבנן בלאו הכי אתי שפיר דמטמו, דלא חיישי למיעוטא, ורובא וחזקה — רובא עדיף! ויש לומר: דרוב תינוקות מטפחין לא הוי רוב גמור, ומשום דנראה כאילו הוא רוב — עשאוהו כמו שיש בו דעת לישאל. ולהכי קאמר רבי יוחנן דאין שורפין עליו תרומה וקדשים. ואי הוי רוב גמור, אמאי אין שורפין? כמו בהנהו דפרק "כל היד" (נדה יח,א) דאמר רבי יוחנן: בשלשה דברים הלכו חכמים אחר הרוב ועשאום כודאי לשרוף עליו כו'. והתם נמי קאמר: אי למעוטי הך דתינוק, הא אמר רבי יוחנן חדא זימנא דאין שורפין עליו תרומה וקדשים! והיינו טעמא, דהתם הוי רוב גמור. ואם תאמר, למה ליה למימר: לרבי מאיר סמוך מיעוטא לחזקה? בלא חזקה נמי הוא מטהר, דכיון דחיישי למיעוטא — אם כן הוי ספק, ויש לטהר, כיון דהוי דבר שאין בו דעת לישאל! וליכא למימר: אף על גב דהוי ספק, מכל מקום לא גמרינן מסוטה לטהר אלא בפלגא ופלגא. דנהי דמסוטה לא נילף, נילף מדרב גידל דדריש (סוטה כט,א): "אשר יגע בכל טמא" — ודאי טמא, הא ספק יאכל. ומוקי לה באין בו דעת לישאל! ויש לומר: דבלא חזקה נמי טהור. ולא נקט סמוך מיעוטא לחזקה, אלא לומר דחזקה לא הויא בהדי רובא, דאי הויא בהדי רובא — הוי מיעוטא דמיעוטא. ולמאי דפריך לעיל בפרק קמא (יא,א) לרבי מאיר דלא חיישי למיעוטא אלא מדרבנן להחמיר — אתי שפיר, דבלא חזקה לא הוה חיישי למיעוטא לטהר, אבל עם החזקה — חיישי למיעוטא מן התורה, לכך מטהר.

(**יאמרו** ספק איסור להתיר) — ואם תאמר: בפרק "אין מעמידין" (עבודה זרה לד,ב) אסר רבי מאיר גבינות בית אונייקי, ומפרש טעמא בגמרא: מפני שרוב עגלים שבאותה עיר נשחטין לעבודה זרה. ופריך: מאי איריא רובא? אפילו מיעוט נמי, דהא רבי מאיר חיישי למיעוטא! ומאי קושיא? אם אין רוב נשחטים, אם כן מיעוטא דנשחטים — מיעוטא דמיעוטא, דאיכא לגבינה חזקת היתר, דמסייע לרובא! ומיהו, איכא למיפרך: מאי איריא רובא? אפילו פלגא ופלגא נמי.

לחלק מדמו נפקא — ואף על גב דבפרק "אותו ואת בנו" (חולין עט,א) מספקא ליה לרבי יהודה אי חוששין לזרע האב או לא, הכא דאיצטריך לחלק — היינו משום דשמא אין חוששין.

אסור לכו למישתי — פירש בקונטרס, וכן רבינו חננאל: אם לא תברכו "ברוא פרי הגפן". אבל על ידי "ברכת בורא פרי הגפן" שרי למישתי קודם ברכת המזון. והשתא מייתי שפיר, דכי היכי ד"הב לן ונברך" הוי גמר וצריך לברך אם רוצה לשתות — הכי נמי כסוי הוי גמר, וצריך לברך על השחיטה. וכן ב"ערבי פסחים" (קג,א) מייתי ראיה מהך עובדא למאן דמברך אכסא קמא ואכסא דברכתא. וכן בפרק "כל הבשר" (חולין קז,ב) אמרינן דשמש מברך על כל פרוסה ופרוסה — אין נראה דצריך לברך בכל פעם ברכת המזון, אלא ברכת "המוציא" ודאי צריך לברך. והא דאמר להו רב ייבא: אסור לכו למישתי, אף על פי שלא היה יודע אם רוצים לברך "בורא פרי הגפן" תחלה, מכל מקום היה מורה להם שלא יטעו וישתו בלא ברכה. והא דאמר ב"ערבי פסחים" דבשלא הניחו זקן או חולה, כשהן חוזרין טעונין ברכה למפרע, וכשהן חוזרין טעונין ברכה לכתחלה — התם עצה טובה קא משמע לן, דשמא ישהו הרבה עד שיהו רעבים, ושוב לא יוכלו לברך ברכת המזון על אותה סעודה, כדאמר בברכות (נא,ב). וכן משמע דלא הויא אלא עצה טובה, דאם צריכין לברך ברכת המזון כשיצאו, אם כן כשיחזרו — פשיטא דטעונין ברכה לכתחלה. ואם תאמר, דאמרינן בפרק "כיצד מברכין" (שם מב,א): רבה ורבי זירא אכלו, סליקו תבא מקמייהו, אייתו לקמייהו בו' רבה אכל, אמר: אנא אתכא דריש גלותא קא סמכי, ורבי זירא לא אכל. והשתא, אמאי לא אכל? כיון דלא בעי ברכת המזון, אלא ברכה שבתחלה! ויש לומר: דבאותו מאכל היה מעורב בו לחם, והיה קשה לו ליטול את ידיו ולברך ברכת "המוציא". והא דתניא בתוספתא דברכות (פרק ד): בעל הבית שהיה אוכל, קראו חבירו לדבר עמו — אין צריך לברך למפרע, הפליג — צריך לברך למפרע, וכשהוא חוזר מברך לכתחלה — לא לאחר שהפליג קאמר דצריך לברך למפרע, כדמשמע לישנא. אלא הפליג היינו שקראו להפליג ולילך עמו רחוק, ואינו יודע מתי יחזור. לכך צריך לברך למפרע קודם שיצא, שמא ישהה עד שיהא רעב. וכן משמע בפרק שלישי (ביומא ל,א) דאמר: דיבר עם חבירו והפליג — צריך נטילת ידים. משמע: אבל ברכת המזון לא צריך, אלא נטילה ו"המוציא", ומיירי כשיצא לא ידע שיפליג. ואין הלכה כאותה ברייתא, אלא כרב חסדא, דתניא כוותיה ב"ערבי פסחים" (פסחים קב,א) דבדברים הטעונים ברכה לאחריהן במקומן אין צריך לברך אפילו ברכה לכתחלה, דלקבעיה קמא הדר. והך ברייתא אתיא כרבי יהודה, דמצריך שיניחו שם זקן או חולה.

משתא

תוספות

ואיתרע ליה רובא — אלמא אמרינן הכי, הכא נמי, למה לי רוב? ומשני: **אם אמרו ספק טומאה לטהר** — על ידי חזקה ומיעוט. **יאמרו ספק איסור להתיר** — היילכך, אי לאו דרוב מעשיהם מקולקלין, דאיכא רובא וחזקה — לא היה מתיר לשחוט אחריהם, דרבי מאיר חייש למיעוטא, ושמא יפה שחטו. **הי מינייהו דאחריתא** — איזו מן ההוראות אחרונה, דסמכינן עליה, דנימא הדר ביה מקמייתא? **ואתי לאימרודי** — שמא לא תהא ברור השמועה לאותם שבפנים להשיב לשואל, ואם הייתם שם הייתם אומרים אותה. **לא שבקתון דאישיליה** — לא הייתי יודע שהיתה שאלה זו בפנים בעודי אצל רבי אבא, והייתי שואלו. **תא שמע** — דשלח רבי אלעזר: הוו יודעים שהורה רבי כרבי מאיר. והאחרת לא חש להודיעם. **משנה שחט מאה חיות כו'** — מפרש טעמייהו בברייתא בגמרא. **גמרא כל משמע חיה** — הכל משמע. **בין מרובה** — חיות הרבה. **בין מועטת** — אחת. **חיה או עוף** — הפסיק זה מזה, להטעין כסוי לכל אחד ואחד. **מיבעי ליה לחלק** — דאי לאו "או", הוה אמינא: אין צריך כסוי אלא אם כן שחט שניהן. **לענין ברכה** — על השחיטה, אין צריך לברך לאחר כסוי. **קאים עלייהו** — משמש בסעודה היה. **הב ליבריך** — מזוג כוס לברכת המזון. וחזרו ונמלכו ואמרו: מזוג לשתות. **כיון דאמר הב ליבריך** — גליא בדעתיה דגמרה סעודתא, ואסור לשתות עד שיברך לפניו, שאין מצטרפת לסעודה ראשונה. **כיון דאיטפל לכסוי** — הפסקה היא מלשחוט, וכי הדר שחיט — איחייב ליה בברכה.

מישתא

סְמוֹךְ מִיעוּטָא לַחֲזָקָה, וְאִיתְּרַע לֵיהּ רוּבָּא! - אִם אָמְרוּ סְפֵק טוּמְאָה לְטַהֵר, יֹאמְרוּ סְפֵק אִיסּוּר לְהַתִּיר? הוֹרָה רַבִּי כְּרַבִּי מֵאִיר, וְהוֹרָה רַבִּי כַּחֲכָמִים. הֵי מִינַּיְיהוּ דְּאַחֲרִיתָא? תָּא שְׁמַע: דְּרַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא וְרַבִּי זֵירָא הֲווּ קָיְימִי בְּשׁוּקָא דְּקֵיסָרִי אַפַּתְּחָא דְּבֵי מִדְרְשָׁא. נְפַק רַבִּי אַמִּי אַשְׁכַּחִינְהוּ, אֲמַר לְהוּ: לָאו אֲמִינָא לְכוּ, בְּעִידַן בֵּי מִדְרְשָׁא לָא תְּקִימוּ אַבְרָאי, דִּילְמָא אִיכָּא אֱנָשׁ דְּמִיצְטָרְכָא לֵיהּ שְׁמַעְתָּא, וְאָתֵי לְאִיטְּרוּדֵי? רַבִּי זֵירָא עַל, רַבִּי אַבָּא לָא עַל. יָתְבִי וְקָא מִיבַּעְיָא לְהוּ: הֵי מִינַּיְיהוּ אַחֲרִיתָא? אֲמַר לְהוּ רַבִּי זֵירָא: לָא שְׁבַקְתּוּן לִי דֶּאֱישַׁיְּילֵיהּ לְסָבָא, דִּילְמָא שְׁמִיעַ לֵיהּ מֵאֲבוּהּ, וַאֲבוּהּ מִינַּיְיהוּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן! דְּרַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא כָּל תְּלָתִין יוֹמִין קָא מְהַדַּר תַּלְמוּדֵיהּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. מַאי הָוֵי עֲלָהּ? תָּא שְׁמַע, דִּשְׁלַח רַבִּי אֶלְעָזָר לַגּוֹלָה: הוֹרָה רַבִּי כְּרַבִּי מֵאִיר; וְהָא כְּרַבָּנַן נַמִּי אוֹרֵי? אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּהּ: הָא דְּאַחֲרִיתָא, שְׁמַע מִינָּהּ. **משנה** שָׁחַט מֵאָה חַיּוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן, מֵאָה עוֹפוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן. חַיָּה וְעוֹף בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שָׁחַט חַיָּה - יְכַסֶּנָּה, וְאַחַר כָּךְ יִשְׁחוֹט אֶת הָעוֹף. **גמרא** תָּנוּ רַבָּנַן: "חַיָּה" - כֹּל מַשְׁמַע חַיָּה, בֵּין מְרוּבָּה וּבֵין מוּעֶטֶת; "עוֹף" - כֹּל מַשְׁמַע עוֹף, בֵּין מְרוּבֶּה וּבֵין מוּעָט; מִכָּאן אָמְרוּ: שָׁחַט מֵאָה חַיּוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן, מֵאָה עוֹפוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן, חַיָּה וְעוֹף בְּמָקוֹם אֶחָד - כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שָׁחַט חַיָּה - יְכַסֶּנָּה, וְאַחַר כָּךְ יִשְׁחוֹט אֶת הָעוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר: "חַיָּה" אוֹ "עוֹף". אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר "כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא"! מַאי קָא מְהַדְּרִי לֵיהּ? - הָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ רַבָּנַן: הַאי "אוֹ" - מִיבַּעֵי לֵיהּ לְחַלֵּק. - וְרַבִּי יְהוּדָה, לְחַלֵּק - מִ"דָּמוֹ" נָפְקָא. - וְרַבָּנַן, "דָּמוֹ" - טוּבָא מַשְׁמַע, דִּכְתִיב: "כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא". אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מוֹדֶה הָיָה רַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיַן בְּרָכָה, שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת. אָמַר לֵיהּ רַבִּינָא לְרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וְאָמְרִי לָהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: מַאי שְׁנָא מִתַּלְמִידֵי דְּרַב? דְּרַב בְּרוּנָא וְרַב חֲנַנְאֵל תַּלְמִידֵי דְּרַב הֲווּ יָתְבִי בִּסְעוּדְתָא, קָאֵי עֲלֵיהוּ רַב יֵיבָא סָבָא. אֲמַרוּ לֵיהּ: הַב לִיבְרִיךְ! הֲדוּר אֲמַרוּ לֵיהּ: הַב לִישְׁתֵּי! אָמַר לְהוּ רַב יֵיבָא סָבָא, הָכִי אָמַר רַב: כֵּיוָן דַּאֲמַר "הַב לִיבְרִיךְ" - אִיתְּסַר לֵיהּ לְמִשְׁתֵּי חַמְרָא; הָכָא נַמִּי, כֵּיוָן דְּאִיטַּפַּל לֵיהּ לְכִסּוּי - אִיחַיַּיב לֵיהּ לְבָרְכָה! -

הכי

סְמוֹךְ מִיעוּטָא לַחֲזָקָה – תצרף את מיעוט התינוקות שאין מטפחים, לחזקה שהעיסה טהורה, **וְאִיתְּרַע לֵיהּ רוּבָּא** – ונמצא שהורע כוחו של הרוב תינוקות שמטפחים. ואף כן נאמר גם בשחיטת הקטנים שאפילו אם רק מיעוט הקטנים שוחטים שלא כשורה, נצרף את המיעוט לחזקת איסור של הבהמה שהיא בשר מן החי, ונחשיב את שחיטתם לודאי נבלה, ונתיר לשחוט אחר הקטנים את הולד או אמו, וקשה אם כן מדוע הוצרך רבי אמי לומר שטעמו של רבי מאיר משום שרוב מעשיהם של הקטנים מקולקלים.

מתרצת הגמרא: וכי **אִם אָמְרוּ** שאם יש לפניך **סָפֵק טוּמְאָה** דינו **לְטַהֵר**, על ידי צירוף מיעוט לחזקה, **יֹאמְרוּ** כך גם **בְּסָפֵק אִיסּוּר לְהַתִּיר**, והרי ודאי אין להתיר איסור במקום ספק. ומשום כך הוצרך רבי אמי לומר שטעמו של רבי מאיר שמתיר לשחוט אחר הקטנים כיון שסובר שרוב מעשיהם של הקטנים מקולקלים, ובצירוף החזקה של בהמה שהיא אסורה משום בשר מן החי כל זמן שלא נשחטה, יש לך לומר ששחיטתם ודאי נבלה ומותר לשחוט אחריהם.

הגמרא מבררת כמי ההלכה במחלוקת רבי מאיר וחכמים שבמשנתינו. אומרת הגמרא: פעם אחת **הוֹרָה רַבִּי** הלכה למעשה **כְּרַבִּי מֵאִיר**, ופעם אחרת **הוֹרָה רַבִּי** הלכה למעשה **כַּחֲכָמִים**.

שואלת הגמרא: **הֵי מִינַּיְיהוּ דְּאַחֲרִיתָא** – איזו הוראה היתה אחרונה שהיא מסקנת רבי וכך ההלכה. משיבה הגמרא: **תָּא שְׁמַע, דְּרַבִּי אַבָּא בְּרֵיהּ** [–בנו] **דְּרַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא וְרַבִּי זֵירָא, הֲווּ קַיְימֵי** – היו עומדים **בְּשׁוּקָא דְּקֵיסָרִי** – בשוק של קיסרי **אַפַּתְּחָא דְּבֵי מִדְרְשָׁא** – לפני פתח בית המדרש, **נָפַק** – יצא **רַבִּי אַמִּי, אַשְׁכְּחֵינְהוּ** – ומצאם עומדים שם, **אָמַר לְהוּ, לָאו אָמִינָא לְכוּ** – האם לא אמרתי לכם, **בְּעִידָן בֵּי מִדְרְשָׁא** – שבזמן שלומדים בבית המדרש, **לֹא תְּקִימוּ אַבְרָאֵי** – לא תעמדו בחוץ, **דִּילְמָא אֵיכָא אִינְשׁ דְּמִיצְטְרְכָא לֵיהּ שְׁמַעְתָּא** – שמא יש אדם שמבקש שילמדוהו שמועה מסוימת, ולא תהא ברורה השמועה לאותם שבפנים להשיב לו, **וְאָתֵי לְאִיטְרוּדֵי** – ויבוא להטרד בה, ואם אתם הייתם בבית המדרש הייתם משיבים לו. כיון ששמעו את דברי רבי אמי, **רַבִּי זֵירָא עָל** – נכנס לבית המדרש, **רַבִּי אַבָּא לֹא עָל** – לא נכנס והלך לו. באותה שעה **יָתְבֵי** – ישבו החכמים בבית המדרש **וְקָא מִיבַּעְיָא לְהוּ** – והסתפקו **הֵי מִינַּיְיהוּ אַחֲרִיתָא** – איזו הלכה הורה רבי באחרונה, **אָמַר לְהוּ רַבִּי זֵירָא, לֹא שְׁכִיחָתוּן לִי דְּאִישַׁיְילֵיהּ לְסָבָא** – לא ידעתי שנשאלה שאלה זו בפנים בעוד שעמדתי עם רבי אבא, שאם הייתי יודע זאת הייתי שואלו, שהרי הוא בנו של רבי חייא **וּדְילְמָא שְׁמִיעַ לֵיהּ מֵאַבּוּהַּ** – ושמא שמע דבר זה מאביו רבי חייא, **וַאֲבוּהַּ מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – ואביו רבי חייא בר אבא שמע דבר זה מרבי יוחנן שהיה תלמידו של רבי, **דְּרַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא** – שהרי רבי חייא בר אבא, **כָּל תְּלָתִין יוֹמִין** – כל שלושים יום **קָא מְהַדַּר תַּלְמִידֵיהּ קַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן** – היה חוזר על תלמודו לפני רבי יוחנן, וודאי שמע ממנו דבר זה.

מבררת הגמרא: **מַאי הֲוֵי עֲלָהּ** – מה התשובה לשאלה דלעיל מה פסק רבי באחרונה. משיבה הגמרא: **תָּא שְׁמַע, דְּשָׁלַח רַבִּי אֶלְעָזָר** מארץ ישראל **לַגּוֹלָה** – לבבל, **הוֹרָה רַבִּי כְּרַבִּי מֵאִיר**. ומה הטעם ששלח רק הוראה זו **וְהָא כְּרַבָּנָן נַמִּי אוֹרֵי** – והרי רבי הורה גם כרבנן, **אֶלָּא לַאו** – אלא ודאי **שְׁמַע מִינָּהּ** – תשמע מכך **הָא דְּאַחֲרִיתָא** – ששמועה זו שרבי הורה כרבי מאיר היא האחרונה. מסיימת הגמרא: **שְׁמַע מִינָּהּ** – אכן תשמע מכך שמסקנת רבי לפסוק הלכה כרבי מאיר.

משנה

משנתינו עוסקת בדין כיסוי הדם באחד ששוחט הרבה חיות או עופות, וכן באחד ששוחט חיה ועוף זה אחר זה, מתי יכסה את הדם בשחיטות אלו: **שָׁחַט מֵאָה חַיּוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד**, עושה **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**, וכן אם שחט **מֵאָה עוֹפוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד**, עושה **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**. שחט **חַיָּה וְעוֹף בְּמָקוֹם אֶחָד** עושה **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**, זו דעת חכמים. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק **וְאוֹמֵר, שָׁחַט חַיָּה** תחילה **יְכַסֶּנָּה** – יכסה את דם החיה **וְאַחַר כָּךְ יִשְׁחוֹט אֶת הָעוֹף** ויכסה את דמו, **שֶׁנֶּאֱמַר** (שם) **'חַיָּה אוֹ עוֹף'**, היה לו לכתוב לומר 'חיה ועוף' בוא"ו ולמה הפסיק הכתוב ביניהם בתיבת 'או', אלא כדי לומר שיכסה כל אחד בפני עצמו. **אָמְרוּ לוֹ** חכמים לרבי יהודה, לא כדבריך **שֶׁהֲרֵי הוּא** – הכתוב **אוֹמֵר** באיסור אכילת דם (ויקרא יז יד) **'כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא'**.

הגמרא מבררת את הנאמר בברייתא: **מַאי קָא מְהַדְּרֵי לֵיהּ** – מה היא תשובת חכמים לרבי יהודה. משיבה הגמרא: **הָכִי קָאָמְרֵי לֵיהּ רַבָּנַן** – כך אמרו רבנן לרבי יהודה, **הַאי** תיבת **'אוֹ'** שלמדת ממנה שמצוה לכסות חיה ועוף כל אחד בפני עצמו, **מִיבָּעֵי לֵיהּ** – נדרשת לדבר אחר, **לְחַלֵּק** – לחייב בכיסוי הדם בין אם שחט חיה לבדה בין אם שחט עוף לבדו.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יְהוּדָה** מה ישיב לטענת רבנן. משיבה הגמרא: רבי יהודה אמר לך, דין **לְחַלֵּק, מִ'דָּמוֹ' נָפֵק'א** – מכך שאמר הכתוב 'דמו' ולא 'דמם' משמע שיש מצוה לכסות דם כל אחד ואחד ואפילו שחט רק חיה או רק עוף.

שואלת הגמרא: **וְרַבָּנַן** מה הטעם שלא ידרשו כרבי יהודה מתיבת 'דָּמוֹ'. משיבה הגמרא: רבנן ישיבו, שתיבת **'דָּמוֹ'** לא משמע בדווקא דם של אחד [או של חיה או של עוף], אלא **טוּבָא מַשְׁמַע** – דם של הרבה בעלי חיים משמע, **דִּכְתִיב** (שם) **'כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא'** – תיבת 'דָּמוֹ' נאמרה על 'כָּל בָּשָׂר', והיינו על כל בעלי החיים, ולכך הוצרך הכתוב לומר 'או' ללמד שחייב לכסות גם אם שחט חיה בלבד או עוף בלבד.

הגמרא מבארת את דין הברכה בנידון שלעיל: **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא**, אף שרבי יהודה חולק על חכמים ואומר שצריך לכסות דם החיה בין שחיטת החיה לשחיטת העוף, מכל מקום **מוֹדֶה הָיָה רַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיַן בְּרָכָה** על שחיטת החיה והעוף, **שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת** לשניהם, כלומר שברכת 'על השחיטה' שבירך לפני ששחט את החיה מועילה גם לשחיטת העוף, ואין מעשה הכיסוי שעושה אחר שחיטת הראשון מפסיק לענין ברכת השחיטה.

הגמרא מבררת האם דברי רבי חנינא אינם כדעתו של רב: **אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וְאָמְרִי לָהּ** [–ויש אומרים] שאמר כן **רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, מַאי שְׁנָא** דינו של רבי חנינא **מִתַּלְמִידֵי דְּרַב** – מאותו מעשה שהיה בתלמידי רב, **דְּרַב בְּרוּנָא וְרַב חֲנַנְאֵל תַּלְמִידֵי דְּרַב, הֲווּ יָתְבֵי בִּסְעוּדְתָּא** – היו יושבים בסעודה, **קָאִים עֲלֵיהוּ** – והיה עומד עליהם לשמשם בסעודתם **רַב יֵיבָא סָבָא, אָמְרוּ לֵיהּ** רב ברונא ורב חננאל לרב ייבא סבא, **הַב לִיבְרִיךְ** – מזוג לנו כוס יין לברכת המזון, **הָדוּר אָמְרוּ לֵיהּ הַב לִישְׁתֵּי** – חזרו בהם ואמרו לו מזוג לנו כוס יין לשתות, **אָמַר לְהוּ רַב יֵיבָא סָבָא** לרב ברונא ורב חננאל, **הָכִי** [–כך] **אָמַר רַב**, מי שסעד סעודתו, **כֵּיוָן דְּאָמַר הַב לִיבְרִיךְ** – בשעה שאמר מזוג לנו כוס יין לברכת המזון, **אִיתְּסַר לֵיהּ לְמִשְׁתֵּי חַמְרָא** – נאסר עליו לשתות יין, עד שיברך עליו שנית ברכת בורא פרי הגפן, כיון שבכך שאמר למזוג הכוס לברכת המזון גילה את דעתו שאין רצונו לאכול ולשתות עוד וגמר את **הָעוֹף** ויכסה את דמו.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את מחלוקת חכמים ורבי יהודה כיצד לדרוש את הפסוקים: **תָּנוּ רַבָּנַן**, אמר הכתוב בדין כיסוי הדם (ויקרא יז יג) **'אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ עוֹף'**, כשאמר הכתוב **'חַיָּה'** בלשון יחיד, אין משמעו רק חיה אחת, אלא **כָּל מַשְׁמַע חַיָּה** – הכל משמע, **בֵּין מְרוּבָּה** – הרבה חיות, **וּבֵין מוּעֶטֶת** – חיה אחת, וכן כשאמר הכתוב **'עוֹף'** בלשון יחיד, אין משמעו רק עוף אחד, אלא **כָּל מַשְׁמַע עוֹף** – הכל משמע, **בֵּין מְרוּבֶּה** – הרבה עופות, **וּבֵין מוּעָט** – עוף אחד. **מִכָּאן אָמְרוּ**, אם **שָׁחַט מֵאָה חַיּוֹת** זה אחר זה **בְּמָקוֹם אֶחָד**, עושה **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**, שחט **מֵאָה עוֹפוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד**, עושה **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**, וכן אם שחט **חַיָּה וְעוֹף** זה אחר זה **בְּמָקוֹם אֶחָד**, עושה אחר שחיטת שניהם **כִּסּוּי אֶחָד לְכוּלָּן**. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק **וְאוֹמֵר, שָׁחַט חַיָּה** תחילה **יְכַסֶּנָּה** – יכסה את דם החיה **וְאַחַר כָּךְ יִשְׁחוֹט אֶת הָעוֹף** ויכסה את דמו, **שֶׁנֶּאֱמַר** (שם) **'חַיָּה אוֹ עוֹף'**, היה לו לכתוב לומר 'חיה ועוף' בוא"ו ולמה הפסיק הכתוב ביניהם בתיבת 'או', אלא כדי לומר שיכסה כל אחד בפני עצמו. **אָמְרוּ לוֹ** חכמים לרבי יהודה, לא כדבריך **שֶׁהֲרֵי הוּא** – הכתוב **אוֹמֵר** באיסור אכילת דם (ויקרא יז יד) **'כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא'**.

הגמרא מבררת את הנאמר בברייתא: **מַאי קָא מְהַדְּרֵי לֵיהּ** – מה היא תשובת חכמים לרבי יהודה. משיבה הגמרא: **הָכִי קָאָמְרֵי לֵיהּ רַבָּנַן** – כך אמרו רבנן לרבי יהודה, **הַאי** תיבת **'אוֹ'** שלמדת ממנה שמצוה לכסות חיה ועוף כל אחד בפני עצמו, **מִיבָּעֵי לֵיהּ** – נדרשת לדבר אחר, **לְחַלֵּק** – לחייב בכיסוי הדם בין אם שחט חיה לבדה בין אם שחט עוף לבדו.

שואלת הגמרא: **וְרַבִּי יְהוּדָה** מה ישיב לטענת רבנן. משיבה הגמרא: רבי יהודה אמר לך, דין **לְחַלֵּק, מִ'דָּמוֹ' נָפֵק'א** – מכך שאמר הכתוב 'דמו' ולא 'דמם' משמע שיש מצוה לכסות דם כל אחד ואחד ואפילו שחט רק חיה או רק עוף.

שואלת הגמרא: **וְרַבָּנַן** מה הטעם שלא ידרשו כרבי יהודה מתיבת 'דָּמוֹ'. משיבה הגמרא: רבנן ישיבו, שתיבת **'דָּמוֹ'** לא משמע בדווקא דם של אחד [או של חיה או של עוף], אלא **טוּבָא מַשְׁמַע** – דם של הרבה בעלי חיים משמע, **דִּכְתִיב** (שם) **'כִּי נֶפֶשׁ כָּל בָּשָׂר דָּמוֹ בְּנַפְשׁוֹ הוּא'** – תיבת 'דָּמוֹ' נאמרה על 'כָּל בָּשָׂר', והיינו על כל בעלי החיים, ולכך הוצרך הכתוב לומר 'או' ללמד שחייב לכסות גם אם שחט חיה בלבד או עוף בלבד.

הגמרא מבארת את דין הברכה בנידון שלעיל: **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא**, אף שרבי יהודה חולק על חכמים ואומר שצריך לכסות דם החיה בין שחיטת החיה לשחיטת העוף, מכל מקום **מוֹדֶה הָיָה רַבִּי יְהוּדָה לְעִנְיַן בְּרָכָה** על שחיטת החיה והעוף, **שֶׁאֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא בְּרָכָה אַחַת** לשניהם, כלומר שברכת 'על השחיטה' שבירך לפני ששחט את החיה מועילה גם לשחיטת העוף, ואין מעשה הכיסוי שעושה אחר שחיטת הראשון מפסיק לענין ברכת השחיטה.

הגמרא מבררת האם דברי רבי חנינא אינם כדעתו של רב: **אָמַר לֵיהּ רָבִינָא לְרַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא, וְאָמְרִי לָהּ** [–ויש אומרים] שאמר כן **רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, מַאי שְׁנָא** דינו של רבי חנינא **מִתַּלְמִידֵי דְּרַב** – מאותו מעשה שהיה בתלמידי רב, **דְּרַב בְּרוּנָא וְרַב חֲנַנְאֵל תַּלְמִידֵי דְּרַב, הֲווּ יָתְבֵי בִּסְעוּדְתָּא** – היו יושבים בסעודה, **קָאִים עֲלֵיהוּ** – והיה עומד עליהם לשמשם בסעודתם **רַב יֵיבָא סָבָא, אָמְרוּ לֵיהּ** רב ברונא ורב חננאל לרב ייבא סבא, **הַב לִיבְרִיךְ** – מזוג לנו כוס יין לברכת המזון, **הָדוּר אָמְרוּ לֵיהּ הַב לִישְׁתֵּי** – חזרו בהם ואמרו לו מזוג לנו כוס יין לשתות, **אָמַר לְהוּ רַב יֵיבָא סָבָא** לרב ברונא ורב חננאל, **הָכִי** [–כך] **אָמַר רַב**, מי שסעד סעודתו, **כֵּיוָן דְּאָמַר הַב לִיבְרִיךְ** – בשעה שאמר מזוג לנו כוס יין לברכת המזון, **אִיתְּסַר לֵיהּ לְמִשְׁתֵּי חַמְרָא** – נאסר עליו לשתות יין, עד שיברך עליו שנית ברכת בורא פרי הגפן, כיון שבכך שאמר למזוג הכוס לברכת המזון גילה את דעתו שאין רצונו לאכול ולשתות עוד וגמר את

המשך בעמוד קנד

משיבה הגמרא: **הָכִי הַשְׁתָּא, הָתָם** בדין ברכת המזון, **מִשְׁתָּא וּבְרוּבֵי בַּחֲדֵי הֲדָדֵי** – לשתות ולברך ביחד **לֹא אֶפְשָׁר,** הלכך בשעה שאמרו 'הב ליבריך' נתנו את דעתם לגמור סעודתם, ואם רוצים לחזור ולשתות חייבים לברך שנית, אבל **הָכָא** בדין כיסוי הדם, אינו מסיח את דעתו בשעת הכיסוי מן השחיטה, אלא כל אותו הזמן הוא עת השחיטה אצלו שהרי אפילו בשעה שמכסה **אֶפְשָׁר דְּשָׁחֵיט בַּחֲדָא וּמְכַסֵּי בַּחֲדָא** – אפשר שיעשה את שניהם יחדיו, ביד אחת ישחט את העוף, ובידו השניה יכסה את דם השחיטה הראשונה. ולכן אף שלרבי יהודה חייב בכיסוי הדם בין החיה לעוף, מכל מקום אינו צריך לברך על השחיטה השניה.

משנה

משנתינו מפרשת מי החייב במצות כיסוי הדם, וכיצד הדין אם נתגלה הכיסוי: **שָׁחַט** חיה או עוף, **וְלֹא כִּסָּה** את הדם, **וְרָאָהוּ אַחֵר,** את הדם מגולה, **חַיָּיב** הרואה **לְכַסּוֹת** את הדם. **כִּסָּהוּ** השוחט או הרואה, **וְנִתְגַּלָּה** הדם, **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת** שוב. אבל אם **כִּסָּהוּ הָרוֹאֶה,** ונתגלה הכיסוי, **חַיָּיב** השוחט או הרואה **לְכַסּוֹת** שנית את הדם.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת מנין שמצות כיסוי הדם מוטלת על השוחט: **תָּנוּ רַבָּנַן,** נאמר בתורה במצות כיסוי הדם (ויקרא יז יג) 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', ממה שנאמר **וְשָׁפַךְ וְכִסָּה** יש ללמוד **שֶׁמִּי שֶׁשָּׁפַךְ** את הדם, כלומר השוחט, הוא **יְכַסֶּה. שָׁחַט וְלֹא כִּסָּה, וְרָאָהוּ אַחֵר** מגולה, **מְנַיִן שֶׁחַיָּיב לְכַסּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר** בפרשת כיסוי הדם (שם יז יד) 'וְאָמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ', **אַזְהָרָה לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** שלא יאכלו מן הדם ושיכסוהו ולא רק לשוחט.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת אופן הכיסוי: **תַּנְיָא אִידָךְ** – שנינו בברייתא אחרת, אמר הכתוב (שם יז יג) 'וְשָׁפַךְ' 'וְכִסָּה' ויש ללמוד, **בַּמֶּה שֶׁשָּׁפַךְ כּוֹ יְכַסֶּה** – ביד ששפך בה את הדם כששחט את החיה, בה יכסה את הדם, וכלומר, **שֶׁלֹּא יְכַסֶּנּוּ** את הדם **בָּרֶגֶל,** והטעם שציותה תורה כן, כדי **שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצְוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו,** שאם הוא מכסה את הדם ברגלו מתבזה המצוה בעיניו.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין על מי מוטלת מצות הכיסוי: **תַּנְיָא אִידָךְ,** אמר הכתוב (שם) 'וְשָׁפַךְ' 'וְכִסָּה', מכאן יש ללמוד, **מִי שֶׁשָּׁפַךְ הוּא יְכַסֶּנּוּ. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁשָּׁחַט,** ולא הספיק לכסות את הדם, **וְקָרַם** לו **חֲבֵירוֹ וְכִסָּה** הוא את הדם, **וְחִייְבוּ** רַבָּן גַּמְלִיאֵל **לִיתֵּן לוֹ** – לשוחט **עֲשָׂרָה זְהוּבִים,** מפני שהפסידו שכר מן השמים.

הגמרא מבררת מפני מה חייבו רבן גמליאל עשרה זהובים: **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** עשרה זהובים אלו שחייבו רבן גמליאל, הם **שְׂכַר מִצְוָה** שהפסיד את השוחט ממצות כיסוי הדם, **אוֹ שְׂכַר בְּרָכָה** – ברכת כיסוי הדם. שואלת הגמרא: **לְמַאי נַפְקָא מִינָּה.** משיבה הגמרא: **לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן** – למי שהיה ראוי לזמן ולברך ברכת המזון בפני המסובים, וחטף ממנו חבירו את הברכה, **אִי אָמְרַתְּ שְׂכַר מִצְוָה,** ברכת המזון מצוה **אַחַת הִיא,** וחייב ליתן עשרה זהובים, **וְאִי אָמְרַתְּ** עשרה זהובים **שְׂכַר בְּרָכָה הִוְיָין** [–הם], אם כן חייב לשלם לו **אַרְבָּעִים** זהובים, שהרי בברכת המזון יש ארבע ברכות, ברכת הזן, הארץ, בונה ירושלים, הטוב והמטיב.

שואלת הגמרא: **מַאי** – מה היא ההלכה בזה. משיבה הגמרא: **תָּא שְׁמַע,** מעשה שהיה **דְּאָמַר** לֵיהּ **הַהוּא מִינָא לְרַבִּי, מִי שֶׁיָּצַר** את **הָהָרִים לֹא בָרָא** את הרוּחַ **וּמִי שֶׁבָּרָא** את הרוּחַ **לֹא יָצַר** את **הָהָרִים,** **דִּכְתִיב** (עמוס ד יג) 'כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ', הרי שיש אחד הנקרא יוצר שהוא עושה את ההרים ואחד הנקרא בורא שהוא עושה את הרוח. **אָמַר** לֵיהּ רבי לאותו מין, **שׁוֹטֶה, שְׁפֵל לְסִיפֵיהּ דִּכְתָרָא** – השפל עיניך לסופו של המקרא, שהפסוק מסיים 'ה' אֱלֹהֵי צְבָאוֹת שְׁמוֹ', וכלומר, אותו אחד שיוצר את ההרים הוא שבורא את הרוח, ושמו הוא ה' אלהי צבאות. **אָמַר** לֵיהּ אותו מין לרבי, **נְקוֹט לִי זִימְנָא תְּלָתָא יוֹמֵי** – תן לי זמן שלושה ימים, **וּמְהַדְּרְנָא לָךְ תְּיוּבְתָּא** – ואשיב לך פירכא על דבריך. **יָתִיב רַבִּי תְּלַת תַּעֲנִיתָא** – ישב רבי שלשה ימים בתענית. לאחר שלשה ימים, **כִּי הֲוָה קָא בָּעֵי מִיבְרֵא** – כשרצה להבריא עצמו מתעניתו ולסעוד, **אָמְרוּ** לֵיהּ בני ביתו, **מִינָא קָאֵי אַבָּבָא** – המין שקבעת לו זמן עומד בפתח. **אָמַר** רבי, על כגון זה יש לקרוא את הכתוב (תהלים סט כב) 'וַיִּתְּנוּ בְּבְרוּתִי (רוש) [רֹאשׁ'] וְגוֹ', וכלומר, בסעודתי נותנים דבר מר. לסוף נמצא שאותו שהיה בפתח לא היה אותו מין שהתוכח עמו רבי אלא מין אחר, **אָמַר** לֵיהּ אותו מין, **רַבִּי, מְבַשֵּׂר טוֹבוֹת אֲנִי לְךָ, לֹא מָצָא תְּשׁוּבָה אוֹיְבֶךָ,** ועלה לגג, **וְנָפַל מִן הַגַּג וּמֵת. אָמַר** לוֹ רבי לאותו מבשר, **רְצוֹנְךָ שֶׁתִּסְעוּד** – האם תיאות לסעוד **אֶצְלִי. אָמַר** לוֹ המבשר לרבי **הֵן. לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ אָמַר** לוֹ רבי למבשר, היות שלא רצה שהמין יצטרף עמו לברכת המזון, **כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אַתָּה שׁוֹתֶה אוֹ אַרְבָּעִים זְהוּבִים אַתָּה נוֹטֵל** – האם תצטרף עמי לברכת המזון ותענה אמן על ברכותי, או תלך ותיטול ארבעים זהובים שהם שכר עניית אמן על ארבע ברכות. **אָמַר** לוֹ המבשר לרבי, **כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֲנִי שׁוֹתֶה** – אצטרף עמך לברכת המזון ולא אטול ארבעים זהובים. **יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה שָׁוֶה אַרְבָּעִים זְהוּבִים.** ומכאן שעשרה זהובים הם שכר ברכה.

מסיימת הגמרא: **אָמַר** רַבִּי יִצְחָק, **עֲדַיִין יֶשְׁנָהּ לְאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה** של המבשר והיא **בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי** – מהמשפחות החשובות של רומי, **וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ מִשְׁפַּחַת בַּר לוּיָאנוּס.**

שנינו במשנה: **כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה** פטור מלכסות. הגמרא מבררת טעם הלכה זו: **אָמַר** לֵיהּ **רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, מַאי שְׁנָא** דין זה בכיסוי הדם **מֵהַשְׁבַּת אֲבֵדָה, דְּאָמַר מַר** [–רבא], אמרה תורה בדין השבת אבידה (דברים כב א) 'הָשֵׁב תְּשִׁיבֵם לְאָחִיךָ', ויש לדרוש ממה שנאמר 'הָשֵׁב', שישיב לחבירו אבידתו **אֲפִילּוּ** אם כבר השיבה לו **מֵאָה פְּעָמִים,** וכן כאן בכיסוי הדם נאמר לשון 'וְכִסָּה' ומשמע אפילו הרבה פעמים, ומה הטעם שאם כיסה פעם אחת שוב אינו חייב לחזור ולכסות אם נתגלה. משיבה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ רב אשי לרב אחא בריה דרבא, **הָתָם** בדין השבת אבידה **לֹא כְּתִיב מִיעוּטָא** שיחזיר רק פעם אחת, אבל **הָכָא** במצות כיסוי הדם **כְּתִיב מִיעוּטָא** בלשון 'וְכִסָּהוּ' ללמד שאינו חייב לכסות אלא פעם אחת.

שנינו במשנה: **כִּסָּהוּ הָרוֹאֶה** חייב לכסות, הגמרא מבארת באיזה אופן מדובר: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ** במשנתינו שחייב לכסות אף אחר שכיסתה הרוח את הדם, **אֶלָּא שֶׁחָזַר** הדם **וְנִתְגַּלָּה, אֲבָל** אם **לֹא חָזַר** הדם **וְנִתְגַּלָּה,** ונשאר הכיסוי שנתכסה על ידי הרוח, **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת,** שהרי הוא מכוסה ועומד.

שואלת הגמרא: **וְכִי חָזַר וְנִתְגַּלָּה מַאי הֲוֵי** – מה בכך, ומדוע חייב לכסות, **וְהָא אִידְּחֵי** לֵיהּ מצות הכיסוי בשעה שכיסתה אותו הרוח. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב פָּפָא, זֹאת אוֹמֶרֶת אֵין דִּיחוּי אֵצֶל מִצְוֹת** – שמצוה שנדחה קיומה, אינה בטלה לגמרי, ואם יכול לקיימה אחר זמן מחויב לקיימה, ולכן אף שכשכיסתה הרוח את הדם פטור מלכסות כיון שאינו יכול לכסות, מכל מקום לא נדחתה המצוה לגמרי, וכשחזר הדם ונתגלה ויכול לקיים מצות כיסוי מחויב לכסות.

שואלת הגמרא: **וּמַאי שְׁנָא** דין דם שנתכסה בעפר על ידי הרוח ולא נתגלה שפטור מלכסות, **מֵהָא דְּתַנְיָא, הַשּׁוֹחֵט וְנִבְלַע דָּם בַּקַּרְקַע חַיָּיב לְכַסּוֹת,** אף שלא חזר ונתגלה. משיבה הגמרא: **הָתָם** בדם שנבלע בקרקע מדובר **כְּשֶׁרְשׁוּמוֹ נִיכָּר** – כשמראה הדם ניכר בקרקע, ולכך שייכת בו עדיין מצות כיסוי, אבל כסהו הרוח שפטור מלכסות, מדובר כשנתכסה הדם ואין ניכר עוד מקומו, ובזה אין שייכת מצות כיסוי.

משנה

משנתינו עוסקת בדין דם שחיטת חיה או עוף שנתערב בדם אחר אם חייב בכיסוי, וכן אם כשמכסה את הדם צריך לכסות את כולו או די במקצתו: **דָּם** שחיטת חיה או עוף **שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ** – במשקה המעורב ממים ודם, **מַרְאִית דָּם חַיָּיב לְכַסּוֹת,** ואם אין בו מראית דם פטור מלכסות.

נִתְעָרֵב הדם **בְּיַיִן** אדום, ומשום כך אין מראה הדם ניכר בו, **רוֹאִין** [–מחשיבין] את **אוֹתוֹ** היין **כְּאִילּוּ הוּא מַיִם,** ואם נפל דם ביין בשיעור כזה שאם היה נופל במים באותה כמות כמו היין, היה הדם ניכר, חייב לכסותו, אבל אם לא היה ניכר, פטור מלכסותו.

נִתְעָרֵב דם החייב בכיסוי **בְּדַם** שחיטת **הַבְּהֵמָה** שאינו חייב בכיסוי,

רש"י

מישתא וברוכי בהדדי לא אפשר — הלכך, כי אמר "הב ליבריך" — נתנו דעתם לפסוק מלשתות. אבל זה, אף על פי שידע שיכסה דם ראשון — לא הסיח דעתו מן השחיטה, וכל שעתא זמן שחיטה היא לו, אפילו בשעת כיסוי אפשר דשחיט בחדא ידיה ומכסי בחדא ידיה. **גמרא ואומר לבני ישראל** — בפרשת כסוי הוא. **במה ששפך** — בידו. **שלא יכסנו ברגל** — גרסינן. **ליתן לו** — מפני שהפסידו שכר. ולקמן בעי: שכר מצות מעשה או שכר הברכה. **ברכת המזון** — ארבע ברכות הן, ואיכא ארבעים זהובים. ואי בתר מצוה אזלת כו' חדא מצוה היא. **ה' צבאות שמו** — אלמא חדא הוא דבראינהו. **נקוט לי זימנא** — תן לי זמן. **כי הוה בעי** — רבי מיברך, כשהיה רבי רוצה לסעוד. **אמרו ליה** — בני ביתיה: ההוא מינא שקבעת לו זמן קאי אבבא. **אמר** — רבי על עצמו מקרא הזה. **ויתנו בברותי רוש** — בסעודתי נותנין מרה. **לבסוף** — אישתכח דלאו איהו הוא, אלא מין אחר הבא לבשרו על הראשון שעלה לגג ומת. **ארבעים זהובים** — שכר ארבע ברכות שענה אחריהם אמן. **לאותה משפחה** — של מבשר. **דאמר מר** — ב"אלו מציאות" (בבא מציעא לא,א): "השב" — אפילו מאה פעמים משמע, ו"תשיבם" מפקינן לדרשא אחרינא. הכא נמי, "וכסה" — טובא משמע **כתיב מיעוטא** — אי הוה כתיב "וכסה" הוה משמע שיהא נכסה כל שעה, ואפילו מאה זימנין. אבל "וכסהו" מיעוטא הוא, כסוי זה ותו לא. **פטור מלכסות** — דהא מכוסה ועומד הוא. **הא אידחי ליה** — מכסוי, דהא כיסהו ונתגלה פטור מלכסות! **אין דיחוי** — אין אמרינן דחוי אצל מצות, וכי אמרינן דיחוי — בפסול קרבן הוא דאמרינן. **חייב לכסות** — אף על גב דלא חזר ונתגלה. **משנה נתערב ביין** — שהוא אדום, ואין מראה הדם ניכר בו. **רואין אותו** — יין, כאילו הוא מים, ואם היה מראית דם ניכר במים כשיעור הזה — חייב לכסות. **נתערב בדם הבהמה** — דלאו בר כסוי הוא, ורובו דם בהמה.

תוספות

משתא וברוכי בהדי הדדי לא אפשר — מכאן היה אומר הרב רבינו יום טוב, שאם עמד מאכילתו והתפלל, כשחזר ובא לאכול — צריך לברך ברכת המזון וליטול ידיו ולברך "המוציא", משום דמיכל וצלויי בהדי הדדי לא אפשר. ואין נראה, דלא דמי כלל, משום דהכא "הב ונבריך" הוי גמר דבר, והוי הפסק. וכן כסוי, אי לאו דאפשר בהדי הדדי. אבל תפלה לא הוי גמר לסעודה, דאטו אם בירך בסעודה על הרעמים או אפילו "בורא פרי הגפן", יצטרך ליטול ידיו ולברך "המוציא", משום דמיכל וברוכי בהדי הדדי לא אפשר? ובהדיא אמרינן ב"ערבי פסחים" (פסחים קב,א) דאם הניחו מקצת חבירים ועקרו רגליהן לילך לבית הכנסת, כשהם חחורין — אין טעונין ברכה לא למפרע ולא לכתחלה, אף על פי שהתפללו בנתיים. **ומכסי** בחדא ידא — יש להסתפק, אם סח בין שחיטה לשחיטה אם צריך לחזור ולברך. כמו גבי תפילין, דאם סח בין תפילין לתפילין, דמברך שתים לרש"י — "להניח" על של יד, ו"על מצות" על של ראש, ולדברי רבינו תם מברך על של ראש שתים. או שמא אין צריך לחזור ולברך, כמו באמצע סעודה, שיכול לדבר ואין צריך לחזור ולברך "המוציא". ומיהו, אם אומר מענין שחיטה, כמו "חביא עוף לשחוט" או "הסכין" — פשיטא דאין צריך לחזור ולברך, כמו (ברכות מ,א) "טול ברוך" "גגיל לתורי". ואם צריך לחזור ולברך כמו בתפילין, אז אסור לדבר בין שחיטה לשחיטה, כמו בתפילין כדאמר ב"הקומץ רבה" (מנחות לו,א) דעבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי המלחמה. ואין ראיה מתפילין, דהתם היא מצוה אחת ואין לו להפסיק, אבל בשחיטה, אי בעי שחיט אי בעי שביק ליה. ומכל מקום, נראה דאיסורא הוא להביא עצמו לידי לחזור ולברך, כדמוכח בפרק "אלו נאמרין" (סוטה מא,א) דתנן: נוטל ספר תורה וקורא בו "אחרי מות" ו"אך בעשור", ובעשור שבחומש הפקודים קורא על פה. ופריך בגמרא: ונייתי ספר תורה וניקרי ביה! ומשני ריש לקיש: משום ברכה שאינה צריכה. ונראה, היכא דצריך לחזור ולברך, כגון שהסיח דעתו מלשחוט — שצריך לכסות קודם מה שכבר שחט. דהא אשכחן רבי יהודה שמצריך לכסות בין חיה לעוף, אף על פי שאין צריך לחזור ולברך. **וחייבו** רבן גמליאל ליתן עשרה זהובים — ולא היה יכול לפטור עצמו במה שהיה נותן לו עוף אחר לשחוט, דזאת מצוה אחרת היא, ומצוה ראשונה הלכה לה, והוי מעוות לא יוכל לתקן. ומיהו, לא דיינינן השתא ליחייב עשרה זהובים, דבמלתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותייהו, כדאמר ב"החובל" (בבא קמא פד,ב). ואחד שעמד במקום חבירו לקרוא בתורה — פטור בלאו האי טעמא, ואפילו תפס מפקינן מיניה, משום דכולם חייבים בקריאת התורה. וכן פירש רבינו יצחק בן אשר. ואפילו עמד במקום כהן, דהא דדרשינן (נדרים סב,א): "וקדשתו" — לכל דבר שבקדושה,

הָכִי הָשְׁתָּא? הָתָם - מִשְׁתָּא וּבְרוּכֵי בַּהֲדֵי הֲדָדֵי לָא אֶפְשַׁר, הָכָא - אֶפְשַׁר דְּשָׁחֵיט בַּחֲדָא, וּמְכַסֵּי בַּחֲדָא. **מִשְׁנָה** שָׁחַט וְלֹא כִּסָּה, וְרָאָהוּ אַחֵר - חַיָּיב לְכַסּוֹת. כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. כִּסָּהוּ הָרוּחַ - חַיָּיב לְכַסּוֹת. **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנַן: "וְשָׁפַךְ"... "וְכִסָּה" - מִי שֶׁשָּׁפַךְ יְכַסֶּה. שָׁחַט וְלֹא כִּסָּה, וְרָאָהוּ אַחֵר, מְנַיִן שֶׁחַיָּיב לְכַסּוֹת? שֶׁנֶּאֱמַר: "וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל" - אַזְהָרָה לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. תַּנְיָא אִידָךְ: "וְשָׁפַךְ"... "וְכִסָּה" - בְּמַה שֶׁשָּׁפַךְ - בּוֹ יְכַסֶּה, שֶׁלֹּא יְכַסֶּנּוּ בְּרֶגֶל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצְוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו. תַּנְיָא אִידָךְ: "וְשָׁפַךְ"... "וְכִסָּה" - מִי שֶׁשָּׁפַךְ הוּא יְכַסֶּנּוּ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁשָּׁחַט, וְקָדַם חֲבֵירוֹ וְכִסָּה, וְחִייְבוֹ רַבָּן גַּמְלִיאֵל לִיתֵּן לוֹ עֲשָׂרָה זְהוּבִים. אִיבַּעְיָא לְהוּ: שְׂכַר מִצְוָה, אוֹ שְׂכַר בְּרָכָה? לְמַאי נָפְקָא מִינַּהּ - לְבִרְכַּת הַמָּזוֹן; אִי אָמְרַתְּ שְׂכַר מִצְוָה - אַחַת הִיא, וְאִי אָמְרַתְּ שְׂכַר בְּרָכָה - הָוְיָין אַרְבָּעִים, מַאי? תָּא שְׁמַע, דַּאֲמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָא לְרַבִּי: מִי שֶׁיָּצַר הָרִים - לֹא בָּרָא רוּחַ, וּמִי שֶׁבָּרָא רוּחַ - לֹא יָצַר הָרִים, דִּכְתִיב: "כִּי הִנֵּה יוֹצֵר הָרִים וּבֹרֵא רוּחַ"! אָמַר לֵיהּ: שׁוֹטֶה, שְׁפִיל לְסֵיפֵיהּ דִּקְרָא - "ה' צְבָאוֹת שְׁמוֹ". אָמַר לֵיהּ: נְקוֹט לִי זִימְנָא תְּלָתָא יוֹמֵי, וּמַהְדַּרְנָא לָךְ תְּיוּבְתָּא. יָתֵיב רַבִּי תְּלָת תַּעֲנִיתָא. כִּי הָוָה קָא בָּעֵי מִיבְרַךְ, אָמְרוּ לֵיהּ: מִינָא קָאֵי אַבָּבָא. אָמַר: "וַיִּתְּנוּ בְּבָרוּתִי רוֹשׁ" וְגוֹ'. אָמַר לֵיהּ: רַבִּי, מְבַשֵּׂר טוֹבוֹת אֲנִי לְךָ, לֹא מָצָא תְּשׁוּבָה אוֹיְבֶךָ, וְנָפַל מִן הַגַּג וָמֵת. אָמַר לוֹ: רְצוֹנְךָ שֶׁתִּסְעוֹד אֶצְלִי? אָמַר לוֹ: הֵן. לְאַחַר שֶׁאָכְלוּ וְשָׁתוּ, אָמַר לוֹ: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אַתָּה שׁוֹתֶה, אוֹ אַרְבָּעִים זְהוּבִים אַתָּה נוֹטֵל? אָמַר לוֹ: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֲנִי שׁוֹתֶה. יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה: כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה יִשְׁוֶה אַרְבָּעִים זְהוּבִים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: עֲדַיִין יֶשְׁנָהּ לְאוֹתָהּ מִשְׁפָּחָה בֵּין גְּדוֹלֵי רוֹמִי, וְקוֹרְאִין אוֹתָהּ מִשְׁפַּחַת בַּר לוּיַאנוּס. "כִּסָּהוּ וְנִתְגַּלָּה". אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: מַאי שְׁנָא מֵהֲשָׁבַת אֲבֵדָה, דְּאָמַר מָר: "הָשֵׁב" - אֲפִילּוּ מֵאָה פְּעָמִים? אָמַר לֵיהּ: הָתָם לָא כְּתִיב מִיעוּטָא, הָכָא כְּתִיב מִיעוּטָא - "וְכִסָּהוּ". "כִּסָּהוּ הָרוּחַ". אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁחָזַר וְנִתְגַּלָּה, אֲבָל לֹא חָזַר וְנִתְגַּלָּה - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. וְכִי חָזַר וְנִתְגַּלָּה מַאי הָוֵי? הָא אִידַּחֵי לֵיהּ! אֲמַר רַב פַּפָּא, זֹאת אוֹמֶרֶת: אֵין דִּיחוּי אֵצֶל מִצְוֹת. וּמַאי שְׁנָא מֵהָא דְּתַנְיָא: הַשּׁוֹחֵט וְנִבְלַע דָּם בַּקַּרְקַע - חַיָּיב לְכַסּוֹת? - הָתָם כְּשֶׁרְשׁוּמוֹ נִיכָּר. **מִשְׁנָה** דָּם שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם - חַיָּיב לְכַסּוֹת. נִתְעָרֵב בְּיַיִן - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילּוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרֵב בְּדַם הַבְּהֵמָה

לפתוח ראשון ולברך ראשון, אסמכתא היא. **או** ארבעים זהובים אתה נוטל — שתיה לא שייכא לשכר ברכה. אלא היה רוצה לסלקו מברכת המזון, לפי שהיה מין. ואם תאמר: או חמשים זהובים הוה ליה למימר, דהא איכא ברכת "בורא פרי הגפן" שלאחר ברכת המזון! ויש לומר: דסבר כמאן דאמר ב"ערבי פסחים" (פסחים קג,ב ושם ד"ה לאו) דאין צריך לברך אכסא דברכתא, אלא אכסא קמא ותו לא.

רואין אותו כאילו הוא מים — בפרק "התערובות" (זבחים עח,ב) אמר דלאו רואין לדם קדשים קאמר, אלא רואין ליין ולדם בהמה וחיה קאמר, דרואין כאילו הוא מים, כדפירש בקונטרס. והקשה הרב רבינו שמואל מוורדר"ן: דבפרק "הקומץ רבה" (מנחות כב,א) מפרש טעמא דרבנן ורבי יהודה, מדכתיב: "ולקח מדם הפר ומדם השעיר", גלוי וידוע שדם הפר מרובה מדם השעיר, מכאן לעולין שאין מבטלין זה את זה. ורבי יהודה אומר: מכאן למין במינו שאינו בטל. והשתא, היכי מוכח? דאפילו מבטלין עולין זה את זה, ומין במינו בטל — הכא לא בטיל, שאפילו היה דם הפר היה ניכר אדמומית דם השעיר! ויש לומר: דאם דם הפר היה מים — לא יהיה בדם השעיר מראית דם גמור, אלא יהיה דיהה מראהו ובטל. כדאמרינן בפרק "התערובות" (זבחים עח,ב): דלי שיש בתוכו יין לבן וחלב, רבי יהודה אומר: רואין ליין וחלב כאילו יין אדום, ואם דיהה מראיהן (כשר. אבל) דם לתוך מים — ראשון ראשון בטל. והכי נמי אמרינן בפרק חמשי דעבודה זרה (עג,א): כי אתא רב דימי, אמר רבי יוחנן: המערה יין נסך מחבית לבור, אפילו כל היום כולו — ראשון ראשון בטל. ובפרק בתרא דנדה (עא,ב) גבי דם תבושה, היכא דפסק, שאין הולך בלא הפסק, אמרינן: ראשון ראשון בטל. וקשיא, דאמר בפרק "הלוקח בהמה" (בכורות כב,א): הלוקח ציר מעם הארץ — משיקו במים, וטהור ממה נפשך, אי רובא מיא נינהו — סלקא, ואי רובא ציר נינהו — ציר לאו בר קבולי טומאה הוא, ואי משום מיעוטא דמים דבציר — בטלי ברובא. וקאמר רב דימי בשם

רש"י

ריש לקיש: לא שנו אלא לטבל פתו, אבל לקדרה — חחזר וניער. אלמא, דאפילו טהרה מעוררת טומאה, כל שכן דטומאה מעוררת טומאה! ואפילו לאביי דקאמר: וכי טומאה שבטלה חזרה וניערה — היינו מחמת טהרה, אבל בטומאה דמעוררת טומאה ליבא מאן דפליג. וכל שכן דאיסור מעורר איסור, כדאמר לעיל (חולין פו,ב): אם אמרו ספק טומאה לטהר בו'. וב"הערל" (יבמות פב,ב) נמי אמרינן:

נתן סאה ונטל סאה — עד רובו, אלמא, טפי מרובו לא אמרינן דראשון ראשון בטל, אף על גב דהוי בהפסק! ויש לומר: דבכל מקום אמרינן דחחזר וניער, אפילו בהפסק. ובדם תבוסה, דמפליג בין פסק ללא פסק — משום דבדם תבוסה דרבנן הקילו. והכא בקדשים דוקא אמרינן: ראשון ראשון בטל, דכיון שנדחה בקדשים — שוב אינו חחזר ונראה. וההיא דבפרק בתרא דעבודה זרה (עג,א) מפרש רבינו יצחק דראשון ראשון בטל — ואין נאסר בכל שהוא, עד שיהא בו נותן טעם כמו בשאר איסורין. וקאי אמתניתין דקאמר: ואלו אסורין ואוסרין בכל שהוא, יין נסך כו', מפרש רב דימי דהיינו דוקא כי נפל היתרא לגו איסורא, כדקאמר בתר הכי, אבל איסורא לגו היתרא — אינו אסור בכל שהוא, דראשון ראשון בטל כל זמן שיש ששים בהיתר. ופריך, תנן: ואלו אסורין ואוסרין בכל שהוא יין נסך כו', מאי לאו איסורא לגו היתרא? לא, היתרא לגו איסורא. תא שמע: יין במים בנותן טעם, מאי לאו חמרא דאיסורא לגו מיא דהיתרא? ומהך גופה לא פריך, דמודה רבי יוחנן דבנתינת טעם חחזר וניער. תדע, דהא טעם כעיקר במין שאינו מינו — מן התורה, כדאמר ב"התערובות" (זבחים עח,ב) וב"אלו עוברין" (פסחים מד,ב) ובפרק "שלשה מינין" (נזיר לז,א). אלא הכי פירושו: מדסיפא איסורא לתוך היתרא — הכי נמי רישא דיין ביין בכל שהוא! ומשני: לא, בנפל חמרא דהיתרא לגו מיא דאיסורא. ופריך: מדרישא במיא דאיסורא — סיפא נמי במיא דאיסורא, וקתני: מים ביין בנותן טעם, פירוש: וכי היכי דהך סיפא באיסורא לגו היתרא — הוא הדין רישא דיין ביין בכל שהוא! ומשני: דבולה בהיתרא לגו איסורא איירי. ובנותן טעם דקאמר — דמשמע דכי ליכא בנותן טעם דשרי — היינו כגון שנפל הרבה מן ההיתר בבת אחת לתוך האיסור, שנתבטל האיסור בבת אחת. ואם תאמר: אמאי נקט מחבית לבור משום דראשון ראשון בטל? בלאו הכי שרי, כיון דלבסוף נשאר ששים של היתר! ויש לומר: דדוקא נקט מחבית לבור, דלא נפיש עמודיה כולי האי, אף על גב דנפיש טפי מצרצור. אבל היכא דנפיש עמודיה טובא — לא בטיל, אפילו יש ששים בהיתר. **שנתמדו** מאליהן — הוא הדין דהוי מצי למימר: דתמדן במי פירות, דלא מכשרי. **והוא** דאיכא כזית. והוא דאיכא רביעית — אצללתא דדמא קאי, כדפירש בקונטרס. וקא משמע לן, דאף על פי שבולו דם לא מחייב כרת עד דאיכא כזית דם גמור, ולא מטמא באהל עד דאיכא רביעית דם גמור. דאי בדם שעם מי גשמים — פשיטא דצריך כזית ורביעית.

תנן התם — תימה: אי משנה היא, הא דקאמר לעיל: (במתניתין) [במתניתא] תנא ומטמא באהל, וקאמר עלה: והוא דאיכא רביעית — הוה ליה לאתויי מתניתין דהכא! ונראה דברייתא היא. והכי נמי אשכחן ב"החולץ" (יבמות לו,ב) דקאמר: תנן, רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל ששהה שלשים יום כו', ואינה משנה בשום מקום. ובפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קלה,ב) גרסינן בכל הספרים: "תניא". **כל** משקה המת טהורין — דלא גזרו עליהן כמו שגזרו על של הזב, כדמפרש במסקנא — משום דזב לא בדילי מיניה. ואם תאמר: והלא כשיוצאין מן המת — נוגעין בו, ומקבלים טומאה ממנו במגע. דמדאורייתא דמעת עינו ודם מגפתו וחלב האשה חשיבי משקין, כדליף בפרק "דם הנדה" (נדה נה,ב) מקראי! ועוד קשה: דקאמר התם דמטמא טומאת משקים ברביעית, והלא משקין מטמאין בכל שהוא! כדמוכח בפרק קמא דפסחים (יד,א) גבי: מימיהם של כהנים לא נמנעו לשרוף את הבשר שנטמא בולד הטומאה עם בשר שנטמא באב הטומאה אף על פי שמוסיפין על טומאתו כו'. דמוקי לה דאיכא משקה בהדי בשר, דקא מטמא בשר מחמת משקין. ומסתמא אין באותם משקים רביעית. ואמרינן נמי בההוא פירקא (שם יז,ב): ומים נמי לא אמרן אלא רביעית, דחזי להטביל בהן מחטין וצנורות, אבל בציר מרביעית — טמאים. ובברכות בפרק "אלו דברים" (נב,א): שמא יטמאו משקין שאחורי הכוס מחמת ידים, ויחזורו ויטמאו את הכוס! ויש לומר: דהכא מיירי כשיצאו ממנו דרך שפופרת. ובעודן בגופו לא מקבלי טומאה, דאין תורת משקין עליהם עד שיצאו לחוץ. וכי נפקי דרך שפופרת — טהורות מן התורה, כיון שלא נגעו בו, אלא מדרבנן גזרו ביצאו מן הזב היכא דאיכא רביעית, אף על גב דלא נגעו בו. אי נמי, הנהו קראי דנדה — אסמכתא בעלמא נינהו, ומן התורה אין עליהן תורת משקין, ולכך לא גזרו אלא ברביעית. ואם תאמר, דאמרינן בפרק "אמרו לו" (כריתות יא,א): האשה שנטף חלב מדדיה לתוך התנור — טמא. ופריך: במאי מתכשר? אמר רבי יוחנן: בטיפה המלוכלכת על פי הדד. והשתא, כיון דצריך הכשר — אלמא חשיבא אוכל, לפי שמיוחד לאכילת תינוק. אם כן, תנור אמאי טמא? הא אין אוכל מטמא כלים! אלא על כרחך, מטמא מחמת הטיפה המלוכלכת על פי הדד, שמתערבת עם שאר חלב שנטף בתנור, ששם משקה עליה, ומשקין מטמאין כלי גזירה משום משקה דזב וחבה, כדאמר בפרק קמא דשבת (יד,ב). אלמא, מטמאה הטיפה לתנור אף על גב דלית בה רביעיתא! וכן ב"אין דורשין" (חגיגה כ,א) באשה שבאתה לפני רבי ישמעאל, ואמרה לו: מפה זו ארגתי בטהרה. ומתוך הדברים שבדקה אמרה לו: נימא נפסקה וקשרתיה בפה. הרי אף על פי שלא היה ברוק שבפיה רביעית — נטמא מידים שהיו מסואבות, וטימא את המפה! ויש לומר: דתרומה וקדשים מטמו בפחות מרביעית, ודוקא לחולין הוא דבעי רביעית.

משקה טבול יום משקין היוצאין ממנו כמשקין שנוגע בהן — אומר רבינו תם: דהני משקין שנגע בהן דקאמר — לא מיתוקמא אלא במשקין דתרומה, דאילו חולין לא מיטמא. ואפילו במעשר נמי שרי, כדאמרינן (יבמות עד,ב): טבל ועלה — אוכל במעשר. ובמשקין דקדש נמי לא קאמר, דתנן בפרק עשירי דנדה (עא,ב): בראשונה היו אומרים היושבת על דם טוהר מערה מים לפסח, פירוש: אבל לא נוגעת, דחולין שנעשו על טהרת הקדש כקדש דמו, כדמפרש בגמרא. חזרו לומר: הרי היא כמגע טמא מת לקדשים, פירוש: דוקא לקדשים, ולא לחולין, דלאו כקדש דמו. אלמא, טבול יום הוה ראשון לקדשים כאילו נגע לטמא מת, דיושבת על דם טוהר היא טבולת יום ארוך. ואם כן משקים קודש שנגע

תוספות

או בדם החיה — בדם היקו של חיה. **רואין אותו** — שאינו טעון כסוי. **כאילו הוא מים** — ואם היה הדם הזה של שחיטת החיה והעוף ניכר בו — חייב לכסות. **אין דם מבטל דם** — ואפילו אין מראית דם ניכרת במים כמות דם בהמה זה — אין דם החיה בטיל, דקסבר: מין במינו לא בטיל. **דם הניתז** — חוץ לגומא. **גמרא תנן התם** — בשחיטת קדשים. **כשר** — לזריקה. **נתערב בדם הבהמה** — של חולין. **או בדם החיה** — ממש, דסתמא חולין. **רואין אותו** — לדם הפסול. **כאילו הוא מים** — ואם היה דם הכשר ניכר בו — כשר. **לא שנו אלא שנפלו מים לתוך דם** — לפיכך, כל טיפה וטיפה כשנפלה — בטלה. הלכך, עד שלא תהא בו מראית דם —כשרה. **אינו כן** — שאפילו נפל דם לתוך מים — חייב לכסות. שאף על פי שבטל ונדחה ראשון ראשון, אפילו הכי, כשהלך ורבה עד שנהפכה מראית המים לדם — חזר דם הבטל וניער, וחשוב דם. ולא אמרינן: הואיל ונדחה ידחה, שאין תורת דיחוי אצל מצות. **כל מראה אדמומית** — כל זמן שיש בדם מראה אדמומית — הוי דם, לכפרה, ולזריקה, ולהכשיר את הזורעים. ולקמיה פריך: אי מים הוא, נמי אכשורי מכשרי! **שתמדו** — שערבו עם מי גשמים, שאינם מכשירים אלא היכא דאחשבינהו לירד על הפירות. והכא, משום דם דהוי משקה, אף על גב דלא אחשבה לירד על הפירות — מכשיר, דתנן (מכשירין פרק א משנה א): כל משקה שתחלתו לרצון, שנחשב למאומה, אף על פי שאין סופו לרצון — מכשיר. ופרכינן: **מי גשמים נמי כיון דשקיל** — במנא. **ורמי** — לתוך הדם, אחשבינהו לכך! **בצללתא דדמא** — באותן מים שהם מן הדם עצמן. כשהוא נקרש יש סביבותיו צלול כמים, ואם יש בו מראית דם — מכשיר, ואי לא — לא. **ענוש כרת** — האוכלו. **והוא דאיכא כזית** — דם גמור. **וטמא באהל** — כל זמן שיש בו מראית דם, אם של מת הוא. **והוא דאיכא רביעית** — מן הדם גמור. והוא שיעור לטומאת אהל, דכתיב (במדבר ו): "על נפש מת", ובשיעור רביעית הנשמה תלויה. **משקה המת** — כגון דמעת עינו וחלב אשה. **כל מראה אדמומית שבו מטמא** — כלומר, צללתא דדמא, כל זמן שמראהו אדום — טמא. **משקה טבול יום** — אותן משקין היוצאים ממנו — הרי הן כמשקין שהוא נוגע בהן.

ואלו

אוֹ בְּדַם הַחַיָּה - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוּ הֵן מַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם. דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעַל הַסַּכִּין - חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם אֶלָּא הוּא, אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם שֶׁלֹּא הוּא - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. גְּמָרָא תְּנַן הָתָם: דָּם שֶׁנִּתְעָרֵב בַּמַּיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ מַרְאִית דָּם - כָּשֵׁר. נִתְעָרֵב בְּיַיִן - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוּ הוּא מַיִם. נִתְעָרֵב בְּדַם בְּהֵמָה אוֹ בְּדַם הַחַיָּה - רוֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוּ הוּא מַיִם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁנָּפְלוּ מַיִם לְתוֹךְ דָּם, אֲבָל נָפַל דָּם לְתוֹךְ מַיִם - רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בָּטֵל. אָמַר רַב פַּפָּא: וּלְעִנְיַן כִּסּוּי אֵינוֹ כֵּן, אֵין דְּחוּי אֶצֶל מִצְוֹת. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כָּל מַרְאֶה אַדְמוּמִית - מְכַפְּרִין, וּמַכְשִׁירִין, וְחַיָּיבִין בְּכִסּוּי. מַאי קָמַשְׁמַע לָן? מְכַפְּרִין - תְּנַיְינָא, חַיָּיבִין בְּכִסּוּי - תָּנֵינָא! - מַכְשִׁירִין אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. - מַכְשִׁירִין נַמִי, אִי דַּם - אַכְשׁוּרֵי מַכְשַׁר, אִי מַיָּא - אַכְשׁוּרֵי מַכְשְׁרִי! - לָא צְרִיכָא, שֶׁתִּמְדוּ בְּמֵי גְשָׁמִים. - מֵי גְשָׁמִים נַמִי, כֵּיוָן דְּשָׁקֵיל וְרָמֵי - אַחְשְׁבִינְהוּ! - לָא צְרִיכָא, שֶׁנִּתְמְדוּ מֵאֲלֵיהֶן. רַבִּי אַסִי מִנְּהַרְבִּיל אוֹמֵר: בִּצְלַלְתָּא דְּדִמָא. רַבִּי יִרְמְיָה מִדְּפָתֵי אָמַר: עָנוּשׁ כָּרֵת, וְהוּא דְּאִיכָּא כַּזַּיִת. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא: מְטַמְּאִים בְּאֹהֶל, וְהוּא דְּאִיכָּא רְבִיעִית. תְּנַן הָתָם: כָּל מַשְׁקֵה הַמֵּת - טְהוֹרִין, חוּץ מִדָּמוֹ; וְכָל מַרְאֶה אַדְמוּמִית שֶׁבּוֹ - מְטַמְּאִין בְּאֹהֶל. וּמַשְׁקֵה הַמֵּת טְהוֹרִין? וּרְמִינְהוּ: מַשְׁקֵה טְבוּל יוֹם, מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ - כְּמַשְׁקִין שֶׁנּוֹגֵעַ בָּהֶן,

ואלו

אוֹ בְּדַם הַחַיָּה – בדם היקז של חיה ועוף שהוקז בחיותם לפני שנשחטו, שאף הוא אינו חייב בכיסוי, **רוֹאִין אוֹתוֹ** – את דם הבהמה או החיה שאינו חייב בכיסוי, **כְּאִילּוּ** (הן) [**הוּא**] **מַיִם,** ואם נפל בדם שאינו חייב בכיסוי דם החייב בכיסוי, בשיעור כזה שאם היה נופל הדם החייב בכיסוי במים היה הדם ניכר, חייב לכסותו, אבל אם לא היה ניכר, פטור מלכסותו. **רַבִּי יְהוּדָה** חולק **וְאוֹמֵר, אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם** – אין הדם הפטור מכיסוי מבטל את דם השחיטה החייב בכיסוי, ואפילו אם נפל בדם שאינו חייב בכיסוי רק מעט דם החייב בכיסוי בשיעור שאם היה נופל במים לא היה ניכר, מכל מקום מאחר שנפל לתוך דם אינו מתבטל וחייב בכיסוי.

דָּם הַנִּיתָּז למרחוק חוץ לגומא שעושה לקבל את הדם, **וְכֵן** הדם **שֶׁעַל הַסַּכִּין חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵימָתַי** חייב לכסות את הדם הניתז או שעל הסכין, **בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם** אחר **אֶלָּא הוּא, אֲבָל** אם **יֵשׁ שָׁם** משחיטה זו **דָּם** אחר **שֶׁלֹּא הוּא** – מלבד הדם הניתז ושעל הסכין, **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת** את הדם הניתז ושעל הסכין, אלא מכסה את הדם האחר בלבד.

גמרא

הגמרא מביאה משנה בדיני דם קרבן כעין משנתינו, וביאורה: **תְּנַן הָתָם** – שנינו במשנה (זבחים עז:) **דָּם** קרבן **שֶׁנִּתְעָרֵב בְּמַיִם, אִם יֵשׁ בּוֹ** – במשקה המעורב ממים ודם, **מַרְאִית דָּם** הרי זה **כָּשֵׁר** לזריקה על גבי המזבח. ואם **נִתְעָרֵב** הדם **בְּיַיִן** אדום שאין מראה הדם ניכר בו, **רוֹאִין אוֹתוֹ** – את היין **כְּאִילּוּ הוּא מַיִם,** ואם יש במשקה ההוא [המעורב ממים בשיעור היין ומדם הקרבן] מראית דם, הרי דם זה [המעורב ביין] כשר. ואם **נִתְעָרֵב** דם הקרבן **בְּדַם בְּהֵמָה** של חולין **אוֹ בְּדַם הַחַיָּה** שאינה ראויה כלל למזבח, **רוֹאִין אוֹתוֹ** – את הדם הפסול למזבח **כְּאִילּוּ הוּא מַיִם,** ואם יש במשקה ההוא [המעורב ממים בשיעור הדם הפסול ומדם הקרבן] מראית דם, הרי דם זה [המעורב בדם הפסול] כשר. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵין דָּם מְבַטֵּל דָּם,** משום שמין במינו לא בטל, ואפילו טיפת דם קרבן שנפלה לתוך כלי גדול של דם חולין כשר דם התערובת לזריקה.

מבארת הגמרא: **אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ** במשנה שדם קרבן שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר, **אֶלָּא** כְּשֶׁנָּפְלוּ **מַיִם לְתוֹךְ דָּם,** ולפיכך מעט מעט שנפל לתוך הדם בטל בדם, וכל זמן שעדיין ניכר מראה הדם כשר לזריקה, **אֲבָל נָפַל דָּם לְתוֹךְ מַיִם, רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן בָּטֵל** – מעט מן הדם שנפל לתוך המים מתבטל במים שהרי לא ניכר מראיתו, וכן המעט שנפל אחריו. ואף שלבסוף שנפל הרבה לתוך המים כבר ניכר מראהו, אין אומרים שהמעט שנפל בתחילה חוזר וניעור, אלא כיון שנדחה מן המצוה נדחה עולמית ואינו חוזר להכשרו.

הגמרא מחלקת בין דם קרבן לכיסוי הדם: **אָמַר רַב פָּפָא, וּלְעִנְיַן** מצות **כִּסּוּי** הדם **אֵינוֹ כֵּן** – אין אומרים שאם נפל הדם לתוך המים ראשון ראשון בטל ונדחה ממצות כיסוי, אלא **אֵין** תורת **דִּיחוּי אֶצֶל מִצְוֹת,** ולכן אפילו אם נפל דם מעט מעט לתוך מים ולא ניכר מראהו, אף שהמעט מעט שנפל התבטל ונדחה ממצות כיסוי הדם, בכל זאת כיון שהלך ונתרבה עד שניכר מראה הדם, חזר הדם שהתבטל וניעור ונחשב דם וחייב בכיסוי. ואין אומרים הואיל ונדחה ידחה מן המצוה לפי שאין תורת דיחוי אצל מצוות אלא בקדשים.

הגמרא מביאה הלכה נוספת בדין דם המעורב במים: **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל,** דם שנתערב בו מים, **כָּל** זמן שיש בדם **מַרְאֵה אֲדֻמּוּמִית, מְכַפְּרִין** בזריקתו על המזבח אם הוא דם קרבן, **וּמַכְשִׁירִין** בו את הפירות לקבל טומאה, **וְחַיָּיבִין** בו **בְּמִצְוֹת כִּסּוּי** הדם.

מקשה הגמרא: **מַאי קָמַשְׁמַע לָן** – וכי מה מחדש שמואל בדבריו. הרי מה שאמר שהם **מְכַפְּרִין, תָּנִינָא** – כבר שנינו כן במשנה בזבחים, שדם קרבן שנתערב במים אם יש בו מראית דם כשר לזריקה ומכפר על בעל הקרבן. וכן מה שאמר **חַיָּיבִין בְּכִסּוּי, תָּנִינָא** – גם זה שנינו כאן במשנתינו, שדם שנתערב במים אם ניכר מראהו חייב בכיסוי. מתרצת הגמרא: אלא **מַכְשִׁירִין אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** – לא הוצרכו דבריו אלא למה שאמר שדם שנתערב במים מכשיר לקבל טומאה, שהייתי סבור הואיל ונתערב הדם במים עד שאינו ניכר בהם, אין הדם חשוב בתוכם להכשיר לטומאה, לכך אמר שמואל, שכל זמן שיש מראה אדמומית הרי זה דם המכשיר לקבלת טומאה.

מקשה הגמרא: **מַכְשִׁירִין נַמִּי** – גם דבריו אלו שמים שנתערב בהם דם מכשירים לקבל טומאה, אין אנו צריכים לחידושו, שהרי **אִי דָּם הוּא, אַכְשׁוּרֵי מַכְשַׁר, אִי מַיָּא, אַכְשׁוּרֵי מַכְשְׁרֵי** – אם נאמר שהמשקה נחשב דם הרי הוא מכשיר לטומאה, ואם נאמר שהמשקה נחשב מים הרי הוא מכשיר לטומאה, שהרי גם הדם וגם המים הם משבעת המשקים המכשירים לקבלת טומאה.

מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרכו דברי שמואל לדם שנתערב במים סתם, אלא **שֶׁתִּמְּדוּ** – שעירב את הדם **בְּמֵי גְשָׁמִים,** ולא החשיבם לירד על הפירות, והואיל ומשום המים עצמם אין המשקה מכשיר לטומאה, שהרי מי גשמים שלא החשיבם לירד על הפירות אינם מכשירים לטומאה, הייתי סבור שהדם שמעורב בם בטל ואינו נחשב דם להכשיר, לכך משמיענו שמואל שכל שניכר מראה הדם במים הרי זה דם והוא משקה המכשיר לקבלת טומאה.

מקשה הגמרא: **מֵי גְשָׁמִים נַמִּי** – גם אם מדובר במי גשמים, הרי **כֵּיוָן דְּשָׁקִיל וְרָמֵי** – כיון שנטלם בכלי ושפכם לתוך הדם, **אַחְשְׁבִינְהוּ** – החשיבם לדבר זה, ואם כן הם מכשירים לקבל טומאה, ואפילו אין ניכר מראה הדם יכשירו המים עצמם. מתרצת הגמרא: **לֹא צְרִיכָא** – לא הוצרכו דברי שמואל שדם שנתערב בו מי גשמים מכשיר לטומאה אם ניכר מראהו, אלא לאופן **שֶׁנִּתְמְּדוּ** – שנתערבו לו מי גשמים בדם **מֵאַלֵּיהֶן** שלא מרצונו ולא החשיבם לכך, ולכך המים עצמם אינם מכשירים אלא רק הדם.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף לבאר את חידושו של שמואל שהדם מכשיר לטומאה: **רַבִּי אַסִּי מִנְּהַרְדִּיל** [–שם מקום] **אוֹמֵר, בְּצִלְלְתָּא דְּדָמָא** – במשקה הצלול מן הדם עצמו דיבר שמואל, שכשהדם נקרש, סביבו נותר משקה הצלול כמים, והייתי סבור שאין אותו משקה נחשב דם, ועל כך אמר שמואל שאם יש בו מראה אדמומית הרי הוא דם ומכשיר לטומאה, אבל אם אין בו מראה דם אינו מכשיר לטומאה.

הגמרא מביאה הלכות נוספות בענין צללתא דדמא: **רַבִּי יִרְמְיָה מִדְּפָתֵי אָמַר,** האוכל צללתא דדמא **עָנוּשׁ כָּרֵת.** מבארת הגמרא: **וְהוּא** – מה שאמר רבי ירמיה שהאוכלו ענוש כרת, הוא רק **בְּדְאִיכָא כַּזַּית** – שיש בו שיעור כזית.

מוסיפה הגמרא: **בְּמַתְנִיתָא תָּנָא** – בברייתא שנינו, **מְטַמְּאִים בְּאֹהֶל** – הנכנס באהל שיש בו צללתא דדמא מן המת, כל זמן שיש בו מראית דם הרי הוא טמא. מבארת הגמרא: **וְהוּא דְּאִיכָא רְבִיעִית** – ודין זה הוא רק כשיש בדם שיעור רביעית, שרביעית מן המת הוא השיעור לטומאה באהל המת.

תְּנַן הָתָם – שנינו בברייתא בדין טומאת המת, **כָּל מַשְׁקֶה** היוצא מגופו של **הַמֵּת,** כגון דמעת עינו וחלב האשה **טְהוֹרִין, חוּץ מִדָּמוֹ** – חוץ מדם המת שהוא טמא. **וְכָל מַרְאֶה אֲדֻמּוּמִית שֶׁבּוֹ** – והמים הצלולים מדם המת, כל זמן שניכר בהם מראה אדמומית, **מְטַמְּאִין בְּטוּמַאת אֹהֶל** את הנמצא עמם באהל אחד.

הגמרא מביאה משנה ומבררת האם דבריה ודברי הברייתא דלעיל סותרים אלו את אלו. מקשה הגמרא: **וּמַשְׁקֶה הַמֵּת טְהוֹרִין** – וכי כל משקה המת חוץ מדמו טהורין, **וְרָמִינְהוּ** – וקשה, ששנינו במשנה (טבול יום פ"ב מ"א) **מַשְׁקֶה טְבוּל יוֹם** (**מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מִמֶּנּוּ**) – משקין היוצאים מגופו של טבול יום, כגון דמעת עינו וחלב האשה, דינם **כְּמַשְׁקִין שֶׁנּוֹגֵעַ בָּהֶן** הטבול יום,

וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ – בין משקים היוצאים ממנו ובין משקים שנוגע בהם, **אֵין מְטַמְּאִין** מהטבול יום, שלא גזרו בהם חכמים טומאה. **וְשֶׁאָר כָּל הַטְּמֵאִין** מלבד טבול יום, **בֵּין קַלִּין** – שטומאתם קלה, **בֵּין חֲמוּרִין** – שטומאתם חמורה, **מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן** מגופן, דינם **כְּמַשְׁקֶה הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן** – באלו הטמאים, **וְאֵלּוּ וְאֵלּוּ** – המשקין היוצאים משאר הטמאים והמשקין שנגעו בשאר הטמאים, טמאים **תְּחִלָּה** – ראשון לטומאה, שהנוגע בהם נעשה שני לטומאה, והנוגע בו נעשה שלישי לטומאה, **חוּץ מִן הַמַּשְׁקֶה שֶׁהוּא** בדרגת **אַב הַטּוּמְאָה**, וכגון, זובו ורוקו ומימי רגליו של הזב וכן שכבת זרע של כל אדם.

הגמרא מבררת את דברי המשנה, ומסיימת את הקושיא: **מַאי קַלִּין וּמַאי חֲמוּרִין** – מה הם טמאין קלין וחמורין שנשנו במשנה שהמשקים היוצאים מהם טמאים, **מַאי לָאו** – האם אין הפירוש קַלִּין הם שֶׁרֶץ **וְזָב, וַחֲמוּרִין** הוא **מֵת,** הרי שמשקה המת טמאים, וקשה שדברי המשנה שמשקה המת טמאים ודברי הברייתא שמשקה המת טהורים סותרים אלו את אלו.

מתרצת הגמרא: **לֹא** – אין הפירוש שקלין הוא שרץ וזב וחמורין הוא מת, אלא קַלִּין הוא שֶׁרֶץ, **וַחֲמוּרִין** הוא **זָב,** אבל משקה המת אכן טהורים.

שואלת הגמרא: **מַאי שְׁנָא זָב דְּגָזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן, וּמַאי שְׁנָא מֵת דְּלֹא גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן** – במה שונה הזב מן המת, שעל הזב גזרו חכמים שיהיה המשקה היוצא ממנו טמא, ועל המת לא גזרו חכמים שיהיה המשקה היוצא ממנו טמא. משיבה הגמרא: **זָב, דְּלֹא בְּדִילֵי אִינְשֵׁי מִינֵּיהּ** – זב כיון שהוא אדם חי, וגם כיון שאין ניכרת בו טומאתו, אין אנשים מתרחקים ממנו, לכך, כדי לגדור ולהרחיק מטומאת זב, **גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן** טומאה על המשקים היוצאים ממנו, אבל **מֵת, דְּבְדִילֵי אִינְשֵׁי מִינֵּיהּ** – שאנשים מתרחקים ממנו וגם ניכרת טומאתו, **לֹא גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן** על המשקים היוצאים ממנו.

שנינו במשנתינו: **דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעֵל הַסַּכִּין [וכו']** חייב לכסות. אמר רבי יהודה אימתי בזמן שאין שם דם אלא הוא, אבל יש דם שלא הוא פטור מלכסות. הגמרא מבררת את דברי המשנה: **תָּנוּ רַבָּנָן,** נאמר בתורה במצות כיסוי הדם (ויקרא יז יג) 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', והכתוב 'וְכִסָּהוּ' **מְלַמֵּד שֶׁדָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעֵל הַסַּכִּין חַיָּיב לְכַסּוֹת, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אֵימָתַי חייב לכסותו בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם** אחר **אֶלָּא הוּא** – הדם הניתז ושעל הסכין, **אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם** אחר **שֶׁלֹּא הוּא, פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת** את הדם הניתז ושעל הסכין, ויכסה את הדם האחר.

תַּנְיָא אִידָּךְ – שנינו בברייתא אחרת, 'וְכִסָּהוּ' **מְלַמֵּד שֶׁכָּל דָּמוֹ חַיָּיב לְכַסּוֹת, מִכָּאן אָמְרוּ דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעֵל אַנְפַּיִים** – והדם שנותר על דפנות מקום השחיטה, **חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים** שחייב לכסות את הדם הניתז ושעל אגפיים, **כְּשֶׁלֹּא כִּסָּה** את **דַּם הַנֶּפֶשׁ** – הדם שהנשמה יוצאת בו, והדם שניתז ושעל האגפיים הוא דם הנפש, **אֲבָל כִּסָּה** את **דַּם הַנֶּפֶשׁ,** והדם שניתז ושעל האגפיים אינו דם הנפש, **פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת.**

שואלת הגמרא: **בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי** – מה הטעם שנחלקו איזה דם חייב לכסות. משיבה הגמרא: **רַבָּנָן** שאמרו בברייתא שחייב לכסות את כל הדם, **סָבְרֵי,** ממה שאמר הכתוב (שם) 'דָּמוֹ' משמע שחייב לכסות את **כָּל דָּמוֹ.** אבל **רַבִּי יְהוּדָה סָבַר,** 'דָּמוֹ' אין משמע שצריך לכסות את כל דמו, אלא **וַאֲפִילּוּ מִקְצָת דָּמוֹ. וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל** שאמר שאין צריך לכסות אלא את דם הנפש, **סָבַר,** 'דָּמוֹ' משמע דם **הַמְיוּחָד,** וזהו דם הנפש וכולו צריך כיסוי.

משנה

משנתינו מבארת במה מכסים את הדם: **בַּמֶּה מְכַסִּין וּבַמֶּה אֵין מְכַסִּין, מְכַסִּין בְּזֶבֶל הַדֶּק, וּבְחוֹל הַדֶּק, בְּסִיד, וּבְחַרְסִית** – שחיקת חרסים, **וּבִלְבֵנָה וּבְמִגּוּפָה** [–כיסוי החבית העשוי מחרס] **שֶׁבְּתָשָׁן. אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הַגֵּס, וְלֹא בְּחוֹל הַגֵּס, וְלֹא בִּלְבֵנָה וּבְמִגּוּפָה שֶׁלֹּא כְּתָשָׁן. וְלֹא יִכְּפֶה** [–יכסה] **עָלָיו** – על הדם **אֶת הַכֵּלִי,** שבזה אינו מקיים את מצות כיסוי הדם. **כְּלָל אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, דָּבָר שֶׁמְּגַדֵּל בּוֹ צְמָחִים מְכַסִּין בּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ מְגַדֵּל צְמָחִים אֵין מְכַסִּין בּוֹ.**

גמרא

שנינו במשנתינו שמכסין את הדם בחול הדק אבל לא בחול הגס, הגמרא מבררת מה הוא שיעור זה. שואלת הגמרא: **הֵיכִי דָּמֵי** – איך מדובר מה שאמרו **חוֹל הַדֵּק,** כלומר, מה הוא שיעור דקותו. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,** חול הדק הוא **כָּל שֶׁאֵין הַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְּשׁוֹ** – כל שהאומן היוצר כלים מן החול ונצרך לחול דק, אינו צריך לכתוש עוד חול זה לעבודתו, זה הוא חול הדק הכשר לכיסוי הדם, אבל אם האומן צריך לכותשו זה הוא חול הגס שאינו כשר לכיסוי הדם.

אומרת הגמרא: **וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַסֵּיפָא** – ויש ששנו את דברי רבה בר בר חנה בשם רבי יוחנן, על הסיפא של המשנה **'אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הַגֵּס וְלֹא בְּחוֹל הַגֵּס',** ונשאלה שאלה, **הֵיכִי דָּמֵי** – איך מדובר מה שאמרו **חוֹל הַגֵּס** ומה הוא שיעור זה, ועל כך **אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כָּל שֶׁהַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְּשׁוֹ** – כל שהאומן היוצר כלים מן החול, צריך לכתוש עוד את החול כדי שיהיה חול דק, זה חול גס שאינו כשר לכיסוי הדם.

שואלת הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – מה החילוק בין שני הפירושים, והרי לשני הלשונות אם צריך לכתוש את החול אינו כשר לכיסוי ואם לא צריך לכתוש כשר לכיסוי. משיבה הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּצָרִיךְ וְלֹא צָרִיךְ** – הנפקא מינה בין הפירושים היא כאשר החול צריך כתישה ולא צריך כתישה, כלומר כאשר הוא צריך כתישה קלה ולא צריך כתישה רבה, והיינו באופן **דְּמִיפְרִיךְ אִיפָּרוּכֵי** – שהוא נפרך ביד ואינו צריך כתישה בכלי. ללשון ראשון ששנו כלל זה על הרישא, אם כן כשהחול נפרך ביד דינו כחול הדק שהרי אינו צריך כתישה ממש, אמנם ללשון שני ששנו כלל זה על הסיפא, אף כשהחול נפרך ביד דינו כחול הגס שהרי עדיין הוא צריך כתישה מעט, והרי זה בכלל חול שהיוצר צריך לכותשו.

הגמרא מביאה ברייתא הלומדת מפסוקים מה הוא הדבר הכשר לכיסוי: **תָּנוּ רַבָּנָן,** אמר הכתוב במצות כיסוי הדם (שם) 'וְשָׁפַךְ אֶת דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר', מכך שנאמר **'וְכִסָּהוּ', יָכוֹל הייתי לומר, שִׁיכַסֶּנּוּ בְּאֲבָנִים אוֹ יִכְּפֶה עָלָיו אֶת הַכֵּלִי, תַּלְמוּד לוֹמַר 'בֶּעָפָר',** ומשמע אבל לא באבנים וכלי. **וְאֵין לִי** מן הכתוב שיכול לכסות **אֶלָּא בֶּעָפָר, מִנַּיִן לְרַבּוֹת** שיכול לכסות גם **בְּזֶבֶל הַדֶּק, וְחוֹל הַדֵּק, וּשְׁחִיקַת אֲבָנִים, וּשְׁחִיקַת חַרְסִית, וּנְעוֹרֶת פִּשְׁתָּן דַּקָּה** [–שברי גבעולין הנערין מן הפשתים כשמנפצים אותם],

---

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' ב

סעודתו, והברכה הראשונה שבירך לצורך שתיית היין בסעודה לא מועילה עוד למה שרוצה לשתות מכאן ולהבא משום שאין שתיית היין שישתה מצטרפת לסעודה שאכל, ואף אתם אסור לכם לשתות אם לא תברכו על היין. וממעשה זה של תלמידי רב יש ללמוד, **דְּהָכָא נַמִּי** בדין כיסוי הדם, לאחר ששחט החיה וכיסה דמה ובא לשחוט העוף, **כֵּיוָן דְּאִיטַּפֵּל לֵיהּ לְכִסּוּי** – כיון שהתחיל לעסוק במצות הכיסוי, הפסיק את עיסוקו בשחיטה, **וְאִיחַיַּיב לֵיהּ לְבָרְכָה** – וחייב לברך מחדש על שחיטת העוף, ושלא כדברי רבי חנינא שכששוחט חיה ועוף די בברכה אחת בתחילה אפילו לרבי יהודה שמפסיק ביניהם בכיסוי דם החיה.

רש"י

ואלו ואלו אין מטמאין — דלא גזור בהו רבנן טומאה. **ואלו ואלו תחלה** — שאפילו שני מטמא משקין להיות תחלה, כדתנן (חולין לד,א): כל הפוסל את התרומה, דהיינו שני, — מטמא משקין ועושה אותן תחלה, חוץ מן הטבול יום. **תחלה** — ראשון לטמא שני, והשני שלישי. **חוץ ממשקה שהוא אב הטומאה** — כגון שלשה מעיינות הזב המנויין במסכת נדה בפרק "דם הנדה" (נד,ב), שהן אב הטומאה לטמא אדם וכלים: זובו ורוקו ומימי רגליו, ושכבת זרעו של כל אדם. דילפינן מרוק, דכתיב (ויקרא טו): "וכי ירוק הזב", מה רוק שהוא מתעגל ומתאסף יחד ואחר כך יוצא — אף כל שהוא מתעגל ויוצא. ומשקין אחרים יוצאין ממנו שאינם אב הטומאה, לפי שאינם מתעגלים ויוצאין כרוק, ואלו הן: דמעת עינו, דם מגפתו, וחלב האשה. **שרץ** — כגון מימי רגליו של שרץ הנמצאים בשלפוחית שלו. הכי גרסינן: **מאי לאו קלין שרץ וזב וחמורין מת** — מת חמור הוא, שהוא אבי אבות הטומאה. **לא קלין שרץ וחמורין זב** — אבל משקה המת טהורים, חוץ מדמו שהוא מטמא מן התורה, כדכתיב (במדבר ו): "על נפש מת". **מאי שנא זב דגזור רבנן** — מידא טומאה מתחלה במשקין שאינן אב הטומאה מעיינות, ומאי שנא מת דלא גזור? **זב** — לפי שהוא חי לא בדילי אינשי מיניה. ועוד, שאינו ניכר לכל. **אמר רבי יהודה כו'** — לקמיה מפרש טעמיה. **אגפיים** — כותלי בית השחיטה. ולשון אגפיים כמו: אגפי המים, גדותיה. **אבל כסה דם הנפש כו'** — ושלש מחלוקות הן. רבנן סברי: כוליה בעי כסוי. ולרבי יהודה אפילו דם הנפש לא בעי כסוי אלא מקצתו, כדקתני דדם הניתז פטור מלכסות ואפילו הוא דם הנפש, ובלבד שיהא שם דם אחר. ולרבן שמעון בן גמליאל, דם הנפש כוליה בעי כסוי. **רבנן סברי דמו כל דמו** — משמע. משנה **חרסית** — שחיקת חרסים. **מגופה** — שעל פי חבית. **גמרא איכא ביניייהו דצריך ולא צריך** — ללישנא קמא דאמר: אין צריך קרי חול הדק ומותר — האי נמי בכלל אין צריך הוא, ותורת חול הדק עליו ומותר. וללישנא בתרא דקרי חול הגס ואסור כל שצריך לכותשו — האי נמי בכלל צריך לכותשו הוא, וחול הגס שמו, ואסור. **דמיפריך איפרוכי** — ביד. **נעורת** — *ארישט"א שמנערין מן הפשתן. נסורת

תוספות

בטבול יום הוי שני, ומטמא את הקדשים לעשות רביעי. והכא קתני: אלו ואלו אין מטמאין. והך משקה טבול יום — על כרחך כ"חזרו לומר" דהתם אתא, מדקתני בסיפא התם: ואם נפל מרוקה או מדם טהרה שלה על כבר של תרומה — טהור. וקאמר עלה בגמרא, כדתנן: משקה טבול יום כו' ואלו ואלו אין מטמאין. ולא מצי נמי למימר דמיירי הכא במשקין דחולין שנעשו על טהרת הקדש. דתורת חולין גמורין יש להם כ"חזרו לומר", דאפילו נוגעת במים לא פסלי, והכא קתני: אין מטמאין קדשים, אבל מיפסל פסלי. אלא במשקין תרומה איירי. והא דקתני: ואלו ואלו אין מטמאין — היינו אין מטמאים קדש, אבל תרומה — מיפסל נמי לא פסלי, כדתנן התם: נפל מרוקה או מדם טהרה על כבר של תרומה — טהור. ואם תאמר: דהכא משמע דטבול יום מטמא משקה דקדשים לעשות רביעי בקדש. ואם כן, היכי בעי למימר בפרק קמא דפסחים (יד,א), גבי הא דהוסיף רבי עקיבא ואמר: מימיהם של כהנים לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום, להדליק בנר שנטמא בטמא מת. ומוקי לה התלמוד בנר כלי מתכות, דהוה כחלל חרב ואבי אבות הטומאה, והיינו דמוסיף רבי עקיבא. ופריך: ונוקמא בכלי חרס, ומאי הוסיף? דאילו התם היינו הא דרבי חנינא דאמר: לא נמנעו לשרוף הבשר — טמא וטמא, והכא שמן שנפסל בטבול יום — פסול וטמא. אמאי קרי פסול לשמן שנפסל בטבול יום? הא אמר הכא דפוסל קדש! ויש לומר: דהתם מיירי מדאורייתא, והכא מדרבנן. ועוד יש לומר, דהכי קאמר התם: שזה טמא למינו לקדש, וזה פוסל בתרומה שהוא מינו. ועוד נראה, דהכא ומתניתין דנדה — כאבא שאול דאמר: טבול יום תחלה לקדש. ורבי עקיבא דפסחים — כרבנן דמעילה (ח,ב) דטבול יום אפילו קדש לא מטמא אלא פוסל. דתנן: חטאת העוף מועלין בה משהוקדשה, נמלקה הוכשרה ליפסל בטבול יום. ודייק: ליפסל — אין, לטמויי — לא, מני רבנן היא כו'. ובהדיא תניא בפרק (כשם כט) ["אור לארבעה עשר", בפסחים יט,א] דרבי עקיבא כדרבנן. הוסיף רבי עקיבא הסולת והקטרת והלבונה והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן, משמע: דדוקא פסל, אבל מטמא לא.

רבנן סברי דמו כל דמו — ואף על גב דאמרינן בפרק "זה בורר" (סנהדרין כה,א) ד"אימתי" דרבי יהודה לפרש — היינו דוקא במשנה, אבל בברייתא לא. דבכל הספרים גרסינן בסוף "חלון" (עירובין פא,ב): "כל מקום שאמר רבי יהודה במשנתינו אימתי" וכו'. ואומר רבינו תם: דהכא הלכה כרבי יהודה, דמתניתין כוותיה אתיא. דאף על גב דבברייתא על כרחך בא לחלוק, במתניתין אתא לפרש. ומיהו, לרמי בר חמא (ורב חסדא) משמע ב"זה בורר" (סנהדרין כה,א) דאף במשנה הוי "אימתי" לחלוק היכא דמוכח. והכא מוכח, כיון דבברייתא בהדיא פליגי רבנן. ולרבי ירמיה בפרק קמא דגיטין (ז,ב ושם ד"ה אומר) הוי לחלוק אף על גב דלא מוכח, גבי ספינה, דמשני: הא רבי יהודה והא רבנן, והיא משנה במסכת חלה (פרק שני משנה ב). ויש ספרים דגרסי בברייתא קמייתא: "וכסהו" — מלמד שדם הניתז ושעל אגפיים חייב לכסות. אמר רבי יהודה כו'. תניא אידך: "וכסהו" — מלמד שכל דמו חייב לכסות, מכאן אמרו כו' רבן שמעון בן גמליאל אומר כו'. ולפי גירסא זו יכול להיות דברייתא באה לפרש. והא דקאמר: ורבנן סברי — אדרבנן דרבן שמעון בן גמליאל קאי. **ורבי** יהודה סבר דמו ואפילו מקצת דמו — תימה: דבפרק קמא דבכורות (ג,א) סברתם הפוכה, דרבנן סברי "בכור" — אפילו מקצת בכור, כתיב "כל" — עד דאיכא כוליה. ורבי יהודה סבר: "בכור" — כוליה בכור, כתיב "כל" — דאפילו כל דהו! ואומר רבינו תם: דהכא הוי כמו התם, דמשום ד"דם" כוליה דם משמע, קאמר רבי יהודה: "דמו" — מקצת דמו, דוי"ר ד"דמו" אתא לאפוקי ממשמעותיה ד"דם" כדאמרינן התם, כתב "כל" — דאפילו כל דהו. וקשה לפירושו, דהא לעיל [פו,ב] קאמר רבי יהודה: "דמו" לחלק! ועוד, לפי מה שפוסק רבינו תם הכא כרבי יהודה, קשה הלכתא אהלכתא, דאמרינן בבכורות (שם,ב): לית דחש להא דרבי יהודה, דאמר: שותפות גוי חייב בבכורה! לכן נראה, שאין לדמות הדרשות, אלא מה שהתלמוד מדמה. כי ההיא ד"בתולה" — מקצת בתולים, דמדמה בפרק "אלמנה נזונית" (כתובות צז,ב) לפלוגתא דמקצת כסף בכל כסף, דהוו ענין אחד, דכשנתמעטו בתוליה ונשארו מקצתן — כאילו נשארו כולן, וכן כסף אשה בכתובתה, כשנשאר מקצתה — יש לה מזונות כאילו נשאר כולה. אבל "שה" מקצת שה, דפליגי רבי אליעזר ורבנן [חולין עט,ב], ופלוגתא דרבי יהודה בן בתירא ורבנן ב"כל נפש" [סנהדרין עח,א], ו"חמש" ולא חצי חמש [בכורות מח,ב], ו"חמשה בקר" ולא חמשה חצאי בקר [בבא קמא עא,ב] — אין לדמותם יחד. ועוד יש לתרץ, דלא תקשה דרבי יהודה אדרבי יהודה דבכורות. דדהתם דווקא משמע ליה "בכור" — כוליה בכור, דקרא מסתמא משתעי בסתם בהמות, דבולה דישראל בבהמת ישראל. אי נמי, משום דכתיב "כל בכור בישראל" — משמע כוליה דישראל, כדאמר בפרק "מצות חליצה" (יבמות קב,א): "בישראל" — עד שיהא אביו ואמו מישראל. **חרסית** — פירש בקונטרס ב"מרובה" (בבא קמא סט,א): לבנה כתושה. ואי אפשר לומר כן, דהכא חשיב תרוייהו! וכאן פירש בקונטרס: חרסית — שחיקת חרסין. וגם על זה קשה, דברייתא בגמרא חשיב תרוייהו. **כל** דבר המגדל צמחים כו' — לאו לפלוגי אתא, אלא לעשות כלל לדבר. ואם תאמר: והא חרסיה אין מגדל צמחים, כדמשמע ב"מרובה" (בבא קמא סט,א), דאמר: סימנא כי חרסיה, דליכא הנאה מינה! ואומר רבינו תם: דלעולם מגדל. וליכא הנאה מינה דקאמר — היינו שאינו מרציאה כדי נפילה. ואין ראיה מן המדרש, דקאמר: אם חרסית היא פירותיה רזין. דהא קאמר נמי: ואם צונמא היא פירותיה שמנים, וצונמא לאו בר זרעים היא, כדקאמרינן ב"אלו עוברין" (פסחים מז,ב). אלא כעין חרסית, וכעין צונמא קאמר.

וְאֵלּוּ וָאֵלּוּ אֵין מְטַמְּאִין. וּשְׁאָר כָּל הַטְּמֵאִין, בֵּין קַלִּין בֵּין חֲמוּרִין - מַשְׁקִין הַיּוֹצְאִין מֵהֶן כְּמַשְׁקֶה הַנּוֹגֵעַ בָּהֶן. וְאֵלּוּ וָאֵלּוּ תְּחִלָּה, חוּץ מִן הַמַּשְׁקֶה שֶׁהוּא אַב הַטּוּמְאָה. מַאי קַלִּין וּמַאי חֲמוּרִין? מַאי לָאו, קַלִּין - שֶׁרֶץ וְזָב, וַחֲמוּרִין - מֵת? - לָא, קַלִּין - שֶׁרֶץ, וַחֲמוּרִין - זָב. מַאי שְׁנָא זָב דְּגָזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן, וּמַאי שְׁנָא מֵת דְּלָא גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן? - זָב, דְּלָא בְּדִילִי אֱינָשֵׁי מִינֵּיהּ - גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן. מֵת, דְּבְדִילִי אֱינָשֵׁי מִינֵּיהּ - לָא גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנַן. "דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעַל הַסַּכִּין". תָּנוּ רַבָּנַן: "וְכִסָּהוּ" - מְלַמֵּד שֶׁדָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעַל הַסַּכִּין חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה? אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁאֵין שָׁם דָּם אֶלָּא הוּא, אֲבָל יֵשׁ שָׁם דָּם שֶׁלֹּא הוּא - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. תַּנְיָא אִידָּךְ: "וְכִסָּהוּ" - מְלַמֵּד שֶׁכָּל דָּמוֹ חַיָּיב לְכַסּוֹת. מִכָּאן אָמְרוּ: דָּם הַנִּיתָּז וְשֶׁעַל אֲגַפַּיִם - חַיָּיב לְכַסּוֹת. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל; בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים - שֶׁלֹּא כִּסָּה דָּם הַנֶּפֶשׁ, אֲבָל כִּסָּה דַּם הַנֶּפֶשׁ - פָּטוּר מִלְּכַסּוֹת. בְּמַאי קָא מִיפַּלְגִי? רַבָּנַן סְבְרִי: "דָּמוֹ" - כָּל דָּמוֹ, רַבִּי יְהוּדָה סָבַר: "דָּמוֹ" - וַאֲפִילּוּ מִקְצָת דָּמוֹ, וְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל סָבַר: "דָּמוֹ" - הַמְיוּחָד. **מִשְׁנָה** בַּמֶּה מְכַסִּין וּבַמֶּה אֵין מְכַסִּין? מְכַסִּין בְּזֶבֶל הַדַּק, וּבְחוֹל הַדַּק, בְּסִיד, וּבְחַרְסִית, וּבִלְבְנָה וּבְמַגּוּפָה שֶׁפְּתָשָׁן. אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הַגַּס, וְלֹא בְּחוֹל הַגַּס, וְלֹא בִּלְבְנָה וּבְמַגּוּפָה שֶׁלֹּא כְּתָשָׁן, וְלֹא יִכְּפֶה עָלָיו אֶת הַכֶּלִי. כְּלָל אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: דָּבָר שֶׁמְּגַדֵּל בּוֹ צְמָחִים - מְכַסִּין בּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ מְגַדֵּל צְמָחִים - אֵין מְכַסִּין בּוֹ. **גְּמָרָא** הֵיכִי דָּמֵי חוֹל הַדַּק? אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁאֵין הַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְשׁוֹ. וְאִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַסִּיפָא: אֲבָל אֵין מְכַסִּין לֹא בְּזֶבֶל הַגַּס וְלֹא בְּחוֹל הַגַּס. הֵיכִי דָּמֵי חוֹל הַגַּס? אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁהַיּוֹצֵר צָרִיךְ לְכָתְשׁוֹ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ דְּצָרִיךְ וְלָא צָרִיךְ, דְּמִיפְּרִיךְ אִיפְּרוּכֵי. תָּנוּ רַבָּנַן: "וְכִסָּהוּ" - יָכוֹל יְכַסֶּנּוּ בַּאֲבָנִים, אוֹ יִכְּפֶה עָלָיו אֶת הַכֶּלִי? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֶּעָפָר". וְאֵין לִי אֶלָּא עָפָר, מִנַּיִן לְרֻבּוֹת אֲבָנִים, וּשְׁחִיקַת חַרְסִית, וּנְעוֹרֶת פִּשְׁתָּן דַּקָּה, וְזֶבֶל הַדַּק, וְחוֹל הַדַּק, וּשְׁחִיקַת

*ארישט"א שמנערין מן הפשתן. נסורת

ונסורת

שחיקת

רש"י

שחיקת כלי מתכות — ואם תאמר: והא מגדל צמחים הוא, דתנן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג,ב) רבי יוסי אומר: שוחק חוזרה לרוח. אמרו לו: אף היא נעשית זבל! ובשל מתכות איירי, דמייתי עלה קרא דעגל! ויש לומר: דבפני עצמו אין מגדל צמחים, אלא שמועיל לזבל. ורבינו תם תירץ: דעל ידי שרפה מגדל צמחים. דהתם על ידי שרפה איירי, דכל עבודה זרה תחלתה בשרפה, דומיא דעגל.

כלל הצריך לפרט — פירש בקונטרס: לפי שיש לפרש הכלל בשני דרכים, כמו בכלי או בדבר המתערב, ובא הפרט ומפרשו. וכן בסוף פרק שני דבכורות (יט,א) תניא: מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל כיצד? "קדש לי כל בכור", יכול אפילו נקבה? תלמוד לומר "זכר". אי זכר, יכול אפילו יצאה נקבה לפניו, דהוה ליה בכור לזכרים? תלמוד לומר: "פטר רחם". אי פטר רחם, יכול אפילו אחר יוצא דופן? תלמוד לומר: "בכור". והשתא, "זכר" לאו פירוש הכלל הוא, דכלל ופרט גמור הוא, ד"בכור" — כלל, "זכר" — פרט, ואין בכלל אלא מה שבפרט. אלא פרט ד"פטר רחם" הוא מפרש את הכלל. שיש לפרש כלל לכמה צדדין: בכור לכל הולדות, או בכור לרחמים אף על פי שאינו בכור לולדות, כגון שיצא דרך רחם אחר יוצא דופן. או בכור לזכרים אף על פי שיצאת נקבה לפניו דרך הרחם. בא הפרט דלא הוי בכור ביצאה נקבה לפניו, אלא שיהא בכור לרחמים. ולאביי דאית ליה התם: בכור לדבר אחד לא הוי בכור עד שיהא בכור לכל הולדות, מכל מקום צריך לפרט הוא, דאי לאו פרט הוה אמינא דאפילו יוצא דופן חשיב בכור, כיון דהוי בכור לולדות, אף על גב דלא הוי בכור לרחמים. ועוד נראה לפרש: דלאביי, "בכור" ו"פטר רחם" — תרוייהו כלל, ותרוייהו פרט, דתרוייהו צריכי להדדי, ובכל אחד אתה מוצא כלל הצריך לפרט ופרט הצריך לכלל, שכל אחד סותם דבר אחד ומפרש דבר אחד. ד"בכור" משמע אפילו יוצא דופן, ו"פטר רחם" ממעט ליה. ו"פטר רחם" משמע ליה אפילו יוצא אחר יוצא דופן, ו"בכור" ממעט ליה. ורבינו תם מפרש: דהכא והתם חשוב כלל ופרט גמור כמו בעלמא, ד"בכור" משמע בין הכי ובין הכי, ואתא פרטא למעוטי. "וכסהו" נמי משמע: בין כסוי כלי בין כסוי עפר, במה שירצה. ופרטא משמע: עפר דוקא. ומה שחושבו צריך לפרט — לאו אכפיית כלי דדך ברייתא קאי, אלא אהא דדרשינן לעיל (חולין פג,ב) מ"בעפר" — צריך שיתן עפר למעלה ולמטה. דמ"וכסהו" לא משמע למטה אלא למעלה, ומשום הכי חשיב ליה צריך לפרט. ובבכורות, לאו לפרש כלל הצריך לפרט אתא, אלא לפרושי פרט הצריך לכלל, כדקתני סיפא: אי פטר רחם, יכול אפילו יוצא אחר יוצא דופן? תלמוד לומר "בכור". אף על גב דקתני: מכלל שהוא צריך לפרט ומפרט שהוא צריך לכלל, כיצד? דמשמע דאתא לפרושי תרוייהו, עיקרא דמלתא לא נקטיה אלא משום פרט הצריך לכלל. **אלא** בדבר שזורעין בו ומצמיח — למעוטי עפר מדבר קאתי, דלא שמעינן ממתניתין דצמחין גדלין בו מאליהן אלא דמה שזורעין בו אינו מצמיח. אי נמי, אי ממתניתין הוה אמינא דמכסין בו, כיון דהוי ממין המגדל צמחים. ואם תאמר: ומאי פריך רבי יוסי לרבנן בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מג,ב) מ"ואת חטאתכם אשר עשיתם" וגו'? שאני התם דבמדבר הוו, דמה שזורעין בו אינו מצמיח! ויש לומר: דשמא אז כשבאו שם ישראל היה מצמיח. **שוחק** דינר זהב ומכסה — ולעיל דאמר: אין מכסין בשחיקת כלי מתכות — היינו בכל שאר מתכות חוץ מזהב דאיקרי עפר, מדכתיב "ועפרות זהב לו". ואף על גב דלא מגדל צמחין, כיון דאיקרי עפר — מכסין בו. דאי הוה מגדל צמחין — לא צריך לטעמא דאיקרי עפר. וכן אפר טלית וחטאת. ואם תאמר: וכיון דעפר דקרא איירי אפילו בעפר דלא מגדל צמחין, אם כן יש לרבות מ"וכסהו" אפילו הנך דלא מגדלי צמחין, דאין למעטן מפרט דעפר! ויש לומר: דעפר דקרא לא איירי אלא בסתם עפר דמגדל צמחין, ומרבויא ד"וכסהו" מרבינן כל מידי דמגדל צמחין, או מידי דאיקרי עפר אף על גב דלא מגדל צמחין. ועפרות זהב ואפר טלית, אף על פי שנקראו עפר — לא הוה מרבינן להו אי לאו רבויא ד"וכסהו". והשתא אתי שפיר הא דאיביעא לן בסוטה בפרק "היה מביא" (טז,א): אין שם עפר, מהו שיתן אפר, לבית הלל דחשיבי ליה עפר לגבי כסוי? תא שמע, דאמר רבי יוחנן משום רבי ישמעאל, בשלשה מקומות הלכה עוקרת את המקרא: בסוטה, התורה אמרה בעפר והלכה בכל דבר — רבי ישמעאל פליג אברייתא דהכא דמפיק בכל דבר מ"וכסהו", ואיהו אית ליה דהוי מהלכה. וקאמר: ואם איתא, לחשוב נמי האי. ואי ממשמעות עפר נפיק, היכי קאמר: ליחשוב נמי האי בין הנהו דהלכה בכל דבר? אלא ודאי מ"וכסהו" נפיק לברייתא דהכא, ולרבי ישמעאל מהלכה. **מצינו** אפר שקרוי עפר — ואם תאמר: דהכא פליגי בית שמאי. ובפרק קמא דביצה (ב,א) תנן: ומודים שאם שחט — שיחפור בדקר ויכסה, שאפר כירה מוכן הוא. ואומר רבינו תם: דאפר כירה שבא מן העצים מגדל צמחין. ולא דמי לאפר אובלין וטלית דלא מגדל צמחין. ורבינו שמואל מפרש, דפריך התם בגמרא: אפר כירה מאן דכר שמיה? וקאמר: חסורי מחסרא והכי קתני: ואפר כירה מוכן הוא. ומילתא באפיה נפשיה היא, ולא אתיא כבית שמאי. **ונקרת** פיסולין — פירש בקונטרס: עפר שמנקרים מן הרחיים. ואין זה שחיקת אבנים, דהא בברייתא לעיל חשיב לה שחיקת אבנים, והאי "הוסיפו" קאי אברייתא דלעיל ולא אמתניתין, מדלא חשיב הכא כל הנהו דחשיב בברייתא דלעיל.

וְנִסּוֹרֶת שֶׁל חָרָשִׁין דַּקָּה, וְסִיד, וְחִרְסִית, לְבֵנָה וּמְגוּפָה שֶׁכְּתָשָׁן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְכִסָּהוּ"; יָכוֹל שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה אַף זֶבֶל הַגֵּם, וְחוֹל הַגֵּם, וּשְׁחִיקַת כְּלֵי מַתָּכוֹת, וּלְבֵנָה וּמְגוּפָה שֶׁלֹּא כְּתָשָׁן, וְקֶמַח וְסוּבִּין וּמוּרְסָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֶּעָפָר". וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת אֵלּוּ וְלְהוֹצִיא אֶת אֵלּוּ? אַחַר שֶׁרִיבָּה הַכָּתוּב וּמִיעֵט, מַרְבֶּה אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁהֵן מִין עָפָר, וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁאֵין מִין עָפָר. אֵימָא: "וְכִסָּהוּ" - כְּלָל, "עָפָר" - פְּרָט, כְּלָל וּפְרָט - אֵין בַּכְּלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבַּפְּרָט, עָפָר - אִין, מִידֵי אַחֲרִינָא - לָא! אָמַר רַב מָרִי: מִשּׁוּם דְּהָוָה כְּלָל הַצְרִיךְ לִפְרָט, וְכָל כְּלָל הַצָּרִיךְ לִפְרָט - אֵין דָּנִין אוֹתוֹ בִּכְלָל וּפְרָט. דְּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא: אֵין מְכַסִּים אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁזּוֹרְעִין בּוֹ וּמַצְמִיחַ. אָמַר רָבָא: הַאי בּוּרְכָא. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא: מַאי בּוּרְכָתֵיהּ? אָנָא אֲמַרִיתָהּ נִיהֲלֵיהּ, וּמַהָא מַתְנִיתָא אֲמַרִיתָהּ נִיהֲלֵיהּ: הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמִּדְבָּר וְאֵין לוֹ אֵפֶר לְכַסּוֹת - שׁוֹחֵק דִּינָר זָהָב וּמְכַסֶּה; הָיָה מְהַלֵּךְ בִּסְפִינָה וְאֵין לוֹ עָפָר לְכַסּוֹת - שׁוֹרֵף טַלִּיתוֹ וּמְכַסֶּה. בִּשְׁלָמָא שׁוֹרֵף טַלִּיתוֹ וּמְכַסֶּה - אַשְׁכַּחַן אֵפֶר דְּאִיקְרֵי עָפָר, אֶלָּא דִּינָר זָהָב מְנָלָן? אָמַר רַבִּי זֵירָא: "וְעַפְרוֹת זָהָב לוֹ". תָּנוּ רַבָּנַן: אֵין מְכַסִּין אֶלָּא בָּעָפָר, דִּבְרֵי בֵית שַׁמַּאי, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מָצִינוּ אֵפֶר שֶׁקָּרוּי "עָפָר", שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלָקְחוּ לַטָּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵיפַת". - וּבֵית שַׁמַּאי, עֲפַר שְׂרֵיפָה אִיקְרֵי, עָפָר סְתָמָא לָא אִיקְרֵי. תָּנָא: הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן הַשָּׁחוֹר וְהַכֹּחוֹל, וְנִקְרַת פִּיסּוֹלִין, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הַזַּרְנִיךְ. אָמַר רָבָא: בִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר" - זָכוּ בָּנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת, אֵפֶר פָּרָה וַעֲפַר סוֹטָה. וְלִיחְשׁוֹב נַמִּי עָפָר כְּסוּי הַדָּם! - הָתָם - הֶכְשֵׁר מִצְוָה אִיכָּא, הָנָאָה לֵיכָּא. וְאָמַר רָבָא: בִּשְׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ "אם

תוספות

נסורת — שמגררין נגרים במגירה פגומה וקוצצים בה עצים, והיא מַשֶּׁרֶת נסורת דקה בעפר. **תלמוד לומר וכסהו** — בפני עצמו נדרש. מדלא כתיב "ושפך דמו ובעפר יכסנו", דהוי משמע: עפר ולא דבר אחר, דלא כתיב כסוי אלא לבתר עפר. אבל השתא מדריש "וכסהו" באנפי נפשיה. **ושחיקת כלי מתכות** — דלא איקרי עפר. **סובין** — שהנפה קולטת. **מורסן** — קליפה היוצאת כשכותשים במכתשת. **לאחר שריבה הכתוב ומיעט** — שכתב לך שני מקראות, אחד לרבות ואחד למעט, אמרת — מעתה יש לך לומר: כל הנך דלעיל מין עפר נינהו, מה עפר מיוחד שמגדל צמחין — אף כל שמגדל צמחים. וכל הנך קים להו לרבנן שמגדלין צמחין. **מידי אחרינא לא** — ואף על גב דמגדל צמחין. **כלל הצריך לפרט** — דלא סגי ליה לכלל בלאו פרטא. דאי הוה כתיב "וכסהו", הוי משמע: יכפה עליו את הכלי, כדקתני רישא, ואיצטריך עפר להורות שאין כסוי זה אלא בדבר המתערב ונבלע בו, כגון עפר וכיוצא בו. וכי דיינינן ליה בכלל ופרט — היכא דכללא לא משתמע אלא בחד עניינא ומרבי מילי טובא, והדר אתי פרט למעוטי כל מילי דכלל. אבל הכא דמשתמע כלל בתרי ענייני — שני כסויין שאין דומים זה לזה, כגון כסוי דבר שלם כגון כלי, וכסוי דבר דק כגון עפר — תו לא אתי פרטא אלא לפרושי כסוי קמא דלאו בדבר שלם הוא, ולאו למעוטי לגמרי. **כלל הצריך לפרט** — ללמוד כלל מן הפרט, דאמרינן (מועד קטן כא,א): "רבים צריכין לו", "תלמיד וצריך לו רבו" (בבא מציעא לג,א) ודוגמתו שנינו בבכורות (יט,א): מכלל הצריך לפרט, כיצד? "קדש לי כל בכור", יכול אפילו נקבה במשמע? תלמוד לומר: "זכר". אי זכר, יכול אפילו יצאה נקבה לפניו הוה ליה בכור לזכרים? תלמוד לומר: "פטר רחם", הרי פרט שהכלל צריך ללמוד הימנו. **אלא בדבר שזורעין בו ומצמיח** — למעוטי ארץ מליחה. **האי בורכא** — אינו עיקר, לשון בור. **במדבר** — ארץ ציה שאינה מצמחת. **דינר זהב** — לקמיה יליף: "ועפרות זהב לו" (איוב כח). **שחיקה אין אבנים לא** — לא גרסינן. **אשכחן אפר דאיקרי עפר** — מ"עפר שריפת החטאת" (במדבר יט). **השחור** — פחמין כתושין. **נקרת פיסולין** — עפר שמנקרין מן הרחיים. **הזרניך** — *אורפימנ"ט. **הנאה ליכא** — במצוה זו, דבלאו כסוי נמי הוה משתרי בשר. אבל באפר פרה איכא הנאה, שמטהרו מטומאתו, דאי לאו אפר אין לו טהרה עולמית. עפר סוטה מטיל שלום בין איש לאשתו, "ונקתה ונזרעה זרע" (במדבר הז).

אם

וּנְסוֹרֶת שֶׁל חָרָשִׁין דַּקָּה – נסורת הנופלת כשמנסרים הנגרים את העצים, והיא דקה כעפר, **וְסִיד, וְחִרְסִית, וּלְבֻנָה וּמְגוּפָה שֶׁכְּתָשָׁן, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְכִסָּהוּ'**, שאף אלו כשרים לכסות בהם.

שואלת הברייתא: מאחר ש'וכסהו' מלמד שאפשר לכסות גם בדבר שאינו עפר, **יָכוֹל שֶׁאֲנִי מְרַבֶּה** שכשר לכיסוי הדם **אַף זֶבֶל הַגֵּם, וְחוֹל הַגֵּם, וּשְׁחִיקַת כְּלֵי מַתֶּכֶת, וּלְבֻנָה וּמְגוּפָה שֶׁלֹּא כְּתָשָׁן, וְקֶמַח וְסוּבִּין וּמוּרְסָן** שהם דברים דקים. משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר 'בֶּעָפָר'**, ואלו אינם עפר.

שואלת הברייתא: **וּמָה רָאִיתָ לְרַבּוֹת אֶת אֵלּוּ** השנויים שכשרים לכיסוי, **וּלְהוֹצִיא אֶת אֵלּוּ** השנויים שאינם כשרים לכיסוי. משיבה הברייתא: **אֲחַר שֶׁרִיבָּה הַכָּתוּב וּמִיעֵט** – שאמר הכתוב 'וְכִסָּהוּ' שמשמעו ריבוי שיכסה בכל דבר, ואמר 'בֶּעָפָר' ומשמעו מיעוט שאין יכול לכסות אלא בעפר, **מְרַבֶּה אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁהֵן מִין עָפָר** – שהם דומים לעפר בכך שהם מגדלים צמחים, **וּמוֹצִיא אֲנִי אֶת אֵלּוּ שֶׁאֵין הם מִין עָפָר** – שאינם דומים לעפר שהרי אינם מגדלים צמחים.

הגמרא מקשה על הנאמר בדברי הברייתא: **אִימָא** – נאמר כך, 'וְכִסָּהוּ' הרי זה **כְּלָל, 'בֶּעָפָר'** הרי זה **פְּרָט**, וכלל הוא בידינו שבכל מקום שנאמר בתורה **כְּלָל וּפְרָט, אֵין בַּכְּלָל אֶלָּא מַה שֶּׁבַּפְּרָט**, לפי שהפרט בא לפרש את הנאמר בכלל, ונלמד מכך **שֶׁעָפָר אֵין** – בעפר אכן יכסה, אבל **מִידֵי אַחֲרִינָא** – בדבר אחר שאינו עפר ואפילו שהוא מגדל צמחים **לֹא** יכסה. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב מָרִי**, אין הפסוק כאן נדרש בכלל ופרט, **מִשּׁוּם דַּהֲוָה כְּלָל הַצְרִיךְ לִפְרָט** – כלל שהוא צריך ללמוד מן הכתוב בפרט, כלומר, הכתוב 'וְכִסָּהוּ' שהוא הכלל צריך את הפרט שהוא תיבת 'בֶּעָפָר' כדי לבארו, ואי אפשר שיהיה כתוב רק 'וכסהו' בלי 'בעפר', משום שאם היה כתוב רק 'וכסהו' הייתי אומר שיכול לכסות גם על ידי כפיית כלי על הדם, ולכך נכתבה תיבת 'בעפר' כדי להורות שאינו יכול לכסות אלא בדבר הדומה לעפר שהדם מתערב בו ונבלע בו, **וְכָל כְּלָל הַצָּרִיךְ לִפְרָט אֵין דָּנִין אוֹתוֹ בְּכְלָל וּפְרָט** – וכלל הוא בידינו, שכל מקום שהכלל צריך את הפרט אין דורשים את אותם הכתובים בכלל ופרט ואין לך אלא מה שבפרט, אלא הפרט מפרש את הכלל.

הגמרא מביאה מחלוקת אם מכסים בעפר שאינו מצמיח: **דְּרַשׁ רַב נַחְמָן בַּר רַב חִסְדָּא, אֵין מְכַסִּים** את הדם **אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁזּוֹרְעִין בּוֹ וּמַצְמִיחַ**, ולא בעפר של ארץ מליחה ומדבר שזורעים בו ואינו מצמיח. **אָמַר** על כך **רָבָא, הַאי בּוּרְכָּא** – דבר בור הוא ואינו אמת. **אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא, מַאי בּוּרְכְּתֵיהּ** – מה הבורות בזה, **אֲנָא אַמְרִיתָהּ נִיהֲלֵיהּ** – אני אמרתי הלכה זו לפני רב נחמן בר רב חסדא, **וּמֵהָא מַתְנִיתָא אַמְרִיתָהּ נִיהֲלֵיהּ** – ומברייתא זו למדתיה לפניו, ששנינו בברייתא, **הָיָה מְהַלֵּךְ בַּמִּדְבָּר** בארץ ציה שאינה מצמחת, ושחט חיה או עוף **וְאֵין לוֹ אֵפֶר לְכַסּוֹת** בו את הדם, **שׁוֹחֵק דִּינַר זָהָב וּמְכַסֶּה** בו את הדם, וכן אם **הָיָה מְהַלֵּךְ בִּסְפִינָה וְאֵין לוֹ עָפָר לְכַסּוֹת, שׁוֹרֵף** את **טַלִּיתוֹ וּמְכַסֶּה** באפר הטלית את הדם. הרי שההולך במדבר אינו יכול לכסות בעפר המדבר, והיינו משום שזורעים בו ואינו מצמיח.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא: **בְּשֶׁלָּמָא** – מובן הדבר שאמרו בברייתא **שׁוֹרֵף טַלִּיתוֹ וּמְכַסֶּה** באפרה, שהרי **אַשְׁכָּחָן אֵפֶר דְּאִיקְּרֵי עָפָר** – שהרי מצינו בתורה שאפר נקרא עפר, **אֶלָּא** מה שאמרו בברייתא ששוחק **דִּינַר זָהָב** ומכסה בו, **מְנָלָן** – מנין ששחיקת הזהב נקראת עפר. משיבה הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא**, שנאמר (איוב כח ו) 'מְקוֹם סַפִּיר אֲבָנֶיהָ **וְעַפְרֹת זָהָב לוֹ**' – יש ארץ שאבניה אבני ספיר, ועפרה הוא זהב. הרי שהזהב נקרא עפר, ומשום כך מותר לכסות בו את הדם.

הגמרא מביאה מחלוקת אם מותר לכסות באפר: **תָּנוּ רַבָּנָן, אֵין מְכַסִּין אֶלָּא בֶּעָפָר, דִּבְרֵי בֵית שַׁמַּאי. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מָצִינוּ** בתורה **אֵפֶר שֶׁקְּרוּי עָפָר**, כמו **שֶׁנֶּאֱמַר** בפרשת פרה אדומה (במדבר יט ח) **'וְלָקְחוּ לַטְּמֵא מֵעֲפַר שְׂרֵפַת** [וגו'] **הַחַטָּאת'**, ושם הכתוב עוסק באפר הפרה שנשרפה ובכל זאת הוא נקרא עפר, ולכן יכול לכסות באפר.

שואלת הגמרא: **וּבֵית שַׁמַּאי**, מדוע אינם מכשירים אפר מאחר שנקרא עפר. משיבה הגמרא: הם סוברים **שֶׁעֲפַר שְׂרִיפָה אִיקְּרֵי** – אפר נקרא 'עפר שריפה', **עָפָר סְתָמָא לֹא אִיקְּרֵי** – אבל 'עפר' לבד כפי שצריך לכיסוי הדם אינו נקרא.

הגמרא מביאה דברים נוספים שאפשר לכסות בהם: **תָּנָא** בברייתא, חכמים **הוֹסִיפוּ עֲלֵיהֶן** – על אלו השנויים בברייתא לעיל (ע"א) שמכסין בהם, את **הַשָּׁחוֹר** – פחמים כתושים, **וְהַכָּחוֹל, וְנִקְרַת פִּיסּוּלִין** – עפר שמנקרים מן הריחיים, שגם הם כשרים לכיסוי הדם. **וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אַף** את **הַזֶּרְנִיךְ** הוסיפו, שכשר לכיסוי הדם.

הגמרא מביאה דרש בענין מצוות המתקיימים בעפר: **אָמַר רָבָא, בְּשֵׁכֶר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ לה'** (בראשית יח כז) **'וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר', זָכוּ בָנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת, אֵפֶר פָּרָה וַעֲפַר סוֹטָה.**

שואלת הגמרא: **וְלִיחְשׁוֹב נַמִּי עֲפַר כִּסּוּי הַדָּם** – והרי היה לו לרבא למנות גם מצוה נוספת שנעשית בעפר והיא מצות כיסוי הדם. משיבה הגמרא: **הָתָם** – בעפר כיסוי הדם, **הֶכְשֵׁר מִצְוָה אִיכָּא** – קיום מצוה יש בעפר, אבל **הָנָאָה** מקיום המצוה הזו **לֵיכָּא** – אין, שכן גם ללא כיסוי הדם היה הבשר מותר באכילה. אבל מאפר הפרה יש לו הנאה שמטהרו מטומאתו, וכן מעפר סוטה יש הנאה שהוא מטיל שלום בין איש לאשתו ויולדת לו זרע.

הגמרא מביאה מאמר נוסף של רבא על מצוות שניתנו בשכר דברי אברהם אבינו: **וְאָמַר רָבָא, בְּשֵׁכַר שֶׁאָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ**

המשך ביאור למס' חולין ליום שלישי עמ' א

מעשיהם מקולקלים **נַמִּי** – גם יתיר רבי מאיר לשחוט אחרי שחיטתם, **דְּהָא רַבִּי מֵאִיר חָיֵישׁ לְמִיעוּטָא** – שהרי רבי מאיר בכל מקום סובר שיש לחוש למיעוט, **וְסָמוּךְ מִיעוּטָא לַחֲזָקָה** – תצרף את מיעוט שחיטת החרש שוטה וקטן שהיא נבילה, לחזקה שבהמה זו בחזקת איסור אבר מן החי היא, וכל זמן שלא נודע לך שנשחטה כהלכה לא יצאה הבהמה מדי חזקה זו, **וְאִתְּרַע לֵיהּ רוּבָא** – ונמצא שהורע לך כוחו של הרוב שאמרת שרוב שחיטות החרש שוטה וקטן נעשו כהלכה, ואם כן אותה בהמה שנשחטה על ידי החרש שוטה וקטן דינה כנבילה ודאי, ויכול לשחוט את האם או ולדה אחר שחיטתם. וראיה לכך שלדעת רבי מאיר כשיש מיעוט בצירוף חזקה נוהגים על פיהם, **דִּתְנַן** במשנה (טהרות פ"ג מ"ח), **תִּינוֹק** – קטן **שֶׁנִּמְצָא בְּצַד הָעִיסָּה** שהיתה טהורה כשהניחוה שם, **וְחתיכת בָּצֵק** מן העיסה **בְּיָדוֹ**, ואם כן ודאי נגע בעיסה, ואין ידוע אם התינוק טמא או טהור, **רַבִּי מֵאִיר מְטַהֵר** את העיסה מחשש טומאה. **וַחֲכָמִים מְטַמְּאִין, מִפְּנֵי שֶׁדַּרְכּוֹ שֶׁל תִּינוֹק לְטַפֵּחַ** – למשמש בידיו בשרצים ונבילות שבאשפה, וודאי טימא את העיסה. **וְאַמְרִינָן מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר**, משום **דְּקָסָבַר** רבי מאיר, **רוֹב תִּינוֹקוֹת מְטַפְּחִין וּמִיעוּט תינוקות אֵין מְטַפְּחִין, וְעִיסָּה זוֹ בְּחֶזְקַת טָהֳרָה עוֹמֶדֶת,**

למלך סדום (בראשית יד כג) **'אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל'** – שלא יהנה מן השבי כלום, משום שלא רצה ליהנות מן הגזל, **זָכוּ בָּנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת, לְחוּט** שֶׁל תְּכֵלֶת **וּרְצוּעָה** שֶׁל תְּפִילִין, כנגד 'חוט' זכו לחוט של תכלת בציצית, וכנגד 'שרוך' זכו לרצועה שקושרים בה את התפילין.

הגמרא מבררת את דברי רבא: **בִּשְׁלָמָא רְצוּעָה** שֶׁל תְּפִילִין, יש בה הנאה לישראל שהגויים יראים מהם, שכן **כְּתִיב** (דברים כח י) **'וְרָאוּ** כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ וְיָרְאוּ מִמֶּךָּ', **וְתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר, אֵלּוּ תְּפִילִין שֶׁבָּרֹאשׁ** שיש בהם רוב אותיות השם שד"י. **אֶלָּא חוּט** שֶׁל תְּכֵלֶת **מַאי הִיא** – איזה הנאה יש בו לישראל. משיבה הגמרא: **דְּתַנְיָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, מַה נִּשְׁתַּנָּה** צבע **הַתְּכֵלֶת** שהצריכה אותו התורה למצות ציצית **מִכָּל** שאר **הַצְּבָעוֹנִין** [–הצבעים] האחרים. **מִפְּנֵי** שֶׁצֶּבַע **הַתְּכֵלֶת דּוֹמֶה לַיָּם** – התכלת נעשה מדם חילזון שעולה מן הים אחת לשבעים שנה, וצבע דמו כמראה הים, **וְיָם** מראהו **דּוֹמֶה לָרָקִיעַ, וְרָקִיעַ דּוֹמֶה לָאֶבֶן סַפִּיר** – אבן טובה ויקרה הנקראת ספיר, **וְאֶבֶן סַפִּיר דּוֹמֶה לְכִסֵּא הַכָּבוֹד.** ומנין שהרקיע דומה לאבן ספיר ואבן ספיר דומה לכסא הכבוד, משום **דִּכְתִיב** במראה זקני ישראל את ה' (שמות כד י) **'וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו וגו'** בְּמַעֲשֵׂה לִבְנַת הַסַּפִּיר וּכְעֶצֶם הַשָּׁמַיִם לָטֹהַר' – שראו תחת רגלי ה' כמין לבינה העשויה מאבן ספיר ומראיתה דומה לרקיע כשהוא ברור וצלול, ומכאן שהרקיע דומה לאבן ספיר, **וּכְתִיב** במראה יחזקאל (יחזקאל א כו) **'כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא'**, ומכאן שאבן ספיר דומה לכסא הכבוד. ולפיכך הצריך הקדוש ברוך הוא ליטול דווקא צבע תכלת לציצית, משום שכאשר הוא מסתכל בכסא הכבוד שלו הוא נזכר במצות ציצית שהיא כנגד כל המצוות. וזה השכר שיש לישראל מחוט של תכלת, שה' נותן עיניו בחוט של תכלת שלהם כשמסתכל בכסא כבודו.

הגמרא מביאה לימוד מאברהם אבינו בענין גזל: **אָמַר רַבִּי אַבָּא, קָשֶׁה גֶּזֶל הַנֶּאֱכָל** – קשה לאדם לעשות תשובה על דבר שגזל וכבר אינו בידו, **שֶׁאֲפִילּוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים אֵינָן יְכוֹלִין לְהַחֲזִירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר** באברהם אבינו, שאף שאמר אחרי שניצח את ארבעת המלכים שלא יקח מהשלל מאומה משום גזל, הוסיף ואמר (בראשית יד כד) **'בִּלְעָדַי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים'** – חוץ ממה שאכלו כבר מן השלל הנערים אשר נלחמו איתי אקח. הרי שגזל שנאכל כבר, קשה להשבה אפילו לצדיק גמור כאברהם אבינו.

הגמרא מביאה דרשה בענין ענוה לפני ה': **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִשּׁוּם** [–בשם] **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא דִּבְרֵיו** שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי בְּהַגָּדָה – בדברי אגדה, **עֲשֵׂה אָזְנֶיךָ כַּאֲפַרְכֶּסֶת** [–משפך שעל אבן הריחים שבו מכניסים את גרעיני החיטה], וכך אמר רבי אליעזר, כתוב (דברים ז ז) **'לֹא מֵרֻבְּכֶם** מִכָּל הָעַמִּים חָשַׁק ה' בָּכֶם וגו' וַיִּבְחַר בָּכֶם כִּי אַתֶּם הַמְּעַט מִכָּל הָעַמִּים', ופירושו כך, **אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, חוֹשְׁקַנִי בָּכֶם** – אני חושק בכם, משום שלא מֵרֻבְּכֶם – שאינכם מרבים עצמכם, אלא 'אַתֶּם הַמְּעַט' – ממעטים עצמכם בענוה, **שֶׁאֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאֲנִי מַשְׁפִּיעַ לָכֶם גְּדוּלָּה, אַתֶּם מְמַעֲטִין עַצְמְכֶם לְפָנַי.** והראיה שכך אתם נוהגים, שהרי **נָתַתִּי גְּדוּלָּה לְאַבְרָהָם,** ובכל זאת **אָמַר לְפָנַי** (בראשית יח כז) **'וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר',** ולא החשיב את עצמו אלא לעפר ואפר, וכן נתתי גדולה **לְמֹשֶׁה** שינהיג את ישראל **וְגְדוּלָּה לְאַהֲרֹן** שיהיה כהן גדול, ובכל זאת **(אמר) [אָמְרוּ]** (שמות טז ז) **'וְנְחְנוּ מָה'** – מה אנחנו חשובין, וכן נתתי גדולה **לְדָוִד** מלך ישראל, **אָמַר** (תהלים כב ז) **'וְאָנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ'. אֲבָל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים אֵינָן כֵּן,** אלא כאשר משפיעים עליהם גדולה נוהגים בגאוה כלפי ה', שהרי **נָתַתִּי גְּדוּלָּה לְנִמְרוֹד** ועשיתיו מלך בדור הפלגה, **אָמַר** (בראשית יא ד) **'הָבָה נִבְנֶה לָּנוּ עִיר** וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם', נתתי גדולה **לְפַרְעֹה** מלך מצרים, **אָמַר** (שמות ה ב) **'מִי ה'** אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקֹלוֹ', נתתי גדולה **לְסַנְחֵרִיב** מלך אשור, **אָמַר** (מלכים ב' יח לה) **'מִי בְכָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת** וגו' אֲשֶׁר הִצִּילוּ אֶת אַרְצָם מִיָּדִי כִּי יַצִּיל ה' אֶת יְרוּשָׁלִַם מִיָּדִי', נתתי גדולה **לְנְבוּכַדְנֶצַּר** מלך בבל, **אָמַר** (ישעיה יד יד) **'אֶעֱלֶה עַל בָּמֳתֵי עָב** אֶדְמֶה לְעֶלְיוֹן', נתתי גדולה **לְחִירָם מֶלֶךְ צוֹר, אָמַר** (יחזקאל כח ב) 'אֵל אָנִי, מוֹשַׁב אֱלֹהִים יָשַׁבְתִּי בְּלֵב יַמִּים'.

הגמרא מביאה מאמרים נוספים בענין ענוה: **אָמַר רָבָא, וְאִיתֵּימָא** – ויש שאמרו **שֶׁרַבִּי יוֹחָנָן** אמר זאת, **גָּדוֹל** מה **שֶׁנֶּאֱמַר בְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן,** יוֹתֵר מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם, דְּאִילּוּ בְּאַבְרָהָם כְּתִיב (בראשית יח כז) 'וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר', שהחשיב את עצמו לעפר ואפר, **וְאִילּוּ בְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּתִיב** (שמות טז ז) 'וְנְחְנוּ מָה', שלא החשיבו את עצמם אפילו כעפר ואפר אלא כמאומה.

וְאָמַר רָבָא וְאִיתֵּימָא רַבִּי יוֹחָנָן, אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים אֶלָּא בִּשְׁבִיל – בזכות **מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן,** שהרי **כְּתִיב הָכָא** במשה ואהרן (שם) **'וְנְחְנוּ מָה', וּכְתִיב הָתָם** (איוב כו ז) **'תֹּלֶה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה'** – ה' מקיימה לארץ בזכות אותם שנחשבו לבלי מה [–למאומה], והיינו משה ואהרן שהחשיבו את עצמם למאומה.

אָמַר רַבִּי אִילְעָא, אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים, אֶלָּא בִּשְׁבִיל מִי שֶׁבּוֹלֵם אֶת עַצְמוֹ – סוגר את פיו **בִּשְׁעַת מְרִיבָה,** ואינו משיב דבר למחרפו, **שֶׁנֶּאֱמַר** (שם) **'תֹּלֶה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה'.**

רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר, אין העולם מתקיים אלא בשביל **מִי שֶׁמְּשִׂים עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר** (דברים לג כז) **'מִתַּחַת זְרֹעֹת עוֹלָם'** – מי שמשים עצמו להדרס תחת כולם, הוא הזרועות שמחזיקים את העולם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַאי דִּכְתִיב (תהלים נח ב) **'הַאֱמֶנֶם אִלֵּם צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן מֵישָׁרִים תִּשְׁפְּטוּ בְּנֵי אָדָם',** כך הוא נדרש, **מָה אוּמָּנוּתוֹ שֶׁל אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה,** 'הַאֱמֶנֶם' – האומנות היפה לו היא, 'אִלֵּם' – **שֶׁיָּשִׂים עַצְמוֹ כְּאִלֵּם** וישתוק, **יָכוֹל** ישים עצמו כאלם **אַף לְדִבְרֵי תוֹרָה** ולא ידבר בהם, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן'** – בדברי צדק, דהיינו בדברי תורה, בהם תדברו. **יָכוֹל יָגִים דַּעְתּוֹ** ויתגאה, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'מֵישָׁרִים תִּשְׁפְּטוּ בְּנֵי אָדָם',** מישרים היא ארץ ישרה וחלקה שנוחה למדרס בני אדם עליה, ויעשה עצמו כמותה להיות תחת בני האדם לנהוג בענוה.

הגמרא חוזרת לענייני כיסוי הדם, ומבארת אם מותר לכסות בעפר עיר הנדחת: **אָמַר רַבִּי זְעֵירָא, וְאִיתֵּימָא רַבָּה בַּר יִרְמְיָה, מְכַסִּין** – מותר לכסות **בְּעָפָר** – באפר הנותר משריפת **עִיר הַנִּדַּחַת.**

מקשה הגמרא: **וְאַמֵּאי** מותר, והלא **אִיסּוּרֵי הֲנָאָה הוּא,** שהרי אסור ליהנות מכל מה שבעיר, משום שאמרה תורה (דברים יג יח) 'וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם'. מתרצת הגמרא: **אָמַר זְעֵירִי, לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לַעֲפַר עָפְרָה** – עפר קרקע העיר שהוא מותר בהנאה, משום **דִּכְתִיב** בפרשת עיר הנדחת (שם יג יז) **'וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשָׂרַפְתָּ בָאֵשׁ',** ויש ללמוד מלשון הכתוב שאין חיוב שריפה אלא **בְּמִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר אֶלָּא קְבִיצָה** [–אסיפה] **וּשְׂרֵפָה** בלבד, **יָצָא זֶה** – עפר קרקע העיר **שֶׁמְּחוּסָּר תְּלִישָׁה** מן הקרקע **וְקְבִיצָה וּשְׂרֵפָה,** הרי שלא ציותה בו התורה לשורפו, ומשום כך מותר הוא בהנאה ויכול לקיים בו מצות כיסוי הדם.

מתרצת הגמרא תירוץ אחר: **וְרָבָא אָמַר,** אפילו באפר שריפת שלל העיר מותר לכסות את הדם, משום **שְׁמֻצָּה לַאו לֵיהָנוֹת נִיתְּנוּ** – לא לשם הנאה ניתנו אלא גזירת מלך היא עליהם, ולכן מותר לכסות בו את הדם שהרי אין בכך הנאה.

הגמרא דנה בתירוצו של רבא: **יָתִיב רָבִינָא וְקָאָמַר לַהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא** – ישב רבינא ולימד את דברי רבא. **אֵיתִיבֵיהּ** – הקשה **רַב רְחוּמִי לְרָבִינָא,** והרי שנינו בברייתא, **שׁוֹפָר** שֶׁל **עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לֹא יִתְקַע בּוֹ** תקיעת מצוה של ראש השנה, **מַאי לַאו** – האם אין הכוונה שאפילו **אִם תָּקַע בּוֹ לֹא יָצָא,** הרי שאף שתקיעת שופר היא מצוה, אם תקע בשופר האסור בהנאה לא יצא. דוחה הגמרא: **לֹא,** אל תלמד מכאן שאם תקע לא יצא, אלא רק שלכתחילה לא יתקע בו, אבל **אִם** כבר **תָּקַע יָצָא** ידי חובתו משום שהיא קיום מצוה ולא הנאה.

מקשה הגמרא: והרי שנינו באותה הברייתא, **לוּלָב** שֶׁל **עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים לֹא יִטּוֹל, מַאי לַאו** – האם אין הכוונה, **שֶׁאִם** כן **נָטַל** את הלולב **לֹא יָצָא,** הרי שאף שנטילת לולב היא מצוה, אם נטל לולב שאסור בהנאה, לא יצא. דוחה הגמרא: **לֹא** – אל תלמד מכאן שאם נטל לא יצא, אלא שלכתחילה לא יטול לולב של עבודה זרה, אבל **אִם נָטַל יָצָא.**

מקשה הגמרא: **וְהָתַנְיָא, תָּקַע** בשופר של עבודה זרה **לֹא יָצָא,** וכן **נָטַל** לולב של עבודה זרה **לֹא יָצָא.** מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב אַשִׁי, הָכִי הַשְׁתָּא** – וכי כך נראה בעיניך עתה, שיש לומר כן, **הָתָם** בדין השופר והלולב,

רש"י

אם מחוט ועד שרוך — שלא רצה ליהנות מן הגזל. שרוך — רצועה. חוט של תכלת — לציצית. **רצועה של תפילין** — לקשור. **בשלמא רצועה של תפילין** — איכא הנאה, דכתיב "ויראו ממך" [דברים כח]. **אלו תפילין שבראש** — אות הן לכל כי שם ה' נקרא עליך. **מאי היא** — מאי הנאה איכא? **מה נשתנה תכלת** — שהזקיקתה תורה לציצית. **שהתכלת דומה לים** — שהחלזון מן הים הוא עולה אחת לשבעים שנה, ומראית דמו דומה לים. וים אנו רואין שדומה לרקיע. ורקיע לספיר, וספיר לבסא הכבוד — דכתיב: "ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר" [שמות כד], והוא "כעצם השמים" [שם], אלמא שמים דומין לספיר. וספיר הוא בסא הכבוד, דכתיב: "כמראה אבן ספיר דמות בסא". וכשהקדוש ברוך הוא מסתכל בבסא הכבוד שלו נזכר במצוה זו שהיא כנגד כל המצות. **הנאכל** — הגוזל ואוכל, קשה הוא לעשות תשובה. **כאפרכסת** — *טרמוויי"א. **לא מרכבם** — לפי שאין אתם מרבין עצמכם אלא ממעטין, לפיכך חשק בכם. כי אתם המעט — ממעיטין עצמכם בענוה. **נמרוד** — מלך בדור הפלגה היה, ולכך נקרא שמו נמרוד — שהמריד כל העולם במלכותו על הקדוש ברוך הוא. **מושב אלהים ישבתי** — שבנה לו שבעה רקיעים של נחשת, ועלה וישב עליהם. תולה ארץ — על זכות אותן שנחשבו לבלימה. **שבולם עצמו** — סוגר את פיו, ודומה לו בבכורות (מ,ב): "פיו בלום" ו"רגליו מבולמות". **ומתחת** — מי שנדרס תחת הכל — הוא זרועות עולם. **האמנם אלם** — אומנות יפה היא האילום, אבל צדק, דהיינו דברי תורה — אותו תדברון. **מישרים** — כמישור ארץ חלקה שנוחה לידרס. **בעפר עיר הנדחת** — קא סלקא דעתין: אפר שריפתה. **והא איסורי הנאה נינהו** — דכתיב: "לא ידבק" וגו' [דברים יג], ובעיר הנדחת כתיב. **עפר עפרה** — עפר קרקעה. **ורבא אמר** — אפילו בעפר (עפרה) [שריפתה] נמי מותר, שכסוי הדם מצוה ולא הנאה. שהמצות שנתנו לישראל לא ליהנות נתנו להם, לא לשם הנאה נתנו להם, אלא גזירת מלך היא עליהם. **לא אם תקע יצא** — דלאו הנאה היא. ולכתחלה מיהא לא יתקע, משום דמאיס.

שיעורא

"אִם מִחוּט וְעַד שְׂרוֹךְ נַעַל" - זָכוּ בָּנָיו לִשְׁתֵּי מִצְוֹת, לְחוּט שֶׁל תְּכֵלֶת, וּרְצוּעָה שֶׁל תְּפִילִין. בִּשְׁלָמָא רְצוּעָה שֶׁל תְּפִילִין - כְּתִיב: "וְרָאוּ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי שֵׁם ה' נִקְרָא עָלֶיךָ", וְתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַגָּדוֹל אוֹמֵר: אֵלּוּ תְּפִילִין שֶׁבָּרֹאשׁ. אֶלָּא, חוּט שֶׁל תְּכֵלֶת מַאי הִיא? דְּתַנְיָא, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מַה נִּשְׁתַּנָּה תְּכֵלֶת מִכָּל הַצְּבָעוֹנִין? מִפְּנֵי שֶׁתְּכֵלֶת דּוֹמֶה לַיָּם, וְיָם דּוֹמֶה לָרָקִיעַ, וְרָקִיעַ דּוֹמֶה לְאֶבֶן סַפִּיר, וְאֶבֶן סַפִּיר דּוֹמֶה לְכִסֵּא הַכָּבוֹד, דִּכְתִיב: "וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְתַחַת רַגְלָיו" וְגוֹ', וּכְתִיב: "כְּמַרְאֵה אֶבֶן סַפִּיר דְּמוּת כִּסֵּא". אָמַר רַבִּי אַבָּא: קָשֶׁה גֵּזֶל הַנֶּאֱכָל, שֶׁאֲפִילּוּ צַדִּיקִים גְּמוּרִים אֵינָן יְכוֹלִין לְהַחֲזִירוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "בִּלְעָדַי רַק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים". אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרִבִּי שִׁמְעוֹן: כָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא דְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי בְּהַגָּדָה - עֲשֵׂה אָזְנֶיךָ כַּאֲפַרְכֶּסֶת; "לֹא מֵרֻבְּכֶם מִכָּל הָעַמִּים חָשַׁק ה' בָּכֶם" וְגוֹ', אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל: חוֹשְׁקֵנִי בָּכֶם, שֶׁאֲפִילּוּ בְּשָׁעָה שֶׁאֲנִי מַשְׁפִּיעַ לָכֶם גְּדוּלָּה - אַתֶּם מְמַעֲטִין עַצְמְכֶם לְפָנַי; נָתַתִּי גְּדוּלָּה לְאַבְרָהָם - אָמַר לְפָנַי: "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר", לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן - אָמַר: "וְנַחְנוּ מָה", לְדָוִד - אָמַר: "וְאָנֹכִי תוֹלַעַת וְלֹא אִישׁ". אֲבָל אוּמּוֹת הָעוֹלָם אֵינָן כֵּן, נָתַתִּי גְּדוּלָּה לְנִמְרוֹד - אָמַר: "הָבָה נִבְנֶה לָּנוּ עִיר", לְפַרְעֹה - אָמַר: "מִי ה'", לְסַנְחֵרִיב - אָמַר: "מִי בְּכָל אֱלֹהֵי הָאֲרָצוֹת" וְגוֹ', לְנְבוּכַדְנֶצַּר - אָמַר: "אֶעֱלֶה עַל בָּמֳתֵי עָב", לְחִירָם מֶלֶךְ צוֹר - אָמַר: "מוֹשַׁב אֱלֹהִים יָשַׁבְתִּי בְּלֵב יַמִּים". אָמַר רָבָא, וְאִיתֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן: גָּדוֹל שֶׁנֶּאֱמַר בְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן יוֹתֵר מִמַּה שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְרָהָם, דְּאִילּוּ בְּאַבְרָהָם כְּתִיב: "וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר", וְאִילּוּ בְּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן כְּתִיב: "וְנַחְנוּ מָה". וְאָמַר רָבָא, וְאִיתֵימָא רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים אֶלָּא בִּשְׁבִיל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, כְּתִיב הָכָא: "וְנַחְנוּ מָה", וּכְתִיב הָתָם: "תֹּלֶה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה". אָמַר רַבִּי אֶלְעָא: אֵין הָעוֹלָם מִתְקַיֵּים אֶלָּא בִּשְׁבִיל מִי שֶׁבּוֹלֵם אֶת עַצְמוֹ בִּשְׁעַת מְרִיבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "תֹּלֶה אֶרֶץ עַל בְּלִימָה". רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר: מִי שֶׁמְּשִׁישִׁים עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּמִתַּחַת זְרוֹעוֹת עוֹלָם". אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מַאי דִּכְתִיב "הַאֲמָנָם אִלֵּם צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן מֵישָׁרִים תִּשְׁפְּטוּ בְּנֵי אָדָם"? מָה אוּמָּנוּתוֹ שֶׁל אָדָם בָּעוֹלָם הַזֶּה - יַשִּׁים עַצְמוֹ כְּאִלֵּם; יָכוֹל אַף לְדִבְרֵי תוֹרָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: "צֶדֶק תְּדַבֵּרוּן"; יָכוֹל יָגִים דַּעְתּוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: "מֵישָׁרִים תִּשְׁפְּטוּ בְּנֵי אָדָם". אָמַר רַבִּי זְעֵירָא וְאִיתֵימָא רַבָּה בַּר יִרְמְיָה: מְכַסִּין בַּעֲפַר עִיר הַנִּדַּחַת. - וְאַמַּאי? אִיסּוּרֵי הֲנָאָה הוּא! אֲמַר רַבִּי זְעֵירִי: לָא נִצְרְכָה אֶלָּא לַעֲפַר עֲפָרָהּ, דִּכְתִיב: "וְאֶת כָּל שְׁלָלָהּ תִּקְבֹּץ אֶל תּוֹךְ רְחֹבָהּ וְשָׂרַפְתָּ" - מִי שֶׁאֵינוֹ מְחוּסָּר אֶלָּא קְבִיצָה וּשְׂרֵפָה, יָצָא זֶה שֶׁמְּחוּסָּר תְּלִישָׁה קְבִיצָה וּשְׂרֵפָה. וְרָבָא אָמַר: מִצְוֹת לָאו לֵיהָנוֹת נִיתְּנוּ. יָתֵיב רָבִינָא וְקָאָמַר לַהּ לְהָא שְׁמָעֶתָא. אִיתְיְבֵיהּ רַב רְחוּמִי לְרָבִינָא: שׁוֹפָר שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה לֹא יִתְקַע בּוֹ; מַאי לָאו, אִם תָּקַע לֹא יָצָא? - לָא, אִם תָּקַע יָצָא. - לוּלָב שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה לֹא יִטּוֹל; מַאי לָאו, אִם נָטַל לֹא יָצָא? - לָא, אִם נָטַל יָצָא. - וְהָתַנְיָא: תָּקַע - לֹא יָצָא, נָטַל - לֹא יָצָא! אָמַר רַב אַשִׁי: הָכִי הָשְׁתָּא? הָתָם-

שיעורא

תוספות

יצא זה שמחוסר תלישה כו' — מכאן נראה לפסול גט שנכתב על הקלף ואחר כך חתכו. דהתם נמי דרישׁ: "וכתב ונתן" — מי שמחוסר כתיבה ונתינה, יצא כו'. דטפי נראה חבור גט המחובר לקלף גדול, מחבור עפר לעיר הנדחת. דחשיב הכא מחוסר תלישה. ושם בפרק שני דגיטין (כא,ב) כתוב באורך כל הצורך.

והתניא תקע לא יצא נטל לא יצא — הוה ליה לאתויי מתניתין ד"לולב הגזול" (סוכה כט,ב): של אשרה ושל עיר הנדחת פסול. אלא ניחא ליה להביא דך ברייתא, דקתני בה שופר ולולב. ואם תאמר: דבפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כח,א) אמר רב: שופר של עבודה זרה לא יתקע בו, ואם תקע בו יצא. וכן בפרק "מצות חליצה" (יבמות קג,ב) אמר רבא: החולצת בסנדל של עבודה זרה חליצתה כשרה, ולא אמרינן דמכתת שעוריה! ויש לומר: דהכא בעבודה זרה של ישראל דאין לה ביטול, אבל דגוי דיש לה ביטול — לא מכתת שיעוריה. וכי האי גונא משני פרק "לולב הגזול" (סוכה לא,ב) אהא דאמר רבא: לולב של עבודה זרה אם נטל יצא. ופריך ממתניתין דלולב של אשרה פסול, ומשני: באשרה דמשה. ואם תאמר: עבודה זרה דגוי מכי אגבהה הויא דישראל, כדאמר בפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מב,א) גזירה דלמא מגביה לה והדר מבטל לה! ויש לומר: כגון שהגביה השופר והסנדל על מנת שלא לקנותו. דהא תנן [יבמות קא,א]: במנעל שאין שלו — חליצתה כשרה. ולולב איירי ביום טוב שני. ובסוכה הוה מצי לשנויי דמתניתין ביום טוב ראשון, ולא הוה צריך לאוקמה באשרה דמשה. אלא משום דקתני אשרה דומיא דעיר הנדחת, דאפילו ביום טוב השני. ורבינו תם מפרש: דכולהו בעבודה זרה דגוי, וכאן קודם ביטול, והתם לאחר ביטול. ולאחר ביטול נמי לכתחלה לא יטול ולא יתקע ולא יחלוץ, דמאיס לענין מצוה, לפי שהיה עליה שם עבודה זרה. אפילו אם תמצי לומר דשרי לכסות בעפר עבודה זרה לכתחלה כמו בשל עיר הנדחת — לא דמי ביסוי לחליצה, דלענין כסוי לא חיישינן ממאיס. והא דמשני בסוכה: באשרה דמשה, ולא משני בדגוי וקודם ביטול — משום דמכי נקצץ הלולב מן הדקל נתבטל. ובפרק "מצות חליצה" (יבמות קג,ב) דמפליג בין סנדל של עבודה זרה לסנדל של תקרובת עבודה זרה דאין לו ביטול, ולא מפליג בנטל עבודה זרה גופיה בין אחר ביטול לקודם ביטול! ויש לומר: מילתא אגב אורחיה קא משמע לן, דתקרובת עבודה זרה אינה בטלה עולמית. וההוא ד"ראוהו בית דין" [ראש השנה כח,א] קשה טפי, דמפליג התם רבא בין שופר של עבודה זרה לשל עיר הנדחת, דבשל עבודה זרה גופיה היה יכול לחלק לפירוש רבינו תם בין אחר ביטול לקודם ביטול! ומיהו, על כרחך צריך לאוקמה לאחר ביטול, כדברי רבינו תם, לספרים דגרסי "רב יהודה". דאי קודם ביטול, הא רב יהודה אית ליה התם דבשופר של שלמים לא יצא, משום דמצות לידנות ניתנו. אך נראה ד"רבא" גרסינן, ולא "רב יהודה", דהא מפרש התם טעמא דבשופר של עיר הנדחת לא יצא — משום דכתותי מכתת שיעוריה, ולרב יהודה הוה ליה למימרו: משום דמצות לידנות ניתנו.

הדרן עלך כסוי הדם

רש"י

גיד הנשה. מוקדשין פשיטא — כולהו נמי פשיטא, אלא דצריך שיהא אחד לצורך, ואגביה תני כולהו.

ואתי איסור מוקדשין וחייל על איסור גיד — ואף על גב דתנן (חולין ק,ב): ואינו נוהג בטמאה, דאין איסור גיד חייל על איסור טומאה — איסור מוקדשין דחמיר, דאית בהו כרת אם אכלו בטומאה, כדפירש רש"י לקמן (צ,א), חייל טפי מאיסור גיד.

אלא קסבר אין בגידים בנותן טעם — ולא היה יכול להקשות: והתנן (חולין ק,ב) "אינו נוהג בטמאה", דמשמע: אין גיד הנשה נוהג בטמאה, דאין איסור גיד חל על איסור טומאה, אלמא דיש בגידין בנותן טעם! — דהוה מצי למימר: דטעמא, כדאמר רבי שמעון בגמרא (שם קא,א): מי שגידו אסור ובשרו מותר. ומה שמקשה רבי יהודה: והלא אף לבני יעקב נאסר — שפיר פריך. דכיון דלבני יעקב נאסר אף בטמאה, לא מסתבר למימר דאחרי כן כשנאסרו בטמאה, פקע ממנו איסור גיד הנשה. אי נמי: אפילו היה יכול לדקדק משם דיש בגידין בנותן טעם, ניחא ליה למיפרך מירך שנתבשל בה גיד הנשה, ששנויה קודם.

איסור גיד איבא איסור מוקדשין ליבא — והכי פירושו: איסור גיד הנשה לבדו נוהג במוקדשין, ולא איסור אחר. ואם תאמר: ולימא, דקסבר יש בגידין בנותן טעם,, ואפילו הכי לא אתי איסור מוקדשין וחייל אאיסור גיד — דלית ליה איסור חל על איסור, אף באיסור חמור ואיסור כולל. וכי תימא: משום דמתניתין כרבי מאיר, דאמר דנוהג בשליל, ובסוף פירקין (קא,א) מחייב רבי מאיר שתים באוכל גיד הנשה של נבלה, אלמא אית ליה איסור חל על איסור — דהשתא נמי דקאמר: אין בגידין בנותן טעם, לא אתיא כרבי מאיר, דהא רבי מאיר סבר: יש בגידין בנותן טעם, מדמחייב באוכל גיד משום נבלה! ויש לומר: דאין נראה לו שתחלוק הך סתמא דמתניתין אסתמא דכריתות פרק "אמרו לו" (יג,ב) ד"יש אוכל אכילה אחת, וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד", דסברה דאיסור חל על איסור באיסור כולל. אי נמי: לא בעי לשנויי הכי, משום דאבתי תקשה ליה: דאם כן, "אין מוקדשין נוהג בגיד" מבעי ליה! והשתא דקאמר דקסבר אין בגידין בנותן טעם, הוה מצי למפרך: "אין מוקדשין נוהג בגיד" מבעי ליה! אלא דעדיפא מיניה פריך.

אם יש בה בנותן טעם אסורה — תימה: דילמא אסורה משום שמנו של גיד, אבל בגידין אין בהן בנותן טעם! ולפירוש הרב מאיר אתי שפיר, דפירש: דאין להחמיר ולאסור בשומן שבגיד, כיון שהגיד עצמו אינו אוסר. ורבינו תם מפרש: דלשמנו של גיד, לא הוה קרי "גיד" סתמא. וקשה לפירושה: דלקמן (צא,א) גבי ההיא ד"גידין ישרפו לששה עשר" מוקי לה רב אשי בשומן של גידו! **בולדות** קדשים עסקינן — דבהדי הדדי קאתו. ואם תאמר: והיכי אתו בהדי הדדי, הא איסור גיד אינו חל עד שיהא בן תשעה חדשים, כדאמר לקמן בפרקין (צב,ב): אמר רבי אושעיא מחלוקת בבן תשעה חי, והלך רבי מאיר לשיטתו כו'! ויש לומר: דהא דשרי רבי מאיר בגיד בשליל בן שמונה — היינו לאחר שנשחטה האם, דניתר בשחיטת האם. אבל כל זמן שלא נשחטה האם — איבא איסור גיד בשליל. ומיהו קשה: דבפרק "בהמה המקשה" (חולין עה,א) איפליגו רבי יוחנן וריש לקיש בתולש חלב מבן תשעה חי, אבל מבן שמונה חי — משמע דלכולי עלמא אין בו איסור חלב, והכי נמי אין איסור גיד, כי היכי דליבא איסור חלב. ואם כן, איסור מוקדשין קדים! ויש לומר: דדוקא איסור חלב אין בו, משום דכתיב (ויקרא ז) "כל חלב שור וכשב", ובן שמונה לא מיקרי "שור וכשב", אבל איסור גיד יש בו. אי נמי: ניחא ליה למיפרך ממתניתין דנזיר דמשמע בהדיא דלאו בהדי הדדי אתו. ואם תאמר: ואמאי לא פריך ממתניתין ד"אינו נוהג בטמאה" — אלמא דאיסור טומאה קדים! ויש לומר: דהוה מצי למימר דטעמא משום דבשרו אסור, דקאמר רבי שמעון כדפירשתי לעיל. **והא** מדקתני סיפא דנוהג בשליל מכלל דרישא כו' — תימה: מאי פריך? הא סיפא — בשליל שנשחטה אמו, ורישא — בשלא נשחטה! ועוד: דמאי קא משני "דבר זה מחלוקת רבי יהודה ורבנן"? והלא אף רבי יהודה מודה דאסור כי לא נשחטה האם. דדוקא בנשחטה פליגי, דהא רבי יוחנן אית ליה בפרק "בהמה המקשה" (שם) דתלש חלב מבן תשעה חי דחלבו כחלב בהמה, אף על פי שאם נשחטה האם — הכל מותר, אפילו חלבו וגידו, מ"כל בבהמה תאכלו"! **ואמר** רבי יוחנן לא נצרכה אלא לנפל כו' — תימה: דבנזיר פרק "כהן גדול" (נ,א) גרסינן בכל הספרים "כדאמר רבי יוחנן כו'", משמע דרבי יוחנן לא אמר אהדהיא דנזיר! ונראה דהכא נמי גרסינן "כדאמר רבי-יוחנן", ודרבי יוחנן אפשר דאיתמר אמתניתין דאהלות (פרק שני, משנה א) דתנן: אלו מטמאים באהל המת כו'. ורבינו שמואל מיישב גירסת הספרים: דהתם גרסינן "כדאמר", והכא גרסינן "ואמר". דהתם על פירכא ד"על כזית מגלח, על כולו לא כל שכן"! אמר רב יוסף: לא נצרכה אלא למת שאין עליו אפילו כזית בשר. והדר פריך: ואבתי, על אבר ממנו מגלח — על כולו לא כל שכן! ומשני: "כדאמר רבי יוחנן: לא נצרכה" — פירוש: כדאמר רבי יוחנן על פירכא קמייתא ד"על כזית כו'", דכיון שלא נתקשרו איבריו עדיין, מסתמא אין עליו כזית, הכא נמי כו'. והכא דלא מייתי אלא פירכא קמייתא, קאמר "ואמר רבי יוחנן", משום דאפירכא קמייתא איתמר מילתיה דרבי יוחנן.

אלמא

תוספות

שיעורא בעינן — בשופר, כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן, כדאמרינן בראש השנה (כז,ב). לולב מפרש במסכת סוכה (לב,ב): שיעור הדס וערבה — שלשה טפחים, ולולב — ארבעה. ועבודה זרה, כיון דלשרפה קיימא —כל העומד לישרף כשרוף דמי, הלכך שיעורא הוא דכתותי מכתת. אבל הכא, כמה דשריף ומיכתת מעלי לכסוי, ומשום הנאה ליכא, דמצות לאו ליהנות ניתנו.

שִׁעוּרָא בָּעֵינַן, וַעֲבוֹדָה זָרָה כַּתּוּתֵי מִכַּתַּת שִׁעוּרָא, הָכָא - כָּל מַה דְּמִכַּתַּת מְעַלֵּי לְכִסּוּי.

הדרן עלך כסוי הדם

גִּיד הַנָּשֶׁה נוֹהֵג בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת, בְּחוּלִּין וּבְמוּקְדָּשִׁין. וְנוֹהֵג בַּבְּהֵמָה וּבַחַיָּה, בְּיָרֵךְ שֶׁל יָמִין וּבְיָרֵךְ שֶׁל שְׂמֹאל, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בָּעוֹף - מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ כַּף, וְנוֹהֵג בַּשָּׁלִיל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ נוֹהֵג בַּשָּׁלִיל וְחֶלְבּוֹ מוּתָּר. וְאֵין הַטַּבָּחִין נֶאֱמָנִין עַל גִּיד הַנָּשֶׁה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נֶאֱמָנִין עָלָיו, וְעַל הַחֵלֶב. גְּמָרָא מוּקְדָּשִׁין, פְּשִׁיטָא! מִשּׁוּם דְּאַקְדְּשֵׁיהּ פָּקַע לֵיהּ אִיסּוּר גִּיד מִינֵּיהּ? וְכִי תֵּימָא: יֵשׁ בַּגִּידִין בְּנוֹתֵן טַעַם, וְאָתֵי אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין וְחָיֵיל אַאִיסּוּר גִּיד, הַאי "מוּקְדָּשִׁין נוֹהֵג בַּגִּיד" מִיבָּעֵי לֵיהּ! אֶלָּא קָסָבַר: אֵין בַּגִּידִין בְּנוֹתֵן טַעַם, וּבְמוּקְדָּשִׁין, אִיסּוּר גִּיד - אִיבָּא, אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין - לֵיבָּא. - וְסָבַר תַּנָּא דִּידָן אֵין בַּגִּידִין בְּנוֹתֵן טַעַם? וְהָתְנַן: יָרֵךְ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ גִּיד הַנָּשֶׁה, אִם יֵשׁ בָּהּ בְּנוֹתֵן טַעַם - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה! אֶלָּא, הָכָא בְּוַלְדוֹת קָדָשִׁים עָסְקִינַן, וְקָסָבַר: נוֹהֵג בַּשָּׁלִיל, וְקָסָבַר: וַלְדוֹת קָדָשִׁים בִּמְעֵי אִמָּן הֵן קְדוֹשִׁים, דְּאִיסּוּר גִּיד וְאִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתֵי. - וּמִי מָצֵית מוֹקְמַת לַהּ בַּשָּׁלִיל, וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא "נוֹהֵג בַּשָּׁלִיל", מִכְּלָל דְּרִישָׁא לָאו בַּשָּׁלִיל עָסְקִינַן! - הָכִי קָאָמַר: דָּבָר זֶה מַחְלוֹקֶת דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנַן. - וּמִי מָצֵית אָמְרַתְּ דְּתַרְוַיְיהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ? וְהָתְנַן, עַל אֵלּוּ טוּמְאוֹת הַנָּזִיר מְגַלֵּחַ: עַל הַמֵּת וְעַל כַּזַּיִת מִן הַמֵּת. וְקַשְׁיָא לָן: עַל כַּזַּיִת מִן הַמֵּת מְגַלֵּחַ, עַל כּוּלּוֹ לֹא כָּל שֶׁכֵּן? וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְנֶפֶל שֶׁלֹּא נִקְשְׁרוּ אֵבָרָיו בַּגִּידִין, אלמא:

הדרן עלך כסוי הדם

משנה גיד הנשה. וכמוקדשין — לקמן (צ,א) פליגי בה, איבא למאן דאמר: אפילו בעולה, ואיבא למאן דאמר: בקדשים הנאכלין. **שאין לו כף** — בגמרא מפרש: אית ליה, ולא עגיל. **כף** — *פוליפ"א, הנכרכת סביבות עצם הקולית העליונה סביב סביב בעיגול. אבל עוף אינו כן, שהבשר שעל הקולית ברוחב הוא, ואינו דומה לכף. **כף** — שעל גב הירך. **ונוהג בשליל** — בן תשעה חי הנמצא בבהמה. **וחלבו** — של שליל מותר. **ואין הטבחים נאמנים** — לומר "נטלנוהו", מפני שטורח הוא להם לחטט אחריו.

גמרא **איסור גיד** — נוהג בבהמה משעה שנוצר. **יש בגידין בנותן טעם** — בבשר. ואשמעינן האי תנא דהאוכל גיד הנשה של מוקדשין לוקה שתים: אחת, משום גיד — שאפילו עץ הוא, התורה חייבה עליו. ואחת, משום מוקדשין — שיש בו טעם, ונהנה מן המוקדשין. ושמעינן מינה תרתי: חדא, דיש בגידין בנותן טעם. וחדא, דאיסור חל על איסור. ולאפוקי ממאן דאמר בהאי פירקא (חולין צט,ב): אין בגידין בנותן טעם. אם כן — הכי איבעי ליה למתני: "מוקדשין נוהגות בגיד"! אלא — אשמעינן האי תנא דאין בגידין בנותן טעם, והכי קאמר: איסור גיד הנשה לבדו נוהג במוקדשין, אבל איסור מוקדשין אין בו. **אם יש בו בנותן טעם** — שיערו חכמים בששים כל נותן טעם סתם. **בולדות קדשים** — בהמת שלמים שילדה. ואשמעינן תנא דמתניתין: דלא תימא איסור מוקדשין קדים, וגיד אינו נוהג בשליל, וכי מטי לידה — לא אתי גיד חייל עליה, דאין איסור חל על איסור. אלא תרוייהו חיילי, דקסבר: ולדות קדשים, משעת יצירתן במעי אמן הן קדושים, וגיד הנשה נוהג בשליל. ואשתכח דביצירת העובר חלו שניהם. **מכלל דרישא לאו בשליל עסקינן** — דאי מרישא שמעינן דנוהג בשליל, סיפא למה ליה למתנייה? **הכי קאמר כו'** — כלומר, רישא ודאי אשמעינן דנוהג בשליל. דאי אין נוהג בשליל — קדים ליה איסור מוקדשין, ותו לא אתי איסור גיד וחייל עליה. והדר תנא פלוגתא — לאשמעינן דדבר זה שהשמיענו תחלה נוהג בשליל, לאו דברי הכל היא, אלא מחלוקת רבי יהודה ורבנן. **הנזיר מגלח** — שאם נטמא לאחר שמנה מקצת נזירותו — סותר כל מה שמנה, ומגלח, וחוזר ומתחיל ומונה, כדכתיב (במדבר ו): "והימים הראשונים יפלו". **על המת כו'** — אבל לא על שאר טומאות, כגון נבלה ושרץ, ד"מת" כתיב בפרשה (שם): "וכי ימות מת עליו". **לנפל** — שכולו קיים, ועדיין לא נתקשרו איבריו בגידין .שהרי כל איבריו נוצרים, ועדיין אין עליו כזית בשר.

אלמא

הטעם שאסור לתקוע בו משום דשִׁיעוּרָא בְּעֵינָן – צריך שיעור לאורך השופר והלולב, וַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים כיון שעומדת לשריפה וכל העומד לישרף כשרוף דמי, כַּתּוּתֵי מִכַּתַּת שִׁיעוּרָא – שיעורה נחשב ככתות, אבל הָכָא בדין העפר לכיסוי הדם, כָּל מַה דִּמְכַתַּת מְעַלֵּי – כל כמה שהוא שרוף וכתות יותר, הוא טוב יותר לְכִסּוּי הדם, וכיון שאינו נהנה מן העפר משום שמצוות לאו ליהנות ניתנו, מותר לו לכסות בעפר האסור בהנאה.

הדרן עלך כסוי הדם

פרק שביעי - גיד הנשה

משנה

גיד הנשה הוא הגיד שעל כף ירך בעלי החיים, ואסור באכילה כמו שהזהירה התורה ואמרה (בראשית לב לג) 'עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גִּיד הַנָּשֶׁה אֲשֶׁר עַל כַּף הַיָּרֵךְ עַד הַיּוֹם הַזֶּה כִּי נָגַע בְּכַף יֶרֶךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנָּשֶׁה'. ונקרא 'גיד הנשה' על שם שנשה [–קפץ] ממקומו ועלה אצל יעקב. ומשנתינו תבאר פרטי דיניו.

גִּיד הַנָּשֶׁה נוֹהֵג איסורו, בין בָּאָרֶץ ובין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת – בזמן שבית המקדש היה קיים ובזמן שאינו קיים, בְּחוּלִּין וּבְמוּקְדָּשִׁין – בבהמת חולין ובבהמת קדשים, וְנוֹהֵג איסור גיד הנשה בְּבְהֵמָה וּבְחַיָּה, בְּיָרֵךְ שֶׁל יָמִין וּבְיָרֵךְ שֶׁל שְׂמֹאל, וְאֵינוֹ נוֹהֵג בְּעוֹף – אבל אין איסור גיד הנשה נוהג בעוף, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לוֹ כַּף.

וְנוֹהֵג איסור גיד הנשה בְּשֶׁלִּיל – ולד בן תשעה חדשים הנמצא חי במעי אמו, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֵינוֹ נוֹהֵג בְּשֶׁלִּיל, וְחֶלְבּוֹ של שליל מוּתָּר.

וְאֵין הַטַּבָּחִין – שוחטי הבהמות נֶאֱמָנִין עַל גִּיד הַנָּשֶׁה לומר נטלנוהו משם, מפני שטורח גדול הוא לנקר אחריו, וכן אינם נאמנים לומר שנקרו את החלב בבהמה, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, הטבחים נֶאֱמָנִין עָלָיו – על גיד הנשה להעיד שנקרוהו וְכן נאמנים עַל הַחֵלֶב לומר שהוציאוהו.

גמרא

שנינו במשנתינו, גיד הנשה נוהג בחולין ובמוקדשין, הגמרא מבררת את פירוש דברי המשנה. מקשה הגמרא: מוּקְדָּשִׁין פְּשִׁיטָא שנוהג בהם דין גיד הנשה, וכי מִשּׁוּם דְּאַקְדֵּשֵׁיהּ פָּקַע לֵיהּ אִיסּוּר גִּיד מִינַּיהּ – האם בגלל שהקדיש את הבהמה יפקע איסור גיד הנשה שהיה בו כבר מתחילת יצירת הבהמה.

הגמרא מנסה לדחות את הקושיא: וְכִי תֵּימָא שהתנא של משנתינו סובר שֵׁשׁ בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם – גיד שנתבשל עם בשר, הגיד נותן טעם בבשר משום שבגיד עצמו יש בו טעם, וְחידוש המשנה שאָתֵי אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין וְחָיֵיל אַאִיסּוּר גִּיד – בא איסור הקדש וחל על הגיד בנוסף לאיסור גיד הנשה שכבר יש בו, ונמצא עובר באכילתו שני איסורים, איסור גיד הנשה ואיסור הקדש.

הגמרא דוחה את התירוץ: אם כן אתה מפרש שחידוש המשנה שבאכילתו עובר בנוסף על איסור גיד הנשה גם איסור מעילה בהקדש, הַאי מוּקְדָּשִׁין נוֹהֵג בְּגִיד מִיבָּעֵי לֵיהּ – כך היתה צריכה המשנה לכתוב, מוקדשין נוהג בגיד, ולא לכתוב שאיסור גיד הנשה נוהג במוקדשין.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא ודאי קָסָבַר התנא של משנתינו, אֵין בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם – אין בגיד שנתבשל עם בשר נתינת טעם בבשר משום שהוא כחתיכת עץ שאין בה טעם, וּבְמוּקְדָּשִׁין – וחידוש המשנה הוא, שהאוכל גיד הנשה של בהמת המוקדשין, אִיסּוּר גִּיד אִיכָּא – יש בו, שאפילו אם אין בו טעם אלא הוא כעץ התורה אסרתו, אבל אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין לֵיכָּא – אין בו, שהרי אינו נהנה מן ההקדש משום שאין בגיד טעם.

מקשה הגמרא: וְקָסָבַר תַּנָּא דִּידָן – וכי התנא של משנתינו סובר שאֵין בְּגִידִין בְּנוֹתֵן טַעַם, וְהָתְנַן להלן (צו:) יֶרֶךְ שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בָּהּ גִּיד הַנָּשֶׁה – ירך שנתבשלה יחד עם גיד הנשה שבה, אִם יֵשׁ בָּהּ – בירך בְּנוֹתֵן טַעַם – שיעור נתינת טעם, וכלומר, שיעור הירך הוא מועט כלפי הגיד שבה, עד שאם היה הגיד בשר והירך לפת והיו מתבשלים יחדיו היה הבשר נותן טעם בלפת, הֲרֵי זוֹ – הירך אֲסוּרָה, הרי שסובר התנא שיש טעם לגיד הנשה ומשום כך משערים את טעמו כאילו היה בשר בלפת.

מתרצת הגמרא: אֶלָּא הָכָא בְּוַלְדוֹת קָדָשִׁים עָסְקִינָן – אלא כאן משנתינו עוסקת בולדות קדשים, שהיתה בהמת שלמים מעוברת וילדה, וְקָסָבַר התנא שאיסור גיד הנשה נוֹהֵג בְּשֶׁלִּיל – בולד הנמצא במעי אמו, וְקָסָבַר גם שוַלְדוֹת קָדָשִׁים בִּמְעֵי אִמָּן הֵן קְדוֹשִׁים – בשעת יצירתם הם קדושים, דְּאִיסּוּר גִּיד וְאִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין, בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתֵי – באו יחדיו משעה שנוצר הולד. וחידוש התנא הוא, שלא תאמר שאיסור גיד הנשה אינו נוהג אלא אחר יציאת הולד לעולם, ואיסור המוקדשים חל משעת יצירת הולד, ואם יאכל את גידו של הולד אחר שיצא לאויר העולם לא יהיה עובר עליו אלא משום איסור מוקדשים, שהרי איסור גיד הנשה לא יחול עליו משום שאין איסור חל על איסור, אלא סובר התנא ששני האיסורים חלים יחדיו משעת יצירת הולד.

שואלת הגמרא: וּמִי מָצִית מוֹקְמַתְּ לָהּ בְּשֶׁלִּיל – והאם אפשר לפרש את דברי התנא שאמר 'ונוהג במוקדשין' שסובר שאיסור גיד הנשה נוהג בשליל, וְהָא מְדַקְדְּקָתְּנֵי סֵיפָא, שגיד הנשה נוֹהֵג בְּשֶׁלִּיל, מִכְּלָל דְּרֵישָׁא לָאו בְּשֶׁלִּיל עָסְקִינָן – משמע שברישא עדיין לא עסקנו בדין השליל, שאם לא כן מה הוא חידוש הסיפא שגיד הנשה נוהג בשליל.

משיבה הגמרא: הָכִי קָאָמַר – כך היא כוונת הסיפא של משנתינו, דָּבָר זֶה שחידשת ברישא שגיד הנשה נוהג בשליל, הוא מַחֲלוֹקֶת דְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּנָן, שלדעת רבי יהודה אין גיד הנשה נוהג בשליל.

מקשה הגמרא: וּמִי מָצִית אָמַרְתְּ דְּתַרְוַיְיהוּ בַּהֲדֵי הֲדָדֵי קָאָתוּ – והאם אפשר לומר שאיסור גיד הנשה ואיסור מוקדשין חלין בבת אחת, וְהָתְנַן במשנה (נזיר מט:), מי שקיבל עליו לשמור נזירות הרי הוא אסור בשתיית יין וגילוח שערותיו ולהטמא למת, ואם נטמא למת בתוך ימי נזירותו, מגלח את שערותיו ומביא קרבן אשם ושני תורים או שני בני יונה אחד לחטאת ואחד לעולה לבית המקדש, ומונה מחדש את ימי נזירותו. ומבררת המשנה שם: עַל אֵלּוּ טוּמְאוֹת הַנָּזִיר מְגַלֵּחַ – באיזו טומאה שנטמא בה הנזיר הוא מגלח את שערו ומונה מחדש ימי נזירותו. משיבה המשנה: עַל הַמֵּת וְעַל כַּזַּית מִן הַמֵּת – אם נטמא במת או בכזית מן המת. וְקַשְׁיָא לָן – והוקשה לנו (שם נ.), אם עַל כַּזַּית מִן הַמֵּת הנזיר מְגַלֵּחַ את שערו ומונה מחדש ימי נזירותו, עַל כּוּלּוֹ – אם נגע במת כולו לֹא כָּל שֶׁכֵּן, ומדוע הוצרכה המשנה להשמיע את הדין בשניהם. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא נִצְרְכָה משנתינו לומר שגיד הנשה חל במוקדשין, [וכן המשנה בנזיר שם שמגלח על המת] אֶלָּא לְנַפֵּל – ולד שמת בתחילת עיבורו, שהיה כבר שלם אלא שֶׁלֹּא נִקְשְׁרוּ עדיין אֵבָרָיו בְּגִידִין,

אַלְמָא אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין קָדִים – נמצא לפי דברי רבי יוחנן שאיסור מוקדשין קדם לאיסור גיד הנשה, שהרי איסור מוקדשין הוא מיד כשנוצר הולד ואיסור גיד הנשה הוא רק לאחר שנעשו בו גידיו.

מתרצת הגמרא: **אַף עַל גַּב דְּאִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין קָדִים, אָתֵי אִיסּוּר גִּיד חָיֵיל עֲלֵייהוּ** – אכן איסור מוקדשים בבהמה קודם לאיסור גיד הנשה כיון שתחילה נעשה הבשר ורק אחר כך הגיד, אלא שמכל מקום יחול איסור גיד הנשה על בהמת המוקדשים, ואף שאין איסור חל על איסור, שונה איסור גיד הנשה **שֶׁכֵּן אִיסּוּרוֹ נוֹהֵג בִּבְנֵי נֹחַ** – גם בני יעקב אבינו היו מוזהרים עליו אף קודם שניתנה התורה, וכיון שאיסורו חמור הוא, חל גם על בהמה שיש בה איסור מוקדשים.

מקשה הגמרא: **מַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ הַאי סְבָרָא** – מי שמעת שאומר סברא זו שאיסור גיד הנשה נוהג בבני נח, הלוא הוא **רַבִּי יְהוּדָה** [במשנה (להלן קז)], **וְהָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה** – והרי משנתינו אינה כדעת רבי יהודה, **דְּקָתָנֵי** במשנתינו, גיד הנשה **נוֹהֵג בְּבְהֵמָה וּבְחַיָּה, בַּיָּרֵךְ וּבַיָּרֵךְ שֶׁל יָמִין וּבַיָּרֵךְ שֶׁל שְׂמֹאל,** ואילו רבי יהודה סובר (להלן צ:) שגיד הנשה אינו נוהג אלא בירך אחד.

מתרצת הגמרא: **הַאי תַּנָּא** של משנתינו, **סָבַר לָהּ כְּוָותֵיהּ כַּחֲדָא** – סובר כרבי יהודה שגיד הנשה נוהג בבני נח, **וּפָלִיג עֲלֵיהּ כַּחֲדָא** – וחולק עליו לענין ירך החייבת בגיד הנשה, וסובר שגיד הנשה נוהג איסורו בשתי הירכות של ימין ושל שמאל.

מקשה הגמרא: **אֵימַר דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה** – היכן שמעת שלדעת רבי יהודה איסור גיד חמור משום שנוהג איסורו בבני נח, **בִּטְמֵאָה דְּאִיסּוּר לַאו** – זהו לגבי בהמה טמאה שאיסורה איסור לאו, ומשום כך סובר רבי יהודה שאיסור גיד הנשה שנוהג גם בבני נח חמור מאיסור טומאה וחל עליו, אבל אצל בהמת **קָדָשִׁים דְּאִיסּוּר כָּרֵת** – שאיסורה איסור כרת, **מִי שָׁמְעַתְּ לֵיהּ** – האם גם בזה שמעת שרבי יהודה סובר שיחול עליה איסור גיד, וכיון שלא אמר רבי יהודה כן, יתכן שסובר שאין איסור גיד הנשה חמור יותר מאיסור קדשים ואף שנוהג איסורו בבני נח, ואי אפשר להוכיח מדברי רבי יהודה שאיסור גיד הנשה יחול על בהמת המוקדשים.

לעיל (פט:) הגמרא הקשתה מה החידוש בדברי המשנה 'ובמוקדשין' ותירצה שמשנתינו עוסקת בולדות קדשים, ואיסור גיד הנשה ואיסור מוקדשין חלים בולד משעת יצירתו, ועל כך הקשתה הגמרא שהרי משנתינו עוסקת בנפל שלא נקשרו אבריו בגידיו וכיון שאיסור מוקדשין חל קודם לאיסור גיד לא יחול איסור גיד, ומתוך קושיא זו נדחה תירוץ זה, וכעת הגמרא מביאה שני תירוצים אחרים. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא הָכָא בִּמְבַכֶּרֶת עַכְּקִינָן דִּכְרֶחֶם קָדוֹשׁ** – אלא כאן משנתינו עוסקת בבהמה מבכרת שהולד הנולד ממנה קדוש בקדושת בכור רק ביציאתו מן הרחם, והתנא משמיענו שאף שאיסור גיד הנשה אינו נוהג בשאר בהמת מוקדשים שהרי איסור מוקדשים קודם בבהמה לאיסור גיד, מכל מקום יש בהמת מוקדשים שאיסור גיד הנשה נוהג בה וכגון בהמת בכור.

תירוץ נוסף: **וְאִי בָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה אמור שמשנתינו אכן עוסקת בולדות קדשים, אלא שהתנא של משנתינו סובר שוְלָדוֹת **קָדָשִׁים בַּהֲוָוֵיתָן הֵן קְדוֹשִׁים** – ביציאתן ממעי אמן הם קדושים, ומשום כך איסור גיד הנשה ודאי קודם לאיסור מוקדשין, שהרי הוא חל משעה שנוצר הגיד.

הגמרא מבררת באיזה קדשים חל איסור גיד: **אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף, לֹא שָׁנוּ** חכמים במשנתינו שאיסור גיד חל במוקדשין, **אֶלָּא בְּקָדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִין** – חטאת ואשם הנאכלים לזכרי כהונה, ושלמים הנאכלים לבעלים, **אֲבָל קָדָשִׁים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין** – עולה הנשרפת כליל, **אֵין אִיסּוּר גִּיד נוֹהֵג בָּהֶן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, אֶחָד קָדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִין וְאֶחָד קָדָשִׁים שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין, אִיסּוּר גִּיד נוֹהֵג בָּהֶן.**

אָמַר רַב פַּפָּא וְלֹא פְּלִיגִי – ולא נחלקו רבי חייא ורבי יוחנן, אלא **כָּאן** לְהַלְקוֹתוֹ אם אכל את גיד הנשה, **וְכָאן** לְהַעֲלוֹתוֹ למזבח. רבי חייא שאמר, אין איסור גיד הנשה נוהג בקדשים שאינם נאכלים, דיבר על העלאה למזבח, וסובר שאין איסור להקריב את גיד הנשה, אמנם רבי יוחנן שאמר, איסור גיד נוהג גם בקדשים שאינן נאכלין, מדבר על חיוב מלקות, שהאוכל את גיד הנשה של קרבן עולה לוקה משום איסור גיד.

אִיבָּא דְּאָמְרֵי – ויש מפרשים את דברי רב פפא באופן אחר, שכך **אָמַר רַב פַּפָּא, וְלֹא פְּלִיגִי** – ולא נחלקו רבי חייא ורבי יוחנן, אלא **כָּאן לְחַלְצוֹ** – להסיר את הגיד מן הירך קודם שמעלהו למזבח, **וְכָאן לְהַעֲלוֹתוֹ** למזבח לאחר שפירש מן הירך. רבי חייא שאמר, אין איסור גיד הנשה נוהג בקדשים שאינם נאכלים, דיבר על חליצתו מן הירך, וסובר שאין צריך לחלצו מן הירך קודם שמעלהו למזבח, אמנם רבי יוחנן שאמר, איסור גיד נוהג גם בקדשים שאינן נאכלים, מדבר על העלאתו למזבח, וסובר שאסור להעלותו למזבח בפני עצמו, אלא רק כשהוא בתוך הירך בלבד.

רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר, לְהַעֲלוֹתוֹ פְּלִיגִי – להעלות את גיד הנשה כשהוא בתוך הירך נחלקו רבי חייא ורבי יוחנן, ובמחלוקת שנחלקו רבי ורבנן להלן, רבי חייא שאמר, אין איסור גיד הנשה נוהג בקדשים שאינם נאכלים, סובר כרבי שמותר להעלותו למזבח כשהוא בתוך הירך, אמנם רבי יוחנן שאמר, איסור גיד נוהג גם בקדשים שאינן נאכלים, סובר כרבנן שאסור להעלותו למזבח אף כשהוא מחובר לירך.

והיכן היא מחלוקת רבי ורבנן, **דְּתַנְיָא** בברייתא, אמר הכתוב בפרשת קרבן העולה (ויקרא א ט) 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה', ומפסוק זה יש **לְרַבּוֹת** את **הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין** המותרים באכילה **וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם** שאף אותם הכהן מקטיר על המזבח, **יָכוֹל** הייתי אומר **אֲפִילּוּ פָּרְשׁוּ** הגידים מן הבשר יקטירם, **תַּלְמוּד לוֹמַר** בקרבן עולה (דברים יב כז) 'וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם', את הבשר והדם תקטיר אבל לא את השאר, **אִי בָּשָׂר וָדָם** – אם אתה אומר רק בשר ודם, **יָכוֹל** הייתי אומר **יַחֲלוֹץ גִּידִים וַעֲצָמוֹת** – שיסיר את הגידים והעצמות מן הבשר, **וַיַּעֲלֶה** רק את **הַבָּשָׂר לְגַבֵּי** [–על] **הַמִּזְבֵּחַ, תַּלְמוּד לוֹמַר** 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה', **הָא כֵּיצַד** יתקיים הכתוב 'והקטיר הכל' יחד עם הכתוב 'הבשר והדם', אלא אם היו **מְחוּבָּרִין** העצמות והגידים עם הבשר **יַעֲלוּ** על המזבח, אבל אם **פָּרְשׁוּ** העצמות והגידים מן הבשר, **אֲפִילּוּ** אם פרשו רק **בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ יֵרְדוּ** מן המזבח ולא יקטירם.

ומבררת הגמרא: **מַאן תַּנָּא דְּשָׁמְעַתְּ לֵיהּ דְּאָמַר** – מיהו התנא ששמעת שסובר, שאם **פָּרְשׁוּ יֵרְדוּ** הרי זו דעת **רַבִּי הִיא, דְּתַנְיָא** בברייתא, אמר הכתוב בקרבן עולה 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל' ומכאן יש **לְרַבּוֹת** שמקטיר אף את **הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, וַאֲפִילּוּ פָּרְשׁוּ** מן הבשר, **וְהָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים** מה שנאמר במקום אחר 'וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם', ומשמע לכאורה שאינו מקטיר את הגידים והעצמות. משיבה הברייתא: אין הכתוב בא למעט גידים ועצמות שלא יקטירם, אלא הכתוב מדבר **בְּפוֹקְעִין** – בחתיכות בשר שנתעכלו באש על המזבח ונפלו לארץ, **הָא כֵּיצַד, עִיכּוּלֵי בָשָׂר** שנפלו לארץ **אַתָּה מַחֲזִיר** למזבח, **וְאִי אַתָּה מַחֲזִיר עִיכּוּלֵי גִּידִים וַעֲצָמוֹת** שנפלו מן המזבח, זו דעת רבנן. **רַבִּי אוֹמֵר, כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר** 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל' הרי זה **רִיבָּה, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר,** 'וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם' הרי זה **מִיעֵט, הָא כֵּיצַד,** אם הם **מְחוּבָּרִין** הבשר וגידים ועצמות **יַעֲלוּ** למזבח, **פָּרְשׁוּ** מן הבשר **אֲפִילּוּ** הם פרשו **בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ יֵרְדוּ.** הרי מפורש בברייתא שרבי סובר שאם פרשו העצמות והגידים מן הבשר אין מעלים אותם למזבח, ונמצאת הברייתא הראשונה כשיטת רבי.

הגמרא מבארת את מחלוקת רבנן ורבי: **וְרַבָּנַן, מְחוּבָּרִין לֹא אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵי** – התורה בפסוק 'וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל' לא הוצרכה ללמדנו שעצמות המחוברים לבשר יעלו למזבח, **מִידֵּי דַּהֲוָה אַרֹאשָׁהּ שֶׁל עוֹלָה** – שהרי זה כראש העולה שיש בו הרבה עצמות והוא קרב, אלא **כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְפָרְשׁוּ** – לכך הוצרך הכתוב, ללמדנו שעצמות המותרים אפילו פרשו מן הבשר מעלים אותם למזבח.

וְרַבִּי, מְחוּבָּרִין דְּהֵיתֵירָא – עצמות של היתר המחוברים לבשר,

רש"י

אלמא איסור מוקדשין קדים — דמשעה שנוצר הוא קדוש, ועדיין לא נוצר הגיד, דהא חזינן דיצירת עובר קודמת ליצירת גיד. ומשנינן **אף על גב דאיסור מוקדשים קדים אתי איסור גיד וחייל** — הואיל ואיסור חמור הוא, שנוהג בבני נח, כדקתני מתניתין (חולין קג,ב): והלא לבני נח נאסר גיד הנשה. ופרכינן **מאן שמעת ליה הא סברא** — דנוהג בבני נח? רבי יהודה, בשילהי מתניתין (שם). **והאי** תנא דרישא **דמתניתין דלא כרבי יהודה** — דקתני "בירך של ימין ושל שמאל", ואילו רבי יהודה שמעינן ליה לקמן דאמר: אינו נוהג אלא באחד. **סבר לה כוותיה בחדא** — דנוהג בבני נח. **ופליג עליה בחדא** — דנוהג בשתי יריכות. **אימור דשמעת ליה לרבי יהודה** — דאמר דמשום חומריה דגיד דנוהג בבני נח, חייל נמי אאיסור אחרינא. **בטמאה** — שמעת ליה, דאתי איסור גיד וחייל אאיסור טמאה. דאף על גב דאיסור טמאה ממעי אמה, ואיסור גיד אינו עד שיולד, דהא רבי יהודה "אין נוהג בשליל" קאמר במתניתין — אפילו הכי חייל גיד אטמאה, משום דאיסור טמאה לאו בעלמא הוא, ואיסור גיד חמור, שכן נוהג בבני נח. **קדשים דאיסור כרת** — שעל ידי קדשים בא לידי כרת, כגון אכלו בטומאה או פגול ונותר. **מי שמעת ליה** — דחייל גיד עלייהו? **אלא הכא במכברת עסקינן** — דלא קדוש ולד אלא ברחם ביציאתו. ואשמעינן תנא דידן דאף על גב דאין גיד נוהג בשאר מוקדשים, דהא איסור מוקדשים קדים, כדאמרת דיצירת עובר קודמת, ותו לא אתי איסור גיד וחייל — אפילו הכי יש מוקדשים שהגיד נוהג בהן, כגון בכור. ממה נפשך: אי נוהג בשליל — איסור גיד קודם, ותו לא פקע. ואי אין נוהג בשליל — תרוייהו בהדי הדדי אתו. **ואיבעית אימא בולדות קדשים** — ואשמועינן תנא דידן: דלא קדשי במעי אמן, אלא בהווייתן — ביציאתן. דהילכך, איסור גיד נוהג בבולן, משום דאיהו קדים, דנוהג בשליל, ותו לא פקע. דלא תימא: במעי אמן קדושים, ואיסור מוקדשין קדים, כדאמרן בנפל שלא נתקשרו אבריו בגידין, ותו לא אתי איסור גיד וחייל. להכי נקט "בהווייתן" — משום לישנא דקרא דילפינן מיניה קדושת ולדות קדשים, בפרק שני דבכורות (יד,ב): "רק קדשיך" — אלו תמורות, "אשר יהיו לך" — אלו הולדות. **הנאכלים** — חטאת ואשם ושלמים. **שאין נאכלין** — עולה. **להלקותו** — לקי אם אכלו. **להעלותו** — למזבח, אין איסור גיד נוהג, כדאמרינן לקמן דלא כתיב "ולא יאכל המזבח". **לישנא אחרינא כאן לחלצו כאן להעלותו** — מאן דאמר אין נוהג בעולה — לחלצו קאמר, שאינו מצווה לחלצו מן הירך, ומאן דאמר נוהג — להעלותו קאמר, דאסור להעלותו בפני עצמו, אם פירש מן הירך. **רב נחמן בר יצחק אמר לחלצו פליגי** — דמאן דאמר נוהג — קסבר: מצווה לחלצו. ולישנא קמא להעלותו פליגי, מאן דאמר נוהג — קסבר להעלותו נמי אסור עם הירך, כדפליגי רבי ורבנן לקמן. דלרבי שרי, כדמוקי לקמן אליבא דרבי, כי איצטריך קרא למשרי גיד הנשה, במחובר. ולרבנן אסור, דבעינן "מן המותר לישראל". **הכל** — רבויא הוא. **אפילו פרשו** — מן הבשר הנך גידין, בגידין המותרין קאמר, דומיא דעצמות. **ומאן שמעת ליה כו'** — בלומר, והך מתניתין לאו דברי הכל היא, אלא רבי היא, ופליגי רבנן עליה, וכדתניא כו'. ומפלוגתייהו שמעינן דלרבי — גיד הנשה מותר, ולרבנן — אסור, כדמפרש ואזיל. **ומה אני מקיים הבשר והדם** — ולא גידין. **בפוקעין** — מעל האור, *אשקלנ"ט. **מידי דהוי ראשה של עולה** — דצריך שיקריבנו שלם, כדכתיב (ויקרא א) "ראת הראש", והרי עצמות הרבה יש.

ממשקה

אַלְמָא: אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין קָדֵים! - אַף עַל גַּב אִיסּוּר מוּקְדָּשִׁין קָדֵים, אָתֵי אִיסּוּר גִּיד חָיֵיל עֲלֵיהוּ, שֶׁכֵּן אִיסּוּרוֹ נוֹהֵג בִּבְנֵי נֹחַ. - מַאן שְׁמַעְתָּ לֵיהּ הַאי סְבָרָא - רַבִּי יְהוּדָה, וְהָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּקָתָנֵי: נוֹהֵג בַּבְּהֵמָה וּבַחַיָּה, בְּיָרֵךְ שֶׁל יָמִין וּבְיָרֵךְ שֶׁל שְׂמֹאל! - הַאי תַּנָּא סְבַר לַהּ כְּוָותֵיהּ בַּחֲדָא, וּפְלִיג עֲלֵיהּ בְּחֲדָא. - אֵימַר דְּשְׁמַעְתָּ לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּטְמֵאָה - דְּאִיסּוּר לָאו, קָדָשִׁים דְּאִיסּוּר כָּרֵת, מִי שְׁמַעְתָּ לֵיהּ? אֶלָּא, הָכָא בְּמִכְבֶּרֶת עָסְקִינַן - דִּבְרֶחֶם קָדוֹשׁ. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: וְלַדּוֹת קָדָשִׁים - בְּהַווֹיְיתָן הֵן קְדוֹשִׁים. אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר יוֹסֵף: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא קָדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִין, אֲבָל קָדָשִׁים שֶׁאֵינָן נֶאֱכָלִין - אֵין אִיסּוּר גִּיד נוֹהֵג בָּהֵן. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֶחָד קָדָשִׁים הַנֶּאֱכָלִין וְאֶחָד קָדָשִׁים שֶׁאֵין נֶאֱכָלִין - אִיסּוּר גִּיד נוֹהֵג בָּהֶן. אָמַר רַב פַּפָּא: וְלָא פְּלִיגִי, כָּאן לְהַלְקוֹתוֹ, כָּאן - לְהַעֲלוֹתוֹ, אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב פַּפָּא: וְלָא פְּלִיגִי, כָּאן - לְחַלְּצוֹ, וְכָאן - לְהַעֲלוֹתוֹ. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: לְהַעֲלוֹתוֹ פְּלִיגִי, דְּתַנְיָא: "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַמִּזְבֵּחָה" - לְרַבּוֹת הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִין וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, יָכוֹל אֲפִילּוּ פָּרְשׁוּ? "וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם", אִי בָּשָׂר וָדָם, יָכוֹל יַחֲלוֹץ גִּידִים וַעֲצָמוֹת, וְיַעֲלֶה בָּשָׂר לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ: תַּלְמוּד לוֹמַר: "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל הַמִּזְבֵּחָה", הָא כֵּיצַד: מְחוּבָּרִין - יַעֲלוּ, פָּרְשׁוּ, אֲפִילּוּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ - יֵרְדוּ. וּמַאן תַּנָּא דִּשְׁמַעְתָּ לֵיהּ דַּאֲמַר פָּרְשׁוּ יֵרְדוּ? רַבִּי הִיא, דְּתַנְיָא: "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל" - לְרַבּוֹת הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַקְּרָנַיִם וְהַטְּלָפַיִם, וַאֲפִילּוּ פָּרְשׁוּ, וְהָא מָה אֲנִי מְקַיֵּים "וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם" - בְּפוֹקְעִין, הָא כֵּיצַד: עִיכּוּלֵי בָשָׂר אַתָּה מַחֲזִיר, וְאִי אַתָּה מַחֲזִיר עִיכּוּלֵי גִּידִים וַעֲצָמוֹת. רַבִּי אוֹמֵר: כְּתוּב אֶחָד אוֹמֵר "וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּל" - רִיבָּה, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר "וְעָשִׂיתָ עֹלֹתֶיךָ הַבָּשָׂר וְהַדָּם" - מִיעֵט. הָא כֵּיצַד: מְחוּבָּרִין - יַעֲלוּ, פָּרְשׁוּ, אֲפִילּוּ בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ - יֵרְדוּ. וְרַבָּנַן - מְחוּבָּרִין לָא אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵי, מִידֵּי דַּהֲוָה רֹאשׁוֹ שֶׁל עוֹלָה, כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא - לְפָרְשׁוּ. וְרַבִּי - מְחוּבָּרִין דְּהֶיתֵּירָא

לא

תוספות

אלמא איסור מוקדשין קדים — אומר רבינו תם: משום דמתחלה הכל הוא בשר, והבשר עצמו מתקשה אחרי כן ומתלבן ונעשה גיד. ובקונטרס פירש לקמן: דמתחלה כשהגיד נוצר, אינו על הכף, ולא חייל עד שיבא ויתקשה על הכף. ואף על גב דהשתא רצה לומר דאין איסור גיד חל על איסור מוקדשים, על איסור אבר מן החי דלא חמיר כמוקדשים — חייל. ועוד: דאי אפשר לאיסור גיד להיות בענין אחר. ועוד: דאין איסור אבר מן החי חל עד שיולד, דאמר בסוף פרקין (חולין קג,א): כגון שנטרפה עם יציאת רובה, דאיסור טרפה ואיסור אבר מן החי חייל בהדי הדדי.

והא מתניתין דלא כרבי יהודה דקתני נוהג בשל ימין כו' — הוה מצי למימר: מדקתני "נוהג בשליל" ופליג רבי יהודה, אלא רישא דמלתא נקט.

קדשים דאיסור כרת מי שמעת ליה — משמע: דאפילו בשלמים ולאחר זריקה, דשרי אף לזרים, בעי למימר דלא חייל כלל איסור גיד ושרי באכילה. אף על גב דלאחר זריקה פקע איסור קדשים, מדלא אשכחן דחייל אלא במבכרת. ותימה: כיון דהשתא ליכא איסור קדשים, אף על גב דיכול לבא לידי איסור כרת, כגון אם אוכלו בטומאת הגוף, אמאי לא יחול איסור גיד. דאין כאן איסור חל על איסור, כדאמר בפרק "ארבעה אחין" (יבמות לב,א) דאחות אשה מתלא תלי וקאי כו'? ויש לומר: כיון דמחיים לא חייל איסור גיד, דאיכא איסור מוקדשין דיכול לבא לידי כרת על ידי פיגול ונותר וטמא, תו לא חייל איסור גיד לאחר שחיטה חריקה. דבעינן שיחול מחיים איסור גיד, דומיא דיעקב שנשה לו גידו מחיים. ואם תאמר: ונימא, מגו דאיתוסף איסור גיד לבני נח, איתוסף נמי לישראל! ויש לומר: דהא דנאסר לבני נח, היינו דוקא לבני יעקב, דקודם מתן תורה איקרו בני נח. ואפילו נאסר מתחלה לכל אומות העולם, הא אמר בפרק "ארבע מיתות" (סנהדרין נט,א): כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסיני — לישראל נאמרה ולא לבני נח. ואם כן לאחר מתן תורה שרו לבולהו, לבר מישראל. ואם תאמר: ונימא, מיגו דאיתוסף איסור גיד לגבוה דאסור להעלותו, איתוסף נמי להדיוט איסור אכילה? ויש לומר: דאיכא למאן דאמר בסמוך "מחובברין, יעלו". **הכא** במבכרת עסקינן דברחם קדוש — ובהדי הדדי קאתו, וקא משמע לן דלא מבטל איסור קדשים החמור איסור גיד הקל מלחול עמו. ואם תאמר: והא איסור גיד לרבי יוחנן קדים, דאמר (חולין עה,א): תלש חלב מבן תשעה חי, דחלבו כחלב בהמה. והדר אתא איסור מוקדשין דחמיר, וחייל עליה. ואם כן, לרבי יוחנן "מוקדשין נוהגין בגיד" מבעי ליה? ונראה: דלרבי יוחנן לא חייל איסור גיד ואיסור חלב, עד שיצא לחוץ ממעי אמו לאויר העולם. וכן משמע, דבסוף פירקין (חולין קג,א) קאמר רבי יוחנן גופיה: כשנטרפה עם יציאת רובה, דאיסור אבר ואיסור חלב ואיסור טרפה בהדי הדדי קאתו. אלמא, דליכא איסור חל במעי אמו.

פרשו ירדו רבי היא דתניא כו' — תימה: אמאי מייתי דף ברייתא קמייתא? ונראה: דאי לאו ברייתא קמייתא, הוה מצי למימר דרבנן סברי שיש לרבות כל מה שנוכל לרבות, ואפילו פרשו דאיסורא. ולית לן למעוטי אלא פוקעים גרידא, שהוא סוף העלאה. ורבי סבר דרבויא ומיעוטא אית לן לאוקומי בתחלת העלאה, ולא נמעוט כמו כן אלא דבר אחד, דהיינו פרשו דאיסורא. אבל מחוברים דאיסורא, ופרשו דהיתירא — יעלו. ולהכי מייתי ברייתא קמייתא, דגידים דהיתירא נמי כשפרשו ירדו, דומיא דעצמות דהיתירא, ועל כרחך רבי היא. אלמא, לא מרבי רבי כל מה שיכול להרבות, דהא אוקי נמי מיעוט בפרשו דהיתירא. והכי נמי לרבנן לא מרבי כל מה שיכולין להרבות, אלא ממעטין דאיסורא אפילו במחובברין.

של

תוספות

של שלמים מכבדו לאמה — פירש בקונטרס: דגרסינן "חטאת ואשם", משום דשלמים נאכלים בכל העיר, ומה טיבו בעזרה? ונראה: משום דשוק וחזזה ניתן לכהנים, ששם גיד הנשה, שהשוק הוא ברגל ולא ביד, כדתנן לקמן ב"הזורע" (קלד,ב), והם היו רגילין לאכול מתנותיהם בעזרה. אי נמי: בשלמים של כהנים, שכל קדשיהם היו רגילין לאכול בעזרה. **בשלשה** מקומות דברו חכמים לשון הואי — אבל ההיא דתמיד (ל,א) קסבר דאין זה הואי, כדמפרש במסכת תמיד: משום שאין עניות במקום עשירות.

שלש מאות כהנים מטבילין אותה — ואם תאמר: דאמר סוף פרק קמא דביצה (יד,ב): מפני מה אמרו וילון טמא? מפני שהשמש מתחמם כנגדו. והאי פרוכת ליכא למיחש שיתחממו כנגדו, דאסור ליהנות ממנו, ואמאי מטבילין אותה? וליכא למימר: דכיון שנארגה היו מטבילין אותה, כדאמר בפרק "חומר בקדש" (חגיגה כג,א), דכלים הנגמרים בטהרה צריכין טבילה לקדש — דהתם לא מיירי אלא בכלים המקבלין טומאה, דמשום חומר הקדש החמירו להטבילן כאילו נטמאו, אבל פרוכת דלא מקבל טומאה — לא. ועוד: דבמסכת שקלים בפרק "כל הרוקין" (יב,ב) משמע בהדיא דפרוכת מקבל טומאה, דתנן: פרוכת שנטמא באב הטומאה — מטבילין אותה בחוץ, נטמא בולד הטומאה — מטבילין אותה בפנים! ויש לומר: דמקבל טומאה לפי שהוא אהל, כדאמר בפרק קמא דסוכה (ז,ב): "וסכות על הארון" — דכייף ליה מיכף עילויה דארון. ומידהו יש ספרים דגרסי בפרק קמא דביצה (יד,ב) "מפני מה וילון אסור", וכן גרסינן בהלכות גדולות, פירוש: מפני מה אסור לעשות וילון מכלאים.

רב

לָא אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵי, כִּי אִיצְטְרִיךְ קְרָא - לְגִיד הַנָּשֶׁה בִּמְחוּבָּר. וְרַבָּנַן - "מִמַּשְׁקֵה יִשְׂרָאֵל" - מִן הַמּוּתָּר לְיִשְׂרָאֵל. וְרַבִּי - מִידֵי דַּהֲוָה אַחֵלֶב וְדָם. וְרַבָּנַן - מִצְּוָתָן בְּכָךְ! שָׁאנֵי. אָמַר רַב הוּנָא: גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁל עוֹלָה חוֹלְצוֹ לַתַּפּוּחַ. אָמַר רַב חִסְדָּא: מָרִי דִּיכִי! מִי כְּתִיב "עַל כֵּן לֹא יֹאכַל הַמִּזְבֵּחַ"? "עַל כֵּן לֹא יֹאכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" כְּתִיב. וְרַב הוּנָא - "מִמַּשְׁקֵה יִשְׂרָאֵל" - מִן הַמּוּתָּר לְיִשְׂרָאֵל. מֵיתִיבִי: גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁל שְׁלָמִים - מְכַבְּדוֹ לָאֲמָה, וְשֶׁל עוֹלָה - מַעֲלֵהוּ. מַאי לָאו, מַעֲלֵהוּ וּמַקְטִירוֹ? לָא, מַעֲלֵהוּ וְחוֹלְצוֹ. וּמֵאַחַר שֶׁחוֹלְצוֹ, לָמָּה מַעֲלֵהוּ? מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר "הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ". תַּנְיָא כְּוָתֵיהּ דְּרַב הוּנָא: גִּיד הַנָּשֶׁה שֶׁל שְׁלָמִים - מְכַבְּדוֹ לָאֲמָה, וְשֶׁל עוֹלָה - חוֹלְצוֹ לַתַּפּוּחַ. תְּנַן הָתָם: תַּפּוּחַ הָיָה בְּאֶמְצַע הַמִּזְבֵּחַ, פְּעָמִים הָיָה עָלָיו כְּשֶׁלֶשׁ מֵאוֹת כּוֹר. אָמַר רָבָא: גּוּזְמָא. הִשְׁקוּ אֶת הַתָּמִיד בְּכוֹס שֶׁל זָהָב, אָמַר רָבָא: גּוּזְמָא. אָמַר רַבִּי אַמִּי: דִּבְּרָה תּוֹרָה לְשׁוֹן הֲוַאי, דִּבְּרוּ נְבִיאִים לְשׁוֹן הֲוַאי, דִּבְּרוּ חֲכָמִים לְשׁוֹן הֲוַאי. דִּבְּרוּ חֲכָמִים לְשׁוֹן הֲוַאי - הָא דַּאֲמַרַן, דִּבְּרָה תּוֹרָה לְשׁוֹן הֲוַאי - "עָרִים גְּדוֹלוֹת וּבְצוּרוֹת בַּשָּׁמַיִם", דִּבְּרוּ נְבִיאִים לְשׁוֹן הֲוַאי - "וַתִּבְקַע הָאָרֶץ לְקוֹלָם". אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָנִי אָמַר שְׁמוּאֵל: בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת דִּבְּרוּ חֲכָמִים לְשׁוֹן הֲוַאי, אֵלּוּ הֵן: תַּפּוּחַ, גֶּפֶן, וּפָרוֹכֶת. תַּפּוּחַ - הָא דַּאֲמַרַן, גֶּפֶן - דִּתְנַן: גֶּפֶן שֶׁל זָהָב הָיְתָה עוֹמֶדֶת עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל, מוּדְלָה עַל גַּבֵּי כְּלוֹנְסוֹת, וְכָל מִי שֶׁהָיָה מִתְנַדֵּב גַּרְגִּיר אוֹ אֶשְׁכּוֹל מֵבִיא וְתוֹלֶה בָּהּ. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי צָדוֹק: מַעֲשֶׂה הָיָה וְנִמְנוּ עָלֶיהָ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים לְפַנּוֹתָהּ. פָּרוֹכֶת - דִּתְנַן: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן הַסַּגָּן, פָּרוֹכֶת - עוֹבְיָהּ טֶפַח, וְעַל שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם נִירִים נֶאֱרֶגֶת, וְעַל כָּל נִימָה וְנִימָה עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה חוּטִין. אָרְכָּהּ אַרְבָּעִים בְּאַמָּה וְרָחְבָּהּ עֶשְׂרִים בְּאַמָּה, וּמִשְׁמוֹנִים וּשְׁתֵּי רְבוֹא נַעֲשֵׂת, וּשְׁתַּיִם עוֹשִׂים בְּשָׁנָה, וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים מַטְבִּילִין אוֹתָהּ. "בְּיָרֵךְ שֶׁל יָמִין וּבְיָרֵךְ שֶׁל שְׂמֹאל". מַתְנִיתִין לָא כְּרַבִּי יְהוּדָה, דְּתַנְיָא רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּאַחַת, וְהַדַּעַת מַכְרַעַת - אֶת שֶׁל יָמִין. אִיבַּעְיָא לְהוּ: מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ לְרַבִּי יְהוּדָה, וּמַאי "דַּעַת"? - דַּעַת תּוֹרָה, אוֹ דִּלְמָא סַפּוּקֵי מִסַּפְּקָא לֵיהּ, וּמַאי "דַּעַת"? - דַּעַת נוֹטָה? תָּא שְׁמַע: הָעֲצָמוֹת וְהַגִּידִים וְהַנּוֹתָר - יִשָּׂרְפוּ לְשִׁשָּׁה עָשָׂר, וְהָיְינַן בָּהּ: הָנֵי גִּידֵי מַאי עֲבִידְתַּיְיהוּ? אִי גִּידֵי בָּשָׂר - לֵיכְלִינְהוּ! וְאִי דְּאֵיתּוּר - הַיְינוּ נוֹתָר! אֶלָּא גִּידֵי צוּאַר, אִי לָאו בָּשָׂר נִינְהוּ - לִישְׁדִּינְהוּ! וַאֲמַר רַב חִסְדָּא: לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לְגִיד הַנָּשֶׁה, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי יְהוּדָה דַּאֲמַר אֵינוֹ נוֹהֵג אֶלָּא בְּאַחַת. אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלְּמָא סַפּוּקֵי מִסַּפְּקָא לֵיהּ - שַׁפִּיר, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ, דְּהֵיתֵירָא - לֵיכְלֵיהּ, דְּאִיסּוּרָא - לִשְׁדֵּייהּ! אֲמַר רַב אִיקָא בַּר חֲנִינָא: לְעוֹלָם אֵימָא לָךְ מִיפְּשַׁט פְּשִׁיטָא לֵיהּ, וְהָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן - כְּשֶׁהוּכְּרוּ וּלְבַסּוֹף נִתְעָרְבוּ.

רב

רש"י

ממשקה ישראל — מקרא הוא בספר יחזקאל "שה אחד מן הצאן מן המאתים ממשקה ישראל", ולענין קרבנות ונסכיהם כתיב. ומפרשינן ליה בפסחים בפרק "אלו עוברין": מן המותר לישראל. אבל גיד הנשה — לא, וכי רבי קרא — פרשו דהיתירא רבי, ולא מחוברין דאיסורא. **מידי דהוה אחלב ודם** — דאסורין לאכול וקרבים לגבוה, וכי כתיב "מן המותר לישראל" — למעוטי טרפה, אבל מין הבשר קרב כולו. **מצותן בכך** — חלב ודם הוא עיקר הקרבן. **חולצו (מן התפוח)** — חולצו מן הירך ומשליכו לתפוח, צבור האפר שבאמצע המזבח. שהיו גורפין האפר תמיד וצוברין שם, וכשהוא רבה מוציאין אותו לחוץ, והוא נקרא "תפוח", כדלקמן בשמעתין. **מרי דיכי** — בעל שמועה זו הבין דברין, וכי נאמר "לא יאכל המזבח"? **שלמים** — שהירך נאכל, חולץ הגיד ומכבדו לאמה שבעזרה, ואינו מצוה לשורפו משום נותר. דכי כתיב שרפה בנותר — בדבר הראויה לאכילה כתיב, כדכתיב (ויקרא יט) "יאכל והנותר ישרף". וקשה לי: ירך של שלמים, למה נחתך בעזרה, והלא נאכל בכל העיר? ונראה בעיני: ד"חטאת ואשם" גרסינן, שהן נאכלין בעזרה. אי נמי: משום חזה ושוק של כהנים והגיד בתוכו, ורוב אכילתן ודירתן בעזרה, ולשכותיהם ששם היו ישנים, נקט נמי "שלמים". **מעלהו** — עם הירך כמות שהיא שלמה, ואחר כך חולצו בראש המזבח. שגנאי הוא להביא ירך מפורעת למזבח, משום "הקריבהו נא לפחתך". **כשלש מאות כור** — דשן של צבור גדול שמסלקין לו מן הצדדין קרי "תפוח". וכן גבי יקב במסכת עבודה זרה (נה,ב): "דורכין עם הגוי בגת, ואף על גב שנוטל בידו ונותן לתפוח". **גוזמא** — מילתא בעלמא, ולאו דווקא, דמעולם לא הגיע לשלש מאות כור. **השקו את התמיד** — כשבאין לשוחטו משקין אותו, והוא נוח להפשיט. **גוזמא** — דלאו כוס של זהב דווקא. **לשון הואי** — לשון הדיוט שאינו מדקדק בדבריו, ומוציא בפיו דבר שאינו, ולא שיתכוון לשקר, אלא לא דק. **בשמים** — אלמא לא דק. וכן "ותבקע הארץ" דאדוניה, דנראה מקול ההמון כאילו היא נבקעת *1אשטורנ"ר בלעו. **בשלשה מקומות כו'** — אבל כוס של זהב דתמיד, דווקא הוא, דאין עניות במקום עשירות. **גפן** — כמין גפן היה עשוי, שקורין *2טרייל"א, שמודלה על הכלונסות. **שלש מאות כהנים** — גוזמא. **נירין** — *3ליצ"ש. **עשרים וארבעה חוטין** — מקראי ילפינן במסכת יומא, בפרק "בא לו כהן גדול" (עא,ב) שחוטה כפול עשרים וארבעה. **ארכה ארבעים ורחבה עשרים** — ארכה לגובהו של פתח אולם, ורחבה לרחבו. שפתח האולם גובהו ארבעים ורחבו עשרים, ופרוכת פרוסה נגדו לצניעות בעלמא. כך שמעתי. ולי נראה שאף פרוכת הדביר כך מדתו, רחבו לרחבו של היכל שהוא עשרים אמה, וגבהו לגבהו מן העלייה ועד הרצפה. **ומשמונים ושתים ריבוא** — חוטין. לישנא אחרינא: "ריבות" — נערות העוסקות בה. **ושלש מאות כהנים מטבילין אותה** — כשהיא נטמאת. והיינו לשון הואי, דלא בעי כולי האי. **והדעת מכרעת** — לקמיה בעי לה. **מפשט פשיטא ליה** — של ימין. **דעת תורה** — כדיליף לקמיה. **דעת נוטה** — לשון ספק, אבל נראה במקצת. *4שושפינש"ר. דסתם הנאבק עם חבירו, כשהוא נותן ימינו לשמאל חבירו וחובקו, ידו מגעת מאחוריו עד ירך ימינו. **העצמות והגידין** — של פסח או בשר הנותר ממנו. **ישרפו לששה עשר** — ולא בחמשה עשר, דקיימא לן (שבת כד,ב): אין שורפין קדשים ביום טוב. והנך עצמות כשיש בהן מוח קאמר, ומפני ששמשו את הנותר, דמוח הוי כבשר, ולפיכך טעונין שריפה כנותר עצמו. אבל דלאו בר אכילה — אין טעון שריפה, דכתיב "לא תותירו" וגו' — כל דקרינן ביה "לא תותירו", קרינן ביה "תשרפו", ואידך — לא. **גידי בשר** — כל גידין הרכין הנפשטים בבשר. **וליכלינהו** — בלילי פסח, ולמה מותירן? **ואי בדאיקרי ואיתור** — הא תנא ליה "נותר"? **אלא גידי צואר** — דקשין כעצמות, ודרכן לשיירן על כרחו, ואורחא דתנא למתנינהו באנפי נפשיידו כעצמות. **לשדינהו** — לאשפה, כיון דלאו בשר נינהו! **ואמר רב חסדא** — גרסינן. **ואליבא דרבי יהודה** — דמספקא ליה הי אסור והי שרי. והלכך על כרחיה משייר להו. ותרוייהו בעי שריפה, לכל חד וחד מספקינן ליה בהיתירא והוי נותר, שפיר משום הכי בעי לשיורינהו ולמשרפינהו. **שהוכרו** — לאו דווקא. **נתערבו** — שאין יודעין איזה ניטל מן הימין ואיזה מן השמאל.

רב

לא איצטריך קרא בפסוק 'והקטיר' וגו' **לרבויי** שיעלו למזבח, שהרי למדים זאת מראש העולה שקרב על המזבח, אלא **כי איצטריך קרא לגיד הנשה** שאף שנאסר באכילה, מעלהו למזבח כשהוא **במחובר** לבשר, ואי אפשר ללמוד זאת מראש העולה שהוא מותר באכילה.

ורבנן, סוברים שגיד הנשה אסור להעלותו למזבח אפילו במחובר, משום שנאמר על הקרבנות והנסכים שיביאו ישראל לעתיד לבוא (יחזקאל מה טו) 'ממשקה ישראל' והיינו **מן המותר לישראל,** אבל גיד הנשה אסור לישראל, ולכן הם דורשים מהפסוק לרבות גידים ועצמות המותרים ואפילו פירשו.

ורבי, סובר שגיד הנשה מעלהו למזבח, **ומידי דהוה אחלב ודם** האסורים באכילה ומכל מקום אמרה תורה להקריבם, ו'משקה ישראל' הוא רק למעט טריפה שאין מקריבים אותה.

ורבנן, סוברים שאין להוכיח מחלב ודם שמעלה אותם למזבח, משום **שמצותן בכך** להקריבם שהרי הם עיקר הקרבן, **ושאני** מגיד הנשה שאינו עיקר הקרבן.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים לענין הקטרת גיד הנשה של קרבן עולה: **אמר רב הונא, גיד הנשה של קרבן עולה, חולצו** מן הירך קודם שמקטירו, ומשליכו **לתפוח** – מקום צבור האפר שבאמצע המזבח.

אמר רב חסדא והקשה לרב הונא, **מרי דיכי** – בעל שמועה זו, באר את דבריך, **מי כתיב** בפסוק **על כן לא יאכל המזבח,** הרי 'על כן **לא יאכלו בני ישראל' כתיב,** משמע שאין איסור אכילת גיד הנשה אלא לבני ישראל ולא להקריבו למזבח.

ורב הונא מתרץ לרב חסדא, ממה שאמר הכתוב (שם) 'ממשקה ישראל' משמע שאין להקריב קרבנות במקדש אלא **מן המותר לישראל,** ומשום כך גיד הנשה שאסור באכילה לישראל אין להקריבו.

מקשה הגמרא: **מיתיבי, גיד הנשה** של קרבן **שלמים, מכבדו לאמה** – אמת המים שעברה בעזרה, ואינו מצווה לשורפו משום נותר, **ושל** קרבן **עולה מעלהו** למזבח. מדייקת הגמרא: **מאי לאו** – האם אין הפירוש מעלהו **שמעלהו ומקטירו,** וקשה על דברי רב הונא שאמר שחולץ את גיד הנשה לתפוח.

מתרצת הגמרא: **לא,** אין הפירוש מעלהו ומקטירו, אלא **מעלהו וחולצו** – מעלהו למזבח וחולצו מן הירך וזורקו.

שואלת הגמרא: **ומאחר שחולצו** מן הירך וזורקו, **למה מעלהו** על גבי המזבח.

משיבה הגמרא: **משום שנאמר** (מלאכי א ח) 'הקריבהו **נא לפחתך',** הרי שאין להביא קרבן דרך בזיון, ולכן מעלה את הירך שלימה ולא חתוכה.

תניא בברייתא **כוותיה** [–כדברי] **דרב הונא, גיד הנשה** של קרבן **שלמים** וכן של חטאת ואשם **מכבדו לאמה** – לאמת המים שבמקדש, **ושל עולה חולצו לתפוח,** הרי שאת של עולה מעלה למזבח עם הירך ושם חולצו.

כיון שהוזכר בגמרא התפוח שהיה על המזבח, הגמרא מביאה משנה העוסקת בענין התפוח: **תנן התם** במשנה (תמיד פ"ב מ"ב) **תפוח היה באמצע המזבח, ופעמים** שהצטבר בו אפר עד שהיה **עליו כשלש מאות כור. אמר רבא גוזמא** – שפת יתר, שמעולם לא הגיע האפר לכדי שלוש מאות כור.

הגמרא מביאה עוד מקומות שנאמרו בלשון גוזמא:

השקו את קרבן **התמיד** במים קודם שחיטתו, **בכוס** של **זהב, אמר רבא, גוזמא** – שלאו דווקא בכוס של זהב היו משקים אותו.

אמר רבי אמי, דברה תורה לשון הוואי – לשון הדיוט שאומר דבר שאינו מדוקדק על אף שאינו מתכוון לשקר, **וכן דברו נביאים לשון הוואי,** וכן **דברו חכמים לשון הוואי.** ומבארת הגמרא: **דברו חכמים לשון הוואי, הא דאמרן,** שבערימת האפר היה כשלש מאות כור, ושהיו משקים את קרבן התמיד בכוס של זהב. **דברה תורה לשון הוואי,** כמו שנאמר בתורה קודם כניסת בני ישראל לארץ שהם יכבשו (דברים ט א) 'ערים גדלת **ובצורת בשמים',** וודאי לשון גוזמא הוא שהרי אין הערים בשמים. **דברו נביאים לשון הוואי,** כמו שנאמר בהמלכת שלמה שהיו העם שמחים (מלכים א' א מ) 'ותבקע **הארץ (לקולם) [בקולם]',** והוא לשון גוזמא שהרי לא נבקעה הארץ מקולם, אלא להראות גודל שמחתם נאמר כך.

אמר רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל, בשלשה מקומות במשנה **דברו חכמים לשון הוואי, אלו הן, תפוח גפן ופרוכת.** ומבארת הגמרא: **תפוח, הא דאמרן,** שפעמים היה עליו שלוש מאות כור. **גפן,** דתנן במשנה (מדות פ"ג מ"ח) **גפן של זהב היתה עומדת** באולם **על קיר פתחו של היכל, ומודלה** – ומשוכה ותולה, **על גבי כלונסות, וכל מי שהיה מתנדב גרגיר או אשכול** של זהב, **מביא ותולה בה, אמר רבי אלעזר ברבי צדוק, מעשה היה ונמנו עליה שלש מאות כהנים לפנותה** ממקום למקום, וזה הוא דבר גוזמא. **פרוכת,** דתנן במשנה (שקלים פ"ח מ"ה) **רבן שמעון בן גמליאל אומר, משום רבי שמעון הסגן, הפרוכת** היתה **עוביה טפח, ועל שבעים ושנים נירים** [–כלי האריגה] היתה הפרוכת **נארגת, ועל כל נימה ונימה** – כל נקב ונקב שבכלי האריגה, היו **עשרים ואربעה חוטין,** ונעשה כל חוט מהפרוכת מעשרים וארבעה חוטים, והיתה **ארכה** של הפרוכת **ארבעים באמה, ורחבה עשרים באמה, ומשמונים ושתי רבוא** – ומשמונה מאות ועשרים אלף חוטים היתה **נעשית, ושתים** – ושתי פרוכות היו **עושים בשנה, ושלש מאות כהנים** היו **מטבילין אותה** כשהיתה נטמאת, וזה הוא לשון הואי שלא היו צריכים כל כך הרבה כהנים להטבילה.

שנינו במשנתינו גיד הנשה נוהג, **בירך של ימין ובירך של שמאל.** אומרת הגמרא: **מתניתין, לא כרבי יהודה,** דתניא בברייתא, **רבי יהודה אומר,** גיד הנשה **אינו נוהג אלא בירך אחת, והדעת מכרעת** שאינו אסור אלא **את** של ירך **ימין,** ובמשנתינו נאמר שנוהגת בשל ימין ובשל שמאל.

הגמרא מסתפקת בדברי רבי יהודה: **איבעיא להו** – הסתפקו בני הישיבה, האם **מיפשט פשיטא ליה** – דבר פשוט הוא **לרבי יהודה** שאינו נוהג אלא בירך של ימין, **ומאי דעת** – ומה שאמר 'והדעת מכרעת' אינו משום שהוא מסופק בזה, אלא כוונתו לומר **שדעת התורה** מכרעת כך. **או דלמא** – או שמא **ספוקי מספקא ליה** – מסופק הוא בכך רבי יהודה, **ומאי דעת** – ומה שאמר 'והדעת מכרעת' כוונתו **דעת נוטה** – שדעתו נוטה לומר שאינו נוהג אלא בירך של ימין.

הגמרא מביאה ראיות לפשוט את הספק בדברי רבי יהודה: **תא שמע,** שנינו במשנה (פסחים פג.) בדיני קרבן הפסח, **הצמות והגידים** של קרבן הפסח, **והנותר** מבשר הפסח שנתעצלו באכילתו, **ישרפו לששה עשר** בניסן, למחרת חג הפסח. **והוינן בה** – ונשאו ונתנו שם בדברי משנה זו, **הני גידי מאי עבידתייהו** – במה מדובר, **אי בגידי בשר** הרכים שראויים לאכילה, **ליכלינהו** – שיאכלם בליל הפסח עם הבשר, ולמה צריך לשורפם, **ואי דאייתור** – ואם הם נותרו, **היינו דין נותר,** ולמה נשנו בפני עצמם, **אלא** ודאי מדובר **בגידי צואר** הקשים כעצמות, ושנאם התנא יחד עם דין העצמות שצריך לשורפם, משום שודאי לא אכלם אותו אדם. מקשה הגמרא: **אי לאו כבשר גינהו** משום שאינם ראויים לאכילה, למה ישרפם, **לישדינהו** – שישליכם לאשפה. **ואמר רב חסדא, לא נצרכא אלא לגיד הנשה** שהוא ראוי לאכילה כבשר אלא שהתורה אסרתו, **ואליבא דרבי יהודה** – וכשיטת רבי יהודה **דאמר,** גיד הנשה **אינו נוהג אלא בירך אחת,** וכיון שספק לו איזה ירך אסורה, אי אפשר לאכול את שניהם שהרי אחד מהם הוא הגיד האסור, ואי אפשר להשליכם לאשפה שהרי אחד מהם הוא הגיד המותר שמן התורה צריך לאוכלו כשאר בשר הפסח, אלא צריך להותירם ולשורפם.

וממשנה זו בדין קרבן הפסח נפשוט את ספק הגמרא בדברי רבי יהודה, **דאי אמרת בשלמא ספוקי מספקא ליה, שפיר** – יפה נאמר במשנה שצריך לשרוף את שניהם, **אלא אי אמרת מיפשט פשיטא ליה** לרבי יהודה שגיד הנשה נוהג בירך של ימין, אם כן גיד **דהייתירא ליכליה,** וגיד **דאיסורא לשדייה** לאשפה, שהרי אינו ראוי לאכילה.

המשך בעמוד קיז

המשך ביאור למס' חולין ליום ראשון עמ' א

כשם שאילו היה נצרך לצידה שאינה מזומנת לא היה אוכל בשר תדיר שהרי צריך ליגע ולטרוח עבורה, כך גם כשיש לאדם בעלי חיים מזומנים לא יאכל תדיר בשר שמא יהיה עני.

אחר שלמדנו שצריך למעט באכילת בשר, מבארת הגמרא את ההנהגה הראויה בזה: **תָּנוּ רַבָּנַן** בברייתא, נאמר בתורה (דברים יב כ) **'כִּי יַרְחִיב ה' אֱלֹהֶיךָ אֶת גְּבֻלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָךְ וְאָמַרְתָּ אֹכְלָה בָּשָׂר** כִּי תְאַוֶּה נַפְשְׁךָ לֶאֱכֹל בָּשָׂר בְּכָל אַוַּת נַפְשְׁךָ תֹּאכַל בָּשָׂר', **לְמִדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא לְתֵאָבוֹן** – אלא כשהוא תאב לבשר.

שואלת הברייתא: **יָכוֹל** הייתי לומר שיִקַּח [–שיקנה] **אָדָם** התאב לבשר בשר **מִן הַשּׁוּק וְיֹאכַל.** משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם יב כא) **'וְזָבַחְתָּ מִבְּקָרְךָ וּמִצֹּאנְךָ',** כלומר, רק אם יש לך בעדרך בשר לאכול תזבח, אבל אל תקנה מן השוק.

שואלת הברייתא: **יָכוֹל** שאפילו אם אין לו בעדרו אלא שור אחד או כבש אחד, **יִזְבַּח** את **כָּל בְּקָרוֹ וְיֹאכַל,** או את **כָּל צֹאנוֹ וְיֹאכַל.** משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** 'מִבְּקָרְךָ', ויש לדרוש **וְלֹא כָּל צֹאנְךָ.** – שלא יזבח את כל בקרו, 'מִצֹּאנְךָ' **וְלֹא כָּל בְּקָרְךָ.**

מסיימת הברייתא: **מִכָּאן** – מכך שלימדה תורה דרך ארץ שאדם יסתפק במועט, **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָנֶה** – מאה זוז, והוא ממון מועט לפרנסה, **יִקַּח לְפָסוֹ** [–לקדרתו] משקל **לִיטְרָא יָרָק,** אבל בשר לא יאכל. ומי שיש לו **עֲשָׂרָה מָנֶה, יִקַּח לְפָסוֹ לִיטְרָא דָּגִים.** ומי שיש לו **חֲמִשִּׁים מָנֶה, יִקַּח לְפָסוֹ לִיטְרָא בָּשָׂר.** ואם יש לו **מֵאָה מָנֶה, יִשְׁפְּתוּ לוֹ קִדְרָה בְּכָל יוֹם** – יבשלו לו קדרה של בשר כל יום.

מבררת הגמרא: **וְאֵינָךְ** – ואלו האחרים שאין להם מאה מנה אלא עשרה מנה או חמשים מנה שעליהם נאמר שאוכלים ליטרא דגים או ליטרא בשר, **אֵימַת** – מתי הם אוכלים את אותה ליטרא אם לא בכל יום. משיבה הגמרא: **מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְעֶרֶב שַׁבָּת** – רק לכבוד שבת.

אָמַר רַב, צְרִיכִין אָנוּ לָחוּשׁ לְדִבְרֵי זְקֵנִים, הוא רבי אלעזר בן עזריה, ולא לאכול בשר ודגים אלא להסתפק במזונות קלים. **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אַבָּא** – רב שאמר שצריך לחוש לדברי זקן, אמר כך משום **דִּמְשַׁפְּחַת בְּרִיאִים הֲוָה** – היה אדם בריא, **אֲבָל כְּגוֹן אָנוּ** שאין אנו בריאים, **מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פְּרוּטָה בְּתוֹךְ כִּיסוֹ יְרִיצֶנָּה לַחֲנָווֹנִי,** ויקנה דגים ובשר ולא יסגף את עצמו בעינויים, שאם יסגף את עצמו סופו שיצטרך לבריות יותר מחמת חליו. **אָמַר רַב נַחְמָן, כְּגוֹן אָנוּ** שאין אנו בריאים כבדורו של רבי יוחנן, גם אם אין הפרוטה מצויה בכיסינו, **לוֹוִין וְאוֹכְלִין** – עלינו ללוות כדי לאכול.

הגמרא מבארת עוד בענין הדרך הראויה לאדם לנהוג בהוצאותיו: נאמר (משלי כז כו–כז) 'כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ וּמְחִיר שָׂדֶה עַתּוּדִים, וְדֵי חֲלֵב עִזִּים לְלַחְמֶךָ לְלֶחֶם בֵּיתֶךָ וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ', כך הוא פירוש הכתוב: 'כְּבָשִׂים לִלְבוּשֶׁךָ', כלומר, קנה לך צאן ומתוך כך **מִגֵּז כְּבָשִׂים יִהְיֶה מַלְבּוּשֶׁךָ** – מגיזת הכבשים יהיה לך מלבוש, 'וּמְחִיר שָׂדֶה עַתּוּדִים' – והתמורה של שדה היא צאן, מכאן **שֶׁלְּעוֹלָם יִמְכּוֹר אָדָם שָׂדֶה וְיִקַּח עַתּוּדִים,** כדי שיהיה לו מהם חלב לפרנסה וגיזה ללבוש, **וְאַל יִמְכּוֹר אָדָם עַתּוּדִים וְיִקַּח שָׂדֶה.** 'וְדֵי חֲלֵב עִזִּים' – די לך בחלב עיזיך, כלומר, **דַּיּוֹ לְאָדָם שֶׁיִּתְפַּרְנֵס מֵחֶלֶב גְּדָיִים וּטְלָאִים שֶׁבְּתוֹךְ בֵּיתוֹ,** ולא ישחטם ויאכלם. 'לְלַחְמֶךָ לְלֶחֶם בֵּיתֶךָ' – מחלבם תכלכל אותך ואת ביתך, מכאן שלַחְמֶךָ קוֹדֵם לְלֶחֶם של בֵּיתֶךָ. 'וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ', **אָמַר מַר זוּטְרָא בְּרֵיהּ דְּרַב נַחְמָן, תֵּן חַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ** – למד דרך חיים לבני ביתך להסתפק במזונות קלים, **מֵיכָן לִמְּדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יְלַמֵּד** [–ירגיל] **אָדָם אֶת בְּנוֹ לְבָשָׂר וְיַיִן.**

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן

אגרות קודש

ב"ה, ד' תשרי, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ"ד אלול, עם הפ"נ המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ונעם לי לקרות במכתבו מהשתתפותו בההתועדויות בשבועות שעברו, והרי ידוע פתגם רבנו הזקן, וואס א חסידות'ר פארבריינגען קען אויפטאן קען מלאך מיכאל ניט אויפטאן,

במ"ש אודות המיחוש, שנופלת תרדמה כו' - אחת העצות לזה הוא, הלימוד במקום שלבו חפץ, ושינוי בהלימוד מזמן לזמן, ז.א. שלא יהי' הלימוד שעות רצופות בענין אחד, או בסגנון אחד, מובן שהנ"ל הוא נוסף על חיזוק בריאות הגוף בכלל, ובפרט שזהו ענין נעלה גם בפ"ע וכלשון הרמב"ם, היות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא...

בברכת חתימה וגמח"ט ולבשו"ט.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

ג ...וְאִם אֵין קָטָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת יִטְעוֹם הַמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ אוֹ אָדָם אַחֵר[18] וְיִשְׁתֶּה כְּשִׁיעוּר שֶׁחַיָּיבִים לְבָרֵךְ אַחֲרָיו בְּרָכָה אַחֲרוֹנָה דְּהַיְינוּ רְבִיעִית שֶׁיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁיּוֹצֵא בְּזֶה יְדֵי קִידּוּשׁ בְּמָקוֹם סְעוּדָה כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִי' רע"ג[19] וְלָכֵן יְהֵא בְּדַעְתּוֹ לָצֵאת יְדֵי חוֹבָתוֹ בְּקִידּוּשׁ זֶה שֶׁאִם לֹא כֵּן אָסוּר לִטְעוֹם קוֹדֶם קִידּוּשׁ וְאַף עַל פִּי כֵן יָכוֹל הוּא לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ בְּבֵיתוֹ כְּדֵי לְהוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ אִם אֵינָם יוֹדְעִים לְקַדֵּשׁ בְּעַצְמָן[ז] כמ"ש שָׁם[21]:

חלק ב סימן רסט, דין הקידוש בבית הכנסת, סוף סעיף ג

הלכתא רבתא

ז] לקדש **בעצמן** - והיינו דוקא אם שתה בעצמו, אבל אם נתן לאחר לשתות - יכול לקדש לבני ביתו - אף שיצא ידי חובת קידוש.

והוא הדין לברכת שהחיינו שמברך בבית הכנסת ויכול לחזור ולברך בביתו אף אם יודעים לברך, אבל אם בני ביתו בירכו ברכת שהחיינו בהדלקת הנרות - ואין מי שלא יצא עדיין ידי חובתו - לא יברך שהחיינו בשעה שמקדש בביתו. אולם בליל סוכות שבו מברכים ברכת שהחיינו לא רק על החג, כי אם גם על מצות סוכה, יחזור ויברך ברכת 'שהחיינו' בשעת קידוש ויכוין למצות סוכה[20].

ציונים והוספות

18) סימן רעא סכ"ה: אם לא טעם המקדש וטעם אחד מהמסובין אם טעם כמלא לוגמיו ממש יצאו כולם ידי חובתן אבל אין שתיית שנים מצטרפת למלא לוגמא . . והגאונים סוברים שאם לא טעם המקדש עצמו כמלא לוגמיו לא יצא אע"פ שטעמו המסובין כל אחד כמלא לוגמיו וראוי לחוש לדבריהם לכתחלה (ובסי' קצ ס"ד כתב לחוש לדברי הגאונים בקידוש שבביתו).

19) סעיף ט: יש אומרים שאפילו שתה רביעית יין מכוס הקידוש יוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה ולא הצריכו סעודה במקום קידוש אלא כשלא שתה רביעית שלמה אלא רוב רביעית ויש לסמוך על דבריהם לעת הצורך כגון בקידוש שבבית הכנסת או מילה ואין שם קטן להשקותו מכוס של ברכה ישתה גדול רביעית שלמה ויתכוין לצאת ידי חובתו כמו שנתבאר בסימן רס"ט (ומכל מקום אם אפשר טוב שישתה עוד רביעית שלמה מלבד רוב רביעית שיוצא בו ידי חובת קידוש כדי לצאת לדברי הכל).

20) שש"כ פמ"ט סי"ב.

21) סעיף ו: יכול אדם לקדש לאחרים אע"פ שאינו אוכל עמהם ואין בזה משום קידוש שלא במקום סעודה כיון שלהשומעים היוצאים ידי חובתן הוא מקום סעודה ומכל מקום כיון שהוא אינו יוצא ידי חובתו בקידוש זה וכן אם כבר קידש לעצמו במקום סעודתו כיון שהוא אינו צריך לקידוש זה אין לו לקדש לאחרים לכתחלה אלא אם כן הם אינם יודעים לקדש בעצמם.

ועד"ז בסימן רצו סי"ז לענין להוציא בני ביתו בהבדלה כשכבר יצא י"ח בבית הכנסת, **ובסי' רצז** ס"ז שאינו יכול להוציא בני ביתו בברכת הנהנין אפילו כשאינם יודעים לברך בעצמם, וברכת היין שבקידוש אינה בגדר ברכת הנהנין שלא תיקנוה להנאתו כלל אלא בשביל שצריך לזכרהו על היין.

שולחן ערוך – הלכות שבת

א מותר להתחיל במלאכה בערב שבת סמוך לחשכה אע"פ שאינו יכול לגומרה מבעוד יום והיא נגמרת מאליה בשבת כגון לשרות דיו וסממנים במים וכן ליתן השעורים במים בגיגית סמוך לחשיכה והם נשרים שם כל השבת כולה וכן ליתן מוגמר תחת הבגדים על גבי גחלים סמוך לחשיכה והם מתגמרים והולכים כל השבת כולה אפילו אם המוגמר והגחלים מונחים בכלי שאף שהמלאכה נעשית בשבת בכלי של ישראל אין בכך כלום שאין אדם מצווה על שביתת כליו שלא תיעשה בהן מלאכה בשבת מאליה אפילו אם הוא בענין שהכלי בעצמו הוא העושה מלאכה בשבת מאליו כגון לפרוס מצודות חיה ועופות ודגים מבעוד יום והם נצודים בשבת אע"פ שהמצודה היא העושה מעשה הצידה בשבת שהפח נקשר ותופס העוף וכן היקוש שפושטים לחיות ללוכדן ברגליהן כשהם נוגעים בו קופץ ומתחבר מאליו ולוכד:

ב וכן מותר לתת צמר לתוך היורה מבעוד יום (וצובעו) [לצובעו] והוא מצטבע מאליו כל השבת כולה והוא שתהא היורה עקורה מעל האש כל השבת כולה שאם עומדת על האש אסור משום גזרה שמא ישכח ויחתה בגחלים בשבת למהר בישול סממני הצבע וגם שתהא היורה טוחה בטיט סביב כסויה שאם אינה טוחה אסור משום שמא ישכח ויגלה כסויה בשבת (ומגיס) [ויגיס] בה בכף והמגיס בקדרה רותחת אפילו אינה על האש חייב משום מבשל שההגסה גורמת למהר הבישול ואפילו אם סממני הצבע נתבשלו כבר כל צרכן מבעוד יום מכל מקום כשמגיס בהן בשבת חייב משום צובע שע"י ההגסה נקלט הצבע בצמר אבל כשהיא טוחה בטיט לא יבא לטרוח כל כך לסתור הטיחוי כדי להגיס.

אבל מותר לתת אונין (פי' מטוה) של פשתן לתוך התנור מבעוד יום כדי שיתלבנו שם כל השבת כולה אע"פ שאין פי התנור

טוח בטיט סביב כיסויו דכיון שהרוח קשה להאונין לא יבא לגלות כיסוי התנור כדי לחתות בגחלים שבשוליו:

ג מותר למכור לנכרי ולהטעינו המקח סמוך לחשיכה ובלבד שיצא מפתח ביתו עם המקח מבעוד יום אפילו היא עיר המעורבת כמו שנתבאר בסי' רמ"ו.

ואפילו אם ייחד להנכרי חדר בחצרו שיניח שם מקחו קודם השבת ואח"כ בשבת בא הנכרי ליטלו משם להוליכו לביתו לא יניחנו להוליכו עד לאחר השבת אלא אם כן שהנכרי אלים והוא מתיירא ממנו שאז יש להקל אף אם לא ייחד לו מקום למקחו קודם השבת:

ד ומותר ליתן בגדיו לכובס נכרי ועורות לעבדן נכרי סמוך לחשכה בקבלנות והנכרי עושה מעצמו אפילו בשבת ובלבד שהישראל לא יאמר לו שיעשה בשבת וכן לא יאמר לו ראה שתגמר המלאכה ביום א' או ביום ב' וידוע שאי אפשר לגמרה אז אלא אם כן שיעשה גם בשבת שהרי זה כאלו אומר לו בפירוש לעשות בשבת אבל כשלא אמר לו כלום והנכרי עושה בשבת מעצמו אינו צריך למחות בידו לפי שאין הנכרי מתכוין בעשייתו בשבת בשביל הישראל שהרי אף אם לא היה עושה עד לאחר השבת היה מקיים ציווי הישראל כיון שהישראל לא גילה לו דעתו לעשות בשבת אלא הוא עושה בשבת לעצמו כדי להשלים קבלנותו שאם לא יעשה היום יצטרך לעשות למחר ועכשיו שעשה היום יהיה פנוי למחר:

ה במה דברים אמורים כשהנכרי עושה בשבת בביתו או בבית אחר שאינו רשות ישראל שאז אין הדבר ניכר שהיא מלאכת ישראל אבל אסור להניחו לעשות ברשות ישראל לפי שכשעושה ברשות ישראל ניכר הדבר שהיא מלאכת הישראל ושמא יחשדוהו שנתן לו בשבת או יחשדוהו שהנכרי הוא שכיר יום אצלו ולא קבלן כמו שנתבאר בסימן רמ"ד.

ואפילו כשהמלאכה נעשית בבית נכרי יש אומרים שאין היתר אלא כשאין מגיע ריוח לישראל ממה שהמלאכה נעשית בשבת שאף אם יעשנה אחר השבת יהנה ממנה הישראל כך כמו עכשיו שהיא נעשית בשבת ואף שהוא חפץ יותר שתיעשה בשבת כדי שתגמר מקודם ויכול ליהנות ממנה מקודם ואין זה נקרא ריוח כיון שאף אם תיעשה אחר השבת יהנה ג"כ ממנה אבל אם הוא בענין שאם תיעשה אחר השבת לא יוכל ליהנות ממנה ואין לו בה חפץ כלל אלא אם כן תיעשה בשבת כגון שהולך לדרך מיד במוצאי שבת וכיוצא בזה בענין שיש ריוח לישראל ממה שהמלאכה נעשית בשבת אסור ליתנה להנכרי קודם השבת אלא אם כן שיוכל לגמרה בימי החול קודם השבת או אח"כ ואף אם נתנה לו בכדי שיכול לגמרה קודם השבת ונודע לו שהנכרי עושה בשבת צריך למחות בידו דכיון שלהישראל יש ריוח מזה שהמלאכה נעשית עכשיו בשבת ולהנכרי אין ריוח מזה שמצדו לא יבצר לעשותה אחר השבת אלא שהוא עושה בשבת לפי תומו להשלים פעולתו ואין מגיע לו ריוח מזה כמו שמגיע להישראל לפיכך נראה הדבר כאלו בשביל זה הישראל נעשית המלאכה בשבת ויש מי שמתיר ליתנה לו סמוך לחשכה והוא יעשה מעצמו בשבת בביתו רק שלא יגלה לו דעתו שצריך לו שתיעשה בשבת ולא יאמר לו כלל שיוצא לדרך במוצאי שבת מיד.

ואפשר שאינן חולקים כלל שהמתיר אפשר שלא התיר אלא כשהוא בענין שכשלא יעשה בשבת ואחר השבת לא יהיה להישראל כלל חפץ במלאכתו אזי לא ישלם לו הישראל בעד מלאכתו ונמצא שבמה שהוא עושה המלאכה בשבת מגיע לו ריוח שישלם לו הישראל בעד מלאכתו ובזה אפשר שגם האוסר מודה שהוא מותר דכיון שגם להנכרי מגיע ריוח ממלאכת השבת אינה נראית כאלו היא נעשית בשביל הישראל בלבד אבל אם הוא בענין שאף אם לא יעשה בשבת יעשה אחר השבת ויצטרך הישראל לשלם לו כיון שלא התנה עמו בתחלה על מנת שתוגמר המלאכה במוצאי שבת מיד ונמצא שאין מגיע ריוח להנכרי ממה שעושה בשבת אלא להישראל בלבד אפשר שבזה אף המתיר מודה שהוא אסור:

ו וכל זה כשקוצץ לו דמים בשכר מלאכתו שאז הוא טורח לעצמו כדי לקבל שכרו ואינו נראה כעושה שליחותו של הישראל או שעושה בטובת הנאה דהיינו שעושה בחנם בשביל טובת הנאה שקבל כבר מהישראל וע"ד שנתבאר בסי' רמ"ז שדינו כאלו קצץ לו שכר אבל אם אין הנכרי חפץ לעשות בחנם אלא מצפה הוא לתשלום שכר אבל אין דעתו סמוכה עליו בודאי שלא קצץ לו הישראל שכר ונמצא שהוא טורח בספק בשביל הישראל ונראה כעושה שליחותו לפיכך לא יתן לו אלא א"כ שיכול לגומרה קודם השבת ודבר שקצבתו ידוע כגון כלים לכובס בזמנינו זה מותר ליתן לו אפילו סמוך לחשכה בסתם בלא קציצה דאטו בכל פעם ופעם יקצוץ עמו.

ויש מתירין אפילו בדבר שאין קצבתו ידוע ליתן לו בה' בשבת או קודם לכן אע"פ שלא יוכל לגומרה קודם השבת שכשנותן לו בערב שבת אם אינו יכול לגומרה מבעוד יום הרי זה נראה כאלו נותן לו על מנת שיגמור בשבת כיון שנותן לו סמוך לשבת והוא אינו יכול לגומרה מבעוד יום אבל בחמישי כיון שאינו סמוך לשבת אין נראה כנותן לו על מנת לעשות גם בשבת ואם הנכרי יעשה מעצמו בשבת אין בכך כלום שלהשלים קבלנותו הוא עושה ואינו נראה כשלוחו של הישראל אלא בשעה שמקבל הקבולת שאז אף אם הישראל קוצץ לו דמים הרי זה נראה כשלוחו של ישראל וכיון שנותן לו רחוק מיום השבת אף אם הוא נראה אז כשלוחו מכל מקום אין נראה כאלו שולחו לעשות בשבת אלא אם כן נותן לו סמוך לשבת וכן עיקר.

(ומה שאנו מחמירים גבי שילוח אגרת כסברא הראשונה כמו שנתבאר בסי' רמ"ז הטעם הוא לפי שכששולחו בדרך עם אגרת שיוליכנה למחוז חפצו נראה כאלו אומר לו לילך בכל יום אפילו בשבת עד שיגיע למחוז חפצו ולפיכך צריך שיהיה יכול להגיע לשם קודם השבת אע"פ שמשלחו הרבה ימים קודם השבת):

ז ומכל מקום אם רואה אותו עושה מלאכתו בשבת צריך לומר לו שלא יעשה אע"פ שנתן לו בא' בשבת אע"פ שהיה יכול לגומרה כבר קודם השבת (לפי שכשהישראל רואהו בשבת עוסק במלאכתו ושותק לו אזי מבין הנכרי שבשבת הוא נוח לו להישראל ומתכוין לעשות בשבילו משא"כ כשאינו רואהו הוא מתכוין להשלים קבלנותו):

חלק ב סימן רנב מלאכות המותרים והאסורים להתחיל בערב שבת כדי שיהיו נגמרים בשבת סעיפים א-ז

לקוטי תורה

[והולך ומבאר את עניני "רוממות הא־ל" המתוארים בתפלה, שעל ידי ההתבוננות בהם בהעמקת הדעת מעלים את "הטוב למעלה", ומפרידים ומורידים את "הרע למטה":]

והוא, כשמתבונן האדם בגדולת ה', איך שהוא מחיה את כולם ומהווה את כולם, וכולם בטלים אצלו ית'.

הרעיון המרכזי של כל פסוקי דזמרה הוא – ביטול הנבראים אל הקב"ה; וכדי להגיע להכרה פנימית בכך יש להתבונן בענין "ואתה מחי' את כולם", כפירוש רז"ל "אל תקרי מחי' אלא מהוה"; היינו ההתבוננות כיצד הקב"ה מחי' ומהווה את כל הנבראים, מהנבראים העליונים בשמי השמים עד הנבראים התחתונים שלמטה בארץ, והתבוננות זו מביאה להכרה שכולם בטלים אל הקב"ה בביטול מוחלט, מאחר שאין להם שום קיום וחיות מצד עצמם, אלא כל חיותם היא אך ורק מאלקות.

וכולא קמי' כלא חשיב.

ישנו "ביטול" עמוק יותר אל הקב"ה שניתן להגיע אליו על ידי התבוננות בענין "כולא קמי' כלא חשיב". פירוש: מצד גודל ועוצם "רוממות הא־ל" והתנשאותו למעלה מכל העולמות והנבראים, הנה לא זו בלבד שהוא מחי' את כולם ואין להם מציאות משלהם, אלא עוד זאת, שכל הבריאה כולה אינה תופסת מקום כלל לגבי הקב"ה, ולפניו ית' הכל נחשב כאילו אינו.

כמ"ש לך ה' הגדולה וכו', שכל המדות העליונות בטלים אצלו ית'.

זאת ועוד:

הביטול (היינו העדר תפיסת מקום) אליו ית' אינו בנבראים בלבד, כי אם גם במדותיו של הקב"ה – שגם הן "בטלות" ו"כלא חשיב" לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו, כי מדותיו של אדם, להבדיל, הם חלק ממהותו ועצמותו, והן הן תכונותיו וטבעו (שהוא איש החסד, גיבור וכיו"ב), ובוודאי לא שייך לומר שמדותיו של האדם אינן תופסות מקום אצלו והן "כלא חשיב" לגבי האדם; משא"כ מדותיו של הקב"ה, כמו חסדו, גבורתו ותפארתו – אינן תופסות מקום כלל אצלו ית'.

וזהו הפירוש הפנימי בכתוב (שאומרים בפסוקי דזמרה) "לך ה' הגדולה והגבורה גו'": "לך" פירושו – בטל וטפל לך, היינו שהמדות העליונות שנמנו בכתוב (הגדולה והגבורה וכו') בטלות אצלו ית'.

[ולכאורה יש לתמוה: הכיצד? איך יתכן לומר שלמדותיו של הקב"ה אין שום תפיסת מקום אצלו ית'?

אלא הביאור:]

כמ"ש בתיקונים ולאו מכל מדות אלין כלל, והוא נעלה מעלה מהם רבבות מדרגות אין מספר.

איתא בתיקוני זהר: "אנת הוא דאפיקת.. עשר ספירן לאנהגא בהון עלמין" – אתה הוא ש"הוצאת" עשר "ספירות" [כחות אלקיים] להנהיג בהם את העולמות.

ולאחר פירוט עשר הספירות העליונות, מסכם: "ולאו מכל מדות אלין [איהו] כלל" – "ואין בו [בהקב"ה] מכל המדות הללו כלל".

כלומר: הקב"ה בכבודו ובעצמו מרומם ומנושא מהמדות העליונות, למעלה מעלה רבבות מדרגות עד אין מספר, שכן, הקב"ה בעצמו הוא "פשוט בתכלית הפשיטות", ולא שייך לומר בו שום תואר או "ציור" ח"ו.

ומאחר שהמדות העליונות הן תואר וצורה – כל מדה לפי תכונתה וצורתה – מובן עד כמה המדות העליונות אינן תופסות מקום כלל לגבי מהותו ועצמותו ית', וכלא ממש חשיבי.

והמלאכים אומרים קדוש כו', קדוש פירוש מופרש ומובדל.

על "רוממות" זו של הקב"ה – שהוא ית' מרומם לגמרי לא רק מהנבראים, אלא גם מהכוחות האלקיים שעל ידם הוא מנהיג את העולמות – משבחים אותו המלאכים באמרם "קדוש" (כפי שאומרים בברכות קריאת שמע):

קדושה היא מלשון הבדלה, כמאמר רז"ל "קדושים תהיו – פרושים תהיו", וכשאומרים על הקב"ה שהוא "קדוש", משמעות הדברים היא שהוא ית' מופרש ומובדל לגמרי (לא רק ממציאות העולמות, אלא גם) מגדר העולמות, עד שאין ביניהם שום יחס כלל.

למעלה מעלה מגדר ממלא וסובב כל עלמין.

הקב"ה בכבודו ובעצמו מובדל כל כך מגדר

העולמות, עד שלא זו בלבד שלא שייך לומר שיש יחס בינו ובין העולמות באופן של "ממלא כל עלמין", אלא אפילו יחס בגדר "סובב כל עלמין" לא שייך אצלו ית'.

פירוש:

איתא בזהר "איהו סובב כל עלמין.. איהו ממלא כל עלמין" – והם שני מיני אורות וחיות הנמשכות מאתו ית':

"ממלא כל עלמין" הוא האור האלקי היורד מדרגא לדרגא והולך ונעשה יותר ויותר מצומצם עד שמתלבש בנבראים להחיותם, כדוגמת נפש המלובשת בגוף ונותנת לו חיות, כמאמר רז"ל "מה הנפש ממלא את הגוף, כך הקב"ה מלא את העולם";

ו"סובב כל עלמין" הוא אור אלקי בלתי מוגבל, ובהיותו "אין סוף" לא יתכן שיהי' "נתפס" בנבראים מוגבלים אלא הוא "סובב" ו"מקיף" עליהם מלמעלה. ואף שגם אור זה נמצא בתוך העולמות ומשפיע בהם חיות וקיום, הרי הוא נקרא "סובב כל עלמין" לפי שנשאר מובדל ומרומם מהם.

אמנם, אף שאור ה"סובב" אינו נתפס בנבראים מחמת היותו בלתי מוגבל, מכל מקום הוא עכ"פ בגדר העולמות, אלא שסובב ומקיף עליהם; וכפי שמורה השם והתואר "סובב כל עלמין", שיש יחס וקשר מסוים בין האור ה"סובב" ובין העולמות.

כלומר, גם אור הסובב כל עלמין הוא אור שבא ויורד מלמעלה להחיות את העולמות אלא שפעולתו היא באופן כזה שגם כשפועל בעולמות עדיין נשאר מובדל מהם, ואם כן, גם לאור ה"סובב" יש יחס מסוים לעולמות ונבראים, משא"כ הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא קדוש ומובדל לגמרי מגדר העולמות, והוא ית' מובדל ומרומם לא רק ממדותיו ית' (שהם אור ה"ממלא כל עלמין") אלא אפילו מגדר אור ה"סובב כל עלמין".

[ומעתה חוזר לענין ביטול המדות העליונות – ואפילו מדת ה"גדולה" – לגבי הקב"ה בעצמו:]

כמארז"ל במקום שאתה מוצא גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, שאע"פ שלגדולתו אין חקר, על כל זה הוא רם ומתנשא מבחינת גדולתו, עד שמדת גדולה נחשב ענוה ושפלות לפניו ית'.

אמרו חז"ל: "במקום גדולתו של הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו". והפירוש הפשוט בדבריהם הוא שבאותם הכתובים שמדברים על גדולתו וגבורתו של הקב"ה מצינו גם תיאור ענוותנותו; ואילו לפי הפירוש הפנימי, משמעות הלשון "במקום שאתה מוצא כו'" היא שהגדולה עצמה היא ענוותנותו של הקב"ה, היינו שעצם התואר והמדה "גדול" הוא ירידה והשפלה לפניו ית'.

כי אע"פ ש"לגדולתו אין חקר", היינו שגדולתו ית' היא בלי גבול (ולכן אין לנבראים שום השגה בגדולתו של הקב"ה), מכל מקום, גדולה זו היא ירידה לפניו, כי זה גופא שנקרא "גדול" הרי זה תואר וגדר, המורה על יחס לנבראים (שכן כשאומרים על דבר שהוא "גדול" הרי גדולתו נמדדת ביחס לדברים אחרים ומשמעות התואר "גדול" הוא שדבר זה גדול מדברים אחרים), ואם כן, לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו שאינו בגדר העולמות כלל, לא שייך לומר שהוא גדול וגבוה מהם, ונמצא שמדת הגדולה של הקב"ה היא השפלה וירידה לפניו ית'.

[לסיכום:

*קיימים שני ענינים כלליים בגדולת ה' שמחמתם כל הנבראים בטלים לגבי הקב"ה: א) ביטול הנבראים אליו ית' מכיון שהוא מחי' ומהווה אותם. ב) ביטול הנבראים לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו, מכיון שהוא מרומם לגמרי **מגדר** העולמות – כולא קמי' כלא חשיב.*

ועתה חוזר לתחילת הענין – שעל ידי "רוממות א־ל בגדונם" (במיוחד בעת התפלה) פועלים שיהי' "וחרב פיפיות בידם", היינו הכנעת וביטול הדע שבנפש הבהמית.

ונקודת הענין היא שעל ידי ההתבוננות בענין "רוממות הא־ל" וביטול הנבראים לאלקות, מגלים את ה"טוב" שבנפש הבהמית, ומפרידים – היינו מכניעים ומבטלים – את הדע שבה.

וזהו שממשיך:]

וכאשר יעמיק האדם מחשבתו בהתבוננות זו וכיוצא בה, ממילא יתפרדו כל פועלי און, בחינת הרע שבנפשו.

"התבוננות" פירושה – העמקת הדעת בענין, שהאדם "תוקע" בו מחשבתו בחוזק גדול, עד שהענין נכנס היטב בתוך מוחו ולבו, באופן שהאדם נעשה "מקושר" ומחובר בתוכן הענין שמתבונן בו.

ולפיכך, על ידי "התבוננות" בענין ביטול הנבראים להקב"ה יתבטל הרע שבקרבו.

בהיות כי הרע וסטרא אחרא אין להם חיות כלל מצד עצמם, זולת שמקבלים חיותם מאחוריים דקדושה.

כלל הוא שלשום דבר בעולם אין קיום וחיות כלל מצד עצמו, והכל חי וקיים רק מהקב"ה, וכלל זה כולל גם את הרע שבעולם, הנקרא בתורת הסוד בשם "סטרא אחרא" ["פירוש צד אחר, שאינו צד הקדושה"], וגם ל"סטרא אחרא" אין חיות משלה ומעצמה אלא רק מהקב"ה; אלא שהסטרא אחרא מקבלת חיותה רק מבחינה נמוכה וחיצונית בלבד, הנקראת בחינת "אחוריים" דקדושה.

ובלשון התניא: "שיורדים ממדרגה למדרגה, רבבות מדרגות בהשתלשלות העולמות דרך עלה ועלול וצמצומים רבים, עד שנתמעט כל כך האור והחיות מיעוט אחר מיעוט עד שיכול להתצמצם ולהתלבש בבחינת גלות תוך אותו דבר הנפרד [מאלקות], להחיותו ולקיימו מאין ליש שלא יחזור להיות אין ואפס כבתחלה מקודם שנברא".

על ידי [עבירה על] **שם"ה לא תעשה.**

בתורת הסוד מבואר, שמלבד הכח והחיות שהקב"ה נתן בקליפות בתחילת הבריאה בשביל עצם קיומן, יש להם גם "תוספת יניקה", היינו כחות וחיות שהקליפות יונקות יתר על מה שניתן להם בתחילת הבריאה.

ו"תוספת יניקה" וחיות זו מגיעה אליהן כאשר אדם עובר על מצוות לא תעשה, כי בכך הוא מכניס את כחות נפשו בדברים של קליפה וסטרא אחרא, ועל ידי זה הוא גורם – מדה כנגד מדה – שגם למעלה תהי' השפעה וחיות לקליפות וסטרא אחרא.

ולכן הם בטלים אל הקדושה, כביטול החושך מפני אור.

מאחר שכל חיותו של הרע אינה אלא מצד הקדושה, ומצד עצמו אין בו שום חיות כלל, נמצא שבעצם אין לרע שום כח נגד הקדושה, "שבאמת אין שום ממשות כלל בסטרא אחרא, שלכן נמשלה לחשך שאין בו שום ממשות כלל וממילא נדחה מפני האור, וכך הסטרא אחרא . . בטלה לגמרי מפני הקדושה, כביטול החשך מפני האור הגשמי".

וכך גם לגבי הנפש הבהמית שבאדם עצמו. כאשר הוא מתבונן היטב בכך שכל דבר שבעולם חי וקיים רק מאלקות (וענין זה הוא התוכן הכללי המשותף לכל פסוקי דזמרה), עד שהדבר נחקק היטב בנפשו – הרי הרע שבנפשו הבהמית מתבטל, בבחינת "יתפרדו כל פועלי און".

כי כל היסוד של הרע שבנפש הבהמית הוא התחושה של האדם שהוא "יש" עם רצון משלו ולולי זאת לא יתכן שיעבור על רצונו ית' ; אבל בהתבטל רגש הישות (על ידי ההכרה שכל מציאותו וקיומו הוא אך ורק מאלקות) – הרי בדרך ממילא מתבטל הרע.

[לסיכום:

*ענינם של פסוקי דזמרה הוא להחדיר במוחו ובלבו של אדם את ההכרה שהקיום והחיות של כל דבר בעולם הוא אך ורק החיות האלקית שבו, וכן הענין ד"כולא קמי' כלא חשיב", היינו שכל הנבראים בטלים לגבי הקב"ה בכבודו ובעצמו, מחמת היותו מרומם לגמרי **מגדר** העולמות; וככל שהכרה זו חודרת באדם בצורה יותר עמוקה ויותר פנימית, כך נחלשת אצלו יותר תחושת ה"ישות" שלו, והרע שבו מתבטל יותר ויותר, וממילא הולכת ופוחתת האפשרות שיעשה משהו נגד רצונו ית'.*

ומאחר שמטבעו כל נברא מרגיש תחושה חזקה של ישות, ומאד מאד לא רוצה בביטול ישותו ומציאותו, לכן תיקנו להתפלל בכל יום ויום, וחוזרים ואומרים את הפסוקים והמזמורים שוב ושוב מדי יום ביומו, כי אע"פ שביום הקודם כבר אמר אותם האדם בכוונה הראוי' והתבונן היטב בביטול הנבראים אל הקב"ה, וההכרה חדרה בו בצורה פנימית ועמוקה עד שהצליח לחוש ביטול לאלקות (איש איש בהתאם למעמדו ומצבו), הרי לאחר התפלה, כאשר שב לחייו הגשמיים ולעסקיו בהשגת צרכי הגוף, חוזרת וניעורה ה"ישות" שבקרבו; וכדי לעורר את רגש הביטול לאלקות מחדש צריך לחזור ולהתבונן מחדש בהעמקת הדעת בענינים המביאים לידי הביטול הרצוי, כנ"ל].

ב.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(נז) **והנה** ידוע שיש מחלוקת אם החשך הוא רק העדר האור בלבד ואינו מהות בריאה בפ"ע כלל וא"כ צריך שיוקדם אור לחשך שאל"כ א"א למציאת חשך כלל או גם במקום שלא הגיע שם אור מעולם שזהו ג"כ נק' העדר האור אבל במקום אור אין מציאת לחשך כלל ולפ"ז האור גבוה מן החשך אחר שעיקר מציאותו בהעדר והסתלקות האור אבל הדיעה השנית והוא האמת דהחשך הוא בריא' בפ"ע וקדם מציאותו למציאת האור שהרי א' והארץ היתה כו' וחשך ע"פ תהום ואח"כ ויאמר יהי אור ויהי אור ואח"כ ויבדל בין האור כו' וכן מוכרח ממה שאו' יוצר אור ובורא חשך הרי האור בבחי' יצירה והחשך בבחי' בריא' וכיתרון מעלת הבריא' על היצירה כך יתרון מעלת החשך על האור כו' וכן מארז"ל כברייתו ש"ע ברישא חשוכא והדר נהורא כמ"ש ויהי ערב כו' והענין של ערב ובקר הרי ערב קודם לבקר ואם אין ערב אין בקר הרי החשך הוא הגורם האור ובמ"ש ויבדל כו' הרי קרא לאור יום ולחשך לילה מדת יום באור יותר טוב מן מדת לילה בחשך שהרי א' חסד אל כל היום כו' ואמנם הענין הוא דשני הדיעות אמת דהעדר האור הוא החשך מלמטה למעלה שהאור קודם ונסתלק כנ"ל בענין הפלפול שהשקפה ראשונה שנק' אור מתבטל ע"י הקושיא שזהו ההעלם שנק' העדר האור וכן בהעדר גילוי אור בתחלה נק' חשך אבל מלמעלה למטה החשך קודם לאור והוא ההעלם שקודם לגילוי כיתרון מעלת הבריאה על היצירה שההעלם הוא בבריאה והגילוי אור הוא ביצירה כמ"ש יוצר אור כו' והוא כאשר בא הגילוי מן ההעלם בתחלה שזהו ירידת האור אחר שקדם לו החשך כמו בקושיות כו' וד"ל (וזהו שאו' גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור שיש כאן ב' מיני אור וב' מיני חשך אור שקודם לחשך והעלם כנ"ל ואור שאחר החשך וההעלם וזהו גולל אור מפני חשך וחשך כו' וב' מיני חשך א' חשך שקדם לאור כמו ויהי ערב כו' וכמ"ש ולחשך קרא לילה והב' חושך שאחר האור שהוא הנק' העלם ומן ההעלם שבא לגילוי אור הוא אור הב' שבא אחר ההעלם כנ"ל וד"ל):

שער החנוכה

ג.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

ועתה נבאר הדברים דרך פרט בלאו זה דב' אחיות, ויובן עפ"י מאמר יעקב אע"ה שלא רוצה לברך בכוס של ברכה דלעתיד משום שנשא שתי אחיות, שעתידה תורה לאוסרן עלי כדאי' בפסחים (קי"ט ב'), והענין הוא כמו שידוע ענין לאה ורחל שהם ב' אחיות למעלה הם ב' ההי"ן דשם הוי', שם ה' גדולה לאה עלמא דאתכסייא בחי' מחשבה ושם ה' קטנה רחל עלמא דאתגלייא בחי' דיבור והנה המחשבה צפונה וטמונה והיא האור וחיות דעלמין סתימין דלא אתגליין והדבור הוא בגלוי להחיות נבראים בעלמא דאתגלייא והדבור מקבל מן המחשבה הארה והוא סוד עקבי לאה נכנסין תוך ראש רחל בחי' עקביים ובחי' תחתונה שבמח' כי עלמא דאתכסיי' גבוה יותר מעלמא דאתגלייא, והנה יעקב בחי' המדות דאצי' יש לו יחוד עם המח' ועם הדבור כי מהמדות עולה למוח להרהר ולדבר והוא המתלבש באותיות מחו"ד להחיות העולמות וז"ס שנק' בריח התיכון שמבריח מהקצה אל הקצה מכתר עד מל' וכשמתייחד עם רחל עלמא דאתגלייא הוא ממשיך תוס' אור לאין קץ מעלמא דאתכסייא בעלמא דאתגלייא ביתר שאת על המדה הקצובה שהדבור מקבל בצמצום מן המחשבה וכמ"ש ויאהב יעקב את רחל (בראשית כ"ט י"ח) שכל מגמותיו הי' להמשיך האור בעלמא דאתגלייא ופעל ועשה כן (וגם לאה שהיתה שנואה כי היא עלמא דאתכסי' ויעקב חפץ לגלות ההארה הנה ילדה ג"כ ששה בנים ובת אחת שהם מקשרי המדות דאצי' ועליהם נאמר (ב"ב כ"א א') קנאת סופרים ספר וסיפור תרבה חכמ' אסגיאו משיכו דחכמתא כו') ועז"נ ברוך ה' אלקי ישראל מן העולם ועד העולם (תלים ק"ו מ"ח) ברוך ל' המשכה מעלמא דאתכסי' בעלמא דאתגלייא, וכ"ז הוא למעלה באצי' אבל למטה בבי"ע אסרה תורה לישא שתי אחיות ומטעם שנת"ל כי גילוי אור הזה ביותר מהמדה ראוי להיות באצי' ולא שיעשה כן בבי"ע אלא שיעקב לפי שהי' לפני מ"ת והי' טהור וקדוש עשה כן דוגמת היחוד באצי' כי לו יאתה לעשות כן להיותו מרכבה למדות דאצי' וגם לאה ורחל הם מרכבה כנ"ל ועדיין לא ניתנה תורה בבי"ע לאסור לעשות כן למטה ולפיכך אמר

שעתיד' תורה לאוסרן עלי כלומר כשתומשך דת התורה בבריאה יהי' זה איסור גדול ולפיכך לא רצה לברך על כוס של ברכה דלעתיד שמיין המשומר בענביו משימ"ב שאין ממנו שום שורש יניקה לחיצונים כו', והעושה זה עתה הוא מגלה ערוה מטעם הנ"ל וחייב כרת כי נכרתת נפשו משרשה ומקורה. וה' ישמרנו ויחיינו מיומים ונחיה לפניו:

איסור ערות אחות אשתו

ד.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

והנה כמו"כ ע"י תפלת הצבור שממשיכי' בחי' י"ג מדה"ר ממתיקים ג"כ הגבורות דשם אלקי', שזהו מ"ש ומי כהוי' אלקינו שמבחי' אלקי' נעשה אלקינו, היינו שם אלקים שלנו, שזהו ע"י בכל קראנו אליו כמ"ש בספרי אליו ולא למדותיו שזהו בחי' אוא"ס שבכתר, וע"י המשכת אור חדש כזה נעשה הוי' אלקינו היינו יחוד חו"ב, וממילא נמשך עת רצון שיומשך בבחי' עת היינו בחי' המל' מבחי' רצון כו', ועי"ז נמתקים הגבורות דשם אלקי' להיות אלקי' ברוב חסדיך שגם מבחי' שם אלקי' לא יומשך הדין והעיכוב, וזהו שתפלת הצבור אינה נמאסת שנא' הן אל כביר לא ימאס. וי"ל שמבחי' שם אלקי' נעשה שם אל שנודע ששם אל הוא בחסד, והיינו ע"י המשכת יגמה"ר נעשה אלקי' ברוב חסדיך ולכן נק' אל ע"ש ריבוי החסד שנמשך בו מחסדי' דע"ק כו'. וכמו"כ גם תפלת היחיד כשהוא בבחי' נמוכי הרוח עי"ז ממתיק ג"כ גבורות דשם אלקי' כמ"ש בזהר פ' משפטים דק"ח ע"א שכל הקרבנות הם לשם הוי', אבל הקרבן לשם אלקי' הוא עציבא ותבירא דרוחא, ופי' בזהר הרקיע מהאריז"ל שכל הקרבנות עולים לשם הוי' אבל לבחי' ש' אלקי' כתי' כי לא תחפוץ זבח כו' שאינו מתרצה בבחי' הקרבן כ"א נוקם ונוטר כנחש כו', אבל זבחי' הראוי' לו הם רוח נשברה ולב נשבר ונדכה. וי"ל כי טענת שם אלקי' הוא על הקרבנות דהלא שמוע מזבח טוב להקשיב מחלב אילים, השמיעה וביטול הרצון מגיע בבחי' הכתר שלמעלה מבחי' בירור הקרבנות כו' כמ"ש במ"א בענין מה שאמר שאול לשמואל הקימותי את דבר הוי' ע"י הקרבנות שיעלה והשיב לו שמואל הלא שמוע מזבח טוב, וא"כ איך יתכפר החטא שלא שמע בקול הוי' ע"י הקרבן רק שזהו מדה"ר דשם הוי' שע"י שמביא קרבן יתכפר לו, וגם זה רק על השגגות כו', אבל רוח נשברה ולב נשבר ונדכה גם בחי' מדה"ד דשם אלקי' לא תבזה, דהחרטה ושבירת הלב על החטא מגיע מאד נעלה כו', שעי"ז נמתקי' גם הגבורות דשם אלקי' כו'.

אריב"ל כו' גדולים נמוכי הרוח

ה.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

וזהו שנצטוינו במצות ק"ש פעמיים בכל יום שחרית וערבית ועיקר הכוונה הוא בפסוק ראשון דהיינו ליחדו בז' רקיעים וארץ וד' רוחות וכמארז"ל כד אמליכתי' למעלה ולמטה ולד' רוחות כו' וכמבואר בטוש"ע או"ח סי' ס"א, ואף גם מי שלא הגיע למעלה ומדרי' זו מחויב בקיום מצוה זו. ומובן מזה שביכולת כאו"א לקבל עליו יחודו ואחדותו ית' (וכ"ה הל' בספרי מצות ק"ש כו' ירצה שבה אנו מקבלים עליו יחודו ומלכותו ואלקותו והשגחתו כו', כי פשוט הדבר שענין הכוונה אינה שתהי' מן השפה ולחוץ ולא תהי' שייכה אליו שאין זו כוונה כ"א שיקבל יחודו ית' עליו היינו שיהי' הוא בטל ומיוחד כו') והיינו כנ"ל לפי שכאו"א יכול להבין ולהשיג את יחודו ית' ולהתבונן בזה ובהתקשרות דעתו בענין ה"ה מתבטל מישותו לגמרי לפי שעה ומתייחד ביחודו ית' בבחי' היחוד דיחו"ע. וגם כי אין זה לאמת לאמיתו מ"מ הוא אמת באותה שעה וכן בכל עת שנזכר ע"ז כנ"ל, וזה מחוייב כאו"א לייגע א"ע ולהגיע לזה. אם כי עבודתו האמיתית לפי מדריגתו היא העבודה דיחו"ת בביטול היש לבד מ"מ מחויב לבוא לידי ביטול דיחו"ע בכדי שתהי' עבודתו בהעבודה דיחו"ת עבודה שלימה ולא יפול ממדריגתו ח"ו אדרבה יוסיף אומץ כח ועוז שתהי' עבודה תמה, ובלי ביטול ויחוד זה א"א שתהי' עבודה שלימה כו' כנ"ל:

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

ט) **וְהִנֵּה** אַחַר כָּךְ מוֹסִיפִין, הַיְנוּ שֶׁיִּרְאֶה לְהוֹסִיף בְּמַעֲשֵׂה עֲבוֹדַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וּכְמוֹ שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל בְּתַנָּא דְּבֵי אֵלִיָּהוּ[31], "אִם הָיָה רָגִיל לִקְרוֹת פֶּרֶק אֶחָד יִקְרָא ב' פְּרָקִים, דַּף אֶחָד יִקְרָא ב' דַּפִּים" כו', וְכַיּוֹצֵא בִּשְׁאָר הַמִּצְוֹת, וְיִרְאֶה לְהוֹסִיף בְּכָל עֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ, בְּכַוָּנָה בִּקְרִיאַת שְׁמַע וּבִתְפִלָּה, וּבִדְחִילוּ וּרְחִימוּ[לג], וְגַם בְּמִדּוֹת טוֹבוֹת, עַל דֶּרֶךְ "הִדָּבֵק בְּמִדּוֹתָיו, מַה הוּא רַחוּם אַף אַתָּה הֱיֵה רַחוּם". וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, שֶׁלְּפִי עֶרְךְ שִׁקִּידָתוֹ שֶׁהָיָה מִקֹּדֶם בָּעִנְיָנִים הַחֲמָרִיִּים, וְהָיָה מִתְעַנֵּג בָּהֶם, נֶגֶד זֶה צָרִיךְ לְהַכְבִּיד עַל עַצְמוֹ עֹל תּוֹרָה וְעֹל מִצְוֹות, וְלִהְיוֹת מְשֻׁקָּע בָּהֶם וּלְהִתְעַנֵּג בָּהֶם כו'. וּמִי שֶׁהוּא בַּעַל נֶפֶשׁ (וְעָבֹד אַדַּעְתִּיהּ דְּנַפְשֵׁיהּ[לד], לְתַקֵּן נַפְשׁוֹ, הִנֵּה) מַה טּוֹב שֶׁיִּהְיֶה מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה, הַיְנוּ בַּדָּבָר הַדּוֹמֶה, וְאוֹתוֹ הַכֹּחַ יִתֵּן בִּקְדֻשָּׁה בְּיֶתֶר שְׂאֵת כו'. וּלְפִי זֶה יֵשׁ לוֹמַר דְּ"גוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין" זֶהוּ תְּשׁוּבַת הַגֶּדֶר וּתְשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל כו', דְּ"גוֹרְעִין" הוּא תְּשׁוּבַת הַגֶּדֶר, שֶׁגּוֹדֵר וְעוֹצֵר בְּעַד הִתְפַּשְׁטוּת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, וּכְמוֹ הַבְּהֵמָה וְחַיָּה רָעָה שֶׁגּוֹדְרִין בַּעֲדָם בְּגֶדֶר שֶׁל בַּרְזֶל שֶׁלֹּא יַזִּיקוּ, הִנֵּה כְּמוֹ כֵן הוּא עִנְיַן תְּשׁוּבָה זוֹ, הוּא הַהַגְדָּרָה וְהַהַעֲצָרָה בְּהִתְפַּשְׁטוּת הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, דְּעוֹצֵם עֵינָיו מִלְּרְאוֹת מַה שֶּׁהוּא מִתְאַוֶּה, וְאוֹטֵם אָזְנָיו אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמַע בְּמַה שֶׁהוּא חָפֵץ, דְּכָל זֶה הוּא בְּכֹחַ וּגְבוּרָה, שֶׁגּוֹדֵר בְּעַד הַנֶּפֶשׁ הַבַּהֲמִית, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לָזוּז מִשָּׁם. וּ"מוֹסִיפִין" הוּא תְּשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, דִּבְאֹפֶן שֶׁהָיָה תְּחִלָּה מְקֻשָּׁר וְנָתוּן בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם, הִנֵּה בְּאֹפֶן כָּזֶה יִתֵּן אֶת עַצְמוֹ אֶל הַקְּדֻשָּׁה. וְעִנְיַן "וְדוֹרְשִׁין", עַל דֶּרֶךְ "וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ", וְהַיְנוּ לְפַשְׁפֵּשׁ וּלְחַפֵּשׂ גַּם דַּקּוּת הָרָע שֶׁבּוֹ לְבָעֲרָם וְלִהְיוֹת בִּבְחִינַת "בַּר לֵבָב", דִּלְבָבוֹ יִהְיֶה טָהוֹר וְנָקִי, וְהוּא דְּמַה שֶׁמַּשִּׂיג בְּמֹחוֹ יִתְקַבֵּל בְּהַלֵּב. דְּהִנֵּה הַהַשָּׂגָה הוּא טוֹב, (וְהַיְנוּ דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מַשִּׂיג בְּכִי טוֹב), וּכְמוֹ בְּעִנְיַן דַּהֲוָיָ' וַאלֹקִים כֹּלָּא חַד[לח], הִנֵּה בְּהַשָּׂגָה הֲרֵי זֶה מֵשֵׂג בְּהַשָּׂגָה טוֹבָה, וְכַיָּדוּעַ עִנְיָן זֶה בַּאֲרֻכָּה, דְּכַאֲשֶׁר אָנוּ רוֹאִין שֶׁיֵּשׁ אֵיזֶה מְצִיאוּת, הֲרֵי בְּהֶכְרֵחַ דְּיֵשׁ אֵיזֶה דָּבָר שֶׁמִּמֶּנּוּ נַעֲשָׂה, וְהַדָּבָר שֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַיֵּשׁ הַזֶּה הֲרֵי אֵינוֹ מְמַהוּתוֹ שֶׁל הַיֵּשׁ, דַּהֲלֹא יֵשׁ מִיֵּשׁ הוּא שֶׁקֶר גָּמוּר, וּבְהֶכְרֵחַ שֶׁהַמְּהַוֶּה הוּא אַיִן, וְהַיְנוּ הָאַיִן הָאֱלֹקִי, דְּכֵן מַרְגִּישׁ הָאָדָם זֹאת בְּנַפְשׁוֹ, וּמִזֶּה הוּא מֵבִין אֵיךְ שֶׁהוּא בָּעוֹלָם דְּהָעִקָּר הוּא הָאַיִן הָאֱלֹקִי, וְאִם כֵּן יוֹדֵעַ כִּי הַטֶּבַע (בְּגִימַטְרִיָּא אֱלֹקִים), הִנֵּה בֶּאֱמֶת הוּא לְמַעְלָה מֵהַטֶּבַע, וְזֶה מַשִּׂיגִים בְּטוּב, אָמְנָם הַשָּׂגָה זוֹ אֵינָהּ בָּאָה לַלֵּב, כִּי "פַּרְעֹה" אוֹתִיּוֹת "הָעֹרֶף"[32], שֶׁעוֹמֵד בְּמֵצַר הַגָּרוֹן, וּמַפְסִיק, אֲשֶׁר הַהַשָּׂגָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בַּמֹּחַ לֹא תַּגִּיעַ אֶל הַלֵּב. וְזֶהוּ ג' שָׂרֵי פַּרְעֹה, שֶׁהֵם קָנֶה וָשֶׁט וּוְרִידִין, דְּפַרְעֹה אָמַר "לֹא יָדַעְתִּי אֶת הַוָּיָ'", וּ"מִי הַוָּיָ' אֲשֶׁר אֶשְׁמַע בְּקוֹלוֹ", דְּמִשֵּׁם אֱלֹקִים יָדַע גַּם פַּרְעֹה, דְּשֵׁם אֱלֹקִים בְּגִימַטְרִיָּא הַטֶּבַע, מִזֶּה יָדַע גַּם פַּרְעֹה, אֲבָל מִשֵּׁם הַוָּיָ' שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִדֶּרֶךְ הַטֶּבַע, אָמַר פַּרְעֹה "מִי הַוָּיָ'", וְעַל יְדֵי שָׂרָיו הַנַּ"ל, (אֲשֶׁר בְּדֶרֶךְ כְּלָל הוּא הֲנָחוֹת הָעוֹלָם הַנַּ"ל), שֶׁהוּא הַקְּרִירוּת בְּעִנְיְנֵי אֱלִקוּת וְהָרְתִּיחָה בְּעִנְיְנֵי עוֹלָם כו', מוֹנֵעַ וּמְעַכֵּב אֲשֶׁר הַהַשָּׂגָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בַּמֹּחַ לֹא תַּגִּיעַ אֶל הַלֵּב, וְעִנְיַן "וְחָקַרְתָּ" הוּא לִדְרֹשׁ גַּם אַחַר הֶעְלֵם הָרָע, וְהַיְנוּ דַּקּוּת הָרָע, דְּזֶהוּ סִבַּת מְנִיעַת אוֹר הַהַשָּׂגָה בַּלֵּב, אָמְנָם כַּאֲשֶׁר "וְחָקַרְתָּ" כו' וּמֵסִיר דַּקּוּת הָרָע, אָז נַעֲשֶׂה בַּר לֵבָב, דְּ"בַר" יֵשׁ בּוֹ ב' פְּרוּשִׁים, הָא' לְשׁוֹן טָהֹר וְנָקִי, וְהַב' מִלְּשׁוֹן תְּבוּאָה וּפְרִי, דְּכַאֲשֶׁר עוֹסֵק בַּעֲבוֹדָה לְהָסִיר הַמֵּצַר דְּגָרוֹן הַנַּ"ל, אָז נַעֲשֶׂה לְבָבוֹ טָהוֹר וְנָקִי, שֶׁיּוּכַל לְקַבֵּל בַּלֵּב הַהַשָּׂגָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בַּמֹּחַ, וְאָז הִנֵּה לְבָבוֹ תִּתֵּן פְּרִי, דְּלִבָּא פָּלֵג לְכָל שַׁיְיפִין[לו], דְּזֶהוּ עִנְיַן הַלֵּב שֶׁנּוֹתֵן כֹּחַ וָעֹז בְּכָל אֵבָר, וְכַיָּדוּעַ בְּעִנְיַן דִּפִּיקָא דְּלִבָּא[33לז], וְהַיְנוּ דְּכָל הָאֵבָרִים פּוֹעֲלִים פְּעֻלָּתָם כְּפִי הָרָאוּי לָהֶם כו', וְהָא בְּהָא תַּלְיָא[לח], דְּכַאֲשֶׁר הַלֵּב טָהוֹר וְנָקִי, יָכוֹל לְקַבֵּל הַהַשָּׂגָה כְּמוֹ שֶׁהִיא בַּמֹּחַ, אָז הִנֵּה לִבָּא פָּלֵג לְכָל שַׁיְיפִין, דְּכָל הָאֵבָרִים עוֹשִׂין בְּפֹעַל, כְּמוֹ שֶׁהוּא הַשָּׂגַת מֹחוֹ כו'.

קצור. יַמְשִׁיךְ דְּאַחַר כָּךְ מוֹסִיפִין בִּקְדֻשָּׁה. "גוֹרְעִין וּמוֹסִיפִין", תְּשׁוּבַת הַגֶּדֶר וּתְשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל. "וְדוֹרְשִׁין", וְדָרַשְׁתָּ וְחָקַרְתָּ אַחַר דַּקּוּת הָרָע וְהֶעְלֵם הָרָע, וְאָז נַעֲשֶׂה בַּר לֵבָב, דְּהַהַשָּׂגָה מִתְקַבֶּלֶת בַּלֵּב, וְלִבָּא פָּלֵג לְכָל שַׁיְיפִין.

ח"י אלול, תש"ט

---

31) הובא באגרת התשובה סוף פרק ט. ובהגהות הצמח צדק שם כתב: עיין ויקרא רבה פרשה כה עיין שם. - וצריך עיון קצת בשינוי הסדר במאמר רז"ל זה כמו שהובא באור תורה (רמזי תהלים) מכמו שנעתק באגרת התשובה.

32) לקוטי תורה להאריז"ל פרשת וישב וריש פרשת שמות, ובכמה מקומות. ראה בכל זה תורה אור וארא ביאור לדיבור המתחיל לכן אמור לבני ישראל. ובהוספות לתורה אור ריש פרשת ויחי.

33) ראה תיקוני זוהר תיקון סט דף קח. טעמי מצוות להרב חיים וויטל פרשת וירא. לקוטי תורה ביאור לדיבור המתחיל אלה פקודי פרק ו.

לג. וביראה ואהבה. לד. ועושה לפי דעת עצמו. לה. הוי' ואלקים - הכל אחד. לו. שהלב מחלק לכל האברים. לז. דופק הלב. לח. וזה בזה תלוי.

לקוטי דיבורים

אנשים סובלים מכך, שהם עניים במלים להביע דבר שכל בבהירות כפי שהוא.

רואים אנו במוחש, כאשר אנו מדברים איזה דבר שכל, הרי אחרי המלים הראשונות מוכרחים אנו מיד לתקן אותן ולהוסיף מלים כדי שלא יטעו במה שנאמר.

הדבר מודגש יותר כאשר נושא הענין קשור בדבר השייך להרגש הלב, אז מלות היסוד בוערות, השכל מורתח, ואז מוכרחים להיות זהירים יותר במלה.

כמה טוב היה אילו יכלו למסור דבר שכל על ידי מחשבה, שיראו את אור השכל כפי שהוא עם אותיותיו העצמיות. כפי הידוע שבאותיות עצמיות של כל שכל, נראה השכל עצמו, בבהירות, על ידי האותיות, כפי שהוא.

ובמיוחד אותיות הדיבור, כשנושא הענין הוא מעשה בני אדם שהיו מעורבים בענינים אסורים על פי התורה, מסירות ומלשינות, צריכים להיות מחושבים במלה.

לפני מתן תורה, כדי שאור התורה יאיר בעולם, היה מוכרח להיות גלות ושעבוד וגאולת מצרים. ולפני שהיה צריך להתגלות האור העצמי של חסידות, היה צערו הגדול של מאסר רבנו, שבא על ידי מעשה בני אדם.

ישנם מעשה בני אדם, שלמרות שהם לבושי מר, סיבות מרות, אך כאלו שמביאות דבר גדול, גילוי אור. וישנם מעשה בני אדם שהם "מר" בלי תועלת.

רואים אנו בזריעת הגרעין, כשהגרעין נזרע באדמה, וישנו הרקבון, מתחילה אז הצמיחה. ואילו כשהגרעין מונח בדירה רטובה, על השולחן או על הריצפה, הרי זה רקבון בלי צמיחה.

מעשה בני אדם המביאים תועלת, הם רקבון המביא לצמיחה, ואילו מעשה בני אדם בלי תועלת, הם צער ויסורים בלבד.

יסוריו וצערו של הרבי, הרדיפות ומאסרו בבית האסורים הקשה ביותר, באו ממעשה בני אדם, לבושי מר, אך הסיבות הביאו גילוי אור. ואילו השעות הספורות של השהיה בדירת המנגד, שמיעת החירופים והגידופים בחילול קדש הקדשים – הם מעשה בני אדם בלי תועלת.

אנו חסידים צריכים להיות שביעי רצון מגילוי האור שזכינו לו. אכן, זה בא על ידי יסורים גדולים ומסירות נפש, אבל ברוך השם האור התגלה.

מדוע היה על גילוי האור לבוא בצורה כזו, הרי זה מפליאות תמים דעים יתברך. רק זאת רואים אנו שההשגחה העליונה הובילה כך, שהתקופה המרה ביותר היתה לאחרי שהרבי כבר עסק בגילוי אל הזולת במשך עשרים שנה בערך.

עשרים שנה נטע הרבי את כרם החסידים, הוא לקח אברכים והניח עליהם כוחות עצמיים. הרבי ערך נסיעות גדולות ובכל מקום התראה עם הלמדנים הגדולים, אמר תורה ברבים, ועורר את העולם לעבודת השי"ת בגילוי אור.

אספר לכם סיפור[11]: בשנת תרמ"ט, בין חג הפסח לחג השבועות, שהו בליובאוויטש במשך כמה שבועות רבה של יקטרינוסלב ר' דוב זאב נ"ע ור' חיים בער ווילנסקי נ"ע מקרמנצ'וג, והיו מדברים בינם לבין עצמם בחסידות וגם מספרים סיפורים.

אז אמר כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע את המאמר הידוע בתהו ותיקון, אח"מ תרמ"ט.

פעם אחת סיפר הרב ר' דוב זאב, שבסטראדוב היו שני זקנים, שלקו בשמיעתם, ועל הרב הנ"ל היה לחזור לפניהם חסידות בקול רם, ובגלל כך היה הזקן מספר לו סיפור לפני כל מאמר חסידות.

היה זה כשר' דוב זאב נסע כמשולח כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש נבג"מ זי"ע, בשנת תרכ"ט, ואותו זקן היה פעמים רבות אצל הרבי הזקן, אצל הרבי האמצעי ואצל אב־הסבא, הרבי ה"צמח צדק".

אחד הסיפורים היה:

ליד העיר סטאראדוב, חי פריץ שאביו, הפריץ הזקן, היה הממונה על הסירה שהיתה מעבירה את הרבי הזקן מהמבצר הפטרופובלבסקי על הנהר ניווא אל ה"טאיינע סאוועט" (כפי הנראה לחקירות).

פעם אחת בנסעם בסירה רצה רבנו הזקן לקדש את הלבנה, וביקש את הממונה לעצור את הסירה והממונה סירב. אמר לו רבנו הזקן שביכלתו לעצור את הסירה בעצמו, ואחרי שהממונה עמד בסירובו, נעצרה הסירה מעצמה והרבי אמר "הללו את ד' מן השמים" עד לברכה, ואת הברכה עצמה לא אמר והסירה התחילה שוב לנסוע מעצמה.

רבנו הזקן ביקש שוב את הממונה לעצור את הסירה, שאל הממונה: מה תתן לי? והרבי הזקן נתן לו פתק בכתב יד קדשו עם ברכה. הממונה עצר את הסירה ורבנו הזקן קידש את הלבנה.

הפתק בכתב יד קדשו של הרבי נמצא אצל בנו של הממונה, ממוסגר במסגרת כסף או זהב, והוא מייקר אותו מאד.

הרב ר' דוב זאב נ"ע ראה בעצמו את הפתק וסיפר על תוכן הברכה הרשומה עליו (ברשימותיי רשומים

11) הסיפור הוא בנוגע למה שדובר לעיל שההנהגה היא מפליאות תמים דעים יתברך.

הדברים בפרוטרוט בין סיפורים שונים).

בשמעי סיפור זה, בהיותי בן תשע, הרהרתי מדוע לא אמר רבנו הזקן את הברכה כשהסירה נעצרה והיה זקוק לטובה מן הזולת לשם כך, לאחר מכן כשהשי"ת עוזר, מתבגרים ולומדים חסידות, מבינים שזה ענין שלם בעבודה, ושרק כך צריך להיות, שמצוה יש לקיים כפי שהיא מלובשת בדרכי הטבע.

אלא, כללות הענין שכתב יד קדשו של הרבי יהיה בידי אינו יהודי - הוא גם כן מפליאות תמים דעים יתברך ויתעלה.

* * *

תורת החסידות תובעת להבין את עצם השורש בכל דבר, ומראה את הדרכים והנתיבות איך להגיע בכל ענין לאמת שהיא החיות הפנימיות בעצם הענין.

הענין הכללי של עבודת רבנו הגדול בחידוש החסידות, גם ההבנה וגם העבודה בבירור המדות, הרי זאת גופא צריכים להבין על פי חסידות.

כללות הענין מבין כל אחד, שחידושה של חסידות בידיעה והשגה ובעבודת הלב בתפלה ובירור המדות - היא גילוי אור חדש.

ברם, זאת גופא צריכים להבין בהלבשה, כלומר בהשגה מוחשית, מה הוא.

והן אמנם, עיקר העילוי של ההשגה הוא בהפשטה, העונג של השכלה זוהר ומאיר יותר בשלילה מאשר בחיוב. כלומר, שלילה היא יותר רוחנית מאשר חיוב, ולכן העונג של הפשטה הוא למעלה מהעונג של הלבשה.

ברם, זה גופא בא מכך, כאשר בתחילה הוא מבין את ההשכלה בהלבשה שהיא חיוב, הוא יכול לאחר מכן להתקדם ולהתעלות ל"עצמיות" ההשכלה ולהבין אותה בעונג של הפשטה.

הלבשה נקראת מוחש, דבר מוחשי, כמי שמראה באצבעו על איזה דבר, שזהו זה. כך עלינו להבין את כל ענין עבודתו של רבנו הגדול ואת חידושה של חסידות בעבודה שבלב.

ידוע לכל שהכשרת הכלי היא על ידי טבילה במקוה מ' סאה, ולפני הטבילה על הכלי להיות נקי לחלוטין (בניקוי הכלי ישנם גם כן פרטי דינים ואופנים) בלעדי זאת לא עלתה הטבילה, ובכך ישנם פרטי דינים במהות הכלי, אם של מתכת, זכוכית, עץ, ובשימוש הכלי, בצונן, בחמין או ברותחין.

כלים ששימושם בחמין, לא די בשפשוף הדחה וטבילה, זקוקים להגעלה במים רותחים כפי האופנים המוסברים לפי אופן ענינו של חומר הכלי וענייני תשמישו.

לכלים שצריכים לעבור הגעלה לא מועיל קילוף (גם על ידי כלי אומנים טובים הקולפים היטב - לא מועיל).

ישנם כלים (כלים חמוצים או אסורים) שגם הגעלה אינה מועילה, ואופן ההכשר שלהם הוא על ידי ליבון אש.

בחוזק הליבון הרי נוסף לזה שצריך להיות המראה החיצוני, שיראו שהאש חדרה בכלי מן הקצה אל הקצה, ישנם עוד שני סימנים: א) קש נשרף באויר הסמוך. ב) זיקים נוצצים ממנו.

כלי שצריך לעבור ליבון והוא רק הגעיל אותו - אסור להשתמש בו אפילו בצונן.

ארבעה ענינים בהכשרת הכלי: א) מטומאה לטהרה. ב) מחמץ לפסח. ג) מאיסור להיתר. ד) מחול לקודש.

הכשרת הכלי בארבעה הענינים האמורים, היא דבר של שלילה, שתצא הטומאה, שיצא החמץ, שיצא האיסור, שיצא החול.

במלים ברורות יותר, ישנם ארבעה סוגי מציאות, טומאה, חמץ, איסור וחול, שמן ההכרח שיצאו, ובמקומם צריכים להכניס טהרה, מצה, היתר, קודש.

הרי מובן לכל שהכשרת הכלי צריכה להיות בשני דברים, שלילה וחיוב, הוצאה והכנסה, להוציא את הטומאה ולהכניס את הטהרה, להוציא את החמץ ולהכניס את המצה, להוציא את האיסור ולהכניס את ההיתר, להוציא את החול ולהכניס את הקודש.

הנה למרות שכל שמונה הדברים האמורים הם ענין של מציאות, ראיה לכך שהם כולם תופסים מקום, ואי אפשר שאחד מהם יהיה בכלי כאשר השני עדיין נמצא בו, לא יכולה להיות טהרה כשעדיין ישנה טומאה בכלי, לא יכולה להיות מצה כשעדיין ישנו חמץ, אינו יכול להיות היתר כשעדיין ישנו איסור, לא יכול להיות קודש כשעדיין ישנו חול.

הרי שכל שמונה הדברים האמורים הם סוגי מציאות התופסים מקום גשמי, בארכו וברחבו ובעביו של הכלי, מכל מקום קיים הבדל במציאות שלהם. ארבעה מהם: חמץ ומצה, איסור והיתר הם מציאות גשמית, ושאר הארבעה: טומאה וטהרה, חול וקודש הם מציאות רוחנית.

השכל הבהיר אומר, שאנו רואים במוחש שרוחני הוא מציאות התופסת מקום, למרות שהעין שלנו אינו רואה אותה, הרי בהכרח לומר שמציאות גשמית היא באמת רוחנית, אלא שהעין שלנו איננה רואה את האמת שבכל דבר.

כל פרטי הדינים בהכשרת כלי בצורה השלילית וכל האופנים האמורים של טהרה, מקורם בתורה, כמו

שכתוב[12] "כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהר אך במי נדה יתחטא וכל אשר לא יבא באש תעבירו במים".

"כל דבר אשר יבא באש", אומרת הגמרא[13] אפילו דיבור יבוא אש, דיבור הוא דבר, מציאות, מציאות זו זקוקה להכשרה והכשרתה היא על ידי אש.

מציאותו של הדיבור מורכבת משני חומרים, הבל הלב והקול, הרי למרות שבאופן כללי הם רוחניים יותר מאשר הדיבור, מכל מקום הם גם כן מציאות מוגבלת ומדודה, ולפי אופן ההרכבה שלהם כך הוא הדיבור.

במציאותו של הדיבור, ישנן כל שמונה סוגי המציאות האמורים, אלא שהם מתחלפים בתוארים שלהם, דבר המציין את מהותם.

טומאה וטהרה - מקשה ותמים, חמץ ומצה - גסות וענוה, איסור והיתר - עבירה והכרח, חול וקודש - רשות ומצוה.

לכל מציאות ישנה ההגדרה וההגבלה שלה, ההגדרה וההגבלה הן המשבצות של המהות, כלומר לכל מהות המשבצת שלה, הרי מובן שלשתי מהויות הפכיות מן ההכרח שגם המשבצות שלהם הן הפכיות.

כאמור שכל שמונה הדברים האמורים, למרות שהם כוללים סוגי מציאות, מכל מקום מובדלים הם במציאות שלהם, מציאות גשמית ומציאות רוחנית.

הרי מובן במילא שגם ההכשרה שלהם מתחלקת לפי ערך מהותם העצמית, כלומר למרות שגם ההכשרה נתונה בהגבלה של טבילה, הגעלה וליבון, אך זה גופא הוא באופן רוחני.

י"ט וכ' כסלו, תרצ"ב

12) במדבר לא, כג.

13) שבת נח, ב.

רשימת כבוד קדושת אדמו"ר הריי"צ – תרצ"ט

כה. כעשר שנים ישב הר"ן על שלחן חותנו הרש"ז חנוני בהרחבה גדולה לפי הזמן ההוא וישקוד בתורה ועבודה בהתמדה גדולה, ובמשך זה הי' כששה פעמים אצל הוד כ"ק אדמו"ר האמצעי בליובאַוויטש, ודרכו הי' לבא על חג השבועות ולהתעכב שמה עד אחר חג הסוכות.

בימים ההם עוד שמרו בכל תקפו את הסדר אשר הנהיגו החסידים הראשונים בענין הליכה אל הרבי, להתעכב בדרך הילוכם בכל מקום אשר עברו, בין בעיר גדולה בין בעיר קטנה, כפר או מושב של יהודים לעורר להשתתף עמהם ללכת אל הרבי, ובחזירתם היו מתעכבים עוד הפעם בכל המקומות הללו, לחזור את התורה אשר שמעו מפי הרבי ולספר את אשר ראו מהנהגות הרבי[40].

והר"נ – להיותו מפורסם לחוזר בעל כשרון – הנה בחזירתו מליובאַוויטש היו החסידים שמחים לקראתו והוא הי' חוזר לפניהם את המאמרים אשר שמע מכ"ק אדמו"ר בליובאַוויטש.

40) ראה גם אגרות־קודש ח"ג ע' שלט.

אגרות קודש

ב"ה כ"ב אלול תרצ"ד

ווארשא

אל ועד הנהלת איגוד התמימים ה' עליהם

יחיו

שלום וברכה!

נהניתי לקרא מכתב חבר הועד ההנהלה הר"ז שי' אשר כבר נגשו לעבודה של פועל לשלוח מכתבי התעוררות וקונטרסי דא"ח לכל החברים שי'.

ובבקשה לערוך רשימה מפורטת מהחברים התלמידים התמימים שי' למקומותיהם ובאופן האפשרי גם ממצבם למען לסדר בעזה"י עבודה פורי'.

באיגוד התמימים רואה אני תועלת גדולה כפולה

ומשולשת וכל החושב ענין זה לבלתי חשוב הוא מחסרון הרגש ודעה, ואין להתחשב עמו כלל, כי ישנם כאלו אשר כל ענינם הוא לבטל עבודה מסודרת אשר ראשיתה מצער, ושואפים ללכת רק בגדולות ונפלאות, בדרך שאין לה יסוד כלל.

עבודה מסודרת מובילה בנתיב האמת ובאורח ישר בדרך המיצוע, ובאה בתעמולה רבה, צעד אחר צעד, ולכל לראש צריכים לאחד כל החברים שי' ולקשרם בעבותות אהבה לעבודה של הרבצת תורה וחזוק היהדות, כל אחד במקומו.

זאת אומרת אשר לבד ענינם הפרטי של חסידי חב"ד ותלמידי התמימים, ה' עליהם יחיו, ליסד קביעות שעורי לימוד החסידות ברבים וההתעסקות בהרבצת החסידות, הנה עוד זאת עליהם - על התלמידים התמימים יחיו - כל אחד במקומו - לעמוד בשורה הראשונה בין העוסקים בהרבצת תורה וחזוק היהדות ולקחת חלק בראש כל עבודה ופועל טוב כגון בחברות "תפארת־בחורים", "שומרי־שבת", "טהרת בנ"י" וכו', לעזור למנהלי ישיבות, חדרים ות"ת וכו'.

בשנת תרס"ט, בהיות כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בחו"ל, נתעוררו גדולי האדמורי"ם והרבנים שליט"א דפולין לעשות אספה גדולה לטכס עצה ע"ד עניני הכלל, וכאשר שאפו אשר הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע ישתף עמהם באספה ההיא לכן קבעו מועד האספה בזמן מסעו של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע בחזרה לליובאוויטש דרך ווארשא, שהי' בתחלת ניסן שנה ההיא, האספה היתה רבת־ערך והביאה תוצאות טובות בעבודה ופועל טוב,

ויהי בנסוע הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע מווארשא לליובאוויטש בישבנו במרכבת מסה"ב הרבה לדבר אתי במעלת עסקני הכלל העוסקים בתעמולה בין אחב"י בהנוגע להרבצת תורה וחיזוק היהדות על עסקני הכלל המשתדלים לטובת אחב"י בספירות הממשלה, ואמר, אשר אף כי זה וזה ענינים מוכרחים, מ"מ העוסקים בתעמולה של הרבצת התורה וחזוק הדת מעלתם גדולה יותר. . .

אג"ק מוהריי"צ כרך ג

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אלול, תשי"ח
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מתחלת חדש אלול הוא חדש הרחמים, בו כותב חוות דעת הרופאים, בהנוגע לו ולזוגתו תחי' אשר הכל בסדר, ובכ"ז לע"ע לא נפקדו ונתברכו בפרי הבטן, ולכן כלשון מכתבו יעץ לו הפרופ' הגדול זונדק וכו' ליקח וכו'.

וכיון שנמצאים אנו בימי הרחמים רבים, וכמבואר בלקו"ת לרבנו הזקן, אשר גם בחדש אלול ישנה הארת י"ג מדות הרחמים, והמלך ממה"מ הקב"ה מקבל כ"א בספ"י, ומראה פנים שוחקות לכולם, עאכו"כ בחדש תשרי הנקרא חדש השביעי המושבע בכל טוב, עליו ועל זוגתו תחי' להתחזק בבטחונם בהשי"ת להתפלל מקרב ולב עמוק במשך ימים ושבועות אלו, למילוי משאלות לבבם לטובה, ורק באם ח"ו יעברו השבועות האלו וכו' אזי להתבונן עוה"פ בעצתו של הנ"ל, אבל כבר אמרו רבותינו נשיאינו טראכט גוט וועט זיין גוט.

ומובן שכל הוספה בעניני תורה ומצות מביאה הוספה בברכות השי"ת בהמצטרך לאדם וביתו, ועד כמה שלא יהי' המצב טוב בזה, הרי תמיד יש מקום להוסיף עוד, ובהנוגע ביחוד ובנדון דידי' עליו לקבוע לימוד בכל יום בפנימיות התורה הנקראת אילנא דחיי, ואין שם העלמות והסתרים וכו', כמבואר באגה"ק לרבנו הזקן סי' כ"ו, ובכל יום קודם תפלת הבקר ולפני תפלת מנחה, בימי החול כמובן, יפריש איזה פרוטות לצדקה, וכן תעשה גם זוגתו תחי' עד לסוף חדש תשרי הבע"ל (כמובן כ"ז צ"ל בלי נדר), הוא חדש המושבע בכל טוב.

ויהי רצון שהכתיבה וחתימה טובה לשנה הבע"ל, הרי לכל לראש תומשך בפועל במילוי משאלות לבבם לטובה.

בברכה לבשו"ט ולכוח"ט.

נ.ב. אכפול שענין ההפרשות לצדקה וקביעות עתים בלימוד החסידות צ"ל בלי נדר.

פרק ה משנה ה

עֲשָׂרָה נִסִּים נַעֲשׂוּ לַאֲבוֹתֵינוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מֵרֵיחַ בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם, וְלֹא נִרְאָה זְבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם, וְלֹא אֵרַע קֶרִי לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְלֹא כִבּוּ גְשָׁמִים אֵשׁ שֶׁל עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה, וְלֹא נִצְּחָה הָרוּחַ אֶת עַמּוּד הֶעָשָׁן, וְלֹא נִמְצָא פְסוּל בָּעֹמֶר וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְוָחִים, וְלֹא הִזִּיק נָחָשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם, וְלֹא אָמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ צַר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאָלִין בִּירוּשָׁלַיִם:

נקודות משיחות קודש

צריך ביאור: פתח התנא בנסי המקדש וסיים בנסי ירושלים[1]. והביאור בזה:

א. נסים אלו באו בסיבת הקרבנות בבית המקדש.

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים – נס זה קרה בכדי שלא לפגוע בשמחת החג, הקשורה בקרבנות שבבית המקדש[2]. ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין **בירושלים** – המקריב קרבן חייב ללון בירושלים[3], וכתוצאה מכך הי׳ צורך בנס זה.

ב. מקומם המקורי של נסים אלו הי׳ בבית המקדש, ומשם נמשכו ונתפשטו לעיר המקדש כולה.

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים – ״נחש״ רומז לפירוד ושנאת חנם, ככתוב[4] ״ואיבה אשית בינך ובין האשה״, ואילו ירושלים היא ההיפך מזה, וכמאמר רז״ל על הפסוק[5] ״ירושלים הבנוי׳ כעיר שחוברה לה יחדיו״ – ״עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים״. וכשם שלא הי׳ מקום בירושלים לאש המחלוקת של ״נחש״ ד״ארסו חם״[6], כך לא הי׳ מקום לפירוד באופן של קרירות, המרומז ב״עקרב״ ש״ארסו קר״[6]. וענין זה מקורו בבית המקדש, כי זה שירושלים היא עיר שעושה כל ישראל חברים הוא ״בלבד בשעה ששם עלו שבטים״[7] לרגל[8] לבית המקדש.

ולא אמר אדם לחבירו צר לי המקום שאלין בירושלים – אחד מנסי המקדש הי׳ שהיו ״עומדים צפופים ומשתחווים רווחים״, ומשם נמשך נס זה לירושלים כולה, שלא הי׳ המקום צר ללון בה[9].

ולא הזיק נחש ועקרב בירושלים.

צריך ביאור: לכאורה הי׳ צריך להיות נס דומה בכל החיות המזיקות, ולמה מדייק שלא הזיק נחש ועקרב דוקא.

והביאור: א. משאר חיות אפשר להשמר (על ידי סגירת שערי העיר וכיוצא בזה), ואין צורך בנס בכדי שלא יזיקו. מה שאין כן מנחש ועקרב אי אפשר להשמר, שהרי מצויים הם בתוך האדמה[10], ולכן הי׳ צורך בנס בכדי שלא יזיקו.

ואם כי לכאורה אפשר להשמר גם מנחש ועקרב על ידי שירצפו קרקע הבתים באבנים, הרי בבית המקדש הי׳ צריך להיות עפר (כדלקמן), ואף על פי כן לא הזיק שם נחש או עקרב; ומזה נמשך הנס לירושלים כולה, ששם נוגע הנס ביותר, כי קרוב לומר שלא ריצפו את הבתים באבנים מחמת האיסור דהשתחוואה על רצפת אבנים[11].

א) אמרו רז״ל[12] ״ומקום הי׳ שם אמה על אמה וטבלא של שיש וטבעת היתה קבועה בה כו׳ ונוטל עפר כו׳״ (ואף שהי׳ מכוסה בטבלא, הרי הוא צריך לפותחה, ומעולם לא הי׳ נחש ועקרב – שיזיק – תחתיה). ב) השיתין (חלל שתחת המזבח כנגד מקום הנסכים) היו ״חלולין ויורדין עד התהום״[13]. ג) ״אבן היתה בקדש הקדשים במערבו (דמונח על עפר – כנראה במוחש) שעלי׳ הי׳ הארון מונח״[14]. ד) תחת המקדש היו צריכים להיות מערות ומחילין (מפני הטומאה)[15]. ה) מדלא נתפרש להיפך, יש לומר דהאוטם (שש אמות התחתונות דהיכל) הי׳ עפר (וכלשון במפרשים – עפרורית)[16].

ולא עוד, אלא שעיקר קדושת הרצפה הי׳ דוקא בעפר, שזהו הענין דאבן שנעקרה חוצצת ל(עפר שהוא) תחתיה[17].

והנה אי אפשר שבמשך כל הזמן לא נעקרה אבן כמה וכמה פעמים, ובכל זאת לא הזיק שם נחש ועקרב מעולם.

ב. (בפנימיות הענינים). נחש ארסו חם[18], ובעבודה ענינו חמימות והתפעלות בעניני העולם; ואילו עקרב ארסו קר[18], היינו קרירות לעניני קדושה. ו״עקרב״ גרוע בהרבה מ״נחש״, כי כללות ענין החמימות וההתפעלות באה מקדושה, ככתוב[19] ״כי ה׳ אלקיך אש אוכלה הוא״, ולכן אפשר להפכו לטוב; ואילו ענין הקרירות הוא ההיפך המוחלט של קדושה.

וזהו ״לא הזיק נחש ועקרב בירושלים״: מצד שלימות היראה[20] אין נתינת מקום לחמימות ד״נחש״ ועל אחת כמה וכמה לקרירות ד״עקרב״[21].

---

1. וכקושיית הגמרא במסכת יומא (כא, א). ואף שבגמ׳ שם מתרץ ״איכא תרתי אחרנייתא במקדש״, הנה מזה שמפרשי המשנה (רש״י, הרמב״ם, רבינו יונה ורע״ב) אינם עומדים על קושי זה, מוכרח שבפשטות אי״ז קושיא, כי נסים אלו קשורים עם קדושת המקדש (כדלקמן בפנים). וקושיית הגמ׳ היא על סגנון לשון משנתנו: מכיון שפתח בנסי המקדש הו״ל לסיים שנסים אלו קרו ״בירושלים מפני קדושת המקדש״ וכיו״ב. **2.** כי שמחה האמורה ברגלים היא שיקריב שלמים (רמב״ם הלכות חגיגה רפ״א). **3.** ראה בחדא״ג יומא שם: משום שבירושלים בעי לינה נקט האי לישנא (שאלין בירושלים). **4.** בראשית ג, טו. וראה ב״ר פ״כ, א. **5.** תהלים קכב, ג. ירושלמי חגיגה פ״ג ה״ו. – וראה זח״ב קנז א, שהמדבר (מקום נחש שרף ועקרב) הוא הלעו״ז של ירושלים. **6.** ערכי הכינויים מערכת נחש. **7.** ירושלמי שם. **8.** פני משה וקה״ע שם. **9.** משיחות ש״פ חו״ב תשל״ו, מוצש״ק פ׳ ראה תשל״ח – על פי רשימת השומעים בלבד. **10.** כמארז״ל (שבת כב, א) והבור רק אין בו מים כו׳ אבל נחשים ועקרבים יש בו. **11.** שו״ע אדמו״ר הזקן סקל״א ס״א. **12.** סוטה טו, ב. **13.** סוכה מט, א. **14.** רמב״ם הלכות ביהב״ח רפ״ד. **15.** ראה תמיד רפ״א. **16.** ראה רמב״ם שם (פ״א ה״י): ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות כו׳, ההיכל כו׳ אטום כו׳ (שם פ״ד ה״ג). ובבנין שלמה – בארזים מצופים זהב. ואכ״מ. **17.** זבחים כד, א. וכדמוכרח מהסוגיא שם דדוד קידש הרצפה – שדה שחרשו אותה – וזוהי קדושת הרצפה דשלמה (אלא ש(האבן) המחובר לקרקע קרקע). ובפנימיות הענינים: במשכן הי׳ קרקע, ומקדש איקרי משכן (עירובין ב, א) ומתאים להא דדוד קידש העפר. **18.** ערכי הכינויים מערכת נחש. **19.** ואתחנן ד, כד. **20.** ראה ב״ר פנ״ו, י. **21.** משיחת ש״פ חו״ב תשל״ו – על פי רשימת השומעים בלבד.

פרשת נצבים־וילך

כט ט אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כֻּלְּכֶם לִפְנֵי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל
אִישׁ יִשְׂרָאֵל: י טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב
מַחֲנֶיךָ מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מֵימֶיךָ: יא לְעָבְרְךָ
בִּבְרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּבְאָלָתוֹ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
כֹּרֵת עִמְּךָ הַיּוֹם: (לוי) יב לְמַעַן הָקִים־אֹתְךָ הַיּוֹם | לוֹ
לְעָם וְהוּא יִהְיֶה־לְּךָ לֵאלֹהִים כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לָךְ
וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב:
יג וְלֹא אִתְּכֶם לְבַדְּכֶם אָנֹכִי כֹּרֵת אֶת־הַבְּרִית הַזֹּאת
וְאֶת־הָאָלָה הַזֹּאת: יד כִּי אֶת־אֲשֶׁר יֶשְׁנוֹ פֹּה עִמָּנוּ
עֹמֵד הַיּוֹם לִפְנֵי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֵת אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ פֹּה
עִמָּנוּ הַיּוֹם: (ישראל) טו כִּי־אַתֶּם יְדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר־
יָשַׁבְנוּ בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וְאֵת אֲשֶׁר־עָבַרְנוּ בְּקֶרֶב הַגּוֹיִם
אֲשֶׁר עֲבַרְתֶּם: טז וַתִּרְאוּ אֶת־שִׁקּוּצֵיהֶם וְאֶת
גִּלֻּלֵיהֶם עֵץ וָאֶבֶן כֶּסֶף וְזָהָב אֲשֶׁר עִמָּהֶם: יז פֶּן־יֵשׁ
בָּכֶם אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ־שֵׁבֶט אֲשֶׁר
לְבָבוֹ פֹנֶה הַיּוֹם מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד
אֶת־אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הָהֵם פֶּן־יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֶשׁ פֹּרֶה רֹאשׁ
וְלַעֲנָה: יח וְהָיָה בְּשָׁמְעוֹ אֶת־דִּבְרֵי הָאָלָה הַזֹּאת
וְהִתְבָּרֵךְ בִּלְבָבוֹ לֵאמֹר שָׁלוֹם יִהְיֶה־לִּי כִּי בִּשְׁרִרוּת
לִבִּי אֵלֵךְ לְמַעַן סְפוֹת הָרָוָה אֶת־הַצְּמֵאָה: יט לֹא־
יֹאבֶה יְהוָה סְלֹחַ לוֹ כִּי אָז יֶעְשַׁן אַף־יְהוָה וְקִנְאָתוֹ
בָּאִישׁ הַהוּא וְרָבְצָה בּוֹ כָּל־הָאָלָה הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר
הַזֶּה וּמָחָה יְהוָה אֶת־שְׁמוֹ מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם:
כ וְהִבְדִּילוֹ יְהוָה לְרָעָה מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל
אָלוֹת הַבְּרִית הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה:
כא וְאָמַר הַדּוֹר הָאַחֲרוֹן בְּנֵיכֶם אֲשֶׁר יָקוּמוּ
מֵאַחֲרֵיכֶם וְהַנֵּכְרִי אֲשֶׁר יָבֹא מֵאֶרֶץ רְחוֹקָה וְרָאוּ
אֶת־מַכּוֹת הָאָרֶץ הַהִוא וְאֶת־תַּחֲלֻאֶיהָ אֲשֶׁר־חִלָּה
יְהוָה בָּהּ: כב גָּפְרִית וָמֶלַח שְׂרֵפָה כָל־אַרְצָהּ לֹא
תִזָּרַע וְלֹא תַצְמִחַ וְלֹא־יַעֲלֶה בָהּ כָּל־עֵשֶׂב
כְּמַהְפֵּכַת סְדֹם וַעֲמֹרָה אַדְמָה כתיב וצביים
קרי וּצְבוֹיִם אֲשֶׁר הָפַךְ יְהוָה בְּאַפּוֹ וּבְחֲמָתוֹ:
כג וְאָמְרוּ כָּל־הַגּוֹיִם עַל־מֶה עָשָׂה יְהוָה כָּכָה
לָאָרֶץ הַזֹּאת מַה חֲרִי הָאַף הַגָּדוֹל הַזֶּה: כד וְאָמְרוּ
עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת־בְּרִית יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתָם אֲשֶׁר
כָּרַת עִמָּם בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: כה וַיֵּלְכוּ
וַיַּעַבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם אֱלֹהִים
אֲשֶׁר לֹא־יְדָעُוּם וְלֹא חָלַק לָהֶם: כו וַיִּחַר־אַף יְהוָה
בָּאָרֶץ הַהִוא לְהָבִיא עָלֶיהָ אֶת־כָּל־הַקְּלָלָה
הַכְּתוּבָה בַּסֵּפֶר הַזֶּה: כז וַיִּתְּשֵׁם יְהוָה מֵעַל
אַדְמָתָם בְּאַף וּבְחֵמָה וּבְקֶצֶף גָּדוֹל וַיַּשְׁלִכֵם
אֶל־אֶרֶץ אֲחֵרֶת כַּיּוֹם הַזֶּה: כח הַנִּסְתָּרֹת לַיהוָה
אֱלֹהֵינוּ וְהַנִּגְלֹת לָנוּ וּלְבָנֵינוּ עַד־עוֹלָם לַעֲשׂוֹת
אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כ עמ' 234)

אַל דָּמִי לָכֶם, וְאַל תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ

יְהוּדִי צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ אֶת הַגְּאֻלָּה, וּבַקָּשָׁה זוֹ עַצְמָהּ מַעֲנִיקָה לוֹ סִיּוּעַ וְעִדּוּד בַּעֲבוֹדַת ה׳. כְּשֶׁאוֹמֵר ׳אָנוּ רוֹצִים מָשִׁיחַ עַכְשָׁיו׳ - זֶה פּוֹעֵל בּוֹ זְרִוּז וְהוֹסָפָה בַּעֲבוֹדָתוֹ, וּזְהִירוּת יְתֵרָה שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּיָדוֹ שׁוּם דָּבָר שֶׁמְּעַכֵּב ח״ו אֶת בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ.

שני **ל** א וְהָיָה כִּי־יָבֹאוּ עָלֶיךָ כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לְפָנֶיךָ וַהֲשֵׁבֹתָ
אֶל־לְבָבֶךָ בְּכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִדִּיחֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
שָׁמָּה: ב וְשַׁבְתָּ עַד־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ
כְּכֹל אֲשֶׁר־אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם אַתָּה וּבָנֶיךָ בְּכָל־
לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ: ג וְשָׁב יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־
שְׁבוּתְךָ וְרִחַמְךָ וְשָׁב וְקִבֶּצְךָ מִכָּל־הָעַמִּים אֲשֶׁר
הֱפִיצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ שָׁמָּה: ד אִם־יִהְיֶה נִדַּחֲךָ
בִּקְצֵה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יְקַבֶּצְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּמִשָּׁם
יִקָּחֶךָ: ה וֶהֱבִיאֲךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־
יָרְשׁוּ אֲבֹתֶיךָ וִירִשְׁתָּהּ וְהֵיטִבְךָ וְהִרְבְּךָ מֵאֲבֹתֶיךָ:
ו וּמָל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־לְבָבְךָ וְאֶת־לְבַב זַרְעֶךָ
לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ
לְמַעַן חַיֶּיךָ:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 182)

אַל דָּמִי לָכֶם, וְאַל תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ

יְהוּדִי צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ וּלְתִבַּע אֶת הַגְּאֻלָּה. וְכָךְ אָמְרוּ חֲזַ״ל: ״כָּל אוֹתָן אֲלָפִים שֶׁנָּפְלוּ בַּמִּלְחָמָה בִּימֵי דָוִד, לֹא נָפְלוּ אֶלָּא עַל שֶׁלֹּא תָּבְעוּ בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וּמַה אִם אֵלּוּ שֶׁלֹּא הָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בֵּינֵיהֶם וְלֹא נֶחְרַב בִּימֵיהֶם, נַעֲשָׂה לָהֶם כָּךְ וְנֶעֱנְשׁוּ עַל שֶׁלֹּא תָּבְעוּ

אוֹתוֹ, אָנוּ, שֶׁחָרַב בְּיָמֵינוּ וְאֵין אָנוּ מִתְאַבְּלִים עָלָיו וְלֹא נְבַקֵּשׁ עָלָיו רַחֲמִים, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה".

שלישי ז וְנָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵת כָּל־הָאָלוֹת הָאֵלֶּה עַל־אֹיְבֶיךָ וְעַל־שֹׂנְאֶיךָ אֲשֶׁר רְדָפוּךָ: ח וְאַתָּה תָּשׁוּב וְשָׁמַעְתָּ בְּקוֹל יְהוָה וְעָשִׂיתָ אֶת־כָּל־מִצְוֹתָיו אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם: ט וְהוֹתִירְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכֹל | מַעֲשֵׂה יָדֶךָ בִּפְרִי בִטְנְךָ וּבִפְרִי בְהֶמְתְּךָ וּבִפְרִי אַדְמָתְךָ לְטוֹבָה כִּי | יָשׁוּב יְהוָה לָשׂוּשׂ עָלֶיךָ לְטוֹב כַּאֲשֶׁר־שָׂשׂ עַל־אֲבֹתֶיךָ: י כִּי תִשְׁמַע בְּקוֹל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו הַכְּתוּבָה בְּסֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה כִּי תָשׁוּב אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לְבָבְךָ וּבְכָל־נַפְשֶׁךָ: **ס** יא כִּי הַמִּצְוָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לֹא־נִפְלֵאת הִוא מִמְּךָ וְלֹא־רְחֹקָה הִוא: יב לֹא בַשָּׁמַיִם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲלֶה־לָּנוּ הַשָּׁמַיְמָה וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: יג וְלֹא־מֵעֵבֶר לַיָּם הִוא לֵאמֹר מִי יַעֲבָר־לָּנוּ אֶל־עֵבֶר הַיָּם וְיִקָּחֶהָ לָּנוּ וְיַשְׁמִעֵנוּ אֹתָהּ וְנַעֲשֶׂנָּה: יד כִּי־קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מְאֹד בְּפִיךָ וּבִלְבָבְךָ לַעֲשֹׂתוֹ: **ס**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ל עמ' 235)

אַל דָּמִי לָכֶם, וְאַל תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ

יְהוּדִי צָרִיךְ לְהַרְגִּישׁ תָּמִיד אֶת צַעַר הַגָּלוּת, עָלָיו לְהִצְטַעֵר עַל כָּךְ שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵם כְּבָנִים שֶׁגָּלוּ מֵעַל שֻׁלְחַן אֲבִיהֶם וּשְׁכִינָתָא בְּגָלוּתָא. וּבְוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ לְהִצְטַעֵר עַל מֵצַר הַגָּלוּת בִּזְמַנֵּנוּ, לְאַחֲרֵי כָּל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עַל כָּלָל יִשְׂרָאֵל בְּמֶשֶׁךְ זְמַן הַגָּלוּת, וְעַד לְדוֹרֵנוּ זֶה. צַעַר זֶה צָרִיךְ לָבוֹא לִידֵי בִּטּוּי בִּדְרִישַׁת וּתְבִיעַת הַגְּאֻלָּה וּבְצִעֲקָה: "עַד מָתַי קֵץ הַפְּלָאוֹת"!

רביעי טו רְאֵה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַטּוֹב וְאֶת־הַמָּוֶת וְאֶת־הָרָע: טז אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָלֶכֶת בִּדְרָכָיו וְלִשְׁמֹר מִצְוֹתָיו וְחֻקֹּתָיו וּמִשְׁפָּטָיו וְחָיִיתָ וְרָבִיתָ וּבֵרַכְךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בָּאָרֶץ אֲשֶׁר־אַתָּה בָא־שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: יז וְאִם־יִפְנֶה לְבָבְךָ וְלֹא תִשְׁמָע וְנִדַּחְתָּ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לֱאלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבַדְתָּם: יח הִגַּדְתִּי לָכֶם הַיּוֹם כִּי אָבֹד תֹּאבֵדוּן לֹא־תַאֲרִיכֻן יָמִים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתָּה עֹבֵר אֶת־הַיַּרְדֵּן לָבוֹא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: יט הַעִדֹתִי בָכֶם הַיּוֹם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְּלָלָה וּבָחַרְתָּ בַּחַיִּים לְמַעַן תִּחְיֶה אַתָּה וְזַרְעֶךָ: כ לְאַהֲבָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לִשְׁמֹעַ בְּקֹלוֹ וּלְדָבְקָה־בוֹ כִּי הוּא חַיֶּיךָ וְאֹרֶךְ יָמֶיךָ לָשֶׁבֶת עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֶיךָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם: פפפ

מ' פסוקים, לבב"ו סימן.

לא א וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֶל־כָּל־יִשְׂרָאֵל: ב וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה אָנֹכִי הַיּוֹם לֹא־אוּכַל עוֹד לָצֵאת וְלָבוֹא וַיהוָה אָמַר אֵלַי לֹא תַעֲבֹר אֶת־הַיַּרְדֵּן הַזֶּה: ג יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא | עֹבֵר לְפָנֶיךָ הוּא־יַשְׁמִיד אֶת־הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה מִלְּפָנֶיךָ וִירִשְׁתָּם יְהוֹשֻׁעַ הוּא עֹבֵר לְפָנֶיךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה: ד וְעָשָׂה יְהוָה לָהֶם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְסִיחוֹן וּלְעוֹג מַלְכֵי הָאֱמֹרִי וּלְאַרְצָם אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֹתָם: ה וּנְתָנָם יְהוָה לִפְנֵיכֶם וַעֲשִׂיתֶם לָהֶם כְּכָל־הַמִּצְוָה אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם: ו חִזְקוּ וְאִמְצוּ אַל־תִּירְאוּ וְאַל־תַּעַרְצוּ מִפְּנֵיהֶם כִּי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא הַהֹלֵךְ עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָּ: **ס**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לד עמ' 202)

אַל דָּמִי לָכֶם, וְאַל תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ

רַז"ל אָמְרוּ "מִנַּיִן דְּעָבְדִינַן זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ, דְּאָמַר קְרָא . . צִיּוֹן הִיא דּוֹרֵשׁ אֵין לָהּ, מִכְּלָל דְּבַעְיָא דְּרִישָׁה". הַדִּיּוּק בָּזֶה הוּא דְּרִישָׁה דַּוְקָא: לֹא דַּי בְּבַקָּשָׁה בְּעָלְמָא עַל הַגְּאֻלָּה, אֶלָּא צְרִיכָה לִהְיוֹת דְּרִישָׁה וּתְבִיעָה תְּמִידִית.

חמישי ז וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לִיהוֹשֻׁעַ וַיֹּאמֶר אֵלָיו לְעֵינֵי כָל־יִשְׂרָאֵל חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבוֹא אֶת־הָעָם הַזֶּה אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתָם לָתֵת לָהֶם וְאַתָּה תַּנְחִילֶנָּה אוֹתָם: ח וַיהוָה הוּא | הַהֹלֵךְ לְפָנֶיךָ הוּא יִהְיֶה עִמָּךְ לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַעַזְבֶךָ לֹא תִירָא וְלֹא תֵחָת: ט וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת וַיִּתְּנָהּ אֶל־הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֵוִי הַנֹּשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית יְהוָה וְאֶל־כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל: י וַיְצַו מֹשֶׁה אוֹתָם לֵאמֹר מִקֵּץ | שֶׁבַע שָׁנִים בְּמֹעֵד שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה בְּחַג הַסֻּכּוֹת: יא בְּבוֹא כָל־יִשְׂרָאֵל לֵרָאוֹת אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר תִּקְרָא

אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל בְּאָזְנֵיהֶם: יב הַקְהֵל אֶת־הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַטַּף וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יִשְׁמְעוּ וּלְמַעַן יִלְמְדוּ וְיָרְאוּ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְשָׁמְרוּ לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת: יג וּבְנֵיהֶם אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ יִשְׁמְעוּ וְלָמְדוּ לְיִרְאָה אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם כָּל־הַיָּמִים אֲשֶׁר אַתֶּם חַיִּים עַל־הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים אֶת־הַיַּרְדֵּן שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת ש"פ נצבים תשמ"א)

אַל דָּמִי לָכֶם, וְאַל תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ

יֶשְׁנָם כַּמָּה בֵּאוּרִים בְּמַעֲלַת הַגָּלוּת: הַיְרִידָה הִיא לְצֹרֶךְ עֲלִיָּה; יִתְרוֹן הָאוֹר הוּא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ; וְעוֹד. אָמְנָם, בֵּאוּרִים שֹׁכְלִיִּים הַלָּלוּ אֵינָם מִתְקַבְּלִים בָּרֶגֶשׁ שֶׁבַּלֵּב, עֵקֶב מְרִירוּת הַגָּלוּת, וְלָכֵן אָנוּ מְבַקְּשִׁים וְצוֹעֲקִים בַּתְּפִלָּה שֶׁהַגָּלוּת תִּתְבַּטֵּל כְּבָר וְתָבֹא הַגְּאֻלָּה.

שישי יד וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֵן קָרְבוּ יָמֶיךָ לָמוּת קְרָא אֶת־יְהוֹשֻׁעַ וְהִתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד וַאֲצַוֶּנּוּ וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה וִיהוֹשֻׁעַ וַיִּתְיַצְּבוּ בְּאֹהֶל מוֹעֵד: טו וַיֵּרָא יְהוָה בָּאֹהֶל בְּעַמּוּד עָנָן וַיַּעֲמֹד עַמּוּד הֶעָנָן עַל־פֶּתַח הָאֹהֶל: טז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הִנְּךָ שֹׁכֵב עִם־אֲבֹתֶיךָ וְקָם הָעָם הַזֶּה וְזָנָה | אַחֲרֵי | אֱלֹהֵי נֵכָר־הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוּא בָא־שָׁמָּה בְּקִרְבּוֹ וַעֲזָבַנִי וְהֵפֵר אֶת־בְּרִיתִי אֲשֶׁר כָּרַתִּי אִתּוֹ: יז וְחָרָה אַפִּי בוֹ בַיּוֹם־הַהוּא וַעֲזַבְתִּים וְהִסְתַּרְתִּי פָנַי מֵהֶם וְהָיָה לֶאֱכֹל וּמְצָאֻהוּ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הֲלֹא עַל כִּי־אֵין אֱלֹהַי בְּקִרְבִּי מְצָאוּנִי הָרָעוֹת הָאֵלֶּה: יח וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים: יט וְעַתָּה כִּתְבוּ לָכֶם אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת וְלַמְּדָה אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שִׂימָהּ בְּפִיהֶם לְמַעַן תִּהְיֶה־לִּי הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְעֵד בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת הושענא רבה תשד"מ)

אַל דָּמִי לָכֶם, וְאַל תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ

כְּשֶׁיָּבֹא מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ נִרְאֶה אֶת הָעֲלִיָּה הַגְּדוֹלָה שֶׁנִּפְעֲלָה עַל יְדֵי הַגָּלוּת וְנוֹדֶה לַה' עַל כָּךְ, כַּכָּתוּב "אוֹדְךָ ה' כִּי אָנַפְתָּ בִּי". אָמְנָם, אָסוּר שֶׁיִּדִּיעַת מַעֲלַת הַגָּלוּת תִּפְגַּע חָלִילָה בַּתְּשׁוּקָה לָצֵאת מִן הַגָּלוּת. תּוֹבְעִים מִיהוּדִי דָּבָר וְהִפּוּכוֹ: עָלָיו לָדַעַת שֶׁיֵּשׁ מַעֲלָה בַּגָּלוּת, וּבְיַחַד עִם זֶה עָלָיו לִזְעֹק בְּכָל לִבּוֹ שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת מֵהַגָּלוּת.

שביעי כ כִּי־אַבִיאֶנּוּ אֶל־הָאֲדָמָה | אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לַאֲבֹתָיו זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ וְאָכַל וְשָׂבַע וְדָשֵׁן וּפָנָה אֶל־אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַעֲבָדוּם וְנִאֲצוּנִי וְהֵפֵר אֶת־בְּרִיתִי: כא וְהָיָה כִּי־תִמְצֶאן אֹתוֹ רָעוֹת רַבּוֹת וְצָרוֹת וְעָנְתָה הַשִּׁירָה הַזֹּאת לְפָנָיו לְעֵד כִּי לֹא תִשָּׁכַח מִפִּי זַרְעוֹ כִּי יָדַעְתִּי אֶת־יִצְרוֹ אֲשֶׁר הוּא עֹשֶׂה הַיּוֹם בְּטֶרֶם אֲבִיאֶנּוּ אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי: כב וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת־הַשִּׁירָה הַזֹּאת בַּיּוֹם הַהוּא וַיְלַמְּדָהּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כג וַיְצַו אֶת־יְהוֹשֻׁעַ בִּן־נוּן וַיֹּאמֶר חֲזַק וֶאֱמָץ כִּי אַתָּה תָּבִיא אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם וְאָנֹכִי אֶהְיֶה עִמָּךְ: כד וַיְהִי | כְּכַלּוֹת מֹשֶׁה לִכְתֹּב אֶת־דִּבְרֵי הַתּוֹרָה־הַזֹּאת עַל־סֵפֶר עַד תֻּמָּם: כה וַיְצַו מֹשֶׁה אֶת־הַלְוִיִּם נֹשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה לֵאמֹר: כו לָקֹחַ אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהָיָה־שָׁם בְּךָ לְעֵד: כז כִּי אָנֹכִי יָדַעְתִּי אֶת־מֶרְיְךָ וְאֶת־עָרְפְּךָ הַקָּשֶׁה הֵן בְּעוֹדֶנִּי חַי עִמָּכֶם הַיּוֹם מַמְרִים הֱיִיתֶם עִם־יְהוָה וְאַף כִּי־אַחֲרֵי מוֹתִי: כח הַקְהִילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שִׁבְטֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם וַאֲדַבְּרָה בְאָזְנֵיהֶם אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ: כט כִּי יָדַעְתִּי אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הַשְׁחֵת תַּשְׁחִתُון וְסַרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקָרָאת אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם: ל וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תֻּמָּם: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת ש"פ אחרי קדושים תשמ"ה)

אַל דָּמִי לָכֶם, וְאַל תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ

חִיּוּב מִצְוַת תְּפִלָּה הוּא, שֶׁעַל הָאָדָם לְבַקֵּשׁ אֶת "צָרְכָּיו שֶׁהוּא צָרִיךְ לָהֶם", וְאַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה תִּקְּנוּ י"ח בְּרָכוֹת שֶׁהֵן "שְׁאֵלַת כָּל הַדְּבָרִים שֶׁהֵן כְּמוֹ אָבוֹת לְכָל חֶפְצֵי אִישׁ וְאִישׁ וּלְצָרְכֵי הַצִּבּוּר כֻּלּוֹ". וְהַגַּע עַצְמְךָ: אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה הֶעֱרִיכוּ אֶת דַּעְתּוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי וְקִבְּעוּ שֶׁחֶפְצוֹ שֶׁל כָּל אִישׁ וְאִישׁ וְצֹרֶךְ הַצִּבּוּר כֻּלּוֹ הוּא — בִּיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ. וְצֹרֶךְ זֶה נוֹגֵעַ כָּל כָּךְ, עַד שֶׁחוֹזְרִים וּמְבַקְּשִׁים זֹאת כַּמָּה פְּעָמִים בְּכָל יוֹם!

מפטיר כח הַקְהֵילוּ אֵלַי אֶת־כָּל־זִקְנֵי שִׁבְטֵיכֶם
וְשֹׁטְרֵיכֶם וַאֲדַבְּרָה בְאָזְנֵיהֶם אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
וְאָעִידָה בָּם אֶת־הַשָּׁמַיִם וְאֶת־הָאָרֶץ: כט כִּי יָדַעְתִּי
אַחֲרֵי מוֹתִי כִּי־הַשְׁחֵת תַּשְׁחִתוּן וְסַרְתֶּם מִן־הַדֶּרֶךְ
אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם וְקָרָאת אֶתְכֶם הָרָעָה בְּאַחֲרִית
הַיָּמִים כִּי־תַעֲשׂוּ אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַכְעִיסוֹ
בְּמַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם: ל וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה בְּאָזְנֵי כָּל־קְהַל
יִשְׂרָאֵל אֶת־דִּבְרֵי הַשִּׁירָה הַזֹּאת עַד תֻּמָּם: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשנ"ב א עמ' 68)

אַל דָּמִי לָכֶם, וְאַל תִּתְּנוּ דָּמִי לוֹ

יֵשׁ לְהִזָּהֵר וּלְהִשְׁתַּדֵּל יוֹתֵר בְּקִדּוּשׁ לְבָנָה, בִּבְגָדִים חֲשׁוּבִים וְנָאִים, בְּרִחוּב וּבְרֹב עַם הַדְּרַת מֶלֶךְ, גַּם בְּאוֹתָם מְקוֹמוֹת שֶׁעַד עַכְשָׁו לֹא הִקְפִּידוּ עַל זֶה, וּמִתּוֹךְ כַּוָּנָה מְיֻחֶדֶת לְמַהֵר וּלְזָרֵז וְלִפְעֹל תֵּכֶף וּמִיָּד בִּיאַת דָּוִד מַלְכָּא מְשִׁיחָא, עַל יְדֵי הוֹסָפָה בְּדְרִישָׁה וּבַקָּשָׁה עַל הַגְּאֻלָּה, כְּסִיּוּם וְחוֹתַם קִדּוּשׁ לְבָנָה: "וּבִקַּשְׁתֶּם אֶת ה' אֱלֹקֵיהֶם וְאֶת דָּוִד מַלְכָּם, אָמֵן".

ל' ועם מ' של נצבים ע' פסוקים, ארני"ה סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת נצבים־וילך לקריאה בציבור ולשמו"ת כשהן מחוברין בישעיה פרק סא־סג

סא א שׂוֹשׂ אָשִׂישׂ בַּיהוָה תָּגֵל נַפְשִׁי בֵּאלֹהַי כִּי הִלְבִּישַׁנִי בִּגְדֵי־יֶשַׁע מְעִיל צְדָקָה יְעָטָנִי
כֶּחָתָן יְכַהֵן פְּאֵר וְכַכַּלָּה תַּעְדֶּה כֵלֶיהָ: יא כִּי כָאָרֶץ תּוֹצִיא צִמְחָהּ וּכְגַנָּה זְרוּעֶיהָ תַצְמִיחַ
כֵּן | אֲדֹנָי יֱהוִה יַצְמִיחַ צְדָקָה וּתְהִלָּה נֶגֶד כָּל־הַגּוֹיִם: **סב** א לְמַעַן צִיּוֹן לֹא אֶחֱשֶׁה וּלְמַעַן
יְרוּשָׁלִַם לֹא אֶשְׁקוֹט עַד־יֵצֵא כַנֹּגַהּ צִדְקָהּ וִישׁוּעָתָהּ כְּלַפִּיד יִבְעָר: ב וְרָאוּ גוֹיִם צִדְקֵךְ
וְכָל־מְלָכִים כְּבוֹדֶךָ וְקֹרָא לְךָ שֵׁם חָדָשׁ אֲשֶׁר פִּי יְהוָה יִקְּבֶנּוּ: ג וְהָיִית עֲטֶרֶת תִּפְאֶרֶת

בְּיַד־יְהוָה וּצְנִיף מְלוּכָה בְּכַף־אֱלֹהֶיךָ׃ ד לֹא־יֵאָמֵר לָךְ עוֹד עֲזוּבָה וּלְאַרְצֵךְ לֹא־יֵאָמֵר עוֹד
שְׁמָמָה כִּי לָךְ יִקְרָא חֶפְצִי־בָהּ וּלְאַרְצֵךְ בְּעוּלָה כִּי־חָפֵץ יְהוָה בָּךְ וְאַרְצֵךְ תִּבָּעֵל׃ ה כִּי־יִבְעַל
בָּחוּר בְּתוּלָה יִבְעָלוּךְ בָּנָיִךְ וּמְשׂוֹשׂ חָתָן עַל־כַּלָּה יָשִׂישׂ עָלַיִךְ אֱלֹהָיִךְ׃ ו עַל־חֹמֹתַיִךְ
יְרוּשָׁלִַם הִפְקַדְתִּי שֹׁמְרִים כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה תָּמִיד לֹא יֶחֱשׁוּ הַמַּזְכִּירִים אֶת־יְהוָה
אַל־דֳּמִי לָכֶם׃ ז וְאַל־תִּתְּנוּ דֳמִי לוֹ עַד־יְכוֹנֵן וְעַד־יָשִׂים אֶת־יְרוּשָׁלִַם תְּהִלָּה בָּאָרֶץ׃ ח נִשְׁבַּע
יְהוָה בִּימִינוֹ וּבִזְרוֹעַ עֻזּוֹ אִם־אֶתֵּן אֶת־דְּגָנֵךְ עוֹד מַאֲכָל לְאֹיְבָיִךְ וְאִם־יִשְׁתּוּ בְנֵי־נֵכָר
תִּירוֹשֵׁךְ אֲשֶׁר יָגַעַתְּ בּוֹ׃ ט כִּי מְאַסְפָיו יֹאכְלֻהוּ וְהִלְלוּ אֶת־יְהוָה וּמְקַבְּצָיו יִשְׁתֻּהוּ בְּחַצְרוֹת
קָדְשִׁי׃ י עִבְרוּ עִבְרוּ בַּשְּׁעָרִים פַּנּוּ דֶּרֶךְ הָעָם סֹלּוּ סֹלּוּ הַמְּסִלָּה סַקְּלוּ מֵאֶבֶן הָרִימוּ נֵס
עַל־הָעַמִּים׃ יא הִנֵּה יְהוָה הִשְׁמִיעַ אֶל־קְצֵה הָאָרֶץ אִמְרוּ לְבַת־צִיּוֹן הִנֵּה יְשׁוּעֲךְ בָּא הִנֵּה
שְׂכָרוֹ אִתּוֹ וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו׃ יב וְקָרְאוּ לָהֶם עַם־הַקֹּדֶשׁ גְּאוּלֵי יְהוָה וְלָךְ יִקָּרֵא דְּרוּשָׁה עִיר
לֹא נֶעֱזָבָה׃ **סג** א מִי־זֶה | בָּא מֵאֱדוֹם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבָּצְרָה זֶה הָדוּר בִּלְבוּשׁוֹ צֹעֶה בְּרֹב
כֹּחוֹ אֲנִי מְדַבֵּר בִּצְדָקָה רַב לְהוֹשִׁיעַ׃ ב מַדּוּעַ אָדֹם לִלְבוּשֶׁךָ וּבְגָדֶיךָ כְּדֹרֵךְ בְּגַת׃ ג פּוּרָה |
דָּרַכְתִּי לְבַדִּי וּמֵעַמִּים אֵין־אִישׁ אִתִּי וְאֶדְרְכֵם בְּאַפִּי וְאֶרְמְסֵם בַּחֲמָתִי וְיֵז נִצְחָם עַל־בְּגָדַי
וְכָל־מַלְבּוּשַׁי אֶגְאָלְתִּי׃ ד כִּי יוֹם נָקָם בְּלִבִּי וּשְׁנַת גְּאוּלַי בָּאָה׃ ה וְאַבִּיט וְאֵין עֹזֵר וְאֶשְׁתּוֹמֵם
וְאֵין סוֹמֵךְ וַתּוֹשַׁע לִי זְרֹעִי וַחֲמָתִי הִיא סְמָכָתְנִי׃ ו וְאָבוּס עַמִּים בְּאַפִּי וַאֲשַׁכְּרֵם בַּחֲמָתִי
וְאוֹרִיד לָאָרֶץ נִצְחָם׃ ז חַסְדֵי יְהוָה | אַזְכִּיר תְּהִלֹּת יְהוָה כְּעַל כֹּל אֲשֶׁר־גְּמָלָנוּ יְהוָה
וְרַב־טוּב לְבֵית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־גְּמָלָם כְּרַחֲמָיו וּכְרֹב חֲסָדָיו׃ ח וַיֹּאמֶר אַךְ־עַמִּי הֵמָּה בָּנִים
לֹא יְשַׁקֵּרוּ וַיְהִי לָהֶם לְמוֹשִׁיעַ׃ ט בְּכָל־צָרָתָם | לוֹ צָר וּמַלְאַךְ פָּנָיו הוֹשִׁיעָם בְּאַהֲבָתוֹ
וּבְחֶמְלָתוֹ הוּא גְאָלָם וַיְנַטְּלֵם וַיְנַשְּׂאֵם כָּל־יְמֵי עוֹלָם׃

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמַּח בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה
יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת

כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלָד לְחוֹדֶשׁ תִּשְׁרֵי: יוֹם ג׳, שָׁעָה 5 אַחַר הַצָּהֳרַיִם, 8 דַּקּוֹת וְ14 חֲלָקִים.

אגרות קודש

ב״ה, כ״ב אלול, תשי״ח
ברוקלין.

להמשתתפים בהתועדות דיום הבהיר ח״י אלול, יום הולדת שני המאורות,
כ״ק הבעש״ט וכ״ק רבנו הזקן, זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע
ה׳ עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם רשימתם בעת ההתועדות.

ואם התועדות מסוג האמור, בכל עת ובכל זמן, פעולתה רבה וגדולה למאד, וכידוע פתגם אדמו״ר הזקן, וואס א חסידות׳שר פארבריינגען קען אויפטאן קען אפילו מלאך מיכאל ניט אויפטאן, עאכו״כ כשעצומו של הזמן גורם ומוסיף.

וחייב אדם לומר בלשון רבו: ח״י אלול איז דער טאג וואס האט געבראכט און בריינגט לעבען אין אלול, ח״י אלול גיט א חיות אין דער עבודה פון אני לדודי ודודי לי.

אשר אלול כולל כל הג׳ קוין וענין התשובה העולה עליהם, כמבואר בכ״מ ומהם בהקדמה לקונטרס אלול תשי״א, והרי זוהי הנקודה - החיות והפנימיות - של כל עבודות אלו בחדש אלול.

ויהי רצון שפעולות יום האמור תומשך בכל הענינים דמחשבה דבור ומעשה, לבושי הנשמה, וביתר שאת ויתר עז בהנשמה עצמה ועד לפנימיות הנשמה.

שהרי זוהי בקשתנו הפנימית מתחיל מחדש אלול: בקשו **פני** את **פניך** ה׳ אבקש.

וגודל הענין מבואר מהדרגא אלי׳ מגיעים על ידי עבודה האמורה, וכמ״ש בלקו״ת סוף ד״ה שובה ישראל, שעל ידה מגיעים עד לאותה הבחינה עלי׳ נאמר, ופני לא יראו.

בברכת כתיבה וחתימה טובה לכאו״א עם ב״ב שליט״א.

נ.ב. סיום הנ״ל אינו כפל בברכת השנה באופן פרטי, כי יש בזה מה שאין בזה, וכמובן משער היחוד והאמונה ריש פרק י״ב, בענין העולה על כולנה בצירוף אותיות הרבה להיות תיבה (שכל אחד מישראל יש לו אות בתורה), ובעניני עשי״ת יש ענין בפירוט ובירור כל דבר דוקא (עיין שו״ע רבנו הזקן הלכות ר״ה סי׳ תקפ״ב סעיף השביעי).

קסו

לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים וילך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:23	6:27	8:55	8:55	9:27	9:28	10:30	10:29	18:46	18:39	19:10	19:02	18:20	19:11
חיפה (ק)	6:22	6:26	8:54	8:55	9:26	9:27	10:29	10:28	18:46	18:38	19:10	19:02	18:09	19:11
ירושלים (ק)	6:20	6:23	8:53	8:54	9:24	9:25	10:27	10:27	18:46	18:38	19:10	19:02	18:00	19:10
תל אביב (ק)	6:24	6:28	8:55	8:56	9:27	9:28	10:30	10:30	18:46	18:38	19:10	19:02	18:19	19:12
אוסטריה וינה (ק)	6:31	6:39	9:06	9:09	9:38	9:41	10:41	10:43	19:05	18:53	19:35	19:22	18:37	19:35
אוסטרליה מלבורן (ח)	6:14	6:05	8:40	8:34	9:12	9:07	10:13	10:09	18:16	18:21	18:41	18:46	18:03	18:57
אוקראינה אודסה (ק)	6:36	6:43	9:09	9:11	9:41	9:44	10:44	10:46	19:06	18:54	19:35	19:23	18:38	19:27
אוק. דנייפרופטרובסק (ק)	6:17	6:25	8:51	8:54	9:23	9:26	10:27	10:28	18:50	18:37	19:20	19:07	18:21	19:11
אוק. ז'יטומיר (ק)	6:43	6:52	9:16	9:20	9:49	9:52	10:52	10:54	19:15	19:02	19:46	19:33	18:46	19:37
אוקראינה קייב (ק)	6:34	6:43	9:09	9:12	9:41	9:44	10:44	10:46	19:09	18:56	19:40	19:26	18:40	19:30
אוקראינה דונייצק (ק)	6:06	6:14	8:40	8:43	9:12	9:15	10:16	10:17	18:39	18:27	19:09	18:56	18:11	19:00
איטליה מילאנו (ק)	7:02	7:09	9:35	9:38	10:07	10:10	11:11	11:12	19:32	19:21	20:01	19:49	19:05	20:02
אקוואדור קיטו (ח)	5:57	5:55	8:31	8:29	9:01	8:59	10:03	10:01	18:19	18:17	18:40	18:38	17:59	18:42
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:47	6:38	9:13	9:07	9:45	9:40	10:46	10:42	18:49	18:53	19:13	19:18	18:34	19:29
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	7:36	7:26	10:05	9:59	10:36	10:29	11:37	11:32	19:43	19:49	20:09	20:16	19:30	20:20
ארה"ב בולטימור (ק)	6:48	6:53	9:19	9:21	9:52	9:54	10:55	10:55	19:13	19:03	19:39	19:29	18:47	19:33
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ק)	6:36	6:42	9:09	9:11	9:41	9:43	10:44	10:44	19:04	18:54	19:30	19:20	18:37	19:31
ארה"ב ג'רסי (ק)	6:37	6:42	9:09	9:11	9:41	9:43	10:44	10:45	19:03	18:53	19:30	19:19	18:37	19:31
ארה"ב דטרויט (ק)	7:11	7:18	9:45	9:47	10:17	10:19	11:20	11:21	19:41	19:30	20:08	19:57	19:14	20:08
ארה"ב היוסטן (ק)	7:05	7:08	9:36	9:36	10:08	10:08	11:10	11:10	19:26	19:18	19:49	19:42	19:02	19:51
ארה"ב לוס אנג'לס (ק)	6:34	6:39	9:07	9:08	9:39	9:40	10:41	10:41	18:59	18:51	19:24	19:15	18:34	19:24
ארה"ב מיאמי (ק)	7:05	7:08	9:35	9:36	10:08	10:08	11:10	11:10	19:24	19:18	19:47	19:40	19:01	19:49
ארה"ב ניו הייבן (ק)	6:33	6:39	9:04	9:06	9:37	9:39	10:40	10:41	18:58	18:48	19:25	19:14	18:32	19:27
ארה"ב שיקאגו (ק)	6:29	6:35	9:03	9:05	9:35	9:37	10:38	10:38	19:00	18:49	19:27	19:16	18:33	19:26
בוליביה לה פאס (ח)	6:16	6:12	8:50	8:47	9:20	9:16	10:22	10:19	18:37	18:38	18:59	19:00	18:20	19:04
בלגיה אנטוורפן (ק)	7:19	7:29	9:53	9:57	10:26	10:29	11:29	11:31	19:53	19:39	20:24	20:10	19:23	20:26
בלגיה בריסל (ק)	7:18	7:28	9:53	9:57	10:25	10:29	11:29	11:31	19:54	19:40	20:25	20:11	19:25	20:26
בלרוס ליובאוויטש (ק)	6:30	6:41	9:06	9:10	9:38	9:42	10:42	10:44	19:10	18:54	19:43	19:28	18:39	19:32
ברזיל ס. פאולו (ח)	5:56	5:50	8:25	8:21	8:56	8:52	9:58	9:54	18:06	18:08	18:28	18:30	17:49	18:37
ברזיל ריו דה ז'נרו (ח)	5:42	5:36	8:11	8:07	8:43	8:38	9:44	9:41	17:52	17:54	18:15	18:17	17:36	18:23
בריטניה לונדון (ק)	6:36	6:45	9:11	9:15	9:43	9:47	10:47	10:48	19:12	18:59	19:44	19:30	18:43	19:45
בריטניה מנצ'סטר (ק)	6:44	6:54	9:19	9:23	9:51	9:55	10:55	10:57	19:22	19:07	19:54	19:39	18:51	19:56
גרמניה ברלין (ק)	6:42	6:52	9:17	9:21	9:49	9:53	10:53	10:55	19:18	19:04	19:50	19:36	18:48	19:40
גרמניה פרנקפורט (ק)	7:01	7:10	9:36	9:40	10:08	10:11	11:12	11:13	19:37	19:24	20:08	19:54	19:08	19:58
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:56	5:49	8:27	8:22	8:57	8:53	9:59	9:55	18:09	18:11	18:32	18:34	17:53	18:38
הודו בומביי (ח)	6:25	6:26	8:54	8:53	9:27	9:26	10:29	10:28	18:41	18:36	19:03	18:58	18:18	19:02
הודו פונה (ח)	6:19	6:20	8:50	8:49	9:22	9:21	10:24	10:23	18:38	18:33	19:00	18:55	18:16	18:59
הונגריה בודפשט (ק)	6:21	6:30	8:55	8:58	9:27	9:30	10:31	10:32	18:53	18:41	19:23	19:10	18:25	19:14
טורקיה איסטנבול (ק)	6:44	6:50	9:17	9:19	9:49	9:51	10:52	10:53	19:12	19:01	19:38	19:28	18:45	19:32
יוון אתונה (ק)	7:06	7:11	9:38	9:40	10:11	10:12	11:13	11:14	19:32	19:22	19:57	19:48	19:06	19:52

לוח זמנים לשבוע פרשת נצבים וילך בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ק)	6:43	6:51	9:16	9:19	9:49	9:52	10:52	10:53	19:13	19:01	19:42	19:30	18:45	19:34
מקסיקו מ. סיטי (ק)	7:17	7:18	9:52	9:51	10:22	10:21	11:25	11:24	19:44	19:38	20:06	20:00	19:21	20:04
ניו זילנד קרייסטצ'רצ' (ח)	6:24	6:13	8:49	8:42	9:22	9:15	10:23	10:17	18:23	18:30	18:51	18:58	18:11	19:02
נפאל קטמנדו (ח)	5:44	5:47	8:18	8:18	8:49	8:49	9:52	9:51	18:11	18:04	18:35	18:27	17:48	18:31
סינגפור סינגפור (ח)	6:53	6:51	9:21	9:19	9:54	9:52	10:56	10:54	19:05	19:02	19:26	19:23	18:44	19:27
פולין ורשא (ק)	6:10	6:20	8:46	8:50	9:18	9:22	10:22	10:24	18:49	18:35	19:21	19:06	18:19	19:10
פרו לימה (ח)	5:59	5:54	8:26	8:23	8:59	8:55	10:00	9:57	18:06	18:06	18:28	18:27	17:48	18:31
צרפת ליאון (ק)	7:18	7:26	9:52	9:55	10:24	10:27	11:28	11:29	19:50	19:39	20:19	20:07	19:23	20:19
צרפת פריז (ק)	7:27	7:36	10:02	10:05	10:34	10:37	11:37	11:39	20:02	19:49	20:31	20:19	19:33	20:32
קולומביה בוגוטה (ח)	5:39	5:38	8:13	8:11	8:43	8:41	9:45	9:43	18:02	17:59	18:23	18:20	17:41	18:24
קנדה טורונטו (ק)	6:56	7:03	9:30	9:32	10:02	10:04	11:05	11:06	19:26	19:15	19:54	19:43	18:59	19:54
קנדה מונטריאול (ק)	6:33	6:40	9:06	9:09	9:38	9:41	10:41	10:43	19:03	18:52	19:31	19:20	18:36	19:32
קפריסין לרנקה (ק)	6:29	6:33	8:59	9:00	9:32	9:33	10:35	10:35	18:50	18:41	19:14	19:06	18:24	19:10
רוסיה מוסקבה (ק)	7:01	7:13	9:39	9:44	10:10	10:15	11:14	11:17	19:45	19:29	20:20	20:03	19:14	20:19
רוסיה רוסטוב נא דונו (ק)	6:59	7:07	9:33	9:36	10:05	10:08	11:08	11:10	19:30	19:18	20:00	19:47	19:02	19:51
שוייץ ציריך (ק)	7:02	7:10	9:37	9:40	10:09	10:12	11:12	11:14	19:37	19:25	20:06	19:54	19:09	20:06
תאילנד בנגקוק (ח)	6:04	6:05	8:34	8:33	9:06	9:05	10:08	10:07	18:20	18:15	18:41	18:37	17:58	18:41

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם! משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00287
18/09/2011

P.P.
שולם
1949
תל אביב